MIRCEA

ELIADE

EUROPA
ASIA
AMERICA...

CORESPONDENȚĂ
I–P

HUMANITAS

EUROPA, ASIA, AMERICA…

MIRCEA ELIADE

EUROPA, ASIA, AMERICA...

Corespondență

Volumul al II-lea

I–P

Cuvînt înainte şi îngrijirea ediţiei de
MIRCEA HANDOCA

HUMANITAS
BUCUREŞTI

Coperta
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
ELIADE, MIRCEA
Europa, Asia, America...: corespondenţă / Mircea Eliade; Cuvînt înainte şi îngrij. ed. de Mircea Handoca. - Bucureşti: Humanitas, 1999-
3 vol.
ISBN 973-28-0171-9
Vol. 2: I-R. - 2004. - ISBN 973-50-0253-1

I. Handoca, Mircea (pref.)

821.135.1-6

© SORIN ALEXANDRESCU şi DAVID BRENT

© HUMANITAS, 2004

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/222 85 46, fax 021/224 36 32
www.humanitas.ro
Comenzi CARTE PRIN POŞTĂ: tel. 021/223 15 01,
fax 021/222 90 61, www.librariilehumanitas.ro

ISBN 973-28-0171-9
ISBN 973-50-0253-1

Mioarei,
care înseamnă totul *pentru mine,*
cu dragoste și recunoștință

M. H.

Notă asupra ediției

Publicarea Corpusului epistolar Mircea Eliade mă preocupă de peste trei decenii. Proiectul inițial a suferit pe parcurs modificări și amplificări substanțiale.

În momentul de față, scrisorile **adresate lui Eliade** au fost repartizate în cinci volume, de circa 500 de pagini fiecare. Primele trei au apărut în 1993 1999 și decembrie 2003.

Epistolele **emise de Eliade**, planificate în două tomuri, vor apărea în trei. Primul dintre ele, tipărit în noiembrie 1999 de Editura Humanitas, a fost primit cu elogii de toți recenzenții. Volumele includ totalitatea epistolelor (aflate în arhiva mea, în original sau fotocopii) ce-l au expeditor pe Eliade. Ciornele scrisorilor din tinerețe provin din fondul păstrat cu sfințenie peste patru decenii de sora scriitorului, doamna Corina Alexandrescu. La moartea ei, în martie 1989, ele mi-au fost dăruite de domnul Sorin Alexandrescu, pentru care îl rog să primească, și pe această cale, mulțumirile mele.

Alt grup de scrisori (de după 1940) mi-au fost înmînate de Eliade însuși, la Paris, în septembrie 1985. Tot atunci, Ionel Jianu mi-a dăruit originalele întregii sale corespondențe.

Mac Linscott Ricketts mi-a expediat peste două sute de misive: ale lui, precum și cele primite de Mary Stevenson, Brutus Coste, Ananda Coomaraswamy, Nicolae Steinhardt etc. etc.

Am primit din partea a peste douăzeci de savanți, istorici și critici literari, muzicieni, psihologi corespondența ce le era destinată personal sau se afla în arhiva lor: Mircea Anghelescu, Albert von Brunn, Matei Călinescu, Eugen Ciurtin, Nicolae Florescu, Pericle Martinescu, Daniela Mărgineanu-Țăranu, Dumitru Micu, Marin Mincu, Șerban Nichifor, Constantin Noica, Andrei Oiștea-

nu, Roberto Scagno, Nicolae Scurtu, Natale Spineto, Lucian Stanciu, Ion Taloş, Mihaela Timuş, Florin Ţurcanu, George Uscătescu, Ileana Vrancea, Dan Zamfirescu. Îmi exprim faţă de toţi aleasa mea gratitudine. Celor plecaţi dintre noi, un pios omagiu.

Am transcris şi toate scrisorile (destul de puţine) aflate la Biblioteca Academiei Române. De asemenea, am reprodus misivele publicate de destinatari în ziare şi reviste. Textele care fac parte din această categorie şi pentru care nu am avut la dispoziţie manuscrisele originale au fost reproduse aşa cum au apărut în presa de specialitate.

Am adăugat o scrisoare adresată de Nina Mareş lui Constantin Rădulescu-Motru în perioada în care soţul ei se afla în detenţie.

Ca şi în primul volum, am optat pentru *sînt*, *va apărea*, *ar plăcea* pentru redarea formelor verbale folosite de Eliade: *sunt*, *va apare*, *ar place.*

Am utilizat parantezele drepte pentru completarea unor cuvinte şi a unor nume de persoană, precum şi în cazul unor grafii deosebite (Stoilo[w] pentru Stoilov, Davi[l]a pentru Davilla etc.). La scrisorile redactate în limbi străine, parantezele drepte înlocuiesc unele forme ortografice, morfologice etc. *sui-generis.*

Am alcătuit trei indici (de nume, publicaţii şi opere ale lui Eliade), precum şi un tabel cronologic al scrisorilor (cuprinse în cele trei volume), pe care le-am adăugat la sfîrşitul antologiei noastre.

M. H.

Cuvînt înainte

În noiembrie 1999, a apărut primul volum al cărții *Europa, Asia, America...* În recenziile publicate în lunile ce au urmat, critici literari de prestigiu (Z. Ornea, Dan C. Mihăilescu, Nicolae Prelipceanu, Teodor Vârgolici) au prezentat apariția lucrării drept un eveniment editorial, subliniindu-i pe larg valoarea documentară și literară. Despre importanța corespondenței lui Mircea Eliade își mai spuseseră cuvîntul Cornel Ungureanu, Dumitru Micu, Mircea Anghelescu, Gheorghe Glodeanu și alți avizați exegeți.

Volumele al II-lea și al III-lea al cărții *Europa, Asia, America...* încheie corpusul epistolar al corespondenței emise. Cele peste o mie o sută de scrisori redactate de-a lungul a peste șase decenii dezvăluie amănunte inedite din viața scriitorului și savantului, geneza unor opere, impresii de călătorie, judecăți de valoare, cugetări originale.

Uriașul material faptic, de o surprinzătoare varietate, ne fascinează: viața culturală și universitară a Bucureștiului interbelic, primii ani de război la Londra (1940–1941), luminile și umbrele Parisului (1945–1956), profesoratul la Chicago (1957–1986).

Referindu-ne numai la misivele incluse în volumele al II-lea și al III-lea, remarcăm prezența a cel puțin douăzeci de ilustre personalități din Italia, Franța, Elveția, Statele Unite, Israel și Suedia, cunoscute în lumea întreagă. Fiecăreia Eliade i-a consacrat eseuri, articole sau capitole din propriile-i cărți. Cu unii dintre ei, a participat la congrese de istorie a religiilor, a fost pe aceeași lungime de undă sau a discutat în contradictoriu.

Dintre învățații prezenți în volumele noastre, se pare că cel mai cunoscut este Carl Gustav Jung. Încă din 1932, doamna Olga Froebe Kapteyn, pasionată de studiile psihologului elvețian, a început

să invite, în fiecare an, pe la sfîrşitul lunii august, savanţi, pentru a discuta simbolismul din diferite puncte de vedere: psihologic, în raport cu istoria religiilor, teologic, matematic, biologic. *Spiritus rector* al acestor întîlniri interdisciplinare era mentorul generoasei organizatoare. (În paranteză fie spus, am publicat peste douăzeci dintre scrisorile adresate lui Mircea Eliade de către Olga Froebe.) Începînd cu anul 1950, cei doi s-au întîlnit adesea, avînd ample discuţii despre inconştientul colectiv şi structurile sale arhetipale, despre interpretarea miturilor şi viselor, ca şi despre proiectele lor ştiinţifice. O parte esenţială a uneia dintre întrevederi a fost rezumată sub forma unui interviu (*Întîlnirea cu Jung*, în *Combat*, 9 octombrie 1952, reprodusă în volumul lui Mircea Eliade *Briser le toit de la maison*, Editura Gallimard, Paris, 1986, pp. 43–55).

Cei ce au avut posibilitatea să răsfoiască numărul din *Cahier de l'Herne* dedicat lui Eliade au reţinut o splendidă fotografie a celor doi, surprinşi discutînd în mijlocul unei vegetaţii abundente. În *Memorii*, aflăm scurte însemnări privitoare la prima întîlnire cu Jung: „M-au frapat vigoarea lui trupească şi tinereţea privirilor. Dar de-abia în ziua următoare, la dejun, aflîndu-mă în stînga lui şi stînd de vorbă mai mult de două ceasuri, am început să-i admir înţelepciunea şi candoarea. Am notat în jurnal cîteva dintre mărturisirile lui (amare) în legătură cu ştiinţa oficială."

Eliade va reveni la Ascona în următorii ani, fiind fascinat de frumuseţea locurilor, de splendidul peisaj din apropiere de Lago Maggiore. Conferinţele sale *Timpul şi eternitatea în gîndirea indiană* (1951), *Puterea şi sacralitatea în istoria religiilor* (1952) vor stîrni un viu interes din partea lui Jung.

În arhiva mea, se află invitaţia prin care doctorul în medicină C. A. Maier, directorul Institutului C. G. Jung din Zürich, îl invita pe Mircea Eliade să ţină un curs despre şamanism, în urma propunerilor lui Jung însuşi. Cele cinci conferinţe (de cîte două ore fiecare) au fost ţinute între 22 aprilie şi 18 mai 1953. *Jurnalul* a imortalizat crîmpeie de impresii: „*18 mai 1953*. A cincea şi ultima lecţie la Institut. Vorbesc liber, «inspirat», cu o vervă neobişnuită şi spun lucruri care mi se par foarte interesante. Nu-mi dau seama în ce măsură sînt înţeles de auditori, care sînt, în marea lor majoritate, fascinaţi de psihologia lui Jung şi incapabili

să aprecieze o idee dacă nu ştiu cum să o pună în valoare, integrînd-o în dimensiunile inconştientului colectiv şi ale arhetipurilor."

Institutul C. G. Jung a publicat în 1955, în volumul colectiv *Studien zu analytischen Psychologie*, eseul lui Mircea Eliade *Symbolisme et rituels métallurgiques babyloniens* (pp. 15–40, Rescher Verlag, Zürich, 1955). Ultima întrevedere dintre cei doi învăţaţi a avut loc la 6 iunie 1959. Eliade fusese din nou invitat la Zürich să ţină un curs despre *Mitologia şi riturile iniţiatice*, în care a insistat asupra tradiţiilor societăţilor arhaice şi orientale.

Impresii despre întrevederea de o oră şi jumătate din grădina locuinţei marelui psiholog elveţian vom găsi în memorialistica lui.

Jung va muri senin şi împăcat peste exact doi ani, la 6 iunie 1961.

Henry Corbin este citat de Eliade în capitolele consacrate islamului din *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*. Numele cercetătorului francez care funcţiona ca profesor la Teheran apare — ca bun prieten — pentru prima oară în *Jurnal*, la 25 august 1950. Legăturile dintre ei s-au cimentat de-a lungul a două decenii, la întîlnirile din fiecare vară în cercul Eranos din Ascona, unde au conferenţiat. Reproducînd scurte pasaje dintr-o conferinţă a prietenului său, Eliade nota la 5 februarie 1968 în *Jurnal*: „Aceste texte ar putea justifica, singure, hermeneutica istorico-religioasă pe care o încercăm cîţiva (Corbin, eu, Ricœur — dar cine altcineva deocamdată?). Punctul de plecare: o revelaţie, chiar efectuată într-un moment istoric bine delimitat, e întotdeauna trans-istorică, «universală» şi susceptibilă de «interpretări» personale. De fapt, termenul «interpretări» nu e destul de precis: e vorba de *transmutarea* persoanei care primeşte, interpretează şi asimilează revelaţia. Eu merg şi mai departe: «hermeneutica creatoare» de care vorbesc în atîtea studii recente provoacă transmutări echivalente chiar cînd confruntăm nu o «revelaţie» tip Coran, ci forme religioase exotice (India etc.) sau arhaice («primitive»)."

O prezentare de ansamblu a operelor lui Henry Corbin găsim în ultima carte antumă a lui Eliade *Briser le toit de la maison*, pp. 287–294. Cu ocazia remiterii doctoratului *honoris causa* la Sorbona autorului *Tratatului de istorie a religiilor*, prietenul său a ţinut o strălucită prezentare a sărbătoritului.

Georges Dumézil, una dintre autoritățile de necontestat din domeniul mitologiei comparate, și-a început activitatea cu studii de lingvistică. Erudiția acestui savant poliglot, specialist în mitologia romană, germanică, scandinavă și caucaziană, îi era cunoscută lui Eliade încă de la începutul deceniului al patrulea, cînd făcea referiri la studiile sale în prelegerile rostite de la catedra amfiteatrului Titu Maiorescu al Facultății de Litere și Filozofie din București.

Încă din septembrie 1945, la cîteva zile după sosirea lui Eliade la Paris, Dumézil, unul dintre admiratorii entuziaști ai tratatului *Yoga* apărut în 1936, îl introduce pe mai tînărul său coleg în cercurile științifice franceze. Prefața scrisă de savantul francez la *Tratatul de istorie a religiilor* subliniază unicitatea acestei opere de sinteză, tradusă ulterior în peste douăzeci de limbi.

Images et symboles, cartea lui Eliade care înmănunchează cîteva eseuri despre simbolismul magico-religios, a fost prefațată de același cercetător. Dumézil își exprimă bucuria că publicul larg va lua cunoștință de aceste eseuri, „cele mai originale ale timpului nostru, care nu ne lasă să uităm vreodată că autorul lor a fost și rămîne un scriitor și un poet".

Pe prima pagină a publicației *Le Monde* din 17 iulie 1976, se publică un articol al aceluiași Dumézil despre *Istoria credințelor și ideilor religioase*, intitulat *O nouă Legendă a secolelor*: „Iată că după un sfert de secol apare cea de a doua direcție în care Mircea Eliade, profesor, scriitor, filozof, poet, îmbrățișează fidel, cu pasiune, faptul religios. Puțini autori ar putea avea astfel îndrăzneala de a întreprinde de unul singur o asemenea operă; manualele curente de istorie a religiilor sînt colective, specialiștii își expun problemele fără putere de sistematizare. Mircea Eliade își asumă această sarcină în ansamblul ei și — aici e noutatea — în unicitatea ei."

Primind la Chicago, după cîteva zile, acest magnific articol, Eliade notează, nu fără orgoliu, în *Jurnal*, la 25 iulie 1976: „Oricare ar fi reacția altor savanți, adeziunea lui Dumézil mi-e de ajuns. Știu acum că n-am făcut «*fausse route*»[1]".

Atunci cînd Franța îl omagiază pe învățatul român, publicînd masivul *Cahier de l'Herne*, numele lui Dumézil se alătură celor-

[1] Drum greșit (*lb. fr.*).

lalţi exegeţi. După ce în 1970 elogiase volumul *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, de data aceasta eseul său compară *Mioriţa* cu o baladă caucaziană, referindu-se la strălucita analiză făcută de Mircea Eliade capodoperei foclorului românesc.

La 14 iunie 1979, Eliade asistă la discursul inaugural de primire a lui Dumézil în Academia Franceză, cînd i-a răspuns Claude Lévi-Strauss. Apoi, la recepţia de la Collège de France, se întreţine îndelung cu sărbătoritul, care, deşi trecuse de mult de cel de-al nouălea deceniu de viaţă, era „lucid, energic şi creator".

Corespondenţa dintre Eliade şi Ananda Coomaraswamy, prezentă în primul volum, precum şi în cel intitulat *Mircea Eliade şi corespondenţii săi*, s-a îmbogăţit prin scrisorile emise de Eliade, incluse în *Addenda*.

Într-un entuziast articol pe care i-l consacră (*Revista Fundaţiilor Regale*, iulie 1937, reprodus în volumul *Insula lui Euthanasius*), Mircea Eliade nu se sfieşte să folosească superlativele: „Este unul dintre cei mai mari savanţi ai timpului nostru, căci are acces direct la sursele hinduismului, budismului şi creştinismului. Dar nu acesta este meritul său de căpetenie. Deşi este cel mai mare «savant» indian — în sensul că şi-a asimilat perfect metodele de lucru ale ştiinţei moderne şi nu cade în improvizaţiile sau exagerările de care suferă aproape majoritatea savanţilor indieni —, el este în acelaşi timp şi un gînditor excepţional." Studiile cercetătorului indian demonstrează permanenţa simbolurilor tradiţionale în arta şi cultura asiatice.

Cel de-al doilea volum din *Journal of the Indian Society of Oriental Art* (Calcutta, 1937) i-a fost consacrat lui Coomaraswamy cu ocazia celei de a şaizecea aniversări. Printre numeroasele omagii, aici se află şi cel al lui Eliade, intitulat *Cosmical Homology and Yoga*. Am publicat acest studiu în versiunea originară la jumătate de veac după ce a fost conceput (*Manuscriptum* nr. 4, 1978).

În exegezele sale, savantul indian foloseşte metodele filologiei, arheologiei, istoriei, artei, etnologiei, folclorului şi istoriei religiilor. Alături de Henry Corbin şi Gilbert Durand, el şi-a consacrat studiile interpretării tuturor aspectelor religioase.

Jurnalul lui Eliade aminteşte, la 12 octombrie 1946, despre scrisoarea primită de la Coomaraswamy, care dorea să-l întîlneas-

că în Statele Unite. Numele orientalistului indian revine şi în 1947 (5 iunie, 9 august). Acesta îi găsise tînărului său prieten un post la un colegiu din Arizona. Cei doi nu se vor mai întîlni niciodată. Autorul *Mitului eternei reîntoarceri* va căpăta viza pentru... Pămîntul Făgăduinţei abia peste zece ani; moartea l-a împiedicat pe Coomaraswamy să-şi împlinească ultima dorinţă: întoarcerea definitivă în India.

În decembrie 1977, citind biografia lui Coomaraswamy de Roger Lipsey, Eliade îşi amintea de primele scrisori primite de la el.

Schimbul de misive cu învăţaţii italieni ilustrează efervescenţa şi febrilitatea anilor tinereţii şi maturităţii creatoare, proiectele sale grandioase, înfăptuirile magnifice şi aprecierea lui unanimă drept o autoritate ştiinţifică de necontestat.

Giovanni Papini a fost, cum se ştie, una dintre personalităţile culturale care au exercitat o influenţă remarcabilă asupra intelectualităţii europene interbelice, inclusiv în aria românească. Era, într-un anume fel, inevitabil ca febrila adolescenţă a lui Mircea Eliade, în contextul caracteristicilor generaţiei tînărului savant român, să fie atrasă de creaţia gînditorului italian. Cel dintîi articol dedicat de Mircea Eliade lui Papini urmărea într-o tonalitate aproape apologetică diversele faţete ale „subiectului": filozofie, antropologie, psihologie, pasiunea pentru ştiinţele pozitive, experienţele întreprinse, frămîntările spirituale dominate de setea de certitudini. Finalul textului era urmat de o traducere din opera lui Papini.

Mult mai revelatoare sînt însă cele trei foiletoane apărute în *Cuvântul* în decembrie 1926 şi ianuarie 1927. Autorul îi va trimite lui Papini aceste texte, însoţite de o scrisoare admirativă. Va primi un răspuns la care tînărul discipol se referă de cîteva ori în memorialistică. În prima călătorie pe care o întreprinde în Italia (aprilie 1927), oprindu-se pentru cîteva zile la Florenţa, Eliade îl vizitează pe Papini. Are cu el o interesantă convorbire, publicată în *Universul literar* de sub conducerea lui Perpessicius. În *Omul sfîrşit*, adolescentul Mircea Eliade şi-a văzut drumul propriei sale vieţi. Fără însă să fie „sfîrşit". Îşi propusese ca în viitor să nu mai fie ca Giovanni Papini, să fie el însuşi. Tînărul bucureştean citise şi recitise cărţile lui Papini. Subliniase pasaje, adnotase, făcuse extrase. Memorialistica lui Eliade îi dedică mai multe pagini. Ia-

tă-l meditînd la tristul destin al ultimilor ani de viaţă ai magistrului tinereţii sale: „Puţin cîte puţin, Papini s-a văzut redus la condiţia unui înmormîntat de viu. Totul rămăsese intact: inteligenţa, memoria, curiozitatea sa fără margini, entuziasmul — dar, puţin cîte puţin, orice mijloc de expresie i-a dispărut: facultatea de a scrie, vorba, gestul. Mă gîndesc la tragica lui solitudine: aproape orb, mut, paralizat... Această agonie iniţiatică este, poate, partea cea mai frumoasă, cea mai exemplară a vieţii lui Papini. Întreaga sa operă este înnobilată, poate chiar salvată, prin curajul şi seninătatea cu care a acceptat această condamnare la o moarte lentă." (*Jurnal* I, p. 375).

Eliade l-a privit pe Giovanni Papini, în anii senectuţii, cu spirit critic. Totuşi, el nu a fost numai o amintire livrescă. Acest lucru e mărturisit de altfel în *Jurnal*: „Pentru mine, Papini reprezenta şi altceva: adolescenţa mea, tinereţea în Italia, viaţa din ţară, munca şi biblioteca pe care am lăsat-o acolo. Orice contact cu opera lui Papini reanimează apele subterane care mă leagă de trecut şi de ţară."

Giuseppe Tucci, membru al Academiei Italiene, prestigios lingvist şi istoriograf, celebru istoric al religiilor, îl va cunoaşte pe Eliade în 1930 în India. Învăţatul italian a condus două importante publicaţii ştiinţifice: *Asiatica* şi *East and West* [*Journal*]. La ambele, a colaborat şi Mircea Eliade. În martie 1950, Tucci îl invită pe tînărul său confrate să ţină o conferinţă: *Tantrismul şi şamanismul*. Revederea după aproape optsprezece ani e emoţionantă. Marele orientalist i s-a părut neschimbat: aceeaşi vivacitate şi nestăvilită energie. Pagina *Jurnalului* a imortalizat momentul: „După conferinţă, ne invită la el acasă. O imensă bibliotecă-muzeu. Treci din încăpere în încăpere — şi parcă te-ai afla într-un templu tibetan. Mi-a arătat cărţile mele legate. Îmi propune să scoatem *Zalmoxis* împreună, editat de ISMEO." (*Jurnal* I, p. 162). În 1952, Eliade revine la Roma, pentru a ţine o conferinţă în sala mare a Institutului Oriental: *Langages secrets et techniques mystiques*. Cei doi se vor reîntîlni în vara anului 1953 la Ascona, în cadrul Eranosului, unde se dezbătea tema *Simbolismul şi semnificaţiile religioase ale pămîntului în diferite culturi*. Cuvîntul lui Tucci s-a referit la Tibet, iar cel al lui Eliade la civilizaţiile arhaice şi orientale, integrate în perspectiva generală a istoriei religiilor. În sep-

tembrie 1982, l-a văzut pentru ultima oară. Deşi suferind în urma cîtorva operaţii, l-a găsit în vila sa, construită în stil tibetan, preocupat de viaţa institutului, urmărind cu atenţie iniţiativele succesorului său, profesorul Gherardo Gnoli.

La moartea maestrului, discipolul i-a dedicat, în necrolog, un vibrant omagiu (*History of Religions*, noiembrie 1984).

Studiile lui Raffaele Pettazzoni îi oferă lui Eliade un bogat material faptic pentru ilustrarea tezelor capitolului consacrat Cerului din *Tratatul de istorie a religiilor*. Cartea savantului italian intitulată *Dio* fusese recenzată de Eliade încă din 1927. „Erudiţie nemărginită şi precisă, metodă sigură, pricepere şi talent în expunerea faptelor — se îmbină cu concepţia personală nouă, interesantă a monoteismului."

Deşi e de acord cu masivele materiale etnologice şi istorice folosite în istoria religiilor, cu concepţia „ispititor de logică şi de bine documentată", nu se sfieşte să afirme totuşi că ea „poate fi discutată şi neacceptată pe alocuri".

Numele lui Pettazzoni nu e absent nici din lucrările mai ample de filozofie a culturii ale savantului nostru. În *Cosmologie şi alchimie babiloniană* şi în *Yoga* din 1936, se referă la primul volum din *La confessione dei peccati* atunci cînd dezbate tema inexistenţei în India a păcatului originar. Două dintre eseurile majore ale lui Eliade, *Symbolisme du vol magique* şi *Les Daces et les loups*, vor vedea lumina tiparului în *Numen*, publicaţie dirijată de Pettazzoni.

La fel ca şi predecesorul său, autorul *Tratatului de istorie a religiilor* nu a îmbrăţişat un singur domeniu, ci totalitatea problemelor, într-un spirit enciclopedic: „Astfel, el nu ezită să atace probleme ca originea monoteismului, zeii cereşti, misterele, confesiunea păcatelor, Zarathustra şi religia iraniană, religia grecească etc. Cunoştinţele sale erau vaste şi precise, stilul clar, echilibrat şi elegant."

Discipol al lui Croce, Pettazzoni considera disciplina pe care o slujea drept un fenomen pur istoric. În ultimii ani de viaţă, şi-a dat seama de necesitatea unei simbioze între fenomenologie şi „istorie" în cercetările de istorie a religiilor.

Un tînăr savant italian, Natale Spinetto, reproducînd integral schimbul de epistole dintre Eliade şi Pettazzoni, le-a consacrat o

pătrunzătoare monografie: *L'histoire des religions a-t-elle un sens?* (Ed. Cerf, Paris, 1994).

Vittorio Macchioro constituie cel mai elocvent exemplu asupra felului cum trebuie privită uneori corespondenţa cu maeştrii. În 1926, cărţile savantului italian (*Experienţa religioasă*, *Misterele orfice*, *Zagreus*, *Roma capta*, *Orfismo e Paolismo*) l-au entuziasmat pe tînărul nostru istoric al religiilor. O dată cu trecerea anilor, documentîndu-se asupra orfismului, învăţăcelul începe să se îndoiască asupra teoriilor primului său magistru. În *Yoga* (1936), acesta figurează doar în două note de subsol, iar în *Istoria credinţelor şi ideilor religioase* (1978) recomandă ca scrierile lui să fie consultate „cu prudenţă". Cu toate acestea, lucrurile nu sînt chiar atît de simple. Personalitatea lui Vittorio Macchioro nu a fost uitată niciodată. O însemnare din *Jurnal*, datată 1 septembrie 1952, se referă la el, numindu-l „una dintre «pasiunile» adolescenţei mele".

Cititorii volumelor de faţă nu trebuie să aibă impresia că au aflat *totul* despre relaţiile epistolare ale eroului nostru. Numeroşi alţi prieteni sau cunoscuţi celebri cu care destinul i-a întretăiat paşii (scriitori, psihologi, orientalişti, istorici ai religiilor) i-au fost expeditori sau destinatari.

Americanii: Seymour Cain, Douglas Allen, Wendy Doniger O'Flaherty, Charles Long; *germanii*: Rudolf Otto, Hans Peter Duerr, Günther Spaltmann, Edith Silbermann; *francezii*: Jacques Masui, Paul Ricœur, Louis Renou, Gilbert Durand, Georges Bataille, Raymond Queneau, Gaston Bachelard, Le Clézio, Jean Paulhan, Michel Meslin etc. etc.: textele corespondenţei cu aceştia au apărut — în ultimul sfert de veac — în următoarele ziare şi reviste: *Acţiunea românească*, *Adevărul literar şi artistic*, *Apostrof*, *Archaeus*, *Caiete critice*, *Criterion*, *Cronica*, *Cuvântul în exil*, *Excelsior*, *Facla*, *Jurnalul literar*, *Limba şi literatura română*, *Literatorul*, *Litere, arte, idei*, *Luceafărul*, *Manuscriptum*, *Mele*, *Orizont*, *Revista de istorie şi teorie literară*, *România liberă*, *România literară*, *Secolul 20*, *Steaua*, *Viaţa românească*, *Vremea*, *Totuşi iubirea*. Nu ne rămîne decît să repetăm admirativ cuvintele cronicarului: „se sparie gîndul"...

Revenind la secvenţa corpusului epistolar ce-l are emitent pe Mircea Eliade, ezităm. Dintre românii din ţară şi din exil, la cine să ne oprim mai întîi, pentru a alătura scrisorilor reproduse frînturi de aprecieri din eseistica expeditorului sau destinatarului? Dintre figurile de prim-plan, am şovăit între Constantin Noica, Constantin Rădulescu-Motru, Alexandru Rosetti, Mircea Vulcănescu, Ionel Jianu, Virgil Ierunca, Nicolae Steinhardt, Horia Stamatu, Matei Călinescu. Dar glosarea pe marginea afinităţilor elective dintre Eliade şi corespondenţii români ne-ar solicita mult mai multe pagini decît sînt îngăduite unei prefeţe. Vom urmări deci cronologic firul vieţii „personajului" nostru principal şi interferenţele lui cu soarta cîtorva destinatari.

Scrisorile către redacţia revistei unde a debutat dezvăluie amănunte despre puterea de muncă, spiritul critic şi preocupările enciclopedice ale elevului de liceu.

Zîmbim desigur (la fel cum, probabil, au făcut-o şi redactorii *Ziarului ştiinţelor populare*) citind scrisoarea semnată „un profesor de naturale şi fizică". Noua orientare a publicaţiei — preferinţa pentru mecanică şi automobilistică — îl nemulţumea pe elevul Mircea Eliade, preocupat în special de ştiinţele naturale, astronomie, istoria religiilor. Nu numai stilul, ci şi grafia „anonimei" erau ale unui adolescent. Şi încă ceva: tînărul de la Spiru Haret uitase că trimisese zeci de articole, apărute mai înainte în revistă. Nu era nevoie să fii grafolog ca să ghiceşti numele autorului.

Din anii studenţiei, reţinem ciornele către orientalişti, istorici ai ştiinţei şi ai religiilor, scrise într-o franceză *sui-generis*. Datele din memorialistică sînt completate cu amănunte concrete privitoare la suspendarea *Revistei universitare*, la relaţiile cu profesorul de latină Nedelea Locusteanu şi cu Constantin Rădulescu-Motru. Activitatea universitară, cea publicistică, precum şi excursiile de documentare pot fi reconstituite pe baza relatărilor din corespondenţă. Din păcate, lipsesc scrisorile de dragoste (deşi s-au păstrat „răspunsurile": peste o sută de epistole de la Rica şi de la Sorana, ce urmează să fie publicate într-un nou tom al cărţii *Mircea Eliade şi corespondenţii săi*).

Din perioada interbelică, ne oprim fugitiv la episodul legionar, despre care s-au scris, în necunoştinţă de cauză, sute de pagini.

Explicaţiilor directe, de la sursă, din volumul I li se adaugă scrisorile către Rădulescu-Motru şi Cezar Petrescu din culegerea de faţă. În *Addenda*, este inclus un text care priveşte faptele retrospectiv. După trecerea unui deceniu, la 15 octombrie 1948, Eliade îi scria lui Brutus Coste: „În 1938, am aderat la Garda de Fier pentru memoria lui Moţa, ca să văd în 1940 o gardă condusă de haiduci, haimanale şi semidocţi, compromiţînd pînă şi amintirea idealului lui Moţa. Aşa e «Istoria». De aceea, eu optez pentru Metafizică."

Prima etapă a sărăciei lucii şi deznădejdii (din anii 1938–1939) poate fi depistată în rîndurile către Cezar Petrescu şi Mircea Vulcănescu. Disperat, ca să evite sechestrul, se adresează acestuia din urmă, la 13 noiembrie 1938: „Nu se poate ca ministrul să nu înţeleagă ridicolul tragic al publicaţiei de vînzare emise asupra unui scriitor închis şi bolnav. Te rog pe tine, dragă Mircea, să faci ceva eficient şi în această mizerie. Nu am pe nimeni altul în tot Bucureştiul"...

Activitatea de diplomat la Londra şi Lisabona ne devine familiară din misivele către Alexandru Rosetti, Constantin Noica şi Alfredo Pimenta.

Anticomunismul intransigent al lui Eliade din anii războiului nu a însemnat nazism, aşa cum încearcă să ne convingă unii demolatori de mituri. Citească oricine *Jurnalul portughez* şi scrisorile trimise din Lisabona şi va avea o imagine exactă a părerilor şi convingerilor celui ce se cutremura, la 31 august 1944, de tragedia armatei române (într-o scrisoare către istoricul Alfredo Pimenta): „Cele mai bune divizii motorizate le-am pierdut pe Don şi la Harkov. În Crimeea, ne-am pierdut vînătorii de munte. Între Nistru şi Volga, armata română a contribuit cu patruzeci şi două de divizii."

Scrisorile din etapa pariziană (septembrie 1945–octombrie 1956) ne dezvăluie cîte ceva din tainele laboratorului de creaţie, din febrilitatea zămislirii cărţilor ce i-au adus celebritatea: *Tratatul de istorie a religiilor*, *Mitul eternei reîntoarceri*, *Şamanismul*.

Colaborarea la revistele de prestigiu (*Critique*, *La Nouvelle revue française*, *Diogène*, *Combat*, *Études carmélitaines*, *Revue de l'histoire des religions*, *Paideuma*, *France-Asie*, *Cahiers du Sud*,

Eranos-Jahrbuch etc.), intensa activitate publicistică, participarea la congrese, lecţiile ţinute la universităţile europene nu-i asigură însă un trai decent. Dezechilibrul financiar îl determină să se mulţumească cu diferite expediente. E incredibil ceea ce citim, de pildă, în epistola din 7 februarie 1952 către Stig Wikander. Pregătindu-se să meargă în Suedia pentru a ţine cîteva prelegeri, e îngrijorat: „Ultimul meu costum acceptabil (cel de la căsătorie!) a fost furat (tot de la acelaşi blestemat hotel) în timpul absenţei mele în iunie trecut. Nu posed actualmente decît un costum maro. Aş putea să mă prezint cu acesta în faţa publicului Dumneavoastră?“ Abia peste cîteva zile, situaţia se rezolvă. E în culmea fericirii cînd primeşte de la Brutus Coste un costum de haine. Merge în fugă la croitor să-l ajusteze şi să-i scurteze pantalonii. Aparenţele sînt salvate!

E neliniştit de lipsurile materiale ale prietenilor şi, mai ales, ale lui Cioran, Herescu şi Ierunca. Situaţia lor tragică îl face să fie aspru cu subvenţiile „condiţionate“ ale industriaşului Nicolae Malaxa.

Impresionante sînt cele peste o sută de pagini către Brutus Coste, ataşatul cu afaceri la Legaţia Română din Portugalia. Datorită ajutorului lui, Eliade a putut face faţă enormelor cheltuieli cauzate de boala soţiei sale (medicamente, doctori, infirmieră, sanatoriu). La moartea Ninei, Brutus Coste i-a fost sprijin de nădejde. Acesta e „misterul“ dedicaţiei tipărite de pe prima pagină a cărţii *Mitul eternei reîntoarceri*: „Pentru Tantzi şi Brutus Coste, în amintirea nopţilor noastre de veghe la Chalet.“ Scrisoarea din 16 mai 1949 conţine un paragraf emoţionant în această privinţă: „Este, în bună parte, opera ta; am putut s-o gîndesc şi s-o încep la Cascaes, s-o termin la Paris într-un timp cînd, în afară de Dumnezeu, tu singur aveai grijă de mine. N-am spus asta în dedicaţie, ca să nu fiu indiscret — dar aşa este.“

Corespondenţa cu Brutus Coste aduce noi date şi argumente despre spiritul organizatoric şi iniţiativele lui Eliade în anii exilului parizian.

Este de acord cu înfiinţarea unei academii teologice, pentru care întocmeşte lista corpului profesoral şi acceptă să predea filozofia şi istoria religiilor la Detroit (10 februarie 1948).

Îi înaintează generalului Rădescu un raport cu mijloacele practice pentru ajutorarea studenților și intelectualilor români din străinătate.

Depune o inepuizabilă energie pentru înființarea revistei *Luceafărul* (strîngerea și trierea articolelor, supravegherea tiparului, difuzarea). Nu se mulțumește cu lamentările și trece la acțiune. La 1 februarie 1950, îi scria prietenului său: „Cu banii mei, am închiriat trei săptămîni o sală, am tipărit și răspîndit afișele și l-am comemorat astfel pe Eminescu. Sala a fost arhiplină. Acum, din lipsă de fonduri, intrăm în adormire!"

Ironizează și se indignează aproape în fiecare scrisoare de viesparul politicianist al românilor din Paris. Intriga și meschinăria, mediocritatea și suficiența acestei lumi îi repugnă. La 30 ianuarie 1948, se destăinuie dezgustat: „Se dezlănțuie atîtea ambiții asuprite și vanități rănite, încît mă visez în cabana mea himalayană ca într-un paradis pierdut."

Îndurerat de situația țării, de canaliile care mișună în diplomație, Eliade se descurajează. Pînă la urmă însă, optimismul lui funciar învinge. În scrisoarea din 6 septembrie 1948, îi scrie prietenului său: „Uneori, cred că nu mai e nimic de făcut, că sîntem un neam fără noroc și că zîzania dintre noi face și ea parte din nenorocul nostru. Alteori, cînd viața din mine biruie luciditatea, sper din nou în destin, în miracole, în împăcare." Amintesc că volumul eliadesc de publicistică a exilului, apărut în 1992 la Editura Humanitas, l-am intitulat *Împotriva deznădejdii*.

Atitudinea critică față de propriile opere alternează cu „afișarea" superlativelor cu care e gratulat de somități. E drept, expeditorului îi plăcea să împărtășească interlocutorului succesele și aprecierile laudative. Ca să fim obiectivi, ar trebui menționată și megalomania lui Eliade (care-i stătea bine!). Astfel, la 7 august 1950, îi scria lui Brutus Coste: „Singur, romanul început întrece întreaga mea literatură și se va așeza — dacă va putea fi terminat — lîngă cele zece-cincisprezece romane ale secolului nostru. Știu, de asemenea, că un creier ca al meu se plămădește extrem de rar, nu numai într-un neam puțintel ca al nostru, ci chiar și aiurea." De data asta, personajul meu preferat a cam sărit peste cal. Poate că am șansa ca rîndurile de față să fie citite de un recen-

zent al cărţii mele despre Eliade, publicată în 1992 la Editura Minerva. Făcînd aluzie la spiritul apologetic al volumului meu, ampla recenzie din *România literară* era intitulată *Eliade ca zeu.* Recunosc spăşit: şi Soarele are pete!

Rezumînd ultimele trei decenii de viaţă, cînd Eliade a funcţionat ca profesor emerit al Universităţii din Chicago, amintim mai întîi volumele omagiale apărute în onoarea sa: în America (1969), Franţa (1978), Germania (1984), Italia (1986). S-au publicat despre el peste o sută de monografii şi teze de doctorat; i s-a conferit titlul de *doctor honoris causa* al unor universităţi, de membru onorific al unor academii. Numai frînturi din aceste distincţii îşi vor găsi oglindirea într-un cuvînt, o frază sau o pagină din corespondenţă.

Lunile de vară petrecute în Franţa şi călătoriile (în Japonia, Italia, Elveţia, Germania, Spania, Austria, Mexic) vor apărea şi ele prin aluzii fugitive. Am impresia că emitentul insistă mai mult asupra fluxului şi refluxului reintegrării operei lui în literatura română, asupra campaniei intransigenţilor care nu acceptau acest „compromis". Şi — de ce n-am spune? — nostalgia patriei este mereu prezentă. Cataclismele trăite de compatrioţi (inundaţiile, cutremurul) îl amuţesc. Citeşte cu frenezie, entuziasmîndu-se de scrierile unor prozatori, istorici, folclorişti din ţară. Din toamna anului 1981, Eliade a devenit editorul-şef al unei cărţi monumentale care se pregătea cu migală la Editura Macmillan din New York: *Enciclopedia religiilor* în şaisprezece volume. În special ultimii doi ani de viaţă i-au fost „confiscaţi" de această lucrare de aproape zece mii de pagini, cu peste o mie două sute de colaboratori. Este cîntecul lui de lebădă...

Conştient de propria-i valoare, generos, altruist, serviabil şi politicos, Eliade e uneori nonconformist, naiv şi credul.

Eliade e şi el om, ca toţi oamenii, astfel încît să nu ne mire dacă din cînd în cînd răbufnesc anumite stări sufleteşti şi atitudini: entuziasm, amărăciune, frenezie, indiferenţă, nepăsare, dispreţ, scîrbă, furie, resemnare, revoltă. Există însă în corespondenţa noastră multe fraze antologice, dintre care desprind cîteva: „Este ceasul cînd un comentariu adecvat al Apocalipsului preţuieşte mai mult decît o capodoperă" (către Alexandru Rosetti, 20 mai 1940).

„Dacă ne va fi scris să ne prăbuşim, să ne prăbuşim creînd. E singurul nostru mijloc de a ne desolidariza de demenţa colectivă din jurul nostru“ (către Constantin Noica, 22 februarie 1943). „Bălcescu ne-a învăţat că se poate muri româneşte în orice colţ al pămîntului“ (către Dumitru Micu, 14 iulie 1970).

Uneori, îşi ambalează propriile-i păreri în haina unei glume, folosind autoironia: „Am învăţat să mă resemnez şi chiar să surîd în faţa «terorilor» Istoriei (aşteptînd bineînţeles ca această majusculă să mă zdrobească într-o bună zi)“ (către Stig Wikander, 7 noiembrie 1950). Cine spunea că numai Cioran e autorul unor aforisme magnifice?

Lăsînd la o parte cele cîteva banalităţi şi fraze protocolare, amuzîndu-ne de micile „bîrfe“ şi anecdote — în ansamblu, corespondenţa ne informează şi ne instruieşte, trăsătura ei de bază fiind autenticitatea.

*

Mulţumesc în mod special dlui S. Skultéty, redactorul celor trei volume de corespondenţă. D-sa s-a străduit, alături de mine, pe întregul parcurs al transformării manuscrisului în carte, să descifreze zeci de cuvinte greu lizibile, scrise de Eliade în perioada în care suferea de atroce crize de artrită. Am parcurs împreună (pentru redactarea notelor şi luminarea unor pasaje mai puţin clare din corespondenţă) zeci de tratate, dicţionare, enciclopedii, lucrări de istorie, atlase, tratate filozofice şi diplomatice. Îl rog, pe această cale, să primească întreaga noastră gratitudine.

MIRCEA HANDOCA

CĂTRE VIRGIL IERUNCA*

I

Chicago, 27 martie 1960

Dragă Vergilius,

Nu ştiu cum să-ţi cer iertare. Articolul despre Dan Botta nu l-am scris. Credeam că voi putea scrie în vacanţa de Crăciun, la New York. Nu s-a putut. Reîntorşi la Chicago, încă din prima seară, 5 ianuarie, am fost încercat de o boală (misterioasă) de oase. Am crezut, un timp, că e virus. Cred acum că e artrită. Inutil să-ţi descriu durerile: sînt exact ale şamanului în curs de iniţiere. De aceea le-am şi „asumat", cum spuneţi voi, existenţialiştii. Într-o zi, voi reînvia „iniţiat". Dar adesea încheietura mîinii drepte mi-e prinsă şi nu mai pot scrie — sau scriu scrîşnind din dinţi. Din fericire, am ţinut un curs despre religiile mediteraneene — care mă ajuta să visez. Iarna asta a fost teribilă. Ieri, a nins ca la Sfîntul Ştefan. Ne-am lecuit de USA şi ne-am hotărît să rămînem în Europa măcar doi ani, după ce expiră contractul (iunie 1961). După doi ani, om vedea ce-om face.

Am avut şi cîteva mici satisfacţii. În februarie, la Northwestern University tînărul Guy Richard Welbon şi-a trecut licenţa în filozofie cu următoarea teză: *Mircea Eliade's Image of Man. An Anthropogeny by a Historian of Religions*. Iar în marea revistă literară *The Hudson Review*, celebrul critic Northrop Frye a publicat un studiu[1] de cincisprezece pagini despre cele cinci cărţi ale mele traduse în englezeşte. Nu-ţi mai vorbesc de recenziile şi co-

mentariile pe care le primesc aproape zilnic. (Dar probabil că toate acestea trebuiesc plătite...)

Am încheiat cursul acum cîteva zile. Lucrez acum cum pot, şi cînd pot, la conferinţa pe care trebuie s-o ţin la Harvard, la 23–24 aprilie, în cadrul symposiumului despre mit. Apoi, redevin liber — deşi mai am încă foarte multe lucruri de făcut pînă la vară (Eranos, Congresul de Ist[orie] a Rel[igiilor] de la Marburg, articole [la] *N[ouvelle] R[evue] F[rançaise]*, *Diogène* etc. — şi o cărţulie pentru *Maîtres Spirituels*, Éd[itions] du Seuil). Îmi făgăduiesc să scriu, atunci, şi cîteva lucruri pentru mine. Dar nu ştiu dacă articolul despre Dan Botta[2] va mai fi actual în mai. În orice caz, m-am hotărît să încep *Autobiografia*, şi amintirile despre Dan Botta fac parte din această viitoare carte.

Ne reîntoarcem la sfîrşitul lui iunie. Vreau să profit de bibliotecile de aici ca să termin tot ce se poate termina şi să-mi păstrez vara pentru mine şi pentru *Ţigănci*.

Aştept cu nerăbdare să-l întîlnesc pe monahul sanscritist al cărui articol despre hesichismul în România l-am citit cu interes (între noi fie vorba, nu e faimos şi e teribil de prolix, dar problema e interesantă).

Ce s-a făcut cu *Revista literară*? Articolul D-tale despre Camus m-a hotărît să iubesc acest scriitor (pe care-l cunoşteam atît de puţin, dar pe care l-am plîns ca pe un vechi prieten — căci moartea lui m-a lovit ca o pedeapsă).

Vă urez la amîndoi mult noroc şi multă sănătate.

Christinel şi cu mine vă îmbrăţişăm melancolici şi nerăbdători.

Mircea

P.S. Pentru Monica: Autorul, titlul şi editura acelei cărţi despre lagărele din Rusia unde prizonierii renunţau la o parte din „caloriile“ lor pentru a asculta poveştile unei femei bătrîne?

Publicată de destinatar în *Vatra* nr. 6–7, iunie–iulie 2000, p. 80

* Virgil Ierunca (n. 1920), critic şi istoric literar, poet, memorialist. Între 1939 şi 1944, colaborează la *Timpul*, *Vremea*, *Kalende*, *Albatros*. În 1947, părăseşte ţara, primind o bursă din partea guvernului francez. Colaborează

la două emisiuni culturale ale Europei Libere: „Actualitatea culturală românească“ şi „Povestea vorbei“. Prezintă literatura română în mai multe enciclopedii franceze.

Opera: *Româneşte*, Editura „Fundaţia Regală Universitară Carol I“, Paris, 1964, Humanitas, 1991; *Piteşti*, Editura Limite, Madrid, 1981 şi, sub titlul *Fenomenul Piteşti*, Editura Humanitas, 1990; *Subiect şi predicat*, Editura Humanitas, 1993; *Dimpotrivă*, Editura Humanitas, 1994; *Semnul mirării*, Editura Humanitas, 1995; *Trecut-au anii. Fragmente de jurnal. Întîmplări şi accente. Scrisori nepierdute*, Editura Humanitas, 2000.

---

[1] Articolul lui Northrop Frye se intitulează *World enough without time*.

[2] Dan Botta (1907–1958), poet şi eseist.

II

8 martie 1969

Dragă Virgil Ierunca,

Mulţumiri pentru scrisoarea-comentariu la cele două capitole din *Amintiri*. Ai dreptate: e vorba de Octav Onicescu. Privitor la Anton Dumitriu[1]: scria la *Lumea românească* a lui Zaharia Stancu — dar oare gazeta asta mai apărea în timpul lui Antonescu? În orice caz, ştiu că putea publica — s-a şi publicat — în timpul războiului. (Cel care mă ataca la *Timpul* era Miron X[2], cel cu *Cîntice ţigăneşti*. Mă numea „domnişorul din India şi Portugalia“.)

Dar adevăratele mulţumiri sînt pentru cele două fascicole din *Jurnal* pe care le-am citit şi recitit cu nesaţ în *R*[*evista*] *s*[*criitorilor*] *r*[*omâni*] IV şi *Destin* 15. Ce se mai poate adăuga? Eşti un mare scriitor! („Scriitor român“, ar fi spus Nae Ionescu — căci astfel îl prezenta pe Mihail Sebastian.)

De cînd nu ţi-am mai scris, am ajuns „aproape celebru“ în USA şi Anglia. *Time Magazine* a publicat un articol (cu fotografia!), iar la Londra, *Time Literary Supplement* — un articol pe o pagină întreagă. Amîndouă plecînd de la ultima mea carte tradusă în englezeşte [...][3] discută întreaga operă. Nu ştiu dacă alt român a mai avut „cinstea“ paginii întregi din *Time Literary Supplement*. Poate Eugen[4] (dar Eugen, după cum prea bine spui, o merita în orice caz — aşa că nici măcar nu avea nevoie de ea...). După cum

vezi, sînt mai „uman" decît mă descrii în *Jurnalul* din 1949. Şi totuşi, ca să fiu sincer, nu pot nici măcar spune că m-am bucurat. Dar vorba lui N. I. H[erescu][5]: „să moară duşmanii de necaz" (în acest caz, Lucian Goldman).

Ambele articole, împreună cu alte studii recente ale mele, precum şi *Iarna bărbaţilor*[6] şi cartea lui Blaga ţi le trimit într-un pachet, poştă aeriană, zilele acestea.

În altă ordine de idei: mîine, 9 martie, împlinesc cincizeci şi nouă de ani. E curios, aproape nu-mi vine să cred. Mă simt parcă mai tînăr ca niciodată. Şi mi-ar părea *foarte* rău să mor acum sau pe curînd — mai rău decît mi-ar fi părut acum zece sau cinci ani. Am impresia că de abia acum mă pregătesc să scriu opere *mari* (cel puţin în treburile mele, dar poate şi în literatură).

Aprilie–mai, cum ţi-am mai spus, vom fi „*in residence*"[7] la Washington University, ca să pot termina cartea începută anul trecut la Princeton (simbolismul cosmic al locuinţei, oraşului, templului). De ce întîrzie atît *Fiinţa rom*[*ânească*]? Îmi poţi înapoia capitolul ultim (încă nepublicabil)[?]

Vă îmbrăţişează pe amîndoi. Cu vechea prietenie

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în volumul Virgil Ierunca *Trecut-au anii... Fragmente de Jurnal. Întîmplări şi accente. Scrisori nepierdute*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2000, pp. 435–436.

---

[1] În *Lumea românească*, au apărut următoarele articole violente împotriva lui Mircea Eliade semnate de Anton Dumitriu: *Erudiţie şi şarlatanie* (23 iunie 1937), *Yoga* (10 iulie 1937), *Cosmologie şi alchimie babiloniană* (15 ianuarie 1938), *Demascarea genialităţii dlui Mircea Eliade* (24 februarie şi 4 martie 1938). Ultimul articol se încheie cu propoziţia: „Cer solidarizarea cititorilor, a purtătorilor de condei, a profesorilor, împotriva acestui şarlatan cultural."

[2] Miron Radu Paraschivescu (1911–1971), poet român.

[3] Indescifrabil.

[4] Eugène Ionesco (1912–1994), scriitor francez de origine română.

[5] N. I. Herescu (1903–1961), poet şi profesor de latină la Universitatea din Bucureşti.

[6] *Iarna bărbaţilor* de Ştefan Bănulescu.

[7] Cu statut de rezident (*lb. engl.*).

III

Chicago, 13 iunie 1973

Dragă Virgil,

Eram gata să-ţi scriu, neliniştit de tăcerea D-tale, cînd am primit scrisoarea din 5 iunie. Îţi mulţumesc şi te rog, încă o dată, să mă ierţi pentru cărţi. Am impresia că n-ai primit scrisoarea mea din 21 aprilie, în care, printre altele, îţi vorbeam despre vizita, neaşteptată şi prelungită pînă acum cîteva zile, a fabulosului personaj Maitreyi. Mi-ar părea rău să ştiu că s-a pierdut scrisoarea. Era un „document" preţios, mai ales pentru că revela imaginaţia şi seninătatea lui Christinel.

L-am văzut aici pe Matei Călinescu, şi-l voi revedea la anul, pentru că vrea să studieze cîtva timp în USA.

Despre *Ethos*, nu mai cred nimic. Aş fi fericit dacă va apărea într-o zi — *fără* scrisoarea mea, care nu mai are nici un rost. Evident, voi fi fericit să public ceva (*bun!*) în *Limite.*

Am auzit de interviul lui G[eorge] Uscătescu. Dar, cum am trecut şi eu printr-o încercare similară, nu ştiu ce să cred: eşti sigur că interviul a apărut cu ştiinţa şi încuviinţarea lui G[eorge] U[scătescu]? (cu care de altfel am întrerupt „relaţiile epistolare" din toamnă, fără motiv precis: poate din oboseală... Am, cum ţi-am spus, fobia corespondenţei).

Robert Gallimard e entuziasmat de *Mântuleasa*. Evident, pentru traducere m-am adresat întîi lui A[lain] Guillermou[1], dar, dacă e prea ocupat, mă gîndesc la A[lain] Paruit. Ce crezi?

Încolo, muncă şi optimism (afară de *tot* ce e important: decadenţa USA, succesul duşmanilor noştri pe toate fronturile etc. etc.).

Sîntem amîndoi îngrijoraţi de sănătatea Monicăi. Ch[ristinel] îşi aduce aminte că şi în dec[embrie] Monica era „gripată". De ce nu încearcă un vaccin?

Vă îmbrăţişez pe amîndoi cu prietenie.

Mircea Eliade

P.S. Am totuşi o „noutate": am fost ales membru corespondent al Academiei Austriece.

Publicată de destinatar în *Vatra* nr. 6–7, iunie–iulie 2000, pp. 80–81.

---

[1] Alain Guillermou este traducătorul romanelor lui Eliade *Maitreyi*, *Noaptea de Sînziene* şi *Pe strada Mîntuleasa*.

IV

Chicago, 14 feb[ruarie 1]982

Dragă Virgil,

Am citit *Piteşti*.

Extraordinară.

Ai primit Biblia? Ţi-am expediat-o prin avion, acum cîteva săptămîni. Sînt obosit, iar Christinel urmează un tratament radioactiv pentru eliminarea unei tumori maligne. Doctorii ne asigură 90% succes. Noi credem în Dumnezeu.

Vă îmbrăţişăm pe amîndoi cu dor.

Mircea şi Christinel

P.S. Nu răspîndiţi vestea, să nu audă Corina.

Publicată de destinatar în *Vatra* nr. 6–7, iunie–iulie 2000, p. 82.

CĂTRE VIRGIL IERUNCA ŞI MONICA LOVINESCU

I

25 mai 1978

Dragii noştri Monica şi Virgil,

Se apropie plecarea: la 15 iunie la New York, la 21 iunie la Paris. Nu v-am scris tot anul (dar nici Virgil n-a abuzat de darul lui epistolar...). Sînt prea multe de spus să mă încumet a le scrie. Veştile — şi mai bune, şi mai aşa şi aşa. În rezumat: 1) îmbătrî-

nesc (și-mi pare rău!); 2) încă nu s-a încheiat *Histoire II*, deși cartea e pe trei sferturi tipărită; 3) trebuie să pun la punct în cursul verii proiectul *Operelor complete* (în limba germană) pentru Insel Verlag: editorul — pe care l-am cunoscut aici, acum două săptămîni — vrea să înceapă publicarea în 1979, cel puțin două volume compacte pe an; 4) în aprilie, s-a ținut la Notre Dame University un colocviu de trei zile despre M[ircea] E[liade] (cu titlul *Coincidentia oppositorum*) pentru că era discutat și scriitorul: au ținut „comunicări" Matei Călinescu și Virgil Nemoianu, alături de cîțiva americani: surpriza (la care am asistat și eu): s-a montat cam jumătate din *Coloana nesfîrșită*.

Dintre cele douăsprezece exemplare din *Cahiers de l'Herne* trimise în țară, numai lui Al[exandru] Rosetti i-a parvenit volumul. Nici măcar Corina nu l-a primit. Probabil că nu se iartă că Șeful a fost refuzat... (Știți povestea.)

I-am scris două scrisori lui Virgil Tănase (a doua, ca să-i spun cît de mult mi-au plăcut cele trei nuvele): fără răspuns. Mi-e teamă că nu i-au ajuns.

Pe curînd!

Vă îmbrățișează cu prietenie (și stimă!)

Mircea și Christinel Eliade

Publicată de destinatari în *Vatra* nr. 6–7, iunie–iulie 2000, p. 81.

II

20 ianuarie 1979

Dragă Monica, dragă Virgil,

La anul și la mulți ani! și toate celelalte — dar ce se întîmplă cu voi? Nu dați nici un semn de viață. Lizette[1] a primit de mult *Unde scurte* (și vă mulțumește prin mine...), dar noi încă nu! Sper că v-au parvenit totuși scrisoarea din 5 decembrie (cu „dosarul *Zalmoxis*") și ilustratele din Yucatan și Guatemala. De cînd ne-am

întors (6 ian[uarie]), Chicago răsuflă anevoie, pe jumătate îngropat sub zăpadă.

Aţi citit cumva *Secolul 20* consacrat, se pare, scriitorului M[ircea] E[liade]? Eu nu l-am primit; mi-au trimis probabil un exemplar, dar cu poşta maritimă (îmi va ajunge în trei–patru luni).

Am citit cu încîntare primele trei capitole, traduse de [Constantin] Grigorescu. Îi expediez zilele acestea restul pînă în mai–iunie 1937, va ieşi, sper, un volum de circa 350 [de] pagini (Gallimard). E vorba evident numai de primul volum din *Autobiografie*. Lucrez (pe apucate) la al doilea. (Primul — *n.n.*) ar putea apărea la toamnă sau la începutul lui 1980. Nici o veste de la începutul lui 1980. Nici o veste de la Marie-France[2].

Vă îmbrăţişăm cu dor.

Mircea şi Christinel

Publicată de destinatari în *Vatra* nr. 6–7, iunie–iulie 2000, p. 82.

---

[1] Lizette este sora lui Christinel, soţia lui Ionel Perlea şi cumnata lui Mircea Eliade.

[2] Marie-France Ionesco, fiica lui Eugène Ionesco.

III

20 oct[ombrie] 1979

Dragii noştri,

Septembrie, la Paris, fără voi — n-a mai fost Parisul nostru... O singură bucurie: cu Ileana şi Ioan Cușa[1] am descoperit — şi am locuit două zile în cel mai frumos oraş din Germania: Rotenburg.

Am recitit cu melancolie (ai să înţelegi de ce D-ta, Virgil, singurul creator de dogmă tipografică editorială în istoria exilului...) *Jurnalul* din *Ethos II*. Cînd va apărea volumul [al] III[-lea], şi deci urmarea *Jurnalului*? Cînd?

De data aceasta, reintegrarea în complexul Chicago a fost — de fapt, este încă — neaşteptat de dificilă. Somnoros, fără chef de lucru, plictisit, *detaşat* de tot ce-mi plăcea pînă mai ieri, alaltăieri: *toamna* în campus, veveriţele, istoria religiilor, „opera" (?? ! ?).

Este desigur un *semn* — dar cum să-l descifrez? Nu mă interesează decît o scurtă nuvelă, *Dayan*, dar nu îndrăznesc să mă apuc de scris. Mii de mărunţişuri în faţă, în dreapta, în stînga.

Barbu Brezianu[2] mi-a trimis acest articol al lui Nae Ionescu, foarte probabil *primul* său articol.

Încă n-am primit dactilografia traducerii lui Marie-France [Ionesco]. I-am încredinţat restul *Jurnalului* lui [Constantin] Grigorescu.

Vă urez să nu cunoaşteţi această stare de *acedia*[3] în care mă aflu şi vă îmbrăţişez.

Mircea Eliade

P.S. Adaug un cec de 500 [de] dolari pentru Paul Goma. Mă bizui pe voi ca să-l convingeţi să-l primească (secret: P[aul] G[oma] i se plîngea lui Ioan C. că e ameninţat să moară de foame...).

Publicată de destinatari în *Vatra* nr. 6–7, iunie–iulie 2000, p. 81.

---

[1] Prietenul şi editorul lui Mircea Eliade.

[2] Barbu Brezianu (n. 1909), poet şi critic de artă, prieten cu Mircea Eliade.

[3] Dezgust, descurajare (lat. *acedia* „dispoziţie sumbră, nelinişte, tristeţe“ < gr. ἀκήδεια „indiferenţă“) (*n. ed.*).

IV

15 ian[uarie] 1980

Dragii noştri Virgil şi Monica,

În orice caz şi orice s-o întîmpla, vă urăm an nou fericit — şi tot ce se mai poate dori!

Am fost amîndoi loviţi, întristaţi, deprimaţi de moartea lui [Lucian] Bădescu. Nu-mi iert că nu m-am dus să-l văd astă-vară... Rămînem din ce în ce mai puţini şi, pînă la *adevărata* reîntîlnire, poate mai trece timp...

Plictiselile toamnei (infernale) au trecut; ulcerul de la duoden şi „anemia“ par vindecate. Mai rămîn o cataractă (pe care o voi opera, la vară, în Germania prin o nouă metodă „ultrasonică“) şi

artrita (vedeţi ce „frumos" scriu...). Din fericire, am petrecut sărbătorile în Florida cu Lizette. Era atît de „improbabil" de paradiziac (vară, senin, fluturi, flori, şopîrle), încît n-am putut rezista şi am reluat *novella* începută în noiembrie: *Dayan* (ca toate titlurile mele, titlu provizoriu). Am terminat-o alaltăieri, în plină iarnă chicagoană, şi Christinel o dactilografiază de zor. Vreo optzeci [de] pag[ini] dact[ilografiate]. Vă trimit curînd un exemplar...

Sper că [Alain] Paruit a terminat traducerea celor patru nuvele. Îi voi scrie şi lui. Mai ales că Gallimard vrea să publice celelalte două *novella*: *Le Centenaire* şi *Nouăsprezece trandafiri*.

În afară de un telefon şi o felicitare, nimic de la Cuşa. Îi voi scrie la noapte după seminar (7–10). Marie-France nu mi-a trimis încă traducerea primului capitol din IL.

Vă îmbrăţişează cu mult dor

Mircea şi Christinel

Publicată de destinatari în *Vatra* nr. 6–7, iunie–iulie 2000, p. 82.

CĂTRE ILEANA, PRINCIPESĂ A ROMÂNIEI*

1 iunie 1958

Domniţă,

Nu ştiu cum să-mi cer iertare pentru întîrzierea cu care vă scriu. Am citit de mult manuscrisul cărţii despre îngeri, dar am fost, şi sînt încă, atît de risipit datorită nenumăratelor lucruri care trebuiesc făcute la sfîrşit de an universitar — încît nu găsesc curajul (sau, poate, liniştea) de a mă aşeza la masă şi începe scrisoarea pe care o încep acum.

Am citit cu cel mai viu interes cele douăzeci de capitole. Unele dintre ele mi se par excelente (de ex[emplu], *ch*[*apter*] I, *part* I, *ch*[*apter*]*s* IV, X, XV, *part* II).

Aproape în fiecare capitol am găsit observaţii interesante, viziuni proaspete, prezentări noi. Totuşi, aşa cum mi-aţi mărturisit cînd ne-am întîlnit la Chicago, părţii a doua îi lipseşte ceva: poate

unitatea. Cred că împărţirea în optsprezece capitolaşe nu e cea mai fericită. Uneori, materialul documentar propriu-zis nu e suficient ca să alcătuiască un capitol. De aceea, capitolele devin capitolaşe. Cititorul poate avea impresia că e frustrat, că nu i-aţi dat destul.

În multe locuri, vă lăsaţi furată de frumuseţea textului biblic şi-l reproduceţi aproape *in extenso*. Deşi, dintr-un anumit punct de vedere, aveţi dreptate (cine s-ar încumeta să se întreacă cu *Scriptura*?), totuşi psihologic e o greşeală. Un citat preţuieşte (în conştiinţa cititorului) în măsura în care e scurt, dens, strălucitor. O pagină întreagă citată anulează această „magie". Lungi citate din *Biblie* sînt utile — şi acceptabile — într-o ţară catolică sau ortodoxă, unde *Scriptura* e aproape necunoscută. În ţările protestante, citatele trebuiesc reduse la minimum — vorbesc de lungime. Numărul lor poate fi foarte mare, dar cu condiţia ca ele să fie scurte (uneori, cîteva cuvinte) şi legate prin observaţii sau consideraţii personale.

Cred că ar fi mai nimerit dacă aţi reduce cele optsprezece capitolaşe la şase sau şapte capitole. Atunci, aţi putea grupa mai multe episoade într-un singur capitol, de douăsprezece-cincisprezece pagini. Titlurile capitolaşelor ar deveni subtitluri sau titluri de paragrafe. Iar pentru titlurile capitolelor, aţi căuta altceva decît numele personajelor care au întîlnit îngeri. Asta ar da unitate părţii a doua. Cititorul n-ar mai avea impresia că-i prezentaţi „dosarul" fiecărui personaj. Bunăoară, *ch*[*apter*]*s* X–XIV ar putea avea un titlu cam aşa: „Profeţii", sau „Cînd profeţii întîlnesc pe îngeri" etc. În orice caz, mi se pare esenţial să renunţaţi la capitolaşe de două-trei pagini. O asemenea prezentare tipografică lasă impresia de diletantism ori „jurnalism" — ceea ce nu este deloc cazul Alteţei voastre.

Aş mai avea de făcut o observaţie. Cred că nu e util să rezumaţi „istoria îngerilor" episod cu episod, fără să arătaţi în ce sens cutare sau cutare episod din *Vechiul Testament* a fost interpretat de Sfinţii Părinţi sau de teologii şi misticii Evului Mediu. Cu alte cuvinte, fiţi mai liberă cu materialul pe care-l trataţi. Nu lăsaţi impresia că „rezumaţi" cronologic angelologia *Vechiului Testament*. Cartea ar cîştiga dacă aţi grupa observaţiile personale de la sfîrşitul capitolaşelor într-un text mai lung şi mai consistent.

În ceea ce priveşte referinţele la literatura patristică şi medievală, nu e nevoie să întreprindeţi studii speciale pentru a le aduna. Asemenea referinţe şi (copioase) citate se găsesc deja adunate în diferite enciclopedii şi lexic[oan]e pe care trebuie neapărat să le consultaţi, în special *Dictionnaire de Spiritualité*, dar şi alte enciclopedii teologice. Aceasta v-ar îngăduit să evitaţi monotonia unui singur plan de referinţă (*Vechiul Test*[*ament*]). Evident, aţi avea dreptul să ignoraţi toate aceste studii şi monografii speciale, dacă aţi scrie o carte despre îngeri exclusiv din perspectiva unei experienţe personale (aşa cum aţi făcut-o în *Meditaţiile asupra Crezului*). Dar, aşa cum v-aţi angajat — prezentînd toate episoadele din *V*[*echiul*] *T*[*estament*], şi destul de laborios — sînteţi obligată să ţineţi seama şi de alte materiale. Nu uitaţi că angelologia pasionează de cîtva timp şi pe teologii catolici (J[ean] Daniélou — în *Dict*[*ionnaire*] *de Spiritualité* —, Erik Peterson, într-o carte strălucitoare despre îngeri), şi pe teologi sau gînditori protestanţi (Henri Corbin, care se ocupă mai ales de angelologie gnostică şi ismaeliană).

Ştiu — pentru că mi-aţi spus-o — că nu voiţi să scrieţi o carte savantă, ci una care să fie accesibilă oricui. Acesta va fi, de altfel, unul dintre marile merite ale cărţii. Dar ceea ce vreau să sugerez nu e să scri[e]ţi ca un teolog sau istoric — ci să luaţi cunoştinţă de unele dintre lucrările importante, pentru a şti în ce sens se orientează astăzi gîndirea religioasă şi, mai ales, pentru a presăra textul cu aluzii la probleme, oameni şi cărţi post-veterotestamentare.

Cred că, după ce treceţi de „hopul" *Vechiului Testament*, lucrarea va merge mai repede. Materialul e atît de considerabil, încît, foarte probabil, veţi alege numai „stelele şi luceferii". Aştept cu mare interes capitolul despre Pseudo-Areopagitul. Va fi foarte greu — dar şi pasionant!

...Şi acum, să pun punct acestei lungi şi dezlînate scrisori! Nu ştiu dacă am fost destul de clar. Ţin doar să vă repet că am citit cu mare interes manuscrisul — şi tocmai pentru aceea l-aş vrea şi mai strălucit. Nu e vorba de modificări radicale, ci mai degrabă „tipografice" (gruparea capitolelor etc.). Astfel conturată, partea [a] II-a îşi va găsi unitatea.

Christinel şi cu mine ne-am bucura peste măsură să vă putem vedea la Chicago. Amîndoi transmitem Doctorului prieteneşti salutări. Şi vă rugăm să credeţi, Domniţă, în sinceritatea afecţiunii noastre.

Cu cele mai calde omagii al Alteţei voastre,

Mircea Eliade

P.S. Înapoiez manuscrisul zilele acestea.

Publicată de Barbu Brezianu în *Aldine*, supliment al ziarului *România liberă*, an VII, nr. 334, 21 septembrie 2002, p. 4.

* Ileana, Principesă a României (1909–1991), cu numele monahal Maica Alexandra, este fiica Regelui Ferdinand şi a Reginei Maria.

În 1954, Principesa Ileana a publicat volumul *Meditaţii asupra Crezului de la Niceea*, iar mai tîrziu *Sfinţii îngeri*. Înainte de a tipări această carte, autoarea îi trimite manuscrisul lui Mircea Eliade, rugîndu-l să-şi spună părerea.

CĂTRE MIHAIL ILOVICI*

27 mai 1933

Iubite Domnule Ilovici,

Cu tot regretul, trebuie să mărturisesc că nu pot şi nu vreau să dau nimic pentru *Bobi*. M-am plictisit de scris într-un hal în care D-ta anevoie ţi-ai putea face idee. Mi-e scîrbă şi de idei, şi de condei.

Cred că eşti destul de inteligent ca să înţelegi această stare de suflet a mea, care, sper, va fi cît mai lungă. Mă vei scuza faţă de prietenii de la *Răboj*. Te rog nu insista. Nu se poate.

Al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată în *Bobi*, an II (1933), nr. 9–10, iunie–iulie, p. 6, cu următoarea notă a redacţiei:

Scrisoarea e datată 27 mai (sîmbătă), cînd, însoţit de amicii C. Federeanu şi I. Nistoreanu, am discutat cu d. M. E. aproape un ceas, rugîndu-ne să rezervăm o coloană pentru articolul pe care trebuia să-l luăm joi, 1 iunie.

Înţeleg perfect scîrba dlui M. E. de scris. Dar nu înţeleg cum am putut fi atît de prost, încît să nu bag de seamă că ea se manifestă cînd este vorba de

reviste tinereşti ca *Bobi* şi *Răboj*, care apar din suspendarea mesei pe cîte o jumătate de zi a colaboratorilor. Rog pe d. M. E. să-mi ierte prostia sinceră.

M. I.

* Mihail Ilovici (n. 1910), profesor şi publicist, autor a două ample eseuri: *Negativismul tinerei generaţii* (1934) şi *Consideraţii asupra actului de cultură* (1936). A publicat cartea *Tinereţea lui Camil Petrescu* (1971).

CĂTRE TEODOR IONESCU*

[Antet tipărit]
History of Religions

18 ian[uarie] 1968

Dragă Domnule Ionescu,

Mulţumiri pentru scrisori şi pentru superbele reproduceri şi frumosul album Brukenthal. Am fost la Sibiu numai de două ori, prin 1933 şi 1938, dar nu m-am învrednicit să vizitez Muzeul Brukenthal. Privind şi meditînd, mă consolez cum pot, spunîndu-mi că nu este niciodată prea tîrziu şi, cum m-am hotărît să-mi prelungesc viaţa, nu pierd speranţa să revăd într-o zi Sibiul (oraşul lui Cioran) şi să văd Muzeul.

Cu cele mai deosebite sentimente, al D-tale

Mircea Eliade

Publicată de Ion I. Drăgoescu în *Adevărul literar şi artistic*, an IV, nr. 171, 20 iunie 1993, p. 6.

* Teodor Ionescu (1915–1998), absolvent al Facultăţii de Litere şi Filozofie a Universităţii din Bucureşti (student al lui Nae Ionescu), specializat ulterior în muzeografie, a fost şeful pinacotecii Muzeului Brukenthal din Sibiu. Strălucit expert, a desfăşurat o minuţioasă şi rodnică activitate de cercetare, soldată cu revizuirea paternităţii unora dintre tablourile aflate în muzeu. Implicat pe nedrept în faimosul furt de tablouri din pinacotecă (1969), a fost închis vreme de cinci ani. Este autorul unor valoroase articole publicate în reviste de specialitate.

În arhiva Mircea Handoca, se află cîteva scrisori ale lui Teodor Ionescu adresate lui Mircea Eliade. În cea scrisă din Sibiu la 8 decembrie 1967, se afirmă printre altele:

„Îmi permit să vă trimit un exemplar din albumul Brukenthalului pe care (abia, abia) l-am găsit la Bucureşti, ediţia I fiind epuizată de acum doi ani. Lucrez la ediţia a II-a, poate anul viitor s-o predau editurii, va fi mult îmbunătăţită.

Cu «mapa» pe care sper că aţi primit-o şi [cu] publicaţia de faţă, vă puteţi face o idee aproape exactă de[spre] tablourile mai valoroase din muzeu. Sînt curios, l-aţi vizitat vreodată?"

CĂTRE ELENA IORDACHE-STREINU

8 februarie 1974

Mult stimată Doamnă Streinu,

Vă mulţumesc foarte sincer pentru cărţile pe care aţi avut bunăvoinţa să mi le dăruiţi. (Au avut nevoie de multe luni ca să treacă Atlanticul — dar, pînă la urmă, tot au ajuns.) Vă mulţumesc, de asemenea, pentru dedicaţia scrisă pe pagina de gardă a romanului D-voastră *Păuna*. Spre ruşinea mea, ignoram existenţa acestei cărţi. Îmi făgăduiesc cîteva nopţi din iarna aceasta, cîtă a mai rămas, închinate exclusiv oamenilor şi întîmplărilor din Valea Motrului...

O bună parte dintre textele lui Vladimir Streinu le cunoşteam — dar ce bucurie, le pot avea acum la îndemînă în biblioteca de aici. (La Paris, am două volume, dăruite de prieteni.) Plecarea lui Vladimir dintre noi, neaşteptată şi absurdă, mi-a amintit că nu mai sînt tînăr, că deci nu mai pot spera într-o prelungire indefinită a zilelor şi bucuriilor... Eram atît de sigur că ne vom reîntîlni curînd, la Paris sau în USA (unde auzisem că fusese invitat).

Aş vrea să vă pot oferi şi eu cîteva dintre cărţile mele ultime, cele româneşti, bineînţeles. Dar de cîtva timp tot ce trimit în ţară nu ajunge „la destinaţie". Voi încerca să vă trimit ceva din Paris, la începutul verii.

Mulţumindu-vă încă o dată, vă rog să credeţi în sentimentele mele cele mai sincere.

Al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de Cornelia Ştefănescu în *România literară*, an XXXV, 22–28 mai 2002, nr. 20, p. 17.

CĂTRE NICOLAE IORGA*

I

[vara] 1923

Mult stimate domnule Iorga,

M-am gîndit mult înainte de a începe să vă scriu aste rînduri şi mă gîndesc şi acum, cînd vi le scriu.

Uite, întrebarea aceasta îmi strînge neţărmurit inima: am eu sau nu dreptul, un ţînc de şaisprezece ani, să vă răpesc acele clipe preţioase, acel timp scump nouă, tuturor românilor, cu scrisoarea mea nesăbuită, în care nu e vorba decît de un interes indirect, mai mult sau mai puţin personal?

Ştiam că marele Hasdeu lua în seamă şi răspundea scrisorilor chestionare pe care le primea şi mai ştiam că oamenii nobili găsesc întotdeauna cîteva clipe mai mult ca să le risipească pentru nevoia altora. Şi, astfel îndrituit de fapte, dar îngrijorat de vremurile în care trăim, vin în faţa mesei Dumneavoastră de lucru — de pe care au pornit acele nesfîrşite serii de volume menite să stîrnească uri, nădejdi, înfrigurare de muncă — cu o sfioasă rugăminte, cu atît mai sfioasă cu cît n-am avut nici o dovadă care să mă hotărască că cele ce le voi cere eu acum nu sînt de mult primite şi rînduite de nemărginita Dumneavoastră bunătate.

V-am îndrăgit, domnule Iorga, de cum respectul amestecat cu spaimă pe care-l căpătase, datorită prejudecăţilor şi necunoaşterii celor mulţi, întreaga noastră generaţie şcolară s-a prăvăluit, făcînd loc unei tăcute admiraţii şi vii dorinţe de a vă imita, toate acestea născute din deplina cunoaştere a acelui Iorga, bun român, desă-

vîrşit cărturar şi nepreţuit erou al voinţei, cunoaştere pe care o au puţini foarte zăpăciţi din generaţia mea. Dumneavoastră trebuie să o ştiţi mai bine ca mine, sînteţi întotdeauna înţeles numai pe jumătate. Vă cunosc toţi, din polemici, din reviste, din ziare, rar din cărţi, dar vă cunosc numai din nume şi vă judecă după cronicile cotidiene, unde sînteţi tămîiat ca mare savant şi istoric şi unde se fac rezerve asupra unor anumite puncte de vedere politice.

Imitaţia e un puternic fenomen social, a spus-o şi Tarde, o mai spun şi eu; le-au intrat tuturor în cap că aţi făcut rău de v-aţi amestecat în politică, că scrieţi într-adevăr enorm de mult, dar încîlcit şi ilizibil şi că trebuia să rămîneţi la meseria Dumneavoastră de om al cărţilor, unde, orice s-ar spune, eraţi ceva. Niciodată nu v-au citit o carte de istorie ca să-şi dea seama pe cine laudă, niciodată nu v-au citit un articol literar ca să vadă stilul acela „insuportabil", cum aud pe mulţi franţuziţi, şi iarăşi niciodată nu v-au ascultat încă cinci minute vorbind despre politică. Aşa au auzit, aşa au citit, aşa le-a rămas în cap măreaţa D-voastră personalitate. Vorbesc aici despre aşa-zisa „mulţime", unde deseori se rătăcesc profesori cu siluete de cocostîrci uscaţi, intelectuali miopi şi bîlbîiţi, cuconiţe erudite şi cu pretenţii „à la Rambouillet"[1].

V-am citit şi am înlăturat o prejudecată, v-am auzit şi am înlăturat o prejudecată, v-am auzit şi am înlăturat-o pe a doua, am cugetat şi v-am înţeles. Şi atunci s-a făcut lumină în cugetul meu şi m-am aşezat la lucru.

[Scrisoare neterminată, cu adnotarea făcută de Mircea Eliade: „Voiam să-i cer voie în biblioteca lui; netrimisă — vara 1923"]

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti.

* N. Iorga (1871–1940) a fost idolul adolescenţei şi tinereţii lui Mircea Eliade. Preocupările enciclopedice şi uriaşa lui putere de muncă l-au fascinat. Ori de cîte ori se simţea obosit şi deprimat, ridica privirea spre cele cîteva zeci de volume ale strălucitului erudit, pe care reuşise să le strîngă în rafturile bibliotecii sale din mansarda casei de pe Strada Melodiei. Forţele îi reveneau ca prin farmec şi „apa vie" a scrierilor lui Iorga îi dădea puteri nebănuite.

---

[1] (Hôtel de) Rambouillet, vastă locuinţă a marchizei de Rambouillet (1588–1665), construită la Paris după propriile ei planuri, unde invita societatea aleasă a vremii, model de preţiozitate.

II

3 Royd Lane, Calcutta
4 iulie 1931

Venerate D[omnu]le Profesor,

Numele profesorului Bogdanov, al cărui *curriculum vitae* vi-l alătur, e singura scuză a acestei scrisori. Prof[esorul] Bogdanov e un orientalist bine cunoscut în India, are o lungă experienţă profesorală — şase ani la Universitatea din St. Petersburg şi trei ani la Santiniketan — şi a colaborat la *Encyclopedia of Islam*, Cama Oriental Institut (Bombay), *Islamic Culture*, *Journal of London Oriental School*, *Epigraphie Indo-Moslemica*, *Journal of Asiatic Society of Bengal* etc., iar numele său e notat în *Internationales Taschenbuch für Orientalisten* (Rudolf Haupt in Leipzig) încă din 1910. D-sa m-a rugat să vă scriu, întrebîndu-vă dacă s-ar putea înfiinţa o conferinţă de limba arabă şi persană la vreuna dintre facultăţile noastre de litere sau teologie. În caz că lucrul acesta ar fi posibil, prof[esorul] Bogdanov va fi bucuros să trimită un memoriu complet de titluri şi lucrări, precum şi publicaţiile sale în limbile europene. În afară de persană şi arabă, prof[esorul] Bogdanov cunoaşte limb[ile] turcă, tătară şi pahlavi şi va fi bucuros să lucreze la organizarea studiilor orientale în România. Condiţiile sale sînt extrem de modeste. Cursul ar putea fi predat în limba franceză, germană sau engleză, pentru trei sau patru ani, pînă cînd unul dintre studenţii săi români l-ar putea înlocui.

N-aş fi îndrăznit a vă adresa această scrisoare dacă n-aş fi cunoscut via D-voastră dorinţă de a inaugura studiile orientale în învăţămîntul nostru universitar şi dacă nu mi-aş fi amintit finalul unuia dintre memoriile D-voastră academice: „Dar cînd vom avea oare orientaliştii noştri?" În acelaşi timp, numele profesorului Bogdanov e prea ilustru ca să nu fiu ispitit să-l unesc, sperînd, de începuturile studiilor noastre persane şi arabe.

V-aş rămîne sincer îndatorat, venerate D[omnu]le Profesor, dacă aţi răspunde propunerii profesorului Bogdanov. Nădăjduind că-mi veţi ierta cutezarea, cu adînc respect rămîn al D-voastră.

Mircea Eliade
doctorand, Universitatea din Calcutta

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Corespondenţa Nicolae Iorga, vol. 375, f. 226–227

CĂTRE DR. ŞTEFAN ISSĂRESCU*

5551, Kimbark Avenue
Chicago, 37, Illinois
1 februarie 1958

Dragă Doctore,

Multe mulţumiri pentru scrisoare. Chiar aseară am scris Domniţei, cerîndu-i scuze că-i mulţumesc atît de tîrziu pentru admirabilele *Meditaţii*. Te rog şi pe mata să mă scuzi pe lîngă Domniţă. Ca doctor, înţelegi în ce hal de oboseală se ridică un om după o gripă americano-asiatică, sau cum i-o fi spunînd...

Sîntem amîndoi nemîngîiaţi că Domniţa va fi în Chicago şi nu va locui la noi. Dar, cum i-am scris şi Domniţei, nu îndrăznesc s-o poftim într-o casă cu trei odăiţe şi fără uşi între ele...

Ne bucurăm totuşi că vom fi împreună toată ziua de 17 martie. Voi telefona imediat Rev. Kennedy în dimineaţa aceea.

Am terminat de citit *Meditaţiile* acum cîteva zile. Cum Ghiţă Ionescu m-a rugat să scriu ceva pentru Roumania, am să fac o recenzie şi am să i-o trimit, chiar la începutul săptămînii viitoare.

Christinel îţi trimite salutări şi se bucură că ne vom reîntîlni, de Paşti, la New York.

Îţi strînge mîna cu toată prietenia, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de Barbu Brezianu în *Aldine*, supliment al ziarului *România liberă*, an VII, nr. 334, 21 septembrie 2002, p. 4.

* Dr. Ştefan Issărescu (n. 1906), stabilit în America, autor de articole de specialitate în domeniul medicinei. A deţinut posturi de conducere în diferite organizaţii americane care se ocupă de problemele româneşti.

CĂTRE CEZAR IVĂNESCU*

I

21 mai 1980

Stimată Doamnă [Maria Ivănescu]
şi dragă Cezar Ivănescu,

Mulţumiri pentru admirabila traducere a volumului *Zalmoxis* şi pentru poemele trimise. Din păcate, n-am citit decît cîteva pagini — şi nu voi mai putea citi, pentru că sînt în preajma operaţiei de cataractă, la amîndoi ochii.

Cu cele mai sincere urări de sănătate,

Mircea Eliade

Publicată în volumul *Eseuri. Mitul eternei reîntoarceri. Mituri, vise şi mistere*, traducere de Maria Ivănescu şi Cezar Ivănescu, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1991.

* Cezar Ivănescu (n. 1941) poet şi eseist contemporan. A tradus în limba română volumele *De la Zalmoxis la Gengis Khan*, *Mitul eternei reîntoarceri*, *Mituri, vise şi mistere* ale lui Mircea Eliade.

II

26 noiembrie 1984

Dragă Cezar Ivănescu,

Mulţumiri pentru scrisoarea din 5 noiembrie şi iartă-mi, te rog, grafia: artrita reumatoidă de care sufăr se agravează (în ciuda injecţiilor cu aur coloidal) şi scriu cu o imensă greutate.

Îţi mulţumesc pentru proiectul *Operei*. Evident, voi cere editorilor parizieni să-ţi trimită cărţile. Dar nu cred că proiectul se va realiza (cel puţin în timpul vieţii mele). Sorin Alexandrescu i-a înmînat planul editurii (*Opere complete*) dlui Martin deja de acum vreo zece ani. În plus, C[onstantin] Noica şi Mircea Handoca pregătesc şi ei o „ediţie cronologică“, au depus deja un m[anuscri]s

de circa 2 000 de pagini (scrierile mele din adolescenţă şi primă tinereţe, multe inedite)[1].

Ştiu că *Histoire II* e tradusă de vreo doi ani, dar nu apare. *Traité* ar merita să fie publicat, dar manuscrisul românesc (original) se găseşte la Paris, unde nu mă voi întoarce decît în mai–iunie.

Poate ar avea mai multe şanse eseurile de la Gallimard (*Le Mythe de l'éternel retour*, *Images et symboles*, *Mythes, rêves et mystères*, *Méphistophélès et l'androgyne*, *Occultisme, sorcellerie* etc.) Majoritatea prozelor literare (cu excepţia *Dayan*, *Nouăsprezece trandafiri* etc.) au fost editate de E[ugen] Simion. Lipsesc, evident, cele mai importante (*Întoarcerea* [*din rai*], *Huliganii*, *Noaptea de Sînziene*) şi eseurile... Dar să sperăm!

Cu mulţumiri şi prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată în volumul *Eseuri. Mitul eternei reîntoarceri. Mituri, vise şi mistere*, traducere de Maria Ivănescu şi Cezar Ivănescu, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1991.

---

[1] Acest manuscris, depus în 1982 la Editura Minerva, s-a plimbat pe la Editura Cartea Românească şi Editura Enciclopedică. Primele trei volume din *Scrierile de tinereţe* au apărut la Editura Humanitas în 1996, 1998 şi 2003.

CĂTRE IONEL JIANU*

I

[Antet tipărit]
History of Religions

31 octombrie 1961

Dragă Nellu,

Iartă-mă, te rog, că-ţi trimit atît de tîrziu rîndurile de „introducere" pentru Vladimir Weidle! Nu-ţi poţi închipui ce viaţă „agitată şi imbecilă" (cum spune un tînăr poet american) am dus de la sosirea noastră aici, la 15 octombrie. Un milion de lucruri urgente (şi inutile) de făcut şi cursurile de ţinut.

Noroc că mai există veveriţele, care-mi mîngîie exilul.

Inutil să-ţi spun cît sînt de fericit că te-am regăsit. Am sentimentul că mi-am „regăsit tinereţea, că am reintegrat timpul bucureştean“, pe care eram ispitit să-l consider pentru totdeauna pierdut... Am citit cu nespusă încîntare ce-ai scris despre Ciucurencu. Sper să pot citi curînd de tot şi alte lucruri.

Am atîtea lucruri de spus, încît nu ştiu cu ce să încep mai întîi. Vom sta de vorbă, pe îndelete, la Paris. Îţi urez mult noroc în ce vei întreprinde.

Pe tine şi pe Marga vă îmbrăţişez cu vechea prietenie. Christinel adaugă afectuoase salutări, aşteptînd să ne reîntîlnim şi să reluăm discuţia întreruptă în noaptea de 10 octombrie.

Al vostru

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

* Ionel Jianu (1905–1993), critic de artă şi memorialist, autor al următoarelor cărţi: *Theodor Pallady* (1944), *N. Tonitza* (1945), *G. Petraşcu* (1945), *Luchian* (1947), *Theodor Aman* (1953), *N. Grigorescu* (1957), *Iser* (1958), *Brâncuşi* (1963), *Zadkine* (1964), *Bourdelle* (1965), *Rodin* (1967), *Lardera* (1967), *Témoignage sur Brancusi* (în colaborare cu Petru Comarnescu şi Mircea Eliade, 1965), *Henry Moore* (1968), *5000 ans d'architecture* (1970), *La sculpture moderne en France depuis 1950* (1982), *Les artists roumains en Occident* (1986).

Afinităţile elective dintre Mircea Eliade şi Ionel Jianu sînt bine cunoscute cititorilor *Memoriilor* şi *Jurnalului*. Legătura dintre cei doi s-a cimentat în anii petrecuţi de Eliade în India (1929–1931). Cel rămas în ţară se îngrijeşte de tipărirea romanelor celui aflat departe: *Isabel şi apele diavolului*, *Lumina ce se stinge*. Scrisorile din această perioadă, de o deosebită bogăţia informaţională, oferă date concrete în această privinţă.

Ionel Jianu a părăsit ţara în 1961 şi s-a stabilit la Paris, unde a condus o editură de artă.

II

Chicago
6 martie 1962

Dragă Nellu,

Nici nu mai îndrăznesc să-mi cer iertare pentru întîrzierea cu care-ţi scriu... La cîteva zile de la scrisoarea mea de la Crăciun, am primit plicul cu textul tău despre Brâncuşi. L-am citit ime-

diat, i l-am dat şi lui Christinel să-l citească, am vorbit de el, dar am lăsat să treacă două luni pînă ce m-a învrednicit Dumnezeu să-ţi scriu. A fost o iarnă grea, lungă şi tristă. Am fost amîndoi necontenit hărţuiţi de plictiseli. Ca de obicei, visam un „timp perfect" ca să stăm de vorbă cu tine, despre tine şi despre Brâncuşi. Şi aşa a trecut timpul „imperfect", dar a trecut.

Foarte sincer, *Le Mystère B[rancusi]* mi-a plăcut foarte mult. Reacţia ta împotriva interpretărilor exotice (zen etc.) e perfectă. (Cineva îmi spunea odată la New York că B[râncuşi] nu poate fi înţeles decît prin... psihanaliză şi Yoga.) Pe bună dreptate aminteşti de ţărănismul lui B[râncuşi] şi insişti asupra dimensiunii cosmice a vieţii religioase ţărăneşti din sud-estul Europei. Textele pe care le citezi (scrisori? interviuri? articole?) sînt pur şi simplu pasionante. Poate că la pagina 5 critica pe care o faci „vieţii moderne" e cam sumară. În fond, omul modern nu poate fi *autentic* decît în măsura în care rămîne „modern". Altminteri, riscă să se sterilizeze într-un „exotism spiritual" (dar, evident, asta e cu totul altă problemă). Ceea ce spui despre „meşteşugul" lui B[râncuşi] şi originile lui ţărăneşti este iarăşi foarte important. Cred că nimeni n-a atras pînă acum atenţia asupra acestei „iubiri a materiei", a obiectelor naturale. Iarăşi e importantă analiza motivului paserii şi al zborului. (Atît de importantă, încît ai putea insista mai mult.) Dacă „zborul" l-a preocupat toată viaţa pe B[râncuşi], nu e, cred, în sensul în care Leonardo a fost obsedat de această problemă — ci în sensul folcloric, mitologic. „*Das magische Flucht*" este cea mai arhaică temă folclorică de care dispunem şi se întîlneşte la absolut toate popoarele. Probă că e preistorică.

Unde cred însă că n-ai stăruit destul e asupra asemănărilor cu plastica preistorică (Venus de Lespuge). Am impresia că ai atins aici un filon extraordinar, pe care nu l-ai exploatat destul. Ai demonstrat: a) arhaismul civilizaţiei ţărăneşti; b) solidaritatea lui B[râncuşi] cu spiritualitatea ţărănească; c) asemănarea cu arta preistorică. Dar ai putea dezvolta acest ultim punct, arătînd, bunăoară, că B[râncuşi] se comportă faţă de materie ca un om din „vîrsta de piatră", pentru care substanţa prin excelenţă era piatra, singura expresie posibilă a ceea ce numim astăzi *real*, *antic* etc. Cred că această observaţie a ta merită să fie reluată. Arhaismul

lui B[râncuşi] şi al civilizaţiei ţărăneşti de unde vine el îşi are rădăcinile în universul spiritual al preistoriei. Aşa explici şi pasiunea lui pentru anumite teme folclorice (coloana — „stîlpul cerului", *axis mundi*; paserea măiastră, simbolul specific culturilor de vînători preistorici, deci preagricoli), deci: nimic de-a face cu lumea mediteraneeană şi „comportamentul" lui faţă de materie, în primul rînd faţă de pietre. (Se pare că le iubea, le mîngîia, vorbea cu ele.)

Relectura acestui prim capitol mi-a deşteptat o seamă de nostalgii.[1] Aştept cu nerăbdare restul manuscrisului. Şi îţi făgăduiesc să nu mai las să treacă două luni pînă ce-ţi voi împărtăşi impresiile.

La 15 martie, îmi închei cursul şi cîştig astfel „jumătate din timp".

Christinel mă roagă să vă amintesc de ea şi să vă îmbrăţişez. Şi tot aşa vă îmbrăţişez şi eu cu vechea prietenie,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Este vorba de manuscrisul monografiei lui Ionel Jianu consacrată lui Brâncuşi, ce urma să apară în 1963.

III

Chicago
6 iunie 1962

Dragă Ionel,

Iartă-mă că nu ţi-am răspuns încă la scrisoarea din 8 aprilie. Voiam să-ţi trimit fotografiile Brâncuşi. A fost la mijloc o confuzie şi de-abia azi am primit aceste notiţe preliminare. După cum vezi, muzeul posedă patru sculpturi, şi nu două. Fotografiile sînt în pregătire şi le vei primi direct, împreună cu celelalte date necesare, în cursul lunii sau la începutul lui iulie.

Le-am lăsat adresa ta — deci fii fără grijă.

Noi ne luăm zborul săptămîna viitoare, dar, înainte de Paris, vom sta o săptămînă la Royaumont (faimosul campus despre...

vise). Ne instalăm la Paris pe la 22 iunie şi rămînem o lună (şi cincisprezece zile în octombrie).

Pe curînd deci! Vă îmbrăţişăm pe amîndoi,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

IV

[Antet tipărit]
History of Religions

10 martie 1963

Dragă Marga şi Ionel,

Vă mulţumesc din suflet pentru calda voastră scrisoare. Sînt nemîngîiat că n-am putut-o revedea pe Mamy[1] înainte de a se fi despărţit de noi. Aş fi vrut să fi fost la Paris, alături de Christinel, Lizette şi Sibylle, alături de Oani[2], în acele zile tragice şi grele. Christinel mi-a spus cît de buni aţi fost cu ea, cît de aproape v-a simţit şi vă sînt recunoscător.

Mă bucur, Ionel, că-ţi va apărea în curînd cartea. Să dea Dumnezeu să fie într-un ceas bun! Am multe să-ţi spun. Îţi voi mai scrie.

Vă îmbrăţişez, prieteni dragi, şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, pe curînd.

Al vostru,

Mircea

Vă îmbrăţişez pe amîndoi din toată inima şi vă mulţumesc încă o dată pentru căldura ce mi-aţi arătat.

Christinel

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Mamy (= Maria Şendrea) este mama lui Christinel, Lizette şi Sibylle. A murit în 1963.

[2] Oani (= Jean Perlea) e fiul lui Ionel Perlea.

V

[Antet tipărit]
History of Religions

21 aprilie 1963

Dragă Ionel,

Multe mulţumiri pentru scrisoare. Sînt exasperat de beţele care ţi se pun în roate, dar nu mă îndoiesc că pînă la urmă vei răzbate. Ai dreptate *să nu te laşi*! Cartea ta despre Brâncuşi este o operă importantă — iar pentru tine esenţială carierei tale „occidentale".

S-ar putea ca totuşi să nu fie manevre oculte, ci doar cunoscutele şovăiri şi contraziceri ale editorilor. În orice caz, contează pe sprijinul meu total. Plec poimîine pentru două săptămîni la New York, Harvard, Washington, Rhode Island etc. — o serie de conferinţe etc. Voi încerca să-ţi comunic din New York măcar o parte din numărul „personajelor importante" cărora e bine să le prezinţi cartea. Evident că voi scrie cu cea mai mare plăcere un articol într-o revistă americană. Îi voi consulta pe cunoscuţii mei „specialişti" ca să-mi spună la ce revistă să trimit articolul-recenzie. În privinţa bibliotecilor universitare, te rog telefonează din partea mea (îi scriu chiar azi cîteva rînduri, aşa că e prevenită) d[oam]nei Anne Hunwald, la UNESCO; poate ai cunoscut-o deja, e o foarte bună prietenă a noastră (de origine maghiară, din Cluj), suflet admirabil, scriitoare, „cultă" etc. Du-te s-o vezi; cere-i să te prezinte Biroului UNESCO unde se află (spre consultare, nu e secret) fişierele cu toate universităţile şi instituţiile de artă din USA. De asemenea, tot acolo caută adresele tuturor publicaţiilor de artă şi istoria artelor.

Copiezi adresele tuturor Departments of Arts ale universităţilor şi ale muzeelor şi expediază-le în plic anunţul pe care fără îndoială că l-ai pregătit (cu toate indicaţiile necesare: numărul de pagini, de planşe, catalogul naţional şi preţul). După experienţa mea, te pot asigura că toate universităţile şi muzeele vor comanda automat cartea — căci aşa se face în USA.

Deocamdată, nu-ţi pot da nici o informaţie asupra publicării de recenzii, dar mă voi interesa la „specialişti" şi te voi ţine la curent.

Iartă-mă că-ţi scriu la repezeală — dar e important să o cunoşti pe Anne H[unwald] şi să ştii că sînt alături de tine.

Vom fi la Paris prin 10–15 iulie.

Omagii Margăi şi amiciţie lui Ionuţ.

Te îmbrăţişează frăţeşte

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

VI

[Antet tipărit]
History of Religions

9 iunie 1963

Dragă Ionel,

Multe mulţumiri şi sincere felicitări pentru *Brâncuşi*. Inutil să adaug că-ţi urez noroc! *Trebuie* să ai şi puţin noroc ca să fii recunoscut...

Îţi scriu în mare grabă. Ne vom întîlni în cinci săptămîni şi vom sta de vorbă pe îndelete. Am aranjat să scriu recenzia ediţiei engleze în *Chicago Review*. Cred că ai văzut-o pe Anna Hunwald şi ţi-ai procurat adresele necesare. Iată cîteva nume de personalităţi artistice în USA:

James Johnson Sweency, Museum of Fine Arts, 1001, Bissonnet Str., Houston 5, Texas.

Paul Mellon, Bo[l]ingen Foundation 140 E., 62 Street, New York 21.

John Barrett, Vice-President Bo[l]ingens Foundation.

Prof. M. Shapiro, Columbia University, New York.

Prof. Joshua Taylor, University of Chicago.

Janes Speyer, curator of Modern Art, Art Institute of Chicago.

Franz Schultz, 90 Daily News, Chicago.

Sir Herbert Read, Routledge, Kegan Paul 68–74 Carter Lane, London E.C. 4.

*

În mai, am continuat, pe apucate, *Amintirile*. Am scris „epoca indiană". M-am reîntors acum în Strada Melodiei: ianuarie 1932. Aş vrea să pot ajunge pînă la plecarea la Londra, martie 1940.

Abia aşteptăm să vă revedem.

Vă îmbrăţişează

Mircea şi Christinel

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

VII

[Antet tipărit]
History of Religions

5 decembrie 1963

Dragă Ionel,

Ai dreptate: anii trec, tu rămîi sentimentalul pe care l-am cunoscut în vara 1927, iar eu mă simt tot mai mult pierdut în planuri şi proiecte, prins de treburi, obosit — şi, cum prea bine spui, abia am apucat să ne vedem astă-vară. Îmi pare rău că Eugen Ionescu nu ţi-a întins mîna de ajutor care ţi-ar fi îngăduit să cîştigi timp, dar aşa e el: fantast şi imprevizibil...

Alătur recenzia din *Show*. E foarte importantă. Sînt sigur că au mai apărut şi altele (eu mă ţin „la curent" cu revistele literare şi artistice de aici. Sînt abonat la *Show*, pentru că e cea mai inteligentă — cel puţin aşa mi-au spus cei ce le cunosc pe toate).

Îl voi consulta pe Lyman despre cataloagele Expoziţiilor Zadkine. Nu l-am văzut încă! Viaţa în campus e un infern. Fiecare e prins în propria lui plasă de păianjen — iar eu am vreo patru-cinci: Oriental Institute, Anthropology, Social Thought, *History of Religions* etc. Aştept vacanţa ([de] Crăciun) ca să pot respira — şi lucra. Pînă acum, n-am făcut decît cursuri, seminarii — şi articole, chiar şi articole pentru *Encyclopedia Britannica* (despre mit — patruzeci de pagini!) şi aşa trece viaţa — cu mărunţişuri. De abia la 15 martie voi termina cursurile pentru şase luni.

Sper că te-ai împrietenit cu Ştefan Lupaşcu[1]. Nu e numai un mare filozof, ci şi un admirabil prieten — şi cunoaşte oameni interesanţi.

Fără să-ţi dai seama, ai avut un *mare succes*. A scris Chostol în *Le Monde*, au apărut articole în presa şi magazinele americane. Nu te descuraja. Şi, mai ales, lucrează la Zadkine. Aceşti occidentali blazaţi printre care ne învîrtim sînt impresionaţi de *continuitate*, de *operă*. Deci, ştii ce ai de făcut!

Christinel vă îmbrăţişează pe amîndoi. Vă urăm sărbători fericite şi un an *încă* mai norocos! Noroc băiatului! Pe tine şi pe Marga vă îmbrăţişăm cu dor,

Mircea

P.S. Sper că Gallimard ţi-a trimis *Aspects du Mythe*.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Stéphane Lupasco (1900–1998), filozof francez de origine română, stabilit în Franţa din 1916.

VIII

[Antet tipărit]
History of Religions

30 iunie 1964

Dragă Ionel,

Am terminat de citit *Zadkine*. Te felicit din inimă. Nu se putea o mai nimerită continuare la *Brâncuşi*. Sînt fericit că ai putut publica atît de repede aceste două monografii de bază. Şi, dacă mai [ai] ceva în pregătire, dă-i drumul. Nu există cale mai bună de a fi recunoscut decît o continuitate în producţie. Asta, cel puţin la început. N-am uitat promisiunea de a scrie despre Brâncuşi într-o revistă americană. N-am făcut-o pînă acum dintr-o mie de motive. Dar voi scrie într-o zi, curînd, poate chiar un întreg articol de-

spre cartea sau cărţile tale. Te rog, nu fi mîhnit. Tăcerea mea nu e o dovadă de tembelism sau indiferenţă. Nu numai că duc o viaţă idioată — dar vreo două-trei luni am suferit de ameţeli, de misterioase vertigii. Sute de radiografii ale urechii şi craniului nu le-au putut descoperi cauza. Acum, m-au lăsat, deşi nu pe de-a-ntregul. N-am putut face mare lucru în acest răstimp. Îndată ce mi-am revenit, m-am reapucat de *Amintiri*. Am scris acum anii 1932–1934. Multe detalii s-au aburit şi probabil că încurc unele date în legătură cu *Criterion*, cu întîlnirile noastre etc. Cînd voi avea copia dactilografiată, o voi aduce la Paris şi te voi ruga să o citeşti — şi corectezi. Anul acesta, pentru că nu mă duc la Abano, nici la Ascona, sosim destul de tîrziu: 1–2 sept[embrie] şi rămînem pînă la 15 oct[ombrie]. Vom lipsi numai o săptămînă, sfîrşitul [lui] sept[embrie], la Congresul de Istorie a Religiilor de la Strasbourg. Restul — la Paris, unde sperăm mult, de data aceasta, să stăm pe îndelete de vorbă. Căci, *hélas!*[1] trec anii... Christinel şi cu mine vă urăm vacanţă bună şi vă îmbrăţişăm pe amîndoi cu drag,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[1] Vai! (*lb. fr.*).

IX

[Antet tipărit]
History of Religions

24 octombrie 1964

Dragă Nellu,

Îţi mulţumesc din suflet pentru scrisoarea ta şi pentru tot ce-mi spui nu numai despre *Amintiri*, ci, mai ales, despre tinereţea noastră. Ne pare sincer rău că Marga şi-a pierdut mama. Mai ales Christinel ştie ce înseamnă o asemenea pierdere. O îmbrăţişăm amîndoi — şi sperăm că nunta lui Ioniţă o va ajuta să regăsească bucuria de a trăi.

Am luat cu greu hotărîrea să renunţăm anul acesta la călătoria în Europa, dar ar fi trebuit să particip la trei congrese, n-aş fi avut timp să rămîn la Paris destul ca să mă pot bucura de voi şi m-aş fi întors obosit şi cu cîteva mii de dolari mai puţin la Chicago. Or, ne-am hotărît „să facem economii“, ca să ne putem restabili în doi-trei ani la Paris (din 1966 sau '67, voi veni doar un trimestru la Chicago, probabil iarna — pentru că aici iarna e frumoasă, şi casele sînt supraîncălzite).

Îţi mulţumesc pentru corectările şi observaţiile tale. Nu cred că am scris că *Criterion* a început în toamna 1931, pentru că la acea dată eram încă în India. (M-am întors în preajma Crăciunului 1931.) Îmi aduceam foarte bine aminte de *Forum*, pentru că mă invitaseşi să vorbesc, dar nu mai ştiam *cînd*. Acum, m-am lămurit. Şi am înţeles de ce nu ai figurat în primele simpozioane. Spui că am rupt relaţiile cu voi, înţelegînd *Criterion*. Totuşi, îţi aduci aminte, am petrecut revelionul 1933 la tine şi mai erau şi alţi membri ai grupării. Evident, voi restabili datele şi voi utiliza toate informaţiile pe care mi le dai.

Spui că sînt „necruţător de indiscret, dezvăluind taine care nu-ţi aparţin numai ţie“. E adevărat — dar e vorba de o carte *postumă*. Aceste capitole nu vor fi publicate integral în timpul vieţii mele. Le-am scris ca „să rămînă pentru posteritate“, cum spunea M[ircea] Vulcănescu. Te rog însă să-mi spui prieteneşte dacă sînt şi indiscreţii penibile chiar *in aeternum*[1]. Le voi îndepărta. (În orice caz, am să-ţi trimit şi celelalte capitole — copilăria etc. pînă la unele pe care nu le cunoşti, ca să-ţi dai seama de... „atmosferă“.) Ai dreptate în reflecţiile tale despre destinul generaţiei noastre. Va trebui să stăm mai mult de vorbă (iunie–septembrie 1965), pentru că aş vrea să prezint lucrurile acestea în altă parte, nu în *Amintiri*... (Poate un lung eseu despre cultura românească între 1920–1940).

Vă urăm drum bun, urăm noroc lui Ionuţ, vă îmbrăţişăm pe amîndoi cu mult dor,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[1] În veci (*lb. lat.*).

X

[Antet tipărit]
History of Religions

29 iunie 1965

Dragă Ionel,

Ţi-am citit cu multă bucurie (dar şi melancolie) paginile pe care le-ai închinat cărţii lui Altizer în *Fiinţa românească*[1]. Într-adevăr, acum 34–35 de ani scriai primele articole despre *Isabel.*

N-am mai avut de mult veşti de la tine. Eu ţi-am trimis o carte poştală din Mexico în februarie. Apoi, m-au înghiţit treburile şi călătoriile. [În] aprilie–mai, am fost în Princeton. Un curs-seminar care mi-a îngăduit să lucrez sporadic la o carte. [Luna] iunie am petrecut-o la Chicago. Ne luăm zborul spre Paris joi, 1 iulie. Vom sta toată luna la Paris (Mme Dehollain, 8 rue Guy de Maupassant, Paris 16^e). Îţi voi da semn de viaţă îndată ce voi sosi. (Nu ştiu de ce, cred că te-ai mutat, dar sînt sigur că scrisoarea îţi va ajunge, chiar dacă e adresată la vechea adresă.)

Pe curînd deci!

Christinel şi cu mine vă îmbrăţişăm prieteneşte pe amîndoi,

Mircea

P.S. Am mai scris diverse lucruri, dar n-am continuat *Amintirile.* Sper s-o fac în vara aceasta.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] În articolul *O monografie despre Mircea Eliade* (*Fiinţa românească* nr. 3, 1965, pp. 132–134), Ionel Jianu scrie, printre altele: „Cartea densă, pătrunsă de o admiraţie fervență pe care profesorul Altizer a consacrat-o operei lui Mircea Eliade, ce arată importanţa poziţiei acestuia în lumea ştiinţifică actuală, analizează felul în care este înţeleasă problema sacrului în opera lui Mircea Eliade şi discută posibilitatea unei dialectici creştine între sacru şi profan. În afară de obiectivul său teologic, această carte dovedeşte importanţa mondială a operei lui Mircea Eliade şi constituie astfel un vibrant omagiu adus intelectualităţii româneşti."

XI

[Antet tipărit]
History of Religions

25 noiembrie 1965

Dragă Ionel,

Va să zică mi-ai luat-o înainte şi ai împlinit şaizeci de ani înaintea mea! Christinel şi cu mine te felicităm din inimă şi-ţi dorim nu numai mulţi ani cu sănătate şi spor, dar şi destul noroc ca să-ţi continui opera de maturitate, atît de curajos şi splendid începută acum cîţiva ani la Paris. E prodigios — să publici trei masive monografii în trei ani! Dar mă îndoiesc că „realizezi" miracolul pe care l-ai împlinit; şi poate e mai bine aşa. Tu nu-ţi dai seama că ai făcut toate acestea *singur*, fără „introduceri", „uşi deschise", „relaţii importante" şi celelalte. (E drept, ai putut conta pe sprijinul material al fratelui tău — dar cîţi alţii, şi vorbesc numai de cei înzestraţi, n-au dispus de un sprijin analog, şi totuşi n-au ajuns să termine măcar o singură carte...)

Ce mă entuziasmează e hotărîrea ta de a continua seria monografiilor. Cred că ne asemănăm şi aici: nici tu, nici eu nu ne putem realiza printr-o — sau într-o — singură carte. Avem nevoie de *o operă* ca să exprimăm tot ce credem că trebuie exprimat.

Îţi urez acelaşi ritm şi aceeaşi forţă de creaţie. Bănuiesc că ai început deja să aduni ultimele documente sau chiar să redactezi capitole din *Rodin*.

Vacanţa aceasta europeană nu ne-a prea priit. După cum ştii, iulie — la Paris — a fost o lună proastă: mă credeam în noiembrie! August în Italia ne-a încîntat — deşi ne-au surprins inundaţiile la Roma, şi ne-am prelungit şederea cu o săptămînă. Cu săptămîna petrecută în Elveţia, ni s-au redus zilele la Paris = cinci. Am încercat, şi sperat, să amînăm plecarea, dar congresul din California (*History of Religions*!) ne-a încurcat socotelile. Aşa că ne-am luat zborul fără să ne mai revedem prietenii. (Ce e mai amuzant: la New York, ridicînd o saltea, mi-am provocat un lumbago şi nu m-am mai dus la congres!...) Dar, închipuieşte-ţi, l-am văzut pe Al[exandru] Rosetti — după optsprezece ani! Ce să-ţi mai spun? Am sperat că ne vom revedea la Cenaclul lui Mămăligă,

unde am citit şi eu două nuvele recente — şi unde mi-am luat rămas-bun de la Ierunci. La Cenaclu era şi... Radu Boureanu[1]. Aşa că m-am întors în Middle-West plin de imagini şi nostalgii bucureştene... Dar ne vom schimba programul, anul viitor. După cum ştii, avem un mic apartament (gol). Vom rămîne [în] septembrie şi octombrie — pentru că vara aproape că nu mai are sens să stăm la Paris: e prea frig!

Christinel vă trimite prieteneşti salutări şi urări de bine. Sărută mîna Margăi.

Vă îmbrăţişează cu vechea prietenie al tău

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Radu Boureanu, poet român interbelic.

XII

[Antet tipărit]
History of Religions

18 mai 1966

Dragă Ionel,

Voiam de mult să-ţi scriu, de cînd am terminat de citit *Bourdelle* — şi am tot amînat, şi vremea trecea... Iată că-mi scrii tu acum, şi-mi scrii chiar despre *Amintiri* I, pe care eu speram că le vei primi de-abia în cîteva săptămîni...

După cum vezi, sîntem la acest „centru", în Connecticut, şi am venit la începutul lui aprilie şi vom sta pînă la 31 mai „în rezidenţă"[1], adică plătit să lucrez, acasă, pentru mine. N-am putut lucra cum aş fi vrut, dar, în sfîrşit, nu cred că mai am dreptul să mă plîng. Sînt fericit să aflu că lui *Bourdelle* îi vor urma *Rodin* şi o *Istorie a sculpturii*. Splendid! Despre toate acestea, vom sta de vorbă cînd ne vom întîlni la Paris. Anul acesta, venim mai tîrziu, pe la 1 august, şi plecăm imediat la Abano. Dar vom rămîne la Paris toată luna septembrie şi cîteva zile din octombrie (după ce ne vom întoarce de la Salamanca, unde are loc congresul mon-

seniorului Bârlea). Între 2–6 septembrie, vom fi la Geneva (din nefericire, Congresul filozofilor de limba franceză, şi am acceptat să ţin una din[tre] cele două conferinţe publice: evident despre „mit"!).

Ce bucurie că Titel[2] va fi la Veneţia şi Paris! Trebuie neapărat să-l întîlnesc undeva. Între 5–18 august, voi fi la Abano, o oră de Veneţia cu autocarul, şi aş veni oricînd să-l văd. Sau, poate, îl văd la Paris, în primele zile ale lui august. Dacă poţi acum, în iunie, împrumută-i *Amintiri* şi *La ţigănci* (din vol[umul] *Nuvele*). Sînt curios să ştiu cum mai judecă el scrisul meu românesc. V[irgil] Ierunca dispune de un anumit număr de exemplare din *Amintiri*; dacă crezi că-l poate interesa pe Titel, dă-i un exemplar. Am recitit aseară ultima pagină şi mi-am adus din nou aminte de ce mi-ai spus atunci, pe peronul Gării de Nord, în noiembrie 1928. Poate că aveai dreptate[3]. Căci n-aş fi devenit atît de repede eu însumi, fără experienţa Indiei la douăzeci şi unu de ani.

Vă îmbrăţişăm pe amîndoi

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Cf. sintagma engl. *in residence* „cu statut de rezident".

[2] Titel este Petru Comarnescu.

[3] „Ionel Jianu îmi adusese o cutie mare de ţigări şi cartea lui Jacques Rivière, cu o caldă dedicaţie. Acum, pe peron, îmi spunea încă o dată cît de mult mă admiră pentru curajul meu de «a pleca în marea aventură»"... (Mircea Eliade, *Memorii*, I, Editura Humanitas, Bucureşti, 1991, p. 169).

XIII

[Antet tipărit]
History of Religions

3 iulie 1966

Dragă Ionel,

Îţi mulţumesc pentru scrisoarea din Veneţia şi pentru paginile lui Titel. Nu-mi venea să-mi cred ochilor cetindu-le. Din nefericire, aşa cum îi scriu şi lui, nu vom putea veni în Europa decît la

începutul lui august (trebuie să termin ceva şi, în plus, să-mi scriu conferinţa pentru Congresul de Filozofie de la Geneva, [din] 1–6 septembrie). Vom petrece luna august în Italia, şi septembrie la Paris. Cred, de altfel, că ţi-am mai scris despre planurile noastre pe vară. Sper foarte mult ca Titel să poată reveni în Europa occidentală în vara [anului] 1967. În acest caz, voi aranja în aşa fel, încît să venim în iunie-iulie.

Printre noutăţi: am fost numit *doctor honoris causa* (în *humane letters*) la Yale University, împreună cu Ignazio Silone[1], Henry Moore[2] şi L[eonard] Bernstein[3]. Pentru întîia oară, m-am simţit *bătrîn* — *i.e.* „onorat"! Mi-a plăcut totuşi începutul discursului rectorului: „Deşi născut în România, aparţii lumii"...

După 6 septembrie, toată luna o vom petrece la Paris. Sper că ne vom vedea de multe ori — şi nu numai la „cenacluri literare" (deşi, în septembrie 1965, ai lipsit de la ultima întîlnire, unde l-am revăzut pe Radu Boureanu...).

Am întîlnit aici un tînăr poet (douăzeci şi cinci de ani) venit din R.P.R., Andrei Codrescu — şi m-am bucurat aflînd de cîte s-au schimbat, în bine, în ultima vreme.

Christinel şi cu mine vă transmitem întreaga noastră prietenie. Pe curînd!

Te îmbrăţişează al tău

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Ignazio Silone (1900–1978), scriitor şi ziarist italian.

[2] Henry Moore (1898–1986), sculptor britanic care a luat în tinereţe lecţii de la Brâncuşi.

[3] Leonard Bernstein (1918–1990), dirijor, pianist şi compozitor american.

XIV

[Antet tipărit]
History of Religions

23 ianuarie 1967

Dragă Nelu,

Cu întîrziere — şi ruşinat! — vă spun An Nou norocos şi vă urez sănătate şi voie bună!

Într-adevăr, timpul aleargă mai repede decît mi-aş fi închipuit în cele mai pesimiste ceasuri din tinereţe. Şi noi amînăm mereu definitiva reîntoarcere în Europa! (E totuşi atît de greu, după ce ai trăit zece ani o viaţă *liberă*, să renunţi la salariul unei universităţi americane şi să te reîntorci la sărăcie...)

Christinel va petrece, foarte probabil, vreo zece-douăsprezece zile la Paris, pe la sfîrşitul lunii. Veţi afla de la ea amănunte. Planurile noastre, deocamdată, sînt cam astea: august Elveţia (Ascona etc.), septembrie Veneţia (la Marietta Guetta), octombrie Roma şi Paris. Undeva, tot ne vom întîlni!

Titel îmi scrie de la Bucureşti, şi scrisorile lui parcă mă proiectează în durata beatifică a tinereţii noastre.

Acum eşti, desigur, bunic! Să vă trăiască şi la mai mare (adică, mai mulţi!).

În fiecare seară, petrec un ceas cu cartea ta, amintindu-mi şi învăţînd.

Sărutări de mîini Margăi. Christinel vă sărută şi vă spune: Pe curînd.

Te îmbrăţişează

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XV

[Antet tipărit]
Rice-Hotel
Houston's Traditional Host

Houston, 2 mai 1967

Dragă Ionel,

De ruşine, nici nu ştiu cum să încep! Scrisoarea ta mi-a ajuns aici, în Texas, unde mă aflu pentru conferinţe. Nu îndrăznesc să-mi cer iertare. Nu e vorba că am fost „ocupat"; ştii că omul găseşte timp pentru o scrisoare către un prieten, chiar dacă e obligat să muncească şaisprezece ceasuri pe zi. Nu ţi-am răspuns atîta vreme pentru că nu ştiam ce răspuns să-ţi dau. Pe de o parte, ţin *foarte*

mult să figurez, alături de tine şi Titel, pe coperta unei cărţi despre Brâncuşi, publicată în Franţa. Pe de altă parte, ceea ce ştiu, *înţeleg* sau gîndesc despre Brâncuşi este irelevant în comparaţie cu tine şi Titel. Tot ce ştiu am învăţat de la tine — şi acum, în urmă, dintr-un articol pe care mi l-a trimis Titel. Dacă aş putea consacra cîteva săptămîni, poate aş găsi ceva care să merite să fie spus. Din nefericire, iarna şi primăvara asta n-au fost faimoase, şi mă aflu cu nenumărate *dead*[1] în faţa mea. Tot amînam să-ţi scriu, aşteptînd să găsesc o soluţie. Pînă acum, n-am găsit, dar îţi propun un compromis: un text scurt, comentînd anumite informaţii şi interpretări din cartea ta (fără să aibă totuşi „aerul" unei recenzii — deşi voi utiliza acest text în recenzie pentru *Chicago Review*). M-am gîndit la acest „compromis" de mult, dar nu îndrăzneam să ţi-l comunic. Alături de textele voastre, contribuţia mea ar putea apărea naivă (pentru criticii de artă, cel puţin). Dar doresc atît de mult să figurăm împreună, încît, dacă socoteşti că nu e prea compromiţător, ţi-aş fi recunoscător dacă ai accepta această „soluţie". În orice caz, îţi voi scrie mai pe larg de la Chicago. Felicitări pentru a cincea carte — şi noroc în cariera de bunic. Vom fi, în orice caz, la Roma în septembrie, şi, la Paris, început de octombrie.

Vă îmbrăţişăm pe amîndoi cu vechea prietenie, şi te rog iartă!

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[1] Prescurtare de la engl. *deadline* „scadenţă".

XVI

[Antet tipărit]
History of Religions

28 mai 1967

Dragă Ionel,

[Îţi scriu] aceste cîteva rînduri ca să-ţi spun că am început să redactez textul pentru volumul *Brâncuşi*. Nu va fi lung, aşa că sper să-l închei în cîteva zile. Apoi Ch[ristinel] îl va dactilografia. Îl vei primi, sper, pe la 5–6 iunie şi sper să nu fie prea tîrziu.

N-am primit încă volumul pe care mi-l anunţi în ultima ta scrisoare. Îl aştept.

Sărutări de mîini Margăi.

Te îmbrăţişează al tău

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XVII

[Antet tipărit]
History of Religions

11 iunie 1967

Dragă Ionel,

Iată contribuţia mea la volumul celor mai proaspeţi sexagenari ai fostei „tinere generaţii". Textul e aşa cum e. Inutil să-mi mai spun că dacă etc. ... Mă bucur că, cel puţin, îl vei primi înainte de 15 iunie. Probabil că ai să reproduci cîteva din[tre] admirabilele planşe ale monografiei tale. În acest caz, îţi va fi lesne să alegi piesele utile articolului meu. După cum ai să vezi, comentez mai ales „simbolismul" sobei ţărăneşti a lui B[râncuşi], al *Măiastrei* şi al *Coloanei fără sfîrşit.*

Am primit ieri *Rodin*-ul tău. L-am răsfoit, doar, cu o nebănuită încîntare (nu ştiu de ce credeam că, în afară de Balzac şi alte cîteva bucăţi, Rodin nu mă interesează; mă înşelasem!) Îl voi citi săptămîna aceasta. Nu numai că-ţi mulţumesc, dar te şi felicit din toată inima pentru forţa şi continuitatea pe care le-ai arătat. Ai deja o „operă" în limba franceză în mai puţin de cinci ani! Cred că exemplul tău e unic! Şi sînt cu atît mai fericit cu cît mă asiguri că mai [ai] alte lucrări pe şantier. Multe înainte!

Cred că ţi-am comunicat, într-o scrisoare precedentă, planurile noastre de vară. Vom sosi la începutul lui august, toată luna septembrie — la Veneţia şi Roma, unde desigur că ne vom întîlni, şi nu numai la congres. Foarte interesante amintirile despre Brâncuşi pe care le-ai publicat în România. Dar de ce nu scrii şi

amintirile din tinereţea noastră sau din război etc. pentru *Fiinţa românească*?

Christinel şi cu mine vă îmbrăţişăm cu dor — pe curînd,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XVIII

[Antet tipărit]
History of Religions

15 iulie 1967

Dragă Ionel,

Sînt fericit că ţi-a plăcut articolul despre Brâncuşi. Cîtă dreptate ai! Ce-am fi putut face dacă generaţia noastră n-ar fi fost secerată, sau paralizată, de acea „istorie“ de care mi-a fost frică încă din anii adolescenţei... În fond, am mai rămas doar cîţiva; trei-patru la Paris, unul la Chicago, şi doi (!) la Bucureşti: Titel şi Dinu Noica. Şi abia (şi numai unii din[tre] noi!) am împlinit şaizeci de ani! Iar Polihroniade şi Sebastian s-au dus de-acum douăzeci şi mai bine de ani! Dar, în sfîrşit, acesta ne-a fost destinul — şi mă bucur că măcar noi trei, ultimii reprezentanţi ai generaţiei *Forum* şi *Criterion*, vom figura împreună pe coperta aceleiaşi cărţi...

Nu am nici o veste de la Titel. I-am mai scris acum o lună, întrebîndu-l dacă poate să-mi trimeată cîteva indicaţii bibliografice — dar nu mi-a răspuns încă. Şi, cu toate acestea, critici şi istorici din ţară îmi scriu din ce în ce mai des, şi-mi trimit publicaţiile lor aici, la Chicago. De curînd, mi s-a trimis lista lucrărilor mele în limbi străine existente la Biblioteca Academiei, cu rugămintea de a expedia tot ce pot, ca să-şi completeze colecţia. Am impresia că, dacă nu sînt chiar *persona grata*, sînt tolerat. Zaharia Stancu mă invită oficial în ţară. Atunci, de ce Titel nu dă nici un semn de viaţă?...

Noi vom fi, pentru cîteva zile, la Paris, pe la 5–6 august. Apoi, de la 5 la 25 septembrie, la Veneţia, unde sper să veniţi şi voi.

Am închiriat un „apartament" în *palazzo* de care se ocupă Marietta Guetta. Şi, desigur, vom fi împreună la Roma.

Vă îmbrăţişăm pe amîndoi,

Mircea şi Christinel

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XIX

[Antet tipărit]
History of Religions

5 decembrie 1967

Dragă Marga şi Ionel,

Cum zboară timpul! A trecut o lună de cînd am primit scrisoarea voastră şi primele exemplare din *Omagiul Brâncuşi*. Cartea e admirabil prezentată. Cînd se va afla de ea în USA, sînt sigur că multe biblioteci o vor cere. În pachetul al doilea, cu cele patru exemplare, n-am găsit prospectele pentru ediţia de lux Rodin. Îndată ce le voi primi, le voi comunica la „centrele" susceptibile să achiziţioneze exemplarele de lux.

Am primit de la Titel două lungi scrisori cu amănunte de la Colocviul Brâncuşi, cîteva articole etc. Piliuţă de asemenea mi-a scris, rugîndu-mă să-i dăruiesc Brâncuşi. Îi poţi trimite tu un exemplar?

Surpriza cea mare a fost apariţia nuvelei *La ţigănci* în *Secolul 20*. Ce sentiment ciudat, să mă văd publicat în ţară, după douăzeci şi cinci de ani!... Mă întreb însă cît o ţine această „coexistenţă". Ce s-a încercat să se întîmple cu scriitorii în Cehoslovacia şi Polonia mă cam pune pe gînduri. Sper că Titel şi ceilalţi nu vor avea de suferit mai tîrziu.

Singura veste: am terminat (după doisprezece ani) o lungă nuvelă (120 [de] p[agini]), *Pe strada Mântuleasa*. Mămăligă vrea s-o publice în colecţia lui. În vacanţa de Crăciun, voi scrie mai pe îndelete.

Christinel şi cu mine vă îmbăţişăm cu dor, urîndu-vă la toţi să petrecem din nou o parte din vară împreună,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XX

[Antet tipărit]
History of Religions

21 decembrie 1967

Dragă Ionel,

[Îţi scriu] aceste cîteva rînduri, ca să-ţi urez un nou an fericit, ţie, Margăi şi familiei.

Am găsit, în dosul unui exemplar, buletinele de subscripţie pentru ediţia de lux şi le voi trimite la instituţiile şi persoanele pe care le socotesc vrednice să fie ispitite de ediţia de lux Rodin.

Primesc necontenit scrisori din ţară în legătură cu cartea noastră despre Brâncuşi[1]. Ţi-aş rămîne recunoscător dacă ai trimite trei exemplare pe adresa Corinei (pentru ea, Sorin, nepotul meu, şi mama): Mme Corina Alexandrescu, str. Sublocotenent Stăniloiu nr. 7, raion[ul] 23 August, Bucureşti.

De asemenea, Titel mă roagă să-i mai dăruiesc cîteva din „exemplarele mele de presă" — adică, indirect, să apelez tot la tine... Îţi mulţumesc mai dinainte şi în numele lui.

În 1968, sperăm să venim mai curînd, căci avem „casă"... Christinel şi cu mine vă îmbrăţişăm pe amîndoi cu mult dor,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] „Contribuţia" lui Eliade, intitulată *Brancusi et les mythologies*, a apărut în volumul *Témoignages sur Brancusi* (în colaborare cu Petru Comarnescu şi Ionel Jianu), Éditions d'Art Arted, Paris, 1967, pp. 9–18.

XXI

[Antet tipărit]
History of Religions

4 iulie 1968

Dragă Ionel,

Dintr-o scrisoare a lui Cioran, am înţeles că o bună parte din corespondenţa adresată (*de aici!*) spre Paris n-a ajuns la destina-

ție. Îți scrisesem ca să-ți mulțumesc pentru *Lardera* (dar mă minunam și de fantastica facilitate a lui Marcel Brion[1]!). Îți mulțumesc încă o dată. Cartea ta mi-a venit la timp (tocmai cînd începea să mă intereseze „sculptura" acestui Lardera).

De curînd, am primit *Destin* (bănuiesc, cu aproape două luni întîrziere). M-au emoționat paginile pe care le dedici amintirilor prieteniei noastre[2]. Ca mai toți din „generația" noastră, ai stofă de memorialist. Îți aduci aminte că te îndemnam acum cîțiva ani să-ți scrii Memoriile? Încerc din nou, acum. Scrie *ce vrei* — nu e nevoie să începi cu începutul. Dar, așa cum o subliniezi chiar tu, tinerețea noastră a fost, în România, exemplară. Cînd ne vom mai întîlni cu libertatea și spontaneitatea din 1927–1935? Tinerii de azi nu știu ce au pierdut. Povestește-le (ce) crezi că ar fi bine să știe.

Noi vom zbura direct la Roma la 22 iulie. Vom merge la congresul de la Salzburg, unde sperăm să vă întîlnim. De nu, undeva în Italia (Veneția). Vom petrece sfîrșitul de septembrie și cincisprezece zile din octombrie la Paris, dar sperăm să ne vedem mai curînd.

Vă îmbrățișăm pe amîndoi; pe curînd,

Mircea, Christinel

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

---

[1] Marcel Brion (1895–1984), scriitor francez.

[2] Ionel Jianu publică în *Destin* nr. 16, 1968, pp. 133–139, *Amintiri despre Mircea Eliade*: „Mircea Eliade ne fascina prin curiozitatea sa intelectuală, prin puterea sa de muncă, prin vastitatea cunoștințelor și prin intensitatea trăirii. Miop, scund, cu părul roșcat, cu privirea ascunsă în dosul ochelarilor, cu hainele ponosite, nu era arătos. Dar simțeai în el o flacără vie, o ardere în alb. Trăia la o înaltă tensiune. Vorbea și lucra cu fervoare. Știa să descopere mereu tîlcuri noi, nebănuite, în interpretarea realității. Știa să ne dezvăluie o nouă dimensiune a lumii. Era un spirit viu, un om viu."

XXII

[Antet tipări·]
History of Religions

6 ianuarie 1971

Dragă Ionel,

Vă urăm la toţi cinci an nou fericit şi multă sănătate!

Aflasem de moartea lui Titel şi de slujba de la Voroneţ — dar amănuntele pe care mi le dai în scrisoarea ta din 23 decembrie m-au emoţionat şi, într-un anumit fel, m-au liniştit... Deşi mă îngrijorează ritmul cu care ni se răresc rîndurile. Cîţi am mai rămas din „tînăra generaţie“ de pe la 1925–28? Vreo şapte-opt; deşi n-am trecut de 65 de ani...

Nu-ţi bate capul cu drepturile de autor. Poate le treci vreunui fost student de-al tău sau vreunui artist tînăr şi sărac. În orice caz, dacă n-ai altă soluţie, „procentele“ ce mi se cuveneau le poţi transmite surorii mele: Corina Alexandrescu, str. Sublocotenent Stăniloiu nr. 7, Bucureşti.

Va trebui să ne scriem amintirile despre Titel într-un viitor număr al *Revistei scriitorilor români*. Ce spui?

Sper că vei primi curînd, de la Paris, vol. I din *Noaptea de Sînziene*. Ai cumva *La ţigănci şi alte povestiri*, apărut în ţară (cuprinde aproape toată proza fantastică)? Dacă nu, ţi-l pot trimite eu.

Te îmbrăţişez,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XXIII

[Antet tipărit]
History of Religions

Chicago, 6 iunie 1971

Dragă Ionel,

Îţi mulţumesc pentru scrisorile tale atît de prietenoase şi calde, primite la Albion. După cum ştii, sînt de mult în „convalescenţă“ (o numesc aşa, pentru că trebuie încă să iau pilule de cortizon

şi, din cauza asta, să continuu regimul fără sare...). Ne-am întors acum cinci zile de la Albion, mai ales ca să ne bucurăm de oaspeţi (Lisette şi Marie France). Vom rămîne aici, probabil, o parte din vară — dar nu ne mai facem planuri de viitor! În orice caz, în septembrie şi pînă pe la 10–15 oct[ombrie] vom fi la Paris.

Am primit astăzi scrisoarea lui Traian Filip[1] şi-i voi răspunde. Evident, voi trimite acele cîteva pagini, fragment din textul pe care aveam de gînd să-l scriu — nu despre Titel ca autor şi conferenţiar etc., ci mai degrabă amintiri din tinereţea noastră. Dar, aşa cum îi voi scrie şi lui Traian Filip, nu cred că paginile mele vor fi acceptate. Nu mai sînt de mult *persona grata* în R.S.R. (probabil în urma convorbirilor de la *Radio Free Europe* — în orice caz, astea au servit de pretext). *La ţigănci* a apărut după şaisprezece luni de la tipărire şi n-a fost anunţată nici măcar la bibliografii!...

Sper că ai primit de la Ion Cuşa *Noaptea de Sînziene* I. Apariţia acestui roman, pe care-l consider opera mea literară de căpetenie, mi-a făcut o bucurie pe care numai un debutant credeam că o mai poate avea.

Cu puţin noroc, voi ajunge să închei *Opus magnum* (vol[umul] I) pînă la iarnă, iar volumul [al] II[-lea], în doi ani. După aceea, mă odihnesc...

Christinel şi cu mine vă îmbrăţişăm cu drag şi pe curînd,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Traian Filip (1929–1995), romancier, executorul testamentar al lui Petru Comarnescu.

XXIV

[Antet tipărit]
History of Religions

Chicago, 27 noiembrie 1975

Dragă Ionel,

Mi-e tare teamă că scrisoarea de faţă te va dezamăgi sau chiar înfuria. Dar iată ce s-a întîmplat: cîteva săptămîni pierdute (în urma

unui flegmon în gît, care a trebuit operat, apoi una cu antibiotice etc. etc.) şi lucrările urgente care s-au aglomerat.

30 decembrie

Reiau scrisoarea după o lună! Ghinion: o gripă intestinală m-a redus la starea de larvă. Abia ţin tocul în mînă. Şi, între altele, trebuie să pregătesc indicele la două volume...

N-am nimic „nou", „original" de spus despre Brâncuşi. Iar dacă aş avea, nu ştiu cum aş fi în stare să „le pun pe hîrtie". Îţi sugerez să reproduci articolul meu din *XXe siècle*, alătur fotocopia.

Ţie şi Margăi vă urăm an nou fericit şi spornic şi vă îmbrăţişăm cu drag,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XXV

[Antet tipărit]
History of Religions

24 mai 1980

Dragă Ionel,

Îţi mulţumesc foarte sincer pentru scrisoarea ta din 27 aprilie şi te rog să mă ierţi că răspund atît de tîrziu. După nenumărate plictiseli (care au început în octombrie!) — artrită, ulcer duodenal, anemie etc. etc. —, mă lupt de cîteva luni cu o cataractă (va trebui să fiu operat vara asta) şi de cîteva zile cu o gripă!...

Mă bucur că ţi-a plăcut *Mémoire* I. Eu începusem să regret că am acceptat să fie tradusă: o scrisesem pentru români, chiar dacă pentru cei de peste cincizeci-şaizeci de ani. (Voi corecta erorile în traducerile engleză, germană etc.)

Rodica şi Eugen au stat vreo cinci zile la Chicago şi (în afară de succesul lui Eugen, pe care-l bănuieşti) ne-au „luminat" pentru banalitatea campusului.

Ne reîntoarcem la 5 iunie şi vom sta de vorbă pe îndelete. Christinel şi cu mine vă îmbrăţişăm cu mare dor,

Mircea

P.S. Alătur confirmarea de la biblioteca noastră. Încă nu am răspunsul de la Biblioteca oraşului Chicago.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XXVI

[Antet tipărit]
History of Religions

16 decembrie 1980

Dragă Ionel şi Marga,

Am primit scrisoarea ta acum cîteva ceasuri şi am citit-o la Clinica Universităţii, aşteptînd să mi se facă prima injecţie cu săruri de aur. Doar privind rîndurile de faţă ai înţeles de ce este (cum spune doctorul) „al doilea front“ contra acestui *rheumatoid-arthritis*, pe care n-am tratat-o la timp, şi acum umblu de două luni cu mîinile prinse în „nişte aparate“ penibile (le păstrez şi în timpul nopţii). Două luni m-au îndopat cu „cel mai eficace medicament“ (şase pilule pe zi); au dispărut inflamaţiile, au diminuat durerile, dar încheieturile sînt tot atît de sensibile, şi scriu cu mare greutate. Deci, după ameninţarea cataractei, sînt ameninţate mîinile. Să fie oare un semn de sus că trebuie să încetez scrisul? Aş regreta mult. N-am încheiat nici *Autobiografia* (volumul al II-lea), nici *Histoire* III... şi sînt incapabil să dictez.

Ne bucurăm că s-a aflat cauza afecţiunii şi că Marga, ca şi tine, sînteţi mai liniştiţi, ştiind despre ce este vorba! Vă urăm din toată inima sănătate şi iarăşi sănătate!...

Ştiam dintr-o scrisoare a lui V[irgil] Tănase decizia lui Flammarion. Mai am o sugestie: telefonează-i lui L[eon] Mămăligă; e bun prieten cu A. Răuţă (Madrid) şi se pricep amîndoi în afaceri. După cum ştii, vor să înfiinţeze la Paris o librărie româneas-

că, dar nu mă gîndeam la librărie; poate cunoaşte el, L[eon] M[ămăligă], o „pistă".

Vă urăm la amîndoi an nou fericit şi vă îmbrăţişăm cu vechea prietenie,

Mircea şi Christinel

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XXVII

[Antet tipărit]
History of Religions

12 februarie 1984

Dragă Ionel,

Noua ediţie din *Brâncuşi* şi scrisoarea ta ne-au făcut o „sincer-grandioasă" plăcere. Ştiam de carte de la Dinu Noica, ştiam şi de prefaţa lui. Dar ce bucurie să ai cartea în faţă, pe genunchi (din păcate nu mai pot ţine în mînă decît „*livres de poche*"[1]...), s-o citeşti pe îndelete (de fapt, foarte încet, pentru că de *Brâncuşi*-ul tău se leagă atîtea amintiri din viaţa noastră şi a prietenilor care nu mai sînt printre noi...). Dar nu vreau să devin *prea* sentimental!

Din toată inima te felicităm şi te îmbrăţişăm. Te numeri printre foarte puţinii autori care şi-au încheiat cu *éclat*[2] opera. (Dacă ai vrea, ai putea adăuga un codicil: o schiţă autobiografică...)

Despre noi: Christinel a fost operată de hernie în decembrie şi e perfect restabilită. A doua operaţie, pe cealaltă parte, va avea loc la 15 martie. Va scăpa astfel de durerile pe care astă-vară le credea provenite de la cicatricea din aprilie 1982.

Eu n-am fost şi încă nu sînt „în formă". Artrita, cu tot aurul coloidal, îmi ţine încă mîinile prinse ca într-un cleşte. Scriu cu mare greutate.

De la 10 ianuarie se află aici — pentru trei luni — Adriana Berger. Mă ajută să pun în ordine manuscrisele, corespondenţa şi biblioteca. Pînă acum, a clasat cam două mii de scrisori de la români,

mai rămîn încă pe atît de la corespondenţii străini. Împreună cu o bună parte din[tre] manuscrise şi cu microfilmul *Jurnalelor*, vor fi depuse la „*special collection*“[3] a Bibliotecii Universităţii. În plus, am donat peste două mii de volume aceleiaşi biblioteci (celebra Regenstein). În sfîrşit, se apropie ziua în care voi putea lucra în biroul meu înconjurat numai de cărţile şi revistele de care am nevoie pentru *Histoire* IV şi *Mémoire* II. Planul nostru este să păstrăm apartamentul pînă în vara 1985, după aceea la Paris (în scurte vizite la Chicago şi New York, ca să încheiem *Encyclopedia of Religion*).

Ai primit de la Gallimard *Les trois Grâces*?...

Sperăm să ne revedem la începutul verii.

Vă urăm numai bine; o îmbrăţişăm cu dor pe Marga şi încă o dată pe tine,

Christinel şi Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Cărţi de buzunar (*lb. fr.*).
[2] Strălucire, măreţie (*lb. fr.*).
[3] Colecţie specială (*lb. engl.*).

CĂTRE CARL GUSTAV JUNG*

I

Eliade, M.
Hs 1056–16 699

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e
le 4 septembre 1950

Cher Maître,

C'est avec une joie toujours plus vive que je pense à nos entretiens d'Ascona, et je compte parmi les événements spirituels les plus décisifs de ma vie votre rencontre personnelle. Je ne pour-

rais pas trouver des mots pour vous remercier d'une manière adéquate pour votre amabilité et pour l'intérêt que vous portez à mes travaux. Je vous envoie mon *Traité d'Histoire des Religions* et le petit essai sur *Le Mythe de l'éternel retour*. Je pourrais vous envoyer aussi, si vous le désirez, le premier tome de *Zalmoxis*, où se trouve mon étude sur l'alchimie babylonienne et la „magie métallurgique". Malheureusement, mon grand livre sur le *Yoga* (1936) est depuis longtemps épuisé; aux pages 254–275 se trouve un chapitre sur l[les] alchimie[s] chinoise et indienne. Mais je prépare en ce moment une deuxième édition de ce livre, et je ne manquerai pas de vous en faire parvenir un exemplaire.

Je m'inquiète de la diffusion de vos derniers ouvrages en France et en langue française. Les éditions suisses sont trop chères pour le public français. En plus, elles ne sont pas bien diffusées. Je crois que Payot serait heureux de traduire et publier votre *Alchimie* et le dernier livre (dont vous m'avez parlé, mais que je ne connais pas encore). M'autorisez vous à parler avec Payot directement ou à lui proposer de vous écrire?...

J'espère revenir en Suisse, et je ne manquerais pas de m'arrêter à Zürich pour vous revoir, si vous me permettrez.

Mes hommages à Mme Jung.

Je vous prie d'agréer, cher Maître, l'expression de mes sentiments d'admiration et de reconnaissance,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Originalul în Arhiva ETH — Bibliothek Zürich Hs 1056–16 698; xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti.

* Carl Gustav Jung (1875–1961), celebru psiholog şi psihiatru elveţian, a fost elevul lui Sigmund Freud; ulterior, a disidat. A înlocuit noţiunea de *libido* prin aceea de „inconştient colectiv" şi „arhetip"; a definit tipul uman al introvertitului şi cel al extrovertitului.

Oricît ar părea de ciudat, studiile în domeniu ale lui Mircea Eliade le-au precedat pe cele ale marelui psiholog elveţian, mai precis două cărţi ale savantului nostru: *Alchimia asiatică* (1934) şi *Cosmologie şi alchimie babiloniană* (1937). Nu fără orgoliu, Mircea Eliade nota: „Douăzeci de ani după

apariţia *Alchimiei asiatice*, interpretarea pe care am propus-o e aproape unanim acceptată. Încercam să arăt că alchimia nu e o prechimie, nu e o ştiinţă elementară, ci o tehnică tradiţională, implicînd şi o cosmologie, şi o soteriologie. În măsura în care ţinem seama de acest lucru, alchimia poate deveni o problemă interesantă, căci studiul ei ne poate lumina o fază obscură din istoria spiritului. Considerată o prechimie, o ştiinţă embrionară, în stadiu infantil, studiul alchimiei îşi pierde orice valoare culturală, devenind o simplă curiozitate erudită. Şase luni după apariţia *Alchimiei asiatice*, C. G. Jung ţinea la Eranos o conferinţă despre valoarea psihologică a alchimiei, care va fi publicată în 1936 şi care a fost punctul de plecare al unor serii de studii încheiate un sfert de veac mai tîrziu" (*Memorii* I, Editura Humanitas, Bucureşti, 1991, p. 323).

Eliade îl va cunoaşte personal pe Jung abia în 1950 la Ascona, în cadrul cercului Eranos, unde fusese invitat să ţină o conferinţă.

[Traducere]

4 septembrie 1950

Dragă Maestre,

Mă gîndesc cu o vie bucurie la întrevederile noastre de la Ascona şi întîlnirea cu D-voastră o consider printre cele mai decisive evenimente spirituale din viaţa mea. Nu pot găsi cuvintele pentru a vă mulţumi într-un fel adecvat pentru amabilitatea D-voastră şi pentru interesul pe care îl manifestaţi faţă de lucrările mele. Vă trimit *Tratatul de istorie a religiilor* şi micul eseu despre *Mitul eternei întoarceri*. Aş putea să vă trimit, de asemenea, dacă doriţi, primul volum din *Zalmoxis*, unde se află studiul meu despre alchimia babiloniană şi „magia metalurgică". Din nenorocire, ampla mea carte *Yoga* (1936) este de mult timp epuizată: la paginile 254–275, se află un capitol despre alchimiile chineză şi indiană. Dar pregătesc în clipa de faţă o a doua ediţie a acestei cărţi şi nu voi uita să vă parvină un exemplar.

Sînt neliniştit de difuzarea ultimelor D-voastră opere în Franţa şi în limba franceză. Ediţiile elveţiene sînt prea scumpe pentru publicul francez. În afară de asta, ele nu sînt bine difuzate.

Cred că Payot ar fi fericit să traducă şi să vă publice *Alchimia* şi ultima D-voastră carte (despre care mi-aţi vorbit, dar pe

care n-o cunosc încă). Mă autorizaţi să vorbesc cu Payot în mod direct sau să-i propun să vă scrie?

Sper să revin în Elveţia şi să mă opresc la Zürich pentru a vă revedea, dacă îmi permiteţi. Omagiile mele Doamnei Jung.

Vă rog să primiţi, dragă Maestre, expresia sentimentelor mele de admiraţie şi recunoştinţă.

Mircea Eliade

II

Eliade, M.
Hs 1056–16 699

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e
le 30 septembre 1950

Cher Maître,

Je vous remercie bien vivement pour votre lettre du 16 septembre et l'envoi de votre dernier livre, que je suis en train de lire avec le plus vif intérêt (les explicitations sur le symbolisme du *mandala* me semblent particulièrement lumineuses).

J'ai assisté au Congrès de Psychologie Religieuse de Fontainebleau (= Études Carmélitaines), et je me suis rejouis de voir l'admirable application que le professeur Ch. Baudouin a fait de vos découvertes. On a longuement discuté ensuite sur les archétypes et l'inconscient collectif, spécialement avec certains freudiens irréductibles...

Encore une fois, je vous remercie, cher Maître, et je vous prie de croire en mes sentiments d'admiration et de gratitude,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

30 septembrie 1950

Dragă Maestre,

Vă mulţumesc din tot sufletul pentru scrisoarea D-voastră din 16 septembrie şi pentru expedierea ultimei D-voastră cărţi, pe care tocmai o citesc cu cel mai viu interes (lămuririle asupra simbolismului *mandalei* mi se par cît se poate de clare).

Am participat la Congresul de psihologie religioasă de la Fontainebleau (*Études Carmélitaines*) şi m-am bucurat să văd modul admirabil în care profesorul Ch. Baudouin a aplicat descoperirile D-voastră. S-a discutat apoi îndelung despre arhetipuri şi inconştientul colectiv cu anumiţi freudieni inflexibili.

Încă o dată vă mulţumesc, dragă Maestre, şi vă rog să credeţi în sentimentele mele de admiraţie şi gratitudine.

Mircea Eliade

III

Hs 1056–18 225

Casa Gabrielle
Ascona
le 26 juin 1952

Cher Maître,

Je viens de recevoir ici votre aimable lettre expédiée à Paris, et je m'empresse de vous en remercier. C'est pour moi un grand honneur d'avoir été lu et apprécié par Vous[1]. Comme vous le savez, nos meilleurs lecteurs nous sont, la plupart des fois, inaccessibles, nous écrivons pour quelques lecteurs qui, surchargés par leurs propres travaux, n'ont presque jamais le temps de nous lire! C'est pour cela que je vous reste reconnaissant d'avoir sacrifié tant des heures à lire mon *Chamanisme*. Je suis également heureux que vous avez profité des matériaux et des commentaires que j'ai essayé de présenter en relation avec l'expérience mystique des „primitifs". Encouragé par vos observations, je tâcherais de continuer l'analyse de ce que j'appelle la „nostalgie du paradis" dans les sociétés archaïques, et de la comparer à la mystique judéo-chrétienne.

Ma femme me prie de vous remercier des bons mots que vous lui avez adressés. Je me hâte de transmettre mes hommages à Mme Jung et de vous prier de croire, cher Maître, à ma reconnaissance profonde et à mes sentiments les plus sincères,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] La 20 iunie 1952, Jung îi scria lui Eliade: *Je viens de terminer la lecture de votre livre sur le* Chamanisme *— lecture dont j'ai énormément joui — et je tiens à vous faire savoir combien je l'apprécie. La richesse de votre matériel est extraordinaire et de plus grand intérêt, et la façon dont vous le présentez excellente. Et à part sa valeur générale, votre livre est d'une importance toute particulière pour la psychologie de l'inconscient. Je voudrais donc une fois de plus vous assurer de ma très sincère reconnaissance...* „Tocmai am terminat de citit cartea Dumneavoastră despre *Şamanism* — lectură din care am profitat enorm — şi ţin să vă fac cunoscut cît de mult o apreciez. Bogăţia materialului Dumneavoastră este extraordinară şi de cel mai mare interes, iar modul în care o prezentaţi — excelentă. Şi, în afară de valoarea ei generală, cartea Dumneavoastră are o importanţă cu totul deosebită pentru psihologia inconştientului. Aş vrea, aşadar, o dată în plus să vă asigur de recunoştinţa mea cît se poate de sinceră..."

[Traducere]

26 iunie 1952

Dragă Maestre,

Tocmai am primit aici amabila D-voastră scrisoare expediată la Paris şi mă grăbesc să vă mulţumesc. Este pentru mine o mare onoare de a fi citit şi apreciat de D-voastră. După cum ştiţi, cei mai buni cititori ai noştri ne sînt inaccesibili de cele mai multe ori; scriem pentru cîţiva cititori care, supraîncărcaţi de propriile lor lucrări, aproape niciodată nu au timp să ne citească! De aceea, vă rămîn recunoscător de a vă fi sacrificat atîtea ore pentru a citi *Şamanismul.* Sînt în acelaşi timp fericit că aţi profitat de materialele şi comentariile pe care am încercat să le prezint în legătură cu experienţa mistică a „primitivilor".

Încurajat de observaţiile D-voastră, mă voi strădui să continuu analiza a ceea ce numesc „nostalgia paradisului“ în societăţile arhaice şi să o compar cu mistica iudeo-creştină.

Soţia mea mă roagă să vă mulţumesc pentru frumoasele cuvinte pe care i le-aţi adresat. Mă grăbesc să transmit omagiile mele Doamnei Jung şi să vă rog să credeţi, dragă Maestre, în profunda mea recunoştinţă şi în sentimentele mele cele mai sincere.

Mircea Eliade

IV

Hs 1056–18 226

11, rue Duhesme
Paris 18e
le 25 septembre 1952

Cher Maître,

Voici le texte de l'interview[1]. Je suis honteux, mais j'ai égaré les notes que j'avais pris lors de notre discussion. J'ai dû refaire tout, quelques jours plus tard. Je crains avoir oublié nombre de choses importantes: je n'oublie *jamais* tout ce que vous dites devant moi, mais puisque, cet après-midi, à *Casa Eranos*, j'étais terrorisé de ne pas oublier... le contraire est arrivé! Pardonnez-moi!

Le rédacteur de la page littéraire de *Combat* me suggérant de concentrer l'interview sur deux ou trois problèmes, j'ai choisi à parler un peu de Job, de l'alchimie et de vos rêves de 1913–1914. Bien entendu, tout a été écrit à un niveau très bas, comme pour un journal (bien que *Combat* soit le journal des intellectuels).

J'attendrais une semaine, c'est-à-dire jusqu'à jeudi, le 2 octobre. Si je ne reçois rien de vous, j'envoie l'article à *Combat*. Je vous prie de transmettre mes hommages à Mme Jung et de croire, cher Maître, à mes sentiments d'admiration et de reconnaissance.

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Interviul, intitulat *Rencontre avec Jung*, a apărut în *Combat* la 9 octombrie 1952.

[Traducere]

25 septembrie 1952

Dragă Maestre,

Iată textul interviului. Mi-e ruşine, dar am rătăcit notele luate în timpul discuţiei noastre. A trebuit să refac totul cîteva zile mai tîrziu. Mi-e teamă să nu fi uitat multe lucruri importante. Nu uit *niciodată* nimic din ce spuneţi în faţa mea, dar, pentru că în acea după-amiază, la *Casa Eranos*, eram terorizat să nu uit..., mi s-a întîmplat contrariul! Iertaţi-mă!

Redactorul paginii literare de la *Combat* sugerîndu-mi să concentrez interviul pe două sau trei probleme, am ales să discut puţin despre Iov, alchimie şi despre visele D-voastră din 1913–1914. Bineînţeles, totul a fost scris la un nivel inferior, ca pentru un ziar (deşi *Combat* este jurnalul intelectualilor).

Voi aştepta o săptămînă, pînă joi 2 octombrie. Dacă nu voi primi nimic din partea D-voastră, voi trimite articolul la *Combat*.

Vă rog să transmiteţi omagiile mele Doamnei Jung şi să fiţi sigur, dragă Maestre, de sentimentele mele de admiraţie şi recunoştinţă.

Mircea Eliade

V

Hs 1056–19 200

Ascona
le 29 août 1953

Cher Maître,

Je ne sais pas si vous avez reçu ma lettre de Paris de remerciement pour l'envoi de *La Guérison psychologique*. Je l'avais écrite à la veille de la grève de PTT, et je me rends maintenant compte que presque la totalité des lettres envoyées à cette période ne sont pas arrivées à la destination.

Je vous écris ces lignes pour attirer votre attention sur un passage que je viens de lire dans la revue *Diogène* (publiée par UNESCO),

fasc. III, p. 136. Le voici: „Une publication récente (*Annals of Tacitus*, par Miss B. Walker) s'est efforcée, non sans succès, d'appliquer les théories de Jung à une interprétation des méthodes employées par Tacite pour évoquer le caractère de ses héros." J'estime que cet essai intéressera un de vos collaborateurs.

Corbin vous a sans doute parlé de la *Tagung*[1] de cette année.

Je pars maintenant pour Genève, pour participer aux „Rencontres Internationales".

Je présente mes hommages à Mme Jung et je vous prie de croire, cher Maître, à mes sentiments d'admiration et de gratitude.

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Sesiune (*lb. germ.*).

[Traducere]

29 august 1953

Dragă Maestre,

Nu ştiu dacă aţi primit scrisoarea mea expediată din Paris, de mulţumire pentru *La Guérison psychologique*. Am scris-o în ajunul grevei de la P.T.T. şi îmi dau acum seama că aproape toate scrisorile trimise în această perioadă n-au ajuns la destinaţie. Vă scriu rîndurile de faţă pentru a vă atrage atenţia asupra unui pasaj pe care tocmai l-am citit în revista *Diogène* (publicată de UNESCO), fascicula III, p. 136. Iată-l: „O lucrare publicată recent (*Annals of Tacitus* de Miss B. Walker) s-a străduit, nu fără succes, să aplice teoriile lui Jung unei interpretări a metodelor folosite de Tacit pentru evocarea caracterului eroilor săi." Consider că acest eseu îl va interesa pe vreunul dintre colaboratorii Dumneavoastră.

Corbin v-a vorbit, fără îndoială, despre *Tagung* de anul acesta. Plec acum la Geneva pentru a participa la „Întîlnirile Internaţionale".

Prezint omagiile mele Doamnei Jung şi vă rog să credeţi, dragă Maestre, în sentimentele mele de admiraţie şi gratitudine.

Mircea Eliade

VI

Hs 1056–19 201

62 bis, rue de la Tour
Paris 16e
le 6 octobre 1953

Cher Maître,

La revue belgo-française *Le Disque vert* prépare un numéro de circa 200 pages dédiés à C. G. Jung. Vous vous rappellez peut-être que, en 1923, *Le Disque vert*, par son numéro sur Freud, a „lancé“ la psychanalyse dans les pays de langue française. (En effet, c'est à la suite de ce numéro, devenu vite célèbre, qu'on a commencé à parler de psychanalyse dans les milieux extrapsychologique, en France et ailleurs...) Franz Hellens et René de Sollier se donnent la peine de choisir des collaborateurs responsables, aussi bien en France qu'à l'étranger. Je leur ai suggéré un certain nombre de collaborateurs. *Le Disque vert* a publié, au printemps, un fascicule dédié à Marcel Proust. Je vous parle de toutes ces choses pour vous rassurer: il s'agit d'une revue très sérieuse, et il est probable que l'un de ses directeurs s'adressera à vous pour vous demander le droit de traduire un texte et également pour une page manuscrite et une photographie (vous savez que ces détails sont importants pour „constituer“ un numéro spécial bien réussi...).

Je vous prie, s'il vous sera possible, d'acquiescer à leurs demandes.

On m'a prié d'écrire un petit article sur vos recherches en relation avec l'alchimie. Je connais *Psych*[*ologie*] *und Alchemie* et [*Die*] *Psych*[*ologie*] *d*[*er*] *Übertragung*, mais vous m'avez parlé, ce printemps, d'un volume où vous reprenez Zossima et *Arbor Philosopha*: est-il publié? est-ce que Rascher sera d'accord de me l'envoyer? Je sais que *Mysterium Coniunctionis*, bien que fini, ne paraîtra pas bientôt — et c'est dommage, car c'est là, certainement, que vous donnez un aperçu de vos opinions actuelles sur l'Alchimie.

Corbin écrira un article: *Jung et le Bouddhisme*, à propos de vos trois préfaces aux textes orientaux. J'ai prié le Dr. H. Hunwald, spécialiste en Paracelse, d'écrire sur votre *Paracelsica*. On a demandé la collaboration à une vingtaine d'auteurs. Je n'ai ab-

solument aucune responsabilité dans la préparation de ce volume, mais j'ai de la confiance en son succès.

En vous priant de m'e[x]cuser pour l'ennui que je vous cause par cette lettre, je vous prie de présenter mes hommages à Mme Jung et de croire, Cher Maître, à mes sentiments d'admiration et de gratitude.

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

6 octombrie 1953

Dragă Maestre,

Revista belgiano-franceză *Le Disque vert* pregăteşte un număr de circa 200 de pagini dedicat lui C. G. Jung. Vă amintiţi poate că, în 1923, *Le Disque vert*, prin numărul său consacrat lui Freud, a „lansat" psihanaliza în ţările de limbă franceză. (Desigur, drept urmare a acestui număr, devenit repede celebru, a început să se vorbească despre psihanaliză în cercurile extrapsihologice din Franţa şi de aiurea. Franz Hellens şi René de Sollier îşi dau osteneala să aleagă colaboratori avizaţi atît din Franţa, cît şi din străinătate. Le-am sugerat un anumit număr de colaboratori. *Le Disque vert* a publicat în primăvara aceasta o fasciculă dedicată lui Marcel Proust. Vă vorbesc despre toate aceste lucruri pentru a vă asigura: este vorba de o revistă foarte serioasă şi e probabil că unul dintre directorii ei vi se va adresa pentru a vă solicita dreptul de a traduce un text şi în acelaşi timp pentru o pagină de manuscris şi o fotografie (ştiţi că aceste amănunte sînt importante pentru a „constitui" un număr special foarte reuşit...). Vă rog, dacă vă e posibil, să consimţiţi la cererile lor.

Am fost rugat să scriu un mic articol asupra cercetărilor D-voastră privitoare la alchimie. Cunosc *Psychologie und Alchemie* şi *Die Psychologie der Übertragung*, dar mi-aţi vorbit în primăvara aceasta despre un volum unde reluaţi pe Zosima şi *Arbor*

Philosopha: a fost publicat? Rascher va fi de acord să mi-l trimită? Ştiu că *Mysterium Coniunctionis*, deşi terminat, nu va apărea curînd — şi e păcat, căci faceţi acolo, desigur, o trecere în revistă a opiniilor D-voastră actuale asupra alchimiei.

Corbin va scrie un articol, *Jung et le Bouddhisme*, privitor la cele trei prefeţe ale D-voastră asupra textelor orientale. L-am rugat pe Dr. H. Hunwald, specialist în Paracelsus, să scrie despre *Paracelsica* D-voastră. S-a cerut colaborarea a vreo douăzeci de autori. N-am absolut nici o responsabilitate în pregătirea acestui volum, dar am încredere în succesul lui.

Rugîndu-vă să mă scuzaţi pentru oboseala pe care v-am pricinuit-o prin această scrisoare, vă rog să prezentaţi omagiile mele Doamnei Jung şi să fiţi sigur, dragă Maestre, de sentimentele mele de admiraţie şi gratitudine.

Mircea Eliade

VII

Hs 1056–19 202

62 bis, rue de la Tour
Paris 16[e]
le 21 octombre 1953

Cher Maître,

Je suis vraiment désolé du tournant que vient de prendre le volume spécial du *Disque vert*! Comme je vous le disais dans ma dernière lettre, je ne connais pas trop bien M. de Sollier: Corbin et moi nous l'avons vu deux fois (chez Corbin) et nous avons fait de notre mieux pour lui suggérer des noms et des sujets. Je ne savais même pas que M. de Sollier viendrait vous voir. Il ne nous a rien dit. Je croyais qu'il allait vous écrire et c'est pourquoi j'ai pris la peine de vous dire quelques mots à propos de son projet.

Il est vrai que M. de Sollier nous a avoué qu'il comprend ce numéro du *Disque vert* comme un volume dédié à l'*exposition* de vos idées et à leur *discussion* par certains spécialistes, surtout par des non-psychologues — et ceci explique ma présence. Mais je ne m'imaginais pas qu'il allait demander la collaboration à des adversaires freudiens qui ignorent votre œuvre.

Avec Corbin, nous rencontrerons bientôt M. de Sollier et lui demanderons de renoncer à la collaboration de M. Flournay; sinon, nous ne lui donnerons plus les articles promis. Je me suis terriblement agité pour ce numéro du *Disque vert*, mais je croyais que je sers de cette manière la diffusion de vos idées en France. Je le regrette déjà! La seule contribution effective à cette œuvre de diffusion est celle que l'on fait tout seul et en son propre nom: et c'est pour cette raison que je travaille à un petit livre: *C. G. Jung et la mythologie de l'âme.*

Croyez-moi, Cher Maître, bien navré de cet incident — et recevez, s'il vous plaît, l'expression de ma profonde admiration.

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

21 octombrie 1953

Dragă Maestre,

Sînt, într-adevăr, dezolat de cotitura pe care a luat-o volumul special *Disque vert*. Aşa după cum vă spuneam în ultima mea scrisoare, nu-l cunosc foarte bine pe d. de Sollier: Corbin şi cu mine l-am văzut doar de două ori (acasă la Corbin) şi ne-am dat toată silinţa să-i sugerăm nume şi subiecte. Nu ştiam că d. de Sollier va veni să vă vadă. El nu ne-a spus nimic. Credeam că vă va scrie, şi tocmai de aceea am avut grijă să vă spun cîteva cuvinte privitoare la proiectul său.

E adevărat că d. de Sollier ne-a mărturisit că înţelege acest număr din *Disque vert* ca pe un volum dedicat *expunerii* ideilor D-voastră şi a *discutării* lor de către unii specialişti, mai ales de nepsihologi, şi asta explică şi prezenţa mea. Dar nu-mi imaginam că va cere colaborarea unor adversari freudieni care nu vă cunosc opera.

Împreună cu Corbin, îl vom întîlni curînd pe d. de Sollier şi îi vom cere să renunţe la colaborarea dlui Flournoy: dacă nu o va face, nu îi vom mai da articolele promise. M-am agitat în mod deose-

bit pentru acest număr din *Disque vert*, dar credeam că servesc în felul acesta la răspîndirea ideilor D-voastră în Franța. Îmi pare deja rău! Singura contribuție efectivă la această operă de difuzare e cea pe care o faci de unul singur şi în nume propriu: şi tocmai pentru asta lucrez la o cărticică: *C. G. Jung şi mitologia sufletului.*

Credeți-mă, dragă Maestre, profund îndurerat de acest incident. Vă rog să primiți expresia profundei mele admirații.

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

VIII

45, rue du Val d'Or
Saint-Cloud (S. et O.)
le 22 janvier 1955

Cher Maître,

C'est avec un grand chagrin que j'ai lu et relu votre lettre. Je n'arrivais pas à comprendre comment je vous ai offensé. Je sentais qu'il s'agissait d'un terrible malentendu, mais je n'arrivais pas à l'identifier. C'est en relisant la page 230 de mon *Yoga* qu'il me semble avoir compris. Après une brève allusion à votre découverte et interprétation des *mandalas* spontanés, j'ai commencé un nouveau paragraphe, en avançant une „hypothèse personnelle" sur le caractère simiesque de l'inconscient. Je me rends maintenant compte que pour Vous, comme pour tout autre psychologue des profondeurs, une telle expression doit paraître simplement idiote. Mais voici quelle a été ma pensée: il me semble que la „Vie" (donc, les instincts et l'inconscient) essaye de ressembler à l'„Esprit", de l'„imiter". C'est une opinion strictement personnelle, et je la défendrais mieux si je n'étais pas si bouleversé par votre lettre, si je ne souffrais pas trop à l'idée que, pendant que je vous écrit ces lignes, vous continuez à garder à mon égard une opinion qui m'est intolérable, non seulement parce qu'elle est injuste, mais parce qu'elle se fond sur un malentendu. Je vous envoie une note

que j'ai publié[e] l'année passée sur *Le mandala* de Tucci: vous pouvez mesurer l'importance que j'accorde à votre interprétation.

L'expression „imitation simiesque de l'inconscient" est peut être malheureuse. C'est autre chose que je voulais dire: qu'il y a peut être une „harmonie préétablie" entre l'intention de l'inconscient et la plus noble vocation du conscient, que le premier „imite" l'autre dans le sens qu'il s'efforce de rejoindre son mode d'être. Mais, encore une fois, je suis trop nerveux pour m'expliquer longuement, et je me hâte pour que cette lettre parte ce soir même. Si j'ai fait une bêtise à propos de votre interprétation, c'est uniquement ma faute et je vous demande très sincèrement pardon. Mais jamais je n'aurais pu croire que ma glosse personnelle pouvais vous sembler malveillante — et ici encore je me trompe peut-être —, qu'il reste encore de place pour des spéculations philosophiques ou, au moins, pour des opinions, même après la plus fine et profonde analyse psychologique. Et cette „harmonie préétablie" entre les comportements de l'inconscient et du conscient lorsqu'il s'agit d'un grand „Mystère" me pose un problème auquel je suis encore loin d'avoir commencé à répondre, mais qui m'obsède depuis mes années d'apprentissage aux Indes. Encore une fois: je dis peut-être des bêtises aux yeux du psychologue, mais je suis obsédé par les extraordinaires „imitations" par lesquelles, il me semble, la „Vie" essaye de se comporter comme l'„Eprit". Je vais vous parler un jour plus clairement sur ces faits.

Pour l'instant, je suis ulcéré en pensant que vous m'avez soupçonné de malveillance à l'égard de votre oeuvre et de votre personne. Je rougis à le faire, mais je suis obligé de vous dire que, bien qu'encore loin de connaître à fond votre pensée, je ne cesse pas d'en parler d'elle, que je vous ai cité dans presque tous mes articles et études non-techniques (*N*[*ouvelle*] *R*[*evue*] *F*[*rançaise*], *Critique*, *Diogène*, *Combat*, *Études Carmélitaines* etc.) et dans mes conférences de Paris, Rome, Lund et Strasbourg, et j'ai exposé vos vues sur le symbolisme religieux aux dernier Congrès d'Avon; que j'ai écrit un long article sur *C. G. Jung et l'Alchimie* qui paraîtra dans l'*Hommage à Jung* (= *Le Disque vert*) et dont une bonne partie sera republiée dans un volume que je viens de finir, *Forgerons et Alchimistes* (où j'utilise d'ailleurs un nom-

bre considérable de documents publiés et interprétés par vous); que, depuis cinq ans, j'ai rêvé d'assurer une plus grande diffusion de votre oeuvre en langue française en essayant de convaincre le Dr. Cohen de faire passer un certain nombre de traductions aux Éditions Payot. Je vous demande pardon d'avoir rappelé tous ces détails personnels, mais je voulais vous ouvrir complétement mon âme: je ne suis pas (hélas!) psychologue, j'ai arrivé tard dans ma vie à vous connaître (et si vous saviez combien je le regrette!...), mais votre pensée m'a produit une impression extraordinaire, et bien que mes propres recherches se placent sur un autre plan (car — et ici vous voyez peut être encore une contradiction! — je considère l'histoire des religions indépendante de la psychologie), votre oeuvre constitue la plus grande découverte de ma maturité spirituelle. À tel point, que si je vous avais lu dix ou quinze ans plus tôt, j'aurais certainement devenu un psychologue des religions, et non pas un historien...

Vous devinez donc mon bouleversement en lisant votre lettre. Avec Corbin, je prépare un petit volume: *Rencontres avec Jung*, et sur ma propre responsabilité je travaille à un autre volume auquel je vous ai fait déjà allusion: *C. G. Jung et les mythologies de l'âme*; si je l'écris si lentement c'est parce que, surchargé de mes recherches personnelles, je ne possède pas encore suffisamment votre oeuvre (j'ai relu pour la troisième fois *Psych*[*ologie*] *u*[*nd*] *Alch*[*emie*] et [*Die*] *Psych*[*ologie*] *d*[*er*] *Übertragung*). Comment aurais-je pu vous offenser? Vous pouvez penser que je n'ai rien compris à la psychologie de l'inconscient, et encore moins à votre conception de la psyché profond — et vous pouvez me dire, amicalement mais franchement, de ne plus insister dans cette voie. Mais comment aurais-je pu être soupçonné de malveillance à l'égard de votre pensée?...

Je vous demande encore une fois pardon pour le chagrin que je vous ai provoqué, à mon insu, par le malentendu impliqué dans une expression malhereuse parce que équivoque. Un mot de vous mettra fin à mon tourment. Mais quelle que sera votre réponse, je tiens a vous le dire, rien et personne ne changera pas un iota au respect, à l'admiration et à la reconnaissance que je garde pour vous et pour votre œuvre.

Je vous prie de transmettre mes hommages a Mme Jung et de croire, Cher Maître, à ma fidélité et à mon très sincère dévouement,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

22 ianuarie 1955

Dragă Maestre,

Am citit şi recitit cu o mare tristeţe scrisoarea D-voastră. Nu reuşeam să înţeleg cum v-am ofensat. Simţeam că e vorba de o cumplită neînţelegere, dar nu reuşeam să o identific. Abia recitind pagina 230 a cărţii mele *Yoga* mi se pare că am înţeles. După o scurtă aluzie referitoare la descoperirea şi interpretarea D-voastră cu privire la *mandalele* spontane, am început un nou paragraf, emiţînd o „ipoteză personală" asupra caracterului simiesc al inconştientului. Îmi dau acum seama că pentru D-voastră, ca şi pentru oricare alt psiholog al profunzimilor o asemenea expresie trebuie să pară pur şi simplu idioată. Dar iată care a fost gîndul meu: mi se pare că „Viaţa" (deci instinctele şi inconştientul) încearcă să semene „Spiritului", să îl „imite". Este o opinie strict personală şi aş fi apărat-o mai bine dacă n-aş fi fost atît de tulburat de scrisoarea D-voastră, dacă n-aş fi suferit prea mult la ideea că, în timp ce vă scriu aceste rînduri, continuaţi să păstraţi faţă de mine o părere care îmi este de nesuportat nu numai pentru că este nedreaptă, ci pentru că se bazează pe o neînţelegere. Vă trimit o notă pe care am publicat-o anul trecut despre *Mandala* lui Tucci; vă veţi putea da seama despre importanţa pe care o acord interpretării D-voastră.

Expresia „imitaţie simiescă a inconştientului" este poate nefericită. Voiam să spun altceva: că există poate o „armonie prestabilită" între intenţia inconştientului şi cea mai nobilă vocaţie a conştientului, că primul îl „imită" pe celălalt, în sensul că se străduieşte să regăsească modul său de a fi. Dar, încă o dată, sînt prea nervos pentru a mă explica pe larg şi mă grăbesc ca scrisoa-

rea aceasta să plece chiar în această seară. Dacă am făcut o prostie cu privire la interpretarea D-voastră este numai greşeala mea şi vă cer cu sinceritate iertare. Dar niciodată n-aş fi putut crede că glosa mea personală ar fi putut să vă pară răuvoitoare — şi poate că şi în acest caz mă înşel —, că rămâne încă loc pentru speculaţii filozofice sau, cel puţin, pentru păreri, chiar şi după cea mai subtilă şi profundă analiză psihologică. Iar această „armonie prestabilită" între comportamentele inconştientului şi ale conştientului cînd e vorba de un mare „Mister" îmi pune o problemă căreia sînt încă departe de a fi început să-i răspund, dar care mă obsedează încă din anii mei de studiu în India. Încă o dată: spun poate prostii în ochii unui psiholog, dar sînt obsedat de extraordinarele „imitaţii" prin care mi se pare că „Viaţa" încearcă să se comporte ca „Spiritul". Vă voi vorbi într-o zi mai limpede despre aceste lucruri.

Pentru moment, sînt profund îndurerat că m-aţi bănuit de rea-credinţă cu privire la opera şi persoana D-voastră. Roşesc să o fac, dar sînt obligat să vă spun că, deşi încă departe de a vă cunoaşte în profunzime ideile, vorbesc tot timpul despre ele, că v-am citat aproape în toate articolele şi studiile mele cu caracter nontehnic (*Nouvelle Revue Française*, *Critique*, *Diogène*, *Combat*, *Études Carmélitaines* etc.) şi în conferinţele mele de la Paris, Roma, Lund şi Strasbourg şi v-am prezentat ideile asupra simbolismului religios la ultimul congres de la Avon; că am scris un amplu articol despre *C. G. Jung şi alchimia* care va apărea în *Omagiu lui Jung* (= *Le Disque vert*) şi din care o mare parte va fi republicat într-un volum pe care tocmai l-am terminat, *Făurari şi alchimişti* (unde folosesc de altminteri un considerabil număr de documente publicate şi interpretate de D-voastră); că de cinci ani am visat să asigur o mai mare răspîndire a operei D-voastră în limba franceză, încercînd să-l conving pe Dr. Cohen să transmită un număr de traduceri Editurii Payot. Vă cer iertare de a vă fi amintit aceste detalii personale, dar voiam să-mi deschid cu totul sufletul: nu sînt (vai!) psiholog, am ajuns să vă cunosc tîrziu (şi dacă aţi şti cît de mult regret aceasta!...), dar gîndirea D-voastră mi-a produs o impresie extraordinară şi, deşi propriile mele cercetări se plasează pe alt plan (căci — şi aici poate vedeţi încă o contradicţie! — consider istoria religiilor independentă faţă de psiho-

logie), opera D-voastră constituie cea mai mare descoperire a maturităţii mele spirituale. Şi asta într-o măsură atît de mare, încît, dacă v-aş fi citit cu zece-cincisprezece ani mai înainte, aş fi devenit cu siguranţă un psiholog al religiilor şi nu un istoric...

Vă închipuiţi, aşadar, tulburarea mea citind scrisoarea D-voastră. Pregătesc, împreună cu Corbin, un volumaş, *Întîlniri cu Jung*, iar, de unul singur, lucrez la un alt volum, la care v-am făcut deja aluzie: *C. G. Jung şi mitologiile sufletului*; dacă îl scriu atît de încet este pentru că, supraîncărcat de cercetările mele personale, nu stăpînesc încă îndeajuns opera D-voastră (am recitit pentru a treia oară *Psychologie und Alchemie* şi *Die Psychologie der Übertragung*). Cum am putut să vă ofensez? Puteţi să vă gîndiţi că n-am înţeles nimic din psihologia inconştientului, şi încă mai puţin din concepţia D-voastră despre „psihicul profund" — şi puteţi să mi-o spuneţi prieteneşte, dar în mod franc, să nu mai insist pe această cale. Cum să fi putut fi oare bănuit de rea-credinţă cu privire la gîndirea D-voastră?

Vă cer încă o dată iertare pentru supărarea pe care v-am provocat-o, fără voia mea, prin neînţelegerea implicată într-o expresie nefericită prin echivocul ei. O vorbă a D-voastră va pune capăt neliniştii mele. Dar, oricare ar fi răspunsul D-voastră, ţin să v-o spun: nimic şi nimeni nu vor schimba nici o iotă din respectul, admiraţia şi recunoştinţa pe care le păstrez pentru D-voastră şi pentru opera D-voastră.

Vă rog să transmiteţi omagiile mele Doamnei Jung, şi să credeţi, dragă maestre, în fidelitatea şi foarte sincerul meu devotament,

Mircea Eliade

IX

45, rue du Val d'Or
Saint-Cloud (S. et O.)

le 11 février 1955

Cher Maître,

Comment vous remercier pour votre lettre qui, tout en me soulageant, m'a aidé à comprendre l'origine de mon équivoque? Je

me hâte de vous dire que pour la prochaine édition du *Yoga* et les traductions qui sont maintenant en préparation, je récrirais le texte en question de telle manière que tout malentendu soit évité. Je supprimerais, bien entendu, la malheureuse expression „imitation simiesque", regrettable *lapsus calami*. Ce que j'avais voulu dire j'ai essayé de vous signaler dans ma précédente lettre, mais sans y avoir réussi. Je crois que je dois chercher l'origine de cette vision philosophique (mais non pas de l'expression équivoque!) dans mes années de formation spirituelle, c'est-à-dire dans mon séjour de jeunesse aux Indes. J'ai été — et je le suis encore — très frappé par la doctrine Samkhya-Yoga d'une Nature-Vie (*prakriti*) qui, tout en étant „aveugle" (= inconsciente) et apparemment surgissant d'innombrables obstacles dans la voie de la délivrance, sert pourtant l'Esprit et, en fin de compte, s'efforce de rejoindre son mode d'être, c'est-à-dire l'unité, l'immobilité et la sériosité du *purusa*. Ce paradoxe qui a obsédé la pensée indienne m'a obsédé également. Européen et chretien, il m'était impossible (grâce à Dieu!) de penser le monde en termes indiens — mais je suis resté marqué par cette premier rencontre avec le paradoxe. Je crois même avoir compris maintenant l'„origine" de mon *lapsus calami* — au lieu de songer aux explications que comportent une expression telle que l'*Imitatio Christi*, comme vous me le rappelez très opportunément — je pensais uniquement à une Vie „aveugle" qui imite le mode d'être de l'Esprit: je m'imaginais donc que, étant question d'une imitation inconciente (car par définition la *prakriti* ne peut se hausser à la conscience), j'étais autorisé à comparer ce „comportement" à la manière dont un singe imite les gestes d'un être conscient. C'était l'image de la *prakriti*, telle que la conçoit le Samkhya-Yoga, que je superposait furtivement au concept de l'inconscient collectif... Et maintenant je ferme cette longue parenthèse concernant l'„origine" philosophique et sémantique de mon équivoque.

J'aurais voulu vous entretenir au sujet d'autres difficultés philosophiques, mais je ne veux pas abuser de votre patience. D'ailleurs, je me rends parfaitement compte que certaines de ces difficultés sont dues à mon insuffisante compréhension de l'inconscient collectif. J'oublie, par exemple, que ce terme couvre non seulement ce qu'on appelait „sousconscient", mais aussi tout ce que les phi-

losophes et les théologiens comprennent sous le nom de „transconscient". Il me suffit de me rappeler le véritable sens du terme, pour que de telles difficultés s'évanouissent. (Mais il est probable que le concept-image d'une *prakriti*-Vie joue, chez moi, le rôle d'un écran.)

Je m'arrête ici, parce que je vois l'inanité de discourir à la hâte sur des sujets si graves. Je crois préférable de vous envoyer le texte dactylographié de ma première étude sur votre pensée et d'attendre votre jugement avant de la faire publier. (Malheureusement, l'article sur *C. G. Jung et l'alchimie* est déjà imprimé!)

Je vous remercie de tout cœur pour votre proposition de m'offrir un de vos volumes. Je possède les *Gestaltungen* [*des Unbewussten*] et encore cinq ou six volumes en allemand, tous les volumes traduits dans les „Bo[l]ingen Serie" et quelques traductions françaises. Mais puisque vous avez l'amabilité de m'offrir encore un volume, je serais heureux de posséder la traduction française (si vous en disposez encore des exemplaires) des *Types psychologiques* ou de la nouvelle édition de *Libido*. Je connais déjà ces ouvrages, mais ils me sont utiles pour les citations dans mes articles. Jusqu'ici je traduisait directement le texte allemand (comme je l'ai fait dans *Forgerons et Alchimistes*). Je suis maintenant en train d'étudier *Von den Wurzeln des Bewußtseins*, et je suis très heureux et flatté de voir l'admirable exégèse que vous avez fait de mon *Chamanisme*.

Je vous prie de présenter mes hommages à Mme Jung et de croire, Cher Maître, à ma plus sincère et profonde admiration.

Votre très dévoué

Mircea Eliade

[Traducere]

11 februarie 1955

Dragă Maestre,

Cum să vă mulţumesc pentru scrisoarea D-voastră care, potolindu-mi durerea, m-a ajutat să înţeleg originea echivocului meu? Mă grăbesc să vă spun că pentru viitoarea ediţie a cărţii mele *Yo-*

ga şi pentru traducerile în pregătire voi rescrie textul respectiv în aşa fel, încît orice neînţelegere să fie evitată. Voi suprima, bineînţeles, nefericita expresie „imitaţie simiescă“, regretabil *lapsus calami*. Ceea ce voiam să vă spun am încercat să vă semnalez în precedenta mea scrisoare, dar fără să fi reuşit. Cred că trebuie să caut „originea“ acestei viziuni filozofice (dar nu a expresiei echivoce!) în anii mei de formaţie spirituală, adică în timpul şederii mele din tinereţe în India. Am fost — şi sînt încă — foarte frapat de doctrina Samkhya-Yoga a unei Naturi-Vieţi (*prakriti*) care, deşi „oarbă“ (inconştientă) şi aparent ivindu-se nenumărate obstacole pe calea eliberării, serveşte totuşi Spiritul şi, în cele din urmă, se străduieşte să regăsească felul său de a fi, adică unitatea, imobilitatea şi seninătatea lui *puruşa*. Acest paradox care a obsedat gîndirea indiană m-a obsedat şi pe mine în aceeaşi măsură. European şi creştin, mi-era imposibil (slavă Domnului!) să gîndesc lumea în termeni indieni — dar am rămas marcat de această primă întîlnire cu paradoxul. În ce priveşte *lapsus calami*, cred chiar să-i fi înţeles acum „originea“: în loc să mă gîndesc la explicaţiile pe care le comportă o expresie ca *Imitatio Christi*, cum mi-o amintiţi foarte oportun — gîndeam exclusiv la o Viaţă „oarbă“ care imită felul de a fi al Spiritului: îmi închipuiam, aşadar, că, fiind vorba de o imitaţie inconştientă (căci prin definiţie *prakriti* nu poate să se înalţe pînă la conştiinţă), eram autorizat să compar acest „comportament“ cu maniera în care o maimuţă imită gesturile unei fiinţe conştiente. Era imaginea *prakriti*, aşa cum o concepe Samkhya-Yoga, pe care o suprapuneam în ascuns conceptului de inconştient colectiv... Iar acum, închid această lungă paranteză privitoare la „originea“ filozofică şi semantică a echivocului meu.

Aş fi vrut să vorbim şi despre alte dificultăţi filozofice, dar nu vreau să abuzez de răbdarea Dumneavoastră. De altfel, îmi dau perfect seama că unele dintre aceste dificultăţi se datorează insuficientei mele înţelegeri a inconştientului colectiv. Uit, de exemplu, că acest termen acoperă nu numai ceea ce se numea „subconştient“, ci şi tot ceea ce filozofia şi teologii înţeleg sub numele de „transconştient“. Mi-e de-ajuns să-mi amintesc sensul veritabil al termenului pentru ca asemenea dificultăţi să dispară. (E po-

sibil însă ca imaginea-concept a unei *prakriti*–Viață să joace la mine rolul unui ecran.)

Mă opresc aici, pentru că-mi dau seama că e zadarnic să vorbesc în pripă despre subiecte atît de importante. Cred că e preferabil să vă trimit textul dactilografiat al primului meu studiu despre gîndirea Dumneavoastră și să vă aștept părerea înainte de a-l publica. (Din nefericire, articolul despre *C. G. Jung și Alchimia* este deja imprimat.)

Vă mulțumesc din toată inima pentru propunerea de a-mi oferi unul dintre volumele Dumneavoastră. Am *Gestaltungen* [*des Unbewußten*] și încă cinci sau șase volume în germană, toate volumele traduse în „Bolingen Series" și cîteva traduceri franceze. Dar, pentru că aveți amabilitatea să-mi oferiți încă un volum, aș fi fericit să posed traducerea franceză (dacă mai dispuneți de exemplare) din *Types psychologiques* sau a noii ediții din *Libido*. Cunosc deja aceste lucrări, dar ele îmi sînt folositoare pentru citate în articolele mele. Pînă acum, traduceam direct textul german (cum am făcut în *Forgerons et Alchimistes*). Sînt acum pe cale de a studia *Von den Wurzeln des Bewußtseins* și sînt foarte fericit și flatat de a vedea admirabila exegeză pe care ați făcut-o *Șamanismului* meu.

Vă rog să prezentați omagiile mele Doamnei Jung și să credeți, dragă Maestre, în cea mai sinceră și profundă admirație a mea.

Al Dumneavoastră devotat

Mircea Eliade

X

Hs 1056–21 134

45, rue de Val d'Or
Saint-Cloud (S. et O.)
le 1er mars 1955

Cher Maître,

Une petite opération au bras droit me rend pénible l'écriture. Mais je voudrais vous dire combien votre lettre du 18 février m'a aidé à comprendre ma „situation philosophique". Tout ce que vous

me dites sur la *prakriti* est *illuminant*. Je vous écrirais dès que je pourrais la faire.

Je vous remercie également pour l'envoi des *Types psychologiques*.

Je tiens dès maintenant à vous dire encore une fois toute ma profonde et totale reconnaissance.

Je vous prie de croire, Cher Maître, à mes sentiments de gratitude et d'admiration. Votre très dévoué

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

1 martie 1955

Dragă Maestre,

O mică operaţie la braţul drept mă pune în imposibilitatea de a scrie. Dar aş vrea să vă spun cît de mult m-a ajutat scrisoarea Dumneavoastră din 18 februarie să înţeleg „situaţia mea filozofică". Tot ceea ce îmi spuneţi despre *prakriti* este *iluminant*. Vă voi scrie imediat ce voi putea să o fac.

Vă mulţumesc în acelaşi timp pentru cartea Dumneavoastră *Types psychologiques*. Ţin să vă asigur încă o dată de profunda şi totala mea recunoştinţă. Vă rog să credeţi, dragă Maestre, în sentimentele mele de gratitudine şi admiraţie.

Al Dumneavoastră devotat

Mircea Eliade

XI

Hs 1056–21 135

45, rue du Val d'Or
Saint-Cloud (S. et O.)

le 9 novembre 1955

Cher Maître,

Comment vous remercier pour l'extraordinaire don que vous avez eu la bonté de me faire?

Depuis cinq jours je suis plongé dans le *Mysterium Coniunctionis*, non seulement avec un intérêt scientifique, mais avec „peur et tremblement“, car je commence à comprendre combien j'aurais peu compris jusqu'à présent... Je crois que seulement après la complétion de cet *opus magnum* on pourra saisir toutes les articulations de votre pensée concernant l'alchimie et le symbolisme alchimique. J'ai demandé à mon éditeur de ne pas imprimer mon petit livre *Forgerons et alchimistes* avant de pouvoir y ajouter les références au *Mysterium coniunctionis*. Il y a peu de temps, la Radiodiffusion Française a organisé un nouveau symposium sur votre œuvre. J'ai été invité à participer, mais j'ai été empêché, et j'ai envoyé un petit texte déjà publié que quelqu'un a lu à ma place. J'ai voulu être présent, tout comme j'ai été présent au symposium organisé par R. Amadou au mois de juillet — mais je tiens à vous avouer que je n'étais nullement content de ma contribution, et que seulement après la lecture du *Mysterium* j'espère devenir capable de dire quelque chose d'utile.

Depuis cet été ma santé n'est pas fameuse: „Indifferent health“, comme disent très bien les Anglais. Mon travail a souffert, mais je regrette surtout d'avoir dû renoncer aux festivités de Zürich et d'avoir manqué une nouvelle rencontre avec vous.

Je crois que vous savez que le petit volume, [écrit] en collaboration avec H. Corbin, *Rencontres avec Jung*, sera prochaînement publié chez Georg. Je tâcherais de développer mes *Notes sur l'alchimie* dans la perspective ouverte par le *Mysterium Coniunctionis*.

Puisque vous avez tout lu, connaissez-vous le livre (épuisé et très rare) de „Fulcanelli“ (je mets les guillements parce que l'anonymat de l'auteur a été trés bien gardé): *Les Demeures philosophales et le symbolisme hermétique dans ses rapports avec l'art sacré et l'ésotérisme du Grand Œuvre* (Paris, 1930)? Il jouit d'un énorme prestige en France!

En vous priant de présenter mes hommages à Mme Jung, je suis, Cher Maître, votre très reconnaissant,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

9 noiembrie 1955

Dragă Maestre,

Cum să vă mulţumesc pentru extraordinarul dar pe care aţi avut bunătatea să mi-l faceţi? De cinci zile sînt cufundat în *Mysterium Coniunctionis* nu numai cu un interes ştiinţific, dar şi cu „frică şi cutremurare“, căci încep să-mi dau seama cît de puţin înţelegeam pînă în prezent... Cred că numai după completarea acestui *opus magnum* se vor putea sesiza toate articulaţiile gîndirii Dumneavoastră privitoare la alchimie şi simbolismul alchimic. Am cerut editorului meu să nu-mi imprime cărticica *Forgerons et alchimistes* înainte de a putea adăuga referinţele la *Mysterium coniunctionis.* Cu puţin timp în urmă, Radiodifuziunea franceză a organizat un nou simpozion asupra operei Dumneavoastră. Am fost invitat să particip, dar, fiind împiedicat să iau parte, am trimis un mic text, deja publicat, pe care cineva l-a citit în locul meu. Am vrut să fiu prezent la fel cum am făcut şi la simpozionul organizat de R. Amadou în luna iulie — dar ţin să vă încredinţez că nu eram în nici un chip mulţumit de contribuţia mea şi că numai după lectura *Mysterium*-ului sper să devin capabil să spun ceva util.

Din vara aceasta, sănătatea mea nu mai e aşa grozavă; „indifferent health“, cum spun foarte bine englezii. Munca mea a avut de suferit, dar regret mai ales de a fi fost nevoit să renunţ la festivităţile de la Zürich şi de a-mi fi lipsit prilejul unei noi întîlniri cu Dumneavoastră.

Cred că ştiţi că volumaşul [scris] în colaborare cu H. Corbin, *Rencontres avec Jung*, va fi publicat curînd la Georg. Mă voi strădui să dezvolt *Notele asupra alchimiei* în perspectiva deschisă de *Mysterium Coniunctionis.*

Pentru că aţi citit totul, cunoaşteţi cartea (epuizată şi foarte rară) a lui „Fulcanelli“ (pun ghilimele, pentru că anonimatul autorului a fost foarte bine păstrat) *Les Demeures philosophales et le symbolisme hermétique dans ses rapports avec l'art sacré et l'ésotérisme du Grand Œuvre* (Paris, 1930)? Se bucură de un enorm prestigiu în Franţa!

Rugîndu-vă să prezentaţi omagiile mele Doamnei Jung, sînt, dragă Maestre, al Dumneavoastră foarte recunoscător,

Mircea Eliade

XII

The University of Chicago
Chicago 37 — Illinois
Committee on Social Thought

le 23 février 1960

Cher Professeur Jung,

Inutile de vous dire combien nous serons heureux de vous avoir ici, avec nous, au moins pour dix jours. Dans sa lettre, le Professeur John U. Nef vous dit pourquoi votre message est tellement important pour l'orientation de la culture nord-américaine. J'ajoute que le Committee on Social Thought est aujourd'hui la seule institution universitaire au monde où l'on s'efforce d'élaborer un nouvel humanisme qui, bien qu'en le prolongeant, ne soit pas la réplique de l'ancien. J'ajoute aussi que, à côté de collègues, de lecteurs et d'admirateurs, vous rencontrerez également un petit groupe d'étudiants qui ont participé aux séminaires sur la psychologie jungienne de la religion, séminaires dirigés par le Professeur Hillner (1956) et par moi-même (1958).

Dans l'espoir de nous revoir bientôt à Chicago, croyez, cher Professeur Jung, à mes sentiments très dévoués.

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

23 februarie 1960

Dragă Profesore Jung,

Inutil să vă spun cît de fericiţi am fi să vă avem aici, cu noi, pentru cel puţin zece zile. În scrisoarea sa, profesorul John U. Nef v-a spus de ce este mesajul Dumneavoastră atît de important pen-

tru orientarea culturii nord-americane. Adaug: *Committee on Social Thought* e astăzi singura instituţie universitară din lume care se străduieşte să elaboreze un nou umanism care, chiar dacă îl prelungeşte pe cel vechi, nu va fi o replică a lui. Adaug, de asemenea, că, alături de colegi, cititori şi admiratori, veţi întîlni un mic grup de studenţi care au participat la seminariile asupra psihologiei jungiene a religiei, seminarii conduse de profesorul Hillner (1956) şi de mine însumi (1958).

În speranţa de a vă revedea curînd la Chicago, fiţi sigur, dragă profesore Jung, de cele mai devotate sentimente ale mele.

Mircea Eliade

CĂTRE ERNST JÜNGER*

I

62 bis, rue de la Tour,
Paris 16e

8 decembrie 1952

Dragă Maestre,

Vă mulţumesc foarte mult pentru scrisoarea Dumneavoastră din 26 noiembrie.

Ştiam deja — şi eram foarte mîndru — că aţi citit revista mea *Zalmoxis* — aţi scris despre aceasta în *Jurnalul* Dumneavoastră. De ani de zile, mă străduiesc să redau viaţa lui *Zalmoxis*, dar pînă în prezent nu am reuşit să trezesc interesul nici unui editor. Nu abandonez însă proiectul. Mă mulţumesc să public în revistele altora.

Am aflat adresa Dumneavoastră de la Eschmann din Locarno. El m-a încurajat să vă scriu, asigurîndu-mă că aţi citit *Le mythe de l'éternel retour*. Tot el l-a convins pe Diederichs să publice o traducere germană a acestei mici cărţi (am profitat de ocazie pentru a îmbunătăţi şi completa textul).

Voi fi fericit să vă ofer oricare dintre cărţile mele. Nu am îndrăznit să vi le trimit fără permisiunea Dumneavoastră (pe lîngă acestea, există, traduse în germană, unele dintre scrierile mele „li-

terare“). În ceea ce priveşte cărţile Dumneavoastră apărute recent, am citit *Jurnalul*. Citesc destul de uşor germana ştiinţifică, însă mai puţin bine pe cea literară. Iată de ce prefer să citesc poeţii în traducere. Voi fi fericit să primesc orice lucrare semnată de Dumneavoastră şi vă mulţumesc de pe acum.

Rămîn, dragă Maestre, al Dumneavoastră cititor şi admirator

Mircea Eliade

Tradusă, comentată şi publicată de Florin Ţurcanu în *Secolul 20*, nr. 10–12, 2000, p. 206.

*Ernst Jünger (1895-1998), scriitor german.

II

[toamna 1960]

Dragă Ernst Jünger,

Aproape că nu mai îndrăznesc să vă scriu! De luni de zile doream să vă adresez o lungă scrisoare, pentru a vă mărturisi bucuria pe care am simţit-o după ce am citit *Sgrafitti*. Din nefericire, o artrită m-a redus la o stare larvară pe timpul acestei ierni (este, probabil preţul pe care a trebuit să-l plătesc pentru a trăi în America şase-şapte luni pe an!). Mă dureau mai ales articulaţiile braţelor şi degetelor. Timp de cîteva luni, abia am putut să mă iscălesc. Am venit aici, la Abano, acum două săptămîni şi, după primele zece băi de nămol, mă simt mai bine. Constat cu bucurie că mi-a revenit capacitatea de a scrie. Încep să scriu fără multe dificultăţi.

Îl voi întîlni pe Wolff la Basel pe 8 şi 9 septembrie. Apoi, dacă totul merge bine, mă voi duce la Marburg, pentru Congresul de istorie a religiilor. Sper, aşadar, să vă revăd la Wilflingen după 16-17 septembrie (scriu la persoana întîi, însă soţia mea va fi cu mine).

Wolff ne-a informat despre boala de care suferă doamna Jünger. Sîntem consternaţi.

Al Dumneavoastră foarte devotat,

Mircea Eliade

Tradusă, comentată şi publicată de Florin Ţurcanu, în *Secolul 20*, nr. 10–12, 2000, p. 207.

III

5 ianuarie 1968

Dragă Ernst Jünger,

După cum vedeţi, sînt bine informat! Prietenul meu Kitagawa mi-a povestit aventurile traducerii. În cele din urmă, şi mai ales graţie corecturilor Dumneavoastră, avem acum o versiune limpede şi *highly readable*[1]. Kitagawa vă imploră să o acceptaţi. Nu aşteaptă decît O.K.-ul Dumneavoastră pentru a trimite manuscrisul la tipografie (puteţi, bineînţeles, să publicaţi, cînd veţi dori, textul german).

Este inutil să vă spun cît voi fi de fericit să văd numele Dumneavoastră figurînd printre colaboratorii lui *Myths and Symbols*.

Cu cordialitate, al Dumneavoastră

Mircea Eliade

Tradusă, comentată şi publicată de Florin Ţurcanu, în *Secolul 20*, nr. 10–12, 2000, p. 208.

[1] Cît se poate de uşor de citit (*lb. engl.*).

IV

The University of Chicago
Chicago — Illinois 60637
The Divinity School

[toamna 1968]

Dragă Ernst Jünger,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea din 30 iunie. Sînt bucuros că vă continuaţi cercetările privind *Drugs and Ecstasy*. Şi eu aveam mari speranţe pentru România, însă după ocuparea Cehoslovaciei mi-este teamă (de altfel, după cum ştiţi, mişcarea de libera-

lizare a fost oprită...). Din nefericire, nu mă voi duce în România în această toamnă. Poate mai tîrziu, dacă situaţia se ameliorează (pe plan cultural vreau să spun).

Omagiile mele doamnei Jünger. Cu cordialitate, al Dumneavoastră

Mircea Eliade

Tradusă, comentată şi publicată de Florin Ţurcanu, în *Secolul 20*, nr. 10–12, 2000, p. 208.

CĂTRE ERNST KLETT*

The University of Chicago
6 mai 1960

Dragă domnule Klett,

Vă mulţumesc foarte mult pentru scrisoarea din 14 aprilie, scuzîndu-mă, totodată, pentru întîrzierea cu care vă răspund. Am petrecut o iarnă detestabilă, fiind aproape tot timpul bolnav (mai ales crizele de artritism...). Scriu, chiar şi acum, cu o anumită dificultate.

Am primit exemplarul de lux din *Sgraffiti* şi vă sînt recunoscător, deoarece iubesc foarte mult aceste fragmente. Aş dori să-i scriu cîndva lui Ernst Jünger despre ultimele sale două cărţi, însă aştept să „ies din criza umorală“.

Sînt fericit de succesul lui *Antaios*. Fără îndoială, revista va ajunge „ilustră“ într-o bună zi...

Cele mai sincere sentimente,

Mircea Eliade

Tradusă, comentată şi publicată de Florin Ţurcanu în *Secolul 20*, nr. 10–12, 2000, p. 207.

* Ernst Klett — editorul german al lui Ernst Jünger.

CĂTRE VALERIU LIVOVSCHI

I[1]

3, Royd Lane, Calcutta
23 aprilie 1931

Dragă Valerică,

Nu-ţi poţi închipui cîtă bucurie mi-a pricinuit scrisoarea ta, cu adevărat neaşteptată şi nesperată. Aventurile noastre cu „Hai-hui" nu le-am uitat şi nu le voi uita niciodată, dar e drept că nu-mi mai aminteam costumul meu, „perla" echipajului, cum spui tu. Toate acestea m-au mişcat mult. Sînt de doi ani şi şase luni în India, şi în acest răstimp n-am vorbit o vorbă româneşte, iar viaţa mea din ţară am încuiat-o cu şapte lacăte, ca să nu mă tulbure în asimilarea şi înţelegerea ciudatei vieţi orientale în care m-am încumetat a trăi. Poate ştii cîte ceva din peregrinările mele recente în Himalaya, cinci luni prin pustietăţi şi printre pustnici. Am trimis note răzleţe la *Cuvântul*, deşi n-am trimis decît o neînsemnată parte din ele. Cîndva, am să le public pe toate. Anul trecut, am stat zece luni în casa profesorului meu indian, privilegiu unic unui european. Şi avea profesorul o fată... În sfîrşit, acestea au trecut de acum. Am pornit iar în India, m-am oprit iar la Benares, de acolo în Rajputana. Sînt în Calcutta de vreo trei luni, muncind ca un desperat la „Asiatic Society Library". Teza încă n-am început s-o redactez. Am publicat însă mai multe studii lungi în englezeşte şi italieneşte.

Aventuri am avut destule, poate prea multe pentru un student la doctorat. În 12, mai plec în Kashmir pentru două luni cu maşina. Un prieten de-al meu şi cu mine am angajat „casă" pe lacul Srinagarului. O barcă imensă, patru camere, bucătărie, verandă. Ne „mutăm" cînd vrem, căci avem şase lopătari. Pasionant, Valerică! Am să-ţi scriu din Kashmir, dar vezi de nu uita a-mi răspunde. Dacă îmi scrii în Calcutta, curierul mi se readresează oriunde m-aş găsi în India. Aşadar, n-ai teamă şi scrie-mi.

De Radu Bossie şi Ion Babic am auzit. De ceilalţi nu ştiam nimic. Le-am pierdut urma anul trecut şi mi-a fost peste putinţă să

mai dau de ei. Am auzit că Pake a atins o dată Bombayul, dar ştii cît e de departe Calcutta...

Acesta e al treilea an al bursei mele, şi nu ştiu dacă mi se va mai prelungi. Astfel că, prin toamna viitoare, probabil că va trebui să mă întorc. Am cheltuit toţi banii pe cărţi şi călătorii, aşa că nu ştiu dacă voi putea vizita China şi Japonia în cursul acestei călătorii. Dar nu face nimic. De acum, cunosc Asia, şi în anii viitori mă voi reîntoarce.

Tu ce faci la anul? Dacă mă întorc prin preajma Crăciunului, te pot vedea? Salută-i pe toţi prietenii din parte-mi. Lui Victoraş îi trimit prieteneşti îmbrăţişări şi urări pentru carieră.

Pe tine te îmbrăţişez cu mult dor,

Mircea

P.S. A se scrie!
Salutări lui Marin Georgescu...

Comentată şi publicată de Şerban Velescu în *Flacăra*, aprilie 1996, p. 10.

---

[1] Scrisoarea lui Eliade este răspunsul la epistola inginerului Valeriu Livovschi de la Rafinăria Orion, Ploieşti, datată 20 martie 1931, aflată în arhiva noastră, pe care o reproducem:

„Mircea Eliade
3, Royd Lane
Calcutta, India
Exp[editor] ing[iner] Valeriu Livovschi
Rafinăria Orion, Ploieşti

Ploieşti, 20 martie 1931

Dragă Mircele,

Iată că şi eu, după atîta amar de vreme, dau semne de viaţă. Acum cîtva timp, am dat de adresa ta, pe care am luat-o de la ai tăi, şi iată că îţi scriu. Am răsfoit pînă acum albumurile mele cu fotografii ce exprimă cele mai delicioase amintiri ale unei copilării şi adolescenţe de care ne-am depărtat deja mult — acum cîteva zile, am serbat un sfert de secol. Privesc cu multă emoţie pozele luate cu ocazia escapadei noastre cu Hai-hui Te 2209 şi retrăiesc puternic momentele de odinioară.

Nu ştiu dacă le ai sau dacă îţi aminteşti — tu porniseşi de la Tulcea cu o ruscă albă, ce apoi s-a transformat într-o bluză de cercetaş peste care se

fudulesc o pereche de bretele, bluză ce la urmă sosind, după atîtea «aventuri», la Constanţa era numai fascicole, dezvelind bogat unele părţi ale bustului, dîndu-ţi aspectul unui «derviş» (dacă dervişii pot fi astfel). Aveai o pălăriuţă de catifea cu boruri mici, pantaloni scurţi şi o centură cu o mîndră cataramă aşezată la o palmă sub bretele.

Nu te supăra că-ţi fac descrierea pitorescului tău costum, ce nu era de fapt decît una dintre perlele ansamblului.

Desigur că aceste rînduri îţi vor fi răscolit şi ţie aceste amintiri, alături şi de altele, ce ne-au legat atît de mult.

Au trecut cinci ani de atunci. «Hai-huiul» stă părăsit de trei ani, suferind arşiţa soarelui de vară şi gerul iernii [şi] aşteptîndu-şi zadarnic echipajul. Dar va veni odată echipajul, se va reface cîndva şi va porni iarăşi la drum.

Şi acum, după această tiradă sentimentală, să-ţi mai dau veşti despre mine şi amicii noştri. Pake — ofiţer secund pe cargobotul Carpaţi — colindă, nu-l văd decît o dată, de două ori pe an, pentru ultima dată întîlnindu-mă cu el prin iulie la Brăila, însoţindu-mă într-o excursie la Vîlcov. De-atunci, nu mai ştiu de el. Victoraş e de doi ani la Paris, făcînd chimia aplicată la Sorbona, termină în vara aceasta. Sănătos voinic, a fost în ţară la Crăciunul recent. Nu ştiu dacă ştii că plecarea la Paris a fost forţată de manifestările studenţeşti de la Oradea, el căzînd printre ţapii ispăşitori. Vara aceasta, am petrecut-o cu el la Paris şi vei vedea cum Dumitraşcu e tot la Paris, urmînd şcoala de mine. Vignali era vorba să plece în Italia să-şi termine dreptul; nu ştiu ce a făcut, nu l-am văzut de un an. Cît priveşte pe Gigel, probabil a terminat Politehnica. Podeanu — în ultimul an la medicină. Conu Nicu Diaconescu — venerabil avocat la Buzău şi trepăduş politic liberal. Eu — inginer chimist aici, la Rafinăria Orion, cu 8 000 [de] lei şi casă. Ce am făcut pînă acum? Datoria către Institut şi viaţa universitară care mi-a părut destul de simpatică. În vacanţele de vară — tabără cu cercetaşii buzoieni la Mamaia, trăgînd chiulul vara aceasta, cînd am reuşit să evadez în străinătate. Am voiajat trei luni, vizitînd Franţa, Belgia şi străbătînd cu maşina la reîntoarcerea în ţară sudul Germaniei, Austria şi Ungaria. Cunoşti şi din voiajurile tale parte dintre aceste locuri spre a nu fi nevoie să-ţi subliniez modul superb în care am petrecut.

Şi acum, în continuare cu informaţiile: Marin Georgescu, însurat de un an, are şi o fetiţă. Actualmente, [lucrează] la Min[isterul] de Război, direcţia aeronauticii. Se ocupă de cercetăşie în cadrul uneia dintre cele patru cohorte din Bucureşti ce formează o legiune.

Acterian — regizorat; nu ştiu ce face actualmente. Piky-Popescu Leon şi Scherer la Paris, Dumitrescu Victor avocat la Bucureşti pe punctul de a se însura cu fata unui avocat, maestrul său.

Şi acum, veştile cele mai triste, nu ştiu dacă le cunoşti: Radu Bossie — a murit. Ion Babic s-a sinucis anul trecut. La rîndu-mi, auzind aceste fapte, am fost foarte impresionat, regretînd sufletele şi fiinţa lor atît de alese.

Niki s-a însurat. Ardeleanu, mi se pare, îl ajută pe tată-său. Niculescu Tudor medicinist, Manu licenţiat în drept şi funcţionar la externe, Gioni homosexual, Polihroniade avocat mi se pare, Niculescu Vasile a murit, şi el, sărmanul. Mai am multe a-ţi spune. Voi continua în scrisoarea următoare. Scrie-mi cît de puţin.

Cu dragoste, te îmbrăţişez,

Valerică [Livovski]"

II

Paris, 28 dec[embrie] 1972

Dragă Valeriu,

Mulţumiri pentru scrisoare. M-am bucurat să primesc veşti mai recente de la tine. Îmi pare însă atît de rău de Pache! Nu l-am mai văzut în 1938.

Scrisoarea ta mi-a parvenit întîmplător; de obicei, din octombrie în iunie sînt la Univ[ersitatea] din Chicago; toamna aceasta însă, am rămas la Paris, cu necazuri (boala cumnatei mele) şi treburi (vol[umul al] II[-lea] din *Histoire des idées religieuses*).

La începutul lui ianuarie, mă reîntorc la Chicago.

Îţi urează an nou fericit şi norocos, ţie şi familiei, bătrînul prieten (cu care ai urcat p[en]t[ru] întîia oară Carpaţii, în 1921!...)

Mircea Eliade

Comentată şi publicată de Şerban Velescu în *Flacăra*, aprilie 1996, p. 10.

CĂTRE NEDELEA LOCUSTEANU*

[1926]

Preavenerate Maestre [Nedelea Locusteanu],

În ziarul pe care îndrăznesc a vi-l trimite, se află publicată, sub iscălitura lui Pamfil Şeicaru, o notiţă elogioasă la adresa-mi.

Găsesc nimerit să v-o trimit, deoarece o bună parte din[tre] însuşirile-mi s-au desăvîrşit sub privegherea Voastră, prin critici aspre şi juste, prin îndemnuri şi prin sfaturi.

Nici unul dintre elevii voştri nu vor uita orele în care se biciuiau superficialele cugetări, lipsa de plan, obscuritatea exprimării, retorismul searbăd, şirul de fraze dezarticulate şi se sfătuiau preciziunea, claritatea, documentarea şi sobrietatea. Din fericire, am ştiut să-mi asimilez învăţămintele izvorîte din cultura clasică şi roadele se arată îmbelşugate.

Cred că notiţa aceasta Vă va aduce în orice caz satisfacţia pe care o simte Maestrul în faţa laudei aduse ucenicului, care n-a făcut altceva decît să-l urmeze.

Preaumil învăţăcel,

Mircea Eliade

Ciorna în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

* Nedelea Locusteanu — profesorul de latină (la Liceul „Spiru Haret") al lui Mircea Eliade.

CĂTRE ION LOTREANU*

6 oct[ombrie] 1979

Stimate Domnule Lotreanu,

M-am întors acum cîteva zile din Paris şi am găsit scrisoarea Dumitale din 5 sept[embrie] şi pachetul cu reviste — pentru care îţi mulţumesc din toată inima. Cunoşteam o parte din[tre] articole; destul de puţine, căci judecă şi dumneata: cîte birouri poştale din lume m-ar putea identifica pe temeiul acestei adrese?

Destinatar: Mircea Eliade, D.L.J. City Chicago III, 02, USA.

Mă bucură vestea că serialul Dumitale ar putea apărea în volum. Întotdeauna am regretat că scrierile mele în franceză şi engleză sînt atît de puţin cunoscute în ţară. *Introducerea* Dumitale va umple un gol; din citatele şi rezumatele pe care le faci, cititorii vor putea afla, măcar în parte [...][1] din ultimii treizeci şi cinci de

ani. De asemenea, vor putea constata continuitatea cu activitatea din ţară. Căci, aşa cum o repet mereu (şi nu numai conaţionalilor), eu am rămas ce-am fost: scriitor român (chiar dacă mai mult de jumătate din producţia mea este scrisă în franceză şi engleză...).

Mulţi scriitori, cărturari şi studenţi români pe care i-am întîlnit în ultimii ani la Paris sau în USA m-au asigurat că tineretul se interesează şi urmăreşte activitatea mea, pe cît îi este cu putinţă. Inutil să-ţi spun cît de mult înseamnă vestea asta pentru mine. Îmi pare doar rău că *Aspectele mitului* a[u] apărut [la] zece ani după semnarea contractului şi că *Zalmoxis*, care era aşteptat (= anunţat) în iunie, şi-a amînat apariţia...

Într-un pachet special, cu poşta aeriană şi recomandat, îţi trimit cîteva lucrări pe care le am la îndemînă.

Cu mulţumiri şi urări de bine,
al Dumitale

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

* Ion Lotreanu (1940–1985), poet, romancier şi eseist. În 1980, i-a apărut la Editura Minerva volumul *Introducere în opera lui Mircea Eliade.*

[1] Urmează patru cuvinte şterse.

CĂTRE VASILE LOVINESCU*

7 no[iembrie] 1970

Dragă domnule Lovinescu,

Nu poţi bănui cîtă bucurie mi-a adus scrisoarea Dumitale. Ultimul semn de viaţă pe care mi l-ai dat a fost, cred, în vara lui 1958: îmi cereai *Le Chamanisme*. Ţi-am trimis ediţia germană, cea mai completă. Nu ştiu dacă ai primit-o. Îi scriu chiar acum lui Payot să-ţi expedieze la Fălticeni *Traité*, *Le Chamanisme* (ultima ediţie) şi *Zalmoxis*. Eu de aici îţi voi expedia zilele acestea cu poşta aeriană, dar nerecomandat, cartea lui Jonas. De obicei, cărţile expediate cu poşta aeriană prin Universitate ajung. Recomandarea

este foarte complicată. (Pur şi simplu, pentru că trebuie să mă duc personal la poştă, să completez buletine etc.)

Din păcate, n-am nici un contact cu revistele ezoterice. Cred că ar fi mai nimerit să încerci la *Études traditionnelles* prin Vâlsan (pe care eu nu l-am mai văzut din 1947). Legenda cu Ştefan cel Mare e interesantă şi ţi-aş rămîne îndatorat dacă mi-ai trimite într-o zi referinţa exactă. Auzisem de cartea despre Creangă şi ce-mi scrii dumneata e pasionant. Am citit articolele din *R*[*omânia*] *l*[*iterară*]. Mi-e greu să accept interpretarea simbolică pe care o propui *Crailor*, dar lectura textului matale e încîntătoare.

Dacă experienţa H. Jonas reuşeşte, voi trimite imediat a doua carte.

Cu urări de bine şi salutări prieteneşti, al Dumitale

Mircea Eliade

Publicată în *Caiete critice*, 1994, nr. 9–11, pp. 56–57.

---

* Vasile Lovinescu (1905–1984), scriitor român convertit la islamism, cu preocupări ezoterice, discipol al lui René Guénon. Opera: *Al patrulea hagialîc. Exegeză nocturnă a Crailor de Curtea-Veche* (1981); *Creangă şi Creanga de Aur* (1989).

CĂTRE MIRCEA LUNGU

29 martie 1976

Stimate Domnule Lungu,

Răspund pe loc scrisorii Dumneavoastră din 16 martie[1]. Scrisoarea de acum şase ani n-am primit-o. (Nu e de mirare; lipsesc uneori cinci-şase luni, şi o parte din corespondenţă se pierde.)

Privitor la fiul Dumneavoastră, totul depinde de cum va fi primită teza de doctorat (îmi închipui că va fi publicată). Eu nu prea cunosc istorici ai epocii contemporane, dar în USA se găsesc cîţiva profesori specialişti în această epocă. Sînt gata să le scriu (în primul rînd, domnilor Fischer-Galaţi şi Impey) îndată ce voi şti mai mult despre activitatea fiului Dumneavoastră şi voi fi citit teza (nu mă pricep, dar vreau să-mi dau seama de metoda aplicată etc.).

Un bun specialist în politica externă a României între cele două războaie mondiale este prietenul meu prof. Brutus Coste, 325 East, 57 Street, New York 10022.

Rugaţi-l pe fiul Dumneavoastră să-mi trimită un *curriculum vitae* şi teza de doctorat. Voi adresa „dosarul" mai departe, însoţit de scrisoarea mea.

Precizez că lipsesc din USA de la 15 iunie [la] 15 oct[ombrie] în fiecare an.

Cu cele mai bune sentimente, al Dumneavoastră

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Scrisoarea aceasta este un răspuns la cea a lui Mircea Lungu (din Israel), care îi cerea lui Eliade, la 16 martie 1976, sprijin pentru „lansarea" fiului său, istoricul Bujor Lungu, aflat la Londra. „Un singur cuvînt, o simplă recomandaţie a Dumneavoastră ar putea schimba radical în bine — şi numai în bine — viaţa acestui tînăr şi implicit să aducă lumina anilor din urmă ai părinţilor săi"...

CĂTRE VITTORIO MACCHIORO*

I

[ianuarie 1926]

Illustrissimo Professore,

Certamente Ella sarà meravigliata di ricevere la presenta e sarà meravigliata che il Suo nome sia tanto conosciuto nelle lontane planure valache, che il suoi lavori siano letti e ammirati dagli studenti romeni. Cosi è! Molti fra noi, dopo ever studiato sui volumi di Kern, Rohde, Reinach, Abel, hanno abbondamente approfittato degli ammirevoli Suoi studi sopra l'orfismo. Non so sa questo fatto Lo farà piacere; ad ogni modo mi sento obbligato di dirlo.

Ma il vero scopo della presente lettera e un altro. Nella revista rumena „Orizontul“ se trove uno studio sulla Suo ricerche orfice, pubblicate in „Zagreus“. A nome di tutti noi, ammiratori della Sua scienza ed erudizione, La prega di volerci inviare copia di tutti i volumi da Ella pubblicati, volumi che abbiamo in parte letto, ma che purtroppo non figurano nella biblioteca. (Non possediamo che „Zagreus“ e l'articolo dela „Revista d'Italia ed America“.) Le saremo tutti riconescentissimi. (Le spese postali serano da noi sostenute.)

Resto quindi in attesa di tale spedizione, tanto più che e mia intenzione pubblicare uno studio sulla Suo opera in la revista dei lavori classici: „Orpheus“ e sono sicuro che Ella non vorrà negarmi quanto la chiedo a norme di tutti i colleghi di studio.

Voglia gradire, illustrissimo Professore, unitamente ai miei anticipati rigraziamenti, i più devoti sensi di stima e considerazione

Mircea Eliade,
studente-redattore dela *Revista Universitaria*

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

* Vittorio Macchioro, director al Muzeului de Antichităţi din Neapole, şi-a consacrat cele mai multe dintre studii orfismului.

Tînărul Mircea Eliade, într-o scurtă excursie în Italia, la sfîrşitul primăverii anului 1927, îl vizitează şi deplînge existenţa modestă a ilustrului profesor.

După aproape jumătate de veac, în *Memorii*, cînd faptele şi oamenii sînt trecuţi prin filtrul maturităţii, figura lui Vittorio Macchioro apare deosebit de pregnant. Memorialistul îşi aminteşte cu plăcere de generozitatea învăţatului italian, care i-a expediat în România în 1926–1927 numeroase cărţi, extrase şi manuscrise din propria-i bibliotecă. Mai mult decît atît: a scris prietenilor şi colegilor şi i-a rugat să-i expedieze din publicaţiile lor tînărului cercetător român. Despre întrevederea celor doi, la Napoli, la începutul lui mai 1927, aflăm noi amănunte: „I-am vorbit entuziasmat despre Iorga, despre Pârvan şi în cele din urmă despre Eminescu şi *Mioriţa*. Macchioro m-a întreţinut despre ilustrul său vecin Benedetto Croce, despre «Ville dei misteri» pe care o consideră o capelă orfică (interpretare de altfel violent controversată), despre concepţiile lui religioase.“

Memoriile se referă şi la cercetările poliţiei din Napoli şi scuzele aduse de aceasta lui Macchioro, considerat duşman al regimului. În urma an-

chetei întreprinse, e pe punctul de a fi concediat. Îndurerat şi mîhnit, Macchioro îi relatează necazurile, „întrebîndu-mă cum l-am putut lovi atît de sălbatic. Asta se petrecea către sfîrşitul lui mai, cîteva săptămîni după întoarcerea din Italia. Scrisoarea lui Macchioro m-a trezit brusc, speriat, aproape în sudori, aşa cum te-ar trezi un trăsnet dintr-un somn adînc. M-am cutremurat cînd mi-am dat seama de consecinţele sincerităţii mele. Dar asta a fost doar începutul. Aducîndu-mi aminte de scandalul Iorga, de indiscreţiile faţă de Buonaiuti, mi-am spus că e probabil ceva în destinul meu care mă împinge să jignesc fără să vreau tocmai oamenii pe care îi admir şi-i iubesc mai mult. Mă întrebam deci dacă nu e vorba de o stranie demonie, dacă nu cumva sînt blestemat să răsplătesc cu nenoroc pe cei pe care îi iubesc şi de care sînt iubit. Luni de zile m-a urmărit gîndul acesta, chiar după ce, în urma unor sfîşietoare scrisori de-ale mele şi după o lungă tăcere, V. Macchioro mi-a răspuns că «se degajă din rîndurile mele o asemenea sinceritate, încît nu poate face altceva decît să mă ierte».“ (*Memorii* I, p. 139)

[Traducere]

Preailustre domnule Profesor,

Veţi fi, desigur, mirat să primiţi această scrisoare şi veţi fi mirat, de asemenea, să aflaţi că numele D-voastră e cunoscut pe îndepărtatele pămînturi valahe, că operele D-voastră sînt citite şi admirate de studenţii români. Aşa este! Mulţi dintre noi, după ce v-au studiat volumele despre Kern, Rohde, Reinach, Abel, au profitat din plin de studiile D-voastră minunate despre orfism. Nu ştiu dacă acest fapt vă va face plăcere; în orice caz, mă simt obligat să vă informez.

Dar adevăratul scop al acestei scrisori e altul. În revista românească *Orizontul*, se găseşte un studiu despre căutările D-voastră orfice publicate în Zagreus. În numele nostru al tuturor, admiratori ai ştiinţei şi erudiţiei D-voastră, vă rog să faceţi copie cu toate volumele publicate de D-voastră, volume pe care le-am citit în parte, şi care totuşi nu figurează în bibliotecă. (Nu posedăm decît *Zagreus* şi articolul din *Revista d'Italia ed America.*) Vă vom rămîne cu toţii foarte recunoscători. (Cheltuielile poştale vor fi suportate de noi.)

Aştept expedierea de care v-am rugat, mai ales că intenţia mea este să public un studiu despre opera D-voastră în revista de studii clasice *Orpheus* şi sînt sigur că D-voastră nu mă veţi refuza, mai ales că vă rog în numele tuturor colegilor de studiu.

Vreau să vă felicit, preailustre domnule Profesor, şi să vă transmit anticipat mulţumirile mele şi cele mai devotate sentimente de stimă şi consideraţie,

Mircea Eliade
student, redactor al *Revistei universitare*

II

[mai 1926]

Illustre Maître [Vittorio Macchioro],

J'ai hésité longtemps avant d'écrire cette lettre. Je ne sais [pas] en quel mode commencer: avec des remerciements prolongés pour les lignes que vous m'écrites et les livres que vous me mandez — ou avec d'e[x]cuses pour le courage que j'ai eu de m'exprimer dans ce français „sui generis" (pour ne [pas] dire balcanique). En vérité, Illustre Maître, je me sens profondément honté de ma incapacité d'écrire commodément l'italien — que je savoure d'ailleurs dans les livres — et de la nécessité d'exprimer dans une autre langue le bonheur que votre lettre m'avait produit. Je n'écris qu'avec difficulté l'italien et j'ai trop des choses à vous communiquer pour l'utiliser.

Je commence donc en vous remerciant du fond du cœur pour l'*Eraclito* que j'ai reçu hier et pour les autres publications que je les attends d'heure en heure. Pour un étudiant acharné des lectures, mais trop pauvre pour pouvoir posséder tous les livres nécessaires, votre don ne peut produire qu'un incommensurable bonheur. D'autres savants italiens — MM. Pettazzoni, Aldo Mieli et Quirino Celli — ont bienvoulu de me mander leurs ouvrages et, pour ma part, j'ai essayé de faire connaître leurs noms et leurs travaux en Roumanie par des études critiques, des recensions et des traductions. Également, c'est pour moi un véritable devoir —

mais quel bien-faisant devoir! — de populariser vos découvertes et d'analyser profondément vos recherches.

Je vous envoie aujourd'hui quatre exemplaires d'*Orizontul* et quelques numéros de notre *Revista Universitară*, où se trouve cité et votre très honoré nom.

Je vous communique maintenant ce que j'ai l'intention de faire pour la connaissance de votre œuvre en Roumanie. Dans un grand et très lu hebdomadaire d[e] Bucarest — *Adevărul literar* — auquel collaborent les plus représentatifs écrivains et penseurs roumains, je publierai quatre articles consécutifs autour des vos recherches. Le premier, *Dionysos-Zagreus*, sera un exposition de la religion dionysiaque et le mythe de Zagreus. Le second, *L'orphisme*, renfermera l'historique et l'analyse de ce grand mouvement mystique. Le troisième, *L'Orphisme et Héraclite*, discutera vos conclusions, et le dernier, *L'Orphisme et les origines du christianisme*, sera une popularisation de vos recherches sur ce problème et les doutes de M. Boulanger.

Par autre côté, dans les premières semaines de l'hiver prochain j'espère publier dans la revue roumaine d'études antiques *Orpheus* une longue exposé critique sur les religions mystériques dans l'Orient et la Grèce antique et vos ouvrages seront abondamment cités, près ceux de MM. Pettazzoni, Turchi, Rohde, Frazer, Brillant, Kern, De Jong, Reitzenstein, Foncart, Loisy, Pringsheiss, Reinach, Maas et d'autres savants. Cette étude pour laquelle j'amasse encore les matériaux, sera tiré sûrement en brochures à part, et je serais heureux de vous expédier des exemplaires. Dans cette même revue je publierai des recensions sur les autres de vos ouvrages mineures.

Je peux encore vous communiquer que *La Revue universitaire*, en décidant [de] publier régulièrement dans son deuxième année des *profils* de savants, j'étais chargé d'écrire des profils d'historiens des religions et des sciences. Je n'ai pas besoin d'ajouter que vous figurerez parmi les premiers profils de ce genre.

En ce qui concerne les traductions, je vous confesse que je serais heureux de réussir faire connaître vos études en Roumanie. Je crois qu'il faut traduire complètement la nouvelle version de *Zagreus*. Si cela ne sera possible, si les éditeurs invoquent le motif

que ceux qui s'intéressent à l'orphisme pourront lire votre livre en italien ou en allemand — j'essayerai [de] publier la traduction de *L'orphisme et paolinisme* (en supprimant les notes indiquées de vous) dans un bibliothèque populaire, et le premier chapitre du nouveau *Zagreus* dans une collection des études classiques. Je crois pouvoir vous communiquer les résultats de mes essais en novembre, parce que les maisons d'éditions ne recommenceront leur activité que le 15 octobre.

Je sais qu'il faut finir cette insupportable lettre. J'ajoute seulement un fait, un petit fait que j'écrit avec timidité, parce qu'il est une prière.

Nous avons constitué un groupe d'étudiants, une „société" d'études orientales et classiques. Nous travaillons modestement, mais nous avons l'intention de publier une revue et de commencer une propagande organisée pour ces genres d'études. Les recherches plus sympathisées sont celles des origines religieuse des mystères, de l'influence du paganisme sur la formation des idées chrétiennes etc. Vous avez beaucoup d'amis savants, auteurs de livres que nous lireront avec passion. Nous vous prierons de tout notre cœur de bienvouloir intervenir auprès d'eux pour nous envoyer quelques uns des leurs ouvrages. Nous publierons des recensions dans les revues roumaines (*Revue universitaire*, *Adevărul literar*, *Orpheus*, *Pasul vremii*, *Orizont*, *Foaia tinerimii*) et même des traductions partielles. Je fut chargé par mes amis d'études de former une bibliothèque. Mais nous n'avons [pas] d'argent. Nos cotisations sont grandes (300 lei par an), mais qu'est-ce qu'on peut faire avec 6 000 lei par an, quand les livres sont si chers?! Et nos bibliothèques universitaires et publiques sont si insuffisantes. Par bonheur se trouvent des savants qui nous regardent avec sympathie: [ils] nous mendent des livres, des revues. Nous recevons *Bilychnis* et *L'archivio di storia delle scienze* pour notre *Revue universitaire*. Nous avons l'intention de publier dans les principales revues d'études de [la] religion un appel vers les autres pour nous envoyer des livres. C'est si douloureux d'être pauvre et [de] souffrir toutefois de la passion d'étude! En attendant la fin des examens universitaires et la possibilité d'écrire les quatres articles sur votre œuvre, je me déclare, Illustre Maître, en compa-

gnie des mes amis d'études, votre enthousiaste admirateur et humble[ment] reconnaissant disciple.

Mircea Eliade
Étudiant en philosophie,
rédacteur de la *Revista universitară*,
Str[ada] Melodiei 1, București

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

[mai 1926]

Ilustre Maestre,

Am ezitat îndelung înainte de a scrie această scrisoare. Nu știu în ce fel să încep: cu mulțumiri prelungite pentru rîndurile pe care mi le scrieți și cărțile pe care mi le trimiteți — sau cu scuze pentru curajul pe care l-am avut de a mă exprima în această franceză *sui generis* (pentru a nu spune „balcanică"). În realitate, ilustre Maestre, mă simt profund rușinat de incapacitatea mea de a scrie cu ușurință în limba italiană — pe care o savurez, de altminteri, în cărți — și de necesitatea de a-mi exprima într-o altă limbă fericirea pe care scrisoarea Dumneavoastră mi-a produs-o. Nu scriu decît cu dificultate în italiană și am multe lucruri să vă comunic ca să [mă pot hazarda să] folosesc această limbă.

Încep deci prin a vă mulțumi din adîncul sufletului pentru *Eraclito* pe care l-am primit ieri și pentru celelalte publicații pe care le aștept din oră în oră. Pentru un student pasionant de lecturi, dar prea sărac pentru a putea să posede toate cărțile necesare, darul Dumneavoastră nu poate produce decît o incomensurabilă fericire. Alți savanți italieni — domnii Pettazzoni, Aldo Mieli și Quirino Celli — au binevoit să-mi trimită lucrările lor, iar, în ce mă privește, am încercat să le fac cunoscute numele și lucrările în România prin studii critice, recenzii și traduceri. În aceeași măsură, este pentru mine o adevărată datorie — dar cît de binefăcătoare datorie! — de a populariza descoperirile Dumneavoastră și de a vă analiza în profunzime cercetările.

Vă trimit astăzi patru exemplare din *Orizontul* şi cîteva numere din *Revista universitară*, unde se află citat şi preaonoratul Dumneavoastră nume.

Vă comunic acum ce am de gînd să fac pentru a vă face cunoscută opera în România. Într-un mare şi foarte citit hebdomadar din Bucureşti — *Adevărul literar* —, la care colaborează cei mai reprezentativi scriitori şi gînditori români, voi publica patru articole consecutive despre cercetările Dumneavoastră. Primul, *Dionysos-Zagreus*, va fi o expunere a religiei dionisiace şi a mitului lui Zagreus. Cel de-al doilea, *Orfismul*, va cuprinde istoricul şi analiza acestei mari mişcări mistice. Cel de-al treilea, *Orfismul şi Heraclit*, va discuta concluziile Dumneavoastră, iar ultimul, *Orfismul şi creştinismul*, va fi o popularizare a cercetărilor Dumneavoastră asupra acestei probleme şi a îndoielilor domnului Boulanger.

Pe de altă parte, în primele săptămîni ale iernii viitoare, sper să public în revista românească de studii antice *Orpheus* o lungă expunere critică asupra religiilor misterice în Orient şi Grecia antică, iar lucrările Dumneavoastră vor fi citate din belşug, alături de cele ale domnilor Pettazzoni, Turchi, Rohde, Frazer, Brillant, Kern, De Jong, Reitzenstein, Foncart, Loisy, Pringsheiss, Reinach, Maas şi ale altor savanţi. Acest studiu — pentru care adun încă material — va fi tras desigur în broşuri separate şi aş fi fericit să vă expediez cîteva exemplare. În aceeaşi revistă, voi publica recenzii asupra celorlalte lucrări minore ale Dumneavoastră.

Pot, de asemenea, să vă comunic că, *Revista Universitară* hotărîndu-se să publice cu regularitate în cel de-al doilea an de apariţie *profiluri* de savanţi, am fost însărcinat să fac profiluri de istorici ai religiilor şi ai ştiinţelor. Nu e nevoie să adaug că figuraţi printre primele profiluri din această categorie.

În ce priveşte traducerile, vă asigur că voi fi fericit să reuşesc să vă fac cunoscute studiile în româneşte. Cred că trebuie să traducem în întregime noua versiune din *Zagreus*. Dacă acest lucru nu va fi posibil, dacă editorii vor invoca motivul că cei ce se interesează de orfism vă vor putea citi cartea în italiană sau germană, voi încerca să public traducerea lucrării *Orfism şi paulinism*, suprimînd notele indicate de Dumneavoastră, într-o bibliotecă

populară, iar primul capitol din noua ediţie *Zagreus* într-o colecţie de studii clasice.

Cred că voi putea să vă comunic rezultatele încercărilor mele în noiembrie, pentru că editurile nu-şi vor reîncepe activitatea decît la 15 octombrie.

Ştiu că trebuie să închei această insuportabilă scrisoare. Adaug numai un fapt, un mic fapt pe care-l scriu cu timiditate, pentru că este o rugăminte.

Un grup de studenţi am constituit o „societate" de studii orientale şi clasice. Lucrăm modest, dar avem intenţia să publicăm o revistă şi să începem o propagandă organizată pentru acest gen de studii. Cercetările cele mai îndrăgite sînt cele privitoare la originile religioase ale misterelor, la influenţa păgînismului asupra formării ideilor creştine etc. Aveţi mulţi prieteni savanţi, autori de cărţi pe care le vom citi cu pasiune. Vă rugăm din toată inima de a binevoi să interveniţi pe lîngă aceştia pentru a ne trimite cîteva dintre lucrările lor. Vom publica recenzii în revistele româneşti (*Revista universitară*, *Adevărul literar*, *Orpheus*, *Pasul vremii*, *Orizont*, *Foaia tinerimii*) şi chiar traduceri parţiale. Am fost însărcinat de prietenii mei de studii să alcătuiesc o bibliotecă. Dar n-avem bani. Cotizaţiile noastre sînt mari (300 de lei pe an), dar ce se poate face cu 6 000 de lei pe an cînd cărţile sînt atît de scumpe?! Iar bibliotecile noastre universitare şi publice sînt atît de sărace! Din fericire, se găsesc savanţi care ne privesc cu simpatie, ne trimit cărţi, reviste. Primim *Bilychnis* şi *L'Archivio di storia delle scienze* în schimbul *Revistei* noastre *universitare*. Avem intenţia să publicăm în principalele reviste de studii religioase un apel către autori ca să ne trimită cărţi. E atît de dureros să fii sărac şi să suferi în acelaşi timp de pasiunea studiului!...

Aşteptînd sfîrşitul examenelor universitare şi posibilitatea de a scrie cele patru articole despre opera Dumneavoastră, mă consider, Ilustre Maestre, alături de prietenii mei de studiu, entuziastul Dumneavoastră admirator, umil discipol recunoscător

Mircea Eliade
Student la filozofie,
redactor al *Revistei universitare*,
Strada Melodiei 1, Bucureşti

III

[iunie 1926]

Illustre et bienveillant Maître,

Je suis profondément ému. Votre seconde lettre a été pour moi et pour mes amis d'études beaucoup plus précieuse que vous pouvez imaginer: [elle] a été la preuve que l'enthousiasme pour le travail et l'amour du vrai qui nous agite est sufisamment pur et désintéressé pour trouver l'aide et l'encouragement des doctes. Nous sommes maintenant convaincus que nous réussiront dans nos études; les choses que vous nous dites sur nous et sur notre faim de savoir — nous ont produit une félicité beaucoup plus grande que n'importe quels „prix" ou „note" gagnés aux examens. Humbles et ignorants, nous vous remercieront. Quant nous ne seront plus jeunes et quand nous ne seront plus pauvres — nous nous ressouveniront avec émotion de la gratitude qu'un si illustre savant italien a montré pour quelques si insignifiants étudiants roumains. Et [elle] sera une bien rare et pure émotion, Maître. Les livres et les brochures sur l'orphisme sont inestimables pour mes études sur les religions des mystères, études qui se publieront — vous savez déjà — en *Orpheus*. J'ai lu immédiatement *Eraclito* et j'ai obtenu avec lui des „éloges" à mon examen de la philosophie grecque. La thèse a été la suivante: „Les motifs prédominants dans la cosmologie présocratique", et j'ai traité l'entière philosophie présocratique en vue de l'influence orientale (en discutant naturellement Zeller et Burnet) et l'influence des mystères, en spécial de l'orphisme. Le résultat a été que le professeur m'a félicité pour mes lectures „mis à point" et m'a prié de lui expliquer plus détaillé vos arguments, en regrettant de ne [pas] savoir encore l'italien.

La lecture de *Christianisme et* [*h*]*éb*[*raïsme*] a suscité de longues discussions dans notre cercle. Mes amis ne connaissaient que les deux thèses contradictoires de Renan, exposées en *Les Origines* et *L'Histoire du peuple d'Israël*, le traité de Guignebert (*Christianisme antique*) et la brochure sur la Sibyle. Vos arguments nous ont semblé simples et naturels.

J'étudie actuellement *L'Orphismo et paolinismo* et je vous remercie pour la recension sur le petit volume de Boulanger: je se-

rai plus attent[if] en relisant *Orphée* et je saurai juger avec justesse quand je composerai mon article sur ces questions.

Mes examens étant terminés, je peux écrire les essais sur l'orphisme. Parce que vous avez eu la bienveillance de me promettre le chapitre inédit — chapitre qui, largement résumé, produira une vraie surprise dans les cercles roumains —, j'ai modifié en ce mode le cicle: j'écrirai deux articles introductifs, un sur les mystères orientales, l'autre sur la religion dionysiaque.

L'orphisme en telle que religion renfermera deux ou trois articles et j'écrirai encore deux ou trois sur la philosophie d'Héraclite et l'essence de la théologie paolinienne. Les articles introductifs seront publiés, je crois, entre 10–20 juillet. Si vous pouvez me mander jusqu'à 10 juillet le manuscrit, je vous resterai beaucoup reconnaissant. En août le plus tard apparaîtra entièr[ement] le cycle proprement dit sur l'orphisme.

Vous savez que l'*Adevărul literar* est une revue avec des collaborateurs distingués [et] s'adresse à une masse énormément variée des lecteurs. Pour cela mes articles ne seront trop érudits; la bibliographie sera citée en bloc à la fin de chaque article, et seulement la bibliographie nécessaire et générale. Je vous communique tout cela pour ne [pas] risquer [d']être accusé de „dilettantisme". Vous verez dans mes études d'*Orpheus* que je connaît un peu et les sources et l'esprit des religions mystériques. Je n'ai pas besoin d'ajouter que les quatre articles d'*Adevărul literar* — n'étant au fond qu'une discussion de vos ouvrages — contiendront beaucoup de citations de *Zagreus*, d'*Eraclito* et d'*Orfismo*.

Je ne trouve pas — ni dans ce „français", ni dans ma langue roumaine si douce et si belle — de mots convenables pour exprimer la joie qui m'a envahi en apprenant tous ce que vous faites pour moi et pour notre pauvre bibliothèque. J'écrirai ces jours à chacun des savants que vous m'avez communiqué l'adresse et je les prierai en italien de ne [pas] refuser l'imploration des étudiants roumains, affamés de science. Nous serons vraiment heureux si M. Luzzi nous mandera ses traductions merveilleuses — que nous connaissons indirectement — et si la bibliothèque sera enrichie avec les ouvrages des autres doctes.

En ce qui concerne l'editeur Laterza — célèbre aussi dans notre pays — je vous communique quelques décisions de notre groupe: nous seront extrêmement contents si nous obtiendrons une réduction partielle des éditions. Nous nous engageons même d'écrire des recensions dans les plus lues revues roumaines sur tous les livres que nous recevrons; en spécial de la *Cultura Moderna* et des collections philosophiques dirigées par Croce et Gentile.

Si vous croyez nécessaire, nous écrivons directement à Bari pour savoir si M. G. Laterza consent de venir en ce mode en l'aide des étudiants roumains.

Vous serez, sans doute, Illustre Maître, fatigué de [l'],,argot" qui s'étale immodestement sur quatre pages. Mais je suis sûr que vous nous faites grâce, étant convaincu de notre regret de ne [pas] pouvoir écrire cor[r]ectement [en] aucune langue étrangèr[e] et de notre volonté de parvenir à la perfection par travail.

En vous remerciant une dernière fois pour tout [ce] que Vous faites pour nous, je reste, illustre et bon Maître, l'étudiant par la plume duquel vous parle un groupe entier des jeunes et ardents admirateurs.

[Mircea Eliade]

Ciornă în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

[iunie 1926]

Ilustre Maestre,

Sînt profund emoţionat. Cea de a doua scrisoare a Dumneavoastră a fost pentru mine şi pentru prietenii mei de studii cu mult mai preţioasă decît v-aţi putea închipui: a fost dovada că entuziasmul pentru muncă şi dragostea de adevăr care ne animă sînt îndeajuns de pure şi dezinteresate pentru a găsi ajutorul şi încurajarea învăţaţilor. Sîntem acum convinşi că vom reuşi în studiile noastre: ceea ce spuneţi despre noi şi despre foamea noastră de a şti ne-a produs o fericire cu mult mai mare decît oricare „premiu" sau „notă" primite la examene. Umili şi neştiutori, vă mul-

ţumim. Cînd nu vom mai fi tineri şi cînd nu vom mai fi săraci, ne vom aduce aminte cu emoţie de gratitudinea pe care un atît de ilustru savant italian a arătat-o unor atît de neînsemnaţi studenţi români. Şi va fi o rară şi pură emoţie, dragă Maestre. Cărţile şi broşurile asupra orfismului sînt inestimabile pentru studiile mele asupra religiei misterelor, studii care se vor publica — ştiţi deja — în *Orpheus*. Am citit imediat *Eraclito* şi am obţinut cu el „elogii" la examenul de filozofie greacă. Teza a fost următoarea: „Motivele predominante în cosmologia presocratică" şi am tratat întreaga filozofie presocratică văzută prin influenţa orientală (discutînd fireşte operele lui Zeller şi Burnet) şi influenţa misterelor, în special a orfismului. Rezultatul a fost că profesorul m-a felicitat pentru lecturile mele „puse la punct" şi m-a rugat să-i explic mai amănunţit argumentele Dumneavoastră, regretînd că nu ştie încă limba italiană.

Lectura lucrării *Creştinismul şi ebraismul* a stîrnit îndelungi discuţii în cercul nostru. Prietenii mei nu cunosc decît cele două teze contradictorii ale lui Renan expuse în *Origini* şi *Istoria poporului lui Israel*, tratatul lui Guignebert (*Creştinismul antic*) şi broşura despre Sibyla. Argumentele Dumneavoastră ni s-au părut simple şi fireşti.

Studiez în momentul de faţă *Orfismul şi paulinismul* şi vă sînt recunoscător pentru recenzia micului volum al lui Boulanger; voi fi mai atent recitind *Orfeu* şi voi şti să cumpănesc cu justeţe cînd îmi voi redacta articolul asupra acestor chestiuni.

Terminîndu-mi examenele, pot să scriu eseurile despre orfism. Pentru că aţi avut bunăvoinţa să-mi promiteţi capitolul inedit — capitol care, rezumat pe larg, va produce o adevărată surpriză în cercurile ştiinţifice româneşti —, am modificat planul ciclului meu astfel: voi scrie două articole introductive, unul despre miturile orientale, celălalt despre religia dionisiacă.

Orfismul ca religie va cuprinde două sau trei articole şi voi mai scrie încă două sau trei asupra filozofiei lui Heraclit şi esenţa teologiei pauliniene. Articolele introductive vor fi publicate, cred, între 10–20 iulie. Dacă aţi putea să-mi trimiteţi pînă la 10 iulie manuscrisul, v-aş rămîne profund îndatorat. Cel mai tîrziu în august, va apărea întregul ciclu propriu-zis asupra orfismului.

Ştiţi că *Adevărul literar* este o revistă cu distinşi colaboratori şi că se adresează unei mase deosebit de variate de cititori. Pentru aceasta, articolele mele nu vor fi prea erudite; bibliografia va fi citată în bloc, la sfîrşitul fiecărui articol şi numai bibliografia necesară şi generală. Vă comunic toate acestea pentru a nu risca să fiu acuzat de „diletantism". Veţi vedea în studiile mele din *Orpheus* că nu-mi sînt străine nici sursele, nici spiritul religiilor misterice. Nu e nevoie să mai adaug că cele patru articole din *Adevărul literar* nu vor fi, în fond, decît o discuţie asupra operelor Dumneavoastră şi vor conţine numeroase citate din *Zagreus*, *Heraclit* şi din *Orfismul*.

Nu găsesc nici în această „franceză" [sui-generis], nici chiar în limba mea românească atît de dulce şi frumoasă cuvinte potrivite pentru a-mi exprima bucuria care m-a cuprins aflînd tot ce faceţi pentru mine şi pentru sărmana noastră bibliotecă.

Voi scrie zilele acestea fiecăruia dintre savanţii a căror adresă mi-aţi comunicat-o — şi îi voi ruga în limba italiană să nu refuze implorările studenţilor români înfometaţi de ştiinţă. Am fi într-adevăr fericiţi dacă d. Luzzi ne-ar trimite minunatele sale traduceri — pe care le cunoaştem în mod indirect şi dacă biblioteca noastră se va îmbogăţi cu lucrări ale altor învăţaţi.

În ce-l priveşte pe editorul Laterza — bine cunoscut şi în ţara noastră —, vă comunic cîteva decizii ale grupului nostru; vom fi extrem de mulţumiţi dacă vom obţine o reducere parţială a cărţilor editate de el. Ne angajăm chiar să scriem recenzii în cele mai citite reviste româneşti despre toate cărţile pe care le vom primi, în special despre *Cultura modernă* şi despre colecţiile filozofice îngrijite de Croce şi Gentile.

Dacă socotiţi că e necesar, vom scrie direct la Bari, pentru a şti dacă d. G. Laterza acceptă să vină, în acest fel, în ajutorul studenţilor români.

Veţi fi fără îndoială, ilustre Maestre, destul de obosit de acest „argou" care se etalează fără modestie pe patru pagini. Dar sînt sigur că ne veţi ierta, fiind convins de marele nostru regret de a nu putea scrie corect în nici o limbă străină şi de voinţa noastră de a ajunge la perfecţiune, prin muncă.

Mulţumindu-vă încă o dată pentru tot ce faceţi pentru noi, rămîn, ilustre Maestre, studentul prin pana căruia vă vorbeşte un întreg grup de tineri şi înflăcăraţi admiratori.

[Mircea Eliade]

IV

[iunie 1926]

Illustre Maître [Macchioro],

J'ai reçu votre dernière lettre quelques heures avant ma partie dans les montagnes Bucegi et j'ai beaucoup regrété de ne [pas] pouvoir vous répondre immédiatement. D'une station où j'ai passé quelques jours j'ai eu l'occasion de vous écrire — mais je ne sais pas si vous avez reçu ma carte...

Retourné, j'ai relu avec un égal plaisir votre lettre et j'ai resté encore une fois convaincu que mon petit groupe universitaire est en vérité heureux de vous connaître. Vous nous écrivez que nos enthousiastes remerciements peuvent être exagérés, mais ça c'est de la modestie, Illustre Maître. Nous vous sommes beaucoup plus obligés que vous croyez. D'un anonyme groupe universitaire roumain, un étudiant audacieux vous écrit une lettre et vous implore quelques livres que sa pauvreté ne lui permettrait pas de les acheter. Et vous non seulement lui mandez *tous* les livres, mais vous intervenez auprès de beaucoup savants pour expédier en Roumanie chaucun de leurs ouvrages, et vous lui confiez même un manuscrit inédit d'une grande importance. Et pour tout cela — [qu'est-ce] que fait l'heureux étudiant roumain? Vous écrit de mauvaises lettres en un plus mauvais français. Non, Maître, non, vous avez infiniment beaucoup fait pour nous. Vous nous avez mandé des livres et des encouragements. Et vous saviez très bien quelles merveilleuses choses sont les livres et les encouragements pour les jeunes que la passion de savoir les dévore. Si j'écrit des articles sur votre œuvre et si je prépare des traductions — ça ne compte pas. Ça c'est de la science. J'étais *obligé* par la vérité scientifique de vos ouvrages de faire tout celà. J'étais obligé parce que j'ai fut

convaincu par vos arguments et je voulais enrichir la culture de mon pays en les vulgarisant.

Je n'ai fait qu'obéir aux lois de la science et de la civilisation. Vous avez surmonté ces lois. Vous vous êtes montré non comme un savant, un parfait savant — mais comme un ami plus grand, un bienveillant, un frère. Vous nous avez écrit avec sympathie, et ça, pour nous, c'est une incomparable chose. Voilà pourquoi nous vous restons éternellement reconnaissants, Illustre Maître...

Cette lettre je vous la mande avec mon premier article sur les mystères, qui comprend une rapide analyse des mythes et rites mystériques orientaux. En conclusion je cite incidemment votre nom, en disant que vos affirmations sur l'expérience religieuse subjective sont encore contestées par les savants. J'ai l'intention de revenir avec des détails sur ce problème dans un autre article.

L'article suivant, *Dionysos–Zagreus*, comprendra les cérémonies mysthériques de la Grèce. Dans le troisième, je commencerai l'analyse proprement dite de vos théories. Parce que ce troisième article est déjà écrit, je ne pouvais atteindre la question des *ghost dance* que dans le quatrième. Sur les problèmes suscités dans *Eraclito* et *Orphismo e Paolinismo* — je ne sais [pas] encore que d'articles j'écrirai. Peut-être trois ou quatre. Je m'attends à une polémique autour de votre *Orphisme* avec quelqu[es-u]ns de nos grands théologiens. Dans un tel cas, je vous manderais des traductions de mes articles et des leurs, [pour] pouvoir me servir de votre aide person[n]el. Je vous mande également des copies de toutes les revues [dans les]quelles se parlera de votre œuvre.

Je vous annonce que je ferai une nouvelle excursion de deux semaines sur le Danube et le Mer Noir. Pour ce motif ne je pourai écrire le IV-ème article que dans les premiers jours d'août. Si je posséderais maintenant le manuscrit de votre nouveau *Zagreus*, je l'écrirais immédiatement.

En ce qui me concerne, j'ai lu et relu tout ce que vous nous avez mandé. Mes collègues sont encore à *Orfismo e Paolinismo* et à *Teoria generale della religione*. *Zagreus*, *Eraclito*, *Cristianismo ed Ebraismo*, *Changes in Christian Thought* ont [été] lus [par] tous. Je vous prie d'amménager un peu — quand vous trouverez le temps — le texte d'*Ebraismo* pour le pouvoir publier dans une

revue roumaine. Tout ce qu'il faudrait c'est de sup[p]rimer ou de transformer le passage introductif sur l'écrit de Lattes.

Je n'ai reçu jusqu'à [ce] moment qu'une lettre de M. Luzzi, qui m'annonce l'expédition des ses traductions bibliques. Nous sommes délicieusement heureux. Nous vous remerciont de nouveau et nous vous transmet[t]rons tous nos bons sentiments que vous, sans doute, nous les connaissez.

Mircea Eliade

[Traducere]

[iunie 1926]

Ilustre Maestre,

Am primit ultima Dumneavoastră scrisoare cu cîteva ore înainte de plecarea mea în munţii Bucegi şi am regretat mult de a nu vă putea răspunde imediat. Dintr-o staţiune unde am petrecut cîteva zile, am avut ocazia să vă scriu, dar nu ştiu dacă aţi primit cartea mea poştală.

Reîntors acasă, am citit cu aceeaşi plăcere scrisoarea Dumneavoastră şi am rămas încă o dată convins că micul meu grup universitar este realmente fericit de a vă cunoaşte. Ne scrieţi că entuziastele noastre mulţumiri pot fi exagerate, dar asta e modestie, Ilustre Maestre. Vă sîntem cu mult mai obligaţi decît credeţi. Dintr-un anonim grup universitar românesc, un student îndrăzneţ vă scrie o scrisoare şi vă imploră [să-i trimiteţi] cîteva cărţi pe care sărăcia nu-i permite să şi le cumpere. Iar Dumneavoastră nu numai că-i trimiteţi *toate* cărţile, dar interveniţi pe lîngă mulţi savanţi pentru a-i expedia în România unele dintre cărţile lor şi-i încredinţaţi chiar un manuscris inedit de o mare importanţă. Iar pentru toate acestea — ce face fericitul student român? Vă scrie scrisori prost redactate într-o franceză şi mai greşită. Nu, Maestre, nu, aţi făcut infinit de multe pentru noi. Ne-aţi trimis cărţi şi încurajări. Şi ştiţi foarte bine ce minunate lucruri sînt cărţile şi încurajările pentru tinerii devoraţi de pasiunea de a şti. Dacă scriu articole despre opera Dumneavoastră şi dacă pregătesc traduceri — asta

nu contează. Asta e ştiinţă. Eram *obligat* de adevărul ştiinţific al lucrărilor Dumneavoastră de a face aceasta. Eram obligat pentru că eram convins de argumentele Dumneavoastră şi voiam să îmbogăţesc cultura ţării mele, făcîndu-le cunoscute.

N-am făcut decît să ascult de legile ştiinţei şi ale civilizaţiei. Aţi trecut dincolo de aceste legi. V-aţi arătat nu ca un savant, un perfect savant — ci ca un prieten mai mare, un binevoitor, un frate. Ne-aţi scris cu simpatie, şi aceasta este, pentru noi, un lucru deosebit. Iată pentru ce vă vom rămîne, Ilustre Maestre, veşnic recunoscători.

Vă trimit această scrisoare împreună cu primul meu articol despre mistere, care cuprinde o rapidă analiză a miturilor şi riturilor misterice orientale. În concluzie, vă citez incidental numele, spunînd că afirmaţiile Dumneavoastră despre experienţa religioasă subiectivă sînt contestate încă de savanţi. Am intenţia să revin cu detalii asupra acestei probleme într-un alt articol.

Articolul următor, *Dionysos–Zagreus*, va cuprinde ceremoniile misterice ale Greciei. Într-un al treilea, voi începe analiza propriu-zisă a teoriilor Dumneavoastră. Pentru că acest al treilea articol este deja scris, nu voi putea atinge chestiunea cu *ghost dance* decît în cel de-al patrulea articol. Despre problemele suscitate de *Eraclito* şi *Orfism şi paulinism* nu ştiu cîte articole voi scrie. Poate trei sau patru. Mă aştept la o polemică în jurul lucrării Dumneavoastră despre orfism cu unii dintre marii noştri teologi. Într-un asemenea caz, vă voi trimite traducerea articolelor mele şi ale lor, pentru a mă putea servi şi de ajutorul Dumneavoastră personal. Vă voi trimite còpii din toate revistele în care se va vorbi despre opera Dumneavoastră.

Vă anunţ că voi face o nouă excursie de două săptămîni pe Dunăre şi Marea Neagră. Pentru acest motiv, nu voi putea scrie cel de-al patrulea articol decît în primele zile ale lui august. Dacă aş avea la dispoziţie acum manuscrisul noului Dumneavoastră *Zagreus*, aş scrie [articolul] imediat.

În ceea ce mă priveşte, am citit şi recitit tot ce ne-aţi trimis. Colegii mei sînt încă la *Orfism şi paulinism* şi la *Teoria generală a religiei*. *Zagreus*, *Heraclit*, *Creştinism şi ebraism*, *Schimbări în gîndirea creştină* au fost citite de toţi.

Vă rog să revedeţi puţin, cînd veţi găsi timp, textul din *Ebraism*, pentru a-l putea publica într-o revistă românească. Tot ce ar trebui făcut este de a suprima sau de a transforma pasajul introductiv despre scrierea lui Lattes.

Nu am primit pînă în prezent decît o singură scrisoare de la d. Luzzi, care-mi anunţă expedierea traducerilor sale biblice. Vă mulţumim din nou şi vă transmitem toate bunele noastre sentimente, pe care Dumneavoastră, fără îndoială, ni le cunoaşteţi.

Mircea Eliade

V

[iulie 1926]

Illustre et cher Maître,

J'ai reçu votre lettre et j'ai lu vos pages dans la fièvre [d'un] des plus difficiles de mes examens. Je renonce d'exprimer la joie que cette lecture m'a produit. Je sais que le temps des prolongés remerciements a passé et je sais encore que ma pauvre prose d'étudiant roumain écrivant en français n'arrivera jamais d'exprimer mon état d'âme. C'est [seulement] votre intuition qu'il peut vous le faire connaître. Je regrette seulement que mes occupations me laisse trop peu de temps pour me dédier avec toute ma volonté et puissance de travail à l'œuvre que je désire tant de voir réalisée. Vous savez que je suis étudiant en philosophie et rédacteur de la *Revue universitaire*; j'ai beaucoup de lectures à faire pour les examens et les travaux des seminaires. De plus, je suis trop conscient de la nécessité de la culture universelle pour ne m'intéresser avec ardeur à beaucoup [de sphères], pour ne pas travailler assidûment en beaucoup de domaines. Mon âge est le plus périlleux, mais aussi le plus fécond: c'est l'âge des expériences multiples et contradictoires, des recherches passionnées et des rêveries. C'est, en un mot, l'époque la plus tourmentée pour l'esprit. C'est toute ma personnalité, avec ses fautes, ses lacunes et ses valeurs qui se forme dans ces années. Voilà pourquoi je suis si mouvementé et si passionné.

Toute cette longue introduction, que vous, mon Maître, vous la connaissez assurément de vos souvenirs de jeunesse — je l'ai écrite

non pour une e[x]cuse, mais pour une explication. Sans doute, si je n'étais pas contraint par mes travaux philosophiques et mes lectures de culture générale — le livre sur les Mystères, que je l'ai tout fait dans ma pensée, sera fini en quelques mois. Mais c'est ne pas le cas. Et pour ces motifs — je travaille avec tant de lenteur à ce livre. Je crois qu'elle ne sera pas fini avant les Pâques. Je connais les *Fontes* publiés par Turchi et une quarantaine des ouvrages modernes sur les religions mystérique. Je suis également orienté dans les autres livres que je n'ai pas l'occasion — ici, à Bucarest — de consulter. Les matériaux, ainsi donc, sont en bonne partie amassées. Mais la rédaction est difficile. C'est le premier ouvrage de ce genre qui se publie en roumain. S'il sera lu, il le sera par une multitude des intellectuels, des écoliers, des amateurs. Il faut être infiniment prudent. Il se peut que mon livre soit jugé trop érudit ou trop superficiel. Je risque d'être accusé de pédantisme ou de dilettantisme. Pour ça, il faut écrire avec beaucoup de soin. C'est ce que je fais.

Votre intention de composer une préface pour mon livre m'a provoqué un nouveau élan d'enthusiasme pour le génie romain, pour l'Italie, pour Napoli et pour mon bienveillant Maître V. Macchioro. Non seulement j'accepte avec chaleur, mais je voue reste profondément reconnaissant pour ces pages. Elles peuvent être autant nombreux que vous voulez. Les lecteurs roumains ne seront que plus [en] profit. Mais je parle trop de ce livre que je n'ai pas encore fais. Il faut vous communiquer aussi les autres événements du mois.

J'ai passé brillamment tous mes examens. Je relis [à] présent votre *Teoria generale* pour écrire un article à *Cuvântul*. Sur ma table de travail se trouvent les livres de Croce, Gentile, Bergson, Carus, Burkitt, Freud, Grousset, H. Poincaré, Papini, Saint-Yves. J'ai maintenant beaucoup du temps à ma disposition et je ne veux [pas] le perdre vainement. Vous m'avez écrit à ce sujet des lignes qui sont profondément vrais. Je ne suis ni un pédant, ni un rat de bibliothèque; mais j'adore le travail discipliné et méthodique et je ne me laisse jamais en proie de cette rêverie périlleuse qui fait des victimes parmi les jeunes de mon âge. Mes lectures n'ont passé sans aucune efficacité. J['ai] publié quelques études qui ont été remarqué[e]s par les critiques et mes professeurs. La notice sur M. Luzzi a été publié[e]. En ce qui concerne les articles sur

M. Rostagni et Puglisi, [ils] sont loin d'être des „critiques". Je sais que MM. Rostagni et Puglisi ont beaucoup de qualités et qu'il sera ridicule de présenter au public seulement leurs défauts. Je n'ai écrit absolument aucun mot sur leurs probables défauts.

Aujourd'hui j'ai mandé des lettres pour M[M]. Angus, Leopold, Omodeo. Je n'ai fait que répéter pour M. Omodeo (*Paolo di Tarso* et *Prolegomeni* m'intéressent beaucoup) la lettre que je lui avais écrit en juillet. Vous savez que je n['ai pas] reçu aucun mot de MM. Minocchi, Omodeo, Houtin, Aliotta et Chiappelli.

Je serais heureux si M. Angus me [donnait] *The Mystery Religion*. Je n'ai pas lu pour mon ouvrage que très peu de livres en anglais, vol. 3, 4, 6 de *The Golden Bough*. Je ne connais ni Farnell, ni Harrison, Kennedy, Montefiore, Case etc.

En ce qui concerne les éditeurs allemands, j'ai encore une information de vous demander: l[']éditeur Klotz est le même que Gotha? Et quelle est en ce cas la résidence? Berlin?

Probablement en quelques jours se publiera le grand article sur *Héraclite*, avec une détaillée analyse de votre ouvrage. Je vous manderai cinq exemplaires.

Vifs remerciements pour votre dernière amabilité: celle de m[e prêter] des ouvrages de votre bibliothèque. Mais je ne veux [pas] abuser infiniment de votre bonté. Toutefois, si je ne peux visiter cette année ni Paris, ni Rome, je prendrai le courage de vous demander une à une quelques livres allemands: peut-être Aurich, Clemen, De Joug, Jacoby.

Qu'est[-ce] qu'il faut croire des ouvrages publiés par Eisler, spécialement *Orphisch-Dionysisch Mysterien*?

Mes collègues s'intéressent de votre future œuvre. Quand se publiera *Zagreus*? Et quels ouvrages avez-vous proches?

Parce qu'il faut finir, je reste votre jeune et enthousiasmé disciple.

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Scrisoarea de faţă a fost redactată la cîteva zile după apariţia studiului *Misterele orfice*, publicat de M. Eliade în *Adevărul literar şi artistic* (nr. 297, an VI, 1926, august 15, p. 3).

[Traducere]

[iulie 1926]

Ilustre şi dragă Maestre,

Am primit scrisoarea Dumneavoastră şi v-am citit paginile în febra unuia dintre cele mai dificile examene ale mele. Renunţ să-mi exprim bucuria pe care această lectură mi-a produs-o. Ştiu că timpul mulţumirilor prelungite a trecut şi mai ştiu că sărmana mea proză de student român scriind în franceză nu va putea vreodată exprima starea mea sufletească. Doar intuiţia Dumneavoastră o va putea cunoaşte. Regret numai că ocupaţiile mele îmi lasă foarte puţin timp pentru a mă dedica cu întreaga mea voinţă şi putere de muncă operei pe care o doresc atît de mult să o văd realizată. Ştiţi că sînt student la filozofie şi redactor la *Revista universitară*; am de făcut multe lecturi pentru examene şi lucrările de seminar. În plus, sînt prea conştient de necesitatea culturii universale pentru a nu munci în mod asiduu în multe sfere de activitate şi pentru a nu mă interesa cu ardoare de multe domenii. Vîrsta mea este cea mai periculoasă, dar şi cea mai fecundă; e vîrsta experienţelor multiple şi contradictorii, a căutărilor pasionate şi a reveriilor. Este, într-un cuvînt, epoca cea mai zbuciumată pentru spirit. Întreaga mea personalitate, cu greşelile, lacunele şi valorile ei, se formează în aceşti ani. Iată de ce sînt atît de frămîntat şi de pasionat.

Toată această lungă introducere, pe care Dumneavoastră, Maestre, o cunoaşteţi desigur din amintirile tinereţii am scris-o nu ca o scuză, ci ca o explicaţie. Fără îndoială, dacă n-aş fi constrîns de lucrările mele filozofice şi lecturile mele de cultură generală — cartea asupra misterelor, pe care am gîndit-o în întregime, ar fi fost terminată în cîteva luni. Dar nu e cazul. Şi tocmai pentru aceste motive lucrez cu atîta încetineală la această carte. Cred că nu va fi sfîrşită înainte de Paşti. Cunosc lucrarea *Fontes* publicată de Turchi şi vreo patruzeci de lucrări moderne despre religiile misterice. Sînt în aceeaşi măsură orientat în celelalte cărţi pe care nu am ocazia — aici, la Bucureşti — să le consult. Materialul documentar este, aşadar, în bună parte adunat. Dar redactarea este dificilă. Este prima lucrare în acest gen care se publică în româneşte. Dacă va fi citită — va fi de o multitudine de inte-

lectuali, de şcolari şi amatori. Trebuie nesfîrşită prudenţă. S-ar putea ca lucrarea mea să fie judecată drept prea erudită sau prea superficială. Risc să fiu acuzat de pedantism sau diletantism. Pentru aceasta, trebuie să scriu cu multă grijă. Ceea ce şi fac.

Intenţia Dumneavoastră de a scrie o prefaţă pentru cartea mea mi-a produs un nou elan de entuziasm pentru geniul roman, pentru Italia, pentru Napoli şi pentru binevoitorul meu Maestru V. Macchioro. Nu numai că accept cu căldură, dar vă rămîn profund recunoscător pentru aceste pagini. Ele pot fi oricît de numeroase doriţi. Cititorii români nu vor avea decît de profitat. Dar vorbesc prea mult despre această carte pe care n-am făcut-o încă. Trebuie să vă comunic şi alte evenimente ale lunii.

Mi-am trecut strălucit toate examenele. Recitesc în momentul de faţă cartea Dumneavoastră *Teoria generale*, pentru a scrie un articol în *Cuvântul*. Pe masa mea de lucru, se află cărţile lui Croce, Gentile, Bergson, Carus, Burkitt, Freud, Grousset, H. Poincaré, Papini, Saint-Yves. Am acum mult timp la dispoziţie şi nu vreau să-l pierd în zadar. Mi-aţi scris despre toate acestea rînduri care sînt profund adevărate. Nu sînt nici pedant, nici şoarece de bibliotecă, dar ador munca disciplinată şi metodică şi nu mă las niciodată pradă acelei reverii periculoase care face victime printre tinerii de vîrsta mea. Lecturile mele nu au rămas fără eficacitate. Am publicat cîteva studii care au fost remarcate de critici şi de profesorii mei. Notiţa despre d. Luzzi a fost publicată. În ce priveşte articolele despre domnii Rostagni şi Puglisi — ele sînt departe de a fi „critice". Ştiu că domnii Rostagni şi Puglisi au multe calităţi şi că ar fi ridicol să prezint publicului numai defectele lor. Nu am scris absolut nici un cuvînt despre probabilele lor defecte.

Azi, am trimis scrisori domnilor Angus, Leopold, Omodeo. N-am făcut decît să repet pentru d. Omodeo (*Paolo di Tarso* şi *Prolegomeni* mă interesează mult) scrisoarea pe care i-am scris-o în iulie. Ştiţi că nu am primit nici un cuvînt de la domnii Minocchi, Omodeo, Houtin, Aliotta şi Chiappelli [?]

Aş fi fericit dacă d. Angus mi-ar da *The Mystery Religion*. Nu am citit, pentru lucrarea mea, decît foarte puţine cărţi în limba engleză: volumele 3, 4, 6 din *The Golden Bough*. Nu cunosc nici

cărţile lui Farnell, nici pe ale lui Harrison, Kennedy, Montefiore, Case etc.

În ce priveşte editorii germani, v-aş cere încă o informaţie: editorul Klotz este acelaşi cu Gotha? Şi care este, în acest caz, reşedinţa? Berlin?

Probabil că peste cîteva zile se va publica amplul meu articol asupra lui Heraclit, cu o amănunţită analiză a operei Dumneavoastră. Vă voi expedia cinci exemplare.

Vii mulţumiri pentru ultima Dumneavoastră amabilitate: aceea de a-mi împrumuta cărţi din biblioteca Dumneavoastră. Dar nu vreau să abuzez la nesfîrşit de bunătatea Dumneavoastră. Cu toate acestea, dacă nu pot vizita anul acesta nici Parisul, nici Roma, voi îndrăzni să vă cer, una cîte una, cîteva cărţi nemţeşti, poate Aurich, Clemen, De Joug, Jacoby etc.

Cum trebuie socotite operele publicate de Eisler, în mod special *Orphisch-Dionysisch Mysterien*?

Colegii mei se interesează despre viitoarea Dumneavoastră operă. Cînd va fi publicat *Zagreus*? Şi ce lucrări intenţionaţi să publicaţi curînd?

Pentru că trebuie să închei, rămîn tînărul şi entuziastul Dumneavoastră discipol

Mircea Eliade

VI

[august 1926]

Illustre et cher Maître [Macchioro],

J'ai reçu votre dernière lettre dans laquelle vous proposez un changement d'attitude dans ma correspondance: l'abandon des phrases sur la „reconnaissance". Je suis convaincu que vous avez toute la raison et l'aspect idyllique et élégiaque des mes lettres [doit] devenir positif, productif.

Dans ce paquet je vous restitue avec mille remerciements le manuscrit. Je l'ai usité pour mon quatrième article, qui parraîtra la semaine prochaine. Toutefois, je vous mande quelques exem-

plaires d'*Adevărul literar* avec mon article sur les *Mystères orphiques*, où un entier paragraphe est dédié à votre *Zagreus*. Au fond, c'est le premier article sur votre œuvre. Les deux [articles] antérieures ont traité seulement les questions générales. Le quatrième complètera l'orphisme avec le *ghost-dance religion* etc.

J'ai pensé moi même s'il faut ou non publier [à nouveau] ces huit articles, avec les retouchements nécessaires dans un[e] brochure de vulgarisation. Mais dans mon pays ces questions sont peu connu[e]s et je voudrai[s] donner un volume de la proportion de *Zagreus*, parce qu'il faudrait expliquer beaucoup de choses. Dans un an ou même moins, après une nouvelle lecture des textes et des livres, je crois être préparé pour cet ouvrage. En tout cas, le temps de penser sur ces questions est encore suffisamment long.

J'ai reçu les cinq volumes de M. Luzzi et un tas de brochures de M. Puglisi. Je prépare des informations sur quelques-unes. Je travaille avec ardeur pour organiser une „Association universitaire roumaine pour l'études des religions". Je crois que vous acceptez d'être inscrit parmi les membres d'honneur.

Je ne sais si *Les Mystères payennes* etc. de Loisy ont été publiées dans la *Revue d'hist*[*oire*] *et de litt*[*érature*] *rel*[*igieuses*], en 1910; je vous prie beaucoup de m'expliquer les choses.

Laissant de côté tout le cérémonial épistolaire, je reste, cher et illustre Maître — votre disciple et admirateur.

Mircea Eliade

Xeroxul prezentei scrisori ne-a fost comunicat de cercetătorul italian Natale Spineto, căruia îi mulţumim şi cu acest prilej. Originalul ciornei, aflat în arhiva noastră, prezintă foarte puţine deosebiri faţă de textul definitiv.

[Traducere]

[august 1926]

Ilustre şi dragă Maestre,

Am primit ultima Dumneavoastră scrisoare, în care propuneţi o schimbare de atitudine în corespondenţa mea: abandonarea frazelor despre „recunoştinţă". Sînt convins că aveţi întru totul drep-

tate şi că aspectul idilic şi elegiac al scrisorilor mele trebuie să devină pozitiv, productiv.

În pachetul de faţă, vă restitui cu mii de mulţumiri manuscrisul. L-am folosit pentru cel de-al patrulea articol, care va apărea săptămîna viitoare. Totodată, vă trimit cîteva exemplare din *Adevărul literar* cu articolul meu asupra *Misterelor orfice*, unde un întreg paragraf este dedicat cărţii Dumneavoastră *Zagreus*. În fond, este primul meu articol despre opera Dumneavoastră. Cele două articole anterioare au tratat numai chestiuni generale. Cel de-al patrulea va completa orfismul cu *ghost-dance religion* etc.

M-am gîndit şi eu dacă ar trebui sau nu să republic aceste opt articole, cu retuşurile necesare, într-o broşură de vulgarizare. Dar în ţara mea aceste chestiuni sînt puţin cunoscute şi aş vrea să scriu un volum de proporţiile lui *Zagreus* pentru că ar trebui să explic multe lucruri. Într-un an sau chiar mai puţin, după o nouă lectură a textelor şi a cărţilor, cred că voi fi pregătit pentru o astfel de lucrare. În orice caz, timpul de a mă gîndi la această chestiune este încă suficient de lung.

Am primit cele cinci volume ale domnului Luzzi şi un teanc de broşuri de la domnul Puglisi. Pregătesc cîteva note informative asupra unora dintre ele. Lucrez cu ardoarea pentru organizarea unei „Asociaţii universitare române pentru studiul religiilor". Cred că veţi accepta să fiţi înscris printre membrii ei de onoare.

Nu ştiu dacă *Les Mystères payennes* etc. de Loisy au fost publicate în *Revista de istorie şi literatură religioasă* în 1910; vă rog mult să-mi explicaţi aceasta.

Lăsînd la o parte tot ceremonialul epistolar, rămîn, dragă şi ilustre Maestre, discipolul şi admiratorul Dumneavoastră.

Mircea Eliade

VII

[septembrie 1926]

Illustre et cher Maître [Macchioro],

Je sais que vous n'êtes pas content. Je suis sûr que vous avez des doutes sur mes prom[esses]. Mais — je vous confesse sincè-

rement — je ne suis en rien coupable. Mes articles sur votre œuvre ont été déposé de[puis le] 15 juin dans la rédaction de l'*Adevărul literar*. L'étude sur l'*Eraclito* a été [déposé] aussi de[puis] six semaines. Si le présent article — sur *Orphée et l'initiation orphique* — vient de paraître après un si long intervalle, c'est n'est pas ma faute.

Pour ces causes, je ne vous prom[ets] rien sur l'aparition du suivant article *Héraclite*[1]. Je ne sais pas quand se publiera. J'espère que l'intervalle ne sera — en aucun cas — si long. Je prépare maintenant les deux derniers articles sur *L'Orphisme et le Paulinisme*.

Je reste, Illustre Maître...

[Mircea Eliade]

Ciornă în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] *Misticismul orfic al lui Heraclit* a apărut în *Adevărul literar şi artistic*, an VIII (1927), ianuarie 23, nr. 320, pp. 5–6.

[Traducere]

[septembrie 1926]

Ilustre şi dragă Maestre,

Ştiu că nu sînteţi mulţumit. Sînt sigur că aveţi îndoieli privitoare la promisiunile mele. Dar — vă mărturisesc în mod sincer — nu sînt cu nimic vinovat. Articolele mele despre opera Dumneavoastră au fost depuse de la 15 iunie la redacţia *Adevărului literar*. Studiul despre *Eraclito* a fost şi el depus acolo de şase săptămîni. Dacă articolul de faţă *Orfeu şi iniţierea orfică* a apărut după un interval atît de lung, nu este din cauza mea.

Pentru aceste motive, nu vă promit nimic privitor la apariţia următorului articol *Heraclit*. Nu ştiu cînd va fi publicat. Pregătesc acum ultimele două articole despre *Orfism şi paulinism*.

Rămîn, ilustre Maestre...

[Mircea Eliade]

VIII

[octombrie 1926]

Illustre et cher Maître [Macchioro],

Votre lettre m'a donné un profond plaisir. Je suis heureux que vous continuez — et si vivement! — vous intéresser de mes travaux; et je le suis également pour l'intention que vous m'avez confessé d'écrire un article pour *Adevărul.* C'est une honneur pour cette revue roumaine de publier quelque chose [d']inédit de vous. Sur ce point je reviendrai d'ailleurs un peu plus bas.

Je vous mande cinq numéros d'*Adevărul literar* et je vous manderai toujours le même nombre. Je sais qu'[il] est encore peu, très peu — mais je ne réussit [à] obtenir gratuitement de l'administration *aucun exemplaire* — ce qui est une chose sans pareille, même en Roumanie. En tout cas, je vous prie de me communiquer si ce nombre est insuffisant, pour [pouvoir] l'agrandir.

De jour en jour je persévère dans mon intention de publier un petit livre sur les religions mystériques et leurs influences sur la philosophie gre[c]que et sur le christianisme. Bien entendu, je développerai énormément les actuels articles d'*Adevărul.* Je les compléterai avec des chapitres nouveaux (p[ar] ex[emple], sur Mithra) et je définirai ma conception personnelle, qui est d'ailleurs profondément et essentiellement influencée [par] vos ouvrages. Pour ce livre j'[ai] ét[é] contraint [de] faire de nombreu[ses] lectures et je sais bien qu'il faut encore un nombre infini. Mais comme je n'affirme [pas] que mon ouvrage — le premier en roumain — est un travail tout person[n]el et d'une érudition épuisante — je crois ne faire [pas] impres[s]ion d'un dilet[t]ant, mais d'un homme qui sent le besoin de préciser par écrit les conclusions de ses études et, dans le même temps, de populariser ses conclusions. J'espère pouvoir visiter en peu de temps, pour quelques mois, les bibliothèques parisiennes; c'est un de mes professeurs qui veut m'envoyer à l'École Roumaine de Fontenay-aux-Roses. Si ça se réalise, je pou[rr]ais me compléter les matériaux nécessaires.

En ce qui concerne l'article sur le[s] religion[s] gre[c]que et romaine — je crois qu'il serait mieux de le publier dans une autre revue roumaine qu'*Adevărul.* Parce qu'il faudrait attendre un

temps trop long et parce que les lecteurs d'*Adevărul* vous connaisse[nt] déjà et je pense qu'il faudra vous faire connaître à de nouveaux lecteurs. Je crois pouvoir publier l'article ou dans une revue d'études classiques comme *Orpheus*, ou dans un très lue revue de popularisation scientifique, *Orizontul*, ou dans *Cuvântul*, le plus „intel[l]ectuel" de nos grands journaux. C'est vous qui avez le choix.

Actuellement, j'ai à passer de nouveaux examens. Dans deux semaines cependant j'écrirai un article sur votre *Teoria generale della religione* pour *Cuvântul*[1].

Exceptant les livres de MM. Luzzi, Rostagni, Puglisi, je n'[ai pas] reçu de nouveaux [livres]. Je suis heureux toutefois, parce que je peux savourer les merveilleu[ses] traductions de M. Luzzi. Les livres de M. Rostagni me semblent un peu confus, obscurs, ce[ux] de M. Puglisi ont tous je ne sais qu[oi] de ne terminé, d'improvisation. Sur *La Bible* a apparu une petite note dans *Adevărul literar*. Un article se publiera dans la *Foaia tinerimii* de 15 oct[obre][2]. Sur *Poeti alessandrini* j'ai écrit un long commentaire, que j['ai] laissé [il y a] déjà trois semaines à la rédaction d'*Adevărul literar*. Sur les brochures de M. Puglisi et sur *Il Progresso religioso* se publiera également dans *Foaia tinerimii* (15 oct[obre]) un article informatif. Vous voyez que je travaille cor[r]ectement à [acco]mplir mon devoir. C'est la rédaction d'*Adevărul literar* qui e[st] coupable, parce qu'elle me demande des sujets „variés" et ne veut pas publier un cycle d'articles suivies. Je suis sûr que vous comprenez la situation et [que vous] ne vous fachez pas.

M. Pettazzoni m'a envoyé son *Dio* et M. Formichi beaucoup de ses ouvrages. En novembre je commence m'intéresser sur la traduction de *Zagreus*. Je vous communiquerai rapidement les résultats. Je vous ser[ais] recon[n]aissant si vous voul[i]ez bien m'envoyer les adresses complètes des quelques maisons d'édit[ion] allemandes, anglaises et espagnoles sur l'histoire de [la] religion et l'orientalisme.

En attendant l'article sur *Héraclite*, je reste le même enthousiaste

Mircea Eliade

Ciornă în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Acest articol, intitulat *Experienţa religioasă*, va apărea în *Cuvântul*, an III (1926), noiembrie 24, nr. 619, pp. 1–2.

[2] *Foaia tinerimii* nr. 20, din 15 octombrie 1926, p. 247 publică articolul lui Mircea Eliade *Pagini italiene*.

[Traducere]

[octombrie 1926]

Ilustre şi dragă Maestre,

Scrisoarea Dumneavoastră mi-a produs o mare plăcere. Sînt fericit că vă interesaţi — şi cît de intens! — de lucrările mele. Vă mulţumesc şi pentru intenţia pe care mi-aţi mărturisit-o de a scrie un articol pentru *Adevărul*. Este o adevărată onoare pentru această revistă românească să publice ceva inedit scris de Dumneavoastră. Asupra acestui punct, voi reveni de altfel mai jos.

Vă trimit cinci exemplare din *Adevărul literar* şi vă voi trimite şi altă dată acelaşi număr. Ştiu că e încă puţin, prea puţin, dar nu reuşesc să obţin gratuit de la administraţia revistei *nici un exemplar*, ceea ce este un lucru fără pereche chiar şi în România. În orice caz, vă rog să-mi comunicaţi dacă acest număr este insuficient, pentru a-l putea mări.

Din zi în zi, perseverez în intenţia mea de a publica o cărticică despre religiile misterice şi influenţa lor asupra filozofiei greceşti şi a creştinismului. Bineînţeles, îmi voi dezvolta pe larg actualele articole din *Adevărul*. Le voi completa cu noi capitole (de exemplu, despre Mithra) şi-mi voi defini concepţia personală, care este de altfel profund şi esenţial influenţată de lucrările Dumneavoastră. Pentru această carte, am fost nevoit să fac numeroase lecturi şi-mi dau seama că va trebui să mai fac nenumărate altele. Dar, cum nu susţin că lucrarea mea — prima din România — este o muncă cu totul personală şi de o epuizantă erudiţie, cred că nu fac impresia unui diletant, ci a unui om care simte nevoia să precizeze în scris concluziile studiilor sale şi în acelaşi timp să-şi popularizeze aceste concluzii.

Sper să pot vizita în scurt timp, pentru cîteva luni, bibliotecile pariziene; unul dintre profesorii mei intenţionează să mă trimită la Şcoala română de la Fontenay-aux-Roses. Dacă aceasta se va realiza, aş putea să-mi completez materialul documentar necesar pentru propria mea carte.

În ce priveşte articolul asupra religiilor greacă şi romană — cred că ar fi mai bine să-l public într-o altă revistă românească decît *Adevărul*. Aceasta, pentru că ar trebui să aşteptăm prea mult timp şi pentru că cititorii *Adevărului* vă cunosc deja şi mă gîndesc că ar trebui să fiţi cunoscut de noi lectori. Sper să pot publica articolul sau într-o revistă de studii clasice ca *Orpheus*, sau într-o foarte citită revistă de popularizare ştiinţifică, *Orizontul*, sau în *Cuvântul*, cel mai „intelectual" dintre marile noastre ziare. Alegerea vă aparţine.

În prezent, am de dat noi examene. În două săptămîni totuşi voi scrie un articol despre cartea Dumneavoastră *Teoria generale della religione* pentru *Cuvântul*.

Exceptînd cărţile domnilor Luzzi, Rostagni, Puglisi, altele noi n-am mai primit. Sînt totuşi fericit că pot să savurez minunatele traduceri ale domnului Luzzi. Cărţile domnului Rostagni îmi par puţin cam confuze, obscure, cele ale domnului Puglisi au, toate, un nu ştiu ce neterminat, de improvizaţie. Despre *Biblie*, a apărut o mică notă în *Adevărul literar*. Un articol se va publica în *Foaia tinerimii* din 15 octombrie. Despre *Poeti alessandrini*, am scris un lung comentariu, pe care l-am lăsat de-acum trei săptămîni la redacţia *Adevărului literar*. Despre broşurile domnului Puglisi şi despre *Il progresso religioso*, se va publica, tot în *Foaia tinerimii* din 15 octombrie, un articol informativ. Vedeţi că lucrez corect, spre a-mi îndeplini datoria. Vinovată este redacţia *Adevărului literar*, pentru că îmi cere subiecte „variate" şi nu vrea să publice un ciclu de articole închegat. Sînt sigur că înţelegeţi situaţia şi nu vă supăraţi.

Domnul Pettazzoni mi-a trimis cartea sa *Dio*, iar domnul Formichi multe dintre lucrările sale. În noiembrie, voi începe să mă interesez despre traducerea din *Zagreus*. Vă voi comunica rapid rezultatele. V-aş fi recunoscător dacă veţi binevoi să-mi trimiteţi

adresele complete ale cîtorva edituri germane, engleze şi spaniole care publică lucrări de istorie a religiilor şi de orientalism.

Aşteptînd articolul despre Heraclit, rămîn acelaşi entuziast

Mircea Eliade

IX

25 noiembrie 1926

Illustre et cher Maître,

Je vous mande l'article sur votre *Teoria generale della religione come esperienza*. Je propose la traduction de cette admirable livre. E[x]cusez le retard. E[x]cusez aussi le retard d'*Héraclite*. J'ai la conviction pourtant que l'étude sur *Eraclito* se publiera cette semaine. Au 1er Janvier, un groupe des professeurs universitaires feront paraître une revue d'études religieuses. Je serais dans le comitet de rédaction. En quelques jours, je reviendrai avec [des] détails dans une lettre.

Jusqu'aujourd'hui — rien des MM. Angus, Omodeo, Leopold.

Je reste le même,

Mircea Eliade

[Traducere]

[25 noiembrie 1926]

Ilustre şi dragă Maestre

Vă trimit articolul despre *Teoria generale della religione come esperienza*. Propun traducerea acestei admirabile cărţi. Scuzaţi întîrzierea. Scuzaţi, de asemenea, întîrzierea lui *Heraclit*. Am convingerea totuşi că studiul despre *Eraclito* se va publica în această săptămînă.

La 1 ianuarie, un grup de profesori universitari vor scoate o revistă de studii religioase. Voi fi în comitetul de redacţie. În cîteva zile, voi reveni cu detalii într-o scrisoare.

Pînă astăzi, nu am primit nimic de la domnii Angus, Omodeo, Leopold.

Rămîn acelaşi

Mircea Eliade

X

[ianuarie 1927]

Illustre et cher Maître,

J'ai attendu beaucoup d[e] temps pour pouvoir vous mander l'article sur *Eraclito*[1]. Mais enfin il est publié. Avec quelques fautes, parce que je n'ai [pas] réussi voir les épreuves. Ainsi au lieu de Xénophan se trouve Xénophon; et *Eraclito. Nuovi studi sull' orfismo* c'est transformé en *Erudito* (!). *Nuovi studi sull' Orfismo*... Toutes mes e[x]cuses.

L'article est suffisam[m]ent long. Trop long pour les lecteurs d'*Adevărul literar*. C'est la cause de l'[h]orrible espacement. Mais le dernier chapitre de mon cycle d'études sur vos découvertes sera publié dans l'*Orizontul* en quelques jours. Votre dernièr[e] et longue lettre je l'ai lu[e] avec une trépidante allégresse. Je possède trop peu le français et je ne pourrais [pas] vous écrire courageusement. Mais *je comprends admirablement* votre explication du fait religieux. Je vous assure que j'assimilerai exactement votre théorie, d'après la lecture de la *Teoria generale*. J'ai écrit un article en *Cuvântul* — que je vous ai remis de[puis] longtemps.

E[x]cusez l'épouvantable quantité de fautes. Mais je suis un peu fatigué et je n'ai pas le courage de retranscrire cette pauvre lettre.

Je résume les nouveaux événements. M. Alcotta m'a donné quelques uns de ses livres. J'ai publié dans le journal *Cuvântul* — où je suis maintenant col[l]aborateur et fervent étudiant de la culture italienne — une long[ue] recension sur *Science et Religion*. Également, dans le même journal [est] apparu un feuilleton sur *Poeti alessandrini* qui a été apprecié dans les cercles universitaires. J'ai expedié les exemplaire à Naples.

Un immense plaisir, un ardent enthousiasme m'[ont] provoqué la lettre et le livre de M. Angus. J'ai lu en une nuit une centaine de pages de *The Mistery Religions*. Ça sera un prétexte d'écrire sur les mystères dans le répandu et sympathique *Cuvântul*. C'est le plus „cérébral" journal roumain. J'[y] ai publié de très sérieux [et] de très érudits articles sur l'Italie; trois feuilletons dédiés à Papini, un à Buonaiuti, un article sur le livre italien en Roumanie, sur le centenaire de la bibliographie franciscaine, sur l'éditeur For-

miggini, sur quelques revues italiennes, sur Rostagni, Macchioro, Formichi; je prépare des recensions et commentaires sur Tucci (*Buddismo. Filosofia cinese antica*), Aldo Mieli; et articles sur Panzini, Soffici, Palazzeschi, Gentile, Aliotta, Croce etc.

...Je sais que vous avez raison: „troppo roba![2]" Mais je ne peux [pas] résister; il faut à mon âge perdre un peu son temps en lisant des livres d'une valeur douteuse, c'est une expérience nécessaire. Et c'est encore un besoin pour la culture générale méthodiquement et sérieusement realisée...

Mais toutes ces communications sont secondaires. Le principal c'est que je travaille en philosophie et dans l'histoire des religions — et mes professeurs espèrent que je pourrai, en peu de temps, publier quelques intéres[s]ants travaux. Dans une lettre prochaine, je vous communiquerai des détails sur mon petit travaille sur les mystères.

Je vous mande une liste des ouvrages que j['ai] consulté attent[iv]ement jusqu'à présent. Je sais encore quels ouvrages me seront nécessaires, mais je ne puis [pas] les trouver en Roumanie.

En février se publiera une revue d'études religieuses: *Logos*, en roumain et français. Je serais aussi parmis les „col[l]aborateurs". Je publierais de petites notes et recensions.

Avec e[x]cuses, avec remerciements, avec enthousiasme votre

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] *Misticismul orfic al lui Heraclit* în *Adevărul literar şi artistic* nr. 320, an VIII, 23 ianuarie 1927, pp. 5–6.

[2] Prea multe lucruri! (*lb. it.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

[ianuarie 1927]

Ilustre şi dragă Maestre,

Am aşteptat multă vreme pentru a vă putea trimite articolul despre *Heraclit*. Dar, în fine, a fost publicat. Cu cîteva greşeli, căci n-am reuşit să văd corectura. Astfel, în loc de Xenofan se

găseşte Xenofon; iar *Eraclito. Nuovi studi sull'Orfismo* s-a transformat în *Erudito* (?) *Nuovi studi sull'Orfismo*... Toate scuzele mele...

Articolul e suficient de lung. Prea lung pentru cititorii *Adevărului literar*. Aceasta e cauza oribilei spaţieri. Dar ultimul capitol al ciclului meu de studii asupra descoperirilor Dumneavoastră va fi publicat în *Orizontul* peste cîteva zile. Ultima şi ampla Dumneavoastră scrisoare am citit-o cu emoţionată bucurie. Stăpînesc prea puţin limba franceză şi nu aş putea să vă scriu cu curaj. Dar înţeleg admirabil explicaţia pe care o daţi faptului religios. Vă asigur că vă voi asimila exact teoria după lectura *Teoriei generale*. Am scris un articol în *Cuvântul* — pe care vi l-am trimis de mult.

Iertaţi-mi înspăimîntătoarea cantitate de greşeli. Dar sînt puţin obosit şi nu am curajul să transcriu această biată scrisoare.

Rezum noile evenimente. Domnul Alcotta mi-a dat cîteva dintre cărţile sale. Am publicat în ziarul *Cuvântul*, unde sînt acum colaborator şi fervent studios al culturii italiene, o amplă recenzie despre *Ştiinţă şi religie*. De asemenea, în acelaşi jurnal a apărut un foileton despre *Poeţii alexandrini*, care a fost apreciat în cercurile universitare. Am expediat exemplarele la Napoli.

O imensă plăcere, un arzător entuziasm mi-au provocat scrisoarea şi cartea domnului Angus. Am citit într-o noapte o sută de pagini din *The Mistery Religions*. Va fi un pretext de a scrie despre mistere în răspînditul şi simpaticul ziar *Cuvântul*. Este cel mai „cerebral" jurnal românesc. Am publicat aici foarte serioase şi erudite articole asupra Italiei, trei foiletoane dedicate lui Papini, unul lui Buonaiuti, unul asupra cărţii italiene în România, asupra centenarului bibliografiei franciscane, asupra editorului Formiggini, asupra cîtorva reviste italiene, despre Rostagni, Macchioro, Formichi; pregătesc recenzii şi comentarii asupra lui Tucci (*Buddismo. Filosofia cinese antica*), Aldo Mieli; articole despre Panzini, Soffici, Palazzeschi, Gentile, Aliotta, Croce etc.

...Ştiu că aveţi dreptate: „troppo roba!" Dar nu pot să rezist. Trebuie, la vîrsta mea, să pierzi puţin timp citind cărţi de o valoare îndoielnică — e o experienţă necesară. Şi mai este şi nevoie pentru cultura generală, metodic şi serios realizată.

Dar toate acestea sînt secundare. Principalul este că lucrez în domeniul filozofiei şi al istoriei religiilor — şi profesorii mei speră că aş putea, în scurt timp, să public unele lucrări interesante. Într-o viitoare scrisoare, vă voi comunica amănunte despre mica mea lucrare privind misterele.

Vă trimit o listă cu lucrările pe care le-am consultat cu atenţie pînă în prezent. Ştiu ce cărţi îmi vor fi încă necesare, dar nu pot să le găsesc în România.

În luna februarie, se va publica o revistă de studii religioase *Logos*, în româneşte şi franţuzeşte. Voi fi, de asemenea, printre colaboratori. Voi publica mici note şi recenzii.

Cu scuze, cu mulţumiri, cu entuziasm,
al Dumneavoastră

Mircea Eliade

XI

[le] 9 févr[ier 1927]

Illustre et cher Maître,

J'utilise le même procédé dans cette lettre: je ne la fais pas copier. Se trouveront naturellement des fautes [à] kilogrammes. Je suis affreusement cruel...

Le dernier article sur vos œuvres est apparu dans une revue de sciences populaires. Enfin! Je suis content que j'ai réussi publier tout mon cycle sur les religions mystiques et sur l'orphisme spécialement à la lumière de vos recherches.

Voilà quelques nouvelles:

J'ai visité deux de nos grands éditeurs, à propos de la traduction de *Zagreus*. Ils m'ont répondu la même chose: l'abondance des ouvrages qui attend[ent] la publication, le risque avec un livre érudit, tel *Zagreus* etc. Un de mes professeurs, rédacteur d'une petite bibliothèque populaire, m'a proposé de publier ensemble, agrandis, les articles sur les mystiques. J'ai accepté en principe. J'attends toutefois l'apparition — dou[teu]se — d'un [de] m[es] ouvrage[s], qui sera complètement original. Après [ça] je publierai im[m]édiatement mon *Zagreus*, avec de profonds remaniements. J'esquisserai quelques idées personnelles que j'aurais le soin de vous communiquer avant, dans une traduction française.

Pour un temps, je suis de nouveau occupé [avec] un travail philosophique et [par des] critiques.

En quelques semaines cependant, je composerai une longue recension des ouvrages mystiques de 1920 [à 19]27 — pour la revue d'études religieuses *Logos*. Mon article sera seulement un prétexte pour exposer et discuter vos ouvrages. Les autres livres étudiés seront: Fracassini, Pettazzoni (*I Misteri*), Turchi (*Misteria sofiche*), Eisler (*Orphism-Dionysus*), Angus (*The Mystery*), Boulanger (*Orphism et Orpheus*). L'article compre[nant] vingt cinq pages de manuscrit, aura également un traduction française. Notre revue *Logos* publié[e] par le Ministère, l'Université et la Haute École de Théologie sera publié[e] trimestrielle[ment] en 160 pages in-8°. Dans le même temps se rédige un[e] version française [complète].

Je vous resterai reconaissant si vous voulez me [prê]ter pour quelques semaines Eisler Toutssaint Kern. Je vous an[n]exe les [frais] de transport.

Curmont (*After-life in Rome*) — que je ne connais pas — entrera-t-il dans ma recension?

Et quels sont les autres ouvrages récents qu'il faudra étudier pour être complet?...

En avril–mai je ferai avec mon lycée une excursion en Italie. À Naples, où nous resterons cinq jours, j'aurai le plaisir de vous visiter. Le voyage sera extrêmement intéres[s]ant pour la formation de ma culture scientifique, artistique — et pour mon petit livre *Zagreus*.

Votre

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

9 februarie [1927]

Ilustre şi dragă Maestre,

Folosesc în această scrisoare acelaşi procedeu: nu o voi transcrie. Se vor găsi, desigur, greşeli cu kilogramele. Sînt îngrozitor de crud...

Ultimul articol despre operele Dumneavoastră a apărut într-o revistă de ştiinţe populare. În sfîrşit! Sînt bucuros că am reuşit să public întregul meu ciclu despre religiile mistice şi în special despre orfism în lumina cercetărilor Dumneavoastră.

Iată cîteva noutăţi:

Am vizitat doi dintre marii noştri editori în legătură cu traducerea lui *Zagreus*. Mi-au răspuns acelaşi lucru: mulţimea lucrărilor care aşteaptă să fie publicate, riscul unei cărţi de erudiţie asemenea lui *Zagreus* etc. Unul dintre profesorii mei, redactorul unei mici biblioteci populare, mi-a propus să publicăm împreună, amplificate, articolele despre mistici. Am acceptat, în principiu. Aştept totuşi apariţia — îndoielnică — a unei lucrări care va fi cu totul originală. După aceea, îmi voi publica imediat *Zagreus*, cu profunde remanieri. Voi schiţa cîteva idei personale, pe care voi avea grijă să vi le comunic mai înainte, într-o traducere franceză.

Pentru moment, sînt din nou ocupat cu o lucrare filozofică şi cu critici.

În cîteva săptămîni, voi alcătui totuşi o amplă recenzie a operelor mistice de la 1920 la 1927 pentru revista de studii religioase *Logos*. Articolul meu va fi numai un pretext pentru a expune şi discuta lucrările Dumneavoastră. Celelalte cărţi studiate vor fi: Fracassini, Pettazzoni (*I Misteri*), Turchi (*Misteria sofiche*), Eisler (*Orphism–Dionysaeus*), Angus (*The Mystery*), Boulanger (*Orphisy Kern Orphaeus*). Articolul va cuprinde douăzeci şi cinci de pagini de manuscris şi va avea şi o traducere franceză. Revista noastră *Logos*, publicată de minister, Universitate şi Înalta Şcoală de Teologie, va fi publicată trimestrial în 160 de pagini in-8°. În acelaşi timp, se întocmeşte o versiune completă în limba franceză.

Vă voi rămîne recunoscător dacă veţi binevoi să-mi daţi cu împrumut pentru cîteva săptămîni Eisler Toutssaint Kern. Vă anexez spezele de transport.

Curmont — pe care nu îl cunosc — va intra şi el în recenzia mea?

Şi care sînt celelalte lucrări recente pe care va trebui să le studiez pentru a fi complet?

În aprilie–mai, voi face cu liceul meu o excursie în Italia. La Napoli, unde vom rămîne cinci zile, voi avea plăcerea să vă vi-

zitez. Călătoria va fi extrem de interesantă pentru formarea culturii mele ştiinţifice, artistice şi pentru mica mea carte *Zagreus*.

Al Dumneavoastră

Mircea Eliade

XII

Bucarest
[le] 16 mars 1927

Illustre et cher Maître,

Je comprend[s] ma faute et je vous fais toutes mes e[x]cuses. Voilà: j'[ai] reçu de[puis] longtemps les livres et vos amicales lignes. Et toutefois, j'ai retardé trois semaines la réponse. Vous savez: je suis étudiant, acharné lecteur et [journaliste qui publie des] feuilleton à *Cuvântul*. Il faut travailler et il faut vivre. Mais enfin, je suis heureux de mon travail, de ma santé et de mes illustres amis. Et j'espère!

J'ai lu Angus, et j'ai écrit un article sur son bon et beau livre. Je vous ai déjà dit que j'ai reçu en don *The Mystery Religion*.

Je suis en train de lire *L'Apôtre Paul* et *Orphisch Dionysisch*. Le premier je le crois bien fait et bien écrit. En ce qui concerne le livre de Eisler — je ne sais que croire. Émerveillante érudition, mais il manque une large et précise orientation. Il embrasse trop de choses dans une manière allemande. J'amasse en tout cas beaucoup de faits qu'ils me ser[aient] autrement inacces[s]ibles.

Admirable *Bilder Atlas*. Je me le ferai procurer immédiatement.

Pour tous ces livres je vous assure non seulement de ma reconnaissance, mais surtout de ma profonde amitié, cérébrale et largement sentimentale. Mais je sais que les remerciements prolongés vous sont antipathiques.

Votre merveilleux article — sobre, concis, lucide, nuancé, lumineux je l'ai lu et relu. En quelques semaines je publierai la traduction dans une de nos plus repandues revue.

En ce qui concerne notre petit livre, je continue de travailler. J'ai lu en anglais *Allis, Adonis* de Frazer. Également *Dio* de Fr. Ullen.

Dio de Pettazzoni je le connais de[puis] longtemps. Je lis Moore, Lévy-Bruhl, P. Janet, Hubert Mansl.

Je me précise et complète mes connaissances religieuses. Je regrette de ne pas posséder votre *Lutero*. Buonaiuti m'a mandé réc[emment] son ouvrage sur le même sujet. Je ferai autrement des intéres[s]ant[e]s comparaisons.

Votre jeune ami,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

Bucureşti
16 martie 1927

Ilustre şi dragă Maestre,

Îmi înţeleg greşeala şi îmi cer scuze. Iată: am primit de mult timp cărţile şi prieteneştile Dumneavoastră rînduri. Şi totuşi, am întîrziat trei săptămîni răspunsul. O ştiţi: sînt student, îndîrjit cititor şi foiletonist la *Cuvântul*. Trebuie să lucrezi şi trebuie să trăieşti. Dar în sfîrşit, sînt fericit de munca şi sănătatea mea, de iluştrii mei prieteni. Şi sper!

L-am citit pe Angus şi am scris un articol despre buna şi frumoasa lui carte. V-am spus deja că am primit în dar *The Mystery Religion*.

Sînt pe cale de a citi *L'Apôtre Paul* şi *Orphisch Dionysisch*. Prima carte o consider bine făcută şi scrisă. În ce priveşte cartea lui Eisler — nu ştiu ce să cred. Minunată erudiţie, dar lipseşte o largă şi precisă orientare. Îmbrăţişează prea multe lucruri într-o manieră germană. Strîng în orice caz multe fapte, care mi-ar fi altfel inaccesibile.

Admirabil *Bilder Atlas*! Mi-l voi procura imediat!

Pentru toate aceste cărţi, vă asigur nu numai de recunoştinţa mea, ci, mai ales, de profunda mea prietenie, cerebrală şi sentimentală. Dar ştiu că mulţumirile prelungite vă sînt antipatice.

Am citit şi recitit minunatul Dumneavoastră articol — sobru, concis, lucid, nuanţat, luminos. Peste cîteva săptămîni, voi publica traducerea într-una dintre cele mai răspîndite reviste.

În ce priveşte cărţulia noastră, continuu să lucrez la ea. Am citit în engleză *Allis*, *Adonis* de Frazer. De asemenea, *Dio* de Fr. Ullen Cartea *Dio* a lui Pettazzoni o cunosc de multă vreme). Citesc Moore, Lévy-Bruhl, P. Janet, Hubert Mansl.

Îmi precizez şi îmi completez cunoştinţele religioase. Regret că nu am cartea Dumneavoastră *Lutero*. Buonaiuti mi-a trimis recent lucrarea sa despre acelaşi subiect. Voi face, de altfel, interesante comparaţii.

Tînărul Dumneavoastră prieten

Mircea Eliade

XIII

[martie 1927]

Illustre et cher Maître,

Heureux par votre bonne lettre — pleine de chaleur et d'amitié —, je travaille assiduement pour mettre au point mes devoirs avant de laisser le dur pays thrace pour le soleil italien. Une ténébreuse question de notre histoire littéraire au XVI-ème siècle m'a préoc[c]upé quelques semaines. Il faut passer deux examens de la section de lettres et il faut travailler dans des domaines fort divers et arides. L'examen d'histoire ancienne encercle beaucoup de problèmes chers — et m'attrait.

Toutes ces questions m'ont forcé d'abandonner l'étude d'histoire religieuse. Mais c'est un abandon provisoire.

J'ai lu votre *Lutero*. Si j'[ava]is une bonne nuit libre, j'écri[rais] pour *Cuvântul* un article: *Luther vu par MM. Buonaiuti et Macchioro*. Je pose Buonaiuti le premier parce que son livre forme le pretext de cet article.

Je regrette fort que je ne sais parler ni le français, ni l'italien. En vérité, j'[ai été] et je suis un jeune homme pauvre et j'étudie toujours seul. Comment je pour[r]ai[s] converser avec vous? Je

vous confesse sincèrement: il faut vous armer avec une vigoureuse patience. Je balbutie affreusement. Je ne sais prononcer presqu'aucun mot étranger. En Roumanie, parce que je suis respecté (un peu par légende) pour mon travail et mes pos[s]ibilités j'ai [été] toléré jusqu'aujourd'hui. Tous mes collègues parlent merveilleusement le français et l'anglais. En ce qui me concerne, je parle comme un facteur postale, comme un vagabond.

J'intentionne rencontrer Papini, que j'admire fort et qui m'a écrit récem[m]ent. Mais je tremble quand je pense la penible situation de balbutier, tout rouge, un *Oui* ou *Non, M. Papini...*

J'appel[l]e à vous et à votre bienveillance pour ne pas trembler en face de mes paroles. Et maintenant un peu calmé — passons.

Je suis prêt à finir la traduction de votre manuscrit. Je m'ai permis de résumer quelquefois une moitié de paragraphe pour [faciliter] la lecture dans une revue populaire. Seront publiés trois articles successifs. Le premier, jeudi [le] 14 a[v]ril.

Les livres je vous les [ap]porterai à Naples. Nous restent quatres jours: [le] 1[er], [le] 2, [le] 3, [le] 4 mai; je suis heureux de profiter dans votre compa[g]nie si seulement vous pouvez me résister, avec m[on] ignorance. Je désire ardem[m]ent de vous la *Villa a Misteri.*

Votre dévoué et jeune ami

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

[martie 1927]

Ilustre şi dragă Maestre,

[Făcut] fericit de frumoasa Dumneavoastră scrisoare — plină de căldură şi de prietenie —, muncesc cu asiduitate pentru a-mi pune la punct sarcinile, înainte de a părăsi aspra ţară tracă pentru soarele italian. O tenebroasă chestiune din istoria noastră literară a secolului al XVI-lea m-a preocupat cîteva săptămîni.

Trebuie să susţin două examene la secţiunea de litere şi trebuie să lucrez în domenii foarte diverse şi aride. Examenul de istorie veche cuprinde multe probleme dragi şi mă atrage. Toate aceste chestiuni m-au obligat să abandonez studiul istoriei religiei. Dar este o părăsire provizorie.

Am citit cartea Dumneavoastră *Lutero*. Dacă voi avea o noapte liberă, voi scrie pentru *Cuvântul* un articol: *Luther văzut de Domnii Buonaiuti şi Macchioro*. Îl pun pe Buonaiuti primul, deoarece cartea sa formează pretextul acestui articol.

Regret foarte mult că nu ştiu să vorbesc nici franceza, nici italiana. În realitate, am fost şi sînt un tînăr sărac şi am studiat totdeauna singur. Cum aş putea discuta cu Dumneavoastră? Vă destăinui cu sinceritate: trebuie să vă înarmaţi cu o viguroasă răbdare. Mă bîlbîi îngrozitor. Nu ştiu să pronunţ aproape nici un cuvînt străin. În România, pentru că sînt respectat (puţin şi datorită legendei) pentru munca şi posibilităţile mele, am fost tolerat pînă astăzi. Toţi colegii mei vorbesc minunat franceza şi engleza. În ce mă priveşte, vorbesc ca un poştaş, ca un vagabond.

Intenţionez să-l întîlnesc pe Papini, pe care-l admir mult şi care mi-a scris recent. Dar tremur cînd mă gîndesc la penibila situaţie de a bîlbîi, înroşindu-mă, un *da* sau *nu, domnule Papini*.

Fac apel la Dumneavoastră şi la bunăvoinţa Dumneavoastră, să nu vă îngroziţi de vorbele mele. Şi acum, niţel calmat — să mergem mai departe.

Sînt aproape gata cu traducerea manuscrisului Dumneavoastră. Mi-am permis să rezum cîteodată cîte o jumătate de paragraf pentru a uşura lectura într-o revistă de popularizare. Vor fi publicate trei articole succesive. Primul, joi, 14 aprilie.

Cărţile vi le voi aduce la Napoli. Vom rămîne patru zile: 1, 2, 3, 4 mai. Sînt fericit să profit în compania Dumneavoastră, numai să puteţi rezista, cu ignoranţa mea. Doresc cu ardoare de la Dumneavoastră *Villa e Misteri*.

Devotatul şi tînărul Dumneavoastră prieten,

Mircea Eliade

XIV

[iunie 1927]

Cher Maître,

Je vous écrit si tard et si *allegro* parce que je suis encore dans mes examens universitaires. Je vous porte de jour en jour beaucoup d'estime et de chalereuse admiration.

Votre présence m'a ému. Je suis aujourd'hui vraiment un de vos disciples, ardent combat[t]ant pour la vie spirituelle libre, pleine et forte. Quand reviendra le temps de repos, je vous écrirai beaucoup, même avec la peur de la grammaire et de l'orthographe...

Je vous mande maintenant mon premier article sur Naples[1] — avec la conversation sur la culture italienne contemporaine que nous avons eu sur ce sujet.

Mes salut[ation]s à Madame et mes remerciements à mademoiselle pour la gentille carte [postale].

Votre

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] *Note de drum: Napoli*, în *Cuvântul* nr. 778, an III, 8 iunie 1927, pp. 1–2.

[Traducere]

[iunie 1927]

Dragă Maestre,

Vă scriu atît de tîrziu şi atît de rapid, pentru că sînt încă în timpul examenelor. Păstrez din zi în zi pentru Dumneavoastră [tot mai] multă stimă şi călduroasă admiraţie.

Prezenţa Dumneavoastră m-a emoţionat. Sînt astăzi într-adevăr unul dintre discipolii Dumneavoastră, înfocat luptător pentru viaţa spirituală liberă, deplină şi puternică. Cînd va reveni timpul odihnei, vă voi scrie mai mult, chiar cu frica gramaticii şi a ortografiei...

Vă trimit acum primul meu articol despre Napoli, cuprinzînd discuţia despre cultura italiană contemporană pe care am avut-o pe această temă.

Salutările mele Doamnei şi mulţumirile mele domnişoarei pentru drăguţa ilustrată.

Al Dumneavoastră

Mircea Eliade

XV

[le] 29 mars [1928]

Cher Maître,

J'ai reçu votre lettre. Je savais que mon impardon[n]able oubli — était douloureux pour vous et honteux pour moi. J'ai souffert sincèrement en pensant que vous doutez de mon séri[eux], de ma parole...

Je ne cherche [pas à] m'e[x]cuser. Il n'existe pas d'e[x]cuses, mais je regrette si beaucoup, si beaucoup la manque d'expérience, la jeunesse... Si j'étais un peu moins exalté, un peu préoc[c]upé de mon devoir auprès de mes bienfaiteurs — j'aurais lu aujourd'hui heureux votre lettre. Vos lignes sont un[e] vrai[e] fête pour moi. Mais j'ai manqué d'attention. Et j'ai manqué beaucoup, beaucoup... Je sais que vous avez perdu un peu (mais qu[']importe la quantité?) de la bon[ne] idée que vous avez faite sur moi. C'est irréparable?...

Ne croyez [pas] que je vous demande un petit mot de consolation pour ma faute. Si mes lignes exprim[ai]ent cette chose — je serais vraiment et profondément malheureux...

J'ai terminé Eisler et Toussaint. Si je ne vous les ai pas restitué jusqu'aujourd'hui, la cause [a été] la suivante: quelqu'uns de mes col[l]ègues qui s'intéressai[en]t à ces études m'ont prié de les prêter [à eux] pour quelques jours. Mais dans une semaine je vous ferai expédier Angus, Haas, Eisler. Le petit volume *Orpheus* et Toussaint je vous prie de me les laisser encore un peu de temps.

Mon professeur d'histoire de la philosophie est heureux de les pouvoir lire.

Je pars du Bucarest pour Italie le 14 avril. Je serait à Naples en 25–30 avril. Si les deux volumes ne vous sont [pas] immédiatement néces[s]aires, voulez-vous que je les porte avec moi et que je vous les rends personnellement à Naples?

Vous me donnez *Lutero*? Mais je ne sais [pas] comment [vous] remercier. Vous m'avez fait attent[if]: il ne faut pas remercier. Parfaitement. Mais alors? Et mon âme, et m[on] émotion, et ma douleur que je m'occupe des gaffes, et vous me donnez des livres?...

Voulez-vous lire quelques-uns de nos prosateurs roumains, en français et anglais? Je vous ferai rendre à Naples. Pour le moment, je vous donne les volumes des autres. Mais dans un temps — je vous ferai parvenir mes propres volumes. Et se trouveront au moins deux petits livres, inspirés de vos pensées et de votre travail...

Jeudi [, le] 7 avril se publiera la première partie de votre étude. En ce qui concerne mes travaux et notre revue *Logos* — la situation est encore imprécise. *Logos* manque d'un grand fond[s] que nous av[ait] promis un de nos ministres. Pour le *Logos* j['ai] préparé un article pretexte [pour une] recension sur l'orphisme. Mais il faut attendre, il faut attendre encore pour mon petit volume sur les mystères. Un éditeur officiel a trouvé mon livre nécessaire et bien fait. Il croît pourtant qu'il faut [é]largir les proportions. J'attend[s] l'été pour me mettre au travail. Actuel[l]ement j'ai des travaux universitaires et d'articles à écrire.

[Est-ce que] je vous [ai] écrit que je m'occupe à faire connaître l'Italie sur tous les aspects dans mon pays? Ces jours-là je recevrai un[e] lettre de Papini. Buonaiuti de même m'écrit. Je parle de Panzini, de Farinelli, de Gentile, de Soffici, Pirandello, Vailati, etc. Il existe un „Institut pentru cultura italiană" à Bucarest. Nous avons une bibliothèque, et des étudiants roumains travaillent ardem[m]ent sur les livres italiens.

Vos observations sur le livre de Buonaiuti sont judicieuses et j'ai la même impres[s]ion en lisant son livre que Buonaiuti recon[n]a[î]t beaucoup, beaucoup a Luther... Il existe un[e] grand[e] différence entre son livre et cel[ui] d[']Oenifles ou l'étude de Maritain... Si je recev[ais] votre Lutero ces jours — j'écriverais un

article sur vous, Buonaiuti et Maritain. Sur trois des récentes et person[n]elles études.

Votre dévoué disciple,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

29 martie 1928

Dragă Maestre,

Am primit scrisoarea Dumneavoastră. Ştiam că uitarea mea de neiertat e dureroasă pentru Dumneavoastră şi ruşinoasă pentru mine. Sufeream sincer gîndindu-mă că vă îndoiţi de seriozitatea mea, de cuvîntul meu...

Nu caut să mă scuz. Nu există scuze, dar regret atît de mult, atît de mult lipsa de experienţă, tinereţea... Dacă aş fi mai puţin exaltat, mai preocupat de datoria faţă de binefăcătorii mei, aş fi citit fericit scrisoarea Dumneavoastră. Rîndurile Dumneavoastră sînt o adevărată sărbătoare pentru mine. Dar n-am fost atent. Şi am neglijat multe, multe... Ştiu că v-aţi pierdut niţel (dar ce importanţă are cantitatea?) părerea bună pe care v-aţi făcut-o despre mine. Este ireparabil?

Să nu credeţi că vă cer un mic cuvînt de consolare pentru greşeala mea. Dacă rîndurile mele ar exprima acest lucru, aş fi cu adevărat profund nenorocit.

Am terminat de citit cărţile lui Eisler şi Toussaint. Dacă nu vi le-am restituit pînă astăzi, cauza e următoarea: unii dintre colegii mei care se interesează de aceste studii m-au rugat să le împrumut aceste cărţi pentru cîteva zile. Dar într-o săptămînă vi-i voi expedia pe Angus, Haas, Eisler. Volumaşul *Orpheus* şi Toussaint vă rog să mi le lăsaţi încă puţin timp. Profesorul meu de istorie a filozofiei este fericit că poate să le citească.

Plec din Bucureşti spre Italia la 14 aprilie. Voi fi la Napoli între 25–30 aprilie. Dacă cele două volume nu vă sînt imediat ne-

cesare, vreţi să le aduc cu mine şi să vi le înapoiez personal la Napoli?

Îmi veţi dărui *Lutero*? Dar nu ştiu cum să vă mulţumesc... M-aţi făcut atent: nu trebuie să mulţumeşti. Perfect. Dar atunci? Şi sufletul meu, emoţia şi suferinţa mea morală mea că fac gafe, iar Dumneavoastră îmi daţi cărţi?...

Vreţi să citiţi prozatori români în traducere franceză şi engleză? Vă voi da [volumele] la Napoli. Pentru moment, vă dau volumele altora. Peste un timp însă, voi face să vă parvină propriile mele volume. Şi [printre acestea] se vor afla cel puţin două cărţulii inspirate din gîndurile şi munca Dumneavoastră...

Joi, 7 aprilie, vi se va publica prima parte a studiului. În ce priveşte lucrările mele şi revista *Logos*, situaţia e încă incertă. Revistei îi lipseşte un fond important, pe care ni l-a promis unul dintre miniştrii noştri. Pentru *Logos*, pregătesc un articol, pretext pentru o recenzie asupra orfismului. Trebuie să aştept însă, trebuie să mai aştept pentru volumaşul meu despre mistere. Un editor oficial a socotit cartea mea necesară şi bine întocmită. Crede totuşi că trebuie mărită ca dimensiuni. Aştept vara pentru a mă pune pe treabă. În momentul de faţă, am lucrări universitare şi articole de scris.

V-am scris că mă preocup să fac cunoscută Italia, sub toate aspectele, în ţara mea? Zilele acestea, voi primi o scrisoare de la Papini. Buonaiuti îmi scrie şi el. Vorbesc despre Panzini, Farinelli, Gentile, Soffici, Pirandello, Vailati etc. La Bucureşti, există un „Institut pentru cultura italiană". Avem o bibliotecă, şi studenţi români lucrează cu asiduitate pe cărţile italieneşti.

Observaţiile Dumneavoastră despre cartea lui Buonaiuti sînt judicioase şi am aceeaşi impresie, citindu-i cartea, că Buonaiuti îi recunoaşte multe, multe merite lui Luther. Există o mare diferenţă între cartea sa şi cea a lui Oenifles sau studiul lui Maritain... Dacă voi primi *Lutero*-ul Dumneavoastră zilele acestea, voi scrie un articol despre Dumneavoastră, Buonaiuti şi Maritain. Despre trei dintre recentele şi personalele studii.

Devotatul Dumneavoastră discipol

Mircea Eliade

XVI

Bucarest
juillet [1928]

...Vous connaissez ces héros russes, qui font le mal sans le vouloir, sans le savoir, tragiquement, éperdument?... C'est mon cas, péniblement inconscient.

Si je vous demande pardon, je serai un misérable. La torture intérieure — c'est tout ce qu'il me faut. [Me] croyez-vous que je pense et je sen[s] et mon sang me brûle de plus de deux semaines? Dans les premiers jours, je ne cro[is] pas que j'aurais [eu] le courage de vous écrire. Après ma folie, m[on] imbécilité, etc. etc.

Maintenant qu['est-ce que] je peu[x] vous dire? Je sais que tout est rompu, fendu, perdu, éternellement perdu. J'aimais l'Italie: maintenant je tremble en me rappelant que je l'ai visité. Bestialité! Qu['est-ce que] je peut écrire? Comment pour[r]ais-je vous convaincre? Mais je suis au fond du cœur innocent, innocent, je n'affecte pas, je souffre.

Celui qui a été une fois votre

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca

[Traducere]

Bucureşti, iulie [1928]

...Îi cunoaşteţi pe acei eroi ruşi care fac răul fără să vrea, fără să ştie, tragic, nebuneşte? Este cazul meu, penibil de inconştient.

Dacă vă voi cere iertare, voi fi un mizerabil. Tortura interioară este tot ceea ce-mi trebuie. Mă credeţi că gîndesc şi simt şi sîngele îmi arde de mai bine de două săptămîni? În primele zile, nu cred că aş fi avut curajul să vă scriu. După nebunia, imbecilitatea mea etc. etc.

Acum, ce vă pot spune? Ştiu că totul este rupt, spart, pierdut, veşnic pierdut. Iubeam Italia; acum, tremur amintindu-mi că am vizitat-o. Bestialitate! Ce pot să scriu? Cum aş putea să vă conving? În adîncul sufletului, sînt însă nevinovat, nevinovat, nu mă prefac, sufăr.

Cel care a fost odată al Dumneavoastră

Mircea Eliade

XVII

Bucarest
[le] 13 juillet [1928]

Cher Maître,

Votre lettre a été une aimable répons[e] pour mon âme inquiet; on comprend les causes. Passons...

Je suis vraiment ir[r]ité pour la perte de *Logos*. Je crois que l'administrateur de la revue a mal affranchi l'expédition. De même, Buonaiuti m'annonce qu['il] n'a rien reçu. Aujourd'hui je chercherai [à] vous faire transmettre person[n]el[l]ement un nouveau exemplaire. Je n'ai [sous] la main aucun pour vous l'expédier. C'est une volumineuse archive de 200 pages, où six vous sont dédiées. (E[x]cusez l'effroyable nombre de fautes typographiques.)

Mes travaux? Je suis encore jeune, et il faut amasser, amasser, méditer, et l[a] meilleur[e] de ces recherches l[a] tenir pour soi, voilà. J'ai publié un tas de choses dans les archives et [les] journaux roumains: mais de toute cette production je me [dédis]; [elles] sont seulement des expériences. Expériences, expériences, ...j'attends que mon esprit se décante par lui même, et mon âme dev[ienne] riche et limpide. Je ne sait rien ni [de] la valeur de mon travail, ni [de] l'avenir de ma conscience. Je me réveil[le] chaque matin avec un effroyable désir de lire, de méditer, d'écrire. En mon pays je suis suffisam[m]ent connu, grâce à mon activité [de] journalist[e]: j'ai beaucoup d[']amis et plus encore des en[n]emis. Un de mes livres, publié [en] feuilleton d[ans] *Cuvântul* et portant le titre pr[ovisoire] *Itinerariu spiritual* a causé d[']inimaginables polémiques, souvent cruel[le]s, toujours vives et sincères. Les [gens] très jeunes se sont reconnu[s] dans mon travail de révision, dans mon effort pour trouver une nouvelle et fécond[e] orientation spirituelle, dans mon courage d'invit[er] à l'expérience et en même temps de recon[n]aître la néces[s]ité d'un dogme né des tréfonds d[e] notre âme, d[e] nos viscères et de nos attentes. Mon livre — critique et profes[s]ion de foi négative et positive — est la sincère confession d'une crise. Ma vie intime est toute remplie de crises; quand je ne travaille p[as], je me sens douloureusement „tenté intérieurement“. Je ne peux rien préci-

piter. Je pense et j'écri[s]. Quelquefois — je publie (je publie beaucoup, mais j'écri[s] de plus). Parce que vous m'avez informé de votre drame que je suis impatient à lire — il faut vous confesser que je suis aussi l'auteur de deux romans, d'un tas de nouvelles, publié en part. Ma vie et celle des autres, de mes voisins, de mes amis et ennemis — me ser[ven]t de matériel pour les romans. C'est [une] be[lle] catharsis sentimental[e] et politique. L[a] catharsis de mes obses[s]ions éthiques, religieuses, philosophiques — sont mes essais en partie publié[s].

En septembre, dans un[e] grande revue où je publie régulièrement de petits morceaux — paraîtra une curieuse *Apologie de la virilité*, qui manque [de] sou[s-]titre, en contenant des considérations sur la person[n]alité, sur la conscience moderne, sur le conflit Dionysos–Apol[l]on–Christ, sur l'ascetisme, la réalisation intérieur[e] etc. Ce petit livre — dont j'ai publié déjà un fragment sur le „Tragique masculin" — est at[t]endu et déjà attaqué. Pensez comme m'intéresse[nt] leurs boutades, leurs ironies, leurs doutes... J'ai le droit de me montrer tel que je suis, n'est[-ce] pas? Je travaille, je souffre, je cherche. Est[-ce] qu[']on ne peut [pas] dire toutes ses trouvailles, toutes ses déceptions? Sur mon „mysticisme" on fait des réserves en Roumanie. Mon pays est en pleine effervescence. Mais les vieilles générations sont élevé[e]s dans un effroyable matérialisme que vous ne pouvez pas imaginer. Vous ne pouvez pas savoir l'intensité d'un[e] discu[ss]ion dans mon sauvage pays...

Je prépare une thèse sur la philosophie de la Renaissance; j'ai amassé des matériaux à Rome et je cherche encore. Je suis libre, préparé à tout, et je travaille pour oublier.

Votre meilleur ami,

Mircea Eliade

P.S. E[x]cusez mon français.
Je n'ai pas le courage de relire.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

București, 13 iulie [1928]

Dragă Maestre,

Scrisoarea Dumneavoastră a fost un amabil răspuns pentru sufletul meu neliniștit; se înțeleg cauzele. Dar să trecem [peste aceste lucruri]...

Sînt într-adevăr iritat pentru pierderea revistei *Logos*. Cred că administratorul revistei a francat greșit expediția. Buonaiuti mă anunță și el că nu a primit nimic. Astăzi, voi încerca să vă transmit personal un nou exemplar. Nu am la dispoziție nici unul spre a vi-l expedia. Este o voluminoasă arhivă de două sute de pagini, dintre care zece vă sînt dedicate. (Scuzați înspăimîntătorul număr de greșeli de tipar.)

Lucrările mele? Sînt încă tînăr și trebuie să strîngem, să strîngem [materiale], să medităm, iar cea mai bună dintre cercetări să o ținem pentru noi înșine. Asta e. Am publicat o grămadă de lucruri în arhivele și jurnalele românești, dar în toată această producție sînt neîncrezător; sînt numai experiențe. Experiențe, experiențe... aștept ca spiritul să mi se decanteze prin el însuși, iar sufletul să-mi devină bogat și limpede. Nu știu nimic nici despre valoarea muncii mele, nici despre viitorul conștiinței mele. Mă trezesc în fiecare dimineață cu o înspăimîntătoare dorință de a citi, de a medita, de a scrie. În țara mea, sînt destul de cunoscut, grație activității mele jurnalistice: am mulți prieteni și încă mai mulți dușmani. Una dintre cărțile mele, publicată în foileton în *Cuvântul* și purtînd titlul provizoriu *Itinerariu spiritual*, a provocat inimaginabile polemici, adesea crude, totdeauna vii și sincere. Cei foarte tineri s-au recunoscut în munca mea de revizuire, în efortul meu de a găsi o nouă și fecundă orientare spirituală, în curajul meu de invitare la experiență și, în același timp, de a recunoaște necesitatea unei dogme născute din străfundul sufletului nostru, din viscerele și așteptările noastre. Cartea mea — critică și profesiune de credință negativă și pozitivă — este sincera confesiune a unei crize. Viața mea intimă este plină de crize; cînd nu mai lucrez, mă simt dureros „ispitit interior". Nu pot să grăbesc nimic. Gîndesc și scriu. Uneori, public (public mult, dar scriu și mai mult). Pentru că m-ați informat de drama Dumneavoastră, pe care

sînt nerăbdător să o citesc — trebuie să vă mărturisesc că sînt şi autorul a două romane, a numeroase nuvele, publicate în parte. Viaţa mea şi cea a celorlalţi, a vecinilor, a prietenilor şi duşmanilor mei îmi serveşte drept material pentru romane. Este un frumos catharsis sentimental şi politic. Catharsisul obsesiilor mele etice, religioase, filozofice — sînt eseurile mele, în parte publicate.

În septembrie, într-o mare revistă unde public cu regularitate mici „bucăţi“ — va apărea o curioasă *Apologie a virilităţii* căreia-i lipseşte subtitlul, conţinînd consideraţii despre personalitate, despre conştiinţa modernă, despre conflictul Dionysos–Apollo–Cristos, despre ascetism, realizarea interioară etc. Această cărticică — din care am publicat deja un fragment despre *Tragicul masculin* — este aşteptată şi deja atacată. Închipuiţi-vă cît mă interesează butadele, ironiile, îndoielile lor... Am dreptul să mă arăt aşa cum sînt, nu-i aşa? Lucrez, sufăr, caut. Nu-ţi poţi spune toate găselniţele, toate decepţiile? Despre „misticismul“ meu se fac rezerve în România. Ţara mea este în plină efervescenţă. Dar vechile generaţii au crescut într-un groaznic materialism, pe care nu puteţi să vi-l imaginaţi. Nu vă puteţi da seama de intensitatea unei discuţii în sălbatica mea ţară...

Pregătesc o teză despre filozofia Renaşterii. Am strîns materiale la Roma şi caut încă. Sînt liber, pregătit pentru orice şi muncesc pentru a uita.

Cel mai bun prieten al Dumneavoastră,

Mircea Eliade

P.S. Scuzaţi-mi franceza. N-am curajul să recitesc.

XVIII

Poonomallee
[Madras] South India
[le] 26 décembre [1928]

Cher Professeur,

J'ai reçu votre lettre juste[ment] dans la semaine de m[on départ]. Et je n'ai pas voulu vous écrire avant d'atteindre [l']Ind[e]. Je suis maintenant dans un village tout près de Madras, où [on]

tient le Congrès des étudiants chrétiens de Burma, [de l']Inde et [de] Ceylon. Vous devinez la précieuse expérience que j'ai fait[e] dans cette vie de sympathie et communion.

J'ai relu pendant ce temps S[aint] François et [l']*Imitation* [*de Jésus-Christ*]. Vous voyez que mon voyage d'études en Orient ne m'éloigne [pas] si brutalement de mes lectures religieuses. D'ailleurs je crois que mon étude de sanscrit sera en même temps favorable pour ma culture d'histoire des religions. J[']habiterai Calcutta où j'ai de grands amis. Prof. Dasgupta m'enseignera la lecture directe de quelque grands hindoues, en première ligne de Patanjali. Vous savez que j'ai trouvé un[e] contrepartie aux idées de R[udolf] Otto? C'est un élément „magique", qui s'op[p]ose à son *Heilige* et qui n'est [pas] le sentiment de se sentir créature minime — mais le sentiment qui résulte de la contemplation d'une création humaine. Je compare le rêve et l'émotion esthétique et la magie. En Mantre Shastre, précisément dans les traductions tantriques d[']Avalon (Sir John Woodraffe), j'ai trouvé des textes éblouis[s]ants sur l'autre côté du sacré sur le pouvoir créateur à travers la magie de l'homme...

J'aurai l'occasion de préciser et [é]largir ces intentions.

Je vous prie de m'écrire et de me transmettre les nouv[e]autés de votre travail.

Avec ma profonde amitié et estime,

Mircea Eliade
104, Bakulbagen Road
Bhowanipore, Calcutta

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

26 decembrie [1928]

Dragă Profesore,

Am primit scrisoarea Dumneavoastră chiar în săptămîna plecării mele. N-am vrut să vă scriu înainte de a ajunge în India. Sînt acum într-un sat, foarte aproape de Madras, unde se ţine Congre-

sul studenţilor creştini din Burma, India şi Ceylon. Imaginaţi-vă preţioasa experienţă pe care am căpătat-o în această viaţă de simpatie şi comuniune.

Am recitit între timp Sfîntul Francisc şi *Imitatio Christi*. Vedeţi că voiajul meu de studii în Orient nu mă îndepărtează atît de brutal de lecturile mele religioase. De altminteri, cred că studiul sanscritei va fi în acelaşi timp favorabil pentru cultura mea de istorie a religiilor. Voi locui la Calcutta, unde am mari prieteni. Profesorul Dasgupta mă va iniţia în lectura directă a cîtorva mari hinduşi, în primul rînd Patanjali. Ştiţi că am găsit o contrapartidă la ideile lui Rudolf Otto? Este un element „magic" care se opune la al său „Heilige" şi care nu e sentimentul de *a te simţi o creatură minimă*, ci sentimentul ce rezultă din contemplarea unei creaţii umane. Compar visul şi emoţia estetică şi magia. În Mantra Shastre, mai precis în traducerile tantrice ale lui Avalon (Sir John Woodraffe), am găsit texte fermecătoare despre cealaltă parte a „sacrului", despre puterea creatoare a omului prin magie.

Voi avea ocazia să precizez şi să lărgesc aceste intenţii.

Vă rog să-mi scrieţi şi să-mi comunicaţi noutăţile din munca Dumneavoastră.

Cu profunda mea prietenie şi stimă,

Mircea Eliade
104, Bakulbagen Road
Bhowanipore, Calcutta

XIX

Darjeeling (East Himalaya)
[le] 21 mai 1929

Mon cher Professeur Macchioro,

Voici cinq mois que je ne vous ai pas ecrit. Pour dire la vérité, j'ai attendu à Calcutta un mot de vous. Peut-être vous n'avez pas reçu ma lettre de Poonomallee (South India), datée [le] 23 [décembre 1928].

Je résume: je [me] suis instal[l]é à Calcutta, je travaille sanscrit et philosophie hindoue, avec spécial regard sur Sankya-Yoga, mon travail pour l'Allemagne.

Je ne me trouve pas lointain ou plus lointain de mes études. En fait, je travaille pour une précise configuration de l'évolution de l'expérience religieuse.

Je resterai, si Dieu veut, encore deux ans. Après [cela] je retournerai par Japon et Mexi[que], voyageant dans la troisième classe, pareil[lement] à n'importe quel vagabond asiatique.

Est-[ce] que vous avez publié encore d'autres choses? Voulez-vous m'informer et m'écrire quelques mots à Calcutta?

Votre sincère, dévoué

Dr. Mircea Eliade
82, Ripon Street
Calcutta

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

21 mai 1929

Dragul meu Profesor Macchioro,

Sînt cinci luni de cînd nu v-am scris. Ca să spun adevărul, am aşteptat la Calcutta un cuvînt de la Dumneavoastră. Poate că n-aţi primit scrisoarea mea din Poonomallee (South India), datată 23 (decembrie 1928).

Rezum: sînt instalat la Calcutta, studiez sanscrita şi filozofia hindusă, cu privire specială asupra Sankya-Yoga — munca mea pentru Germania.

Nu mă aflu departe sau şi mai departe de studiile mele. De fapt, lucrez pentru o precisă configurare a evoluţiei experienţei religioase.

Voi rămîne, dacă vrea Dumnezeu, încă doi ani. Apoi, mă voi reîntoarce prin Japonia şi Mexic, călătorind în clasa a treia, asemănător oricărui vagabond asiatic.

Aţi mai publicat şi alte lucruri? Vreţi să mă informaţi şi să-mi scrieţi cîteva cuvinte la Calcutta?

Al Dumneavoastră sincer, devotat,

Dr. Mircea Eliade
82, Ripon Street
Calcutta

XX

Calcutta
82, Ripon Street
[le] 17 juillet 1929

Mon cher professeur Macchioro,

Votre lettre a été une véritable surprise pour moi. Je m'ai cru oublié... Maintenant parce que vous me dites que vous n'avez [pas] reçu ma première lettre de Poonomallee, je comprend[s] votre silence.

Je me réjouis peut-être plus que vous-même que vous aurez l'occasion de communiquer les résultats de vos recherches à un autre public que celui de Naples. D'ailleurs [il] n'a [pas] été votre rêve d'être traduit en anglais? Et en allemand? Je ne doute pas qu'une version anglaise de *Zagreus* sera triomphale. Certainement toute cette partie „phénoménique" de votre vie est secondaire, mais nécessaire pour la crois[s]ance de n'importe quelle œuvre.

J'attends la tragédie avec impatience. Avec moi les choses changent un peu. Ces années je me suis dedié à l'étude des religions asiatiques. Je resterai dans l'Inde jusqu'en 1931 et je visiterai après l'Extrême-Orient. En retournant *at home*[1], je passerait trois ans en Allemagne. Tout ce que je peux vous dire est que je ne suis [pas] — au contraire des apparences — seulement [l']aventure. Peut être à côté de cette partie „phénoménique" se trouvera encore une... Mais pas d[']anticipations...

Je travaille beaucoup, je médite, je suis seul, absolument seul. Je ne peux [pas] prier, je ne peux [pas] me reposer. Je travaille et j'attends.

Je vous prie, ne m'oubliez pas. Si vous avez quelques minutes libres en Amérique, écrivez-moi, je vous prie.

J'ai amassé fugitivement quelques timbres asiatiques. Avec une autre occasion plus.

Votre sincère et dévoué

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Acasă (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

17 iulie 1929

Dragul meu profesor Macchioro,

Scrisoarea Dumneavoastră a fost o adevărată surpriză pentru mine. M-am crezut uitat... Acum, pentru că îmi spuneţi că nu aţi primit prima mea scrisoare de la Poonomallee, înţeleg tăcerea Dumneavoastră.

Mă bucur poate mai mult chiar decît Dumneavoastră că veţi avea ocazia să comunicaţi rezultatele cercetărilor Dumneavoastră altui public decît cel din Napoli. De altfel, n-a fost visul Dumneavoastră de a fi tradus în englezeşte? Şi în nemţeşte? Nu mă îndoiesc că o versiune engleză din *Zagreus* va fi triumfală. Desigur, toată această parte observabilă a vieţii Dumneavoastră e secundară, dar necesară dezvoltării oricărei opere.

Aştept tragedia cu nerăbdare. În ce mă priveşte, lucrurile se schimbă puţin. În anii din urmă, m-am dedicat studiului religiilor asiatice. Voi rămîne în India pînă în 1931 şi voi vizita apoi Extremul Orient. La reîntoarcerea *at home*, voi petrece trei ani în Germania. Tot ce vă pot spune este că nu urmăresc — în ciuda aparenţelor — numai aventura. Poate alături de această parte observabilă se va găsi încă una... Dar fără anticipări.

Muncesc mult, meditez, sînt singur, absolut singur. Nu pot să mă rog, nu pot să mă odihnesc. Muncesc şi aştept.

Vă rog, nu mă uitaţi. Dacă aveţi cîteva minute libere în America, scrieţi-mi, vă rog.

Am adunat în fugă cîteva timbre asiatice. Cu altă ocazie, mai multe.

Al Dumneavoastră sincer şi devotat,

Mircea Eliade

XXI

Swarga Ashram
Rishikesh [Himalaya]
25 November 1930

My dear Professor,

Longtime has pas[s]ed from your last letter. I know that you have been in America, but nothing else and nothing more. Last month I have seen a notice about your new *Zagreus*, and I have written to Vallechi for a copy. I have ordered also *S. Agostino* of Papini. [Is it] something good in [it]? I do not know anything about „Europe" for the last two years. And, as a matter of fact, I do not read european books. But I have been so happy see[i]ng your new *Zagreus*...

Have you published something else? And your lectures in America? And your [G]erman Luther?... This year I have bu[r]ied myself in [S]anskrit and [I]ndian philosophy, having the rare privilege of living and working near the house of my professor Dasgupta. But now he is very sick, and because of his illness, I have to live Calcutta and to continue my study in Benares. For the last two months I am living in one of the most sacred spots of India, Rishikesh (near Himalaya).

It is a very holy place, indeed, and thousands of pilgrims are comming daily from all over India. I am now able to understand that miracle of India, her religious life, deep, sincere, genuine. I understood now why India has rejected the Christ of the missionaries[,] though is thi[r]sty after Christ. I have got many friends among the Indians, and a good number of them f[ai]rly educated, who are never t[ir]ed to discuss and need *De imitati*[*o*]*ne Christi* and the *Confessions* of Augustin. I went once in a far away cave on the Gange's side in Brahmapuri, and I met there one saddhu

from Malabar. With us there was a young lady from South Africa. The eremit told her: „Escuse me mother, have you ever read the Imitation of Christ?“... And this, in a cave in Himalaya...

The [I]ndians need a eastern Christ with a oriental ritual and a oriental devotion. The dry service of the [c]hurches, the meaningless Old Testament (for them)[,] the cold moralism of the missions, — does not appeal to their religious experience. Christ for them is the greatest master of devotion, the [f]ulfilment of bhakti. They say: We do not [c]are for your western Christ! Christ came also for us, for our salvation, to realise our prophe[c]ies of Upanishads and Puranes. He will not mind if you ask him to be an [I]ndian!“...

Please write to me in Calcutta, 82 Ripon Street, and I will be gratefull to you if you kindly send me your latest *Zagreus*. Have you published that dramatical phantasia about Dionys?

Sincerely yours,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

25 noiembrie 1930

Dragul meu Profesor,

A trecut mult timp de la ultima D-voastră scrisoare. Ştiu că aţi fost în America, dar nimic altceva şi nimic mai mult. Luna trecută, am văzut o notiţă despre noul D-voastră *Zagreus* şi i-am scris lui Vallechi pentru un exemplar. Am comandat, de asemenea, *S. Agostino* de Papini. E o lucrare bună? Nu ştiu nimic despre „Europa“ din ultimii doi ani. Şi, de fapt, nu citesc cărţi europene. Am fost însă atît de fericit văzîndu-vă noul new *Zagreus*...

Aţi mai publicat ceva? Dar conferinţele D-voastră din America? Dar Lutherul D-voastră german?... Anul acesta, m-am „îngropat“ în sanscrită şi filozofie indiană, avînd rarul privilegiu să trăiesc şi să lucrez în apropierea casei profesorului meu Dasgupta. Acum însă, el e foarte bolnav şi, din cauza maladiei sale, trebuie

să trăiesc la Calcutta şi să-mi continuu studiul în Benares. În ultimele două luni, am trăit într-una dintre cele mai sfinte localităţi din India, Rishikesh (în apropierea Himalayei).

Este un loc cu adevărat sacru şi mii de pelerini sosesc zilnic din toată India. Sînt acum în stare să înţeleg acest miracol al Indiei, viaţa ei religioasă profundă, sinceră, curată. Am înţeles acum de ce India i-a refuzat pe Cristos şi pe misionari, cu toate că e însetată după Cristos. Am mulţi prieteni printre indieni, şi o bună parte dintre ei foarte educaţi, care nu se satură să discute şi care au nevoie de *Imitatio Christi* şi de *Mărturisirile* lui Augustin. M-am dus o dată la o peşteră îndepărtată de pe un mal înalt al Gangelui în Brahmapuri şi am întîlnit acolo un saddhu de la Malabar. Era cu noi o tînără din Africa de Sud. Pustnicul i-a spus: „Iertaţi-mă, maică, aţi citit vreodată *Urmarea lui Cristos*?"... Şi asta, într-o peşteră din Himalaya...

Indienii au nevoie de un Cristos răsăritean, cu un ritual şi o evlavie orientale. Serviciul divin plictisitor din biserici, Vechiul Testament lipsit de sens (pentru ei), moralitatea rece a activităţilor misionare — nu apelează la experienţa lor religioasă. Cristos este pentru ei cel mai mare dascăl de evlavie, este împlinirea lui *bhakti*. Ei spun: nu ne pasă de Cristul vostru occidental! Cristos a venit şi pentru noi, pentru mîntuirea noastră, să împlinească profeţiile noastre din Upanişade şi Purana. El nu va avea nimic împotrivă dacă îi ceri să fie indian!"...

Vă rog să-mi scrieţi la Calcutta, 82 Ripon Street, şi vă voi fi recunoscător dacă veţi avea amabilitatea să-mi trimiteţi ultimul D-voastră *Zagreus*. Aţi publicat acea fantezie dramatică despre Dionys?

Cu sinceritate al D-voastră,

Mircea Eliade

XXII

3, Royd Lane
Calcutta
15 March 1931

My dear Professor Macchioro,

I have read with great joy both your letter and your book. *Roma Capta* has been a real gift for me. It has taken me back to those days of my studentship in Bucharest, when you used to send me not only books, but even the manuscripts of your forthcoming works. In 1929, the first chapter of *Roma Capta* it was „historically" interesting for me. In 1931, the whole book is as *examen de conscience*[1]. How can I express to you my unusual experience in reading it? I understood not only the essence of romanism, but one fact of far reaching consequences about the religious herritage of my own country. I understood „the revolt of our non-latin element" (I translate badly the rumanian „revolta fondului nostru nelatin"), which, in the last ten years, has changed the entire aspect of the rumanian culture, art and religious life. You know that we, the rumanians, we have taken from Rome only the institutions and the language. Our spiritual substance is alien, partly thracic, partly slavonic. We have always thought that we are the grand sons of Rome. But this it was only a political defence against our millenar rulers (the Turks, Hungarians, etc.). When, after the grand war, we have fulfilled our national unity, we realised the mistake. We saw how *different* is our view of life and spirit from the latin one. First of all, we are naturally inclined to a „cosmic christianity", so to say. We feel that every thing in this world is charmed with the love for our Lord, that the doves can be baptized and the trees are our brothers. We have got some lovely popular songs about the fraternity between the man (the „Rumanian") and the hills, the forests, the beasts — and this brotherhood is made not by ourselves, but by the grace of our Lord. You cannot imagine how great is the *rôle* played by the Grace in our popular *Weltanschau*[*u*]*ng*. We believe that everything is so because the God made it so. There is a nice rumanian proverb which says: „We are christians as the trees are trees and the birds are birds." That

is to say, we are christians *because we are men*. In Rumanian, the word „christian“ is identical with the word „man“. A rumanian peasant thinks that his only duty is to be „right“ and „good“ („om drept“, „om bun“) — and being so, he is a Christian. For him, the christianity it is not a dogma, an exterior organism of rules and threats — but the basis of the creation, the only sense of this earthly life. For this reason the foreigners think that that we are „fatalists“, or „lazy“ or „religiously indifferent“. This is a complet misunderstanding of the whole problem. We are only tolerants and humbles. It is curious that the greek-orthodox Church has not got missions, nor propagandists nor... Reform. I think that it is a good deal of sense in this. We do not believe in conversion, because „to be christian is a natural fact“, as „a tree is a tree“, by the Grace of God. When Philip II and all of Europe use the burn alive the Jews and to persecute the unbelievers — the Jews have taken refuge in the rumanian countries. The followers of John Hu[s] and of Calvin have been accepted overthere, and this tolerance has caused a lot of political troubles with Rus[s]ia and Poland. I can see a meaning in all this. That is what I call the „cosmic“ christianity, opposed to the ecclesiastical one.

I would like to tell you something about our ritual, to point out the cosmic drama which one can see painted on the walls of all our churches, to discuss the character of our religious art, which by mistake has been called „ascetic, By[z]antine“, though she is only not-ant[h]ropomorphic. But, of course, this is out of place in such a letter. What I like to repeat again and again is that we are not romans, though our language is an italian dialect and that it has taken us a century to realise this. Reading your book, I have asked myself if *we* are so — as our nationalist leaders of the past used to teach us. I am glad to say, we are not...

Perhaps I bordered you with these unfinished sketches, but you will excuse me. After all, with you (and maybe with me, too) it is true what Suarès says: *Je n'ai pas besoin d'une méthode, mais d'une présence*[2]. I wish to be along with you, and discuss these matters. I am sure, you will like them, and as for myself, exposing them to you, I will learn many things. What I still lack *is a sincere and thouroughly religious life, a religious experience*. Some-

times I feel myself a „good Christian", even an *orthodox one* — but almost all my life is *passing outside christianity.* I can confess to you that last year, when I felt that I can be happy (oh! not in a sentimental sense, and less in a carnal one) I was ready to renonce my faith and to marry *a hindu girl*! Because one thing has strucked me: that girl, a hindu (but not a „pagan") was more christian than myself (maybe because she has got a religious experience, and I have only a religious predisposition)...

Still, it is one thing which has kept me always clase to the Church: the participation. Participation with the holly Community, or in the holly Ghost, or in the tradition — I do not know yet. But I feel that without this *collective experience* and miracle, I will be a *traviato*[3]. And now, my difficulty is this: if only by the participation to a spiritual body we can reach an „indifferent equilibrium" in our religious life and we may hope the Salvation — then what about the admirable religious life of the non-christians? I cannot think that they, because they are not baptized, are outside Christ, outside a *true* religion. And, if anybody can reach that marvellous standard without the help of the Christian Church and Christian doctrine — then my theory of *the holy participation is either relative or false.* And there is one more fact which hurts me sincerely: the *intolerance* of Christian Churches compared with the tolerance o Hinduism. The Christian which thinks that the Salvation is through the baptize and Grace and works in *the Church* — and the Hindu which thinks that the Salvation is through works and grace only, without the intervention of an ecclesiastical organisation the historical representative of God.

I begun tu think that the *Christianity is not the only way.* And if this is true, the *conversion is useless*, the unity of the Churches a socio-political problem, but not a religious one — and that only when everybody will have his own way of approach, then only will be an unique religion... But I am as yet not sure of these things though I feel them. For this reason I forbid to myself to think over them until I will be back in Europe. You see, the holly Inquisition is a sin and a necessity in everyone!

But I must end this long and confused letter. I did understand some of the land mark points of your new religious view of life.

But not everything. And I wish I could, I cannot tell you how much. I would like to read another *teoria della Religione*[4] enlarged and revised in the light of your new understanding of this problem. And I do hope that one day you will sit down and write it. Because, if you have completed now your synthesis about Zagreus, you have to complete only the other one, of far more importance, about the religious experience and dogma. As it will be written in English, it will be of a real and immediate help to many youngsters. You may smile, but I am sure that that book will be much appreciated in India, yes in India. I watch now a most interesting spectacle: the formation of an Indian Christian Community, based on an indian experience of Christ, not on the catechism and mis[s]ionaries. And I guess that Christianity it will be not the less important...

Now, about me. Last year I have published... a novel, *Isabel*, which has got an unexpected success at home. I have published same large papers too about the religious philosophy of India. One of them, *Il Male e la Liberazione nella filosofia Samkhya–Yoga*, has been published by Buonaiuti in *Ricerche Religiose* (May 1930). But the italian translation is not allthrough satisfactory. My forthcoming thesis is „The Psychology of Yoga Meditation and the Metaphysic of Liberation". I shall write to you more about this one, later on, because I think that will be of some importance. I have learnt a lot of *cose indiane*[5] and, sometime, I shall write them down. Specially the problem of evil and of liberation does interest me. In *Ricerche Religiose* I will publish soon some considerations about the religious humanism of India facing the Christian propagand. But I intend to do more deeply and thorougly about the interiorisation of the ritual, in such schools as Yoga, Tantra, etc. Do you think that *some philosophical or religious quarterly* [*reviews*] *in U.S. will publish such papers of mine*? Can you kindly suggest to me one of them? If I publish in India, it will be bu[r]ied alive — and in italian I write now with great difficulty. As about France, I know there only *Revue d'histoire des religions*, and as I do not claim to be an historian of religions as yet, I seriously doubt if I can be published.

Please do write to me, and tell me more profusely about your *itinerario spirituale*...

With all the wishes, and hopes for your successful journey.

Sincerely yours,

Mircea Eliade

P.S. I will stay in India, most probably, one year more. I will write to you later on what I do think about Gandhi. But this is not an easy job...

---

[1] Examen de conştiinţă (*lb. fr.*) (*n. ed.*).
[2] Nu de o metodă am nevoie, ci de prezenţă (*lb. fr.*) (*n. ed.*).
[3] Rătăcit (*lb. it.*) (*n. ed.*).
[4] Teorie a religiei (*lb. it.*) (*n. ed.*).
[5] Lucruri indiene (*lb. it.*) (*n. ed.*).

Ciorna în arhiva Mircea Handoca

[Traducere]

15 martie 1931

Dragul meu Profesor Macchioro,

Am citit cu mare bucurie atît scrisoarea, cît şi cartea Dumitale. *Roma Capta* a fost un adevărat cadou pentru mine. M-a dus înapoi, în zilele studenţiei mele de la Bucureşti, cînd obişnuiai să-mi trimiţi nu numai cărţi, dar chiar şi manuscrisele lucrărilor nepublicate. În 1929, primul capitol din *Roma Capta* era „istoriceşte“ interesant pentru mine. În 1931, întreaga carte este un „examen de conştiinţă“. Cum îţi pot exprima experienţa neobişnuită pe care o am citind-o? Am înţeles nu numai esenţa romanismului, dar şi un fapt al consecinţelor deosebit de ample ale moştenirii religioase în ţara mea. Am înţeles „revolta fondului nostru nelatin“, care a schimbat, în ultimii zece ani, întregul aspect al culturii, artei şi al vieţii religioase româneşti. Ştii că noi, românii, am luat de la Roma doar instituţiile şi limba. Substanţa noastră spirituală este străină, în parte tracă, în parte slavonă. Întotdeauna am socotit că sîntem nepoţii Romei. Dar asta era doar o apărare politică împotriva celor care ne-au dominat mii de ani (turci, unguri etc.). Cînd,

după primul război mondial, am desăvîrşit unitatea naţională, ne-am dat seama de greşeală. Am văzut cît de *diferit* este felul nostru de a privı viaţa şi spiritul nostru, faţă de cel latin. Înainte de toate, sîntem înclinaţi firesc către un „creştinism cosmic", ca să spun aşa. Simţim că totul pe lume stă sub vraja iubirii pentru Domnul nostru, că porumbeii pot fi botezaţi, iar copacii sînt fraţii noştri. Avem minunate cîntece populare despre fraternitatea dintre om („român") şi dealuri, păduri, animale — şi această frăţie nu există prin puterea noastră, ci prin harul Domnului nostru. Nu-ţi poţi imagina cît de mare este rolul jucat de acest har în *Weltanschauung*-ul nostru popular. Credem că totul este aşa, pentru că aşa a lăsat Dumnezeu. Există un minunat proverb românesc care spune: „Sîntem creştini aşa cum arborii sînt arbori şi păsările păsări." E ca şi cum ar spune că sîntem creştini *pentru că sîntem oameni*. În româneşte, cuvîntul „creştin" este identic cu acela de „om". Un ţăran român crede că singura lui datorie e să fie „drept" şi „bun" („om drept", „om bun") şi, fiind aşa, e creştin. Pentru el, creştinismul nu este o dogmă, un organism exterior de norme şi ameninţări — ci baza creaţiei, singurul sens al acestei vieţi pămînteşti. Din această cauză, străinii cred că sîntem „fatalişti" sau „leneşi", sau „indiferenţi din punct de vedere religios". Este o înţelegere total greşită a întregii probleme. Sîntem doar toleranţi şi umili. Este curios că biserica ortodoxă greacă nu are misiuni, nici propagandişti şi nici... Reformă. Cred că este ceva de bun-simţ în asta. Nu credem în convertire, pentru că „să fii creştin este un lucru natural", „cum arborele este arbore", prin harul Domnului.

Cînd Filip II şi întreaga Europă obişnuia să-i ardă pe evrei şi să-i persecute pe necredincioşi, evreii şi-au găsit refugiu în ţările române. Discipolii lui Jan Hus şi ai lui Calvin au fost acceptaţi aici, şi această toleranţă a provocat o mulţime de tulburări politice cu Rusia şi Polonia. Văd un înţeles în toate acestea. Este ceea ce eu numesc creştinism „cosmic", opus celui ecleziastic.

Aş fi vrut să-ţi spun cîteva lucruri despre ritualul nostru, să schiţez drama cosmică pe care o poţi vedea pictată pe pereţii tuturor bisericilor noastre, să discut caracterul artei noastre religioase, care în mod eronat a fost numit „ascetică, bizantină", deşi este doar neantropomorfică. Dar, desigur, aceasta nu-şi are locul în-

tr-o asemenea scrisoare. Ceea ce doresc să repet o dată, şi încă o dată este că nu sîntem romani, cu toate că limba noastră este un dialect italian şi ne-a luat un secol să realizăm asta.

Citind cartea Dumitale, m-am întrebat dacă *noi* sîntem astfel — aşa cum propriii noştri conducători naţionalişti din trecut, îl foloseau ca să ne dea lecţii. Sînt bucuros să vă spun că nu sîntem...

Poate te-am surprins cu aceste nesfîrşite crochiuri, dar cred că mă vei ierta. La urma urmei, cu dumneata (şi poate şi cu mine) este adevărat ce spune Suarès: *Je n'ai pas besoin d'une méthode, mais d'une présence.* Aş dori să mă aflu împreună cu dumneata şi să discutăm despre aceste subiecte. Sînt convins că ţi-ar face plăcere şi, în ceea ce mă priveşte, aş vrea să ţi le expun. O să învăţ o mulţime de lucruri. Ceea ce totuşi îmi lipseşte este *o viaţă religioasă sinceră şi totală, o experienţă religioasă.* Uneori, mă simt un „bun creştin“, chiar *unul ortodox*, dar aproape întreaga mea viaţă *trece dincolo de* creştinism. Pot să-ţi mărturisesc că, în ultimul an, cînd am simţit că pot fi fericit (oh, nu în înţeles sentimental şi cu atît mai puţin carnal), am fost gata să renunţ la credinţa mea şi să mă însor cu *o indiancă.* Pentru că un lucru m-a surprins: fata, o indiancă, (dar nu „păgînă“) era mai creştină decît mine (poate pentru că avea o experienţă religioasă, iar eu am doar o predispoziţie religioasă)...

Totuşi, un lucru m-a ţinut întotdeauna legat de biserică — participarea. Participarea împreună cu comunitatea sacrală, sau întru Sfîntul Duh, ori întru tradiţie, nu ştiu încă. Dar simt că fără această *experienţă colectivă* şi miracol voi fi un *traviato.* Iar dilema mea actuală e aceasta: dacă numai prin participare la un corp spiritual putem ajunge un „echilibru neutru“ în viaţa noastră religioasă şi putem nădăjdui la mîntuire, atunci ce se poate spune despre admirabila voinţă religioasă a necredincioşilor? Nu pot să cred că ei, deoarece sînt nebotezaţi, sînt dincolo de Cristos, dincolo de adevărata religie. Şi, dacă oricine poate ajunge la acest uimitor standard fără ajutorul bisericii creştine şi al învăţăturii creştine, atunci convingerea mea despre participarea sacrală este sau relativă, sau falsă.

Şi mai este un fapt care mă răneşte cu adevărat — intoleranţa bisericilor creştine comparată cu toleranţa hinduismului: creştinii,

care cred că mîntuirea vine prin botez şi har şi activităţi în biserică — şi hinduşii, care cred că mîntuirea vine prin munca şi harul fiecăruia, fără mijlocirea unei structuri ecleziastice şi a unui reprezentant istoric al lui Dumnezeu.

Am început să cred că *creştinismul nu este singura cale*. Şi, dacă este aşa, convertirea este inutilă, unitatea bisericilor o problemă socio-politică — şi nu una religioasă — şi numai cînd fiecare îşi va avea calea proprie de abordare, va exista o religie unică. Dar nu sînt încă totuşi sigur de toate acestea, deşi le simt. Din aceste motive, mi-am interzis să mă gîndesc la ele pînă la întoarcerea în Europa. Vedeţi, sfînta inchiziţie e un păcat şi o necesitate în fiecare dintre noi.

Dar trebuie să închei scrisoarea aceasta lungă şi confuză. Înţeleg unele dintre reperele noii Dumitale viziuni religioase despre viaţă. Dar nu pe toate. Şi mi-aş dori să nu-ţi fi putut spune cîte dintre ele. Aş dori să citesc o altă *Teoria della religione*, completată şi revizuită în lumina noii Dumitale înţelegeri privind această problemă. Şi sper că într-o zi te vei aşeza şi o vei scrie. Pentru că ţi-ai completat acum sinteza despre Zagreus, trebuie doar să ţi-o completezi pe cealaltă de mai mare importanţă despre experienţa religioasă şi dogmă. Şi dacă va fi scrisă în engleză, va constitui un ajutor important şi imediat pentru tineri. Ai putea zîmbi dar sînt sigur că va fi apreciată în India, da, în India. Văd de pe acum un spectacol dintre cele mai interesante: grupul de indieni creştini bazat pe o experienţă indiană a lui Christos, nu pe catehisme şi misionari. Şi simt că această creştinătate nu va fi cu nimic mai prejos.

Acum despre mine. În ultimul an, am publicat un roman, *Isabel*, care a avut un succes neaşteptat acasă. Am publicat, de asemenea, pagini întinse despre filozofia religioasă a Indiei. Una dintre ele *Il male e la liberazione nella filosofia Samkhya–Yoga* a fost publicat de Buonaiuti în *Ricerche Religiose* (mai 1930). Dar traducerea italienească nu este deloc satisfăcătoare peste tot. Viitoarea mea lucrare este *The Psychology of Yoga Meditation and the Metaphysic of Liberation*. O să vă scriu mai tîrziu despre ea mai mult, deoarece cred că este de oarecare importanţă. Am învăţat o mulţime de *cose indiane* şi, cîndva, o să scriu despre ele.

Mă interesează în mod special problema răului și a eliberării. În *Ricerche Religiose*, voi publica curînd cîteva considerații despre umanismul religios al Indiei înfruntînd propaganda creștină. Am însă de gînd să abordez mai profund și mai amănunțit interiorizarea ritualului în cadrul școlilor filozofice Yoga, Tantra etc. Credeți că *publicații trimestriale cu tematică filozofică sau religioasă din Statele Unite vor publica asemenea articole scrise de mine*? Ați avea amabilitatea să-mi sugerați vreuna dintre ele? Dacă public în India, o să fie îngropat de viu — iar în italiană acum scriu cu mare greutate. În ce privește Franța, acolo cunosc doar *Revue d'histoire des religions* și cum, deocamdată, nu pretind că sînt un istoric al religiilor, mă îndoiesc serios că o să pot fi publicat.

Vă rog să-mi scrieți și să-mi vorbiți cu mai multe amănunte despre *itinerario spirituale* al D-voastră...

Cu toate urările și încrederea în succesul călătoriei D-voastră.

Cu sinceritate al D-voastră,

Mircea Eliade

P. S. Voi rămîne în India cel mai probabil încă un an. Vă voi scrie mai tîrziu despre ce cred despre Gandhi. Dar nu e lucru ușor...

XXIII

Berlinerstrasse 146, bei Petzke
Charlottenburg, Berlin

[le] 4 août 1936

Mon cher Professeur Macchioro,

J'ai reçu votre aimable et extrêmement intéressante lettre ici, à Berlin, où je me trouve depuis quelques jours. J'ai passé trois semaines en Angleterre, spécialement à Oxford, car j'ai essayé de comprendre l'ainsi nommé *Oxford Group Movement*. Je reste à Berlin jusqu'au commencement d[u] septembre.

Ce que vous m'écrivez sur mon *Yoga* me rappelle beaucoup d'autres insuffisances de mon livre. Par exemple, vous avez raison d'observer les lacunes sur le Hathayoga. Mon livre pêche par

un excès de prudence et de „critique". En vérité, j'ai passé six mois dans une monastère de Himalaya (Rishikesh, Hardwar) et j'ai pratiqué assez sérieusement le Hathayoga. Mais, en écrivant mon *Yoga*, j'ai été extrêmement prudent, parce que, en Roumanie, je suis „compromis" par une affreuse notoriété; j'ai beaucoup parlé sur les „choses mystiques" et tout le monde croit que je suis incapable d'un travail „scientifique", c'est-à-dire un peu borné et sans imagination. Personnellement, je suis assez convaincu de la valeur thérapeutique du Hathayoga. Je prépare un petit livre — beaucoup plus „courageux", plus sincère — sur ces questions.

En ce qui concerne la mentalité indienne, je suis enthousiasmé. J'adore la sensibilité bengalaise; leur „présence" dans le corp, leur conception de la femme, de l'amour, de l'art. Peut-être je viendrai en Italie pendant le printemps, et je serai heureux de discuter avec vous ces choses-ci; j'ai été vivement surpris d'apprendre que vous avez passé deux ans dans l'Inde; surpris et enchanté en même temps, car je sais maintenant que le Yoga sera mieux connu en Europe, si vous mettez votre main là-dessus.

J'ai publié mon livre dans des conditions infernales; sans textes, sans bibliothèques à ma disposition. Peut-être j'aurai l'occasion de préparer une seconde édition, améliorée et amplifiée. Quelques fautes de traduction ont altéré le sens de mon texte (par ex[emple] p. 304; je connais parfaitement la Kumbh-Mela, car j'ai été moi-même à la Kumbh-Mela d'Allahabad en mars 1930 et je suis resté cinq jours parmi les saddhus). Je voudrai aussi amplifier le chapitre des Conclusions; je pense que mon interprétation de Karma comme solidarité avec la Vie et le Cosmos, c'est-à-dire solidarité avec la mort universelle, est assez intéressante. Je suis extrêmement content que vous avez remarqué le ch[apitre] VIII, car je crois que j'ai établi définitivement le caractère sotériologique de l'alchimie orientale, science qui n'est pas une préchimie, mais une technique mystique. J'ai publié aussi un petit livre sur cette question (*Alchimia asiatică*, Bucureşti, 1935), que je vous l'ai envoyé.

Croyez-moi que j'attends avec impatience voir le travail sur l'Inde. Vous pouvez m'écrire, après [le] 5 sept[embre], à l'Université de Lettres, Bucarest, ou à mon adresse: 43, [rue] Palade.

Je serais toujours heureux de vous lire. Votre dévoué et reconnaissant

Mircea Eliade

Ciorna în arhiva Mircea Handoca

[Traducere]

4 august 1936

Dragul meu Profesor Macchioro,

Am primit amabila şi extrem de interesanta scrisoare a Dumneavoastră aici, la Berlin, unde mă aflu de cîteva zile. Am petrecut trei săptămîni în Anglia, la Oxford, căci am încercat să înţeleg aşa-numitul *Oxford Group Movement*. Rămîn la Berlin pînă la începutul lui septembrie.

Ceea ce îmi scrieţi despre volumul meu *Yoga* îmi aminteşte multe alte insuficienţe ale cărţii mele. De exemplu, aveţi dreptate să observaţi lacunele privitoare la Hathayoga. Cartea mea păcătuieşte printr-un exces de prudenţă şi de „critică". În realitate, am petrecut şase luni într-o mînăstire din Himalaya (Rishikesh, Hardwar) şi am practicat cu destulă seriozitate Hathayoga. Dar, scriind *Yoga*, am fost extrem de prudent, pentru că în România sînt compromis printr-o anume notorietate; am vorbit mult despre „lucrurile mistice" şi toată lumea crede că sînt incapabil de o muncă „ştiinţifică", adică puţin mărginită şi fără imaginaţie. Personal, sînt destul de convins de valoarea terapeutică a Hathayoga. Pregătesc o cărticică mult mai „curajoasă", mai sinceră despre această chestiune.

În ce priveşte mentalitatea indiană, sînt entuziasmat. Ador sensibilitatea bengaleză; „prezenţa" lor în corp, concepţia lor despre femeie, dragoste, artă. Poate voi veni în Italia în primăvara viitoare şi voi fi fericit să discut cu Dumneavoastră aceste lucruri. Am fost foarte surprins să aflu că aţi petrecut doi ani în India; surprins şi încîntat în acelaşi timp, căci ştiu acum că *Yoga* va fi mai bine cunoscută în Europa.

Mi-am publicat cartea în condiţii infernale; fără texte, fără biblioteci la dispoziţie. Poate voi avea posibilitatea să pregătesc o a doua ediţie, ameliorată şi amplificată. Cîteva greşeli de tradu-

cere au alterat sensul textului meu (de exemplu, p. 304; cunosc perfect Kumbh-Mela, căci am fost eu însumi la Kumbh-Mela din Allahabad, în martie 1930, şi am rămas cinci zile printre saddhuşi). Aş vrea, de asemenea, să amplific capitolul Concluziilor; mă gîndesc că interpretarea pe care o dau *karmei* ca solidaritate cu viaţa şi Cosmosul, adică o solidaritate cu moartea universală, e destul de interesantă. Sînt deosebit de mulţumit că aţi remarcat capitolul al VIII-lea, căci cred că am stabilit definitiv caracterul soteriologic al alchimiei orientale; ştiinţă care nu este o prechimie, ci o tehnică mistică. Am publicat chiar o cărticică despre această chestiune (*Alchimia asiatică*, Bucureşti, 1935), pe care v-am trimis-o.

Credeţi-mă că aştept cu nerăbdare lucrările Dumneavoastră despre India. Puteţi să-mi scrieţi, după 5 septembrie, la Universitatea de Litere din Bucureşti sau la adresa mea: strada Palade nr. 43. Voi fi totdeauna fericit de a vă putea citi.

Devotatul şi recunoscătorul Dumneavoastră

Mircea Eliade

XXIV

Zalmoxis
Revue des études religieuses
Rédaction: str[ada] Palade nr. 43 — Bucureşti, III

[le] 12 mai 1939

Cher Maître,

Votre lettre d[u] 30 avril m'a produit un vif plaisir. Je me suis rappellé notre correspondance d'il y a 10 ans auparavant. Je vous confesse que les vicissitudes de la vie ne me décourragent point. Je travaille, je pense, je vis exactement comme [s']il n'y a rien passé. Vous avez raison: never give up![1]

Il y a longtemps déjà que j'ai fait de la „littérature". J'ai publié quelques romans, qui ont eu un certain succès. En effet, je suis mieux connu en Roumanie comme écrivain que [comme] historien des religions! Mais mon faible reste toujours l'histoire des religions. J'ai écrit aussi un livre sur l'Inde, pas fameux, mais très fraîche et assez intelligent (ça c'est déjà beaucoup!). J'ai publié,

enfin, quelques livres d'essais et de nouvelles. Je gagne ma vie, actuellement, en écrivant de petits essais et des articles (genre „generally speaking[2]!") pour deux revues roumaines aux grands tirages. Le public roumain est très peu nombreux, pourtant mes livres se „vendent" assez bien (4 000–10 000 exemplaires). Ça veut dire que je gagne, seulement de mes livres, 10 000 lires italiennes per annum[3]. Ce n'est pas beaucoup, mais avec cette somme et les honoraires des articles je peux vivre moi, ma femme et mon enfant.

L'année dernière j'ai connu M. Scarpa et j'ai parlé beaucoup de vous. Votre *Roma capta* est très appréciée chez nous, et spécialement par les gens intelligents. Je serai très heureux de recevoir un article de la part de M. [Ernesto] De Martino. Pour le IIe tome de *Zalmoxis*, j'ai reçu déjà une longue étude de Dr. Ananda Coomaraswamy, *Svayamātrunā: Ianua coeli* et un mémoire de C[arl] Clemen sur *Zalmoxis*.

J'espère toujours de revoir l'Italie et de vous revoir. En 1936 et 1937 j'ai passé par Trieste, mais j'ai eu toujours trop peu de temps pour vous rechercher.

Dans l'attente de vous lire, je reste, cher Maître, votre dévoué

Mircea Eliade

---

[1] Să nu te dai niciodată bătut! (*lb. engl.*) (*n. ed.*).
[2] În general vorbind (*lb. engl.*) (*n. ed.*).
[3] Pe an (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca

[Traducere]

12 mai 1939

Dragă Maestre,

Scrisoarea Dumneavoastră din 30 aprilie mi-a produs o vie plăcere. Mi-am amintit de corespondenţa noastră de acum zece ani. Vă mărturisesc că vicisitudinile vieţii nu m-au descurajat deloc. Muncesc, gîndesc, trăiesc exact ca şi cum nu s-ar fi petrecut nimic. Aveţi dreptate: *never give up!*

Cu multă vreme în urmă am scris „literatură". Am publicat cîteva romane care au avut un oarecare succes. Într-adevăr, în Ro-

mânia sînt mai bine cunoscut ca scriitor decît ca istoric al religiilor. Slăbiciunea mea continuă să rămînă însă istoria religiilor. Am scris, de asemenea, o carte despre India, nu prea faimoasă, dar proaspătă şi destul de inteligentă (asta este deja mult!). Am publicat, în sfîrşit, cîteva cărţi de eseuri şi nuvele. Îmi cîştig existenţa actualmente scriind mici eseuri şi articole (genul *generally speaking*!) pentru două reviste româneşti cu tiraje mari. Publicul românesc este foarte puţin numeros, totuşi cărţile mele se „vînd" destul de bine (4 000–10 000 de exemplare). Asta înseamnă că cîştig numai din cărţile mele 10 000 de lire italiene *per annum*. Nu este mult, dar cu această sumă şi cu onorariile primite pentru articole, pot să trăiesc eu, soţia mea şi copilul nostru.

Anul trecut l-am cunoscut pe d. Scarpa şi am vorbit mult despre Dumneavoastră. Cartea Dumneavoastră *Roma capta* este foarte apreciată la noi, şi în mod special de oamenii inteligenţi. Voi fi foarte fericit să primesc un articol din partea dlui Ernesto De Martino. Pentru cel de-al doilea tom din *Zalmoxis* am primit deja un amplu studiu de la Dr. Ananda Coomaraswamy, *Svayamātrunā: Ianua coeli* şi o expunere a lui Carl Clemen asupra lui *Zalmoxis*.

Sper mereu să revăd Italia şi pe Dumneavoastră. În 1936 şi 1937 am trecut prin Triest, dar am avut mereu prea puţin timp pentru a vă căuta.

Aşteptînd să vă citesc, rămîn, dragă Maestre devotatul Dumneavoastră.

Mircea Eliade

CĂTRE MARIA MALEWSKA

29 May 1972

Miss Maria Malewska
ZNAK miesiecznik redakcja
Krakow, Sienna 5
Poland

Dear Miss Malewska,

Thank you for your letter. I will be glad to respond to your questions, but I will have to postpone work on the interview until the summer, when I will have more time.

My best wishes to you and your colleagues.
Sincerely yours,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Scrisoarea de faţă e răspuns la solicitarea unui interviu pentru revista *Znak* „prima publicaţie din Polonia (şi din întregul „lagăr socialist" — *nota M. H.*) care a prezentat publicului opera Dumneavoastră". Revista *Znak* din Cracovia, an X, 1961, pp. 1379–1403, reprodusese şi comentase un amplu fragment din *Tratatul de istorie a religiilor.*

[Traducere]

29 mai 1972

Stimată domnişoară Malewska,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea Dumneavoastră. Aş fi încîntat să răspund întrebărilor Dumneavoastră, dar va trebui să amîn interviul pînă la vară, cînd voi avea mai mult timp.

Cele mai bune urări Dumneavoastră şi colegilor Dumneavoastră.

Cu respect

Mircea Eliade

CĂTRE MARIA MANOLIU MANEA*

23 mai 1983

Mult stimată Colegă,

Vă cer iertare şi vă mulţumesc cu întîrziere pentru Diploma de onoare a Academiei Româno-Americane. Am primit Diploma şi scrisoarea Dumneavoastră care o însoţea în timpul Colocviului despre mitologie pe care l-a organizat Facultatea noastră (9–12 mai). Apoi, aşa cum mă temusem, am pierdut o săptămînă cu foştii mei studenţi şi, din nefericire, încercînd să-mi atenuez durerile artrito-rhematoidale de care sufăr.

Nepotul meu, Sorin, mi-a povestit multe lucruri încurajatoare despre Congres. Alaltăieri, venind să mă vadă, Matei Călinescu a completat „darea de seamă". Vă felicit din toată inima.

Salutări „melancolice" soțului și cele mai respectuoase urări de bine Dumneavoastră.

Mircea Eliade

Reprodus (în facsimil) în *Journal of the American Romanian Academy of Arts and Sciences* (Davis, California) nr. 10, 1987.

* Maria Manoliu Manea (n. 1934), profesor universitar, specialist în lingvistică generală și romanică. Din 1977 în exil, funcționează ca profesor de franceză și italiană la Universitatea din California. Din 1982, Maria Manoliu Manea este președinte al asociației American-Romanian Academy of Arts and Sciences.

Dintre scrierile sale: *Gramatica comparată a limbilor romanice* (1971); *Structuralismul lingvistic* (1973); *Manual de lingvistică romanică* (1973, 1989) etc.

CĂTRE PETRE MANOLIU*

Vara [1936]

Dragă Petrache,

Scrisoarea pe care mi-ai trimis-o este cea dintîi mărturisire prietenească și generoasă față de ceea ce s-ar putea numi „activitatea" mea „științifică"[1]. A fost un gest care mi-a făcut o sinceră și mare bucurie. Nu știu cît de departe va pătrunde *Yoga*, dar sînt încă pe deplin convins că am încercat o curajoasă sinteză, așa cum nu s-a făcut pînă acum în Europa.

Citindu-ți cuvintele atît de calde, recunoscîndu-ți caligrafia ta — mi-am amintit de după-amiaza începută în mansarda mea din Strada Melodiei și terminată în fața comisiei de doctorat de la facultate. Ai spus atunci un cuvînt frumos, pe care nu l-am uitat: că eu caut „rădăcinile". Am încercat să mă țin de cuvînt...

Îți mulțumesc prietenește și îți urez și eu sănătate și creație. Te îmbrățișez!

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Barbu Brezianu

* Petre Manoliu (1903–1976), publicist, redactor la *Credința*, *Bilete de papagal*, *Lumea românească*, *Timpul*, autor al romanelor: *Moartea nimănui* (1937), *Domnița Ralu Caragea* (1938).

---

[1] Scrisoarea de față e un răspuns la epistola lui Petre Manoliu din 8 mai 1936, în care acesta îl felicita călduros pentru volumul *Yoga*: „Odinioară, se vorbea de un Heliade, mîine se va vorbi de un Eliade..."

CĂTRE EMIL MANU*

Paris
14 septembrie 1977

Stimate Domnule Manu,

Multe mulțumiri pentru scrisoarea din 17 august și, totodată, iertare că-ți scriu repede, grăbit și, mi-e teamă... ininteligibil (căci sufăr de o crampă a scriitorului: de șapte săptămîni, o criză de natură artritică). Îți sînt recunoscător pentru interesul pe care îl arăți față de începuturile mele critice. Și-mi pare rău că ți-ai dat osteneala (ca să nu mai vorbesc de cheltuieli...) de a transcrie atîtea articole de mult uitate (cel puțin, de autorul lor). Ca să fiu sincer, îți mărturisesc că nu sper să văd publicată cartea pe care ai pregătit-o cu atîta dragoste. Poate mai tîrziu, cînd mă voi muta într-o altă galaxie... Nu e mare pagubă: izolate de [ceea] ce am scris după 1940, textele nu au prea mult interes. În orice caz, îți comunic aceste cîteva observații:

a) piesele III, 8: III–II, 3, 4 au fost retipărite în *Insula lui Euthanasius*.

b) *Cetind pe N. Iorga* ar trebui completat cu celălalt articol, *De la Nicolae Iorga la Hermes Trismegist* sau precedat de *Iorga* publicat în *Vlăstarul* (revista Liceului „Spiru Haret", 1924).

c) II, 5 cuprinde cele două articole, retipărite în extras sub titlul *Limbajele secrete*.

d) V, 1 a fost republicat în *Șantier*.

Mă opresc aici.

Vreau să-ţi mulţumesc pentru articolele din *Săptămîna*, pe care le cunoşteam de altfel (mi le-au trimis prietenii).

Evident, aş fi fericit să primesc copia acestor scrieri din prima tinereţe: adresa mea, din octombrie pînă în mai, aproape în fiecare an, Chicago, Illinois 67376, University of Chicago. La Paris, dacă nu mă găseşti (dar ce rău mi-ar părea), pachetul poate fi depus la Mlle J. Desjardin, 18 rue Lemark, Paris, 18^{e} sau la Prof. Alain Guillermou.

Cu sinceră recunoştinţă, al D-tale

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Emil Manu, Bucureşti

Publicat de destinatar la începutul volumului Mircea Eliade *Lucrurile de taină*, ediţie îngrijită, note şi prefaţă de Emil Manu, Editura Eminescu, 1995.

* Emil Manu (n. 1922) cercetător la Institutul „George Călinescu", autor al cărţilor: *Prolegomene argheziene*, 1968; *Reviste româneşti de poezie*, 1972; *Sinteze şi antisinteze literare*, 1978; *Eseu despre generaţia războiului*, 1978; *Arta poeticii la români*, 1979; *Roza vînturilor*, 1980; *Infernurile noastre. Jurnal de detenţie* (1993) etc. ...

CĂTRE NELU MANZATTI*

I

Paris

18 septembrie 1954

Dragă Nellu,

Scrisoarea ta şi veştile bune pe care mi le-a adus mi-au făcut o nespusă bucurie. Îţi răspund pe loc, pentru că zilele acestea mă mut la Val d'Or, şi săptămîni de-a rîndul voi fi confiscat cu „mii" de treburi (mai mult sau mai puţin utile!). Te felicit din inimă pentru succesele tale şi mă bucur de ele ca şi cum ar fi ale fratelui

meu. Aflînd astă-vară la Ascona că te-ai îndreptat spre Milano şi d. Drăgan, am fost fericit. Îmi spuneam că la Garche riscai să te fărîmiţezi. Ai avut o idee excelentă că ai reintegrat circuitul industrialo-politico-monden. Aici, vei putea da maximum.

Felicitări pentru *Imn*. Sper să aibă succesul meritat. Am uitat şi bruma de muzică pe care o mai ştiam acum 15–20 de ani, aşa că n-am încercat să-l descifrez. Din nefericire, nu am nici un prieten poet francez. Dar chestia nu e atît de gravă. Ieruncii cunosc destui poeţi tineri. Ei sînt acuma în Italia (Padova, Veneţia) şi s-ar putea să-i întîlneşti. Dacă nu, le voi vorbi eu la întoarcere. (Sper să nu-ţi rătăcesc *Imnul* şi textul printre hîrtiile pe care le încarc zilele astea...)

Adresa lui Const[antin] Brăiloiu[1]: 4, rue Armand Moisant, Paris 14^{e}.

Eu mă lupt să termin o carte pînă la 1 octombrie. *Yoga* este în corecturi. Romanul l-am terminat astă-vară şi acuma se traduce. Cam astea sînt noutăţile. Sîntem, pot spune, sănătoşi — dar eu mă simt puţin obosit, pentru că n-am avut propriu-zis nici vacanţă, nici vară.

Unde am fost, la Ascona, la Avon (la un Congres) sau la Paris — a plouat tot timpul.

Salută pe d. Drăgan din partea noastră şi spune-i că ne bucurăm mult să-l întîlnim, de Crăciun, la Paris.

Prieteneşti salutări de la Christinel.

Te îmbrăţişează frăţeşte

Mircea

Adresa noastră va fi: 45, rue du Val d'Or, Saint-Cloud (Seine).

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

* Nelu Manzatti (1902–?) compozitor, autor de romanţe.

---

[1] Constantin Brăiloiu (1893–1958), muzicolog, folclorist şi compozitor român.

II

Swift Hall
Universitate
Chicago

18 aprilie 1959

Dragă Nellu,

Voiam de mult să-ţi scriu în legătură cu o chestiune penibilă (despre care vei citi mai jos), dar mă paraliza[u] sila şi dezgustul. Dar iată că aflu „din America" despre senzaţionalul tău succes, şi bucuria pe care am simţit-o amîndoi la vestea că tot tu i-ai biruit, deşi nu eşti nici franţuz, nici italian — bucuria aceasta sinceră şi prietenească, însoţită de sentimente de mîndrie românească, îmi dă acum curaj să-ţi scriu. Să ne trăieşti, dragul nostru Nellu, şi să-ţi ajute Dumnezeu să impui melancolia exilului în cele patru colţuri ale lumii! E prea puţin şi prea vag să-ţi spun că te felicit din inimă. Te îmbrăţişez frăţeşte şi-ţi urez... la mai mare!...

Noi vom fi la Paris pe la 15–16 mai. Cu excepţia unei săptămîni la Zürich, în iunie (unde trebuie să ţin trei conferinţe la Jung-Institut), vom sta la Paris pînă la 15 iulie, cînd vom pleca la Ascona. Pe la 25 august, vom coborî în Italia şi vom rămîne o lună (Florenţa, Roma). Îţi dau aceste date în speranţa că ne vom putea întîlni — ori la Paris, ori la Ascona, ori în Italia.

Datorită ţie ne-am împrietenit cu Valentin Alexandrescu şi, prin noi, Mamy şi Sibylle i-au cunoscut pe el şi pe nevastă-sa. A fost cu adevărat un ceas blestemat cînd le-am pus în legătură cu Alexandreştii. După cum ştii, soţii Alexandrescu s-au despărţit, ea încearcă să divorţeze, şi el, pentru motive pe care îmi este imposibil să le înţeleg, [le] terorizează pe Sibylle şi pe Mamy, în speranţa că ele ar putea-o influenţa pe Puşa să reia viaţa conjugală. Asta e singura explicaţie pe care o pot găsi faptului că acest om — care s-a dovedit a fi o fiară, şi probabil e chiar puţin nebun — terorizează două femei singure şi fără apărare: telefoane, ameninţări, descinderi cu poliţia (ca s-o caute pe Puşa!), înjurături triviale, scandal pe stradă, scandal la Colegiu (evident, ca s-o compromită pe Sibylle), chiar şi lovituri. Mi-e imposibil să-ţi rezum tot ce ştiu — şi eu nu ştiu încă tot, pentru că Mamy şi Sibylle, ca să ne cruţe

pe noi, nu ne-au spus tot. Exasperată, Sibylle i-a intentat proces de calomnie — dar, pînă ce se va judeca procesul, el e liber să le terorizeze. Mi s-a scris din Paris că Mamy e de nerecunoscut: slăbită, cu nervii zdruncinaţi, nu mai doarme, nu mai mănîncă etc. Îi e teamă să iasă pe stradă, căci Al[exandrescu] le pîndeşte la colţ şi le insultă — în româneşte, ca să nu poată fi prins în flagrant delict de calomnie. Nu-ţi mai dau alte amănunte, probabil că le cunoşti şi tu. Şi-a vîndut mobila etc. ca, în caz de divorţ, să nu poată fi obligat să dea o pensie alimentară importantă. El pretinde că numai Mamy şi Sibylle au influenţat-o pe Puşa să divorţeze, a inventat tot felul de orori pe s[eama] Sibyllei (c-a trăit cu Puşa în Spania — cînd nici măcar nu s-au întîlnit acolo, dar el a inventat un întreg roman de aventuri pe această chestie). De aceea, bănuiesc că e nebun; Mamy [l-]a consultat pe avocatul Parlier (soţul Marianei Bosnief Paraschivescu) şi toate posibilităţile de apărare juridice au fost epuizate. Dar omul acesta e ca o bestie încolţită şi, înainte de a cădea, e în stare să facă orice crimă. Sibylle, care, o ştii, e fiinţa cea mai calmă, cea mai religioasă pe care o cunosc, a ajuns să spună: „dacă mă omoară, să mă răzbunaţi". Dacă o catolică sinceră şi convinsă ca Sibylle, care şi-a închinat viaţa educaţiei şi, pentru asta, a renunţat să aibă un cămin al ei — dacă Sibylle a ajuns să vorbească de „răzbunare", îmi dau seama că bruta asta a întrecut orice limită. I-am scris astă-toamnă două scrisori, la începutul scandalului, spunîndu-i să-şi ceară scuze Sibyllei şi lui Mamy pentru (primele măgării). Fără nici un rezultat. De cînd a fugit Puşa, şi-a pierdut minţile. Am să încerc să-l văd la Paris, dar nu-mi fac iluzii. Mai am o singură speranţă: că poate ar asculta de cuvîntul tău. Am auzit că a escrocat-o pe Mme Calléardreau de 30 de milioane şi că are proces. Nu ştiu în ce măsură informaţia asta e exactă. Dar îţi vom rămîne toţi recunoscători — Mamy, Christinel, Sibylle şi cu mine — dacă ai găsi tu o soluţie, dacă l-ai putea potoli înainte de a fi prea tîrziu.

Mamy are şaptezeci şi patru de ani şi suferă de inimă.

Te îmbrăţişăm amîndoi cu toată prietenia,

Mircea şi Christinel

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

III

[Antet tipărit]
History of Religions

17 octombrie 1970

Dragă Nelu,

Iartă-mă că răspund atît de tîrziu — dar ai să înțelegi cauza: după douăzeci și trei de ani, nu mai îndrăznesc să mă bizui pe memorie. Cînd am primit scrisoarea ta la Paris, în care îmi cereai amănunte în legătură cu banii dați de d. Milică Marinescu lui Faur în 1947 și destinați lui Brutus și mie — îmi aduceam aminte doar de o singură sumă primită de la Faur, de mai multe subsidii primite de la Brutus, și, *mai ales*, de o mare dezamăgire (în 1947 — sau mai tîrziu?) că o altă sumă (sau altele?) făgăduită de Faur n-a mai ajuns. Lucrurile erau prea vagi ca să ți le comunic în această stare, și am așteptat reîntoarcerea la Chicago, ca să „consult“ *Jurnalul*.

De abia ajuns acasă (seara de 14 octombrie), am început să recitesc caietele din 1947. Iată ce am găsit (citez): „20 februarie. Primesc de la Brutus 30 000 [de] franci (francezi) împrumut pe termen lung“; „19 mai. Îmi dă Brutus, venit pentru cîteva zile la Paris, 20 000 [de] franci, care mă vor scoate din mizerie trei săptămîni“; „30 iunie. Primesc de la Lisabona în plic o bancnotă de 5 000 [de] fr[anci] de la B[rutus]“; „11 august. Tot în plic, 5 000 [de] fr[anci]“; „la 14 noiembrie, încep să-mi cumpăr, din banii împrumutați de Faur de la Rio de Janeiro — om de bine pe care nu-l cunosc, ediția Balzac de la Conard“... (Nici o indicație de sumă, dar era[u] probabil vreo 20–30 000 [de] franci, pentru că ediția Conard costa, atunci, 18 000 [de] fr[anci].)

Asta e tot. N-am regăsit (deși știam că o notasem) „dezamăgirea“ pe care mi-a provocat-o vestea că Faur nu-mi mai poate da suma făgăduită. Dar îmi aminteam de ea. Nu știu dacă sumele trimise de B[rutus] C[oste] de la Lisabona veneau din partea dlui N. M[alaxa] sau din altă sursă. Dacă ești de acord, am să-l întreb pe Brutus, de Crăciun, cînd voi fi din nou la New York. În orice caz, te asigur că toate ajutoarele, stipendiile sau „împrumuturile pe termen lung“ pe care le-am primit au fost notate în *Jurnal*. N-am

apucat să înapoiez decît acele, puţine, sute de dolari pe care mi le-a trimis N. Malaxa — dar am avut mîngîierea să aflu că aceşti bani i-au îndulcit ultimii doi ani de viaţă, cînd fostul miliardar nu dispunea decît de... un dolar pe zi, înmînat conştiincios şi acru de fata lui (Dumnezeu s-o ierte!...).

Cu privire la „campania intransigenţilor", nu prea am multe de spus. E vorba de gelozie, invidie, ură, imbecilitate şi, uneori, bănuiesc, o foarte abilă acţiune de dezagregare a emigraţiei, pornită de cine trebuie. Atacurile, insultele, aluziile — nu mă impresionează; de altfel, de la o bucată de vreme nici nu le mai citesc, cum n-am citit prozele similare şi premergătoare campaniei de azi, publicată în presa comunistă între 1946–1960. De la „fascist şi criminal de război" la „colaborator al Diavolului" (sau cam aşa ceva, pentru că n-am citit-o cu ochii mei, dar cred că expresia [îi] aparţine lui V[asile] Posteucă), nu există soluţie de continuitate. Pe mine, *scriitor român*, mă interesează un singur lucru: ca literatura pe care am scris-o *în libertate* (în ţară pînă în 1940 şi în Occident după 1945) să circule şi să fie accesibilă tinerelor generaţii, crescute exclusiv cu proza şi poezia produsă în conformitate cu normativele ocupantului. Nu *eu* am cerut retipărirea, ci *ei* m-au rugat, aceiaşi „culturali" pentru care, pînă mai acum cinci-şase ani, eram „fascistul, obscurantistul etc. etc.".

Nu înţeleg cum oameni pe care-i credeam cinstiţi şi inteligenţi nu-şi dau seama că e vorba de un succes *al nostru*, al celor din exil, al rezistenţei. Cozile de topor şi ceilalţi din R.S.R. recunosc, fără s-o spună făţiş, că s-au înşelat, că *noi existăm*, că nu ne-au putut ucide... Dar de ce să ne mai pierdem vremea cu asemenea prostii?

Nu cred însă că voi putea accepta preşedinţia Soc[ietăţii] Academice — nu numai pentru că nu sînt bun pentru asemenea funcţie, dar şi pentru că, de foarte curînd, mi-am luat cetăţenia americană (am luat-o, în sfîrşit, ca să pot călători, fără viză, în ţări şi continente pînă acum inaccesibile).

Ne-a părut rău lui Christinel şi mie că nu te-am văzut la Paris.

Şi o veste bună: *Noaptea de Sînziene* apare la Paris; primul volum înainte de Crăciun. Veţi putea citi capodopera mea în limba în care a fost scrisă. Evident, intransigenţii nu vor sufla un sin-

gur cuvînt — aşa cum n-au spus nimic de apariţia volumului *De Zalmoxis à Gengis Khan* şi au trecut sub tăcere alegerea mea la Academia Britanică, primul român căruia i se face o asemenea cinste...

Sărută mîna lui Eta.

Te îmbrăţişează

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

CĂTRE ADRIAN MARINO*

I

12 ianuarie 1971

Dragă Domnule Marino,

La mulţi ani!

Doar cîteva rînduri, ca să-ţi spun că ţi-am trimis azi prin poştă aeriană Loveyoz, *The Greek Chain of Be.*

Am pe masă *Ideas in Cultural Perspective*; e prea mare şi prea grea pentru a fi expediată cu avionul. Trebuie s-o trimit recomandată. Asta mai poate întîrzia (nu am avut niciodată timp să mă duc la poştă!).

Celelalte (reproducerea articolelor) urmează. A. Loveyoz *Essays* se retipăreşte.

Îţi urează numai bine al D-tale

Mircea Eliade

P.S. Dacă mi-ai trimite *Opera lui M(acedonski)*, ţi-aş rămîne recunoscător.

Ţi-am spus la Paris cît de mult mi-a plăcut *Viaţa*...

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscrise, 231053

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), octombrie, nr. 27–30, p. 2

* Adrian Marino (n. 1921) este una dintre personalităţile culturii româneşti care nu are nevoie de prezentare. Am publicat scrisorile primite de Adrian Marino de la Eliade în şase numere ale *Jurnalului literar* din octombrie 1992 pînă în martie 1993, cu o prezentare din care citez: „*Hermeneutica lui Mircea Eliade* (cu toate «accidentele» biografice ale celui ce-a zămislit-o) nu poate fi ştearsă de nimeni din bibliografia lui Adrian Marino şi nici din cea a istoriei literare universale".

Adrian Marino îmi scria, printre altele, la 4 iunie 1992 despre cartea Domniei sale *Hermeneutica lui Mircea Eliade*:

„Am avut extrem de multe neplăceri extraliterare, care aproape m-au făcut să regret că am scris această carte. Cu plăcere enormă, aproape cu entuziasm, repede, exact într-o sută de zile, apoi grosolan răstălmăcită. Iată de ce m-am ocupat de *Hermeneutica lui Mircea Eliade*:

1) Pentru a sparge în 1979–1980 o blocadă, a sfida o interdicţie, a participa în felul meu la o cultură paralelă, în plină epocă ceauşistă. Cartea a fost interzisă, apoi «aprobată», în cadrul unor manevre de culise şi captare, încurajat, trebuie spus cu tărie, şi de cel în cauză. Am amănunte şi dovezi. Nu îndrăznesc să spun că a fost şi un gest de «rezistenţă» intelectuală: noţiunea s-a banalizat şi depreciat azi.

2) Pentru a întemeia, a «inventa», a «descoperi» o tradiţie hermeneutică românească de la care eu şi alţii să se revendice în lucrările lor ulterioare. Ca să nu plutesc total în aer, am «construit această hermeneutică a lui Mircea Eliade» din elementele operei sale. Atît şi nimic mai mult."

În unele momente de cumpănă, dezgustat de multele mizerii rezervate de deceniul al nouălea, intenţiona să distrugă această corespondenţă. S-a răzgîndit pînă la urmă şi a donat-o Bibliotecii Academiei Române.

Mulţumindu-i cordial, îmi permit să-i amintesc că Sorana Ţopa a ars peste o sută de scrisori de la Eliade şi Cioran, văduvind istoria literară de numeroase date şi fapte. În orice caz, nu vom mai avea dovezi concrete pentru afirmaţiile noastre privitoare la deceniul al patrulea.

De aceea, ne bucurăm că documentele de faţă s-au păstrat. Aceste pagini cuprind date din viaţa expeditorului, fugare impresii de călătorie, amintiri despre articole şi oameni din prima tinereţe, geneza şi tirajul unor volume, impresii de lectură. Desprindem ceva din febra apariţiei ediţiei româneşti şi franceze a *Hermeneuticii...*, satisfacţia şi recunoştinţa lui Mircea Eliade faţă de autor.

Nu putem lăsa la o parte judecăţile de valoare, a căror sinceritate nu poate fi pusă la îndoială.

II

[Antet tipărit]

Albion College
Albion, Michigan 49224

18 mai 1971

Dragă Domnule Marino,

Am impresia că ultima mea scrisoare s-a rătăcit — cea în care-ţi vorbeam de „accidentul" din 9 martie (cînd împlineam 64 de ani) şi-ţi confirmam primirea cărţilor şi revistelor. „Accidentul" a fost o pericardită, provocată de o infecţie a laringelui. După douăzeci şi cinci de zile la spital, a urmat o lungă convalescenţă — dar acum mi-am revenit. (Mă aflam aici, la Albion, ca să pot lucra mai în linişte!...)

Mă răzbun cum pot de curînd, dar la 30 mai mă reîntorc la Chicago. Mă bucur că ţi-a plăcut *La Nostalgie*. Ai să mai primeşti şi altele, de la Paris şi de la Chicago. Îndată ce mă întorc la Chicago, voi ruga pe cineva să facă fotocopiile. Să nu crezi că uitasem de ele — dar rătăcisem lista! Am regăsit-o puţin înainte de a pleca spre Albion.

Explică, te rog, dlui [Alexandru] Căprariu[1] despre ce a fost vorba: o încercare iniţiatică, din care m-am trezit *renatus*[2]!

Sper să ne vedem la Paris, unde vom fi de la 1 sep[tembrie] la 15 oct[ombrie].

Cu mulţumiri şi cele mai bune sentimente,

al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscrise, 231054

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), octombrie, nr. 27–30, p. 2.

---

[1] Alexandru Căprariu (1929–1988), poet şi critic literar, director al Editurii Dacia din Cluj-Napoca.

[2] Renăscut (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

III

[Antet tipărit]
The University of Chicago
Chicago-Illinois 60637
Committee on Social Thought

30 august 1971

Dragă Domnule Marino,

Azi, am primit pachetul cu cărţi şi reviste şi mă grăbesc să-ţi mulţumesc, rugîndu-te însă să nu-mi mai trimiţi altele, pentru că, uite, se întîmplă să am deja *Filozofia, Arta traco-getică, Creaţie şi ideatică* — şi aproape toate revistele (primesc regulat *România literară*, *Contemporanul*, *Steaua*, *Luceafărul* etc.).

Mîine, zburăm la Paris.

La întoarcere, voi încerca să găsesc şi să-ţi expediez cărţile de care ai nevoie.

The Two and the One este titlul ediţiei engleze (Harvill Press) a cărţii *Meph*[*istophélès*] *et l'Androgine.*

Cu prietenie al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscrise, 231055

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), octombrie, nr. 27–30, p. 2.

IV

[Antet tipărit]
History of Religions

19 aprilie 1973

Dragă Domnule Marino,

Am primit mai de mult scrisoarea D-tale din 14 martie, dar am amînat răspunsul în aşteptarea *Dicţionarului*. În sfîrşit, acum cîteva zile l-am primit şi de-atunci m-am desfătat ceasuri de-a rîndul răsfoindu-l de la un cap la altul (aşa fac cu orice carte care mă interesează) şi, apoi, citind articolele care mă atrag cu precă-

dere („fantasticul", „eseul", „biografia", „barocul" etc.). Îți mulțumesc din inimă că mi l-ai dăruit și tot atît de sincer te felicit pentru acest *opus magnum*[1] pe care ai avut curajul să-l concepi și să-l împlinești la *începutul* maturității D-tale. Regret doar că *există* numai în românește (rezumatele în limbi străine sînt utile, dar...). Sper că mai tîrziu, cînd lucrarea va fi aproape încheiată, vei pregăti și o versiune franceză, chiar cu inevitabilele „adaptări" pentru publicul european. Personal, îți sînt recunoscător că ai amintit și numele meu în legătură cu istoria ideilor în România (bunăoară, în articolul „autenticitate"). De obicei, cînd (rareori) îmi apare numele, referințele sînt aproape exclusiv la producția în limba franceză sau la „literatura" mea din anii 1930–39. Dar acesta e un detaliu de interes strict personal. L-am amintit doar ca să-ți mulțumesc. (Știu că, după moartea mea, lucrurile se vor schimba, pentru simplul motiv că aparțin culturii românești, și nu numai din epoca interbelică...)

Mă bucură vestea apariției revistei (*Cahiers roumains*). Cam tot ce s-a făcut și se face în țară este ignorat, peste hotare, de către „personalitățile creatoare" ale disciplinei respective — *singurele* care contează. Mi-este perfect indiferent ce scriu gazetarii, birocrații culturali, turiștii sau chiar meseriașii onești. Se publică atît de mult — încît numai șansa sau autoritatea unui mare critic poate sparge cercul de fier al para-anonimatului. „Circulația" unor nume în cercurile „specialiștilor" logicieni, ingineri, filologi românizanți etc. nu conduce automat la recunoașterea culturii românești. Spania „modernă" a intrat în „universalitate" prin [Miguel de] Unamuno[2] și [José] Ortega [y Gasset][3], deși existase un gigant ca [Marcelino] Menéndez y Pelayo[4] (dar pe care nu-l citiseră dincolo de frontierele patriei decît „specialiștii"...).

...Deci îți urez succes!

Cred că ai primit cărțulia lui Loveyoz de curînd retipărită.

Numai dacă nu e prea multă bătaie de cap, aș fi fericit să pot citi monografia despre Hasdeu publicată, cred, în 1971–72, de către un istoric literar de la Iași (Petrescu?). Posed deja *H(asdeu) lingvist* a lui [Cicerone] Poghirc (pe care am avut plăcerea să-l cunosc aici, de curînd).

Dacă-l întîlneşti pe d. Zaciu, aminteşte-i, te rog, că mi-a făgăduit, în decembrie, ceva din publicaţiile sale — şi ediţia V[asile] Bogrea. (Dar nu insista.)

Încă o dată, felicïtări — şi urări de bine.

Al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscrise, 231056

---

[1] Marea operă (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

[2] Miguel de Unamuno (1864–1936), eseist, poet, prozator şi dramaturg spaniol.

[3] Ortega y Gasset (1883–1955), filozof al istoriei şi culturii spaniol.

[4] Menéndez y Pelayo (1856–1912), eseist, critic şi istoric literar spaniol.

V

[Antet tipărit]
History of Religions

16 iunie 1973

Dragă Domnule Marino,

Mulţumiri pentru scrisorile din 26 şi 28 aprilie şi pentru cărţile primite acum cîteva zile. Cartea lui [Mihai] Drăgan[1] despre Hasdeu m-a încîntat. Am parcurs deja, în grabă, cîteva articole ale lui V[asile] Bogrea. Dar sînt dezolat că te-ai despărţit de exemplarul D-tale de lucru! Dacă voi primi într-o zi un altul, ţi-l voi înapoia cu recunoştinţă!

Mulţumesc pentru propunerea de a-mi procura *Magn*[*um*] *Etym*[*ologicum*], dar nu am nevoie. Le avem la Bibliotecă (şi ediţia originală, şi aceasta din 1972). În schimb, dacă poţi şi nu e prea complicat, aş fi fericit să primesc *Urme celtice în spiritualitatea şi cultura românească* de Virginia Cartianu (Ed[itura] Univers, Bucureşti, 1972).

Voi fi la Paris toată luna septembrie şi pînă la două săptămîni din oct[ombrie]. Sper că ne vom întîlni. Cu mulţumiri şi sinceră prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Mă bucur că [Maurice] Nadeau[2] va recenza *Dicționarul.* De ce n-a fost semnalizat în *Tribuna României*? Sînt mulți profesori de l[limba] română și mulți cărturari români în străinătate, care ar fi fericiți să-și poată procura un asemenea instrument excepțional... Cui să-l trimiți? D-ta știi mai bine. În nici un caz lui B. Weinberg; a murit, săracul (de inimă) acum cîteva luni. Dar *trebuie* să încerci o „publicitate" serioasă și competentă, altminteri vor trece ani pînă să afle și „străinătatea" de[spre] ce se lucrează la noi. Trimite-mi oricînd lista bibl[iografică] despre Mit. *Dicționarul de ist(orie a) ideilor* a apărut în patru somptuoase volume (al cincilea, index, e pe drum). Sînt totuși omisiuni curioase.

Aștept cu nerăbdare *Cahiers roumains* I.

Noutăți: am fost ales membru corespondent al Academiei din Viena... Sînt deja membru al Academiei Britanice și USA, așa că încep să mă simt șubred și opac, cum se cade academicienilor (E totuși trist!...)

P.S. Spune-mi de ce cărți ai nevoie de aici. Nu plec înainte de august. Am timp să le comand și chiar să le primesc.

P.S.S. Nu știu dacă ți-am vorbit cumva de teza unui american despre „începuturile" mele publicistice. Omul a fost de două ori în România și a citit la B[iblioteca] A[cademiei] toate articolele mele, de la cele din *Ziarul științelor populare* (1921), pînă în 1940. O bibliografie de o sută de pagini. Marele avantaj e că tînărul doctor e pasionat de istoria religiilor și indianistică.

* Cred că ai ghicit ce s-a întîmplat! Foile erau strîns lipite între ele.

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise, 231057

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), noiembrie, nr. 31–34, p. 2.

---

[1] Mihai Drăgan (1937–1993), critic și istoric literar, autor al unei monografii *B. P. Hasdeu* (1972).

[2] Maurice Nadeau, eseist și critic interbelic, autor al unei *Istorii a suprarealismului*.

VI

[Antet tipărit]
History of Religions

17 august 1973

Dragă Domnule Marino,

Am primit pachetul cu cărţi ieri după-amiază — şi-ţi mulţumesc din toată inima. Mîine plecăm spre Turku, apoi, pe Charles Dullin, P[aris] 18e (aşa cum îţi închipui), pînă-n gît cu treburi şi mărunţişuri, am lăsat toate baltă şi am citit, de la prima pînă la ultima pagină, corespondenţa lui [Vasile] Pârvan. Departe de a fi faimoasă — dar pentru mine răscolitoare prin tot ce-mi aminteam. Nu ştiu cum este „apreciat" Pârvan de tînăra generaţie de azi. Pentru noi, cei care trecusem prin Universitate între 1923–28, era nu numai un maestru, ci şi o figură aproape mitică. Unii dintre colegii mei memorau pagini întregi din *Memoriale*... (Mie, cartea nu-mi plăcea.)

Cînd am publicat în *Revista universitară*, în toamna 1926, articolul-recenzie asupra primul volum din *Essays de synthèse*... a lui Iorga, articol nedrept şi pretenţios, care l-a supărat profund pe autor, Pârvan a avut o mare satisfacţie. Asistentul lui, Metaxa, mi-a repetat ce-i spusese: „Eram sigur că asta se va întîmpla într-o zi, că un tinerel îl va *demasca*!..." (Nu mai sînt sigur că reproduc întocmai cuvintele lui Pârvan.) Citindu-i scrisorile, mi-era teamă că voi găsi, sub o formă sau alta, opinia din 1926 şi numele meu — care m-ar fi făcut să roşesc. (Evident, în ultimii lui ani, Pârvan era exasperat de gelozia cicălitoare a lui Iorga — şi era şi bolnav.)

Scrie-mi, te rog, ce cărţi vrei să-ţi trimit de la Paris (în afară de *Fragments d'un journal*, pe care Robert Gallimard vrea să o scoată în octombrie).

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

P.S. Am răsfoit doar cartea despre *Urme celtice*... *Well, well, well*...[1]

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscrise, 231058

[1] Bine, bine, bine (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

Publicate de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1982), noiembrie, nr. 31.

VII

[Antet tipărit]
History of Religions

14 feb[ruarie] 1974

Dragă Domnule Marino,

[Îţi scriu] aceste cîteva rînduri, ca să-ţi spun că *Fragments d'un journal* ţi-a fost expediat la începutul lui noi[embrie]. Nu l-ai primit, probabil, pentru că nu l-a primit nimeni.

Am scris din nou lui Gallimard, cerînd să-ţi trimeată un alt exemplar *recomandat* (şi, dacă se poate, prin avion). Sper că de data aceasta vom avea mai mult noroc.

Îţi urez numai bine.

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscrise, 231059
Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), noiembrie, nr. 31–34, p. 2.

VIII

[Antet tipărit]
History of Religions

Paris
14 septembrie 1974

Dragă Domnule Marino,

Mulţumiri pentru scrisoarea din 27 iulie, reexpediată din Chicago. Anul acesta am venit mai devreme, la sfîrşit de iunie. L-am văzut pe Sorin la Amsterdam. În iulie, am încercat să lucrez ceva la Paris, dar nu prea am reuşit (prieteni, colegi etc.). Din fericire, luna august am petrecut-o la Mallorca (Puerto de Andraitx); m-am odihnit şi am lucrat destul de bine.

Impey s-a speriat degeaba. Am suferit, prin mai, de o gripă întîrziată, cu complicații intestinale. A trecut de mult!

Voi găsi la Chicago cartea D-tale despre Spania, pentru care îți mulțumesc de pe acum. Tot ce-mi dăruiești, trimite, te rog, la Chicago, unde mi-am alcătuit biblioteca (la Paris, au rămas doar... fragmente).

Evident, cum ți-am promis, voi prezenta *The Critical Theory* la acele Univ[ersity] Press pe care mi le vor sugera colegii mei de la Facultatea de Litere.

Cu mulțumiri și urări de bine, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise, 231060

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), noiembrie, nr. 31–34, p. 2.

IX

[Antet tipărit]
History of Religions

22 ianuarie 1975

Dragă D[omnu]le Marino,

M-am întors de la Paris acum cîteva zile (am fost, *la repezeală*, pentru cincisprezece zile — căci de abia sosisem, la mijlocul lui octombrie, după patru luni „europene“). Am găsit aici cele două numere din *Cahiers* 2/74 și scrisoarea D-tale din 5 ianuarie. Îți mulțumesc și-ți urez un an nou și mai spornic. (Aștept *Critica ideilor literare* — cu explicabilă nerăbdare.) Creativitatea și „industria“ D-tale mă încîntă. (Îmi aduce aminte de tinerețea mea!...) Mă dezolează și pe mine absența interesului pentru hermeneutică la noi în țară (cu atît mai mult, cu cît generația tînără a istoricilor, arheologilor, folcloriștilor mi se pare excepțional înzestrată). Dar, evident, în aceste domenii *nu se mai* poate improviza, în timp ce în teoria și critica literară munca preliminară, „erudiția“ pare o activitate desuetă. Strălucitele modele străine invită la speculații și microanalize din ce în ce mai „formaliste“. În curînd, cri-

ticul literar nu va mai avea timp să citească „autori de literatură", ci numai semiotică, lingvistică, matematică şi informatică. (Măcar dacă ar citi *Principia mathematica* şi pe „al doilea" Wittgenstein.)

Mi-a plăcut cartea D-tale despre Spania, şi poate ne întîlnim la Paris în primăvară, ca să stăm de vorbă. *Cahiers* 2/74 l-am parcurs doar la repezeală. Cronica bibliografică a lui D[umitru] Micu e utilă; din păcate, poate da loc la *malentendu*[1]-uri. Anii cînd s-a scris despre mine sînt 1967–1969. De atunci, numai întîmplător şi marginal (nu vorbesc despre *cărţi* — în primul rînd ale D-tale). După cum ştii, *La ţigănci şi alte povestiri* n-a fost menţionată nici la bibliografii. Nu discut cauzele acestei schimbări de atitudine. Dar pentru un istoric literar ca D-ta cronologia contează...

Salută, te rog, pe prietenii din Cluj.

Cu cele mai bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Îţi trimit traducerea engleză *Forgerons et Alchimistes*, împreună cu alte cîteva mărunţişuri.

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscrise, 231061

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), noiembrie, nr. 31–34, p. 2.

---

[1] Neînţelegere (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

X

[Antet tipărit]
History of Religions

25 martie 1975

Dragă Domnule Marino,

Ca de-obicei, răspund cu întîrziere scrisorilor D-tale din 4 şi 15 februarie.

Am primit mai demult *Critica ideilor literare* şi te felicit din toată inima. Primele trei capitole — singurele citite pînă acum — mi-au plăcut şi am învăţat multe.

Nu sînt de acord cu traducerea şi publicarea articolului meu *Insula lui Euthanasius*. Este de mult depăşit (cel puţin, în propria mea înţelegere a simbolurilor eminesciene).

Sper să ne putem întîlni la Paris, la începutul verii sau spre toamnă.

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

P.S. Biografia lui Pârvan mi-a trimis-o autorul.

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231062

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), decembrie, nr. 35–43, p. 2.

XI

[Antet tipărit]
History of Religions

Chicago
17 dec[embrie] 1975

Dragă Domnule Marino,

Răspund pe loc scrisorii D-tale. *Histoires des croyances et des idées religieuses* I (*de l'âge de la pierre aux Mystères d'Éleusis*) va apărea în aprilie (sînt la a doua corectură şi am început *Indexul*). Te voi înscrie pe lista serviciului de presă, aşişderea şi pe colegul D-tale — dar nu sînt sigur că veţi primi exemplarele. Poate voi avea mai mult noroc cu *Occultism, Witchcraft and Cultural Fashions*, pe care o scoate Chicago Univ[ersity] Press, tot la primăvară.

Deocamdată, sînt peste măsură de prins: pun la punct volumul al II-lea (*De Gautama Bouddha au triomphe du Christianisme*).

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

P.S. În cîteva zile, expediez prin poştă aeriană cele patru volume.

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231063

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), decembrie, nr. 35–43, p. 2.

XII

[Antet tipărit]
History of Religions

5 martie 1976

Dragă Domnule Marino,

Mulţumiri pentru felicitări. Din păcate, la Bruxelles am fost ales membru al Academiei — va trebui deci să pregătesc discursul de rigoare (despre Martha Bibescu), adică: două luni de lucru departe de „laboratorul" în care, de atîţia ani, mă iau la întrecere cu timpul!...

Sper că ai primit cele patru volume (ediţia ultimă din *From Primitives to Zen*).

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231064

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), decembrie, nr. 35–43, p. 2.

XIII

[Antet tipărit]
History of Religions

1 mai 1976

Dragă Domnule Marino,

Cele patru volumaşe (ed[iţie] *paperback*[1]) *From Primitives to Zen* au fost trimise în decembrie, cu poşta aeriană. Probabil că

nu le-ai primit — şi nu mai încerc să le expediez la Cluj. Dă-mi, te rog, o adresă în străinătate; tot acolo aş vrea să-ţi trimit *Occultism, Witchcraft and Cultural Fashions*. Sînt curios să ştiu dacă ai primit *Histoire des idées*... I; Payot a trimis un exemplar recomandat, la 20 aprilie. „Discursul de recepţie" a fost amînat pentru începutul lui decembrie.

Vom veni deci la Paris pe la 15 iunie, dar plecăm de la 5 iulie la Palma şi ne întoarcem la sfîrşit de august şi rămînem toată luna septembrie.

Şi, în sfîrşit, vom reveni de Crăciun (adică pe la 10 dec[embrie]). Sper că ne putem întîlni undeva.

Aştept un semn, ca să ştiu unde să trimit cărţile.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231065

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), decembrie, nr. 35–43, p. 2.

[1] (Ediţie) broşată (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XIV

[Antet tipărit]
History of Religions

24 mai 1976

Dragă Domnule Marino,

Sînt fericit că *Histoire* I ţi-a parvenit. Asta îmi dă curaj să trimit, de ex[emplu], *Occultism* etc. şi *From Primitive to Zen* pe care am mai trimis-o astă-toamnă.

Voi fi la Paris în a doua jumătate a lunii iunie, înainte de a pleca spre Palma (început de iulie). Voi reveni în august–septembrie. Sper să ne putem întîlni.

Din păcate, nu pot scrie despre literaturile orale. Subiectul e pasionant, dar mi-ar trebuit cîteva săptămîni ca să scriu articolul

— şi pînă ce nu închei *Histoire* III nu îndrăznesc să mă apuc de altceva.

Cu prietenie şi urări de bine,

al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231066

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), decembrie, nr. 35–43, p. 2.

XV

Paris,
13 noiembrie 1976

Dragă Domnule Marino,

Sînt dezolat, dar necazuri familiale (boala cumnatei mele) mă reţin încă la Paris. De aceea nu ţi-am trimis textele promise.

Sper să ajung la Chicago pe la sfîrşitul lunii — şi mă voi executa.

Încă o dată, iertare!

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231067

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), decembrie, nr. 35–43, p. 2.

XVI

Paris, 20 dec[embrie] 1976

Dragă Domnule Marino,

[Îţi scriu] aceste cîteva rînduri, ca să-ţi spun că mă aflu încă la Paris. Nu voi pleca la Chicago decît la 3 ian[uarie] 1977. Sper

să-ţi dau toate lămuririle pe care le ceri, puţin timp după ce voi ajunge.

Îţi urez un an nou fericit şi „spornic“.

Al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscrise, 231068

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), decembrie, nr. 35–43, p. 2.

XVII

Paris, 9 ian[uarie] 1977

Dragă Domnule Marino,

[Îţi scriu] aceste rînduri, ca să-ţi spun că mi-am amînat iar plecarea la Chicago; plec, sper, la 16–18 ianuarie.

Cu urări de bine,

al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscrise, 231069

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), decembrie, nr. 35–43, p. 2.

XVIII

[Antet tipărit]
History of Religions

13 feb[ruarie] 1977

Dragă Domnule Marino,

Nu ştiu cum se face, dar îţi scriu întotdeauna în ultimul moment. Mîine zbor spre Paris, pentru că la 19 feb[ruarie] trebuie

să-mi citesc discursul de recepţie la *Académie Royale de la Belgique*. Mă voi reîntoarce, probabil, pe la 15 martie.

Am sosit aici cu mare întîrziere (18 ian[uarie]), şi curînd după aceea am căzut la pat (gripă? dar ce fel?). Am citit totuşi *Carnetele* aproape în întregime (săream uneori descrierile şi impresiile din muzee, dar ăsta e prostul meu obicei... Pagini admirabile despre oameni, întîlniri etc. Păcat că a trebuit să „concentrezi" jurnalul; probabil că ai sacrificat multe observaţii „picante". Dar, evident, cartea are acum unitate şi, în opinia mea, este cea mai convingătoare *apologia pro causa sua*[1] (i.e. *Cahiers* etc.).

Am găsit aici manuscrisul *The Criticism of Literary Ideas* şi l-am predat unui editor (care mi-e prieten) de la Chicago Univ[ersity] Press. Acum, trebuie să aşteptăm (dacă nu sînt interesaţi de carte, înapoiază manuscrisul repede...). Păcat că Dna A. Bley-Vromen mi-a trimis o *carbon-copy*[2], şi nu originalul. S-ar putea crede că lucrarea se găseşte în lectură altundeva, şi atunci interesul scade...

Mulţumiri pentru recenzia *Histoire* I şi *Hermeneutica M*[*ircea*] *E*[*liade*]. Studiul de 92 pagini mi se pare cel mai *stimulating*[3] pe care l-am citit pînă acum.

Înainte de a căuta traducător, i-am scris lui David Rasmussen, comunicîndu-i numărul paginilor. Nu mi-a răspuns încă, plecat fiind, probabil, în *S*[*outh*] *America*[4] (ştiam că doreşte de mult să petreacă o iarnă acolo). Aştept deci.

Forgerons et alchimistes apare, ediţia a II-a, corectată şi sporită, în aprilie. Ţi-o trimite editorul.

Imposibil să regăsesc articolul lui D. R. din *Philosophy Today*, dar nu cred că mai ai nevoie de el.

A apărut o carte (*Homo religiosus in M*[*ircea*] *E*[*liade*], Brill, 1976) şi mai multe studii despre scrierile mele, dar n-am avut încă liniştea (sau curiozitatea) să le parcurg. Un foarte interesant eseu al lui Matei Călinescu[5] în *Journal of Religion* [din] ian[uarie] 1977.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231070

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, III (1992), decembrie, nr. 35–43, p. 2.

„Fluturaş“ cu anunţarea iminentei apariţii a nr. 33 din *Cahier de l'Herne Mircea Eliade*, sub îngrijirea lui C[onstantin] Tacou. Pe verso: „Am scris editurii să vă trimeată un exemplar. M[ircea] E[liade]“ Notat de Adrian Marino: „Primit volumul [la] 13 mai 1978.“

---

[1] Apologie pentru propria cauză (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

[2] Copie cu indigoul (făcută la maşina de scris) (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[3] Stimulator, încurajator (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[4] America de Sud (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[5] Matei Călinescu, *Imagination and Meaning Aesthetic Attitudes and Ideas in Mircea Eliade's thought* în „Journal of Religion“, 57 (1977, ian. nr. 1, pp. 1–15).

XIX

[Antet tipărit]
History of Religions

9 martie 1979

Dragă Domnule Marino,

[Ioan Petru] Culianu îmi scria că eşti supărat pentru că nu-ţi dau nici un semn de viaţă. *Totuşi*, cîteva zile înainte de a pleca spre Yucatan şi Guatemala, la 10 dec[embrie] 1978, ţi-am trimis două pachete *air-mail*[1] cu (între altele, căci am uitat măruntişurile) *The Hist*[*ory*] *of R*[*eligion*] *Essays in Meth*; Viviana Frankel, *ACME* — John A. Saliba, *Homo religiosus in M*[*ircea*] *E*[*liade*], articol M[atei] Călinescu în *J*[*ournal*] *of Rel*[*igion*], [Thomas] Altizer, articolul *Christian Scholars*, A. Douglas, *Structure Creativity* etc. Cred că am făcut două greşeli: n-am trimis pachetele recomandat şi le-am adresat la adresa D-tale *personală* din Cluj-Napoca, în loc de *Cahiers*.

Nu ştiu ce trebuie să fac *acum*. Dispun încă de dublete, cam din tot ce ţi-am trimis în decembrie. Dar nu mai îndrăznesc să le expediez în ţară. Poate undeva în Europa: ştiu că vii în fiecare primăvară. Spune-mi, unde?

În orice caz, m-am convins acum că *tot* ce expediez în țară nu ajunge, dacă nu e „recomandat".

Alte vești despre mine și „activitatea" mea vei afla de la Sorin [Alexandrescu] și de la [Ioan Petru] Culianu.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise, 231071

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), ianuarie, nr. 44–52, p. 2.

---

[1] [Cu] poșta aeriană (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XX

[Antet tipărit]
History of Religions

30 aprilie 1979

Dragă Adrian Marino,

Cele două pachete cu cărți și extrase au fost trimise *by surface mail*[1] (și, din nefericire, *nerecomandate*!) pe la mijlocul lui decembrie.

[Ioan Petru] Culianu mi-a scris mai de mult că ți-a procurat unele materiale. Eu posed încă destule „dublete" și ți-aș mai trimite, prin poșta aeriană, dar, cum plec la New York la 15 mai și de acolo la Paris la 25 mai, nu cred că voi mai avea timp. În orice caz, voi fi în *place Ch*[*arles*] *Dullin* toată luna iunie (pînă la 28–29) și o parte din iulie, apoi toată luna septembrie — cînd sper să ne vedem.

Am prea multe lucruri de spus — așa că renunț să le rezum în această scrisoare.

Sorin [Alexandrescu] mi-a scris de succesul și „ecourile" oficiale ale comunicării D-tale — și încă o dată îți mulțumesc.

Cu prietenie și recunoștință,
al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231072

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), ianuarie, nr. 44–52, p. 2.

---

[1] Poşta terestră sau maritimă (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXI

Paris, 7 iulie 1979

Dragă Domnule Marino,

Îţi mulţumesc pentru scrisoarea din 26 iunie, cu vestea bună că ai predat manuscrisul editurii şi îţi sînt recunoscător pentru această formidabilă *Hermeneutică*, primită ieri seară. Deocamdată, am răsfoit-o cu emoţie, dar şi oarecare „spaimă şi cutremur".

Voi începe lectura (*i.e.* cu creionul în mînă) săptămîna viitoare. Îţi voi scrie impresiile, dar mai ales vom sta de vorbă în septembrie, la Paris.

Aşa cum ţi-am scris de la Chicago la începutul lui mai, voi încerca totul ca lucrarea să apară şi în limba franceză. Nu ştiam atunci că va atinge 400 [de] pagini. Evident, îmi închipui că s-ar putea concentra anumite paragrafe; voi începe să-mi dau seama îndată ce voi ajunge pe la paginile 200–250. În orice caz, voi vorbi întîi de această carte lui Robert Gallimard (fără a-i preciza proporţiile) pentru colecţia *Les Essais* sau *Bibl*[*iothèque*] *des Sciences Humaines*. Te voi ţine la curent. (Se întîmplă că sînt oarecum „la modă", şi nu numai în Franţa. *Toate* cărţile mele se retipăresc, în tiraje din ce în ce mai mari...)

Cu sincere mulţumiri şi recunoştinţă pentru marele D-tale efort, îţi urează vacanţă şi odihnă

Mircea Eliade

P.S. Îl cunoşti pe d. Silvestri, care proiectează un studiu despre proza mea literară? Ce crezi?

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231073

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), ianuarie, nr. 44–52, p. 2.

XXII

[Antet tipărit]
History of Religions

26 octombrie 1979

Dragă Adrian Marino,

Te rog să mă ierţi că îţi scriu atît de tîrziu, în mare grabă, şi cu o grafie imposibilă. De vreo zece zile, o criză arthritică mi-a prins degetele... Şi, deşi ne plimbăm în Lună, arthrita, ca şi multe altele, ne persecută cu aceeaşi dezinvoltură ca în paleolitic.

Evident, te autorizez să publici în *Cahiers roumains d'études litteraires* din vechile mele articole despre roman. Şi, încă o dată, succes în editarea acestor *Cahiers*.

Cu veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231074

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), ianuarie, nr. 44–52, p. 2.

XXIII

[Antet tipărit]
History of Religions

16 ian[uarie] 1980

Dragă Domnule Marino,

Mulţumesc pentru cele două veşti bune pe care mi le-ai dat la 14 dec[embrie]. Să-ţi dau şi eu una: Jennick Guilloud îmi scrie

(la 7 ianuarie) că lucrarea D-tale a fost acceptată şi voi scrie lui Jean Gouillard[1] să ia contact cu editura.

Aşadar, anul, se pare, a început bine!

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise, 231075

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), ianuarie, nr. 44–52, p. 2.

---

[1] Jean Gouillard este traducătorul în limba franceză a *Hermeneuticii lui Mircea Eliade* de Adrian Marino.

XXIV

[Antet tipărit]
History of Religions

31 martie 1980

Dragă Adrian Marino,

Am primit cartea! Este foarte frumos tipărită — îţi mulţumesc încă o dată şi te felicit pentru *reuşită* (din toate punctele de vedere).

Scriu puţin şi cu greutate, pentru că arthrita — „biruită“ în restul corpului — îşi menţine „activitatea“ la încheieturile mîinilor şi degetelor (cînd scriu pentru mine e mai uşor, dar nu înţeleg decît eu — nici măcar soţia mea...).

Îmi închipui că majoritatea adreselor „corespondenţilor“ le cunoşti şi D-ta. În orice caz, iată adresa lui Mac Ricketts: Louisburg College, Louisburg, North Caroline, 27549. Dacă poţi, prin avion — căci aşa cartea se primeşte în douăzeci şi una de zile (cazul meu!).

Foarte prieteneşte te anunţ că asemenea cheltuieli le voi suporta eu. Sînt şi mai bătrîn, şi mai bogat ca D-ta...

Ricketts a scris un mare studiu *M*[*ircea*] *E*[*liade*] *come in Romania* — utilizînd articolele D-tale; i-am spus să aştepte cartea D-tale.

Azi, îi scriu lui Guilloud pentru invitaţie. Fii fără grijă. Jean G. va termina traducerea (mă informează Gouillard) în iunie.

Eu voi fi la Paris din 6 iunie [pînă] în oct[ombrie].

Dacă poţi, expediază exemplare la: Library of Congress, Washington; British Museum; Bibl[iothèque] Nationale. Şi lui Matei Călinescu, 615 North Lincoln, Bloomington, Indiana 47401 (şi el scrie o carte despre mine) şi lui Ioan [Petru] Culianu, Sorin [Alexandrescu] etc.

I-am scris mai demult lui J[ean] Gouillard că-i stau la dispoziţie (la Paris) cu citatele originale din cărţile franţuzeşti.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Vei primi curînd de la Gallimard *Les promesses de l'équinoxe*.

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231076

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), februarie–martie, nr. 4–8, p. 5.

XXV

[Antet tipărit]
History of Religions

11 aprilie 1980

Dragă Adrian Marino,

Am citit cu bucurie (dar m-a şi amuzat!) scrisoarea D-tale din 17 martie (primită alaltăieri!) Poşta aeriană şi-a încheiat ciclul. Vom fi nevoiţi să comunicăm telegrafic sau prin sputnik... Mîinile fiindu-mi încă anchilozate, răspund pe scurt.

1) Sper că ai primit scrisoarea mea din 31 martie, deci nu mai repet conţinutul.

2) Acum cîteva zile, am expediat lui Gallimard lista Serviciului de presă (din România) pentru *Mémoire* I; am cerut să se expedieze exemplarele *prin avion* şi *recomandat.*

3) Noi rămînem în Europa de la începutul lui iunie [pînă] la jumătatea lui oct[ombrie].

Evident, dacă nu ne putem întîlni, apartamentul nostru îţi stă la dispoziţie între 15 dec[embrie] şi 1 feb[ruarie] 1981.

4) Dar să nu-ţi faci iluzii în ceea ce priveşte lansarea cărţii (cocteil la Gallimard, semnături etc.). Nici măcar lui [Jean-Paul] Sartre, în epoca lui de glorie, Gallimard nu-i pregătea asemenea „ceremonii". Nu sînt „lansate" în stil mare (*i.e.* ca la Cluj-Napoca) decît cărţile actorilor şi actriţelor, oamenilor politici etc. publicate de editori ca Hachette, Albin Michel, Belfont etc. (Payot a făcut un cocteil pentru *Histoire* II, pentru că mă aflam pentru prima oară în douăzeci şi doi de ani la Paris, în momentul apariţiei unei cărţi de-ale mele).

5) Cred că nu e nevoie să mă adresez lui [George] Macovescu[1].

Cu mulţumiri şi urări de bine, al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231077

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), februarie–martie, nr. 5–8, p. 5.

---

[1] George Macovescu (n. 1913), publicist şi prozator, ministru de externe şi preşedinte al Uniunii Scriitorilor.

XXVI

Paris, 22 iulie 1980

Dragă Adrian Marino,

Scrisoarea D-tale din 3 iulie (data poştei... ilizibilă) mi-a ajuns acum cîteva ceasuri. Înţelegi de ce, în asemenea condiţii, comunicaţiile şi „dialogul" devin tot mai anevoioase... Nici eu nu ţi-am mai scris de mult. Operaţia de cataractă se tot amînă mereu. În

plus, am avut tot felul de plictiseli mărunte (editori impacienţi, dentist etc.) şi majore (am acceptat să fiu *editor-in-chief*[1] al *Enciclopediei de istoria şi filozofia religiilor*, pe care o va publica Macmillan The Free Press, New York, în 1984 — optsprezece volume!...).

Foarte probabil, Gouillard a predat manuscrisul. I-am telefonat acum trei săptămîni; lucrul era aproape încheiat; n-am revenit, căci trebuia să cinăm împreună şi n-am putut. O vom face în vreo zece zile.

De acord cu instalarea D-tale la 1 noiembrie.

Noi rămînem pînă la început de oct[ombrie]. Îţi voi comunica din timp numele şi adresa prietenei la care lăsăm cheile etc. (N[icolae] Steinhardt îţi poate povesti multe despre iarna în Montmartre). Deocamdată, nu ştim ce planuri vom avea pentru august–septembrie. Am multe de făcut şi nu pridideșc. (Am suprimat 90% din corespondenţă.) O dată cu volumul D-tale, Gallimard va publica una sau două cărţi (nuvele şi o *novella*).

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Mă bucur — şi te felicit! — că ţi-a parvenit *Mémoire* I. Din vreo 10–20 de exemplare expediate de Gallimard (unul lui [Mircea] Zaciu, două la Iaşi, restul la Bucureşti), mi-au confirmat primirea doar cinci corespondenţi.

Nu mă surprinde lipsa de ecou a *Hermeneuticii*. În afară de D-ta şi E[ugen] Simion, majoritatea articolelor privitoare la scrierile mele se datoresc cîtorva diletanţi şi amatori bine intenţionaţi. În fond, nu sînt încă *luat în serios* în ţară. În cel mai bun caz, sînt „discutat" în felii: „nuvelist", dramaturg, folclorist, cercetător al miturilor etc.

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231078

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), februarie–martie, nr. 5–8, p. 5.

---

[1] Redactor responsabil (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXVII

Paris, 14 aug[ust] 1980

Dragă Adrian Marino,

Scrisoarea D-tale din 21 iulie s-a încrucişat pe drum (cel puţin aşa sper!) cu rîndurile mele din 22 iulie. Nu înţeleg de ce s-au întors cele două exemplare expediate la Chicago.

În privinţa „imperialismului hermeneutic“, prietenul mi-a mărturisit că se referă *nu* la cartea pe care o citeşte, spune, cu interes şi pe care o va recenza, ci la interesul D-tale din [...][1].

Îţi mulţumesc că mi-ai îngăduit să cunosc pe Mircea Vaida[2] (scrierile şi omul). Am aranjat o nouă formulă de interviu.

Al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231079

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), februarie–martie, nr. 5–8, p. 5.

---

[1] Cuvînt ilizibil.

[2] Mircea Vaida (n. 1941), poet şi eseist român.

XXVIII

Telegramă

Adrian Marino
72, strada Rákóczi, Cluj

Repet informaţiile comunicate în scrisoarea 5 octombrie. Anunţaţi data, ora sosirii lui Andrei Bordeianu, rue Lemière, Saint-Germain-en-Laye. Telefon 451-2709 sau birou 333-1625. Andrei vă aşteaptă la apartament pentru chei.

Amiciţie,

Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231080

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), februarie–martie, nr. 5–8, p. 5.

XXIX

[Antet tipărit]
History of Religions

16 oct[ombrie] 1980

Dragă Adrian Marino,

Din cauza arthritei, dictez soţiei mele aceste cîteva rînduri.

Te rog, anunţă (scrisoare, telefon, telegramă) data şi ora sosirii la Paris a prietenului meu Andrei Bordeianu. El te va aştepta place Charles Dullin, ca să-ţi arate „secretele" (căldură, apă caldă etc.).

Îţi urăm petrecere bună la Paris.

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

(Text dactilografiat)

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231081

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), februarie–martie, nr. 5–8, p. 5.

Anexată copia telegramei lui Adrian Marino către Andrei Bordeianu:

1, rue Lemière
78100, Saint-Germain-en-Laye,
France

Sosesc marţi, Charles Dullin, 8 dimineaţa

Marino

XXX

[Antet tipărit]
History of Religions

5 dec[embrie] 1980

Dragă Adrian Marino,

Fii bine venit în place Charles Dullin!...

Mulţumiri pentru scrisorile din 19 şi 22 noiembrie şi scuze că răspund cu oarecare întîrziere şi „pe scurt“, dar fiecare rînd trebuie „desenat“, literă cu literă. Criza de *rheumatoid arthritis* începută astă-vară la Paris s-a agravat, cu toate că urmez un tratament foarte serios de şase săptămîni. Am amîndouă mîinile în „nişte“ aparate pe care le scot doar cînd fac *physical therapy*[1] (deci, dorm cu ele...). La 15 decembrie, reumatologul va deschide un „al doilea front“, injecţii cu săruri de aur: douăzeci şi opt de injecţii săptămînale — deci pînă în iunie, cînd ne reîntoarcem la Paris! Dacă nici aurul nu dă rezultate (sau, mai grav, nu-l suportă organismul), va trebui să apelez la cortizon...

Înţelegi deci de ce activitatea mea s-a redus considerabil. Va trebui să învăţ a dicta, dar primele încercări au fost dezastruoase.

Vol[umul al] III[-lea] din *Histoire* va mai aştepta. Din fericire, nu am decît un seminar pe săptămînă (trei ceasuri) pînă la 15 martie.

1. Voi scrie o scurtă *Prefaţă* pentru *Hist*[*oire*] I şi o voi expedia, împreună cu fotografiile, pe adresa D-tale pariziană.

2. Scriu chiar astăzi dlui [Mircea] Mâciu[2], ca să-i confirm primirea celor zece exemplare *Zalmoxis*. (I-am mai scris în mai, dar pe o adresă greşită...)

3. Poziţia mea este clară: colaborare culturală, neutralitate politică — în relaţiile cu ţara. Am un rost şi în diaspora (vom reactiva curînd Centrul de Cercetări de la Paris). Pentru o mie de motive, o vizită „profesională“ în R.S.R. mi se pare irealizabilă. Voi veni însă dacă voi obţine Premiul Nobel, ca să marchez că am fost onorat ca scriitor *român*. (Am aflat de curînd că aş fi avut foarte multe şanse în 1979, *dacă* aş fi fost propus oficial de autorităţile româneşti...)

4. Nu pot ridica greutăţi (şi mi s-au interzis asemenea eforturi), dar am doi studenţi la îndemînă care vor selecta, suprave-

gheaţi de mine, cele circa o mie de volume oferite Bibliotecii Academiei.

...Aceste trei pagini mi-au luat aproape două ceasuri!

Sper că le vei putea descifra!

Îţi urez tot binele şi multă sănătate.

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231082

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), februarie–martie, nr. 5–8, p. 5.

---

[1] Terapie fizică (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] Mircea Mâciu, directorul Editurii ştiinţifice şi enciclopedice.

XXXI

[Antet tipărit]
History of Religions

4 ian[uarie] 1981

Dragă Adrian Marino,

Îţi urăm un An Nou fericit şi spornic!

La 23 dec[embrie], am trimis prin avion şi recomandat prefaţa alăturată şi o *errata-co*[*r*]*rig*[*enda*] dlui [Mircea] Mâciu şi lui Cezar Baltag (două exemplare, cîte îmi ceruse). În scrisorile respective, îi informam că, pentru orice eventualitate, îţi trimit şi D-tale un exemplar (fără *errata*).

Tratamentul început cu săruri de aur va dura mult. Durerile s-au mai potolit, dar mîinile îmi sînt încă anchilozate.

Mîine, plecăm pentru două săptămîni la Palm-Beach, în speranţa că soarele (lumina!...) şi căldura mă vor ajuta.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

(redus, deocamdată, la 50% din cel pe care l-ai reîntîlnit anul trecut!...)

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231083

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), februarie–martie, nr. 5–8, p. 5.

XXXII

20 ian[uarie] 81

Dragă Adrian Marino,

În grabă, pentru că nu pot scrie mult (!). Doar cîteva nume și adrese. Mîine, trimit primele cărți despre M[ircea] E[liade]. Va fi mai greu cu tezele de doctorat. Le-am depus în lăzi. Dar unde?

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

P.S. Ai primit *An Annotated Bibliogr*[*aphy*] de D. Allen și Denis Doeing? I-am cerut lui Doeing să ți-o expedieze prin avion.

Library of Congress
British Museum
Douglas Allen
Ioan [Petru] Culianu
Matei Călinescu

Prof. Charles Long, Dep[artmen]t of Religious Studies, Univ[ersity] of North Caroline, Chapel Hill, N[orth] Caroline

Prof. Thomas Altizer (deși citește foarte greu franțuzește)

Prof. Nathan Scott, Dep[artment]t of Religious Studies, Univ[ersity] of Virginia, Charlottesville, Virginia 22903

Dr. Seymour Cain, 1230 West 29th Street, apt. 14, Los Angeles, California (va recenza cartea; pregătește o lucrare despre M[ircea] E[liade])

Prof. Bruce Lincoln, Univ[ersity] of Minnesota, 314 Ford Hall, 224 Cherde Street, S.E. Minneapolis, Minnesota, 55455

Reviste: *R[evue de l']H[istoire des] R[eligions]* (Paris)
Numen
History of Religions (Chicago Univ[ersity])
Journal of Religion (Chicago Univ[ersity])
Clio (Review Edition Andrew M. McLean, Univ[ersity] of Wisconsin)

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231084

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), martie, nr. 9–10, p. 2.

XXXIII

[Antet tipărit]
History of Religions

24 martie 1981

Dragă Adrian Marino,

Felicitări pentru apariţia cărţii! N-am primit încă exemplarul — dar îl aştept de la un ceas la altul.

Te rog f[oarte] mult, telefonează la adresa alăturată (*i.e.* B. N.) şi sacrifică acele ceasuri cînd vor veni lucrătorii. Altminteri, mi se închide telefonul!...

Nu mai am cartea lui [John A.] Saliba (de altfel, atît de idioată, că n-am putut citi mai mult de 15–20 [de] pag[ini]). Trimit *H[istoire des] R[eligions]*, vol. 20, şi cîteva extrase. Imposibil să încerc *acum* identificarea acelor două dosare cu *C-i* şi articole critice recente.

Situaţia mîinilor se agravează. Probabil, mai tîrziu, voi încerca chirurgia. *Fizic*, nu pot rezista mai mult de zece minute de scris.

Ţi-am trimis a doua ediţie din *Ann[otated] Bibl[iography]* prin Mămăligă.

Vom fi la Paris pe 15 mai. Dat fiind că nu pot lucra, prefer să-mi pierd timpul pe malurile Senei!

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Prietenii şi corespondenţii din ţară se plîng că nu răspund la scrisori. Aş vrea, dar nu pot!

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231086

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), martie, nr. 9–10, p. 2.

XXXIV

[Antet tipărit]
History of Religions

6 aprilie 1981

Dragă Adrian Marino,

Este vina mea! Am primit — şi-ţi mulţumesc cu recunoştinţă — exemplarul acum patru zile. (În orice caz, cîteva zile după ce-l primise S[eymour] Cain la Los Angeles şi Nathan Scott.) Este superb şi să nu te mire preţul. Asemenea cărţi (crede Gallimard) nu se vînd — deci speră să-şi scoată cheltuielile prin comenzile de la biblioteci. (A noastră l-a comandat imediat; şi l-a comandat şi Librăria Universităţii — unde s-au vîndut zece exemplare din *Cahier de l'Herne*.)

Scriu tot mai greu şi mai prost. Alătur fotocopia scrisorii lui N[athan] Scott.

Ai primit bibliografia lui Douglas şi Doenig?

Biblioteca nu merită un catalog; cărţile cele mai importante sînt aici.

Nu cred că se va aranja ceva pentru 1981–82; am promis apartamentul, mai demult, familiei unui coleg în *Sabbatical*[1]. Dar s-ar

putea să ne instalăm *noi*, dacă tratamentul arthritic nu dă nici un rezultat. (Există 2% cazuri rebele — ca al meu!)

Poate, la Paris, se va încerca chirurgia.

Te rog telefonează lui A[ndrei] Bordeianu. Sîntem îngrijoraţi de lunga lui tăcere.

Încă o dată, mulţumiri şi felicitări.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231087

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), martie, nr. 9–10, p. 2.

---

[1] (Aflat în) anul sabatic (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXXV

Paris, 17 iulie 1981

Dragă Adrian Marino,

După cum vezi, grafia acestei scrisori pare (deocamdată!) mai bună decît cea cu care te-ai luptat în scrisoarea expediată cîteva zile după întoarcerea noastră la Paris. Încep să sper că voi reuşi să recuperez măcar 50% din capacitatea degetelor (deşi mă îndoiesc că voi mai fi în stare să *ţin în mînă* o carte mai groasă sau legată...).

Îţi mulţumesc pentru ultima scrisoare şi articolele trimise. Am mai văzut, de-atunci, recenzia lui [Ioan] P[etru] Culianu şi articolul din *Le Quotidien* (17 juin).

I[oan] P[etru] C[ulianu] a înregistrat un dialog cu Cazaban; mi se spune, foarte pozitiv şi excelent.

I-am scris lui Douglas Allen, rugîndu-l să-ţi trimeată cartea. Sper că la Cluj poşta e mai responsabilă decît la Paris. Eu ţi-am trimis un exemplar *aici*, atunci cînd mi l-ai cerut (pe la sfîrşitul iernii?!), dar nu mă mir. Mai toate pachetele cu cărţi expediate

pe numele meu, *aici*, de la Chicago, s-au „pierdut“ (dacă aş şti ce anticar le-a cumpărat, m-aş repezi să le răscumpăr...).

Vom lipsi din Paris de la 1 la 4 august şi o parte din sept[embrie]. Aşteptăm pe Corina şi Sorin [Alexandrescu].

Pînă acum, am lucrat puţin şi prost. De vreo zece zile, sîntem amîndoi gripaţi. Cer întunecat, frig, ploaie — ca la început de noiembrie.

Urîndu-ţi vacanţe prielnice, al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscrise, 231088

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), martie, nr. 9–10, p. 2.

XXXVI

Paris, 20 aug[ust] 1981

Dragă Adrian Marino,

Încerc din nou (pentru a treia oară) să reiau legătura cu D-ta. Am uneori impresia că poşta mă (ne?) persecută...

Ne-am întors ieri din Provence, unde am petrecut două săptămîni — în soare. L-am întîlnit pe Sorin [Alexandrescu] şi-l vom reîntîlni din nou, aici, la sfîrşitul lui august.

Încolo, puţine veşti — şi nici una prea bună.

Degetele îmi sînt tot atît de înţepenite, şi încă nu mi-am revenit din letargia provocată de injecţiile cu aur coloidal.

Am fost nevoit să refuz propunerea lui J. R. de Montremy de a discuta împreună metodele hermeneutice. Activitatea mea intelectuală (submediocră) se reduce la două–trei ceasuri pe zi...

Ţi-am înscris numele pe lista de presă a volumului al II-lea din *Fragments d'un journal* (noiembrie).

Cu cele mai sincere urări de bine, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Deocamdată, n-am parcurs decît o treime din *L'Herméneutique* — dar prefer s-o recitesc pe îndelete.

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231089

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), martie, nr. 9–10, p. 2.

XXXVII

[Antet tipărit]
History of Religions

Chicago, 21 dec[embrie] 1981

Dragă Adrian Marino,

Îmi cer iertare că sînt nevoit să recurg la această scrisoare circulară.

Sufăr de aceeași veche arthrită rheumatoidală în pofida tratamentului cu aur coloidal, degetele și încheieturile mîinilor îmi sînt încă inflamate. Ce e mai grav, toxicitatea aurului m-a slăbit destul de serios. Nu pot lucra decît cîteva ceasuri pe zi. Nici nu știu dacă voi ajunge să închei lucrările începute.[1]

Ai primit *Fragments d'un journal* II? Gallimard mă asigură că a trimis exemplarul din noiembrie.

La una dintre Librăriile Universității, s-au vîndut vreo opt–nouă volume din *Hermeneutica*.

Îți urez un an nou strălucit.

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secția Manuscrise, 231090

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), martie, nr. 9–10, p. 2.

---

[1] Pînă aici, textul e scris cu cerneală neagră, după care e continuat cu cerneală albastră.

XXXVIII

[Antet tipărit]
History of Religions

21 mai 1982

Dragă Adrian Marino,

Ai aflat, desigur, de operaţia soţiei mele. Mi-a fost imposibil să lucrez aproape două luni.

Sperăm să fim la Paris pe la 10–15 iunie.

Din cele zece ex[emplare] ale *Hermeneuticii* care se aflau la principala librărie din campus, au mai rămas două. I-am trimis un exemplar lui Ulrich Berner, în urma studiului din *Saeculum* XXXII H 3/1981.

Pe curînd deci.

Cu prietenie, al D-tale

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 231091

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, IV (1993), martie, nr. 9–10, p. 2.

CĂTRE AUREL MARTIN*

I

2 aprilie 1976

Mult stimate Domnule Aurel Martin,

Mulţumiri pentru scrisoarea din 25 februarie şi pentru pachetele de cărţi primite chiar astăzi. Nu-mi mai cer iertare că răspund cu întîrziere...

Astă-vară la Paris, m-am apucat să întocmesc planul „ediţiei operelor complete" de care mi-aţi vorbit în toamna 1974, aici la Chicago.

17 mai

Reiau scrisoarea după şase săptămîni! Între timp, mi-au sosit alte cîteva pachete cu cărţi. Şi, în sfîrşit, am descoperit într-o mapă planul ediţiei *Opera omnia*. Inutil să adaug că este vorba de un proiect „inactual", util doar în măsura în care exprimă părerea autorului. Recitind tabla de materii a vol[umului al] XXVI[-lea], îmi dau seama că nu e completă; lipsesc „Carnetele". (De altfel, planul ediţiei nu este încă pus la punct. Vi-l trimit totuşi, ca o primă orientare.)

Manuscrisele inedite se găsesc la Bucureşti (în arhiva surorii mele Corina Alexandrescu), la Paris (4, place Charles Dullin) şi aici, la Chicago. O bună parte din volumele publicate în ţară între 1930–1944 au fost corectate: exemplarele se află în colecţia mea personală (cele vreo două sute de volume cuprinzînd diferitele traduceri şi reeditări).

Cu mulţumiri pentru cărţile primite, al Dumitale sincer,

Mircea Eliade

Opera omnia

Vol. I. *Isabel şi apele diavolului*, *Maitreyi*, *Domnişoara Christina*, *Şarpele*; Apendice: *Romanul adolescentului miop*, *Gaudeamus* (manuscrisele se găsesc în casa surorii mele, Corina Alexandrescu, str[ada] Sublocotenent Stăniloiu nr. 7).

Vol. II. *Întoarcerea din Rai*, *Huliganii*, *Nuntă în cer*; Apendice: *Lumina ce se stinge.*

Vol. III. *Noaptea de Sînziene.*

Vol. IV. *Nuvele I: Aventură*, *Întîlnire* (în volumul *Şarpele*), *Secretul Doctorului Honigberger*, *Nopţi la Serampore*, *Un om mare*, *12 000 capete de vită*, *Fata căpitanului*, *O fotografie veche de 12 ani*, *Ghicitor în pietre*; Apendice: *Schiţe şi nuvele din adolescenţă şi tinereţe*, publicate în reviste [între] 1923–1928.

Vol. V. *Nuvele II: La ţigănci, Podul, Adio!, Şanţurile, Ivan, Pe strada Mântuleasa, În curte la Dionis, Uniforme de general, Incognito la Buchenwald, Pelerina*; Apendice: *Într-o cazarmă*.

Vol. VI. *Carnete, India, Carnete de drum* (1936–1937–1938) în *Vremea* etc. *Jurnal la Cordoba* (1944); Apendice: foiletoane din India şi Elveţia (*Cuvântul*, 1922–1928).

Vol. VII. *Eseuri şi foiletoane I, Itinerariu spiritual*, foiletoane din *Cuvântul*, 1925–1931; Apendice: articole din adolescenţă.

Vol. VIII. *Eseuri şi foiletoane II, Oceanografie, Fragmentarium, Glossarium* (în parte inedit), articole publicate în 1932–1940.

Vol. IX. *Insula lui Euthanasius*, cele două studii din *Revista Fundaţiilor* (*Limbajele secrete, Ierburile de sub cruce*), „Introducerea" la ediţia Hasdeu.

Vol. X. Eseuri şi articole 1940–1975; Apendice: *Os Romenos*, articole publicate în portugheză 1941–1945.

Vol. XI–XIII. *Jurnal 1940–1975*; Apendice: *Jurnal de adolescenţă*, manuscris în arhiva Corinei Alexandrescu.

Vol. XIV. *Istoria religiilor*, folclor, istoria culturii I, Studii şi articole scrise în româneşte 1927–1940, *Alchimia asiatică, Cosmologie şi alchimie babiloniană, Mitul reintegrării, Comentarii la legenda Meşterului Manole*, articole din *Revista de filozofie, Vremea*.

Vol. XV. *Amintiri* I–II (părţile a doua şi a treia, publicate fragmentar, cuprind perioada indiană, 1928–1931, şi anii 1931–1940, pînă la plecarea în Anglia).

Vol. XVI. Teatru: *Iphigenia, Aventură spirituală* (1945), *Coloana nesfîrşită* 1969; Apendice: fragmente manuscrise din *1241* şi *Oameni şi pietre* (scrise în Portugalia; se află în arhiva personală, 4, place Charles Dullin).

Vol. XVII. *Istoria religiilor* etc. II, textul românesc al lui *Traité d'histoire des religions* şi *Le Mythe de l'éternel retour* (manuscrise în arhiva [din] 4, place Charles Dullin).

Vol. XVIII. Traducerea sau reeditarea textului francez al volumului *Yoga — Immortalité et liberté*; Apendice: *Yoga* (1936), *Techniques du Yoga* (1948).

Vol. XIX. Traducerea românească sau reeditarea volumului *Le chamanisme*.

Vol. XX. Traducerea sau reeditarea volumelor *Images et symboles*, *Mythes, rêves et mystères*, *Méphistophélès et l'androgyne*, *La nostalgie des origines.*

Vol. XXI. Traducerea sau reeditarea volumelor *Aspects du mythe*, *Le sacré et le profane*, *Naissances mystiques*, *Forgerons et alchimistes.*

Vol. XXII. Traducerea sau reeditarea volumelor *De Zalmoxis à Gengis Khan*, *Religions australiennes.*

Vol. XXIII. Traducerea sau reeditarea volumului *Occultism, Witchcraft and Cultural Fashions* şi celelalte studii încă nepublicate în volume.

Vol. XXIV–XXV. Traducerea sau reeditarea lucrării *Histoire des croyances et des idées religieuses.*

Vol. XXVI. *Scripta minora* (recenzii, prefeţe, lucrări abandonate — *La Mandragore*, *Mythologie de la mort*, *Le Symbolisme du centre*, *South American Religions* etc., eseuri).

Publicat de Aurel Martin în *Revista de istorie şi teorie literară*, XXXIV (1986), octombrie–decembrie, nr. 4, pp. 145–147.

* Aurel Martin (1926–1995) critic şi istoric literar, director al Editurii Minerva.

II

Chicago, 12 ian[uarie] 1982

Stimate Domnule Martin,

Mulţumiri pentru scrisoarea din 21 decembrie. Sînt de acord cu retipărirea celor două romane — *Maitreyi* şi *Nuntă în Cer* — în colecţia „Arcade". Probabil că această nouă ediţie va fi prefaţată de unul dintre criticii noştri literari.

Cu cele mai bune sentimente,

Al D-tale sincer,

Mircea Eliade

P.S. Ca şi în trecut, drepturile de autor vor fi transmise s[ur]orii mele, Dna Corina Alexandrescu, str[ada] Sublocotenent Stăniloiu nr. 7, Bucureşti, sector 2.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

CĂTRE PERICLE MARTINESCU*

[Expediată la 10 mai]

1 mai 1985

Dragă Pericle Martinescu,

Sincere mulţumiri pentru scrisoarea primită acum cîteva zile, dar şi pentru cartea de amintiri primită azi-dimineaţă şi pe care am încheiat-o adineaori, „la căderea serii" (în paranteză: sper că vei putea descifra aceste cîteva rînduri. Sufăr de o arthrită rheumatoidală incurabilă şi scriu cu mare greutate).

M-au emoţionat amintirile D-tale şi despre mine, şi despre scriitorii pe care i-am cunoscut. (Cît regret că nu l-am cunoscut pe Matei Alexandrescu[1] şi foarte puţin pe [Simion] Stolnicu!) Am auzit că vii adesea la Paris. Noi avem un mic apartament în Montmartre (4, place Charles Dullin, Paris 18^{e}); ca în fiecare an, vom locui acolo de la 15 iunie la 30 octombrie. Dă-mi de veste cînd vii...

Deşi am devenit *emeritus* în 1984, va trebui să petrec trei-şase luni pe an la Chicago, pînă ce dau „bunul de tipar" celor şaisprezece volume din *Encyclopedia of Religion* şi termin vol[umul al] IV[-lea] (ultimul!) din *Histoire des idées religieuses*. După aceea, (dacă!...) mă voi consacra exclusiv literaturii şi autobiografiei (închei acum vol[umul al] II[-lea], 1937–1967).

Pentru că trebuie să „lichidez" biblioteca (12 000 [de] volume), am dăruit cărţile româneşti şi de istoria religiilor Bibliotecii Universităţii din Chicago. Încurajat de ambasadorul Mircea Maliţa, am trimis primul lot (600–700 [de] volume [de] filozofie, orientalistică, antropologie) Bibliotecii Academiei Române, rămînînd ca loturile viitoare să fie expediate din trei în trei luni. Asta s-a

întîmplat în mai 1984. De atunci, nici o veste (ca să nu mai vorbesc de mulţumiri...). Îmi pare rău. Erau cărţi şi reviste scumpe, inaccesibile în ţară. Îţi povestesc toate acestea, ca să nu te miri dacă vei auzi într-o zi că mi-am dăruit biblioteca şi manuscrisele unei instituţii străine.

Cu vechea prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Pericle Martinescu

* Pericle Martinescu (n. 1911), romancier, eseist, memorialist şi traducător. Romanul *Adolescenţii din Braşov* a fost reeditat recent. Cartea de amintiri *Umbre pe pînza vremii* cuprinde şi interviul pe care i l-am luat referitor la Mircea Eliade. La acest volum se referă Eliade în scrierea reprodusă în volumul de faţă. Alte opere: *Şapte ani cît şaptezeci* (1997); *Jurnal intermitent* (2001).

---

[1] Matei Alexandrescu (1906–1979), poet şi publicist român.

CĂTRE LEONID MĂMĂLIGĂ ARCADE

I

4 mai 1966

Dragă Mămăligă,

Întors acum cîteva zile de la New York (comitete şi comiţii), am găsit scrisoarea D-tale din Marsilia şi pachetul cu cele două exemplare din *Poveste* — pentru care îţi mulţumesc foarte, foarte sincer. Am citit şi recitit scrisoarea, am citit *Povestea* — şi acum mă pregătesc s-o recitesc. (Cum avem două exemplare, soţia mea nu va fi păgubită.) Ce să-ţi spun? Am citit-o pe nerăsuflate (şi asta nu-i bine, nu e aşa?), întrebîndu-mă mereu ce cunoşteam şi ce nu cunoşteam din acest prodigios text. Vreau să te laud mai întîi pen-

tru un lucru de care nici măcar nu sînt sigur că e adevărat — dar m-a cucerit în cartea D-tale *ne-rezistența* față de daimon, faptul că te-ai abandonat fără restricție unei „inspirații" torențiale, inventivității pure (fenomen originar, cum ar fi spus [Lucian] Blaga). Cum mă aflu eu însumi într-o perioadă de inhibiție și „planificare" cu orice preț, admir la d-ta ce-am avut cîndva: încrederea în creativitatea nativă, care este sau nu este, dar care, dacă „vine", nici un criteriu exterior n-ar trebui s-o rectifice, și nici măcar s-o controleze.

Cum îți spuneam, poate mă înșel; dar cartea D-tale îmi amintește de 1 martie 1828, dată, pentru mine, exemplară (căci, în sfîrșit, Goethe îi explică lui Eckerman ce înțelegea el, la bătrînețe, prin daimon — și așa îl explică pe Byron, pe Napoleon și pe tînărul autor al lui *Werther*). Asta ar fi una. Dar (vorba lui Titu Maiorescu, Dumnezeu să-l ierte!) cîte ar mai fi de spus! Mai întîi mitologia, apoi limba, proverbul. Nu sînt sigur că am înțeles, de la prima lectură, tot ce ai vrut să spui. Dar cîte n-am înțeles! Evident, uneori lungimile devin exasperante și cititorul e trezit din vraja în care-l ferecaseși prin chiar abuzul de magie verbală — dar mă întreb dacă asta nu face parte din „ideologia" D-tale literară; dacă, în fond, nu vrei să ne dovedești că ceea ce verbul face, tot el desface. Dacă ipoteza mea e corectă, înțeleg ce urmărești, dar nu împărtășesc pasionata D-tale încredere în inepuizabila magie a verbului; adică sînt de acord că ceea ce verbul face, tot el desface, dar mă îndoiesc că, după ce și-a desfăcut de mai multe ori vrăjitoria o mai poate re-face. De vreo patru, cinci ori, în cartea D-tale ne trezești prin repetiție sau stridență, și după cîteva pagini ne vrăjești din nou, și uităm *prin ce-am trecut*. Este, la d-ta, o ispită aproape luciferică de a distruge ce-ai creat, încrezător, cum pari a fi, în posibilitățile inepuizabile ale recreației. Dar sînt ele oare cu adevărat inepuizabile? Încerc să-mi imaginez *Povestea cu țigani* desfășurîndu-se, întreagă, în orizontul pe care mi-l dezvălui în primele patru pagini. Evident, ar fi fost altceva, ar fi fost în primul rînd prea *pură* (și am impresia că există la d-ta aproape o fobie a purității). În orice caz, vom mai vorbi...

*

Sînt încîntat să aflu că *Inorogul* va putea pătrunde în ţară. Simbolismul patent în acest eveniment literar mă cutremură şi amuţeşte. Să nu mai spunem nimic, ci să aşteptăm. În privinţa *Străzii Mîntuleasa*, sper s-o termin în vara aceasta — dar nu cred că trebuie publicată în *Caietele Inorogului*. Oricît ar fi de „dezgheţaţi" Radu Boureanu şi tovarăşii lui, povestea mea se petrece totuşi într-o R.P.R., e drept, mitologică, dar nu mai puţin sinistră prin arestările, anchetele şi comportamentele evocate. Dar poate voi avea altceva de propus. Să mai aşteptăm deci două, trei luni. Anul acesta venim tîrziu în Europa, la 1 august, şi plecăm imediat la Ascona. Între 2–6 septembrie, vom fi la Geneva (ţin o conferinţă publică în cadrul XIIIe Congrès de la Société de Philosophie de Langue Française), apoi *toată luna septembrie* la Paris, unde, sper, ne vom vedea şi revedea şi vom sporovăi la Cenaclu. La începutul lui octombrie, mergem la Congresul Soc[ietăţii] Academice, la Salamanca. Ne luăm trei locuri spre USA pe la 15 oct[ombrie]. Aşa că, vezi, zvonurile despre desparizianizare sînt *grossly exagerated*[1]. Avem, într-adevăr, un mic apartament la Paris — dar nu este încă „pus la punct". Îl locuieşte deocamdată nepotul nostru Oani Perlea.

Vei primi curînd primul volum de *Amintiri*, publicat de „Destin". Într-un anumit sens, face şi el parte din, vai!, numeroasele mele cărţi „ratate". Nu pentru că nu ar fi „bine scrisă" — ci pentru că, scriind, am „ratat" prilejul de a deveni contemporan lui J. P. Sartre, cel din *Les Mots*. Adică, mi-am repovestit primii douăzeci şi unu de ani din viaţă simplu, olteneşte, în loc să mă las antrenat în filozofie şi psihanaliză...

Omagii Doamnei şi multă prietenie,

Mircea Eliade

Publicată de Bujor Nedelcovici în *Jurnalul literar*, seria nouă, an XIII, nr. 1–4, ianuarie–februarie 2002, p. 2.

* Leonid Mămăligă (Arcade) (născut în 1921), doctor în drept la Paris, conducător al cenaclului din capitala Franţei frecventat de Mircea Eliade. Cele mai cunoscute opere: *Poveste cu ţigani* şi *Revoluţia culturală*.

---

[1] Flagrant exagerate (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

II

29 martie 1984
Chicago

Dragă Leonid Mămăligă,

De multe săptămîni, am tot aşteptat şi am sperat să se mai „dezmorţească" degetele şi încheieturile, ca să-ţi pot scrie oarecum lizibil şi cu dureri mai suportabile. (Christinel a avut două operaţii de hernie în decembrie şi la 1 martie, aşa că, pentru cîtva timp, nu mai poate dactilografia.) Voiam să-ţi mulţumesc pentru *Revoluţia culturală* şi să-ţi mărturisesc entuziasmul cu care am citit-o (mai ales, primele două treimi ale cărţii). Am admirat demult invenţia verbală şi fanteziile de tot felul (stilistice, semantice, fonetice) ale prozei D-tale, îndeosebi ale *Revoluţiei culturale*, din care am ascultat fragmente acum cîţiva ani, dar numai la o lectură continuă cartea îşi revelează toate dimensiunile. Te felicit din toată inima şi mă bucur că ai mai adăugat o stîncă la megalitul literaturii româneşti (nu numai cel din exil!).

Cu veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

CĂTRE NICOLAE MĂRGINEANU*

I

28 august 1968

Stimate Domnule Mărgineanu,

Îmi cer iertare că răspund atît de tîrziu scrisorii Dumitale din 22 iunie, retransmisă de la Chicago la Roma şi de la Roma aici. (Adresa mea între octombrie şi iunie: Swift Hall, University of Chicago, Chicago 60637. Sînt profesor de istoria religiilor la Divinity School şi Committee on Social Thought.) După 15 octombrie, cînd mă voi întoarce la Chicago, voi citi cu interesul pe care-l ghiceşti articolul Dumitale din *Steaua*. Din păcate, nu ştiu cum

aş putea colabora la *Steaua*, pentru că manuscrisele mele sînt la Chicago şi în următoarele şase-şapte săptămîni pe care le voi mai petrece în Europa nu voi avea timp să scriu altceva (voi fi tot pe drumuri: Lausanne, Paris, Salzburg, Roma etc.).

Mortimer Adler a părăsit de mult Universitatea, dar e tot atît de popular, datorită rolului pe care-l îndeplineşte la *Enciclopedia Britanică*. Omagii doamnei şi (deşi întîrziate, nu mai puţin sincere) urări pentru cei şaizeci şi trei de ani de curînd împliniţi. În speranţa că ne vom revedea în ţară şi cu cele mai bune sentimente, al Dumitale,

Mircea Eliade

P.S. Adresa mea în septembrie: 4, place Charles Dullin, Paris 18e

Comunicată de fiica destinatarului, doamna Daniela Mărgineanu-Ţăranu

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Nicolae Mărgineanu a publicat în *Steaua* nr. 11, noiembrie 1967, pp. 62–68 articolul: *Gîndirea simbolică în opera lui Mircea Eliade.*

* Nicolae Mărgineanu (1905–1980), profesor de psihologie la Universitatea din Cluj, deţinut politic între 1948–1964. După ieşirea din detenţie, cercetător ştiinţific principal la Institutul de Ştiinţe Pedagogice din Cluj. Profesor invitat de Universitatea din Bonn şi Hamburg, precum şi de Fundaţia Rockefeller din SUA.

Lucrări: *Psihologia exerciţiului*, *Psihologia persoanei*, *Psihotehnica*, *Problema evoluţiei*, *Sub semnul omeniei*, *Psihologie şi literatură*, *Psihologie, logică şi matematică* etc.

II

Paris, 18 septembrie 1968

Dragă Domnule Mărgineanu,

Mulţumesc pentru scrisoarea din 10 septembrie. Voi încerca să scriu ceva vrednic de *Steaua*, pe care o cunosc mai de mult din faimă. Mulţumesc, de asemenea, domnului Aurel Rău[1] pentru vo-

lumul de eseuri pe care mi l-a trimis. (Dar îl voi primi oare la Paris pînă la 1 octombrie, cînd plec la Roma?)

M-aş bucura mult să-ţi întîlnesc băiatul.

Dacă-l văd pe Hitchins la Chicago (pe la 15 octombrie), îi voi da textul despre Mircea Vulcănescu.

Moartea lui [Traian] Herseni şi [Petre] Pandrea ne-a îndurerat pe toţi.

Cu cele mai bune sentimente, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva doamnei Daniela Mărgineanu-Ţăranu

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Aurel Rău (n. 1930), poet, redactor-şef al revistei *Steaua* din Cluj-Napoca.

III

15 oct[ombrie] 1968

Dragă Domnule Mărgineanu,

N-am găsit altceva mai bun la îndemînă decît aceste pagini dintr-un *Jurnal* japonez *comentat*[1]. Dacă socoteşti că nu merită să apară în *Steaua*, nu mă supăr.

Am citit articolul despre mine, şi-ţi mulţumesc. Am impresia că foarte puţini în ţară au urmărit ce-am scris pe vremuri în româneşte şi, mai de curînd, în franceză şi engleză. Aşa că meditaţiile Dumitale îi ajută pe cei pentru care nu sînt decît un simplu nume.

Cu cele mai bune sentimente, al Dumitale,

Mircea Eliade

P.S. Te rog, modernizează ortografia. Mulţumesc!

Originalul în arhiva doamnei Daniela Mărgineanu-Ţăranu

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[1] *Stâncile de la Mathsushima* (fragment dintr-un *Jurnal comentat*) a apărut în *Steaua*, an XX (1969), ianuarie, nr. 1, pp. 16–25.

IV

18 octombrie 1968

Dragă Domnule Mărgineanu,

Mulţumiri pentru ultima scrisoare. Cred că ai primit între timp fragmentul din *Jurnalul* meu japonez corectat şi comentat.

Am citit, la Paris, cartea lui A[urel] Rău şi te rog încă o dată să-i mulţumeşti.

Nu ştiu dacă ţi-am mulţumit pentru articolul pe care mi l-ai consacrat în *Steaua*. În orice caz, o fac acum. Ai dreptate în ceea ce priveşte pe Lucian Blaga, dar voi prezenta teoriile lui (cu puţinele documente pe care le am la îndemînă aici) într-un lung studiu despre teorii asupra mitului în secolele al XIX-lea–al XX-lea, care va apărea în *Dictionary of the History of Ideas*.

Am fost emoţionat citind rîndurile dnei Cornelia Blaga şi te rog să-i mulţumeşti că n-a uitat săptămîna petrecută la Berna. Cînd am auzit de moartea lui Lucian, am scris un articol: „Tăcerile lui Lucian Blaga“ pe care sper că i-l pot trimite într-o zi. (A apărut în iunie 1962.[1])

Voi scrie lui Basil (în paranteză am încercat şi eu să contribui la decernarea premiului Nobel lui Lucian Blaga. Şi ce rău îmi pare că acel memoriu împreună cu atîtea alte hîrtii s-a pierdut într-una din numeroasele mele peregrinări...).

Sper să apară la iarnă două din volumele mele vechi de literatură la E.P.L. Cînd voi simţi că sînt prezent în ţară prin cărţile mele iar nu numai prin amintiri şi ecouri, voi veni.

Cu prietenie al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva doamnei Daniela Mărgineanu-Ţăranu.

[1] *Tăcerile lui Lucian Blaga*, în *Cuvântul în exil* (München), 1962, iunie, nr. 1, pp. 1 şi 4.

V

20 ianuarie 1969

Stimate Domnule Mărgineanu,

Urări de bine, de pace şi sănătate pentru 1969. Nu ştiu dacă am răspuns scrisorii din noiembrie. Mă grăbesc să confirm primirea scrisorii prin Keiten Hitchins. Mulţumiri anticipate pentru cărţile pe care mi le-ai trimis. Sper să le primesc înainte de plecarea noastră la 1 februarie, pentru şase săptămîni, la Santa Barbara, California, unde voi ţine o serie de conferinţe.

Am aflat şi eu de cele două volume de proză — dar nu ştiu cînd vor apărea. Nu ştiu ce sugestii să vă fac privitor la desfacerea cărţilor româneşti traduse în englezeşte. Mă bucur că aceste traduceri vor exista şi că vor fi accesibile bibliotecilor universitare şi amatorilor. În ceea ce priveşte difuzarea lor, problema e mai complicată. După cum ştii, librăriile americane acceptă foarte puţine cărţi în afară de *best sellers*. Difuziunea se face prin cataloage, trimiţînd comanda şi cecul direct la editor. De fapt, o carte începe să aibă şanse de difuziune vastă numai cînd este retipărită în *paperback*[1], căci atunci se găseşte şi în *drugstore*[2]. Deci problema capitală este: în ce fel de cataloage se vor anunţa cărţile româneşti în limba engleză, şi care va fi circulaţia acestor cataloage (dacă e sub 50 000 e insuficientă).

Cu cele mai bune sentimente, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva doamnei Daniela Mărgineanu-Ţăranu

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] (Ediţie) broşată (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] Drogherie americană (în care se vînd şi alimente, băuturi, cărţi etc.) (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

VI

22 iunie 1970

Dragă Domnule Mărgineanu,

Mulţumiri pentru *Sub semnul omeniei*, pe care am citit-o cu interes şi din care am aflat atîtea lucruri. Aştept acum *Literatură şi psihologie*.

Sper că aţi primit, trimisă de la Paris, ultima mea carte *De Zalmoxis à Gengis Khan*.

N-am văzut încă *Romanian Studies*.

La 15 august, voi fi la Stockholm, pentru Congresul Internaţional de Istorie a Religiilor, iar de la 1 septembrie la 15 octombrie voi fi la Paris, unde să ne putem întîlni, sau mai tîrziu în USA.

Cu cele mai bune sentimente, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva doamnei Daniela Mărgineanu-Ţăranu

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Cartea lui Nicolae Mărgineanu *Sub semnul omeniei* (304 p.) a apărut în 1970 la Editura pentru literatură. Următorul volum, *Psihologie şi literatură* (350 p.), se va publica la Editura Dacia din Cluj în 1971.

VII

24 iulie 1970

Dragă Domnule Mărgineanu,

Mă bucur nespus că vei veni prin decembrie-ianuarie în USA şi că vei trece şi pe la Chicago. Voi fi încîntat să-l văd pe rectorul [Ştefan] Pascu. Ştiu că [George] Ivaşcu mă detestă, aşa că el nu va veni. Te rog, scrie-mi un cuvînt îndată ce vei cunoaşte data precisă.

Cu prietenie, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva doamnei Daniela Mărgineanu-Ţăranu

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

CĂTRE DUMITRU MICU*

I

Pe plic:

Profesor Dumitru Micu
Bd. I. V. Miciurin 13, sc. A, ap. 3
Raionul 30 Decembrie, Bucureşti, România

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religion

24 ianuarie 1968

Mult stimate Domnule Micu,

Multe mulţumiri pentru scrisoarea din 12 ianuarie şi cele două articole din *Amfiteatru*[1]. Sper că aţi primit între timp o scrisoare mai veche a mea, expediată pe adresa Editurii pentru literatură şi în care vă mulţumeam pentru cele trei volume (*Arghezi*, *Blaga*, *Coşbuc*), citite pe nerăsuflate (nu mai citisem de mult critică literară românească).

Tot ce-mi spuneţi despre reactualizarea literaturii mele în ţară mă bucură sincer. Nu-mi îngăduiam să sper că procesul se va desfăşura într-un asemenea ritm. Am mai primit, sporadic, articole în care eram discutat cu înţelegere şi simpatie, dar nu-mi dădeam seama de răsunetul lor, nici de semnificaţia lor reală.

Articolele pe care mi le-aţi închinat în *Amfiteatru* mă măgulesc — dar totodată îmi ispitesc nebănuite melancolii. Mi-am adus deodată aminte că, în curînd, se vor împlini treizeci de ani de cînd am ţinut ultima mea lecţie în amfiteatrul „Titu Maiorescu"..., dar să lăsăm asta.

M-au amuzat citatele din prozele mele de licean entuziast, doct, pretenţios şi ameninţat de corigenţe. Admir curajul dlui Florin Manolescu de a fi citit acea maculatură care nu are nici măcar meritul de a fi autobiografică. (*Amintirile din retragere* sînt pe de-a întregul inventate: voiam cu orice preţ să găsesc miopiei mele o cauză patetică şi, dacă se poate, „excepţională"...) Probabil că *Jurnalul* meu (oarecum imaginar, dar nu mai puţin valabil) şi alte

texte nepublicate din acea epocă (clasele III–VII de liceu) sînt mai interesante. (Sper că mai există undeva. Pe vremuri, păstram tot, chiar şi caietele de exerciţii cînd învăţam o limbă!...)

Iar din articolul D-voastră am învăţat o mie de lucruri, de mult uitate, despre „experimentalismul" tinereţii mele. (Nici nu bănuiam că, în 1932–1933, spusesem lucruri care vor deveni la modă, în Occident, după 1945...)

În ceea ce priveşte republicarea cărţilor mele, probabil că Mihail Şora v-a comunicat ultima mea scrisoare (de acum vreo două săptămîni). Îi spuneam că sînt de acord ca *Maitreyi* să apară întîi — dar separat, dat fiind că *Şantier* şi *India*, deşi aparţin aceluiaşi „bloc indian", sînt, stilistic, eterogene.

Dacă retipărirea nu se poate face decît în volume masive, aş prefera să se înceapă cu proza fantastică, urmînd un volum de eseuri şi, mai tîrziu, ciclul *Întoarcerea din rai* (text corectat). În cazul că proiectul „volume masive" e inevitabil, şi totuşi *Maitreyi* trebuie să apară întîi (aşa ceva doresc şi eu), i s-ar putea adăuga *Nunta în cer* — alcătuind ciclul „romane de dragoste". *India* şi *Şantier* ar putea apărea mai tîrziu, într-un volum de „jurnale şi impresii de călătorie", în care ar figura texte din *Vremea* şi *Universul literar*, 1936–1938, nepublicate în volume, completate cu altele, mai noi, inedite.

Dar toate astea sînt, evident, planuri pentru un viitor mai mult sau mai puţin îndepărtat. Deocamdată, aş vrea să ştiu cum „o luăm din loc". Probabil că sînt şi alte soluţii — bunăoară, *Maitreyi*, cu prezentarea D-voastră în „Biblioteca pentru toţi" etc. etc.

Nu ştiu dacă cunoaşteţi *Noaptea de Sînziene* (= *Forêt Interdite*). O consider „capodopera mea literară". Traducerea este exactă, dar o anumită fervoare a originalului nu „trece" în limba franceză. Dacă nu cunoaşteţi cartea, voi fi fericit să v-o trimit. Deşi numai cînd textul românesc va putea apărea se va vedea cît este de „bine scrisă" această carte, în comparaţie cu întreaga mea proză literară din anii 1930–40.

Pentru că arătaţi atîta interes pentru literatura mea, vă mai pot spune că la vară va apărea, la Paris, dar în româneşte, o lungă po-

vestire fantastică, *Pe strada Mîntuleasa...*, iar în 1969, *Deo concedente*[2], se va tipări, la Madrid, un alt volum de nuvele.

Cu cele mai sincere sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

P.S. Vă rog, confirmaţi-mi prin cîteva rînduri primirea acestei scrisori. Între 1 feb[ruarie]–15 martie, voi fi la Santa Barbara, dar scrisorile adresate la Univ[ersity] of Chicago îmi vor fi retransmise.

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

* Dumitru Micu (n. 1928), critic şi istoric literar, profesor la Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti. Autor a numeroase monografii (*Opera lui Tudor Arghezi*, *George Coşbuc*, *Lirica lui Lucian Blaga*, *Estetica lui Lucian Blaga*, *Gîndirea şi gîndirismul* etc.). A editat şi scris o amplă prefaţă la primul volum din beletristica lui Mircea Eliade, retipărit în 1969, *Maitreyi*, *Nuntă în cer*.

---

[1] În nr. 24 din decembrie 1967, au apărut articolele: Dumitru Micu, *Mircea Eliade sau invitaţie la tinereţe* şi Florin Manolescu, *Preliteratură*.

[2] Cu îngăduinţa lui Dumnezeu (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

II

Santa Barbara, Calif[ornia]
21 feb[ruarie] 1968

Stimate Domnule Micu,

Mulţumiri pentru scrisoarea din 6 febr[uarie]. Răspund în grabă şi pe scurt, ca să păstrez „contactul“. Mă bucur că ediţia proiectată are şanse de realizare. N-am primit încă nimic de la Şora, dar, cum mă aflu de la 1 febr[ruarie] aici în Santa Barbara (*visiting professor*[1] la Universitate[a]), corespondenţa retransmisă de la Chicago mai pierde cîteva zile pe drum: aşa că poate primesc ceva mîine, poimîine.

O parte din vacanțele de vară[2] și toată luna septembrie, pînă pe la 10–15 oct[ombrie], le petrecem, ca de obicei, în Europa. Înainte de plecare, îl voi anunța pe Șora și îi voi comunica adresele europene, în cazul că o primă corectură în șpalturi ar fi gata.

Vol[umele al] II[-lea] și [al] III[-lea] din *Amintiri* sînt scrise ducînd povestirea pînă la plecarea la Londra, în martie 1940, dar caracterul lor „prea intim“ (sînt anii în care au fost „trăite“ și scrise romanele de la *Isabel* la *Nuntă în cer*...) nu-mi îngăduie încă o tipărire integrală. Fragmente — uneori, capitole întregi — au apărut în revistele de la Paris și Roma. Dacă vă interesează, vă pot trimite textele — de la Chicago.

V-aș rămîne îndatorat dacă m-ați abona la *România literară*, deși mă întreb dacă lectura acestui săptămînal nu va răscoli prea multe amintiri...

Spuneți-mi ce reviste sau cărți v-ar interesa, de aici sau din Europa.

Cu mulțumiri anticipate și cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul scrisorii în arhiva Dumitru Micu, București

Publicată de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

---

[1] Profesor invitat de o altă instituție de învățămînt superior ca să predea pentru o perioadă limitată (de exemplu, un semestru sau un an universitar) (*n. ed.*).

[a] Vom rămîne pînă la 12 martie.

[2] De fapt, „vacanța de vară“ (cf. fr. *les vacances* „vacanță“) (*n. ed.*).

III

21 martie 1968

Stimate Domnule Micu,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 12 martie. Am primit mai demult scrisoarea lui [Mihai] Șora. Nu era propriu-zis un „contract“, dar n-are nici o importanță. Va veni și contractul, mai tîrziu. Mă

bucur că aţi încheiat „Introducerea". Nu e nevoie să-mi trimiteţi dactiloscriptul. Singura problemă o constituie revizia şpalturilor, pentru că la vară, ca de obicei, voi fi în Europa. Probabil, sfîrşit de iulie–15 oct[ombrie]. În orice caz, îndată ce voi avea „programul" fixat, voi scrie lui Şora, Dumitale şi lui Sorin Alex[andrescu], comunicînd adresele europene (cu datele respective). Evident, aş fi preferat să am şpalturile *aici*, unde aş putea controla textul cu ediţiile (deja corectate, manuscris) anterioare. Dacă aş putea primi corecturile pînă la 15 iulie, ar fi admirabil. (Cu avionul, asemenea pachete fac de la Buc[ureşti] la Chicago şase-opt-zece zile.)

Îl cunosc pe d. Alexandru Colorian[1] şi te rog să-l saluţi din parte-mi, mulţumindu-i şi pentru oferta de a-mi dărui cărţile mele. În cazul cînd le vei culege din acele grămezi, te rog păstrează-le. Se va ivi o ocazie — aşa cum E[ugen] Barbu mi-a trimis două volume prin [Valeriu] Râpeanu.

Mulţumiri şi pentru abonament la revistă. Scriu chiar acum lui Payot şi Gallimard să expedieze *Traité* şi celelalte lucrări istorico-filozofice. (Aici, din păcate, nu mai dispun de exemplare.) Expediez împreună cu această scrisoare, tot prin avion, dar în plic separat, un fragment din vol[umul al] II[-lea din] *Amintiri*. Nu am la îndemînă celălalt capitol apărut, dar mi-l voi procura.

Cu cele mai bune sentimente,

al D-tale, Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

---

[1] Alexandru Colorian (1896–1971), istoric şi critic literar, director al Editurii Eminescu.

IV

12 aprilie 1968

Stimate Domnule Micu,

Sincere mulţumiri pentru scrisoarea din 1 aprilie şi cele două cărţi. Inutil să vă spun cu ce emoţie am început să citesc, chiar

în ceasul cînd am primit-o, cartea lui Iorga! Aşteptam de mulţi ani această *Istoriologie*, de care aflasem din atîtea locuri. Credeam însă că există un manuscris mai mult sau mai puţin definitiv. Mare mi-a fost dezamăgirea descoperind că e vorba numai de note, rezumate şi observaţii. Evident, e bine că măcar *astea* există şi că s-au tipărit, dar *cartea* pe care o aşteptam — cine o va scrie? Cum bine spune [Dionisie] Pippidi[1] în „Introducere", sînt multe observaţii geniale, caracterizări fulgurante, uneori surprinzătoare. Nu mă pot însă consola că moartea lui năpraznică l-a împiedicat pe Iorga *să scrie* ceea ce „văzuse" şi descoperise în acel tragic an 1940...

Vă mulţumesc, de asemenea, pentru noua ediţie a *Daciei*, pe care nu o aveam — şi care mi-e foarte preţioasă pentru ilustraţii şi, mai ales, pentru completările bibliografice ale lui R[adu] Vulpe. Iar pentru că aveţi bunătatea să-mi oferiţi şi alte cărţi, v-aş rămîne recunoscător dacă îmi veţi trimite *Materiale privind* etc. a lui [Dionisie] Pippidi, *Poezia lirică populară* de Tache Papahagi şi *Dacii* de H[adrian] Daicoviciu (Buc[ureşti], 1966).

Ştiţi unde e profesor acum Ion I. Russu? Pe vremuri, era la Cluj. Aş vrea să-i aflu adresa, ca să-l consult în legătură cu bibliografia recentă a Daciei etc.

V-am trimis, prin poştă aeriană, la 26 martie un fragment din *Amintiri* II (*India la 20 de ani*), iar la 1 aprilie *Images et symboles* şi *Mythes, rêves et mystères*.

Dacă v-au ajuns, voi încerca să vă trimit şi alte publicaţii — în afară de cele pe care le veţi primi (sper!) de la editorii parizieni.

Vă mulţumesc şi pentru *Gazeta literară*, în care am regăsit proza filozofică a bunului şi vechiului meu prieten Const[antin] Noica. Nu e nimic dacă nu voi primi *G*[*azeta*] *l*[*iterară*] prin avion. Voi citi „noutăţile" din ţară cu trei-patru săptămîni mai tîrziu. Pînă mai acum cîţiva ani, nu le puteam citi deloc, pentru că revistele ajungeau greu pînă la noi.

În privinţa colaborării mele la *G*[*azeta*] *l*[*iterară*], iată cum stau lucrurile: astă-vară, cînd l-am văzut pe [Petru] Comarnescu la Veneţia, i-am dat volumul de *Nuvele* şi, la cererea lui, încuviinţarea să le publice unde va găsi de cuviinţă. (Îi dădusem mai demult lui [Ştefan] Bănulescu *La ţigănci*.) Comarnescu mi-a spus că va

trimite diferite nuvele revistelor din provincie, „ca să le întărim“ — şi astfel se explică apariţia lor acolo unde au apărut. Cînd, în decembrie, a venit să mă vadă E[ugen] Barbu, la Chicago, i-am dăruit *Amintiri*. Şi el mi-a scris, de curînd, că vrea să publice fragmente. Ca să nu se ivească încurcături, l-am autorizat pe Sorin Alexandrescu să se ocupe de eventuala distribuire a prozelor mele, inedite în ţară, la diferite reviste. Astfel că cel mai bun lucru ar fi să-l consultaţi pe el.

Aş dori să public la *G[azeta] l[iterară]* o nuvelă de vreo douăzeci [de] p[agini] dactilografiate, *Adio!*, dar nu ştiu dacă P[etru] Comarnescu a apucat s-o predea vreunei reviste. (I-am dat un exemplar în ianuarie, cînd l-am văzut, împreună cu [Valeriu] Râpeanu[2], la Chicago.) I-am scris şi lui Sorin Alexandrescu ca să afle ce-a făcut P[etru] C[omarnescu] cu nuvela (care, mie, îmi place mult).

Dacă e „liberă“, o puteţi publica la *G[azeta] l[iterară]*. Eu, în orice caz, vă voi trimite un exemplar. Tot cu S[orin] A[lexandrescu] puteţi dispune să se publice fragmente din *Amintiri*.

Sper foarte mult să pot vizita ţara în curînd, să-mi văd familia, de care m-am despărţit acum douăzeci şi opt de ani. Sînt, din fire, timid şi chiar sălbatic, aşa că gîndul primirilor oficiale mă sperie şi mă paralizează. Dacă aş şti că trebuie să asist la vreun banchet în „onoarea mea“, mi-ar pieri pofta. Şi m-aş întoarce din drum. Dar am atîţia buni prieteni la Bucureşti şi mă încred în priceperea lor de a mă ţine departe de onoruri şi recepţii.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în Caiete critice, 1993, nr. 5–6.

---

[1] Dionisie Pippidi, istoric al Antichităţii.

[2] Valeriu Râpeanu (n. 1931), istoric şi critic literar, director al Editurii Eminescu din Bucureşti.

V

8 mai 1968

Stimate Domnule Micu,

Multe mulţumiri pentru scrisoarea din 27 aprilie şi pachetul cu cărţi. Mă bucur că v-au parvenit cele două volume ale mele şi fragmentul din *Amintiri* II. Asta îmi dă curaj să vă mai trimit şi alte lucrări. Sînt îndeosebi fericit că posed ed[iţia a] II[-a] din *Limba traco-dacilor* de I[on] I. Rusu şi volumele lui H[adrian] Daicoviciu şi [Dionisie] Pippidi. Vă mulţumesc, de asemenea, şi pentru adresa lui Russu.

Mă bucur că aţi luat contact cu Sorin Alexandrescu. În ceea ce priveşte publicarea nuvelei la *G*[*azeta*] *l*[*iterară*], nu e nici o grabă (mai ales că nu mai am atît de multe la îndemînă!...).

Aşişderea în ceea ce priveşte ediţia scrierilor mele. Am corectat textul dactilografiat al *Şarpelui* şi l-am înapoiat prin poşta aeriană lui S[orin] A[lexandrescu]. N-am mai avut veşti de atunci. Îmi închipui că celelalte dactiloscripte vor sosi în curînd.

În cel mai rău caz, voi trimite eventualele modificări pe cîteva pagini. Separat — în loc de a aştepta aici dactiloscriptele.

Mi-aţi spus că sînteţi bun prieten cu Ion (*sic!*) Manolescu[1]. Cum nu-i cunosc adresa, v-aş ruga să-i mulţumiţi pentru *Lecturi infidele*, pe care le-am citit cu enorm interes. Încet, încet, mă „pun la punct“ cu tînăra critică românească. (În paranteză, ţin să vă spun că împărtăşesc întru totul judecata D-voastră asupra lui Vasile Pârvan. Interpretarea lui este o „hermeneutică creatoare“, fundează un univers de valori şi, ca atare, se integrează în cultura românească, chiar dacă „ştiinţificeşte“ ar fi invalidată.)

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

---

[1] De fapt, Nicolae Manolescu (*n. ed.*).

VI

10 oct[ombrie] 1968

Stimate Domnule Micu,

Am sosit alaltăieri şi m-am bucurat găsind scrisoarea D-voastră. Aventurile dactiloscriptelor le aflasem dintr-o scrisoare a Dnei [Elena] Beram. Optimist din fire, sper că volumele vor putea apărea. (Nu de altceva, dar mi s-a făcut lehamite de „mitologia“ în care am fost proiectat în ţară: multă lume mă laudă, se pare, dar admiraţia se exprimă oral, căci aproape nimeni nu-mi cunoaşte cărţile, nici cele vechi măcar.) Am citit, vara aceasta, aproape toate revistele literare din ţară şi am întîlnit la Roma şi Paris o duzină de tineri (şi mai puţin tineri) scriitori şi critici. Trebuie să recunosc: am fost uluit de ignoranţa lor în tot ce priveşte opera mea, ignoranţă pe care nu o întrecea decît patetic deliranta lor admiraţie pentru mine.

Încă nu m-am lămurit *de ce* mă admiră. Pentru că sînt român şi mi-am făcut „un nume“ în străinătate? În privinţa revistelor literare, inutil să mai vorbim. Pur şi simplu, nu exist — nici ca scriitor, nici ca „nume“. De aceea aştept, o mărturisesc, foarte curios publicarea celor două volume. Care va fi reacţia „culturalilor“? Căci bănuiesc că publicul mă va citi şi pe mine, aşa cum a citit atîţia alţi autori, mari şi mici.

Am primit *V[iaţa] R[omânească]* şi *Cronica*. De la Sorin [Alexandrescu] veţi afla mai multe amănunte în legătură cu pregătirea volumelor următoare. Îmi spun că destinul a ştiut ce face şi de data aceasta, împiedicîndu-mă să-mi revăd ţara cît timp eram ceea ce sînt încă: un „nume“.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

VII

5 noiembrie 1968

Stimate Domnule Micu,

Multe mulţumiri pentru scrisoarea din 22 oct[ombrie], care a avut, între altele, şi meritul de a-mi lămuri sensul şi proporţiile „mitologiei“ în care mă plîngeam că sînt îmbălsămat (de viu!). Acum cîteva zile au venit să ne vadă, de la Iowa, Dna şi D. Alex[andru] Ivaciuc[1]. Încă un prilej de a descoperi valori noi în literatura românească recentissimă şi, de asemenea, de a-i înţelege nostalgiile şi elanurile. (În paranteză — am citit cu interes şi entuziasm *Vestibul*.)

În privinţa ediţiei, mă bucur că „înaintează“.

La Paris, acum vreo lună, Dna Elena Beram mi-a scris rugîndu-mă să pregătesc sumarul vol[umul al] III[-lea din] *Eseuri*. Am făcut-o şi l-am informat pe Sorin [Alexandrescu] de structura volumului.

Ceea ce mă deprimă este faptul că n-aţi primit încă *Pe strada Mîntuleasa*... Vă închipuiţi cu ce nerăbdare aşteptam impresiile D-voastră asupra acestei *novella*, terminată în noiembrie 1967. Eraţi, evident, în capul listei „serviciului de presă“ şi ştiu că exemplarele au plecat direct de la Paris în aug[ust]-sept[embrie]. Vă voi expedia un alt exemplar, prin poşta aeriană, îndată ce voi primi pachetul de la Paris. Dispuneam de un singur exemplar, pe care l-am dăruit Dlui Al[exandru] Ivasiuc.

Vă mulţumesc din inimă pentru cărţile mele vechi, pe care le-aţi adunat în vederea „Fondului M[ircea] E[liade]“. Dacă aveţi vreo ocazie, le puteţi trimite la Paris (pentru orice eventualitate, vă dau adresa cumnatei mele: Mme Sibylle Cottesco, 1, rue Boinod, Paris 18^{e}.

Cu sincere mulţumiri şi urări de bine, al D-voastră,

Mircea Eliade

P.S. Am aflat că mi-aţi trimis „Introducerea“ la volum prin [Ştefan] Bănulescu. N-am primit-o încă. Voi încerca să aflu cui i-a predat-o, în Italia.

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

---

[1] De fapt, Ivasiuc (1933–1977), romancier şi eseist român.

VIII

21 dec[embrie] 1968

Stimate Domnule Micu,

Multe mulţumiri pentru atît de „informativa" (cum se spune pe aici) D-voastră scrisoare din 30 noiembrie. Am aflat atîtea despre publicaţiile noastre periodice... Pînă acum, am primit primele trei numere din *România literară* prin poşta simplă. Revista nu e faimoasă, dar pentru un exilat ca mine e utilă.

Vă mulţumesc şi pentru cărţile pe care le-aţi trimis la Paris prin Dna [Elena] Beram. Cumnata mea, Dna Cottesco, va veni la New York la 24 decembrie. Sper că Dna B[eram] a avut timp să depună cărţile şi să primească două-trei ex[emplare] din *Mîntuleasa*. În orice caz, această carte o veţi primi şi de aici, din Chicago, o dată ce voi avea la îndemînă exemplarele.

Ţin foarte mult la *Strada Mîntuleasa* şi cred că reprezintă o „apariţie unică" în literatura românească. Aşa cum veţi vedea, nu are nici o „cheie" — în afară de mitologia curentă de care depinde. Sînt, în orice caz, extrem de curios să vă aflu impresiile.

Prin februarie, apare un nou volum de studii, *The Quest: Meaning and History in Religion*. Voi aştepta ediţia franceză (la toamnă?) ca să vi-l trimit. În schimb, voi trimite *Festschrift*-ul pe care Chicago University Press îl scoate tot în februarie. Fiind un volum enorm, de aproape 700 de pagini, va lua cîtva timp pînă să ajungă — dar sper să ajungă cu bine. Deşi e tot în englezeşte, cuprinde patru-cinci studii despre activitatea mea literară care v-ar putea interesa.

În „program" pentru 1969–1970 sînt: 1) un nou volum de nuvele, 2) ed[iţia] franc[eză] *The Quest* şi 3) *De Zalmoxis* etc.

Mă bucur că a început să apară ediţia Hasdeu şi vă mulţumesc că mi-aţi trimis volumul I. Voi scrie lui Mircea Popescu pentru manuscrisul „Introducerii".

Urîndu-vă un An nou spornic şi norocos, al D-voastră cu cele mai bune sentimente,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

IX

[Antet tipărit]
University of California, Santa Barbara,
Department of Religious Studies

Santa Barbara,
California, 93106

10 martie 1969

Stimate Domnule Micu,

Răspund cu întîrziere la scrisoarea D-voastră din 10 febr[ruarie], pe care am primit-o aici (unde mă aflu de la 1 feb[ruarie]), retransmisă de la Chicago.

Îmi pare rău că ediţia merge încet, dar să sperăm că, pînă la vară, tot va apărea.

Sînt dezolat însă că n-aţi primit *Pe strada Mîntuleasa*, expediată, cu poşta aeriană, la începutul lui ianuarie. Voi încerca mai tîrziu să v-o trimit de la Paris.

Zvonul pe care l-aţi auzit se referă, probabil, la cumnatul meu, Ionel Perlea, care va veni la Bucureşti în aprilie–mai, pentru cîteva concerte. Eu sper să-mi revăd patria după ce voi redeveni prezent în cultura noastră prin cîteva cărţi... Voi fi la Chicago săptămîna viitoare.

Cu cele mai sincere urări de bine, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

X

25 martie 1969

Stimate Domnule Micu,

Răspund pe loc scrisorii din 17 martie, cu bucuria că aţi primit — şi, mai ales, că v-a plăcut *Pe strada Mîntuleasa*. Este una dintre cărţile mele favorite. Evident, toate inadvertenţele de care-mi vorbiţi vor fi înlăturate la a doua ediţie (să sperăm, în ţară). Nu cred însă că va trebui integrată volumului de proze fantastice pregătit de Sorin [Alexandrescu]. Cel puţin, nu deocamdată. Corectările vor lua timp, viza aşişderea — şi, dacă au trebuit douăzeci de luni ca să ajungem la punctul în care ne găsim acum (adică: neant), de ce să mai complicăm „chestia" introducînd noi elemente?

În plus, aş vrea ca *Mîntuleasa* să fie retipărită împreună cu alte proze „fantastice" recente. Cel puţin una dintre ele — *În curte la Dionis* (va apărea în iunie, la Roma) — face parte din „ciclul Mîntuleasa". Într-adevăr, cum bine spuneţi, mitologia aceasta bucureşteană alcătuieşte un fel de *Halima*, anevoie de repovestit într-un singur volum. Vor urma, sper, alte cîteva nuvele, în care vor reapărea cu roluri centrale cîteva din personagiile secundare (secundare, şi nu prea!) ale povestirii-matcă. (În Dionis, reapare Leana.)

Iată de ce, în afară de o eventuală insistenţă din partea editurii, aş prefera să nu integrăm, *acum*, *Mîntuleasa*.

Aştept cu nerăbdare cărţile trimise în ianuarie. Probabil că în aprilie voi petrece cîteva săptămîni în Argentina. Deşi sînt atît de prins cu încheierea volumului *De Zalmoxis* etc. — aş prefera să stau pe loc şi să scriu.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XI

8 aprilie 1969

Mult stimate Domnule Micu,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea din 17 martie — şi vă sînt recunoscător pentru tot ceea ce faceţi în legătură cu ediţia scrierilor mele. Evident, ar fi păcat ca toată munca D-voastră — şi îndeosebi „Prefaţa“ la *Maitreyi–Nuntă în cer* — să se irosească zadarnic. Pe de altă parte, aş vrea să mă credeţi că nu sînt nerăbdător să-mi văd vechile cărţi retipărite în ţară (recunosc că eram acum un an). Ştiu că într-o bună zi voi fi reintegrat literaturii noastre, şi asta mi-e de-ajuns.

Deocamdată, mă lupt să sfîrşesc ce-am început. Dacă n-aş fi plecat (în cîteva zile) în Argentina pentru conferinţe, adică: dacă n-aş fi pierdut trei săptămîni, probabil că la sfîrşitul acestei luni aş fi încheiat *Zalmoxis* etc. Aşa, sper să-l închei în mai. După aceea, mă „concentrez“, cum se spune (dar oare se mai spune?), asupra cărţii de care v-am vorbit, *The Beginnigs of High Religions* (vol. I din *Opus magnum*).

Îmi scrieţi cît de mult v-a plăcut limba *Străzii Mîntuleasa*. Am uitat să vă spun că tot atît de bine (româneşte) e scrisă *Noaptea de Sînziene*. Evident, toată fervoarea asta n-a putut „trece“ în limba franceză, şi nu numai din vina traducătorului. Mă întreb dacă proza fantastică recentă va „da“ ceva în limbi străine.

Am citit de curînd, cu mare interes, *Intrusul* şi *Cunoaştere de noapte*. Din păcate, n-am putut trece de primele cincisprezece-douăzeci [de] pagini din *Îngerul a strigat* şi *Animale bolnave*[1]. Voi mai încerca — în mai.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 199, nr. 5–6.

---

[1] *Intrusul* îl are ca autor pe Marin Preda, iar *Cunoaştere de noapte* pe Alexandru Ivasiuc. *Îngerul a strigat* e scris de Fănuş Neagu, iar *Animale bolnave*, de Nicolae Breban.

XII

20 mai 1969

Stimate Domnule Micu,

Am primit — şi citit cu cel mai viu interes „Proza lui M[ircea] E[liade]", şi mă grăbesc să vă mulţumesc. M-au interesat îndeosebi observaţiile, atît de „pozitive", asupra romanului din tinereţe *Maitreyi*, şi, de asemenea, tot ce spuneţi despre eforturile mele de a depăşi provincialismul cultural românesc. De asemenea, vă felicit pentru identificarea sensului „celor 12 ani" din *La ţigănci* — pe care nu l-a descifrat pînă acum nimeni. (Mă voi lăsa într-o zi ispitit — şi voi scrie un comentariu critic al prozelor mele fantastice. Era gata, gata s-o fac după ce am citit articolele Dlui Al[exandru] Piru[1].)

Am petrecut trei, neuitate, săptămîni în Argentina. Între altele, am fost surprins (şi, evident, încîntat) de neaşteptata (pentru mine) popularitate de care mă bucur în America Latină. Patru cărţi dintre cele unsprezece traduse în spaniolă au fost de curînd retipărite în ediţii de buzunar. Dar totul se plăteşte, şi preţul este uneori exorbitant — căci vă întreb, cîte interviuri *responsabile* poate da un autor într-o săptămînă?

Acum vreo lună de zile ,v-a fost expediat de Chicago Univ[ersity] Press volumul omagial.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

---

[1] Alexandru Piru, critic şi istoric literar.

XIII

26 mai 1969

Stimate Domnule Micu,

Răspund pe loc scrisorii D-voastră din 19 mai. Sper că între timp aţi primit rîndurile mele în care comentam (adică, de fapt, aprobam şi lăudam!) articolul din *Limbă şi literatură*. Mă bucur

că v-a parvenit *Mythes and Symboles*, utilă pentru bibliografie (evident, în ceea ce priveşte articolele limitate la istoria religiilor şi filozofie etc.). Aveţi dreptate judecîndu-l pe Bursuc abject. Am vrut să „întruchipez“ în el tot ce e mort, penibil, criminal în instituţiile Bisericii răsăritene. Dar, evident, n-am dreptul să merg mai departe; cu alte cuvinte, nu ştiu ce se poate întîmpla cu oameni ca Bursuc. Dacă un criminal şi o prostituată, aşa precum ne povesteşte Dostoievski...

În privinţa *Jurnalului*, al cărui manuscris a trecut de 4 000 de pagini (din primăvara 1940 încoace), credeam că v-am trimis extrasele deja publicate. O voi face acum, expediind cu poşta aeriană, ca imprimate, două-trei selecţii importante (ca număr de pagini; altminteri, fragmentele publicate suferă de faptul că sînt prea „fragmentate“, lăsînd la o parte atîtea elemente concrete, autobiografice). Sper ca şi aceste texte să vă parvină (de obicei, am remarcat [că] asemenea imprimate, chiar cu poşta aeriană, necesită două-trei săptămîni ca să ajungă la adresele respective).

Vă mulţumesc pentru *Presa literară românească*, volum pe care-l aştept cu interes. Aştept, de asemenea, cele patru volume de Dan Botta, care mi-au fost trimise mai de mult, cred chiar de Dna Botta. Am primit *Iarna Fimbul*[1], dar vai!, încă n-am reuşit s-o citesc. Am încercat de mai multe ori. Ca şi cu *Finnegans Wake*, se cere un efort continuu şi prelungit pentru a putea pătrunde în universul pe care-l construieşte autorul — şi la vîrsta mea sînt nevoit să-mi economisesc forţele...

Îmi pare rău că a căzut pasajul cu *Strada Mîntuleasa*[1]. Rămîn la Chicago pînă la sfîrşitul lui iulie, ca să închei *De Zalmoxis à Gengis Khan*. Vă voi comunica mai tîrziu adresele în Italia şi Franţa.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

---

[1] Pînă la urmă, paragraful a rămas totuşi (în studiul introductiv la *Maitreyi–Nunta în cer*, Editura Minerva, Bucureşti, 1969), înlăturîndu-se doar titlul nuvelei (considerată a fi subversivă) *Pe strada Mîntuleasa*.

[2] *Iarna Fimbul* este romanul scris de Alice Botez (1914–1985).

XIV

2 iunie 1969

Stimate Domnule Micu,

Parcă ar fi un făcut: e suficient să mă plîng, într-o scrisoare către D-ta, că n-am primit cutare carte, ca s-o primesc a doua zi...

Aşa se face că am putut petrece ultimele seri citind ediţia Dan Botta (îi scriu chiar acum Dnei Dolores Botta, ca să-i mulţumesc) şi parcurgînd (cu cîtă melancolie!) *Presa literară românească*. Lucrarea mi-este preţioasă prin textele pe care le reproduce (aşa am putut reciti atîtea pagini din Iorga, Gherea şi G. Călinescu), pe care doream de mult să le recitesc. Dar, dacă mai există mulţi colaboratori ale căror contribuţii la „Presa literară" sînt prezentate aşa cum e prezentată colaborarea mea, mă întreb ce temei se poate pune pe informaţiile cu atîta trudă adunate de D. I[on] Hangiu. Bunăoară, nu sînt trecut printre colaboratorii *Adevărului literar* (zece-cincisprezece articole), *Universul*[*ui*] *literar* (seria 1923–25, 27–28, 38–39 — vreo cincizeci de articole), *Vieţ*[*ii*] *literar*[*e*] (1927–39 — cincisprezece-douăzeci [de] art[icole]), *Vrem*[*ii*] (1932–39 — vreo 200 de articole), *Gîndir*[*ii*] (numai două-trei texte, dar unul important pentru ce credeam pe atunci: *Apologia virilităţii*), *Revist*[*ei*] *Fundaţiilor* (colaborări aproape la fiecare număr, de la început). În schimb, sînt trecut colaborator la *Sinteza* (un articol), *Contimporanul* (?), *Veac nou* (?) şi *Familia* (unde se găsesc, e drept, multe texte de-ale mele — dar nici unul *trimis* de mine: admirabilul Samarineanu publica, pur şi simplu, manuscrisele conferinţelor pe care le citeam la Radio; e drept, cu consimţămîntul meu...).

Dar să lăsăm asta. Am citit cu mult interes „Introducerea" D-tale, din care am aflat atîtea lucruri noi. Cîte lucruri ar mai fi de spus! Epoca pe care eu o numesc a „Criterionului" 1932–35 şi pe care am evocat-o în volum[ele] [al] II[-lea] şi [al] III[-lea] din *Amintiri* a marcat poate cel mai curajos moment şi cel mai *universalist* pe care l-a cunoscut România pînă la plecarea mea din ţară (căci de-atunci, din 1940, nu mai cunosc lucrurile decît din citite şi din auzite). Cînd mai fusese posibil, pînă atunci, să se ţină symposioane în sala Fundaţiei despre Lenin, la care să par-

ticipe Lucreţiu Pătrăşcanu şi Belu Zilber? Şi cînd se mai vorbise în faţa unor săli arhipline despre Gide, Charlie Chaplin, Freud sau Gandhi? Şi unde mai fusese atacat colonialismul şi imperialismul ca în acei ani?... Ce-a înfăptuit atunci „echipa Criterionului" — în primul rînd Mihail Sebastian, P[etru] Comarnescu, M[ircea] Vulcănescu, Dan Botta, dar şi mulţi alţii, printre care sînt mîndru că mă pot număra şi eu — întrece cu mult ce-am văzut făcîndu-se douăzeci de ani mai tîrziu la Paris, pe urmele, dar şi cu ajutorul lui J. P. Sartre. La acea epocă, umanismul şi universalismul cu adevărat *creator* (căci veneau mii de oameni să ne asculte şi cel puţin *ei* erau convertiţi la idealurile noastre), la acea epocă „universalismul creator" nu exista decît în România. În *Amintiri* III, povestesc cum acel admirabil curent de reînnoire a fost sugrumat de Ministerul de Interne, care a trimis echipe de huligani cuzişti să ne atace şi a profitat de spargerile de geamuri şi de capete care au urmat ca să interzică „symposioanele" Criterionului. Dar ce scriu eu în *Amintiri* nu e de-ajuns. Cine ştie cînd va apărea vol[umul al] III[-lea] — şi cine îl va cunoaşte, dacă rămîne îngropat în limba în care a fost scris? Dar, cu puţin noroc, după ce închei cartea despre *originile* culturii româneşti (*De Zalmoxis à Gengis Khan*), aş vrea să închei o altă „carte a inimii mele"... *Comment peut-on être roumain?*, al cărui subtitlu va explica ce fel de „filozofie" a culturii româneşti încerc să prezint. Voi discuta numai ce va putea interesa pe străini, adică de la Eminescu încoace, dar stăruind mai ales asupra *Renaşterii* pe care a cunoscut-o o cultură minoră, cum era a noastră, între 1925–40 şi datorită căreia a ieşit din provincialismul cultural de pînă atunci; arătînd, mai ales, ceea ce este *exemplar* în această Renaştere şi în ce sens procese similare se pot repeta în alte culturi minore şi provinciale din Asia, Africa, America de Sud. Cred că, *de data aceasta*, experienţa culturii româneşti din 1925–1940 poate deveni model exemplar de-a dreptul pe plan mondial.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XV

12 iulie 1969

Dragă Domnule Micu,

Îţi cer iertare că răspund atît de tîrziu celor două scrisori din 12 şi 13 iunie. Am fost prins pînă peste cap — dar am terminat *Zalmoxis*! Îmi rămîn doar de pus la punct capitolele redactate mai demult (unele, acum cincisprezece ani!).

Îţi scriu în grabă, pentru că mîine plec pentru o săptămînă la Santa Barbara, la un colocviu internaţional (despre „Universitatea viitorului“!). Sînt foarte încîntat că te-au interesat amintirile mele despre „generaţia Criterionului“.

Revista *Criterion*, într-adevăr, nu e interesantă — şi deloc reprezentativă. În ceea ce priveşte neglijenţa lui [Petru] Comarnescu, ea se înţelege — pentru că, de fapt, Criterionul a dispărut în urma scandalului provocat, în ziarul *Credinţa*, de Sandu Tudor (directorul ziarului), Petru Manoliu şi Z[aharia] Stancu. Scandalul (pretext: homosexualitatea) a fost abil încurajat de Ministerul de Interne (de fapt, Eugen Titeanu), căruia nu-i conveneau nici „tendinţa“, nici succesul grupării noastre. (Un capitol din *Amintiri* III e închinat acestor întîmplări tragico-comice. Căci, în cele din urmă, *Criterionul* a fost interzis de Ministerul de Interne pe motiv... de morală.)

În privinţa lui N[ae] Ionescu, a fost de o mare naivitate autorul articolului din *Ramuri*; a uitat că nu se poate încă vorbi despre un om (şi o ideologie) atît de controversat — nu prin ce-a gîndit sau a făcut el, ci prin ce s-a întîmplat în jurul lui. „Istoria“, cum se spune, l-a răsturnat şi, mai grav, l-a răstălmăcit. A murit la 15 martie 1940, dar stătuse aproape doi ani în lagăr şi la spital — şi cei care s-au bucurat mai mult de moartea lui au fost [Pamfil] Şeicaru şi N[ichifor] Crainic; în fond, N[ae] I[onescu] era *realmente* urît *numai* de extrema dreaptă...

Privitor la însemnările despre *Jurnalul* meu, aş avea multe de spus. (Cel mai bun lucru ar fi să public anii 1940–50.) O rectificare: *Ms.*, *Jurnal Rev. S. R.* se referă la paginile din *Jurnal* publicate în *Rev. S. R.* (ca şi în *Ziar* şi *Jurnal* în timp).

Ţi-am expediat săptămîna trecută două nuvele: *Ivan* şi *În curte la Dionis*. Cu puţin noroc, sper să-ţi ajungă.

Îndată ce mă întorc de la Santa Barbara, mă reapuc serios de lucru. Am amînat plecarea la Roma numai ca să pot lua cu mine manuscrisul *Zalmoxis*. În principiu, zburăm direct la Roma în ziua de 6 august, iar la 14 vom fi la Veneţia. Luna septembrie, toată, la Paris: 4, place Charles Dullin, Paris 18^{e}.

Sînt foarte curios să văd, dacă vor apărea, ce „ecou" vor avea cărţile mele — nu atît printre cititori, cît mai ales la criticii tineri.

Deşi, la drept vorbind, volumele nu reprezintă decît o parte din literatura mea de acum treizeci de ani (cu excepţia cîtorva nuvele fantastice recente). Aşa că s-ar putea să nu intereseze. Dacă ar fi fost *Noaptea de Sînziene* sau *Pe strada Mîntuleasa*, altfel ar fi stat lucrurile...

Cu prietenie şi urări de bine, al D-tale

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XVI

1 august 1969

Dragă Domnule Micu,

Am avut noroc — am primit scrisoarea D-tale din 22 iulie în preziua plecării la Roma (pînă la 14 august: Pensione San Carla, Largo dei Lombardi 4). [În] a doua jumătate a lunii august, vom fi la Veneţia, iar în septembrie la Paris (4, place Charles Dullin, Paris 18^{e}). Vă comunic adresele în speranţa că vreun colocviu sau congres v-ar aduce şi prin aceste părţi ale Europei.

Mă bucur că v-au plăcut şi v-au interesat cele două nuvele. Nu încercaţi să le republicaţi în vreo revistă. Împreună cu alte patru-cinci nuvele, intenţionez să le tipăresc într-un volum, care, mai tîrziu, chiar cu schimbarea titlurilor cîtorva nuvele, ar putea apă-

rea şi în ţară. (Interpretarea pe care o propuneţi e *stimulating*[1] şi convingătoare.)

Cît priveşte *Zalmoxis* etc., volumul e mai puţin „monumental“ decît visam acum vreo douăzeci de ani. Cuprinde următoarele capitole (majoritatea, deja publicate): 1. *Les Daces et les Loups*; 2. *Zalmoxis*; 3. *Le mythe cosmogonique: le Diable et le Bon Dieu*; 4. *Dragon et la Chasse rituelle*; 5. *Maître Manole et la Monastère d'Arges*; 6. *Miorita — la brebis voyante*; 7. *„Chamanisme“ chez les Roumains?*; Exclusion: *La Mandragore en Roumanie*. Un volum de vreo 400 pagini, pe care am voit cu orice preţ să-l închei anul acesta, ca să redevin liber pentru *Opus magnum* — dar care ar fi trebuit să cuprindă şi (chiar scurte) capitole despre căluşari, colinde, culte sincretiste în Dacia romană, sărbători de vară. Dacă voi avea ani destui în faţă, voi completa *Zalmoxis* — fie cu un volum suplimentar, fie într-o „ediţie definitivă“. În orice caz, ce aveam de spus asupra acestor probleme — l-am spus. În zece-cincisprezece ani, altcineva, mai bine pregătit, va putea încerca sinteza care, astăzi, mi se pare inaccesibilă.

Vă mulţumesc pentru cele două masive volume. Le voi utiliza în octombrie aici, la Chicago, şi voi adăuga, de va fi nevoie — referinţele în corectură. Ce păcat însă că I. I. Russu publică *Limba tracilor* şi *Ilirii* numai în limba română! Dacă aceste monografii ar apărea într-o limbă de circulaţie, ştiinţa românească n-ar ajunge la cunoştinţa majorităţii numai prin recenziile în doi peri ale unor Pisani...

Sper să găsesc timp, în cursul verii, să completez cîteva „proiecte literare“. De la toamnă, mă voi înhăma exclusiv la *opus magnum*. (Primele capitole le-am scris acum vreo zece-doisprezece ani!)

Cu urări de bine şi multă sănătate, şi cu mulţumiri, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

---

[1] Încurajatoare, stimulatoare (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XVII

25 octombrie 1969

Iubite Domnule Micu,

Sosind acum cîteva zile la Chicago, am găsit *Ilirii* lui I. I. Russu, precum şi celelalte cărţi şi mă grăbesc să vă mulţumesc. Am rămas la Paris mai mult ca de obicei, pentru că, după douăzeci şi şapte de ani, mi-am revăzut sora. Ea mi-a adus, de altminteri, un exemplar-semnal din *La ţigănci*. Din ultima D-tale scrisoare (21.IX), am înţeles că apariţia cărţii se amînă, ca să poată apărea împreună cu *Maitreyi*. La Paris, am întîlnit de două ori pe D. Lucian Cursaru de la Editura pentru literatură, care m-a asigurat că *La ţigănci* va apărea foarte curînd şi, în numele directorului editurii, mi-a cerut să-i dau planul volumelor următoare. I-am amintit că textele celor două volume de eseuri au fost comunicate Dnei [Elena] Beram deja în noiembrie 1968, şi dînsa mi-a răspuns că se pregăteşte dactilografierea lor (asta, în iarna 1968–69). În al patrulea volum, ar intra fie *Întoarcerea din rai–Huliganii* (versiunea corectată), fie *Jurnalele de călătorie*. I-am spus Dlui Cursaru că ar fi inutil să încep lucrul la acest volum (IV) înainte de a şti dacă, şi la ce intervale, vor apărea celelalte volume.

Acum, aştept „desfăşurarea evenimentelor“. Să sperăm că n-aţi muncit atît şi nu s-au cheltuit atîţia bani degeaba. D. Cursaru mi-a cerut un interviu. I-am făgăduit nu un interviu propriu-zis, ci o serie de comentarii în legătură cu eventualele reacţii ale criticilor tineri, cu prilejul retipăririi primelor cărţi. Cred că un astfel de text ar fi mai interesant — şi pentru cititori, şi pentru mine.

Îmi pare rău că am plecat din Paris înainte de a-l vedea pe Sergiu Dan[1] şi de a-l cunoaşte pe Ion Caraion. L-am cunoscut, în schimb, pe Ovidiu Cotruş, cu care am stat de cîteva ori de vorbă şi care ar vrea să publice un fel de „convorbire“ cu mine.

În urma celor cîteva articole despre scriitor apărute în *Festschrift*, există un mare interes, aici şi în Anglia, pentru literatura mea. În *Fantastic Tales*, [Eric] Tappe publică în original şi traducere *Un om mare* şi *12 000 capete de vită*. Iar un profesor de la Kansas[2] University a învăţat româneşte după ce citise *Nächte*

in Serampore şi a tradus cele două nuvele „yogice“, care vor apărea la primăvară.

Cîţiva editori mi-au propus din nou să traduc *Maitreyi* sau *Nuntă în cer*, dar eu insist să înceapă cu *Forêt interdite*; şi, evident, ei ezită (640 [de] pagini mari!).

Deocamdată, nu sînt grăbit să mă cunoască lumea şi ca scriitor. Vreau să pregătesc o versiune franceză, abreviată, a celor trei volume de *Amintiri*. Cred că o asemenea carte ar interesa mai mult pe streini decît prozele mele mai vechi ([Eric] Tappe traduce *Mîntuleasa*, iar [Alain] Guillermou nuvelele fantastice, urmate de *Mîntuleasa*). În vacanţa de Crăciun, am de gînd să fac primele selecţii din *Jurnal* — pe care-l aşteaptă Gallimard (dar, mai ales, Éd[itions] du Seuil!) de cîţiva ani.

După cum ţi-am scris deja, vara (adică aug[ust]-oct[ombrie]) mi-a fost mistuită de leneşe vagabondaje în Italia şi Franţa, de punere la punct a volumului *Zalmoxis* şi de convorbirile cu sora mea (dar cum s-ar putea rezuma douăzeci şi şapte de ani de existenţă separate?!) Aşa că, deocamdată, am foarte mult de lucru.

Îţi voi trimite *Fragment autobiografic* şi alte mărunţişuri.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

---

[1] Sergiu Dan (1903–1976), prozator şi traducător.
[2] Lectură nesigură.

XVIII

21 dec[embrie] 1969

Dragă Domnule Micu,

Mulţumiri pentru scrisoare şi pentru telegramă. A dat deci Dumnezeu şi-a apărut *Maitreyi*! (Să fie într-un ceas bun!) A apărut singură, sau împreună cu *Nuntă în cer*? Oricum ar fi, evenimentul e semnificativ — şi ar trebui să ne bucurăm. Pentru mine, rea-

pariţia, în *librării*, după douăzeci şi patru de ani înseamnă aproape un al doilea debut literar. Să vedem cum v[or] reacţiona publicul şi critica. Astă-toamnă, la Paris, D. Lucian Cursaru de la E[ditura] p[entru] l[iteratură], îmi tot cerea un interviu. Despre ce să vorbesc? i-am spus. Şi, mai ales, cum să vorbesc unor cititori care nu-mi cunosc literatura? I-am făgăduit un „comentariu critic“ la recenziile sau articolele care vor apărea, evident dacă se va îngriji să mi le comunice. D. Cursaru m-a asigurat că mi le va trimite. Evident, am deja un „pretext“ cu greutate în textul D-tale şi al lui Sorin [Alexandrescu]. (Astă-toamnă — adică, mai precis, în toamna 1968 —, era gata-gata să trimit o „întîmpinare“ *României literare* în legătură cu articolul Dlui Al[exandru] Piru despre literatura mea fantastică. Nu credeam că „a face critică“ înseamnă a rezuma o naraţiune mai mult sau mai puţin fericit. Dar mi-am spus că poate asta — adică: echivalenţa „critică–rezumat“ — îşi are rostul ei în România şi am tăcut chitic, dar voi aminti cazul în comentariul pe care sper să-l pot redacta în cursul acestei ierni.)

De obicei, în vacanţa de Crăciun scriam — pentru mine şi pentru soţia mea — o nuvelă sau un act dintr-o piesă. Anul acesta, am făcut prostia să accept un doctorat *honoris causa* la Loyola University (alături de R[oger] Garaudy, Hannah Arendt, M[ichel] Polanzi etc.) şi acum trebuie să-mi scriu conferinţa. Aşa că nu voi redeveni „liber“ decît la 1 martie, cînd scap de curs. Vom vedea ce va fi pînă atunci. Încă o dată, mulţumiri pentru tot — şi urări de sănătate pentru Anul Nou.

Al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XIX

12 ianuarie 1970

Dragă Domnule Micu,

Aşadar, nu numai că a apărut — dar s-a şi epuizat! Aproape că nu-mi vine să cred... Probabil că voi primi şi eu curînd un

exemplar — expediat fie de editură, fie de către sora mea. În orice caz, mă bucur că distribuţia s-a făcut oarecum pe furiş, evitîndu-se astfel iritantele aspecte ale unei lansări spectaculoase. Sper însă că vor ajunge să cumpere cartea şi cîţiva studenţi...

Nu-mi dau seama de importanţa transformărilor editoriale. Dna [Elena] Beram m-a rugat să scriu Dlui Aurel Martin, sugerîndu-i s-o păstreze „responsabilă" şi pentru celelalte volume (*Eseuri* şi *Întoarcerea din rai–Huliganii*, în versiuni corectate şi ameliorate, şi *India*, urmate de alte *Jurnale de călătorie*.) Am făcut-o, pentru că D. Lucian Cursaru mi-a scris, cerîndu-mi „planul" ediţiei în curs. Deocamdată, Dna Beram dispune de sumarul complet al eseurilor (selectate şi corectate încă din noiembrie 1967). Să vedem ce se va face cu acest volum. (Pe mine mă interesează mai mult „noua versiune" — de fapt, din 1950 — a ciclului *Întoarcerea din rai.*)

Bogdaproste, am scăpat şi de doctoratul *h*[*onoris*] *c*[*ausa*]! Eram alături de P. S. Snow, Michel Polanzi, Hannah Arendt, [Noam] Chomsky, [Emmanuel] Levinas etc. (dar cîte zile pierdute!...)

În curînd, încep „formalităţile" pentru dobîndirea cetăţeniei americane, ca să pot veni, la vară, în ţară. Mi se rupe inima, dar nu există altă posibilitate de a-mi revedea mama — şi patria. Cu paşaportul pe care-l am de douăzeci şi cinci de ani (i.e. *titre de voyage*[1] de apatrid) pot călători oriunde — *sauf la Roumanie*[2]. O (vagă) consolare: prima carte pe care o tipăresc cu un paşaport american în buzunar este *De Zalmoxis à Gengis Khan*...

Cu urări de bine şi multă sănătate în 1970 şi cu mulţumiri pentru truda şi răbdarea, şi toate celelalte

Al D-tale

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

---

[1] Document de călătorie (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

[2] În afară de România (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

XX

19 februarie 1970

Dragă Domnule Micu,

Am primit — şi citit — scrisoarea D-tale din 7 febr[uarie] cu o jumătate de ceas înainte de a intra în sala de cursuri şi a le explica studenţilor *Upanişadele* (titlul celor opt prelegeri — cursul meu de iarnă — e *Crisis and Renewel in Indian Religions*).

Le vorbeam de *neti! neti!* (şi toate celelalte) şi mă tot întrebam: de ce-o fi văzut N[icolae] Manolescu *trei* M[ircea] E[liade]?... Şi parcă niciodată nu mi s-a părut mai convingătoare tehnica (şi doctrina) upanişadică de a-ţi striga ţie (şi lucrurilor) *neti! neti!* înainte de a identifica adevăratul, şi singurul real, *Selbst*[1] (*self*[2], *le soi*[3]), căruia indienii îi spuneau *atman*...

Dar să lăsăm asta! N-am apucat să-ţi răspund în acea noapte, nici în zilele următoare, pentru că tot timpul disponibil l-am consacrat capitolului Zarathustra din *Opus magnum*. Apoi, alaltăieri, am primit a doua corectură în pagini a volumului *Zalmoxis* şi m-am apucat să lucrez „Indexul". În sfîrşit, aseară, D. Ion Brad[4] mi-a trimis de la New York un exemplar legat din *Maitreyi–Nuntă în cer*. Deci am văzut şi eu volumul, iar printre fişele „Indexului" (atîţia daimoni şi zei, credinţe şi superstiţii) am apucat să citesc „Introducerea" D-tale (mă îngrozesc de cîte erori ar putea cuprinde „Indexul"...).

Va trebui neapărat să-l rog pe G[eorges] Dumézil — a venit în octombrie şi rămîne pînă la finele lui martie — să-şi arunce ochii asupra lui...

Îţi mulţumesc foarte sincer pentru tot ce-ai spus în acest studiu, şi aş vrea să pot găsi timp ca să-l discutăm mai pe îndelete. Credeam că va fi acelaşi text din *Limbă şi literatură*, dar am impresia că e mult mai „dezvoltat". Sînt fericit că ai insistat asupra unităţii fundamentale a „producţiei" mele, pe care foarte puţini critici o văd, intimidaţi, frustraţi sau sugestionaţi de aparenta ei multilateralitate. Te rog să nu mă socoteşti mai orgolios decît sînt dacă citez pe Goethe, dar e vorba de ceva mult mai simplu! Fac parte din aceeaşi familie de spirite (asta nu înseamnă că toţi „membrii" familiei avem geniul lui Goethe...).

În altă ordine de idei, sînt încîntat de lista colaboratorilor pe care o reconstitui la p. IX. Prezenţa acelor oameni în coloanele aceluiaşi cotidian lămureşte structura ziarului mai clar decît atîtea articole programatice.

Şi acum, pe scurt (ca să mă pot întoarce la „Index"), răspund la întrebările D-tale: 1) Sorin [Alexandrescu] a petrecut o lună la Paris, probabil că de aceea nu ţi-a răspuns. Mi-a scris de curînd că acceptă modificările cerute[5]. Sper deci că *La ţigănci* va putea apărea. (Dar *à propos* de *Maitreyi*: s-a „desfăcut" şi a doua parte a ediţiei, anunţată după Sărbători?)

2) Am citit cu foarte mare interes articolul Dlui Ion Bălu[6] din *Steaua*, 11 (1969). Dacă-l întîlneşti, transmite-i, te rog, mulţumirile mele, dar şi felicitări: căci a reuşit să scrie un studiu (pentru mine) pasionant, deşi „materialul" era destul de ingrat. Nu-mi aduc aminte de copia acelui articol din adolescenţă. Ştiu doar că cineva mi-a trimis, probabil după ce-a citit *Amintiri* I, copia schiţei *Cum am descoperit piatra filozofală*. Dacă este D. Bălu, îi sînt recunoscător.

Nu ştiu nimic despre eventuala continuare a reeditării scrierilor din tinereţe. Dna [Elena] Beram posedă, trimise încă din toamna 1968, planurile şi corecturile textuale ale volumului de eseuri. Mi-a scris că a fost transferată la altă editură, dar am intervenit — printr-o scrisoare adresată directorului Ed[iturii] Eminescu — ca Dna B[eram] să ducă mai departe ediţia (dacă va fi cazul)... Deocamdată, toate acestea mi se par depărtate şi, cum se spune pe aici, irelevante. Nu trăiesc decît pentru *Opus magnum*. (Regret numai că nu-l scriu în româneşte...)

Cu cele mai sincere sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

---

[1] Sine (*lb. germ.*) (*n. ed.*).

[2] Sine (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[3] Sine (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

[4] Ion Brad (n. 1929), poet, prozator şi dramaturg.

[5] După imprimare şi apariţia exemplarului-semnal, acordarea „bunului de difuzare“ pentru volumul *La ţigănci* a fost condiţionată de operarea unor tăieturi şi mici rectificări în studiul introductiv. Autorul studiului, Sorin Alexandrescu, găsindu-se la Amsterdam, ca lector de limba română, nu exista altă soluţie decît asumarea de către mine a rolului de „plivitor“ al textului (*nota D. M.*).

[6] Ion Bălu (n. 1933), critic şi istoric literar, a publicat un articol despre începuturile publicistice ale lui Mircea Eliade.

XXI

18 martie 1970

Dragă Domnule Micu,

Scrisorile noastre din februarie s-au încrucişat (cel puţin, aşa sper). Aşa că ai aflat cît de mult mi-a plăcut „Introducerea“ D-tale la *Maitreyi–Nuntă în cer*. Zilele trecute am primit, trimisă de Barbu Brezianu, cronici din *România literară*. Am tot amînat scrisoarea de faţă ca să-ţi pot trimite fotografia pe care mi-o cereai. Am găsit nu una, ci două — şi le expediez prin avion, în plic separat. Sper că *La ţigănci* va apărea. D. L[ucian] Cursaru de la Ed[itura] Mihai Eminescu îmi sugerează *Întoarcerea din rai* şi *Huliganii* (în versiuni recente), în loc de cele două volume de *Eseuri*, a căror tablă de materii i-am trimis-o Dnei Elena Beram în noiembrie 1968. I-am răspuns că nu pot expedia textul romanelor înainte de iunie.

D. Ion Brad n-a mai apucat să ajungă la Chicago. Mi-a trimis însă volumul şi splendida *Dacia*.

Mulţumiri Dlui Eugen Simion pentru spaţiul pe care mi-l acordă în *Antologie*. (Un amănunt: Vl[adimir] Streinu mi-a cerut dreptul să reproducă nuvela *La ţigănci* în traducerea *Antologiei* lui Roger Caillois.) Nu cred că am scris ceva despre literatura fantastică, în afară, poate, de scurte observaţii sau aluzii. Dar voi scrie, fără îndoială, în curînd, discutînd anumite articole critice.

Nu ştiu dacă ţi-am trimis rîndul trecut *Carnet de vacanţă*, un fel de Jurnal comentat din 1958.

De Zalmoxis... — apare la începutul lui aprilie şi vei primi exemplarul direct de la Payot.

La 31 martie, vine aici Al[exandru] Rosetti. Între 4-16 aprilie, voi fi la Santa Barbara (nu la Universitate, ci la Center for the Study of Democratic Institutions).

Cu cele mai bune sentimente,

Al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XXII

Chicago, 21 aprilie 1970

Dragă Domnule Micu,

Am găsit, întorcîndu-mă de la Santa Barbara, cele două cărţi (*Arta traco-getică* şi ediţia *Scrieri* E[ugen] L[ovinescu] de Eugen Simion) şi le citeam cu desfătare, cînd am primit, astăzi, scrisoarea D-tale din 11 aprilie, cu atîtea veşti interesante (chiar dacă, unele, surprinzătoare). Sper că între timp ai primit, de la Payot, *Zalmoxis*. Îţi mulţumesc pentru propunerea pe care ai făcut-o de a retipări *Maitreyi* în „B[iblioteca] p[entru] t[oţi]". Să sperăm că, pînă îţi vor cădea sub ochi paginile de faţă, *La ţigănci* va fi cunoscut experienţa librăriilor. Mă întreb însă foarte sincer, şi deloc „froasat", dacă merită să cheltuiesc cîteva săptămîni corectînd *Întoarcerea din rai*, şi *Huliganii*, aşa cum mi-a cerut Editura M. Eminescu. Am impresia că împrejurările nu sînt favorabile retipăririi masive a lui „M[ircea] E[liade] scriitor român" şi mă simt oarecum satisfăcut că s-a publicat măcar unul (poate două!) volume...

Îţi mulţumesc pentru *Mag*[*num*] *Etym*[*ologicum*], Caracostea şi volumul de versuri al Anei Blandiana (pe care o urmăresc cu uimire şi entuziasm de vreo doi ani).

N-am primit *Elogiul folclorului românesc* — dar îmi pare rău că au reprodus paginile din *Comentarii* (pline de erori tipografice) fără să mă consulte. Le-aş fi trimis un text corectat.

În privinţa articolului lui Fl[orin] M[anolescu] trimis de Barbu Brezianu, explicaţia e simplă: primesc *R*[*omânia*] *l*[*iterară*] (ca şi *Steaua* şi *V*[*iaţa*] *r*[*omânească*]) cu poştă simplă („oceanică"). Astfel că ultimul număr din *România literară* pe care l-am primit pînă astăzi, 21 aprilie, este nr. 7 din 12 februarie...

Evident, N[icolae] Manolescu are dreptate. Vina este a mea, care-i citisem articolul cu gîndul la *Upanişade*.

„Conspiraţia tăcerii" de care-mi vorbeşti e mai mult amuzantă decît semnificativă (în ce mă priveşte, am mai cunoscut-o de cîteva ori în viaţă). Ştiam că [George] Ivaşcu mă detestă (şi m-am întrebat întotdeauna: de ce?), iar pe [Zaharia] Stancu îl cunosc bine, de multă vreme. (În octombrie, la Paris, m-a căutat la telefon şi-i spunea soţiei mele: „Este în interesul nostru, al amîndurora să ne întîlnim".) Dar m-a surprins şi mîhnit adînc ceea ce-mi spui despre [Ştefan] Bănulescu. Nu pentru că e la *Luceafărul*, ci pentru că admir nespus *Iarna bărbaţilor* (pe care eram gata s-o traduc în englezeşte, dacă aş fi fost mai îndrăzneţ — şi aş fi avut mai mult timp la îndemînă) şi, mai ales, pentru că, deşi l-am întîlnit numai o singură dată, la Roma, în vara 1967, m-am „legat de el" cu tot sufletul, aşa cum, la vîrsta mea, nu mi se prea întîmplă. Memoria mea nemaifiind ce-a fost odată, nu-mi amintesc a fi scris de[spre] el, Bănulescu, lui G[eorge] Uscătescu. Dar, dacă am scris cumva, *sînt sigur* că n-am putut scrie decît ce simt şi ce gîndesc despre el, omul cu care am stat de vorbă opt-zece ore la Roma (în care timp a fumat treizeci de ţigări — şi, cînd mi-a spus că fumează optzeci pe zi, era să-l bat!), dar care mi-a plăcut, pe care l-am admirat şi pe care nu obosesc să-l laud de cîte ori mă întîlnesc cu scriitori români sau vine vorba de[spre] români. Aşa că nu înţeleg ce-ar putea însemna „referirea" la el într-o scrisoare către Uscătescu. E drept, cînd a venit să mă vadă E[ugen] Barbu şi am vorbit de prezentarea pe care o făcuse Bănulescu în *Secolul 20*, scriind că sînt „profesor de mituri la Univ[ersitatea] din Chicago", am remarcat această „metaforă". Şi E[ugen] Barbu, în interviul lui, a subliniat, răutăcios, acest detaliu, dar nu-mi închipui ca o asemenea „pişcătură" a lui E[ugen] B[arbu], prezentată ca din parte-mi, să fi jignit atît de profund pe Bănulescu. Ştia — şi o ştie şi acum — că sînt gata să scriu o prefaţă la traducerea *Iernii bărbaţilor* îndată ce Albin Michel (care făgăduise s-o publice) mi-o va cere.

Iartă-mă că m-am lăsat antrenat de atîtea amintiri şi amănunte, dar preţuiesc prea mult omul şi opera pentru a nu încerca să aflu ce s-a întîmplat. Dacă-l întîlneşti vreodată, te rog comunică-i toate acestea. Poate e la mijloc vreo confuzie sau vreo intrigă.

G[eorge] U[scătescu] era supărat că *Secolul XX* a reprodus *La ţigănci* fără să menţioneze sursa (Ed[itura] Destin, Madrid). Să fie asta pricina?

Evident, dacă e *altceva*, şi el crede că eu sînt vinovatul, că l-am jignit etc. — nu mai am nimic de adăugat.

Şi, pentru că mi-am îngăduit să-ţi încredinţez şi acest rol de *confident*, te rog mulţumeşte-i din parte-mi lui Eugen Simion pentru carte. Şi felicită-l pentru „Introducere". Atît de bogată, chiar după cele două volume ale Ilenei Vrancea.

Selecţia din *Criticele* lui E[ugen] Lovinescu m-a încîntat. Nu mai recitisem paginile despre M[ihail] Sadoveanu, Caragiale, Maiorescu de treizeci şi cinci de ani.

Dar bucuria mea cea mare a fost „Omul care n-a scris nimic"! Eram în liceu cînd, într-una dintre primele ediţii din *Critice*, citisem acele pagini despre (admirabilul!) Alexe Procopovici, care, evident, m-au entuziasmat. Dar îmi aduc aminte că am voit să „controlez" pe E[ugen] L[ovinescu] şi, după multă osteneală, am dat peste memoriul lui Procopovici despre „nazalele şi rotacismul în limba română". Dumnezeule!...

Cu toată prietenia, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XXIII

3 iunie 1970

Dragă Domnule Micu,

Iartă-mă, te rog, că răspund atît de tîrziu scrisorii D-tale din 6 mai, primită aici după zece zile. Şi poate aş mai fi amînat răspunsul, dacă astăzi poşta nu mi-ar fi adus în dar *Început de se-*

col, *Estetica lui Blaga* şi un număr din *Luceafărul*. De data aceasta, „mă grăbesc“, cum se spune, să-ţi mulţumesc — mulţumindu-ţi, de asemenea, pentru celălalt pachet, primit acum vreo două săptămîni, cuprinzînd D[umitru] Caracostea I, II, *Etymologicum magnum* şi *A treia taină*. Întîrzierea se datoreşte, într-o anumită măsură, a două cauze: cea dintîi de ordin personal, cea de-a doua, din păcate, de origine cosmică, dar terifiant de „istorică“: inundaţiile catastrofice din ţară. De cînd am aflat de cataclism, nu-mi mai găsesc liniştea. Şi parcă niciodată nu mi s-a părut mai sacră, mai limitată posibilitatea de a comunica „epistolar“ cu cei din ţară. Ce Dumnezeu le-aş putea spune?... Că sîntem un neam fără noroc?...

Mă bucur, cel puţin, că Ion (sic!) Bănulescu[1] nu este supărat pe mine şi îţi mulţumesc că ai izbutit să precizezi măcar lucrul acesta. Ştiam că datorită lui a apărut *La ţigănci*. (Lui îi dădusem, la Roma, volumul de *Nuvele*.)

Interviul lui A[drian] Păunescu este o himeră, probabil că şi el şi-a dat seama, pentru că nu mi-a scris. În octombrie, la Paris, Ovidiu Cotruş mi-a luat un interviu în care nu vorbeam decît despre activitatea mea universitară şi de cîteva cărţi — şi acea convorbire, utilă pentru cititorii din ţară, pentru că era înainte de toate informativă, nici n-a apărut... Aşa că nu îmi voi mai pierde timpul cu asemenea treburi.

Îţi mulţumesc că ai subliniat lipsa de ecou a retipăririi celor două romane din tinereţe. Evident, ţi s-ar putea răspunde că sînt „din tinereţe“, că nu sînt „reprezentative“ pentru opera mea literară în întregimea ei etc., etc.

Mi-aduc aminte că-i spuneam lui O[vidiu] Cotruş cam acelaşi lucru: fac parte din acea (nefericită!) familie de scriitori care au nu *cărţi*, ci o *operă*. Nu cred că pot fi „gustat“ şi cunoscut decît integral (asta nu înseamnă că trebuie [să fiu] citit *tot*, dar tot ce e *esenţial*, deci „romanele de dragoste“, ciclul epic, proza fantastică, *Noaptea de Sînziene*).

Toate acestea vor fi posibile într-o zi; aşa că e mai bine să închidem discuţia — încrezători că timpul le va rezolva într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat.

Fiind încă sub impresia catastrofei din ţară, n-am să stărui acum asupra motivului, de ordin personal, care a paralizat corespondenţa

în primele săptămîni din mai. Destul să-ţi spun că atunci am început să scriu o piesă de teatru, pe care am încheiat-o zilele astea. Cînd o voi pune la punct şi soţia mea o va dactilografia, îţi voi trimite un exemplar. Experienţa m-a pasionat, pentru că n-am mai scris teatru de vreo douăzeci şi cinci de ani (iar ultimele încercări nu mă mulţumeau). Bănuiesc că nu este o experienţă irepetabilă. Aşa cum, după *Noaptea de Sînziene*, n-am mai putut scrie, mulţi ani, un alt roman, ci *a trebuit* să exprim lucrurile imaginare în proză fantastică — tot aşa, acum, teatrul mi se pare mai „la îndemînă" decît nuvelele... Dar despre toate acestea vom sta de vorbă mai tîrziu.

Deocamdată, te-aş ruga să-i mulţumeşti Anei Blandiana pentru volum şi dedicaţie. Îi voi scrie în curînd, spunîndu-i cît de mult mi-au plăcut, cît m-au emoţionat poemele şi tainele lor.

La Nostalgie des origines (= *The Quest*) încă n-a apărut. Îl vei primi direct de la Gallimard.

Acum te las, ca să mă întorc la cărţile D-tale (evident, am citit pe loc capitolul N[icolae] Iorga).

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în Caiete critice, 1993, nr. 6–7.

---

[1] Ştefan Bănulescu (*n. ed.*).

XXIV

14 iulie 1970

Dragă Domnule Micu,

Mulţumiri pentru scrisoarea din 3 iulie. Am primit-o ieri, împreună cu „diploma" Academiei Britanice (căci săptămîna trecută am fost ales membru corespondent, *Fellow of the British Academy*), şi acum sînt curios să aflu ce alţi români au fost „distinşi" în venerabila Burlington House din Piccadilly, London...

Cu cîteva zile mai înainte, primisem *R*[*omânia*] *l*[*iterară*] cu articolul D-tale, pentru care îţi sînt recunoscător[1] — căci e limpede, cuprinzător şi informează pe acei cititori cărora le este inaccesibilă cartea. (În acelaşi pachet, am găsit numărul din *Argeş* cu texte din Urmuz, şi iarăşi îţi mulţumesc; sînt mulţi ani de cînd Urmuz se redusese, pentru mine, lipsit cum sînt de memoria literară, la cîteva fragmente fabuloase, gen: „Cică nişte cronicari"...)

Starea lui Ionel Perlea agravîndu-se, am renunţat la vacanţa la Roma. Vom zbura la 10 august la Stockholm (pentru Congresul Internaţional de Istoria Religiilor) şi, după două săptămîni în Suedia şi Norvegia, ne vom stabili la Paris, pînă la 10 oct[ombrie] (4, place Charles Dullin, Paris 18^{e}).

Nu cred că ţi-am mulţumit pentru cele două cărţi ale D-tale. Am avut doar timp să confirm primirea lor. Dar de-atunci, le-am citit din scoarţă-n scoarţă, cu interesul pe care-l bănuieşti. M-a interesat îndeosebi exegeza lui Blaga (şi am citit cu melancolie paginile din *Contemporanul* relatînd şedinţa de lucru de la Academia de Ştiinţe Sociale[2]). Am găsit, de asemenea, multe informaţii şi observaţii critice în cartea despre începutul secolului al XX-lea. Sper să stăm de vorbă mai pe îndelete într-o viitoare scrisoare, căci nu găsesc în clipa de faţă notele pe care le-am luat în timpul lecturii.

Îţi trimit dactiloscriptul *Coloanei fără sfîrşit*, dar numai pentru curiozitatea D-tale, pentru că textul nu e definitiv (am început deja să corectez actul I). Dar orice observaţie critică m-ar interesa şi mi-ar fi utilă în procesul de rescriere. (De altfel, cum se întîmplă adesea, gîndul mi-e deja prins de piesa următoare...) Într-un pachet separat, îţi trimit cîteva lucrări mai vechi, printre care *Naissances mystiques* (cartea despre iniţiere, pe care nu cred că o ai) şi o seamă de studii în englezeşte. Adaug un volum recent apărut în l[imba] polonă, *Sacrum–mit–historia*, nu ca să-l citeşti, ci ca să vezi cum au reuşit polonezii, după ce-au tradus *Traité* (două ediţii epuizate), să selecteze capitole semnificative din cinci volume, de la *Le mythe de l'Éternel retour* la *Le sacré et le profane.*

...Şi asta mă aduce la punctul central al scrisorii D-tale: insistenţa cu care revii asupra oportunităţii vizitei mele în ţară. N-aş vrea să fiu înţeles greşit: îmi dau destul de bine seama de situa-

ţie şi ştiu că nu pot cere lucruri imposibile. Dar, pe de altă parte, mi-ar fi penibil să mă descopăr, fără să vreau, într-o situaţie falsă. Ce-ai spune D-ta, ce-ar spune orice om cu demnitate, de un scriitor care, după ce i se amînă trei luni o carte şi opt luni alta (încă netipărită!) şi se amînă tipărirea unei traduceri (*Aspects du mythe*) după ce „oficialităţile" insistaseră să se efectueze traducerea în timp record, şi nu i se publică nici măcar un foarte cuminte interviu, mai mult bibliografic (dat lui O. Cotruş în oct[ombrie] 1969, la Paris), şi se refuză nenumărate cronici şi articole (aşa cum am fost informat), acceptîndu-se din cînd în cînd cîte-un articol despre activitatea lui — ce-ai spune, despre acest scriitor dacă ar veni, *acum*, în ţară? Că vine ca să se ploconească pe unde trebuie, cu speranţa că i se vor publica ceva cărţi şi, de asemenea, vine ca să-şi „perie" foştii lui colegi şi astfel să reintre în „actualitatea literară". Sînt convins că pe un asemenea scriitor român nu l-ai stima, chiar dacă i-ai admira opera. Crede-mă, nu vreau să pierd stima nici unui om, şi cu atît mai puţin pe-a Dumitale. De peste treizeci de ani, mi-am acceptat destinul. Nu văd de ce ar trebui să-l reneg acum, riscînd să se interpreteze dorul meu de ţară şi de familie drept oportunism şi milogeală. Nu acuz pe nimeni, căci „nu vremurile sînt sub om"... Sper că lucrurile se vor însenina într-o zi. Iar dacă nu voi mai apuca ziua aceea, Bălcescu ne-a învăţat că se poate muri româneşte în orice colţ al pămîntului.

Cu pritenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

---

[1] Dumitru Micu, *O carte despre arhaicul românesc: De Zalmoxis à Gengis Khan*, în *România literară*, an III, 1970, iulie 2, nr. 27, p. 11 (*nota M.H.*).

[2] A fost, de fapt, o consfătuire organizată pentru discutarea valorificării critice a operei lui Octavian Goga, sub egida Institutului de Istorie Literară „George Călinescu" al Academiei. Anterior, în planul Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice, fusese denunţată de Miron Constantinescu, în calitate de preşedinte, şi de alţii pretinsul spirit apologetic în care erau „preluaţi" scriitorii din trecut, în special Blaga. În şedinţa la care se referă Eliade, vorbitorii (Ov. S. Crohmălniceanu, subsemnatul şi alţii), în loc de a releva li-

mitele ideologice ale creației lui O. Goga, au subliniat, dimpotrivă, specificul ei artistic și valoarea mesajului vaticinar (*nota D.M.*).

XXV

25 oct[ombrie] 1970

Dragă Domnule Micu,

Ne-am întors de vreo zece zile, dar, abia întorși, ne-au luat în primire, pe soția mea și pe mine, diverși și necunoscuți bacili și viruși, și de-abia azi încep să-mi revin în fire.

Mi-a făcut multă bucurie scrisoarea din 13 august, cu atîtea observații interesante asupra piesei. Am recitit de curînd *Coloana nesfîrșită* și m-a dezamăgit într-atît, încît am renunțat s-o corectez și s-o prelucrez. Voi vedea mai tîrziu ce voi face. Deocamdată, mă tot ispitește o altă piesă — și, dacă voi găsi un moment liber, voi ceda și acestei „ispite".

Mulțumiri pentru prompta expediție a celor trei exemplare din *La țigănci*. Apariția cărții a fost și o surpriză, și o bucurie — pentru că, între noi, îți mărturisesc că nu mai credeam că va mai apărea. De aceea, nici n-am mai pregătit textele *Întoarcerea din rai–Huliganii*.

Aici, am găsit mai multe pachete cu cărți pe care, judecînd după adrese, mi le-ai trimis — și îți mulțumesc foarte sincer; unele îmi vor fi de un imediat folos.

La Paris, am întîlnit prea puțini autori din țară (A[drian] Marino, O[vidiu] Cotruș, Io[a]n Alexandru, [Dumitru] Țepeneag), dar am citit destule noutăți.

Sper să-ți pot trimite pe curînd și altfel de vești și poate chiar cîteva texte.

Cu recunoștință și prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XXVI

8 dec[embrie] 1970

Dragă Domnule Micu,

M-aş bucura mult dacă scrisoarea de faţă nu vă va găsi acasă! Să sperăm, în orice caz, că de Crăciun vă veţi plimba pe melancolicele poduri ale Lyonului.

Adrian Păunescu şi cu soţia şi Aurel Dragoş Munteanu au fost să ne vadă acum vreo trei săptămîni. Sper că voi putea găsi un mic apartament în „campus", unde Păunescu şi D[oam]na vor petrece o lună (asta foarte curînd). Am stat de vorbă cîteva ceasuri. Vom mai sta, sper, multe zile şi nopţi.

Săptămîna aceasta, şi-au anunţat venirea D[umitru] R[adu] Popescu şi Paul Everac. Entuziasmat (aproape, aproape!) de *F.*, sînt foarte curios să cunosc autorul.

Pentru un istoric al religiilor pasionat, ca mine, de zeii vegetaţiei, care mor şi înviază anual, şi de religiile mistice (sau, cum le-a spus un italian, misteriosofice) — „epifania" şi „ocultaţia" periodică a numelui meu în publicistica românească ar putea constitui un foarte interesant subiect de studiu...

N-am pregătit textul *Întoarcerii din rai–Huliganii*, pentru că nu mai puteam crede, după experienţa *La ţigănci*, că aceste romane vor apărea. Sorin [Alexandrescu] mi-a scris că editura ar fi vrut să tipărească cele două volume de *Eseuri*, dar că Dna [Elena] Beram, căreia i-am trimis acum trei ani tabla de materii şi corecturile, nu vrea să le predea editurii (pentru că a fost mutată la o altă editură...).

Aştept să-ţi cunosc adresa din Lyon, ca să-ţi trimit „textele" de care-ţi vorbeam (sînt, de fapt, noi fragmente de *Jurnal*). *La nostalgie du Paradis* va apărea de-abia în primăvară (întîrzierea se datoreşte unor stupide reguli de *copyright* americane; cartea a apărut întîi aici).

Urîndu-ţi un Crăciun inedit — şi multă sănătate şi spor, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XXVII

25 ian[uarie] 1971

Stimate Domnule Micu,

Să fie într-un ceas bun! Sper că ţi-a fost transmisă, la Lyon[1], scrisoarea pe care ţi-o adresasem la Bucureşti (cu speranţa totuşi că nu te va găsi acolo!).

Cartea D-tale poştală a pus treizeci şi trei de zile ca să treacă Oceanul (parcă ar fi mers cu săniuţa)!

Cecul alăturat îţi va îngădui oarecare „libertate în mişcări"[2].

De la 10 ian[uarie] şi pînă la 10 febr[uarie], Adrian Păunescu şi Constanţa au fost, şi vor continua să fie, vecinii noştri. Îţi închipui cît de bine informat sînt acum — şi nu numai cu privire la literatură.

Iartă scrisoarea de faţă. Mă grăbesc să ţi-o trimit pe loc, ca să-ţi ajungă cît mai repede.

Îţi urează sănătate şi noroc, cu toată prietenia, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Cînd vei fi la Paris, chiar „în vizită"?

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

---

[1] Din 7 decembrie 1970 pînă în iulie 1971, am funcţionat ca lector de limba română la Universitatea din Lyon (*nota D.M.*).

[2] Alături de scrisoare, Mircea Eliade mi-a trimis (fără să i-l fi solicitat, fie şi printr-o cît de vagă aluzie) un cec de 500 de franci (*nota D.M.*).

XXVIII

25 februarie 1971

Dragă Domnule Micu,

Am primit adineauri scrisoarea D-tale din 25 ianuarie (o lună de zile ca să traverseze Atlanticul!). Cred că tot la 25 ianuarie ţi-am

scris, salutînd paşii Dumitale pe pămîntul dulcei Francii şi alăturînd un cec de 500 [de] fr[anci] ca să-ţi uşureze primele zile printre streini. Am expediat scrisoarea prin avion. Sper că ai primit-o la timp.

Privitor la scrisoarea lui Aurel Rău: nu-i pot da piesa, pentru că am făgăduit-o lui D[umitru] R[adu] Popescu pentru *Tribuna* (dar cu o condiţie: să apară întîi interviul cu Ovidiu Cotruş, din oct[ombrie] 1969, un interviu de altfel neutru şi anost, mai mult bibliografic).

Adrian Păunescu şi Constanţa Buzea au petrecut o lună lîngă noi. Am aflat multe, am înţeles încă şi mai multe — şi Adrian a înregistrat o lungă convorbire cu mine, care, îmi place să cred, va putea apărea integral într-o zi, chiar postum. Eu şi soţia mea ne-am apropiat mult de aceşti doi poeţi tineri, care ne-au ajutat să întrevedem o Românie mai dreaptă şi mai senină, România de mîine, nu mai puţin binecuvîntată dacă se va înfăptui după ce eu nu voi mai fi aici, ca s-o pot vedea.

Pentru curiozitatea D-tale, alătur cîteva „poeme ocazionale" scrise de A[drian] P[ăunescu]. Sînt, în orice caz, „documente pentru mai tîrziu"[1].

Am fost foarte afectat de moartea lui M[iron] R[adu] Paraschivescu. Nu l-am cunoscut şi ştiu că mulţi ani nu mă putea suferi (se pare că în ultimul timp îşi schimbase atitudinea), dar n-are a face. Era un mare om — şi un bun poet. Nu avem noroc. Cei mai buni se duc!

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

---

[1] „Poemele ocazionale" ale lui Adrian Păunescu închinate lui Mircea Eliade se află în arhiva mea. Ele mi-au fost expediate cu altă ocazie de Mircea Eliade (*nota M. H.*):

Eliada

Va trebui să se răzbune un surdomut în epopeie
din nou, cu toată umilinţa, şi să o cînte-n întregime,

O epopeie cît o țară în care buni și răi să steie,
Să fie proști care cultivă, lîngă deștepți care reprimă,
Să pună semne pe hotare, credulă, o cenușăreasă
Ce curăță nu numai sobe, de cenușare, chiar, de ruguri,
Să vină alții și să șteargă urmele ei cu șase pluguri
în gropi de var nestins, cu apă să pună stirpea cea aleasă
Să-și șteargă lăutarii fruntea cu cîte un drapel al țării
cum nu-și ștergeau eroii rana, deși aveau drapelu-n dreapta.
Să-nmugurească pe catedre învățătorii provizorii
Să-i tragă pururi lui Manole nu scara doar de sub, ci treapta,
Să nu se țină bine minte nimic din ziua dinainte,
Să fie drumul nostru-n viață o veșnică orbecăială,
Să auzim că-n triste Lehii iarăși orașe se răscoală,
Să mute alte țări cadavre vii prin ierarhice morminte
Să fim întîi pîrliți de soare, apoi ne biciuie zăpada
Să ne învingem frica mare, apoi să ne convingem lenea
Și-atunci cînd noii generații — uscată o să-i cadă coada
Cu ochii contemplînd țărîna, atît de mică astăzi, ce ne-a născut
să-i populăm pustiul, să-ncepem totuși

ELIADA

Însă ce este ELIADA? Însă ce poate să însemne?
Nici să nu-nceapă Eliada, de nu înseamnă-ntîi mînie!
De ce mînie? Că pădurea mai dă și azi frunze și lemne,
Că iese apă din fîntînă, că vîntul uneori adie.
Pentru că nici măcar un cîntec, necum o epopeie-ntreagă,
Nu poate-ncepe din plăcere, din bucuria unei glume,
mînia este lucrul singur ce băierile le dezleagă,
dezrăstignind, să curgă falnic cîntecul crucii
peste lume!
Și sîntem mînioși de aceea că nici această Eliadă
Cum nici întîiul, nu se poate în țară înțeles să aibă,
Că între noi și el o umbră de grănicer întruna cade
ca un blestem, ca o lumină otrăvitoare, ca o nalbă.
Și sîntem mînioși, de aceea ni se vestejesc toți brazii,
Că ni se fură tot uraniul, tot grîul și întreaga minte,
Și după toate-toate, iată ne lepădăm de Eliazii
Ce mai respiră românește-n americoeurasii
Ca mîine, fără remușcare, să licităm în piețe (printre
ceilalți geambași) aceste umbre, făcînd negoț de oseminte
Și sîntem mînioși de aceea că n-a putut veni în țară

Bălcescu să-şi întindă umbra, drept căpătîi prin mahalale,
Să-nchidă ochii pe lumina de-acasă şi apoi să moară,
Sporind măcar pietrele ţării cu oasele domniei sale.
Şi sîntem mînioşi de aceea că nimeni nu se mai întreabă
Cine nu l-a lăsat să vină, cine nu l-a lăsat să intre,
Cine-a surîs fără grăbire cînd el ardea de-a morţii grabă,
Cine-a crezut că-i mai rentabil decît să-i faci în ţară groapă,
Să-ncepi cu caldele Sicilii comerţ pe-acele oseminte?
Şi totuşi cine lui Bălcescu nu i-a îngăduit să intre?
nu pe cei vii să-i plictisească, să meargă drept între morminte,
nu om, ci muribund, în ţară să vină să-şi sfîrşească paşii.
În ţara lui în care liber pot să respire şi pungaşii
Şi sîntem mînioşi de-aceea că mîine — dar chiar azi, nu mîine,
în noaptea asta nu se poate să nu-i uităm pe toţi nomazii
Ce pentru a-şi înscrie gura cît mai central în strîmta pîine
Se joacă azi de-a-uite-i-nu-sînt-şi-iarăşi-uite-i eliazii.
Şi sîntem mînioşi de-aceea că ne-am luat cu una alta
Cu treburile zilei astăzi, uitînd eternităţi răpuse,
Şi-am refuzat să-i recunoaştem lui Constantin Brâncuşi şi dalta
Şi naşterea şi cimitirul divin pe care ni-l făcuse
Şi-am refuzat pe toţi copiii acelei ţări cu zi albastră
Şi noapte mai întunecată decît se află nopţi oriunde
Şi-am refuzat cu buze proaste acele facle tremurînde
Ce, Doamne, sînt copiii ţării, dar zămisliţi cu Dumneavoastră.
Şi sîntem bucuroşi de-aceea că gheaţa din fereastră cade
îndată ce pendula noastră îşi bate cum îi vine ora,
că steagul iar ne e fierbinte întins pe fruntea tuturora,
că sănătos se află-n lume întregul Mircea Eliade,
acela de a cărui mînă atîrn-o umbră de cătuşă,
acela cu lumină-n pleoape cît într-un iulie-n chindii,
Cu vocea îndelung clătită în ţărmurile-a două Indii
pe rug întins de-un sfert de secol,
plin pîn-la umeri de cenuşă,
Şi sîntem fericiţi de-aceea că l-am văzut cu deznădejde
vorbind cu crucea româneşte,
Chemîndu-şi doamna româneşte.
Vom mai putea, Doamne al nostru, ce puneţi scuturi pe bordeie
S-avem o clipă de odihnă între ruşine şi invazii,
vom mai putea să scriem mîine, ca un final de epopeie,
că s-au întors în ţara noastră în libertate Eliazii?
Închideţi Dumneavoastră, Doamne, cartea ce-ntr-însa ne cuprinde,

Noi nu putem s-o mai închidem, cît e de grea şi de fierbinte,
Că pe o parte dacă are o Eliadă de cuvinte
pe partea cealaltă groparii, de-un secol sapă la morminte,
Hei, fraţii mei, priviţi groparii şi-aduceţi-vă aminte!

Pipa lui Mircea Eliade

Pipa lui Mircea Eliade e o nimica toată,
Cît poate să polueze această pipă?
singulară, particulară, recentă,
aerul Statelor Unite ale Americii?

Pipa lui Mircea Eliade este unul
dintre fumurile independente de pe Woodlown,
nimic mai mult, nimic mai puţin, şi numai atunci
cînd doamna Eliade deschide fereastra.

Pipa lui Mircea Eliade e un dulce copil
faţă de fumul existent şi anterior din Chicago,
automobilul unei familii de americani veritabili
face, stînd, mai mult fum decît pipa aceasta.

Pipa lui Mircea Eliade este ridicolă
mostră de participare de români umiliţi
la distrugerea Statelor Unite ale Americii
prin foc, fum şi poluare.

Şi, de mergi dumneata pe firul acesta,
urmăreşte, te rog, de la fum în jos
ce se află dincolo de această pipă
în ploaia absurdă din steaua afumată Chicago.

Aici e Mircea Eliade, aici e pipa
eu ştiu că aceasta nu e o pipă, ci e un rug
şi de aceea cu o ambulanţă specială
am venit să îl smulg pe acest om de pe rug.

Singura dificultate e că şi dumnealui îi place
pipa aceasta, simulacrul acesta de pipă,
încît, dacă altfel nu am să pot,
va trebui să-l răpim cu pipă cu tot...

Tentativă de rapt moral

Din vremea cînd mă credeam mai puternic
decît America şi mai aveam iluzii

Acestui continent ce însuşi ziditu-s-a pe el din cretă
Ştiind că vine marea noapte şi stele nu vor nimeri
să mai răsară de nu are şi el lumina lui concretă,
acestui continent îi sînteţi pierdutul nostru miazăzi.

Ei cumpără trecutul lumii şi-l pun la dînşii în grădină,
ei s-au zidit pe ei din cretă pentru-a avea deasupra cer,
cu sclavii încleştaţi de poala-i Roma aicea o să vină,
dar Dumneavoastră fiţi al nostru, ca unui vîrf de şir v-o cer.

Că, de veţi accepta să treceţi întreg cu rădăcini aicea,
veţi dărîma încă o poartă care închisă le-a rămas
şi de la Mircea Eliade pînă la domnitorul Mircea
vor cumpăra ce le convine pentru-o distracţie de-un ceas.

Vor cumpăra limba română (din pură curiozitate),
Această limbă ce urmează Ovidiului dus în exil,
o vor închide în casete sau în safeuri încifrate
sau o vor vinde în triste Africi pentru vreun cîntec imbecil.

Vor cumpăra lumina lumii, vor cumpăra o moară moartă,
Vor cumpăra fatalitatea celor ce numai moarte pot,
Vor cumpăra legenda însăşi a oii vorbitoare-n soartă,
Vor cumpăra pe Eminescu cu ruga unui dac cu tot.

Acestui continent îi sînteţi străin, şi astfel rămîneţi-i
pe ochelarii Dumneavoastră cînd pune fum şi aur gri,
şi cred că de iubit iubeşte mai mult străinii şi drumeţii,
nu daţi istorie acestei isterice biologii.

Şi, dacă altfel nu se poate şi-aveţi în lume altă casă,
mai reveniţi o dată-n ţara ce încă vă e ţară azi,
spre-a contempla copiii noştri cum toate treburile-şi lasă
Şi ţin în pază ce-i al nostru contra lipscanilor nomazi.

Copiii vor să vă dea crucii, ei au făcut-o aşa frumoasă,
păgînă încă, dacă n-are pe ea un trup de eliazi,
Sfinţită cu umbra Dumneavoastră de Golgota lor copilăroasă.

Al doilea avertisment
— în ritm zglobiu —

Soneria nu mă mai latră,
uşile mi se deschid cu încredere
mă sui pe scară ca un fel de iederă
şi de trei săptămîni şi ceva
v-am căzut cu toată stima în vatră
şi voi mai sta, voi mai suna,
cărînd obşteasca tigvei mele vadră,
seară de seară pălăvrăgind cu ea,
în casa Dumneavoastră cu mînie idolatră.

Stimată doamnă, stimate domn
aflaţi că veacul acesta e cu totul o noapte
şi că nouă celor de la 5707
în această noapte nu ne mai e somn.
(Răspundem astfel şi la aluzia, stimată doamnă,
pe care aveţi cinismul să o faceţi deseori,
cum că nouă ne-ar fi somn, ceea ce înseamnă,
mai duceţi-vă şi voi acasă, dragi călători.)

Să înceteze prigoana celor vorbăreţi,
jos mîinile de pe clanţa pe care apăsaţi
ca să ne daţi afară, cu mare nesaţ,
trăiască palavragiul duios şi măreţ,
cel care umblă cu doi dovleci cuplaţi,
şi le zice magnetofon, unde ar fi să aveţi
Cuvintele Dumneavoastră şi tot ce consideraţi.

Eu am o misiune în lumea mare,
eu aduc popoarele la disperare,
ca să nu mai vorbesc de familii, pe care
le aduc în pragul sinuciderii salvatoare
cu această insomnie ce vrea şi pe care
nimeni ca mine n-o are.

Trăiască sfintele ceasuri care-n timp nu mai scurmă
trăiască orologiile moarte, trăiască toate ceasurile moarte
ori cel puţin ceasurile care rămîn în urmă

Jos zăvoarele de la uşile de Eliazi
Trăiască surîsul doamnei Eliade,

În numele revoluţiei mondiale, eu, azi,
Constitui şi în jurul acestei case baricade,
Contra aleselor familii moldovene
descinzătoare din aere de domn
Aflaţi că eu nu cred nici în moş Ene,
nici în ideea de dormitor; mie nu mi-e nici lene
nici, mai ales, scuzaţi-mi expresia — somn.

Întîmpinare

În numele
principiilor sacre ale popoarelor,
în numele
drepturilor de neînstrăinat ale omului,
în numele
lui Mihai Eminescu, ce nu poate vorbi azi,
în numele
pămîntului nostru pe care-l mai ţinem,
în numele
pămîntului nostru pe care-l mai ţinem minte,
remuşcării autorităţilor care n-au permis
intrarea lui Bălcescu în ţară,
în numele
meu personal
astăzi, 13 ianuarie 1971,
sub stelele vinete ale cerului,
pe măgurile sacre ale pămîntului,
eu
cer alipirea lui Mircea Eliade
La România.

XXIX

26 febr[uarie] 1971

Dragă Domnule Micu,

Aceste cîteva rînduri *p*[*ost*-]*s*[*criptum*] la scrisoarea de ieri, ca să-ţi confirm primirea scrisorii din 21 ianuarie. Nu mai înţeleg ce se întîmplă cu poşta franceză: o lună de zile, de la Lyon la Chicago, şi o epistolă din 25 ian[uarie] ajunge cu o zi mai înaintea

celei din 21!! De-abia acum am aflat de toate tribulaţiile şi neplăcerile D-tale la Facultate[1]. Mare ghinion! De obicei, franţuzii sînt drăguţi, sau măcar politicoşi. În privinţa „decadenţei universitare", ai dreptate. Dar, după părerea mea, este doar o criză, care va trece curînd (zece-douăzeci de ani!). Fascinaţia tineretului (şi snobilor) faţă de formalismele de tot felul este şi ea o reacţie după douăzeci de ani de existenţialism, cînd trebuia să trăieşti într-o permanentă prezenţă în momentul istoric.

Sper că ţi-a parvenit prima mea scrisoare din 25 ianuarie, cu cecul.

Săptămîna viitoare vom pleca într-un orăşel vecin, la Albion College, ca să scap de studenţi, telefoane, colegi etc. (Cursurile le-am încheiat săptămîna asta. Sînt liber pînă la 20 oct[ombrie].)

Mă voi concentra la *opus magnum*.

Omagii Dnei Micu şi, încă o dată, noroc, căci Franţa e frumoasă.

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

---

[1] Consecutiv unor tensiuni între Ministerul român al Învăţămîntului şi directorul Unităţii de studii româneşti a Universităţii Lyon II, am ajuns acolo abia în decembrie şi am avut parte de o primire ostilă (*nota D.M.*).

XXX

25 martie 1971

Dragă Domnule Micu,

[Îţi scriu] aceste cîteva cuvinte ca să-ţi spun că:

1. Scrisoarea D-tale din 5 februarie am primit-o pe 8–9 martie pentru simplu motiv că n-a fost indicat pe plic *par avion*.

2. Chiar în ziua mea de naştere (9 martie), am avut un uşor atac cardiac, care mi-a salvat viaţa, indicîndu-mi în ce sens trebuie să „renasc" (şi o fac deja cu un entuziasm aproape juvenil).

3. Nu-ţi pune problema „restituirii" sumei trimise, vom rezolva problema mai tîrziu în ţară*.
4. Sper că ai primit textele lui A[drian] Păunescu.
5. La toate celelalte, îţi voi răspunde în viitoarea scrisoare.
Omagii soţiei — şi mult noroc în Franţa.
Al D-tale,

Mircea Eliade

* Chiar acum, soţia mea îmi dă o sugestie: poţi înapoia suma, în lei, unei bune prietene a soţiei mele: Dna Eugenia Trandafirescu (Gigi) la Dna Marieta Păcuraru, bd. Magheru 43, et. 7, ap. 53. Nu e nici o grabă!

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XXXI

pînă la sfîrşitul lui mai
1101 East End,
St. Albion,
Misch, 49224

14 aprilie 1971

Dragă Domnule Micu,

În sfîrşit, am primit în cîteva zile scrisoarea D-tale din 2 aprilie. Îmi pare rău că ţi-am dat emoţii cu accidentul meu cardiac. Dar, cum ţi-am scris, pericardita a fost provocată de infecţia laringelui şi de un virus care a atacat pericardul. Inima, ca organ şi funcţiune, n-are săraca nici o vină (deşi, dacă celulele albe nu şi-ar fi făcut datoria, s-ar fi spus, pe bună dreptate, că am murit de „inimă"...).

De la 1 aprilie, sînt „acasă" şi voi rămîne încă şase săptămîni — ca să-mi închei convalescenţa, să ţin conferinţele pentru care venisem şi să lucrez.

În Italia — dacă vă întoarceţi de-acolo în ţară cu *trenul*, trebuie văzută Florenţa (voi scrie lectorului Caragaţa — să vă călăuzească), apoi cu autocarul (prin Perugia, Arezzo etc.) la Roma (Mircea Popescu, Horia Roman — şi cei de la Şcoala Română)

şi, în fine, cu trenul Veneţia (avem şi acolo prieteni buni), de unde vă îndreptaţi spre Bucureşti. Dacă, dimpotrivă, călătoriţi cu avionul, ordinea ar fi: Florenţa, Veneţia, Roma.

Îndată ce vei hotărî programul, scrie-mi, ca să anunţ prietenii din Italia.

În privinţa lui Adrian Păunescu, va veni astăzi să mă vadă (a ţinut un fel de conferinţă şi a citit versurile la o Universitate din vecinătate) şi-l voi întreba ce crede referitor la poeziile pe care le cunoşti. Îl voi sfătui să fie prudent. Citite la radio sau publicate (anonim) în vreo revistă — pînă la urmă tot va fi identificat şi e riscant. Eu îi voi trimite copii lui Ierunca, dar numai pentru el şi prietenii din Paris.

M-a interesat considerabil analiza morfologică a confraţilor din ţară, tineri şi bătrîni. D[umitru] R[adu] Popescu mi-a făcut o impresie excelentă (şi îmi place ce scrie), dar, din păcate, n-am putut vorbi mai mult cu el, pentru că vorbea tot timpul Paul Everac. D. R. Popescu m-a asigurat că piesa va fi publicată în *Tribuna*, ceea ce implica publicarea prealabilă a interviului biobibliografic dat lui O[vidiu] Cotruş. Or, după cum ştii, n-a apărut... E drept că [Zaharia] Stancu şi neostaliniştii se opun din răsputeri reintegrării mele în prezenţa culturală — dar nu cred că ei sînt responsabili de „conspiraţia tăcerii“ (evident, nici Ceauşescu nu e responsabil!). Oricum aş privi lucrurile, această anathemă este ordonată „de sus“ şi are un sens politic. Foarte bine! Dar atunci ce sens are invitaţia „oficială“ de a deveni membru corespondent al Academiei?

Mulţumiri pentru serviciul pe care-l faci prietenei soţiei mele. Suma nu mai trebuie completată. Evident, nu vorbesc niciodată de asemenea serviciu...

Omagii soţiei şi multă prietenie D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Încă nu ştiu cînd voi veni în Europa. Poate iulie, dar D-ta cît stai?

Vei primi de la Gallimard *La nostalgie des origines*.

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 5–6.

XXXII

Această scrisoare şi următoarele cinci au adresa:

104, rue Sébastien Gryphe,
Hôtel des Facultés 69,
Lyon 7, France

[Antet tipărit]
Albion College,
Albion, Michigan 49224

1101, East Erie St.
30 aprilie 1971

Dragă Domnule Micu,

Am citit cu interesul şi tristeţea pe care le bănuieşti pasionanta D-tale scrisoare. Am moştenit nenorocul de la strămoşii noştri, acei traci despre care Herodot spunea că sînt „cei mai numeroşi după indieni“ şi de care praful s-a ales, pînă şi limba li s-a pierdut!...

Şi, cu toate acestea, nu mă îndoiesc că într-un viitor mai mult sau mai puţin apropiat românii vor fi chemaţi să joace un rol important — nu în istorie (căci ceea ce numim „istorie“ va înceta să existe sub forma pe care am cunoscut-o pînă acum), ci în cultură, care va fi atunci o cultură cu adevărat mondială... Dar despre problema aceasta am putea sta de vorbă o săptămînă întreagă.

Sper că ai primit o copie după interviul cu Adrian Păunescu. Dacă mai păstrezi versurile lui ocazionale (*Eliada* şi celelalte), trimite-le, te rog, lui V[irgil] Ierunca (8, rue François Pinton, Paris 19^{e}), pe care l-am avertizat să nu le comunice, nici să le publice.

Pentru a simplifica lucrurile, am rugat pe cumnata mea Sibylle Cottesco să-ţi trimeată de la Paris un mandat poştal de 1 000 [de] fr[anci]. Sper că (noua?) lege franceză îţi permite să încasezi un mandat poştal. Dacă nu, voi recurge la soluţia oficială pe care mi-ai comunicat-o în scrisoare. Am dublat suma, închipuindu-mi că la Paris sau în Italia e preferabil să ai „ceva mai mult“ decît „prea puţin“. Voi scrie la timp prietenilor din Italia.

În iunie-iulie, sînt de obicei la examene de bacalaureat — dar nu toţi deodată — şi-ţi voi trimite adresele lor. (În privinţa dife-

renței de 500 [de] fr[anci], am să te rog să ajuți la toamnă un prieten de-al meu din București[1].)

A[drian] Păunescu și-a amînat plecarea, pentru a-l întîlni pe Eugen Ionescu (venit o săptămînă la New York, să primească un doctorat *honoris causa*), dar, cum E[ugen] I[onescu] este confiscat din toate părțile și în plus și bolnav, nu știu dacă va reuși să-l vadă. Sper însă că se va opri destul la Paris ca să întîlnească pe ceilalți scriitori români de limbă franceză.

Omagii soției și toată prietenia D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

---

[1] Arșavir Acterian.

XXXIII

25 august 1971

Dragă Domnule Micu,

Iertare că nu ți-am mai scris de multă vreme. Reîntors la Chicago — după agreabila convalescență între arborii din Albion, am fost prins de tot felul de treburi (ca de obicei, cele mai multe din[tre] ele neinteresante). Apoi, în iulie, m-am apucat să recitesc *Jurnalul* meu din 1945–1952, pentru a nota pasajele pe care le dactilografiază soția mea și care vor fi traduse la Paris. Gallimard așteaptă *Fragments d'un journal* în primăvara viitoare, dar nu știu dacă vom reuși să-i predăm manuscrisul. Aș prefera un singur volum masiv de 800-900 [de] pagini dactilografiate, cu selecții din *Jurnalele* anilor 1945–1965. Dar s-ar putea ca Gallimard să-mi ceară două volume de cîte 300-400 [de] pagini. În orice caz, nu-mi închipuiam că lectura și „selecționarea", relectura și corectura copiei dactilografiate — are să-mi înghită atîta timp! Din iulie, n-am putut face aproape nimic altceva. Mă consolează gîndul că, în pofida omisiunilor (cam 3/4 din manuscris, căci am lă-

sat la o parte părerile prea personale, referinţele la un număr de autori etc. încă în viaţă, informaţiile şi comentariile în legătură cu momentul istoric etc.), aceste fragmente de jurnal vor constitui unul dintre documentele semnificative ale deceniilor postbelice.

Opus magnum înaintează, dar prea încet!

Amintiri I a fost tradusă în englezeşte, ca şi *Zalmoxis*, şi cărţile acestea vor apărea aproape în acelaşi timp, la anul.

Îţi trimit *Histoire des religions* I. Nu este ceea ce ar fi putut fi (eu n-am vrut să colaborez, pentru că nu mă ocupam cu planul lucrării), dar e totuşi utilă. La 1 sept[embrie], plecăm la Paris, unde vom rămîne pînă pe la 10 oct[ombrie]. Adresa: 4, place Charles Dullin, Paris 18e.

Îţi urează vacanţă bună şi multă sănătate al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

XXXIV

3 decembrie 1971

Dragă Domnule Micu,

Răspund pe loc scrisorii D-tale din 19 noiembrie (data poştei 27 noiembrie), căci mă ţineam de mult să-ţi scriu. Prea multe noutăţi nu am nici eu să-ţi dau. După cum ţi-am spus, cred, Gallimard insistă să-i pregătesc (pentru 1973) o selecţie masivă din *Jurnal* (*Fragments d'un journal*) de cel puţin 700–800 [de] pagini dactilografiate. Am început munca de selectare în toamna 1970, am reluat-o astă-vară şi abia acum am ajuns la jumătatea manuscrisului original (4 200 [de] pagini, 1945–70). Ce mă „extenuează“ este că nu sînt sigur dacă alegerea pe care o fac e cea mai bună. Lesne de înţeles, majoritatea textelor „existenţial“-interesante, ca şi atîtea alte detalii referitoare la Paris, România sau America — amintiri, oameni, evenimente, întîlniri — vor putea apărea mai tîrziu. Dar, chiar dintre pasajele lipsite de senzaţional,

alegerea e greu de făcut. Amicii de la Paris nu mă pot ajuta prea mult, pentru că textul care e accesibil e deja „selecţionat“ şi nu cunosc restul. În orice caz, cînd mă voi elibera de această corvoadă (sper, la începutul lui februarie), voi fi un *alt* om...

Vei înţelege de ce, acum cîteva zile, n-am mai putut rezista ispitei de a scrie, şi am început o lungă nuvelă care, dacă va ieşi aşa cum vreau, şi sper, va putea sta alături de *La ţigănci*, dacă nu chiar „deasupra“ acestei povestiri, pentru că „mesajul“ ei e mai limpede şi mai nobil. Te voi ţine la curent — şi, îndată ce voi dispune de un dactiloscript, ţi-l voi trimite. Deocamdată, vei primi un extras din *Coloana* şi un altul (important!) din *H*[*istory of*] *R*[*eligions*][1]: *Spirit, Light and Seed*, al cărui succes a întrecut toate aşteptările (mi l-au cerut pînă şi doi savanţi sovietici, un lingvist şi un genetician).

Sora şi mama mea (88 de ani) nu sînt lipsite de mijloace, dar sora (Corina Alexandrescu) nu prea are timp să caute — aşa că, dacă ai putea găsi un salam de Sibiu, i-ai face o mare bucurie. (E mama lui Sorin [Alexandrescu] — str[ada] Sublocotenent Stăniloiu nr. 7.) Restul îl poţi da, ca [pe] o surpriză de Crăciun, lui Arşavir Acterian, Piaţa Dorobanţi 3, Bucureşti, sect[orul] I. Ştiu că a fost bolnav şi o duce foarte prost...

Cu cele mai bune urări de sănătate, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

---

[1] *History of Religions*. An International Journal for Comparative Historical Studies (publicaţie a Universităţii din Chicago).

XXXV

15 ianuarie 1972

Dragă Domnule Micu,

Întîi şi-ntîi, an nou fericit şi spornic, cu (mai ales!) sănătate şi (în special) noroc!

Mulţumiri pentru scrisoarea din 21 dec[embrie]. Am citit-o cu oarecare întîrziere, pentru că am petrecut vacanţele de Crăciun[1] la New York, cu Lizette Perlea. Mă grăbesc să-ţi dau o veste bună: în ziua de Crăciun, am terminat lunga nuvelă *Uniforme de general* (şaizeci şi două [de] pag[ini] dactilogr[afiate]), de care-ţi vorbeam în scrisoarea anterioară. Deocamdată, sînt foarte mulţumit (dar, evident, va trebui s-o recitesc în două-trei luni, ca să-mi dau seama...) Mă bucur mai ales pentru faptul că, în pofida virusurilor, a cortizonului şi tuturor celorlalte plictiseli şi accidente, am izbutit să scriu „literatură" şi în 1971... Sper că nuvela îmi va apărea, curînd, în *Ethos*. De nu, îţi voi trimite o copie dactilografiată.

Editorul german care va publica *Pe strada Mîntuleasa* este atît de entuziasmat, încît îmi cere să prepar un volum de nuvele „în acelaşi gen". Volum în care va figura, desigur, şi *Uniforme de general*.

Îmi pare rău că te-am pus pe drumuri cu salamul de Sibiu. Se găseşte de obicei la Paris şi, în curînd, aud, se va găsi şi în USA. Aşa că vom trimite de aici. („Ale tale dintru ale tale...")

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

---

[1] Vacanţa de Crăciun.

XXXVI

18 mai 1972

Dragă Domnule Micu,

Mulţumiri pentru scrisoarea din 8 mai (şi pentru cea din ianuarie, la care n-am mai apucat să răspund, deşi aş fi avut multe de spus, *à propos* de reacţiile D-tale după lectura articolului *Spirit, Light and Seed*. Ce mă pasionează pe mine în asemenea cercetări este necontenita reconfirmare a libertăţii — şi creativităţii spirituale a omului, din cele mai vechi timpuri pînă în ziua de azi. Nu există intuiţie sau idee „sublimă" care să nu fi dat naş-

tere şi la practici ignobile, demente, criminale, după cum, iarăşi, nu cunosc idee sau ideologie „demoniacă" din care să nu se fi desprins, la un moment dat, acte sau creaţii generoase, „umane". Ce este uluitor şi încurajator în istoria spiritului este faptul că niciodată nu putem anticipa, pe baza unor date, reacţiile sau consecinţele ce vor urma; „miracolul" creativităţii ţine de însăşi natura libertăţii spirituale. Şi ororile pe care le zămisleşte cîteodată o asemenea „libertate creatoare" este preţul pe care trebuie să-l plătim pentru rest...).

Îmi pare rău că încă n-a apărut *Uniforme de general*, ca să-ţi pot trimite textul acestei nuvele (după părerea mea, excelentă!). Zilele acestea, am încheiat selectarea faptelor din *Jurnal*: peste 600 de pagini. Dar cît de diferit de original! Aproape că invidiez pe cititorul din anii 2000 şi urmare! A trebuit să renunţ la 2/3 din *Jurnal* şi aproape la tot ce privea România şi cultura românească. Va fi mai mult un jurnal „cosmopolit"!

I-am văzut de două ori pe Bănuleşti şi Soreşti: o dată, invitaţi de noi aici, la Chicago, pentru două-trei zile; a doua oară, invitaţi de ei, la Iowa City, cam tot atîta. Bănuleştii s-au întors probabil la Bucureşti, pentru că tatăl Dnei B[ănulescu] era pe moarte. În orice caz, ai putea afla ultimele noutăţi de la ei.

Iartă-mă că îţi scriu în mare grabă: plec la Philadelphia, pentru un *honoris causa*, iar la sfîrşitul săptămînii zbor din nou la Oberlin, pentru un al doilea doctorat. Este ultima dată că mai primesc asemenea „onoruri". Prea se pierde timp mult. Şi ce-aş putea face cu atîtea „doctorate"?

Săptămîna trecută, l-am invitat pe C. C. Giurescu pentru o conferinţă, şi am stat de vorbă după... treizeci şi doi de ani!...

Am lucrat cu spor la *opus magnum*. Probabil că voi publica primul volum: „De la epoca de piatră la interzicerea Misterelor din Eleusis", într-un an, doi. Altfel, cartea ar deveni prea mare.

Cu urări de bine şi multă prietenie, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7-8-9.

XXXVII

15 iunie 1972

Dragă Domnule Micu,

[Îţi scriu] aceste cîteva rînduri, ca să-ţi mulţumesc pentru cele două fascicule din *Manuscriptum*, primite astăzi. Le-am răsfoit, şi citit în bună parte, cu un imens interes. Un prieten îmi trimisese deja pagina în care era reprodusă cartea mea poştală din Adyan, adresată lui Ş[erban] Cioculescu.

Mă intrigă titlul anunţat pentru nr. 3. Despre ce „eroină" poate fi vorba?

Mă gîndeam mai de mult să dăruiesc manuscrisele mele, rămase în păstrare familiei din primăvara 1940, unei instituţii — în cazul că ar fi acceptate. Dar care? Bibl[ioteca] Acad[emiei] Rom[âne] — sau Muzeul Lit[eraturii] Rom[âne]? Ştiu că s-au păstrat manuscrisele cîtorva romane publicate şi foarte multe caiete din adolescenţă şi tinereţe.

Din păcate, imensa corespondenţă (cu [Giovanni] Papini, [Ananda K.] Coomaraswamy..., orientalişti, scriitori români etc.) s-a pierdut în cea mai mare parte. Ca şi trei sferturi din biblioteca mea şi lăzile cu note şi ziare. Dar vreau ca măcar ce-a „supravieţuit" pînă acum să nu împărtăşească aceeaşi soartă. Cînd Sorin [Alexandrescu] va fi vara aceasta la Bucureşti, am să-l rog să dirijeze transferarea materialelor.

Este curios că, la ora actuală, fondul M[ircea] E[liade] cel mai important — cărţi şi articole — se află la Chicago Univ[ersity] Library, unde se vor depune mai tîrziu corespondenţa de după 1956 şi caietele *Jurnalului.*

Săptămîna viitoare vom fi, pentru zece-douăsprezece zile, la Paris, dar ne reîntoarcem repede aici, apoi la Santa Barbara, şi din nou la Paris [între] 1 sept[embrie]-10 oct[ombrie].

Cu bune urări pentru vacanţă şi prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

XXXVIII

10 august 1972

Dragă Domnule Micu,

Răspund cu întîrziere scrisorii D-tale din 29 iunie. Abia întors de la Paris, a trebuit să mă strămut la Santa Barbara, la „Center for the Study of Democratic Institutions", pentru două săptămîni. Am participat la un pasionant colocviu internațional — dar, cum mă întorceam la hotel, mă apucam de lucru (*opus*, *opus imperfectum*...).

Mulțumiri pentru lămuririle date în legătură cu depunerea manuscriselor la Academie. Așa bănuiam și eu că trebuia să fac, dar voiam și o confirmare din țară. Profit de prezența lui Sorin [Alexandrescu] la București ca să accelerez transferul manuscriselor. Am fost emoționat aflînd de reacția lui Șerban C[iocules-cu][1]. Așa cum bănuiești, sînt cu desăvîrșire cufundat în redactarea Cărții. De aceea n-am răspuns la scrisori și aproape n-am văzut pe nimeni de cînd m-am reinstalat în biblioteca mea din Chicago. Aseară, am încheiat capitolul despre Buddha și budism. Dispuneam, de mulți ani, de trei versiuni: 1) în franceză, de aproape 300 [de] pagini [de] m[anuscris]; 2) în engleză, de 150 [de] p[agini]; 3) cursurile ținute aici treceau și ele de 600 [de] pagini. Trebuia să reduc acest material la maximum 100 [de] pagini dactilografiate! Nu credeam că munca de suprimare și condensare poate lua atîta timp și atîta energie! Au fost și ceasuri de exasperare, cînd luam maldărele de manuscrise „versiune lungă" și le zvîrleam la coș, nu cumva să mă ispitească sau să încurce pe cei care le vor cerceta mai tîrziu. În sfîrșit, totul e gata, și soția mea va începe dactilografierea capitolului chiar zilele acestea. Din fericire, capitolul pe care-l încep azi „este gata" în note și fragmente și, nedispunînd de o versiune continuă, îl voi putea scrie cu mai puține eforturi și „sfîșieri de inimă".

Îți urează vacanțe bune și multă sănătate, al D-tale,

Mircea Eliade

Luna septembrie o voi petrece la Paris, ca să pun la punct textul definitiv *Preistorie*, *Protoistorie*, *Sumar*.

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

---

[1] Vorbind cu Şerban Cioculescu, în biroul său directorial de la Biblioteca Academiei, despre Mircea Eliade, la un moment dat, ochii criticului s-au umezit... (*nota D.M.*).

XXXIX

21 august 1972

Dragă Domnule Micu,

Am citit cu mult interes articolul D-tale din *V*[*iaţa*] *r*[*omânească*] „Camil Petrescu director de publicaţii“. Dar cum se face că n-ai pomenit de acel prodigios microsăptămînal sportiv şi cultural *Fotbal*[1]? Cred că apărea prin 1936–37, cînd C[amil] P[etrescu] se pasionase şi de acest sport. Dar nu cred c-au apărut prea multe numere.

Cu urări de bine, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

---

[1] Ignorasem existenţa acestui periodic, apărut în două serii: 1933 (doar două numere, sub titlul *Foot-ball naţional*) şi 1937. Mulţumită semnalării lui Mircea Eliade, am putut împlini lacuna din articol, în varianta acestuia cuprinsă în volumul *Scriitori, cărţi, reviste*, Ed[itura] Eminescu, 1980 (*nota D.M.*).

XL

4, place Charles Dullin
Paris 18e
12 sept[embrie] 1972

Dragă Domnule Micu,

Mulţumesc pentru scrisoarea din 4 septembrie şi pentru cărţile trimise. *Hélas!*[1] n-am încheiat *magnum opus*, ci numai o (des-

tul de importantă) parte (India!). Iar de cînd am venit aici, am izbutit să corectez cele 730 [de] pagini dactilografiate ale traducerii pe care o va publica Gallimard: *Fragments d'un journal*. Mîine trec pe la Payot şi-ţi expediez *Religions australiennes* (= *Religions primitives* I); cărţulia a apărut săptămîna aceasta.

Am citit dintr-o suflare monografia *Tudor Arghezi*, care mi-a reîmprospătat anumite observaţii pe care le făceai în *Opera lui T[udor] A[rghezi]*.

Am început *Manuscriptum*. Cum spui, fascicolul acesta este chiar mai interesant decît numerele precedente. I-am scris însă directorului revistei şi nu mi-am ascuns nedumerirea că asemenea indiscreţii biografice pot fi publicate în timpul vieţii autorului. (Măcar dacă ar fi fost în legătură cu o operă publicată, importantă şi accesibilă cititorilor!...)[2]

Ce mare critic literar am pierdut în Mihail Sebastian! Am rămas uluit de observaţiile pe care le făcea, în 1937, cu privire la *Domnişoara Christina*. Nu mai vorbesc de textele majore sau de luciditatea cu care judeca pe un Ionel Teodoreanu sau pe alţi autori atît de „populari" pe-atunci. Nu ştiu cînd vor putea apărea integral volumele [al] II[-lea] şi [al] III[-lea] din *Amintiri*. Dar mă gîndesc că ar trebui să public, cît mai curînd, capitolul despre Sebastian.

Noaptea II ţi-a fost trimisă prin poştă, imediat după apariţie, astă-primăvară. Nu mă surprinde că nu ţi-a parvenit. Afară de Al[exandru] Rosetti, cred că n-a primit-o nimeni. „Ediţia" nu e (încă!) epuizată, aşa că voi încerca să-ţi trimit un alt exemplar prin vreo „ocazie" (dacă aş fi ştiut, l-aş fi rugat pe prof. Rosetti).

Aici a venit deja toamna...

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

---

[1] Vai! (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

[2] Obiectul acestei referiri este articolul lui Nicolae Florescu *Mircea Eliade — şi „romanul enigmaticei R."* din *Manuscriptum* nr. 3, 1972, în care sînt reproduse pagini din texte eliadeşti inedite, datate 1926 şi 1927.

XLI

2 ianuarie 1973

Dragă Domnule Micu,

Îţi urez un an nou fericit şi spornic! Iartă-mă că răspund atît de tîrziu scrisorii D-tale din 25 oct[ombrie], dar de la o vreme sufăr de, îndrăznesc a spune, un fel de „fobie a corespondenţei". Trec în fiecare zi prin faţa celor două-trei sute de scrisori şi oftez... Azi, cu un efort, am ales cîteva din vraf — şi, după cum vezi, încerc să mă vindec şi de această nouă, nebănuită afecţiune cu care mă blagosloveşte viaţa.

Despre colaborarea mea cu *Gîndirea*, nu am prea multe de spus. Pe [Nichifor] Crainic, l-am întîlnit de cîteva ori, în 1928, cînd mi-a publicat *Apologia virilităţii* şi mi-a înscris numele în „gruparea revistei". Cînd a apărut *Isabel* în 1930, N[ichifor] C[rainic] a fost extrem de dezamăgit şi a publicat o notiţă critică la care i-a răspuns Mircea Vulcănescu în *Cuvântul* prin două foiletoane (*Carte pentru Isabel*). După întoarcerea mea din India, l-am revăzut, cred, o singură dată. Cum detesta pe Nae Ionescu, nu-l prea interesa ce făceam eu.

Cu privire la *Manuscriptum* (admirabilă revistă, aşa cum i-am scris şi Dlui [Alexandru] Oprea), iată cum stau lucrurile: a) Nu cred că aş putea publica *Romanul adolescentului miop*, carte de „extremă tinereţe", atîta timp cît celelalte romane ale mele nu pot apărea sau, apărînd, sînt trecute sub cea mai vorbitoare tăcere; b) aş fi publicat bucuros amintirile despre Sebastian, dacă n-ar fi intervenit un incident neaşteptat: într-o revistă românească tipărită în Israel, a apărut astă-vară un articol insultător, în care, pe temeiul *Jurnalului* lui M[ihail] S[ebastian], sînt denunţat ca antisemit şi fascist. Un tragic *malentendu*[1] l-a depărtat de mine pe Sebastian în ultimii doi-trei ani ai vieţii — dar ştiu ce gîndea şi ce scria M[ihail] S[ebastian] despre mine (mi-a citit multe pagini din *Jurnal* în anii controversei provocate de „Prefaţa" lui N[ae] I[onescu]).

Dacă aş publica *acum* amintirile despre el, s-ar putea crede că încerc să mă apăr de acuzaţiile revistei din Israel. Ceea ce ar fi cu totul fals, pentru că nu răspund niciodată calomniilor şi insultelor.

I-am încredinţat lui Sorin [Alexandrescu] sarcina de a selecta manuscrisele şi a le dona Bibliotecii Academiei. Mi-a scris că a început lucrul, dar l-a întrerupt curînd după aceea, trebuind să se întoarcă la Amsterdam. Probabil că la primăvară, cînd va reveni la Buc[ureşti], va rezolva chestiunea.

Opus magnum înaintează, în pofida întreruperilor. Aşa, bunăoară, a trebuit să scriu un articol despre căluşari pentru *Festschrift Theodor Gaster* (fiul lui Moses). Nu regret întreruperea, căci mi-am făgăduit să adaug două capitole la noua ediţie din *Zalmoxis*, şi unul dintre ele ar fi despre căluşari (celălalt despre colinde). Traducerea engleză a apărut. Mîntuleasa se bucură de un neaşteptat succes în Germania. Tare mi-e teamă că voi lăsa totul baltă şi mă voi reîntoarce la literatură. Rezist cît pot, măcar să închei primul volum *Ideile religiilor*.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Ştiam că R. furnizase „documentele" Muzeului de Literatură, dar îmi închipuiam că vor fi expuse, cel mult, într-o vitrină — iar nu tipărite şi comentate.

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

---

[1] Neînţelegere (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

XLII

21 aprilie 1973

Dragă Domnule Micu,

De cînd tot voiam să-ţi scriu!... Dar lucrurile se întîmplă aşa cum ştii. Treburi, plictiseli, călătorii, cursuri — ca să nu mai vorbesc de *opus magnum*, care „creşte" văzînd cu ochii. (Cum Dum-

nezeu făcea Iorga scriind ce şi cît a scris, dar găsind timp să răspundă în cincizeci de ani la cele o sută de mii de scrisori depuse la Academie?...)

L-am revăzut, după exact treizeci şi trei de ani, pe profesorul Octav Onicescu întorcîndu-se din Canada, unde ţinuse — la 81 de ani! — un curs de trei luni. Nu numai că mi s-a părut neschimbat, dar l-am găsit mai volubil şi mai „energetic“ decît îl lăsasem. Generaţia giganţilor! Aşa era şi Jung la 85 de ani; Paul Tillich la 80, Suzuki la 95 (cînd l-am văzut ultima oară).

Zilele acestea, voi întîlni pe Cezar Baltag şi soţia lui, apoi, la începutul lui mai, pe soţii Matei Călinescu. Nu-i cunosc pe nici unul personal. (Cred că ţi-am scris că, la Crăciun, l-am cunoscut pe Mircea Zaciu.) Mi se pare absurd şi nedrept că tocmai pe D-ta n-am reuşit să te întîlnesc. Dar ghinionul a făcut că am avut criza de pericardită tocmai în primăvara cînd te aflai în Franţa. Şi totuşi, sper...

Deşi nu mai „urmăresc“ revistele ca acum cîţiva ani, îţi citesc articolele pe care le găsesc. (M-a amuzat referinţa la *Spirit*...)

Nu ţi-am mulţumit pentru *Manuscriptum* şi broşura despre fantasticul în arta populară (destul de bine întocmită). Ca de obicei, *Manuscriptum* m-a încîntat. Am primit de curînd *Dicţionar de idei literare* şi A[drian] Marino îmi anunţă apariţia unei reviste de critică literară în franţuzeşte. Excelentă idee! Probabil că nu sînt multe culturi contemporane în care critica şi teoria literară să „înflorească“ precum la noi — şi cine ştie asta?

Mă bucur că ţi-a parvenit *Noaptea* II. D. Gh[eorghe] Bulgăr mi-a cerut-o insistent, i-am expediat-o de trei ori, fără rezultat. Voi mai încerca la vară de la Paris — dar nu cu poşta. M-am plictisit făcînd pachete... *Fragments d'un journal* va apărea în sept[embrie]-oct[ombrie]. Am acceptat de abia acum să fie traduse nuvelele fantastice în franceză şi engleză. În speranţa că vor apărea cam în acelaşi timp cu *Histoire des idées religieuses*.

Îmi poţi procura *Ceasornicul de nisip* de L[ucian] Blaga?

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

XLIII

5 august 1973

Dragă Domnule Micu,

Nici nu mai știu de cînd nu ți-am mai scris!... [Îți trimit] aceste cîteva rînduri, ca să-ți spun că *Fragments d'un journal* va apărea (ca și *Uniforme de general* în *Ethos*) la toamnă și (sper!) le vei primi îndată după apariție. În două săptămîni, voi fi în Finlanda, iar pe la începutul lui septembrie la Paris (4, place Charles Dullin, Paris 18ᵉ).

Mulțumiri pentru *Manuscriptum* și volumul lui Blaga (mai puțin interesant decît mă așteptam)[1].

De cînd nu ți-am mai scris, s-au întîmplat destule lucruri. Printre altele: am fost ales membru al Academiei din Viena; m-am pomenit cu Maitreyi venită în vizită la Chicago, exact la patruzeci de ani de la apariția romanului. (Să înceapă oare, și pentru mine, perioada *le temps retrouvé*[2]?) Ultimul lucru de oarecare importanță: am încetat să fumez[3] (după patruzeci și cinci de ani!) și mă resimt deja (dar faptul că soția mă suportă îmi dă curaj!...)

Am continuat lucru la *opus magnum*; cu puțin noroc, vol[umul] I ar putea apărea la anul, o dată cu *Pe strada Mîntuleasa* în trad[ucere] franceză.

Îți urez vacanță perfectă și multă sănătate.

Al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, București

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

---

[1] *Ceasornicul de nisip*, Editura Dacia, Cluj, colecția „Restituiri“, 1973 (*nota D.M.*).

[2] Timpul regăsit (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

[3] După aproximativ un an, această informație (care m-a bucurat, întrucît detest fumatul) a fost, vai! dezmințită. Ana Blandiana și Romulus Rusan aveau să-mi destăinuie pe cale epistolară că fumaseră cu Eliade țigări de foi (*nota D.M.*).

XLIV

12 noiembrie 1973

Dragă Domnule Micu,

Încep prin a-ţi mulţumi pentru nr. 3 din *Manuscriptum* şi, mai ales, pentru *Hyperion* I, pe care l-am citit cu entuziasm. Deşi nu trece un an fără a reciti măcar în parte ediţia *Poeziilor* (publicate de Perpessicius pe hîrtie „de Biblie“), nu m-am mai lăsat antrenat în Eminescu din 1950 cînd, la Paris, i-am comemorat centenarul într-o sală de la „Societés Savantes“. Pregătisem chiar un text pe baza conferinţei pe care o improvizasem şi speram să-l public în numărul 3 din *Luceafărul.* Dar, din „lipsă de fonduri“, numărul 3 n-a mai apărut — şi tot materialul strîns (printre alte contribuţii, un text interesant de Basil Munteanu) s-a pierdut (mai exact: a fost ars), împreună cu alte dosare cu scrisori şi note de lectură, datorită unui accident stupid. Singurul interes al articolului meu era „perspectiva“: mă apropiam de Eminescu ca indianist. Nu discutam „influenţele“ şi „sursele“ (în care nu prea cred). Încercam să stabilesc o paralelă între două „sisteme paradoxale“: pesimismul filozofic al lui Eminescu — şi extraordinara lui prezenţă în concretul istoric românesc (care-l face cel mai profund gazetar politic al epocii sale); poziţia „paradoxală“ a filozofiei indiene, în primul rînd Vedanta, afirmînd, pe de o parte, irealitatea lumii (*maya*) şi acceptînd, pe de altă parte, structurile sociale, riturile tradiţionale, chiar şi „cultul idolilor“.

Gîndirea indiană a rezolvat aparenta contradicţie, postulînd cele două perspective (*hic et nunc*[1] — şi *in aeternum*[2]) drept trepte ontologice. Deşi nu cunosc nici un text al lui M[ihai] E[minescu] în care să se facă aluzie la această „soluţie metafizică“, bănuiesc că o împărtăşea; altminteri, ar fi riscat o paranoia, căci nimeni nu poate trăi indefinit o „contrazicere“ de asemenea proporţii. Mai ales un geniu atît de autentic ca M[ihai] E[minescu].

Dar văd că m-am lăsat dus de amintiri şi m-am depărtat de „subiect“. Cartea lui George Munteanu mi se pare admirabilă, şi pentru întîia oară *înţeleg* viaţa lui Eminescu. Nici biografia lui Călinescu, nici romanele lui Lovinescu nu mă convinseseră: undeva, mi se părea că „viaţa“ pe care o reconstituiau nu putea fi a

lui M[ihai] E[minescu]. Îi lipsea o dimensiune, poate cea mai semnificativă. Am regăsit-o în *Hyperion* I.

În multe dintre articolele publicate în româneşte între anii 1950–60, am „evocat" pe Eminescu. Singurul text mai important l-am scris cu prilejul cărţii Dnei Rosa del Conte (a apărut în italieneşte, redus, în Belfegor, vol. 19, 1964, pp. 367–71). Nu cred că voi mai avea răgaz, de aici înainte, să scriu un eseu despre M[ihai] E[minescu]. Dar nu pierd nădejdea de a încheia într-o zi *Les Ionescos. Essai sur l'histoire et le destin de la culture roumaine.*

Reiau scrisoarea după o întrerupere de cîteva ceasuri. Aş fi vrut să-ţi rezum *Les Ionescos*, dar la ce bun? E, poate, mai bine să nu mai vorbesc despre proiectele mele literare sau ştiinţifice, şi, pe cît îmi va îngădui viaţa, să le împlinesc. Uşor de spus!... Zilele trecute, am ţinut o conferinţă (*Mythologies of Death*) într-o sală imensă, la Palmer House, în faţa a 2 000 de profesori şi cercetători veniţi la Chicago pentru Congresul Asociaţiilor de Studii Religioase. Cum sala era arhiplină şi ascultătorii se aşezaseră şi pe jos, şi chiar pe estradă, lîngă mine — mi-am adus aminte de conferinţele şi simpozioanele *Criterion*, în anii 1934–36. Dar de ce-ţi povestesc acest episod? Pentru că de vreo cincisprezece-şaisprezece ani lucrez la o cărţulie (alături de alte multe!), *Mythologies de la mort*, tot aşteptînd cîteva luni „bune" ca s-o termin. Cînd am acceptat să ţin conferinţa la Palmer House, am înţeles că nu voi mai apuca să termin cărţulia. Mi-am spus: măcar să redactez aceste treizeci-patruzeci de pagini ale Conferinţei şi să public studiul, împreună cu altele, într-un volum de eseuri. Pune mîna pe lemn, să nu se întîmple acelaşi lucru şi cu *Ionescos*!...

Cu prietenie şi urări de bine, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. *Fragments d'un journal* ţi-a fost expediat, de la Paris, pe la 1 noiembrie. Sper că l-ai primit.

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

---

[1] Aici şi acum (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

[2] Pentru totdeauna (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

XLV

6 decembrie 1973

Dragă Domnule Micu,

Răspund pe loc scrisorii Dumitale din 20 noiembrie (am primit-o şi pe cea din 11 noiembrie). Sînt pur şi simplu furios! Din douăzeci şi două de volume expediate de Gallimard la sfîrşitul lui octombrie, nici unul n-a ajuns la destinaţie. Deşi au fost expediate „recomandat". Nici măcar mama, nici sora mea, nici Al[exandru] Rosetti (căruia i-au ajuns pînă acum toate cărţile mele, chiar cele publicate în româneşte) n-au primit *Fragments d'un journal*! Voi scrie lui Robert Gallimard, să văd dacă volumele au fost înapoiate „expeditorului". În orice caz, dacă se confirmă interdicţia (mă încăpăţînez încă să sper într-o întîrziere), voi fi silit să suspend orice fel de relaţii cu oficialităţile şi, spre dezolarea mea, întîlnirile şi corespondenţa cu românii din ţară. Mă exasperează duplicitatea: pe de-o parte, sînt adulat în toate felurile, oficial şi oficios, iar, pe de altă parte, se interzice cartea mea cea mai personală, una dintre puţinele de care nu mă îndoiesc că va rămîne în cultura românească (evident, mă refer la textul românesc integral, circa 2 000 [de] pagini dactilografiate; am lăsat dispoziţii precise, să fie tipărite în cinci sute de exemplare imediat după moartea mea — sper deci, destul de tîrziu!...).

Aş mai avea multe de adăugat, dar sînt prea mînios — asta mi se întîmplă o dată la cinci-şase ani — şi mînia nu e bună conducătoare de căldură (cum învăţam noi la şcoală pe vremea mea...).

În orice caz, o voi întîlni pe Ana Blandiana, pentru că l-am văzut deja pe Petru Popescu.

Urîndu-ţi un nou an tot atît de fructuos şi, mai ales, multă sănătate, îţi strîng mîna cu prietenie, al Dumitale,

Mircea Eliade

P.S. Mă întreb dacă măcar exemplarul trimis Bibliotecii Academiei va ajunge la destinaţie.

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

XLVI

8 februarie 1974

Dragă Domnule Micu,

Mă bucur că ţi-a plăcut *Uniforme de general*. Cu puţin noroc, am să scriu şi celelalte nuvele (care vor introduce pe Ieronim şi Maria da Maria în lumea „Mîntulesei“).

Evident, teoria „existenţei ca spectacol“ îi aparţine exclusiv lui Ieronim; şi asta pentru că el încarnează *daimonul* spectacolului dramatic *arhaic*, *daimon* pe care, prin părţile noastre, l-a exorcizat de mult Eschil...

Mai fac o ultimă încercare: îţi trimit o dată cu scrisoarea de faţă, şi tot prin poşta aeriană, un exemplar din *Fragments* (Gallimard m-a asigurat că a expediat exemplarele la începutul lui noiembrie).

Cu urări de sănătate şi noroc, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

XLVII

3 martie 1974

Dragă Domnule Micu,

În sfîrşit, o veste bună! Eşti primul care-mi confirmi primirea *Jurnalului*. (Sper să nu fii singurul!!!)

Dar cîtă naivitate să-ţi închipui că m-aş fi putut gîndi la recenzii! Cînd *La ţigănci şi alte povestiri* n-a fost nici măcar anunţată în bibliografii!... Numele meu e *bon pour l'Occident*[1] (vezi *Tribuna României*). În ţară, e tolerat doar în volume cu indice bogate sau, cel puţin, în dicţionarele enciclopedice.

Îţi urează multă sănătate şi spor în lectura ultimei cărţi primite, al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

---

[1] Bun pentru Occident (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

XLVIII

5 mai 1974

Dragă Domnule Micu,

Răspund cu întîrziere scrisorii D-tale din 23 martie, dar am fost sîcîit de multe şi, în plus, obligat să pun la punct un volum de eseuri pentru University of Chicago Press. Azi, am primit ultima D-tale carte, pentru care îţi mulţumesc. (Ca de obicei, va fi lectura mea de noapte, „cînd mă întorc acasă".) Îţi voi înapoia însă exemplarele din *Manuscriptum*; am deja prea multe şi nu am cui să le dau. (Şi nici nu sînt prea mîndru de textul tipărit acolo.)

Cu privire la amintirile Dnei Cella Delavrancea: ziarul prietenului ei fusese suspendat în 1934, apoi din nou în martie 1938, cînd el însuşi a fost trimis la Miercurea Ciucului; apoi, după un an, bolnav de inimă, a fost internat în Spitalul militar din Braşov, unde venea să-l vadă Cella. A fost eliberat trei luni înainte de moarte[1].

Săptămîna trecută, am avut marea bucurie, soţia mea şi cu mine, s-o cunoaştem pe Ana Blandiana şi pe soţul ei. Sperăm să-i mai putem reîntîlni la vară, în Europa. *Fragments d'un journal* continuă să rămînă o carte rară. Gallimard a mai trimis *recomandat* douăsprezece ex[emplare] şi nimeni nu mi-a confirmat primirea. Poate voi avea mai mult noroc cu traducerile în engleză, germană şi italiană, care vor apărea la anul.

Cu urări de bine şi sănătate, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. În martie, am scris prima nuvelă din „ciclul" de care-ţi vorbeam: *Incognito la Buchenwald* (cu Ieronim, Maria da Maria etc.).

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

---

[1] Prietenul Cellei Delavrancea e Nae Ionescu. Ziarul său: *Cuvântul*.

XLIX

1 iunie 1975

Dragă Domnule Micu,

Mulţumiri pentru *Gîndirea* (dar şi pentru versurile D-tale primite mai demult şi citite în aceeaşi noapte, şi pentru *Manuscriptum*). Poemele D-tale mi-au revelat o dimensiune pe care o bănuiam de mult şi care te completează fericit. Din păcate (cum cred că ţi-am mai spus), nu pot judeca poezia, deşi (se mai spune încă?) o „gust". Am citit aproape în întregime volumul închinat *Gîndirii*. (Adică am sărit analizele şi citatele din cîţiva autori pe care nu îi prea admir.) Ce muncă! Şi totuşi, ce bine ai făcut citînd texte, alcătuind într-un anumit fel o bună parte dintr-o istorie a literaturii moderne. Ignorînd *Gîndirea* în anii din India (1928–32) şi Portugalia (1940–44), am descoperit texte şi autori nefamiliari. Şi mi-am amintit episoade din viaţa mea, la care nu mă mai gîndisem din anii în care redactam vol[umul al] III[-lea] din *Autobiografie*.

Anul acesta, vom pleca mai devreme în Europa, la 10 iunie. Între altele, şi pentru a preda lui Payot vol[umul] I din *Histoire des idées*. (Din păcate, nu vor fi două, ci *trei* volume; dar Payot s-a speriat de proporţii şi am decis să limităm vol[umul] I la 700 [de] pag[ini] dactilografiate. Cît eşti de norocos că poţi publica volume de peste 1 000 [de] pag[ini de] tipar!)

Înainte de plecare, îţi voi trimite prin poşta aeriană ultimele studii (*Căluşarii... Vrăjitoria*), te vor interesa.

Îţi urez vacanţă spornică şi fericită.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

L

6 iunie 1976

Dragă D-le Micu,

Mulţumesc pentru scrisoare (plină de noutăţi!) şi pentru somptuosul volum *Icoane pe sticlă*. E al treilea exemplar pe care-l primesc din ţară, dar este deja „reţinut" de Biblioteca Universităţii noastre.

Sînt încîntat că ţi-a parvenit *Histoire* I. (N-a ajuns la toată lumea...) Plecăm în cîteva zile la Paris, apoi în Baleare.

Sper să public pînă la sfîrşitul anului un volum de nuvele, în româneşte. Cu puţin noroc, *Histoire* II va intra sub tipar la toamnă.

Urîndu-ţi vacanţe bune şi multă sănătate, al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

LI

Paris, 24 martie 1977

Dragă Domnule Micu,

Am primit, retransmisă de la Chicago, telegrama Dumitale din 9 martie şi mă grăbesc să-ţi mulţumesc. Mi-am prelungit şederea la Paris (după ceremonialul de la Bruxelles, [de] la 19 feb[ruarie]) datorită bolii cumnatei mele. Ne reîntoarcem la Chicago la 2 aprilie.

Pe strada Mîntuleasa... (*Le vieil homme et l'officier*) a avut mare succes, prima mea carte (de literatură!) care s-a retipărit după patru săptămîni.

Sper că vei primi volumul de nuvele (*În curte la Dionis...*) expediat, în principiu, la începutul lui mai de la Paris.

Din păcate, necazurile familiale (boala) au întîrziat apariţia vol[umului al] doi[lea] din *Histoire*. Sper totuşi să apară la toamnă.

Inutil să mai adaug că tragedia cutremurului m-a paralizat, ca şi pe toţi ceilalţi români din străinătate, timp de cîteva săptămîni.

Cu prietenie, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

LII

Paris, 10 oct[ombrie] 1978

Dragă Domnule Micu,

Mulţumiri pentru scrisori (ultima, din 5 oct[ombrie]). Vei primi curînd *L'épreuve du labyrinthe. Entretiens avec M*[*ircea*] *E*[*liade*] (apare la 12 oct[ombrie]). În privinţa beletristicii, am scris mult în ultimii ani. Probabil că n-ai primit *În curte la Dionis* (Ediţia Inorogului, Paris, 1977, 272 [de] p[agini]).

Din nenorocire, majoritatea acestor texte apar întîi în traducere germană (ultimele, *Die drei Grazien*, 1978, 102 p[agini]; *Phantastische Geschichten*, 1978, 345 [de] p[agini]; sub tipar, *Der Hundert Jährige*; toate în Ed[itura] Suhrkamp–Insel).

În vara aceasta, am scris un alt „mic roman fantastic", pe care îl voi pune la punct la Chicago. O parte dintre aceste scrieri vor apărea şi la Gallimard, al doilea volum din *Jurnal* şi *Autobiografie*.

Am trecut o toamnă grea — interviu etc. Din fericire, la 15 oct[ombrie] ne întoarcem la Chicago, unde mă aşteaptă studenţii, colegii şi... bibliotecile.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

LIII

11 dec[embrie] 1978

Dragă Domnule Micu,

Îmi pare rău că n-ai primit *L'épreuve du labyrinthe* (de altfel, nu eşti singurul!)... Se întîmplă să am la îndemînă un exemplar (ultimul!). Ţi-l expediez mîine prin avion, recomandat. După ce voi primi confirmarea primirii, îţi voi trimite şi volumul de nuvele (foarte puţini l-au primit, deşi am expediat exemplarele de la Paris, în toamna 1977...).

Mă bucur însă că ţi-a parvenit *Histoire* II.

Îţi doreşte multă sănătate şi un an nou fericit, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

LIV

4, place Charles Dullin
75018 Paris
26 iunie 1980

Dragă Domnule Micu,

Mulţumiri pentru studiul pe care mi l-ai consacrat în *Scriitori, cărţi, reviste*. Mă bucur că ţi-a ajuns în mîini *Mémoire* I; sper să-ţi parvină şi *Tinereţe fără tinereţe*.

Iartă-mi puţinătatea acestor rînduri: trebuie să fac economie la concentrarea ochilor* pe hîrtie, carte sau scrisoare! Ai mai pomenit aşa ceva?

Al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

* Mă ameninţă o cataractă, complicată de vechea mea miopie.

LV

Paris, 15 aug[ust] 1980

Dragă Domnule Micu,

Întorcîndu-mă alaltăieri din Provenţa, unde am petrecut două săptămîni de „adevărată vacanţă“ (n-am scris decît cîteva pagini în *Jurnal*), am găsit scrisoarea D-tale din 24 iulie şi recenzia *Autobiografiei*, pentru care îţi mulţumesc. Mă bucur că ai insistat mai mult asupra „aventurilor“ spirituale decît asupra celorlalte. În privinţa celor două cărţi de proză care nu ţi-au parvenit — nu ştiu ce să mai cred! Voi încerca să ţi le trimit din nou — dar nu prin poştă.

...Scriu puţin, pentru că scriu cu oarecare greutate. Operaţia cataractei se amînă mereu — iar pînă atunci, lucrul (la *Histoire* III) tînjeşte. Am putut totuşi revizui traducerea *Jurnalului* 1969–78 a lui [Constantin] Grigorescu (ceea ce n-am avut timp să fac cu privire la *Mémoire* I).

Cu puţin noroc, cartea va apărea o dată (sau cîteva săptămîni în urmă) cu trad[ucerea] nuvelelor.

Îţi urează vacanţă bună şi multă sănătate al D-tale

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dumitru Micu, Bucureşti

Publicat de destinatar în *Caiete critice*, 1993, nr. 7–8–9.

CĂTRE ALDO MIELI*

I

[februarie 1926]

Illustre Maître [Aldo Mieli],

Je vous prie de m'e[x]cuser pour l'audace de vous écrire en français et avec beaucoup d[e] fautes. Mais ce[tte] langue est très usité[e] dans notre pays et relativement un peu plus facile.

Je vous remercie encore une fois de votre don et je vous envoie le deuxième numéro de la *Revue universitaire* dans lequel se trouve une recension de *Il Archivio*. En peu de temps vous recevez *Foaia tinerimii* („La gazette des jeunes“) avec un long article sur votre *Manuel*. Et dans le troisième numéro de notre *Revue* figur[er]a un essai sur votre œuvre. Aussi je vous annonce que je prépare maintenant plusieurs traductions partielles de ce même *Manuel* et *Pagini de storie* pour une revue populaire des sciences.

Je vous prie, cher Maître, de recevoir etc.

[Mircea Eliade]

Ciornă aflată în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

* Aldo Mieli (1879–1959), conducătorul revistei *Archeion* şi al Academiei Internaţionale de Istorie a Ştiinţelor. Autor a numeroase tratate de istoria ştiinţelor.

[Traducere]

[februarie 1926]

Dragă Maestre [Aldo Mieli],

Vă rog să mă iertaţi pentru îndrăzneala de a vă scrie în franceză şi cu multe greşeli. Dar această limbă este foarte mult folosită în ţara noastră şi relativ puţin mai uşoară.

Vă mulţumesc încă o dată pentru darul D-voastră şi vă trimit cel de-al doilea număr din *Revista universitară*, unde se găseşte o recenzie despre *Il Archivio*.

Peste cîteva zile, veţi primi *Foaia tinerimii*, cu un amplu articol despre *Manualul* D-voastră. Şi în cel de-al treilea număr al *Revistei universitare* va figura un eseu despre opera D-voastră. De asemenea, vă anunţ că pregătesc acum mai multe traduceri parţiale din acelaşi *Manual* şi *Pagini di storie* pentru o revistă de popularizare a ştiinţelor.

Vă rog, dragă maestre, să primiţi etc.

[Mircea Eliade]

II

martie 1926

Ch[e]r Maître [Aldo Mieli],

Je continu[e] de vous écrire dans ce français *sui-generis*, résultat d'un acharné autodidacticisme.

Je vous envoi[e] ce numéro de la *Gazette des jeunes*[1] avec une page sur votre *Manuel*. Vous savez que cette revue est très populaire parmi les écoliers et les étudiants roumains, en spécial dans les écoles provinci[a]les. La recension sur votre *Manuel* vous apportera, sans doute, beaucoup d[e] lecteurs.

Je crois vous faire plaisir en vous communi[qu]ant que l'*Archivio* est très lu parmi les étudiants connaisseurs de l'italien. Sont [re]cherchés en particulier vos „recensioni" et les articles de Mr. Billancioni. Pour les étudiants roumains les précises informations et les livres examinés sont extrêmement précieu[x]. Aussi, votre livre *I Prearistotelici* est cherché parmi les lecteurs passion[n]és de philosophie. Enfin, c'est le premier livre qui examine la philosophie gre[c]que d[u] point de vue de la pensée scientifique, en poursuivant l'évolution et les liaisons des systèmes. Dans le prochain numéro de la *Revue Universitaire*[2] ([mois de] mai) je donnerai un[e] petit[e] étude sur c[e] livre.

Également, je vous annonce qu'en peu de jours aparaîtra la traduction roumain[e] de votre chapitre sur l'école Pyt[h]agoricienne dans la très répandue revue *Orizontul*. Je vous mande[rai] immédiatement des exemplaires.

Je prend[s] le courage de vous questionner, illustre Maître, quand [s]e publiera votre livre sur la science orientale. Ça c'est une demande toute personnelle parce que votre humble correspondent s'intéresse beaucoup à l'Orient et en spécial à la science orientale et [aux] influences exer[c]ées par elle sur le dévelop[p]ement de la pensé gre[c]que. Pareille[ment], j'attends avec impatience le second volume d[es] *Pagini di storie de la chimia*. Je prépare un ouvrage populaire sur l'alchimie, et le second volume doit être très intéressant pour mes études.

Avec beaucoup d['']e[x]cuses pour le style et la gram[maire] de cette lettre, et avec de nouveaux remerciements pour vos livres et revues, je reste le jeune et humble admirateur.

[Mircea Eliade]

Ciornă aflată în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[1] Mircea Eliade, *O nouă istorie a ştiinţei* (Cartea lui Aldo Mieli), în *Foaia tinerimii*, an X (1926), martie 15, nr. 6, p. 91.

[2] Cronica lui Mircea Eliade intitulată *Aldo Mieli. Le Scuola Ionica, Pythagorica ed Eleate* — a apărut în *Revista universitară*, an I (1926), martie, nr. 3, pp. 107–108.

[Traducere]

[martie 1926]

Dragă Maestre [Aldo Mieli],

Continuu să vă scriu în această franceză *sui-generis*, rezultat al unui înverşunat autodidacticism.

Vă trimit un număr din *Gazeta tinerimii* cu o pagină despre *Manualul* D-voastră. Ştiţi că această revistă e foarte populară printre şcolarii şi studenţii români, în special în şcolile din provincie. Recenzia asupra *Manualului* D-voastră vă va aduce, fără îndoială, mulţi cititori.

Cred că vă fac plăcere spunîndu-vă că *Archivio* este foarte citit printre studenţii cunoscători ai limbii italiene. Sînt căutate, în mod special, recenziile D-voastră şi articolele Dlui Billancioni. Pentru studenţii români, informaţiile precise şi cărţile examinate sînt extrem de preţioase. Astfel, cartea D-voastră *I Prearistotelici* este căutată printre cititorii pasionaţi de filozofie. În fine, este prima carte care examinează filozofia grecească din punctul de vedere al gîndirii ştiinţifice, urmărind evoluţia şi legăturile sistemelor. În următorul număr al *Revistei universitare*, voi publica un mic studiu asupra acestei cărţi.

De asemenea, vă comunic că în cîteva zile va apărea traducerea românească a capitolului D-voastră despre şcoala pythagoriciană în foarte răspîndita revistă *Orizontul*. Vă voi trimite imediat exemplare.

Îmi iau curajul să vă întreb, ilustre Maestre, cînd se va publica lucrarea D-voastră despre ştiinţa orientală. Este o cerere cu totul personală, pentru că umilul D-voastră corespondent se interesează îndeaproape de Orient şi, în special, de ştiinţa orien-

tală şi de influenţa exercitată de aceasta asupra dezvoltării gîndirii greceşti. În acelaşi timp, aştept cu nerăbdare cel de-al doilea volum din *Pagini din istoria chimiei.* Pregătesc o lucrare de popularizare a alchimiei, şi cel de-al doilea volum trebuie să fie foarte interesant pentru studiile mele.

Cu multe scuze pentru stilul şi gramatica acestei scrisori şi cu noi mulţumiri pentru cărţile şi revistele primite, rămîn tînărul şi umilul D-voastră admirator.

[Mircea Eliade]

III

[martie 1927]

Illustre Maître,

Je vous envoie le sup[p]lément lit[t]éraire d'une grande gazette roumaine, *Cuvântul* („La Parole") — avec un[e] recension sur le dernier fascicule d'*Archivio.* C'est n'est pas seulement une recension, mais en même temps une information succinte sur votre bibliothèque d'études *Storia del pensiero.* Dans quelques semaines je publierai en f[euil]leton dans *Cuvântul* un long article sur votre *Manuel.* Je commencerai, [à] l'aide de quelques collègues et publicistes, une ardente propagande pour la création d'un *Institut de istoria ştiinţelor.* Mais avant toute activité il faudra former une bibliothèque d'histoire de la science. Nous avons déjà quelques livres: Berthelot et toutes vo[s] publications reçu[e]s en don. Mais essayons pourtant d'obtenir d'autres ouvrages des auteurs étrangers. Pour ça, j'écriv[er]ai un „appel" que je vous prie d'avoir la bonté le publier dans le prochain numéro d'*Archivio.*

Je reviendrai avec des informations détaillé[e]s sur l'Institut et j'aurai le courage de vous demande[r] des conseils.

Je ne puis pour cela rien écrire sur votre admirable œuvre. Mais dans cette vacance je prépar[e]rai une petite *Introduction dans l'histoire des religions*, où dans un entier chapitre j'analyserai votre méthode d'étude.

C[e] livre sera publié en partie dans *Revista de filozofie*, en partie dans une autre grande revue, *Viața românească*. Dans un an je crois [qu'il] sera publié même en volume.

En m'e[x]cusant encore une fois pour cette miserable langue française et pour cette pauvre gram[m]aire si cruellement méprisé[e] — je reste, Illustre Maître...

Ciornă neterminată, aflată în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

martie 1927

Ilustre Maestre,

Vă trimit suplimentul literar al unei mari gazete românești, *Cuvântul*, cu o recenzie asupra ultimei fascicule din *Archivio*. Nu este numai o recenzie, ci, în același timp, o succintă informație despre biblioteca D-voastră de studii *Storia del pensiero*. Peste cîteva săptămîni, voi publica în foileton în ziarul *Cuvântul* un amplu articol despre *Manualul* D-voastră. Voi începe, cu ajutorul cîtorva colegi și publiciști, o susținută propagandă pentru crearea unui „Institut de istorie a științelor". Dar, înainte de orice activitate, va trebui formată o bibliotecă de istoria științelor. Avem deja cîteva cărți: Berthelot și toate publicațiile D-voastră primite în dar. Dar încercăm totuși să obținem și alte lucrări ale scriitorilor străini. Pentru aceasta, voi scrie un apel pe care vă rog să aveți bunăvoința să-l publicați în viitorul număr din *Archivio*.

Voi reveni cu informații amănunțite despre Institut și voi avea curajul să vă cer sfaturi.

Nu pot, de aceea, să scriu nimic despre admirabila D-voastră operă. Dar în această vacanță voi pregăti o mică *Introducere în istoria religiilor*, unde, într-un întreg capitol, voi analiza metoda D-voastră de studiu.

Această carte va fi publicată în parte în *Revista de filozofie*, în parte într-o altă mare revistă, *Viața românească*. Într-un an, cred, va fi publicată chiar în volum.

Scuzîndu-mă încă o dată pentru această mizerabilă limbă franceză şi pentru această sărmană gramatică, atît de crud dispreţuită, rămîn, Ilustre Maestre, al Dumneavoastră

[Mircea Eliade]

CĂTRE VIRGIL MIHĂILESCU*

Paris, 5 decembrie 1950

Stimate Domnule Director,

Vă mulţumesc din inimă pentru cinstea pe care mi-aţi făcut-o, numindu-mă membru de onoare al Bibliotecii Române. Nu ştiu cum aş putea răspunde mai bine măgulitoarei D-voastră încrederi, dar vă asigur că voi încerca totul pentru a fi de folos admirabilei opere pe care aţi durat-o în Germania.

Primiţi, vă rog, Domnule Director, asigurarea înaltei mele consideraţiuni.

Mircea Eliade

Publicată de Nicolae Florescu în *Jurnalul literar*, serie nouă, X (1999), noiembrie–decembrie, nr. 21–24, p. 5.

* Prof. Virgil Mihăilescu, directorul Bibliotecii Române din Freiburg, pe care o înfiinţează la 1 mai 1949.

CĂTRE MINISTRUL DE FINANŢE

Domnule Ministru,

Societatea Scriitorilor Români a protestat în mai multe rînduri împotriva impozitului pe scris, introdus în luna ianuarie a.c. Moţiunea votată în adunarea extraordinară a S[ocietăţii] S[criitorilor] R[omâni] a fost citită de d. Ion Pillat la Cameră şi a fost comentată de toată presa românească. În urma acestui protest al Societăţii Scriitorilor Români, Ministerul de Finanţe a decis ca impozitul

de 13% pe veniturile literare să nu mai fie reținut direct de la editori, ci să fie încasat de administrațiile financiare. Hotărîrea aceasta, departe de a satisface cererea dreaptă a scriitorilor — a dat prilej unor abuzuri de excepțională gravitate.

Scriitorii români se ridicau împotriva impozitului pe veniturile literare din următoarele motive:

1) Scrisul nu este în România o profesiune sigură și creatoare de venituri. Nici un scriitor nu trăiește numai din vînzarea cărților sale. Fiecare dintre ei practică o meserie care îi asigură existența, și din cîștigurile acestei meserii plătește cuvenitele impozite fiscului. Scriitorul nu poate fi deci acuzat că se sustrage de la datoriile sale de cetățean și platnic.

2) Scrisul este, în România mai mult ca în oricare altă țară, arma cea mai sigură pentru crearea și menținerea unității naționale. Prin însăși funcțiunea sa, scriitorul contribuie la consolidarea noastră națională și spirituală, mai mult decît oricare alt muncitor intelectual. A pune bir pe scris înseamnă a lovi într-una dintre cele mai eroice activități, care, în decurs de o sută cincizeci de ani, a creat spiritul public și unitatea spirituală a României. Este cel puțin nedrept ca să fie scutite de impozite pe zece ani construcțiile urbane, și să nu se acorde această scutire scrisului românesc, a cărei misiune constructivă — pe plan spiritual, firește — nu este întru nimic inferioară urbanisticii.

3) Umilele venituri literare ale scriitorului român nu pot fi considerate *cîștiguri*. Compunerea și redactarea definitivă a unei cărți implică nenumărate cheltuieli, care trebuiesc scăzute din încasările brute. Cărțile și revistele necesare documentării, călătoriile de informație, săptămîna de odihnă, spezele pentru dactilografierea manuscrisului, corecturile, exemplarele cumpărate de autor etc. — iată cîteva dintre principalele cheltuieli obligatorii ale unui autor. Mai este apoi un fapt de care trebuie să se țină neapărat seama. Un scriitor nu publică numai romane, nu publică, adică, numai cărți care se pot vinde în cîteva mii de exemplare. Economia operei sale îl obligă să tipărească volume de versuri, de eseuri și critică, sau chiar de erudiție și filozofie. Și aceste volume nu numai că se vînd într-un număr infim de exemplare, dar ele sînt de cele mai multe ori tipărite pe cheltuiala autorului. Așa că,

în anumite cazuri, sumele încasate de la un roman servesc la tipărirea unui volum de versuri sau de critică.

4) În sfîrşit, scriitorii români au constatat cu durere că, în acelaşi an cînd țările vecine nouă — şi mai sărace ca țara noastră, cum sînt bunăoară Bulgaria şi Ungaria — fac eforturi să promoveze şi să încurajeze sub toate chipurile scrisul literar, în România acest scris literar este supus unui impozit de 13%. În Ungaria, scriitorii nu numai că nu plătesc nici un fel de impozit pe veniturile cărților, dar sînt încurajați direct de stat. În Bulgaria, scriitorii au venituri considerabile de la bibliotecile statului şi, în loc de a fi supuşi impozitelor pe scris, sînt împroprietăriți şi li se dăruiesc case plătibile în cincizeci de ani. (Numai în cursul anului trecut, aproape o sută de scriitori, gazetari şi critici din Sofia au primit asemenea case din partea municipiului.) Ar fi inutil să arătăm ceea ce se face pentru scris şi scriitori în țări ca Turcia, Rusia Sovietică, Franța sau chiar Mexic. Am luat ca exemplu două țări mici şi două țări sărace, ca să dovedim cu cîtă înțelegere este privit acolo scrisul, această armă de apărare spirituală şi de afirmare a geniului creator național.

De nici una dintre justificările Societății Scriitorilor Români nu s-a ținut seama. Ca atare, hotărîrea Ministerului de Finanțe — de-a însărcina comisiile de impunere cu fixarea veniturilor literare — a dat naştere unor inevitabile abuzuri. În loc de a fi scutiți, aşa cum ceruseră în mai multe documentate proteste — scriitorii au fost impuşi pe venituri imaginare. Bunăoară, d. Cezar Petrescu a fost impus la un venit de 500 000 [de] lei, d. Liviu Rebreanu la 300 000 [de] lei, d. Camil Petrescu la 150 000 [de] lei, d. Mircea Eliade la 80 000 [de] lei etc. Pentru a dovedi netemeinicia acestor impuneri, este destul să amintim că d. Camil Petrescu n-a publicat de doi ani nici o carte! Impunerile au fost făcute netinîndu-se seamă de realități. Şi aceste realități sînt simple şi triste; un scriitor compune o carte cam în doi ani; o ediție se trage normal în 3 000 [de] exemplare, şi un exemplar costă de obicei 60 lei. Autorul are 20% din prețul cărții. Presupunînd cazul fericit şi nou că un volum se epuizează complet, autorul încasează suma de 36 000 [de] lei, din care trebuiesc scăzute spezele menționate mai sus. În cel mai bun caz, un autor poate spune că a cîştigat 20 000

[de] lei dintr-o carte scrisă — cu cîte eforturi şi sacrificii! — în decurs de do' ani. Aceasta e realitatea.

Domnule Ministru, în numele scriitorilor români, vă rog a binevoi a ţine seama de aceste realităţi care strivesc astăzi condiţia scrisului în România. Vă rog a ordona să se pună capăt abuzurilor, impunerilor şi cruzimilor fiscale care au umilit pe cîţiva dintre cei mai răbdători scriitori români şi au exasperat publicul care a luat cunoştinţă de ele. Scrisul românesc este, astăzi, un martiraj de bunăvoie. Ar fi o măsură neromânească, crudă şi ineficace să se adauge la acest martiraj un impozit. Ineficace, pentru că totalul drepturilor de autor încasate anual în România nu întrece suma de 3 000 000 [de] lei, iar la această sumă cota fiscală se cifrează cam la 400 000 [de] lei. Pentru aceste 400 000 [de] lei, scriitorii vor fi nevoiţi să renunţe la umila lor odihnă de vară. Prin impozitul de 13% nu loviţi în scriitori, ci în scrisul românesc.

Nădăjduind că veţi înţelege dreptatea cererii Societăţii Scriitorilor Români şi veţi aproba suprimarea impozitului pe scris, rămîn, Domnule Ministru, al D-voastră devotat

Preşedintele Societăţii Scriitorilor Români

Original redactat şi transcris de Mircea Eliade către ministrul de finanţe

Arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

CĂTRE MINISTRUL INSTRUCŢIUNII

[octombrie 1928]

Domnule Ministru,

Subsemnatul, Mircea Eliade, licenţiat al Facultăţii de Litere şi Filozofie din Bucureşti, redactor pentru România la *Archivio di storia delle Scienze* şi *Ricerche Religiose*, îmi pregătesc *doctoratul în filozofie* cu o teză asupra „*Fundamentelor metafizice ale logicii indiene*“. În urma recomandaţiilor profesorului Surendranath Dasgupta (Presidency College, Calcutta) şi a[le] profe-

sorilor Radhakissen și Pranathanatha Mukhyopadhaya (ambii la R. University, Calcutta), am obținut un ajutor lunar de la Maharadjahul Bengalului, Manindra Chandra Nandry (Kasimbazar Rajbari), pentru tot timpul șederii mele în India. Sir Praphulla Chandra Ray (Presidency College) și prof. Bhary Ghose m-au asigurat de ajutorul și găzduirea la Sanskrit College cît timp voi rămîne la Calcutta. Sir John Woodraffe și profesorul Carlo Formichi (actual profesor în California) au intervenit pe lîngă secretarul Universității din Dacca (Bengal), dr. Langley, pentru a obține oarecari înlesniri la acea Universitate. Cum studiile de filozofie sînt admirabil dezvoltate în seminariile din Dacca, sînt hotărît să lucrez acolo cel puțin un an.

Date fiind greutățile materiale ale călătoriei, precum și umilele mele resurse de student, vă rog, domnule Ministru, *de a-mi acorda un ajutor de studii pentru procurarea biletului pînă la Calcutta*. Fiind nevoit să plec în cursul lunii noiembrie — pentru a nu pierde înscrierile universitare —, nu cunosc încă rezultatul cererii mele de valută; sînt lipsit, astfel, de orice sprijin material.

În așteptarea bunăvoinței D-voastră, primiți, vă rog, domnule Ministru, profunda mea stimă.

Mircea Eliade

Mențiune pe verso:

„20.XI.1928. Se acordă din cont 22 suma de 20 000 lei. N. Costăchescu"

Direcția Generală a Arhivelor Statului București, fond ministrul instrucțiunii nr. 812/1928/ 32 D. GAS

Publicat de Stelian Mîndruț în *Steaua*, 1990, noiembrie–decembrie nr. 11–12, p. 63.

10 octombrie 1929
Calcutta, 82 Ripon Street

Domnule Ministru,

Subsemnatul, Mircea Eliade, doctorand în filozofie al Facultății de Litere din București, lucrînd cu profesorul Dr. Surendranath Dasgupta M. A. Ph. Dr. Presidency College, University of Calcutta, am fost numit delegat al Universității din Calcutta (Re-

search Scholar Department) la *All India Philosophic Congress*, care se va ţine în decembrie–ianuarie a.c. la Lahore (Punjab, North India). Subiectul comunicării noastre e *The Theory of Perception and Epistemology in Samkhya Grounded on Vachaspati Misros's and Vîguana Bhiksis Commentaries* şi se va publica în Actele Congresului. După cîte ştiu, aceasta e cea dintîi contribuţie românească la un congres ştiinţific asiatic. Spezele călătoriei ne sînt acoperite de comitetul organizatoric.

De asemenea, în iarna 1930, prin intervenţia Excelenţei sale Maharadjahul Manindra Chandra Nandry de Kasimbazar (Bengal) am fost invitat de Excelenţa sa Maharadjahul de Jaipur să cercetez manuscrisele sanscrite şi palice din biblioteca Excelenţei sale pentru teza mea asupra şcolilor filozofice Samkhya. Profitînd de faptul că mă aflu la Congresul din Lahore, vreau să mă cobor direct în deşertul Rajputana, oprindu-mă îndeosebi la Jaipur şi Ajmer. Date fiind mijloacele mele restrînse şi cheltuielile mari ale acestei călătorii de studii, cu onoare vă rog, domnule Ministru, să-mi acordaţi suma cu care să pot împlini ambele însărcinări ştiinţifice.

Cu deosebită stimă, al Dumneavoastră supus doctorand,

Mircea Eliade

Menţiune pe verso:

„7.XI.1929. Se acordă ajutor de studii 15 000 lei de la art. 15/b al. 1.“

Direcţia generală a Arhivelor Statului, fond ministrul instrucţiunii, nr. 581/1929, f. 299, nr. 861/1929 f. 41

Publicat de Stelian Mîndruţ, în *Steaua*, 1990, noiembrie–decembrie, nr. 11–12, p. 63.

Lisabona, 5 martie 1941

Domnule Ministru,

Deşi am sosit la Lisabona după închiderea „Expoziţiei expansiunii portugheze în lume“, am putut totuşi vedea pavilionul în care România era prezentă.

Un admirabil panou, executat de pictorii Manuel Lapa și Frederico George, reprezintă întîlnirea dintre Dan II, domnitorul Țării Românești, și principele Don Pedro, fiul lui Ioan I și al principesei Felipa de Lancaster. Acest episod istoric a făcut posibilă participarea României, căci expoziția nu cuprinde decît exclusiv expansiunea militară, culturală și colonială a Portugaliei. Unul dintre ultimii cruciați, Don Pedro, a ajuns în Țara Românească prin 1427 și a ajutat pe Dan în luptele sale împotriva turcilor. Aventurile militare ale lui Don Pedro sînt bine cunoscute istoricilor portughezi și trecerea lui prin Țara Românească a făcut obiectul unei comunicări a profesorului Iorga.

Panoul se afla situat în așa fel, încît anevoie putea fi trecut cu vederea. Operă a unor valoroși pictori portughezi, a făcut admirația zecilor de mii de vizitatori ai expoziției. Lîngă o fereastră, de unde se văd, în fund, crestele Carpaților și Castelul Branului, cei doi principi, îmbrăcați în armurile caracteristice țării lor, își strîng mîinile. Tabloul are inscripția următoare: *Princeps Petrus Lusitanus et Danus Valachi*[*c*]*us (Rumania). Necessitudine devin*[*ct*]*i et adversus infideles crucesignati MCDXXVII*[1]. Sub inscripție, se află stema Lancastre[2] a Portugaliei și [cea] a Basarabilor.

Cîteva texte, expuse în jurul tabloului, amintesc originea și istoria românilor. Prin reactualizarea acestui episod medieval — idee care se datorește însărcinatului nostru cu afacerile la Lisabona, d. M. Cămărășescu —, România a fost singura țară prezentă într-o expoziție a gloriei și expansiunii portugheze. Presa a relevat și comentat cu entuziasm această frățietate de arme a celor două ramuri extreme ale latinității.

Alătur o parte dintre articolele care s-au scris cu acest prilej. Încă o verificare, indirectă, a succesului dobîndit este indispoziția vădită a agenților propagandei maghiare de aici. Muzeul Militar a cerut d-lui M. Cămărășescu o copie mare, în culori, a panoului, pentru a fi expusă și păstrată în colecțiile de la București. Copia, executată în condiții optime, se trimite prin acest curier Muzeului Militar.

În ceea ce privește originalul, el va fi donat Pinacotecii orașului Lisabona.

La sosirea mea, am găsit cîteva lăzi cu cărţi şi broşuri referitoare la drepturile noastre istorice asupra provinciilor alipite, material trimis de Ministerul Propagandei, la cererea domnului Aron Cotruş. Împreună cu domnul Cotruş, am început să distribuim acest material la redacţii, biblioteci publice şi universitare, savanţi, oameni de litere etc. Totodată, am luat contact cu serviciile Secretariatului General al Propagandei, începînd cu ministrul Ferro, căruia i-am fost prezentat de domnul Cămărăşescu.

Binevoiţi a primi, vă rog, domnule Ministru, încredinţarea înaltei mele consideraţiuni.

Mircea Eliade

Publicată de Constantin Popescu-Cadem, în *Revista de istorie şi teorie literară*, an XXXIV (1986), nr. 2–3, iulie–septembrie, pp. 236–237.

[1] Principele Petru Lusitanul şi Dan Valahul (România). Aliaţi din necesitate şi cavaleri cruciaţi împotriva necredincioşilor. 1427 (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

[2] *Lancastre*: cf. Lancaster.

CĂTRE ALEXANDRU MIRODAN

April 11, 1983

Mr. Al. Mirodan
4/6 Northwood Holl
Hornsey Lane
London, England

Dear Mr. Mirodan,

I am writing to inform you that I have received A[ndrei] Oişteanu's article. I am not sure that it will be accepted. I say this for two reasons: first, it treats the material more proper to folklore than the history of religions; and second, it would have to be translated into English. In any case, I will keep you advised of the editors decision.

Mr. Oişteanu has asked for my anthology, *From Primitives to Zen*. I am taking the liberty of sending the book to him through

you, as all my direct meilings (of books, etc.) seem to get lost before reaching their addresses in Romania.

Yours sincerely,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

11 aprilie 1983

Dragă Domnule Mirodan,

Îţi scriu pentru a te informa că am primit articolul lui Andrei Oişteanu. Nu sînt sigur că va fi acceptat. Spun asta din două motive: întîi că tratează materialul mai aproape de folclor decît de istoria religiilor, şi al doilea — ar fi trebuit tradus în engleză. În orice caz, te voi informa de decizia editorului.

Domnul Oişteanu s-a interesat de antologia mea *From Primitives to Zen*. Mi-am permis să-i trimit cartea prin Dumneavoastră, căci toată corespondenţa directă (cărţi etc.) se rătăceşte înainte de a ajunge la adresele din România.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

CĂTRE CORNELIU MOLDOVANU*

Royal Romanian Legation
Press Service

London S.W. 7
4 Cromwell Place
3 mai [1940]

Iubite Dle Corneliu Moldovanu,

Iată-mă, în sfîrşit, în oraşul care vă place atîta! Parisul, cu luminile stinse, era fermecător — dar Londra este teribil de întunecată în timpul nopţii. Aştept luna plină ca să ne plimbăm pe

malul Tamisei. Trăim foarte modest, căci toate lucrurile sînt infinit mai scumpe decît mă aşteptam. Din fericire, bibliotecile sînt deschise şi pot lucra în orele libere. Scriitorii pe care îi cunoşteam eu nu sînt la Londra. Huxley se află în California. Trebuie să-mi găsesc alţi prieteni printre oamenii de litere.

Soţia mea îţi transmite cele mai bune salutări. Iar din partea mea, o prietenească strîngere de mînă.

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Corneliu Moldovanu

Publicată în volumul *Corneliu Moldovanu în corespondenţă*, ediţie îngrijită, note şi indici de Julieta Moldovanu, Editura Minerva, Bucureşti, 1982, p. 97.

* Corneliu Moldovan (1883–1952), poet, prozator şi dramaturg. Cel mai cunoscut roman al său, în două volume, *Purgatoriul* (1922), a apărut în numeroase ediţii.

CĂTRE DR. BEVERLY MOON

I

[Antet tipărit]
History of Religions

January 18, 1985

Dr. Beverly Moon
The Encyclopedia of Religion
Macmillan Publishing Company
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dear Dr. Moon[1],

I received the articles you sent with your letter of 2 January.

Cathartic dance goes by a different name in each of the cultures in which it appears. My first thought is therefore to put it

under the heading „Cathartic Dance“, but perhaps you and Professor [Gail] Kligman will arrive at a better solution.

The author I had in mind for the article on the martial arts is Dr. Michael Maliszewsky, 2520 North Lincoln # 282, Chicago, Illinois 60614. He has just left for India, but will return in March.

I am delighted to see some progress on war and warriors and anxiously look forward to the results.

I am also happy to be able to send you the address of Ovidiu Bîrlea: Str[ada] C[onstantin] Brancusi nr. 21, bloc M 14, apt. 50, 74406 Bucureşti, sect[orul] 3, Romania. I received a letter from him at long last telling me the sad story of how he was forced to evacuate his home. I won't bother you with the complicated and tragic details, except to say that he has returned the checks sent to him several times because he wishes to be paid in books and not in currency. The latter would mean for him losing the better part of the payment on the exchange. I am writing him now to ask what books he would like us to send.

I will mail you half the articles very soon, Dr. Moon, probably within the next couple of days. Until then I remain sincerely yours,

Mircea Eliade

---

[1] Din toamna anului 1981, Eliade a devenit editorul-şef al unei cărţi monumentale care era pregătită cu migală de Editura Macmillan din New York, Academia Americană de Religie şi Societatea de Literatură Biblică: *Enciclopedia religiilor* în şaisprezece volume.

În special ultimii doi ani de viaţă i-au fost „confiscaţi“ de această lucrare de aproape zece mii de pagini, cu peste 1 200 de colaboratori.

Pe lîngă contribuţiile originale de autor al unor articole, Eliade a îndrumat, selecţionat, citit şi corectat mii de pagini.

O parte din această activitate se reflectă în corespondenţa aflată în arhiva noastră.

Scrisoarea de faţă este răspuns la misiva din 2 ianuarie 1985 a redactoarei principale de la Editura Macmillan:

„Stimate Profesore Eliade,

Am primit nota prin care îmi confirmaţi primirea a douăzeci şi una de articole în luna decembrie. Avînd în vedere apropiata D-voastră revenire la Chicago, în Florida, vă trimit o altă serie de manuscrise, pentru a le revedea.

Acum sîntem aproape la zi cu acest aspect. Acestea sînt de la James, care anexează şi o notă pentru informarea D-voastră.

Credem că ar fi util să includem articolul despre dansul cathartic în Europa estică sub numele dat acolo fenomenului (*căluş*?). Voi discuta detaliile cu Prof. Gail Kligman cît mai curînd posibil.

Sînt încîntată de sugestia D-voastră de a include şi un alt articol despre artele marţiale. Într-adevăr, ceea ce avem e doar o scurtă bucată numai despre artele marţiale budiste din Japonia. Un articol mai substanţial ar contribui la acoperirea subiectului referitor la război şi războinici, dar şi la discipline spirituale. Aţi putea să ne trimiteţi, vă rog, numele şi coordonatele autorului pe care îl aveţi în vedere pentru acest articol?

C. Scott Littleton s-a arătat destul de încîntat să scrie un scurt articol despre clasa războinicilor indo-europeni. L-am căutat pe Charles Long pentru discutarea colaboratorilor pentru articolele despre război şi războinici. S-a implicat într-atît în subiect, încît s-a oferit să scrie o introducere. Îmi va trimite o schiţă a articolului. Am fost foarte impresionată de perspectiva sa asupra acestui subiect important şi ar fi mai bine să avem două articole mari decît mai multe, dar mai scurte. Vă voi ţine la curent despre mersul lucrurilor. Cu cele mai bune urări,

Beverly Moon"

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

18 ianuarie 1985

Stimată Dr. Moon,

Am primit articolele pe care mi le-aţi trimis împreună cu scrisoarea din 2 ianuarie.

Dansul cathartic e numit în mod diferit în fiecare dintre culturile în care apare. Primul meu gînd este deci de a-l include sub titlul general de *Dansul cathartic*, dar poate că D-voastră şi profesor Gail Kligman veţi ajunge la o soluţie mai bună.

Autorul la care mă gîndesc pentru articolul asupra artelor marţiale este Dr. Michael Maliszewsky, 2520 North Lincoln # 282, Chicago, Illinois 60614. Tocmai a plecat în India, dar va reveni în luna martie.

Sînt încîntat să aflu de progresele asupra capitolului despre război şi războinici şi sînt nerăbdător să văd rezultatele.

Mă bucur, de asemenea, să vă pot trimite adresa lui Ovidiu Bîrlea: strada Constantin Brâncuşi nr. 21, bloc M 14, apt. 50, 74406 Bucureşti, sectorul 3, România. Am primit în cele din urmă o scrisoare de la el, în care îmi spunea povestea tristă a felului în care a fost forţat să evacueze locuinţa. Nu vă voi plictisi cu alte detalii complicate şi tragice, voi adăuga doar că a returnat toate cecurile care i-au fost trimise în mai multe rînduri, pentru că doreşte să fie plătit în cărţi, şi nu în valută. Ultima modalitate l-ar face să piardă o mare parte din sumă prin plata taxei de schimb. Îi voi scrie acum pentru a-l întreba ce cărţi ar dori să-i expediem.

Vă voi trimite foarte curînd şi jumătate din articole, stimată Dr. Moon, probabil în următoarele două zile. Pînă atunci, rămîn al Dumneavoastră,

Mircea Eliade

II

[Antet tipărit]
History of Religions

February 21, 1985

Dr. Beverly Moon
The Encyclopedia of Religion
Macmillan Publishing Company
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dear Beverly,

Thank you for your letter of 8 February[1] and for the articles enclosed with it. I have read a certain number of them and will do the rest when I return from Palm Beach on the 25th.

With best wishes,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[1] La 8 februarie 1985, Dr. Beverly Moon îi trimisese lui Eliade următoarele articole: *Mit în viața modernă, Sexualitate, Altar, Anthesteria, Jucării, Demiurg, Coborîrea în adîncuri, Dionysos, Esoterism, Religia etruscă, Ermetism, Mesianism — privire generală, Panathenaia, Pontifex, Thiasoi, Totemism*

[Traducere]

21 februarie 1985

Dragă Beverly,

Mulțumesc pentru scrisoarea din 8 februarie și pentru articolele anexate. Am citit o parte dintre ele și am să termin restul la întoarcerea mea de la Palm Beach, pe 25.

Cu cele mai bune urări,

Mircea Eliade

III

[Antet tipărit]
History of Religions

April 3, 1985

Dr. Beverly Moon
The Encyclopedia of Religion
Macmillan Publishing Company
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dear Beverly,

I have read about two-thirds of the manuscripts you sent to me on 22 March. Enclosed are the thirty-two articles I have checked off, plus „Muses", Sylvia's article on Aegean religions, and my own „Metals and Metallurgy".

I don't want to commit myself yet, but think I will probably be able to compile something on myth and modern life.

Until our next communication, I thank you for your labors and send best wishes.

Sincerely,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

3 aprilie 1985

Dragă Beverly,

Am citit aproape două treimi din manuscrisul pe care mi l-ai trimis pe 22 martie. Alăturat vei găsi cele treizeci şi două de articole pe care le-am corectat, plus „Muze", articolul Sylviei despre religiile egeene, şi articolul meu „Metale şi metalurgie".

Nu vreau să mă oblig încă, dar cred că voi putea să compilez ceva despre mit şi viaţa modernă.

Pînă la următoarea noastră comunicare, îţi mulţumesc pentru efortul depus şi îţi transmit cele mai bune urări.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

IV

[Antet tipărit]
History of Religions

May 11, 1985

Dr. Beverly Moon
The Encyclopedia of Religion
Macmillan Publishing Company
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dear Beverly,

I am returning two sets of manuscripts: the one you sent to me on 15 April and one from James Waller dated 25 March. I see only one problem, although it is a serious one which will require some attention from you and your able staff. It concerns the article submitted by André Lecocque on sin and guilt.

I am rather embarrassed about that article and for many reasons. Not being a theologian, I cannot judge many of the author's assertions. Be that as it may, you must understand that Paul Ricœur insisted on Lecocque's collaboration. It seems they divided up the

complex evil–sin–guilt between them, which may help to explain the poor organization of Lecocque's half of the project.

Professor Lecocque is an internationally respected scholar with four or five books to his credit. To be sure, his incursions into comparative religions leave much to be desired; but he was convinced that those topics would be discussed elsewhere in the encyclopedia. He himself was not satisfied with the last three pages, and he brought to me a revision of those. I have enclosed the new pages here.

What can be done? I noticed that in the sections on Judaism and Christianity few corrections are needed. First, we might ask him to improve and correct the Judaic and Christian materials and to revise the Near East and Islam, eliminating the first two pages and allowing him to rewrite whatever he feels comfortable writing about. Second, we might divide the article into two parts, one on Judaism, Christianity, and Islam, and the other on everything else. Then perhaps the staff could handle the second part.

I am open to suggestions, but we can't very well refuse the article. We have here a fairly intimate problem, and I would like to avoid a drastic solution if at all possible.

You may send me any manuscripts you have, Beverly, and I will read them as quickly as I can. I received the message that you would like the articles I am supposed to write before I leave for Paris, and I will do all I can to comply with your request. Many thanks for your continued hard work.

Sincerely,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

11 mai 1985

Dragă Beverly,

Îţi returnez două seturi de manuscrise: cele pe care mi le-ai trimis pe 15 aprilie şi cele de la James Waller, datate 25 martie. Văd doar o problemă, una serioasă, care va cere ceva atenţie din

partea ta şi a priceputei tale echipe. Se referă la articolul semnat de André Lecocque asupra păcatului şi a vinovăţiei.

Mă simt încurcat în faţa acestui articol, şi din mai multe motive. Nefiind teolog, nu pot judeca multe dintre aserţiunile autorului. Totuşi, trebuie ştiut că Paul Ricœur a insistat pe colaborarea cu Lecocque. Se pare că ei şi-au împărţit între ei complexul rău–păcat–vinovăţie, ceea ce ar explica deficienta organizare a jumătăţii de proiect a lui Lecocque.

Profesorul Lecocque este un savant respectat pe plan internaţional, cu patru, cinci cărţi în cont. Fără îndoială, incursiunile sale în religia comparată lasă mult de dorit; dar era convins că acestea subiecte vor fi discutate şi altundeva în enciclopedie. El însuşi nu era mulţumit de ultimele trei pagini şi mi-a adus o revizuire a lor. Am adăugat aici noile pagini.

Ce poate fi făcut? Am observat că în secţiunea de iudaism şi creştinism sînt necesare cîteva corecţii. În primul rînd, i-am putea cere să îmbunătăţească şi să corecteze materialele despre iudaism şi creştinism şi să revadă Orientul Apropiat şi islamul, eliminînd primele două pagini şi permiţîndu-i să rescrie orice despre un subiect la îndemînă. Apoi, ar putea împărţi articolul în două, una despre iudaism, creştinism şi islam, şi cealaltă despre altceva. Apoi, poate echipa ta ar putea avea grijă de partea a doua. Sînt deschis la sugestii, dar nu prea putem refuza articolul. E realmente o problemă intimă, şi aş dori să evităm o soluţie drastică, dacă e posibil.

Îmi poţi trimite orice alte manuscrise mai ai, Beverly, şi le voi citi cît voi putea de repede. Am primit mesajul că ai vrea să ai articolele pe care trebuie să le scriu înainte de plecarea la Paris şi voi face tot posibilul să-ţi îndeplinesc cererea. Multe mulţumiri pentru munca ta susţinută.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

V

[Antet tipărit]
History of Religions

May 20, 1985

Dr. Beverly Moon
The Encyclopedia of Religion
Macmillan Publishing Company
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dear Beverly,

Thank you for your letter of 9 May and for the package of articles, which arrived safe and sound. I apologize for the delay in acknowledging both, but we have just returned from Boulder, Colorado.

I will try to finish as many of the articles assigned to me as I can before the 17th of June, but because I have a great many things to do between now and then, I can't be too optimistic about finishing all of them. I have just completed my part of the article on sexuality, and I have prepared the materials I will need to write on initiation and shamanism. I plan to take some documents to Paris and will finish my assignments there. I will send them to Peter for corrections and then on to you.

I am glad to know that you are all in good spirits, which is the case here.

Best wishes,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

20 mai 1985

Dragă Beverly,

Îţi mulţumesc pentru scrisoarea din 9 mai şi pentru setul de manuscrise, care a ajuns întreg şi cu bine[1]. Îmi cer scuze pentru întîrzierea cu care le confirm, dar abia ne-am întors de la Boulder, Colorado.

Voi încerca să termin cît mai multe dintre articolele rezervate mie pînă la 17 iunie, dar, pentru că am foarte multe de făcut pînă la acea dată, nu pot fi foarte optimist asupra şanselor de a le scrie pe toate. Tocmai am completat partea mea de articole referitoare la sexualitate şi am pregătit materialele de care voi avea nevoie pentru a scrie despre iniţiere şi şamanism. Intenţionez să iau ceva documente şi la Paris, să-mi termin acolo articolele. Le voi trimite apoi spre corectură lui Peter şi apoi ţie.

Sînt bucuros să aflu că eşti în formă, ceea ce pot spune şi despre noi.

Cu cele mai bune urări,

Mircea Eliade

---

[1] La 9 mai 1985, Dr. Beverly Moon îi scria:

Stimate Profesore Eliade,

Iată manuscrisele. Sînt grupate în trei seturi:

1. De la mine — *Religia albaneză*, *Alchimie*, *Alchimie islamică*, *Antropomorfism*, *Stări ale conştiinţei*, *Graal*, două articole de [Henri] Pernet despre *Măşti* şi *Transmigraţia*.

2. De la Paul [Ricœur] — conţine articole de iconografie.

3. De la James [Waller] — memoriul său, împreună cu manuscrisele.

Am împărţit articolul original al lui Pernet în două părţi: o discuţie teoretică asupra măştilor şi folosirea acestora în culturile tribale. Acum avem un corp de trei articole: partea teoretică şi privirea generală, măştile în culturile tribale şi măştile în culturile europene, scris de Romulus Vulcănescu.

Cu cele mai bune urări,

Beverly Moon, Ph. D.
Asistent senior editorial

VI

[Antet tipărit]
History of Religions

May 30, 1985

Dr. Beverly Moon
The Encyclopedia of Religion
Macmillan Publishing Company
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dear Beverly,

I am sending you [Ioan Petru] Culianu's article on sexuality along with two rather long pieces which are meant to be inserted on pages 1 and 13 as indicated on the manuscript. With my additions the article may have gotten too long, but I leave it to you to edit as you think best. (The article may require substantial editing anyway, since I do not think my insertions can be very easily integrated into Culianu's text.)

If the article requires additional work, you may write to Culianu, since he has written the better part of what is here. I am sending him copies of my insertions.

You will receive another package of articles very soon. In the meantime, I send best wishes, Beverly.

Sincerely,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[Traducere]

30 mai 1985

Dragă Beverly,

Îți trimit articolul lui Ioan Petru Culianu despre sexualitate, împreună cu două bucăți destul de lungi care ar trebui inserate între paginile 1 și 13 indicate pe manuscris. Cu adăugirile mele, articolul poate părea lung, dar las la latitudinea ta să alegi ceea

ce e mai bun din el (Articolul oricum cere o intervenţie substanţială, pentru că nu cred că inserţiile mele pot fi uşor integrate în textul lui Culianu.)

Dacă articolul cere lămuriri suplimentare, îi poţi scrie lui Culianu, pentru că el a scris partea cea mai bună. Îi voi trimite copii ale inserţiilor mele.

Foarte curînd, vei primi un alt set de articole. Pînă atunci, Beverly, primeşte cele mai bune urări.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

VII

[Antet tipărit]
History of Religions

February 15, 1986

Dr. Beverly Moon
The Encyclopedia of Religion
Macmillan Publishing Company
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dear Beverly,

Enclosed you will find the rest of the articles you brought me to read.

I have only one request, and that concerns the article on hierophany, for which Larry [Sullivan] and I are listed as co-authors. I wonder if you or one of the editors could make the first part of the bibliography a little less obvious: that is, I feel awkward that as one of the authors of the piece I should be cited as the inventor and chief exponent of the term „hierophany". I would be gratefu if you could soften of make less direct that reference back to me. Many thanks.

Otherwise everything looks fine, Beverly. I hope you are not too exhausted by all the work you must have. Perhaps spring will

come soon and make us all feel a little better. With every good wish, I remain

Sincerely yours,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

15 februarie 1986

Dragă Beverly,

Alături, vei găsi restul articolelor pe care mi le-ai adus să le citesc.

Am o singură cerere, cu privire la articolul despre hierofanie, pentru care eu şi Larry Sullivan figurăm drept coautori. Mă întreb dacă tu sau unul dintre editori ar putea să facă prima parte a bibliografiei mai puţin evidentă: astfel încît mă simt destul de stingherit, în calitate de autor al articolului, să mă citez drept inventator şi exponent-şef al termenului de „hierofanie". V-aş fi recunoscător dacă aţi putea face mai puţin directe referirile la mine. Multe mulţumiri.

Altfel, totul pare în ordine, Beverly. Sper că nu eşti prea extenuată de toată munca pe care o ai. Poate că primăvara va veni curînd şi ne va face să ne simţim mai bine. Cu cele mai bune urări, rămîn

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

CĂTRE GEORGE MUNTEANU*

14 mai 1974

Mult stimate coleg,

Mulţumiri pentru *Cercetări literare* şi iertare că răspund atît de tîrziu scrisorii din decembrie 1973, însoţită de *Hyperion* I, car-

te pe care o cunoşteam şi o aveam în biblioteca mea de aici, dar pe care o preţuiesc şi mai mult datorită mişcătoarei dedicaţii. Cum îi scriam lui D[umitru] Micu (care mi-o dăruise), datorită biografiei D-tale am înţeles, *în sfîrşit*, viaţa lui Eminescu. Pînă la *Hyperion* I, nu izbuteam să articulez geniul şi creativitatea eminesciană în traiectoria lui vitală, în „destinul" lui... Şi îţi mărturisesc că puţine cărţi le aştept cu nerăbdarea cu care aştept *Hyperion* II–V.

Aş fi vrut să-ţi pot oferi ceva din producţia mea literară recentă, în primul rînd *Fragments d'un journal*, *Pe strada Mîntuleasa* şi *Noaptea de Sînziene*. Din păcate, nici una dintre aceste cărţi, chiar cînd sînt expediate cu poşta aeriană, nu ajung la destinaţie. Mă resemnez deci să aştept timpuri mai bune. Se poate totuşi că unele dintre publicaţiile mele extraliterare sînt acceptate. În cazul cînd te interesează, scrie-mi un cuvînt — şi voi fi fericit să ţi le ofer.

Între 1 iulie şi 1 august şi, din nou, de la 1 sept[embrie] la 10 oct[ombrie], voi fi la Paris: 4, place Charles Dullin, Paris 18^{e}.

Cu mulţumiri şi urări de sănătate şi spor la lucru, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

* George Munteanu (1924–2001), critic şi istoric literar.
Scrieri: *Hasdeu* (1963); *Atitudini* (1966); *Hyperion I. Viaţa lui Eminescu* (1973); *Introducere în opera lui Creangă* (1976); *Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici* (1980); *Eminescu şi eminescianismul. Structuri fundamentale* (1987).

CĂTRE MIHAIL NADIN

12 dec[embrie] 1977

Stimate Coleg,

Abia zilele trecute am primit scrisoarea D-tale din 1 noiembrie. (Ai uitat să precizezi pe plic *air mail*.)

Nu ştiu ce să te sfătuiesc. Deşi mi-au apărut vreo douăzeci de cărţi în USA, nu cunosc casele de editură „specializate în literatură". Chiar *Noaptea de Sînziene* (= *Forbidden Forest*) va apărea

în cîteva săptămîni la o editură universitară (Notre-Dame University). Evident, am cîțiva colegi și prieteni scriitori (Saul Bellow, Richard Stern), dar, cu chiu cu vai, abia am reușit mai demult să-i conving să citească traducerea unui roman românesc. Nu mai îndrăznesc să-i mai rog încă o dată. Sînt confiscați de prea multe treburi, n-au timp etc. (Dar *cine* are timp în America?...)

Ți-aș sugera să-mi trimiți manuscrisele, și apoi văzînd și făcînd. Dar prea ar semăna cu *une bataille à la mer*[1]! Eu sînt tot pe drumuri, anul trecut am lipsit zece luni (boala cumnatei mele m-a reținut aproape tot timpul la Paris). Nu ar fi mai cuminte să te adresezi „românizanților“ din Anglia (Eric Tappe) sau USA? (Impey — care a tradus poeziile lui Arghezi — și ceilalți, pe care desigur îi știi.) Dacă dispui totuși de *două* sau *mai multe* exemplare, aș fi fost curios să citesc unul dintre romane (nu îndrăznesc să făgăduiesc mai mult). Voi lipsi pînă la 5 ianuarie, apoi din nou în martie (zece zile în Seychelles) și aprilie (trei săptămîni în N[orth] Carolina). Plecăm la Paris pe la 15-20 mai.

Al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

La 1 noiembrie 1977, prof. dr. Mihai Nadin, care preda estetica la o universitate din Germania, îi cerea lui Mircea Eliade sprijinul pentru publicarea a două dintre romanele sale, gata traduse în limba engleză.

---

[1] O bătălie pe mare (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

CĂTRE JIRI NASINEC

I

12 ianuarie 1984

Dragă Domnule Nasinec,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 15 noiembrie și scuze pentru „caligrafia“ acestei pagini: mîna dreaptă este aproape inutilizabilă din cauza unei arthrite rheumatoide (soția mea, care îmi dac-

tilografiază manuscrisele, nu mă poate ajuta, fiind de curînd operată de hernie). Sînt încîntat că anumite texte vor apărea în limba cehă, vă sînt recunoscător şi îndatorat.

Cea mai completă culegere a publicat-o, anul trecut, Eugen Simion: *În curte la Dionis* (Cartea Românească, 700 de pagini). Vă voi trimite de aici ultima carte apărută la Paris: *Nouăsprezece trandafiri*, 1982. Regret însă că nu dispun de nici un exemplar din romanul în două volume *Noaptea de Sînziene* (= *Forêt interdite*, Gallimard). Mi s-a spus încă că se poate cumpăra de la librăria înfiinţată de L[eonid] Mămăligă (4, rue du Gérard H. Bartier, Neuilly/Seine).

Voi mai căuta şi alte texte şi le voi expedia împreună cu *Nouăsprezece trandafiri*.

Cu cele mai bune sentimente şi urări de bine, al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de Mihaela Constantinescu în *Jurnalul literar*, II (1991), decembrie, nr. 47–52, p. 4.

Jiri Nasinec — istoric literar şi traducător din Praga. Autorul articolului „Mircea Eliade" din *Dicţionarul scriitorilor români* (1984). A tradus următoarele cărţi ale lui Eliade în limba cehă: *Domnişoara Christina* (1984), *Şarpele* (1986), *Maitreyi* (1989) în colaborare, *Secretul doctorului Honigberger*, *Nopţi la Serampore*, *Un om mare*, *La ţigănci*, *Tinereţe fără tinereţe* (1990), *Istoria credinţelor şi ideilor religioase* I, II, III în colaborare (1995, 1996, 1997), *În curte la Dionis*, *Pe strada Mîntuleasa*, *Les trois Grâces*, *Ivan*, *Dayan* (1996).

II

Winter[1] 1986

Dragă Domnule Nasinec,

Scrisoarea D-tale şi iminenta apariţie a *Şarpelui* în versiune cehoslovacă (sic! — *n. ed.*) mi-au produs o deosebită bucurie. [Cu] cîteva zile mai înainte, sute de scrisori şi caiete de note, plus toată biblioteca fuseseră arse în biroul meu.

Dacă *Şarpele* este prea luxos şi nu-mi puteţi trimite două exemplare, sînt dispus să contribui cu suma de bani ce va fi indicată.

Cu recunoştinţă şi admiraţie, al D-tale devotat,

Mircea Eliade

Publicată de Mihaela Constantinescu în *Jurnalul literar*, II (1991), decembrie, nr. 47–52, p. 4.

---

[1] Iarna (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

CĂTRE GHEORGHE NENIŞOR*

I

Pe plic:

Dlui Gheorghe Nenişor
Str[ada] Porumbaru 3A
Rumänien, Bucarest

Berlinerstr. 146 b Petzke
Charlottenburg
11 iulie [1936]

Dragă Gheorghe,

Inaugurez cu această scrisoare un toc nou. Nu sînt deci responsabil de greşelile de gramatică, eventuale sau subînţelese.

Am primit şi am savurat scrisoarea ta. Caniculă. Asta spune tot. Tare aş vrea să cunosc mai multe amănunte asupra verii infernale pe care aţi suferit-o. Eu n-am mai simţit o zi caldă de la plecare. Aproape că mi-e dor de o insolaţie. Nina a răcit: guturai, tuse, gripă. Am mai cerut o plapumă. Avem o grădină superbă, cu o terasă şi o scară de marmură (exagerez) care coboară din camera noastră în parc (iarăşi exagerez). Îţi închipui cu cîtă tristeţe închideam noaptea ferestrele, ca să nu răcim... Dragă Gheorghe, Berlinul şi Olimpiadele sînt magnifice. De o săptămînă, eu petrec opt ore pe zi la bibliotecă. Am renunţat la *Ştefania*. Voi scrie un alt roman; se va numi probabil *Viaţă nouă*. „Banal, dar adevărat". (Cunoşti anecdota?) Acum însă, nici nu mă gîndesc la literatură.

Capul mi-e plin de alchimie babiloniană, legendele mătrăgunei, folclor şi celelalte. Adun materiale ca un bivol. Îmi pare însă rău că nu mai am decît vreo cincisprezece-şaisprezece zile de lucru. Apoi, plecăm la München.

Am văzut aici o sumă de lucruri extraordinare. Trebuie să vi le povestesc pe îndelete la Bucureşti. Sînt incapabil să scriu. Nici măcar un articol la *Vremea* nu pot compune. Trăiesc în acea splendidă şi beatifică stare larvară pe care ai cunoscut-o şi tu, cînd adunai materiale pentru Hamlet. Te simţi bine în erudiţie.

Dragă Gheorghe, aş putea spera o scrisoare de la tine pînă la 25–26...? Mi-ar face o nespusă bucurie.

Cele mai prieteneşti salutări lui Marise, iar pe tine te sărut cu dor.

Mircea

Salutări şi sărutări de la Nina.

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 1470303

* Gheorghe Nenişor — publicist, soţul actriţei Marieta Rareş, prieten cu Mircea Eliade. Colaborator la *L'Indépendance roumaine*, unde publică şi cîteva recenzii despre opera lui Mircea Eliade.

II

Queen's College
Oxford
21 iulie 1936

Dragii mei Marise şi Gheorghe,

Voi, dintre toţi prietenii noştri, aţi fi cei mai fericiţi aici la Oxford. Nu ştiu de ce, dar mi se pare firesc să vă întîlnesc într-o dimineaţă coborînd scările de lemn ale acestui vechi şi masculin colegiu. (Acum, că mă gîndesc mai bine, îmi dau seama că Marise nu poate sta decît la Lady Margaret College; *it's a girls' College*[1].) Fără îndoială că Gheorghe ar fuma pipă — iar Marise un State Express 555. Gheorghe ar putea fi găsit în orice dimineaţă la Bodleiana; căci acolo studiază el versiunile şi ediţiile shakespeariene. Iar subiectul tezei lui Marise ar fi — fără îndoială — influenţa france-

ză asupra romanului englez contemporan. Subiecte de teză, cum s-ar spune, *à la* Oxford.

Şi, cu toate acestea, nu vă găsesc nicăieri. Întîlnesc tot felul de oameni din South-Africa şi Scandinavia, din Birmania şi Canada. Ieri la Birmingham, am întîlnit chiar o româncă, pe Dna Alice Voinescu, trimisă şi ea din voinţa Regelui cu banii Fundaţiei Princepelui Carol.

Ieri am avut cea mai intensă emoţie din aceste două săptămîni; am fost prezentat Lordului Hamilton, care e cocoşat şi membru marcant în Camera Lorzilor. Am stat cu el de vorbă, şi de emoţie vorbeam o engleză aproape perfectă. Şi acest Lord Hamilton face parte din *Oxford Group Movement*. Crede, adică, în Dumnezeu şi numai în posibilitatea unei păci universale fundate printr-o sinceră înţelegere între *God-guided nations*[2]. Miraculos, nu?

Cred că aţi aflat de la Nina că mi-am făcut frac, smoking şi două costume de haine. Aproape că mi-e ruşine de mine. Dar a fost o totală hipnoză. Am intrat la croitor şi mi-am pierdut cunoştinţa. Am intrat apoi în cîteva anticării şi mi-am pierdut-o din nou, de cîteva ori. Numai cînd rămîneam din nou singur în odaia mea mi-o regăseam, dar ce folos? În orice caz, vă pot spune că mi-am cumpărat cîteva cărţi de istorie religioasă extrem de importante — plătind mai puţin de un sfert din costul lor.

* Scumpii mei, *it's a long way to Porumblem*. De cînd mă trudesc să fac un calambur! Nădăjduiesc că veţi fi gustat îndeajuns pe acela făcut mai sus (cu semnul *). Sensurile acestui calambur polivalent sînt legiune[3]. Autorul vrea să spună, între altele, că îi este dor de voi şi că vă simte departe. Melodia pe care se cîntă acest text este totuşi o melodie optimistă, orgiastică. *I should say*[4]. De aceea, calamburul implică şi bucuria latentă că ne vom revedea curînd. Voi ce faceţi, ce scri[e]ţi? Eu am renunţat să termin *Ştefania*. Voi începe un alt roman. Vă urez la amîndoi o fertilă şi totuşi limpede vacanţă.

Vă îmbrăţişez, al vostru prieten,

Mircea

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, 1470304

[1] Este un colegiu de fete (*lb. engl.*) (*n. ed.*).
[2] Neamuri călăuzite de Dumnezeu (*lb. engl.*) (*n. ed.*).
[3] *Fig.* „puzderie, mulţime“ (*n. ed.*).
[4] Cum s-ar spune (*n. ed.*).

CĂTRE ŞERBAN NICHIFOR*

I

[Antet tipărit]
History of Religions

Chicago, 27 febr[ruarie] 1980

Dragă Domnule Nichifor,

Mulţumiri pentru scrisoarea din 4 febr[ruarie] primită chiar ieri. Sînt cît se poate de „încîntat“ că un tînăr compozitor român va transpune în universul lui, de muzică şi vis, *Domnişoara Christina*. Sper că îmi va fi dat să ascult această operă.

Cu cele mai sincere urări, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Şerban Nichifor, Bucureşti

* Şerban Nichifor (n. 1955), compozitor, laureat al multor premii româneşti şi internaţionale, autor al *Domnişoarei Christina*, dramă lirică în două acte după romanul omonim al lui Mircea Eliade.

II

[Antet tipărit]
History of Religions

Chicago, 6 ian[uarie] 1982

Dragă Maestre,

Îmi cer iertare că sînt nevoit să recurg la această scrisoare-circulară. Sufăr de aceeaşi veche arthrită rheumatoidală; în pofida

tratamentului cu aur coloidal, degetele şi încheieturile mîinilor îmi sînt încă inflamate. De mai bine de un an, scriu cu mare greutate. Ce e mai grav: toxicitatea aurului m-a slăbit destul de serios. Nu pot lucra decît cîteva ceasuri pe zi. Nici nu ştiu dacă voi ajunge să închei lucrările începute.

De aceea, v-aş ruga să nu-mi trimiteţi cărţi sau reviste, căci nu le voi putea citi (doctorii amînă mereu operaţia de cataractă...)

Şi încă o rugăminte — să-mi fie îngăduit a nu răspunde la scrisori.

Mulţumiri pentru tot.

Al D-tale sincer,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Şerban Nichifor, Bucureşti

III

[Antet tipărit]
History of Religions

Paris, 20 august 1983

Dragă Maestre,

Iartă-mă că îţi scriu atît de tîrziu şi atît de puţin. (Ştii că arthrita rheumatoidală de care sufăr îmi limitează scrisul la două-trei ore pe zi — şi nu pot dicta!)

Am ascultat, în sfîrşit, cea mai mare parte a operei *Domnişoara Christina*. Şi eu, şi Christinel, şi prietenii care erau de faţă — au ascultat-o cu atenţie şi mare interes. Sînt convins că un muzician va aprecia frumuseţi şi inovaţii care mie îmi sînt inaccesibile. Încă o dată, îţi mulţumesc!

Săptămîna viitoare, vom avea prilejul să ascultăm discul.

Cu cele mai sincere sentimente de recunoştinţă şi admiraţie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Şerban Nichifor, Bucureşti

CĂTRE D. NICOLAESCU*

I

24 ianuarie 1968

Stimate Domnule Nicolaescu,

Vă mulţumesc pentru admirabilele fotografii din cimitirul satului vîlcean. Cum spuneţi, sînt adevărate documente de „artă mitică".

Au mai apărut şi alte nuvele de-ale mele, şi Editura pentru literatură mă anunţă că vor fi retipărite şi unele cărţi mai vechi.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de Constantin Mateescu în *Manuscriptum*, an XXI, 1990, nr. 2 [aprilie–iunie], p. 181.

* D. Nicolaescu (n. 1930) se află din 1968 în Statele Unite, unde este scriitor şi fotograf. A publicat în SUA cîteva volume de proză şi teatru în limbile engleză şi română, printre care şi povestirile la care se referă Eliade într-una dintre scrisori. Şi-a schimbat numele în Dominik Nicol.

II

22 aprilie 1968

Stimate Domnule Nicolaescu,

Am primit cărţile şi vă mulţumesc încă o dată pentru acest dar neaşteptat. Am primit, de asemenea, schiţele D-voastră onirice, pe care le-am citit pe apucate, pentru că mă aflu într-o perioadă dintre cele mai nepotrivite (examene etc.). Cîteva dintre aceste schiţe m-au interesat (bunăoară, *Hary*). Mi se par însă prea sumare — şi adesea „humorul" anulează „fantasticul". Nu cred că ar trebui publicate, cel puţin sub forma lor actuală. Mai încercaţi, reluînd de pildă *Hary* sau *Calcanul* şi elaborîndu-le dimensiunile onirice.

Îmi pare rău că nu vă pot spune şi altceva. Mulţumindu-vă încă o dată pentru cărţi, cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de Constantin Mateescu în *Manuscriptum*, an XXI, 1990, nr. 2 [aprilie–iunie], p. 181.

CĂTRE BASARAB NICOLESCU*

15 iunie 1974

Dragă Domnule Nicolescu,

Am citit şi recitit cu încîntare exegeza *Străzii Mîntuleasa*. De la început (p. 3), m-a interesat observaţia D-tale [privind] „absenţa hermetismului“. Într-adevăr, întreaga mea literatură „realist-fantastică“ (aşa cum prea bine spui) a fost scrisă în afara tradiţiei (h)ermetice familiare cititorului occidental. Asta nu înseamnă, bineînţeles, că n-am utilizat (adesea fără să-mi dau seama) elemente dintr-un patrimoniu mult mai vast şi mai arhaic, de-abia de curînd accesibil occidentalilor.

Foarte *illuminating*[1] analiza pe care o faci „căldurii“, „spaţiilor privilegiate“ şi, mai ales, coexistenţei realului cu ficţiunea mitologică. Şi cred că eşti primul cititor care a „văzut“ structura şi destinul de Mare-Zeiţă a[le] Oanei. (Într-adevăr, folclorul — şi nu numai cel românesc — neglijează erotismul. „Aventura“ Oanei nu-şi reveleaza sensul decît în dimensiunea mitică, iar nu în cea a „basmului“.) Dar cîte altele aş mai avea de spus în legătură cu interpretările D-tale!... Sper să stăm curînd de vorbă: vom fi la Paris toată luna iulie, şi apoi din nou în septembrie.

Nu ai accepta să tipăreşti articolul (fireşte, dacă preferi, cu un pseudonim) în *Ethos*? Ar însemna o contribuţie importantă la „elucidarea“ acestei *novella* (sînt nenumăraţi cititorii care mă întreabă: „care e sensul“ cutărui personaj sau episod...)

Mulţumindu-ţi încă o dată pentru comentariul D-tale, îţi urez vacanţă după pofta inimii şi multă sănătate.

Al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în *Vatra*, nr. 6–7, iunie–iulie 2000, p. 116.

Textul lui Basarab Nicolescu, intitulat *Ambiguitate și semnificație în «Pe strada Mîntuleasa»*, a apărut în revista *Ethos* nr. 2, 1975, sub pseudonimul Andrei Bogdan, fiind reprodus în *Vatra* nr. 6–7, iunie–iulie 2000, pp. 139–142.

* Basarab Nicolescu (n. 1942), român stabilit în 1968 la Paris. Celebru matematician, eseist, profesor și cercetător la universități franceze, engleze și americane, autor al cărții *Ion Barbu — cosmologia jocului secund.*

---

[1] Edificator, lămuritor (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

CĂTRE CONSTANTIN NOICA*

I

21 septembrie (1941)
Cascaes

Dragul meu Dinu,

Scrisorile tale au întotdeauna asupra-mi o influență liniștitoare și stenică totodată. În „apexul" unei grozave crize morale — cînd trebuia încă o dată să aleg între coherența cu mine însumi și dezastru — ai venit tu, cu atîtea vești bune: copilul care ți se va naște, cercul N. I., cărțile pe care le publici etc. Inutil să-ți mai mulțumesc. Nici nu bănuiești cît îți datoresc, și cît îți datorește generația mea — știindu-te întotdeauna ferm pe aceeași poziție. Să-ți vorbesc repede de mine, ca să te poți orienta.

Războiul cu Rusia a însemnat, pentru mine, *o a doua absență*, care nu mă mai lăsa să dorm. Obișnuit să fiu, dacă nu în inima lucrurilor, cît cel puțin în apropierea lor — mă macera sentimentul dezerțiunii. Cum „propaganda" nu înseamnă — ca și pentru tine — decît foarte, foarte puțin, simțeam că nu pot rămîne departe de voi pur și simplu pentru că, și de data aceasta, Mircea

Eliade stă undeva înscris într-un registru *voyageant à l'étranger*[1]. Pe de altă parte, era ridicol să fac gesturi mari, să-mi cer rechemarea ca să fiu trimis pe front etc. — gesturi bune de ziar. Am încercat *să fac* ceva, și m-am reîntors la roman, pe care-l reîncepusem la Oxford, pe timpul primei mele *absențe*. Ți-am spus, cred, că această *Viață nouă* va avea trei-patru sute [de] pagini și va trebui să însemne nu o etapă în „cariera" mea scriitoricească (ceea ce nu prea interesează), cît un act de sporire a substanței românești, o depășire a tot ce s-a realizat pînă acum în proza și cultura românească. Depășire, nu pentru a dovedi că eu sînt mai cu moț ca ceilalți — ci pentru a mărturisi lucrurile petrecute sub ochii noștri în dimensiunile care le sînt proprii. Am lucrat cu greu, și am ajuns acum la circa 350 [de] pagini de tipar. Cartea nu va apărea în volume separate, ci întreagă. Nu e un ciclu. E un roman. Munca nu e atît „redactarea", cît, mai ales, dificultățile tehnice pe care mi le-am impus ca să nu scriu o bibliotecă ilizibilă, nici cursivă, nici pătimașă. Este un imens fluviu, căruia anevoie îi aleg albia. A trebuit să renunț la ritmul sprinten al romanelor anterioare, la proza aproximativă și uneori delicioasă din *Huliganii*, ca să-mi găsesc un ritm ondulat după evenimente, după timp. Scriu greu, oftînd, cu cît mai multă îngrijire. Dar e singura mea mîngîiere că nu sînt în țară, lîngă voi. Îndată ce voi avea 500 [de] pagini dactilografiate, ți le voi trimite, ca să le citești și să le corectezi. Inutil să-ți spun că romanul nu va putea fi gata înainte de cinci-șase ani. De aceea, regret că nu am tot timpul al meu, că sînt nevoit să fac o serie de lucruri efemere la Legație. Dar, pe de altă parte, viața la Lisabona îmi îngăduie să nu mă gîndesc la coșniță, și să am măcar liniștea intimă pentru creație.

Nu știu cît voi mai rămîne aici. Nu prea mult, în orice caz. Aș vrea să se încheie totuși ceva, să mă aleg cu ceva, înainte de a mă întoarce. Bunăoară, de a scrie ceva asupra lui Camoens — care e divin ca poet liric — sau asupra lui Eça de Queiróz, pe care-l prețuiesc mai mult ca [pe] Flaubert și care e un ilustru necunoscut numai pentru că a avut ghinionul să se nască portughez. Ce tragedie pentru scriitorii portughezi contemporani, cînd își amintesc că au fost cîndva în fruntea lumii și că limba lor era o lim-

bă universală — iar acum sînt citiţi în Lisabona, Brazilia şi, uneori, în Spania!...

Despre m[anu]s[cri]sele lui Nae [Ionescu] ţi-a scris Nina. *Zalmoxis* II.2 ar fi o minunată idee, chiar dacă n-ar avea decît nouăzeci-o sută [de] pagini. Nu-ţi dau însă răspunsul acum. Lasă-mă să mă gîndesc, să răscolesc prin manuscrisele şi fişele purtate cu mine.

Te-aş ruga însă să vezi tu ce se întîmplă cu *Mitul reintegrării*, cărţulia de la *Vremea*. [Vladimir] Donescu[2] i-a spus Ninei, în mai, că e sub tipar. Dacă nu s-a cules — trimite-mi manuscrisul (nu prin poştă). Dacă se culege, ai tu grijă, te rog, de corecturi. În orice caz, roagă-l pe Donescu să-ţi dea un răspuns precis. Cartea trebuia să apară în 1940. Deja nu mai spune ceea ce gîndesc eu acum. De aceea, aş fi mai mulţumit să primesc manuscrisul şi să-l pun la punct.

Încă ceva: întreabă-l pe [Alexandru] Rosetti ce s-a făcut cu cartea mea *Insula lui Euthanasius*, care zace de vreo trei ani în biroul F[undaţiilor] R[egale] şi pentru care am luat un acont. Dacă nu se tipăreşte în sezonul de toamnă, să-mi trimeată manuscrisul prin curieri, ca să-l refac aici.

Să-ţi dau şi eu o veste bună: am început o mare dramă, *Tinereţe fără bătrîneţe*... Sînt atît de curios să ştiu ce crezi despre ea, încît aş scri-o numai ca s-o poţi citi tu.

Cioran e la Paris şi îmi scrie că i s-au cerut banii înapoi...

Scrie-mi ce face Cercul N[ae] I[onescu] şi ce îşi propune să facă. Ai putea să-mi trimiţi rezumatul sau măcar o pagină din lecţia de deschidere a lui Nae [Ionescu] din 1935? Am nevoie de ea pentru roman.

Sărutări lui Wendy şi Dumnezeu s-o ajute. Pe tine, te îmbrăţişez cu dor de frate, al tău,

Mircea

(Pe prima pagină, sus): Vă sărut cu dragoste, Nina. Egoistul de Mircea nu mi-a lăsat loc decît pentru acest lucru.

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Gabriel Liiceanu în *Manuscriptum*, 1990, nr. 3–4, pp. 36–38.

* Constantin Noica (1909–1987), unul dintre cei mai buni prieteni ai lui Eliade. Încă din 1935, Eliade elogiază originalitatea lucrărilor filozofice ale prietenului său: „Erudit fără să fie pedant, pătrunzător fără să fie cazuist, pasionant fără să fie liric — Constantin Noica se distinge în tînăra pleiadă de gînditori şi prin limba literară pe care o scrie. Mînuieşte tot atît de sigur demonstraţia logică pe cît de discret precizează nuanţele pasiunilor.“ (*Vremea*, 29 septembrie 1935)

Paginile tipărite ale *Jurnalului* lasă din cînd în cînd să se întrevadă preţuirea fără de margini faţă de om şi opera sa.

La 16 februarie 1947, notează succint: „O admirabilă scrisoare de la Dinu Noica, în care mă regăsesc purificat, înălţat, îmbogăţit. E marele nostru privilegiu de necăpătuiţi, de neajunşi pe plan social. Să putem spune: Viaţa mea începe mîine.“

La 15 iulie 1947, epistola din care citează e plină de optimism, referindu-se la faptul că cei din generaţia lui s-au putut împlini culturaliceşte, şi în viitor vor putea fi utili.

La 5 iunie 1972, pagina *Jurnalului* devine euforică. Memorialistul aflase că Dinu Noica obţinuse paşaport şi că se vor revedea în curînd, după treizeci de ani. „Va fi una dintre marile bucurii pe care mi le dăruieşte viaţa şi încă o confirmare a credinţei mele că, atîta timp cît trăim, totul e posibil.“

La 23 iulie după-amiază, are loc revederea. Stau de vorbă trei ore, apoi, zi de zi, au loc lungi întîlniri şi discuţii. Interlocutorul îi pare la fel de optimist ca în tinereţe, încrezător în viaţă şi în istorie. „Între alte multe lucruri, ar trebui notată încrederea lui Dinu în posibilităţile creatoare ale culturii româneşti de astăzi...“

---

[1] Călătorind în străinătate (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

[2] Vladimir Donescu, ziarist, avocat şi om politic, directorul revistei *Vremea*.

II

Légation Royale du Roumanie
Le Secrétaire de presse
(Lisabona)

10 decembrie 1941

Dragă Dinule,

Ţie îţi adresez numai cîteva rînduri, pentru că ştiu că te vei întîlni cu familia Iuraşcu, de la care vei afla tot felul de amănunte, atît asupra vieţii noastre de aici, cît şi despre mica mea activitate.

Sînt destul de obosit, pentru că mă aflu departe de voi, pentru că duc o viaţă care nu e a mea, pentru că nu pot lucra pe cît aş voi şi, de asemenea, pentru că, amicul tău Leontin Constantinescu opunîndu-se numirii mele de consilier cultural, sînt şi astăzi secretar de presă, adică obligat oarecum să mă ocup de chestii mărunte.

Îmi spui într-o scrisoare mai veche de anumite posturi care trebuiesc ocupate. Care? Mă vezi şi pe mine printre concurenţi? Scrie-mi mai pe larg.

Te mai rog un lucru: Ce s-a făcut cu cartea mea de la *Vremea*? În mai, era gata de tipar. De-atunci, nu mai ştiu nimic. Nu-l poţi hotărî pe Vladimir [Donescu] să-i dea drumul? Şi încă ceva: ce se mai aude cu *Insula lui Euthanasius*, volum de eseuri predat de mine Fundaţiilor în 1939?

Iartă-mă că te pisez cu amănunte livreşti. În acest „război de treizeci de ani“ însă, sînt singurele care contează.

Îmbrăţişările noastre — ale mele, ale Ninei şi Gizei — tinerei mame Wendy. Salutări tuturor prietenilor.

Pe tine te sărut cu mult, foarte mult dor, al tău pe viaţă,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Gabriel Liiceanu în *Manuscriptum*, 1990, nr. 3–4, p. 38.

III

Lisabona
26 aprilie 1942

Dragă Dinule,

La cele două scrisori ale tale din iarna aceasta nu ţi-am răspuns, pentru că nădăjduiam să-ţi trimit, sub formă de memoriu, o expunere amănunţită în legătură cu o serie de gînduri care m-au muncit în tot cursul acestui an. Mai precis, voiam să-ţi scriu o seamă de propuneri pentru o acţiune de refacere a prestigiului neamului nostru şi o anumită „propagandă“ ştiinţifică şi culturală, pe care cred că sîntem obligaţi şi, mai ales, avem posibilitatea s-o facem. Dintr-o serie de motive, am amînat mereu această scrisoare,

şi nici acum nu o pot face. Sînt prea obosit şi încă am multe lucruri de pus la punct înainte de plecarea Ninei. Îţi cer iertare dacă în paginile de faţă voi însemna o serie de lucruri neserioase în aparenţă, fără nici o legătură între ele. Toate însă se referă la munci şi corvezi care-ţi cad tot ţie în spate...

Încep cu ceea ce e mai urgent. Nina aduce 3/4 din manuscrisul cărţii mele *Salazar şi contrarevoluţia în Portugalia*. E complicat să-ţi spun de ce-am scris această carte. Întîi, pentru că în momentul politic pe care-l trăim voiam să fie prezent şi activ măcar cu acest lucru. Al doilea, pentru a veni în ajutor generaţiei noastre, atît de încercate, arătînd că nici după cele mai tragice încercări un neam nu are dreptul să deznădăjduiască; oricît ar fi de iremediabile pierderile, oricît ar fi de vast haosul, salvarea poate interveni pe neaşteptate — aşa cum s-au petrecut lucrurile cu Portugalia. În sfîrşit, între altele, mă gîndeam şi la „propaganda românească", pentru că datorită acestei cărţi despre Salazar se pregătesc astăzi cîteva cărţi despre România. Am depus o muncă enormă pentru a mă documenta pînă la saţietate, citind nu mai ştiu cîte volume de memorii politice, biografii, acte etc. A fost o carte care m-a interesat la început, dar pe care am scris-o în silă — poate pentru că, în mine, era deja făcută, poate pentru că nervii din iarna aceasta împiedicau o creaţie senină. Îţi spun toate acestea, ca să nu te surprindă rugămintea mea. Iată despre ce este vorba. Fatal, după doi ani de lecturi exclusiv streine, am început să uit spiritul limbii noastre, şi vocabularul meu românesc, întotdeauna precar, e ameninţat să coincidă cu modestul lexic oral folosit în casă şi la Legaţie. Sînt cel dintîi care-mi dau seama de sărăcia şi urîţenia limbii în care e scrisă cartea despre Salazar. De aceea, te rog pe tine, ca un bun prieten şi un scriitor cu simţ al limbii, să revizuieşti manuscrisul, pieptănînd frazele prea bolovănoase, suprimînd repeţirile de cuvinte, înlocuind pe unde crezi de cuviinţă cu sinonime sau perifraze — în sfîrşit, făcînd din această carte ceva care să semene cu cartea unui scriitor român. Îţi vorbesc foarte serios, pentru că fenomenul de amnezie lexicală se agravează la mine pe zi ce trece. Întotdeauna am fost destul de pasiv faţă de limba pe care o citeam cu mai multă pasiune. De cînd am plecat din ţară, n-am citit aproape nimic în româneşte, în afară de două, trei volume de Rebreanu, Cezar Petrescu şi două cărţi ale mele.

Te-aş mai ruga tot pe tine să ajuţi pe Nina la făcutul corecturilor. Indicaţii suplimentare, despre litera şi coperta volumului, le trimit direct editorului.

*

Să venim acum la *Mitul reintegrării*. Cartea aceasta este într-adevăr fără noroc. E o mică încercare ce ar fi trebuit să apară încă de acum doi ani. Întîrzierea îi acordă o importanţă pe care nu o merită. Unii se vor aştepta, poate, să citească o carte pretenţioasă, cînd nu e vorba decît despre un simplu eseu, al cărui simplu merit este că va face pe Eugenio d'Ors să înveţe româneşte.

Nu înţeleg cine poate fi doamna care a luat manuscrisul. Eu cred că a fost pierdut la tipografie sau că l-a luat bătrînul meu. Dacă nici Nina nu va avea mai mult noroc, singurul lucru de făcut este să mi se trimeată corecturile prin Herescu, să văd *ce* lipseşte şi *cît* lipseşte din cuprins. Mai departe. M-am hotărît să scot *Zalmoxis* III, (1940–41), un mare volum pentru care aş vrea să pregătesc o serie de studii (cele mai multe deja schiţate sau publicate fragmentar în româneşte). Te-aş ruga pe tine să trimiţi vorbă lui Vladimir Dumitrescu[1], [Dionisie] Pippidi, [Ernest] Bernea[2] şi [Petru] Caraman să se apuce de lucru. Nu cred că ar fi nimerit un studiu al lui [Constantin] Fântâneru. Scrie teribil de confuz. Să nu ne facem de rîs. Volumul acesta din *Zalmoxis* aş vrea să fie cît mai românesc: folclor, etnografie, preistorie. Spune-i lui [Ioan] Coman să pregătească ceva *dacic*. Vl[adimir] Dumitrescu ar putea reface studiul său din IPEK despre Zeiţa de la Gumelniţa. Bernea să dea ceva despre calendarul ţărănesc. Dacă poate, şi [D. C.] Amzăr[3]. Văd că a apărut *Ethnos*. Poate că şi directorul acestei reviste ar putea pregăti ceva. Pînă la toamnă, e timp de redactat. Spune-le că e vorba de o acţiune românească, în primul rînd. Pippidi să scrie ceva despre religia romană. Şi, dacă mai sînt şi alţii, anunţă-mă.

*

Dragă Dinule, îţi scriu în ultimele ore ale şederii Ninei. Trebuie să închei. Sper că ţi-am spus tot ce era urgent şi important de făcut. După cum vezi, nu şovăi ca să te confisc. Aş vrea să pot o dată să-ţi scriu mai pe larg felurite lucruri esenţiale pentru noi

toţi. Aş vrea să-ţi citesc teza, dacă nu şi celelalte cărţi publicate de cînd nu ne-am mai văzut. De ce nu mai scrii la *Vremea*?

Îmbrăţişări lui Wendy şi toate urările de bine tinerei mame şi robustului Corneliu.

Pe tine te sărut cu foarte mult dor, nădăjduind într-o apropiată revedere, al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Gabriel Liiceanu în *Manuscriptum*, 1990, nr. 3–4, pp. 38–40.

---

[1] Vladimir Dumitrescu, arheolog, colaborator la periodicele: *Dacia*, *Ephemeris Dacoromana*, *Revista istorică română* etc.

[2, 3] Ernest Bernea şi D. C. Amzăr, conducătorii revistei *Rânduiala*. La ei se referea (în mod critic) Mircea Eliade într-o scrisoare adresată lui Lucian Blaga la 5 octombrie 1937 (vezi *Europa, Asia, America...*, vol. I, p. 67).

IV

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisabona
22 februarie 1943

Dragă Dinule,

Prin d. [Victor] Buescu, am primit *Izvoarele de filozofie* şi rîndurile tale. Te felicit şi-ţi rămîn îndatorat pentru tot ce faci tu pentru spiritul lui Nae [Ionescu] şi al nostru. Ţi-am spus, cred, de mai multe ori că viaţa mi se pare mai suportabilă cînd îmi aduc aminte nu numai că exişti, dar că şi creezi, şi faci pe alţii să fie şi să creeze.

Să încep întîi cu o veste bună şi amuzantă. I-am trimis lui Emil [Cioran], la Paris, vreo 25 mii [de] franci prin Picky [Pogoneanu], şi-mi scrie că l-am salvat dintr-una din cele mai patetice împrejurări în care l-a dus dragostea. Iar Picky îmi adaugă în scrisoarea lui că Emil e decis să privească „cu toată bunăvoinţa ce o comportă“ propunerea mea „de a-i trimite din cînd [în cînd] ceva bani“. Deci, mi-a fost scris să-l scap pe Emil dintr-o grea încurcătură erotică. Şi să nu mai crezi în fatalitate!

În privinţa lui *Zalmoxis*, am urmărit de departe, dar cu patetică exasperare, toate dificultăţile cu care ai luptat şi lupţi încă. Dacă,

pînă la primirea acestor rînduri, n-ai pus încă revista sub tipar din lipsă de bani, te rog prezintă-te la Mircea Vulcănescu sau Paul Sterian şi cere-le *să-mi împrumute suma necesară*, pe care mă oblig s-o plătesc cel mult în şase luni, dar mai probabil în trei-patru luni (adică, îndată ce editorii vor fi dat la iveală două dintre retipăririle care se află acum în lucru). Mai am ceva scris despre *Zalmoxis*, dar nu am timp de revizuit (vei vedea îndată de ce), aşa că las pentru vol[umul al] IV[-lea]. Te rog, aminteşte-i lui [Dionisie] Pippidi că e dator să scrie ceva pentru vol[umul al] IV[-lea] care, dacă vrea D-zeu, va fi pus sub tipar la toamnă şi pentru care pregătesc *Meşterul Manole* şi o versiune franceză mai ştiinţifică a *Mitului reintegrării*. Cum e *Deceneu* al lui [Ioan] Coman?! L-ai rugat să nu se întindă pe mai mult de 25 [de] pagini? Dacă va fi textul din *Gîndirea*, apoi e lamentabil. Toată speranţa mea e la ceilalţi colaboratori. Scoţi 5-600 [de] exemplare (după cum stai cu banii), pentru că o să avem nevoie de ele atît la Propagandă, cît şi pentru mai tîrziu, în streinătate. Nu *dai* nici un extras. Să şi-l pregătească singuri (mai ales Coman!). Din studiul meu, *nu* faci extrase.

Acum, cîteva lucruri despre mine. În decembrie, am început un nou roman, dat fiind că acela la care lucram vara trecută e impublicabil încă multă vreme de aici înainte şi îmi cere o muncă imensă. Noul meu roman este însă superior la tot ce-am scris pînă acum. Cred că începe să apară geniul moral, latent pînă acum în producţia mea literară. Am scris destul de bine, pînă la 10 februarie, cînd m-am întrerupt pentru a începe *Comentarii la legenda Meşterului Manole*. Dacă lucrurile merg cu aceeaşi intensitate, sper să le termin într-o lună, căci gîndesc problema aceasta de cinci-şase ani. Nu este o carte de erudiţie, ci de „filozofie a culturii" (ca să-i fac în necaz lui [Ion] Zamfirescu[1]!). Pentru prima oară las frîu liber curajului meu metafizic. Aş vrea s-o public îndată ce o voi termina. Te rog pe tine să întrebi de pe acum la Fundaţii dacă o carte de 120 [de] pagini ar putea fi tipărită într-o lună de zile. Dacă sînt aglomeraţi, vom încerca [la] *Vremea*. Dacă nu, îţi voi trimite bani s-o tipăreşti tu unde vei găsi de cuviinţă. Cartea se va vinde.

În faţa avalanşei de pesimism şi moarte pe care o simt ameninţîndu-mă, mă apăr după cum ai văzut mai sus. Cel puţin, dacă ne va fi scris să ne prăbuşim, să ne prăbuşim creînd. E singurul

nostru mijloc de a ne desolidariza de demenţa colectivă din jurul nostru.

Am întîlnit zilele trecute pe corespondentul de la Paris la *Kölnische Zeitung*, care era şi corespondentul *Cuvântului* în 1938. A afirmat în gura mare, într-o adunare savantă, că Nae Ionescu era cel mai profund european pe care l-a cunoscut secolul nostru. Amicul e în termeni buni cu Karl Schmidt, René Guénon, [Paul] Valéry, [Jacques] Maritain etc. Asta îţi dă curaj. Era emoţionat cînd i-am spus că tu şi un grup de elevi editaţi opera lui Nae.

Îmbrăţişări lui Wendy şi *salus*[2] lui ăl mic. Pe tine, te sărut cu mistică nădejde,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Gabriel Liiceanu în *Manuscriptum*, 1990, nr. 3–4, pp. 40–41.

---

[1] Ion Zamfirescu, contracandidatul lui Constantin Noica la concursul din 1943 de la Facultatea de Litere din Bucureşti.

[2] Salutare, urare de bine (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

V

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisabona
21 martie 1943

Dragă Dinule,

Neprimită prin ultimul curier nici o scrisoare din ţară, n-am primit nici de la tine. Aştept să vină d. [Călin] Botez, probabil vom avea la el pachetele de corespondenţă.

Eu îţi trimit primele coli, dactilografiate, ale *Comentariilor* de care îţi vorbeam în scrisoarea precedentă. Restul, cam tot atît, îl va aduce Nina, în preziua Paştilor, cînd va veni în ţară. Ţi-aş rămîne recunoscător, dragă Dinule, şi pentru această nouă osîrdie, dacă ai putea urgenta tipărirea *Comentariilor*, la orice editură şi în orice condiţii. Aş vrea să apară cît mai repede, ca să mă pot apuca de lucrări mai vaste, care-şi aşteaptă rîndul de cîţiva ani. Dacă e po-

sibil, aş vrea să apară în acelaş[i] format şi cu aceeaşi copertă ca *Mitul reintegrării* şi *Cosmologie babiloniană*. În ceea ce priveşte notele, eu le-am bătut la sfîrşitul fiecărui paragraf, dar ar putea apărea şi în josul paginilor; în nici un caz nu la sfîrşitul cărţii. Dacă vor apărea după fiecare paragraf, evident că se vor tipări cu o literă mai mică etc.

Sper ca la primirea acestor rînduri *Zalmoxis* III să fi intrat sub tipar. Cum trec anii şi se pierde timpul cu cereri de subvenţie etc.! Textul pe care ţi l-am trimis pentru *Zalmoxis* III aşteaptă să-i vină rîndul din 1937. Începe să mă plictisească decalajul acesta între gîndirea mea şi operele care văd lumina tiparului. Sînt întotdeauna înapoi cu cel puţin patru-cinci ani. Cum mă aflu în preajma maturităţii, este penibil să apar cu lucrări elaborate şi redactate în fazele pregătitoare. Dar, evident, liniştea materială de care mă bucur de trei ani trebuie scump plătită. Nu mi se pot da atîtea lucruri — pace, lumină, ţigări, cafea, bani de buzunar — fără să nu dau nimic în schimb. Şi ce dau eu valorează, poate, de zece ori mai mult — pentru că sînt realităţi ireversibile. Am sacrificat pentru banii de buzunar pe care-i am din 1940 prezenţa mea alături de voi în evenimentele esenţiale ale neamului, am sacrificat sărăcia mea stenică şi cel puţin două cărţi de maturitate, pe care încă nu le-am scris, pentru că n-am fost silit nici de proprietar, nici de prieteni, ca să le scriu.

Ce sens pot avea reflecţiile acestea melancolice? Doar ca să înţelegi mai bine starea mea sufletească şi dorinţa care mă incendiază de a scăpa de cît mai multe dintre manuscrisele sau materialele pe care le port de atîţia ani. *Comentariile*, gîndite demult, anticipate în diverse articole şi expuse la Universitate, sînt abia acum redactate, într-o formă publicabilă. Dar dacă măcar aş putea spera să le văd tipărite *cît mai repede*, înainte de venirea vacanţei de vară!...

Sărutări lui Wendy şi Răzvan.

Pe tine te îmbrăţişează cu înaltă dragoste şi prietenie,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Gabriel Liiceanu în *Manuscriptum*, 1990, nr. 3–4, pp. 41–42.

VI

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisabona
20 mai 1943

Dragă Dinule,

Am aflat de la Nina peripeţiile cu tipărirea *Comentariilor* mele. Bine că s-a aranjat într-un fel, pentru că ce mă interesa pe mine, în primul rînd, era să apară cartea, urgent, în orice condiţii.

Sînt fericit, de asemenea, că *Zalmoxis* este sub tipar, iar Mircea [Vulcănescu] şi Paul [Sterian] vor acoperi întreaga sumă. Crezi că ai să poţi să-mi trimiţi două-trei exemplare prin Nina?

Ideea ta cu Editura „Izvoare de filozofie“ e bună, însă o editură depinde în primul rînd de distribuţie, şi nu prea am auzit că tipăriturile pe care le-ai scos se văd prin librării.

Eu sper să-ţi dau, la toamnă, un studiu pentru *Anuar*.

Deocamdată, din cauza bolii mele de nervi — ciclul melancolic al primăverii —, nu prea pot lucra. Sper să-mi iau revanşa la vară.

Sărutări lui Wendy şi micului Răzvan.

Pe tine te îmbrăţişează recunoscător, cu mult dor, al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Gabriel Liiceanu în *Manuscriptum*, 1990, nr. 3–4.

VII

[1957–1958?]

Dragul meu Dinu,

Sînt atît de multe lucruri de spus, încît nu mai ştiu de unde să încep. Mă bucur peste măsură că scrii şi gîndeşti aşa cum o faci. Paginile citite la Mariana [Parlier], alături de cele pe care mi le-ai trimis acum vreun an, m-au „introdus“ în universul tău de acum — şi m-au încîntat. Maturitatea ta (dar cînd ai fost tu altfel? În orice

caz, nu la „Spiru Haret“), îndrăzneala cu care te roteşti peste sisteme şi istorii, optimismul tău (singurul în care mă recunosc), imensa ta generozitate faţă de oameni, de ideologii, de naufragii? Aş fi fost fericit să aflu că ai rămas acelaşi. (Nu-mi scriai tu, peste ţări şi mări, în 1930, că spiritului îi repugnă mobilitatea?) Dar cum să-ţi exprim surprinderea şi încîntarea cu care am descoperit că ţi-ai însuşit dimensiuni noi, fără ca totuşi să fi renunţat la tot ce-ai avut şi ţi-ai făurit tu de cînd ne cunoaştem?

În ceea ce mă priveşte, sînt puţin altfel decît îţi închipui, judecîndu-mă după niscai texte răzleţe. Am rămas tot atît de optimist, adică: cred în posibilităţile inepuizabile ale omului (mai puţin în istorie, pe care nu o accept decît atunci cînd, „deşirîndu-se“, revelează).

Aş vrea să-ţi scriu, aşteptînd să ne reîntîlnim. Aşteaptă-mă! Te îmbrăţişez cu infinit dor,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicată de Mircea Handoca în *Viaţa românească* anul LXXXV, iunie 1990, nr. 6, pp. 66–67.

[Prezenta scrisoare a fost expediată în plicul scrisorii de la 21 aprilie 1973]

VIII

[Antet tipărit]
History of Religions

Paris, 29 septembrie 1969

Dragă Dinule,

Îţi scriu [cu] zece-douăsprezece zile înainte de reîntoarcerea în Chicago, întristat foarte că nu ne vom revedea nici anul acesta. Pierre Emmanuel îmi spunea zilele trecute că n-a pierdut încă speranţa de a te avea la Colocviul din 26 octombrie. Din păcate, nu-mi pot amîna, anul acesta, plecarea — pentru că la 18 oct[om-

brie] îşi deschide cursul Georges Dumézil, invitat de mine, şi trebuie să-l „prezint“ studenţilor.

Dragă Dinule, sînt fericit că măcar te pot citi — mai ales, în *România literară*[1]. Inutil să-ţi spun cît mă *fascinează* analizele tale. Sper că vor apărea curînd în volum. De la Vera, am aflat noutăţi despre tine. De la Cioran, ştiam că ai publicat mai multe cărţi. Dacă mi le poţi trimite şi mie la Chicago (pe adresa Universităţii), ţi-aş rămîne recunoscător.

Spune-mi dacă te-ar interesa publicaţiile mele: majoritatea, după cum îţi închipui, de istorie a religiilor şi a culturilor primitive.

Îţi voi trimite, în orice caz, *Festschrift*-ul publicat de curînd de Chicago University Press. Zilele acestea, predau lui Payot manuscrisul *De Zalmoxis à Gengis Khan* (*Études comparatives sur les religions et le folclore de la Dacie*), pe care-l vei primit la publicare.

M-a bucurat mult vestea că ţi-a plăcut vol[umul] I din *Amintiri* (despre tine şi ceilalţi — [Mihail] Sebastian, Mircea [Vulcănescu], Dan Botta etc. — multe şi mărunte în vol[umul al] III[-lea]. Volumul [al] II[-lea] este consacrat anilor petrecuţi în India — deci nu va putea apărea imediat. Iar din vol[umul al] III[-lea] nu voi putea tipări decît fragmente — cum am început deja s-o fac). Mi-ai spus că *Amintiri* I ar putea interesa [pe] „toată lumea“, cu anumite tăieturi. Dacă vei avea timp într-o zi, indică-mi, te rog, pasajele — sau paginile — care crezi că ar trebui suprimate.

Te îmbrăţişez cu străveche prietenie,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicată de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, anul LXXXV, iunie 1990, nr. 6, p. 67.

[1] În 1968–1969, au apărut în *România literară* capitolele viitoarei cărţi a lui Constantin Noica, *Rostirea filozofică românească*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1970.

IX

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

23 iunie 1970

Dragul nostru Dinule,

Nu mai încerc să mă scuz sau să-ţi explic lunga mea tăcere. Să-ţi spun doar că, aflînd de pierderea manuscrisului Goethe — am suferit mai mult decît atunci (prin 1945–46) cînd am rătăcit definitiv manuscrisul unui roman aproape încheiat... De această pierdere nu mă voi consola niciodată. Se vor scrie, poate, şi la noi cărţi responsabile despre Goethe — dar nimeni, niciodată, nu va scrie cartea *ta*[1]...

Dar să trecum repede la veştile bune — în primul rînd aceasta, că de mai bine de doi ani te citesc săptămînal şi mă bucur peste măsură că *Rostirea* va apărea curînd şi voi putea reciti aceste analize care mi se par definitive (pentru generaţia noastră cel puţin). Cum să nu fim geloşi pe tine, şi acolo, şi aici, cînd ne înveţi atîtea, ne înveţi pînă şi propriul nostru limbaj? Urmăresc, săptămînă de săptămînă, pasionanta ta exegeză a *Fenomenologiei spiritului* în *România literară*. Va apărea, sper, şi ea în volum.

Am primit astă-toamnă cele patru cărţi. Niciodată pînă la tine n-am iubit acel (pentru mine) mărunt dialog liric[2]. Ce-ai văzut tu acolo m-a uimit. Ce păcat că lucrurile acestea nu sînt accesibile decît românilor... Iar *Douăzeci şi şapte de trepte ale realului* mă vor întovărăşi vara aceasta în Europa, pentru că vreau s-o recitesc pe îndelete, şi nu într-un birou de „profesor".

Nu-ţi pot spune cît îmi pare de rău că nu ne vom întîlni nici anul acesta. Mă bătea cîndva gîndul că aş putea veni eu, dar după catastrofalele inundaţii am renunţat; prea m-ar deprima să văd ruinele pe care le-a lăsat revărsarea apelor. M-am hotărît să mai aştept, pînă s-or vindeca şi aceste noi, neaşteptate, nemeritate răni. Dar să nu crezi că am încetat să fiu, o singură zi, ce sînt: român, scriitor de limbă română. Chiar în aceste ultime săptămîni, în parte şi pentru a nu mă lăsa copleşit de tragedia ţării (căci aflam zilnic de dezastrele inundaţiilor), am scris o... piesă de teatru, despre *Coloana nesfîrşită* a lui Brâncuşi. Sper că într-o zi voi publica o ediţie completă a nuvelelor şi — [î]mi place să cred! — voi des-

coperi ceea ce nu crezusem că aş fi în stare (nici eu n-am crezut!): că am învăţat să scriu româneşte, *îngrijit*, aşa cum nu puteam scrie între 1930–40 (pentru că mi se părea că nu am timp...)

Mă bucur nespus că ţi-a plăcut *Zalmoxis*. Visasem, acum douăzeci de ani, să scriu o *carte*, nu o serie de „contribuţii", dar în timp ce lucram mi-am dat seama că nu se poate altfel. Voi încerca, în noile ediţii, să adaug cîteva noi capitole: despre căluşari, despre sărbătorile de iarnă şi de vară etc. Dar n-am voit să mai amîn cartea: cine ştie cît îmi va fi îngăduit să mai trăiesc, şi am atîtea alte cărţi de terminat (între altele, ceea ce numesc *Opus magnum*, o istorie a ideilor religioase din paleolitic la Nietzsche în nu mai mult de 500 de pagini).

M-a impresionat seriozitatea, gravitatea cu care a fost discutată filozofia lui Blaga la Academie (o mînă prietenă mi-a trimis cu poşta aeriană *Contemporanul* din 12 iunie). Cu cîteva săptămîni mai înainte, avusesem o surpriză nu mai puţin tulburătoare privind un volum din Varşovia: M[ircea] E[liade], *Sacrum-mit-historia*, cuprinzînd selecţii din *Images et symboles*, *Le sacré et le profane*, *Mythes, rêves et mystères*, *Méphistophélès et l'androgyne*, *Le Mythe de l'Éternel retour*, cu un admirabil studiu introductiv. E drept, polonezii sînt oameni curioşi: traducerea compactului volum *Traité* s-a epuizat în cîteva luni şi a fost retipărit, îmi scrie traducătorul, „cu prioritate". Nici cehii nu se lasă mai prejos: mi-au cerut o „Prefaţă" specială traducerii care stă să apară din *Le Mythe de l'Ét*[*ernel*] *ret*[*etour*], şi acum se traduc încă alte două volume. Îţi dai seama cu cît interes urmăresc difuziunea cărţilor şi ideilor mele în ţările socialiste.

...Dar descopăr deodată, dragul meu Dinu, că, deşi am umplut aproape patru pagini, n-am apucat să-ţi mai spun nimic din toate pe care voiam să ţi le spun... Aşa, că mă opresc, adăugînd numai că de data aceasta vom rămîne la Chicago pînă la 10 august, cînd zburăm la Stockholm (pentru Congresul Internaţional de Ist[orie a] Rel[igiilor]), iar de la 1 septembrie la 15 oct[ombrie] vom fi la Paris (avem acolo un *pied-à-terre*[3], 4, place Charles Dullin, Paris 18e).

Spune-mi ce cărţi ai vrea să-ţi trimit.

Te îmbrăţişez cu melancolie,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de M'rcea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, iunie 1990, nr. 6, pp. 67–69.

---

[1] O nouă redactare a cărţii lui Constantin Noica se va publica abia peste şase ani: *Despărţirea de Goethe*, Bucureşti, Editura Univers, 1976.

[2] Lectură incertă.

[3] Locuinţă provizorie, ocupată temporar (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

X

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

7 august 1970

Dragă Dinule,

Răspund pe scurt şi în mare grabă (plecăm în treizeci de ceasuri!) frumoasei, bogatei tale scrisori din 12 iulie. (Poate ştii că numai tu şi Emil [Cioran] sînteţi în stare să *creaţi* epistolar, chiar şi pe un colţ de carte poştală...) I-am citit Lizettei fragmentul despre Ionel Perlea, şi importanţa vizitei lui în ţară. (Află că eu l-am îndemnat. Ştiam că nu mai avea mult de trăit. Călătoria în ţară a fost apoteoza carierei lui de dirijor invalid, iar reacţia publicului i-a prelungit viaţa cu încă un an...)

Am aflat de comportamentul [de] primă balerină neurastenică al lui Celibidache. E un mare talent, nenorocit şi, probabil, în pragul sombrării în mitomanie: se crede *singurul* muzician de la Mozart... Păcat! (Tu cunoşti obsesia mea = sîntem un neam fără noroc...)

Cît priveşte „prietenescul îndemn“, te înşeli: eu am crezut şi cred în geniul tău, în posibilităţile tale „creatoare“ (cum ne plăcea să spunem) mai mult decît ai îndrăznit tu să crezi vreodată. Pentru că m-ai provocat, îmi îngădui o indiscreţie: acum mai mulţi ani, mă hotărîsem să public o revistă trimestrială, în limba franceză, intitulată simplu: *Constantin Noica*. Printre colaboratori, admiteam numai pe prietenii tăi; cîteva excepţii: elenişti pasionaţi de presocratici, matematicieni, muzicanţi „cu acces la concepte“.

Soarta a fost însă mai blîndă decît ne aşteptam, şi revista n-a mai trebuit să apară...

În altă ordine de idei: nu mai sînt atît de optimist ca tine privitor la reeditarea scrierilor mele româneşti. Conjunctura nu-mi este prielnică. Articolul din *R[omânia] l[iterară]* mi-a dovedit că nu sînt judecat după ce scriu *acum*: altminteri, cum să-mi explic că mi se răstălmăceşte interpretarea dacilor-„lupi“ şi a Mioriţei?[1] Dar, în fond, vorba lui Emil [Cioran], ce importanţă mai pot avea toate acestea?

În septembrie, de la Paris îţi voi trimite cărţile mele mai vechi — iar la întoarcere, de aici, cîteva studii în englezeşte şi chiar „literatură“ — cu riscul de a te irita. Ţi-am spus că am scris o piesă „cu Brâncuşi“, *Coloana nesfîrşită*? Îţi voi expedia textul la toamnă. Mi-e teamă că piesa e ratată — dar asta n-are importanţă. Pentru simplul motiv că, *acum* mă simt atras către teatru mai mult decît către proză (fantastică).

Îndată ce mă voi linişti (*i.e.* voi scăpa de obligaţiile academice urgente), am de gînd să scriu o piesă cu... Buddha. Nu este singura pe care o am în cap; între altele, o piesă cu adolescentul şi (foarte) tînărul Constantin Noica, cel din anii 1927–1930.

Proiectul tău cu *Zalmoxis* mă ispiteşte. Nu va fi *numai* o revistă de istorie a religiilor (avem destule!), ci una în care s-ar putea prezenta întreaga cultură sud-europeană, cu istoria şi preistoria ei, cu „deschiderile“ către Bizanţ, Orient şi chiar către acea lume a „primitivilor“ pe care Brâncuşi, bunăoară, a ghicit-o amintindu-şi oamenii, basmele şi ornamentele din satul lui oltenesc. Dar despre toate astea vom mai sta de vorbă.

Sărută, te rog, mîna soţiei tale. Christinel vă salută, aşteptînd să vă *recunoască* într-o bună zi în carne şi oase. Te îmbrăţişez cu acel dor infinit pe care-l cunoaştem toţi, mai ales Emil [Cioran]...,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

---

[1] După ce, la 2 iulie 1970, Dumitru Micu a publicat în *România literară* o elogioasă prezentare a cărţii *De Zalmoxis à Gengis Khan*, peste doar două săptămîni va apărea în aceeaşi publicaţie articolul lui Miron Constantinescu *Consideraţii metodologice şi istorice*. La acest articol se referă Eliade.

XI

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

26 octombrie 1970

Dragul nostru, Dinule,

Răspund cu mare întîrziere scrisorii tale din 5 sept[embrie], primită la Paris. (Între altele, m-a plictisit un fel de gripă, pe care am prins-o îndată ce m-am întors.) Ca de obicei, scrisorile tale îmi dau curaj, şi-ţi mulţumesc şi pentru asta. (Probabil că Emil [Cioran] avea dreptate proclamîndu-ne, acum cîteva săptămîni, pe tine şi pe mine, cei mai optimişti dintre români...)

Voiam să-ţi trimit piesa — *Coloana nesfîrşită* — dar, recitind-o, m-a nemulţumit peste măsură. Aşa că aştept un moment prielnic s-o corectez. (În orice caz, ceea ce-i lipseşte nu este calitatea artistică.) Ai dreptate: literatura scrisă pînă în 1950 nu era „rotunjită". E curios, dar „simţul artistic", cum spui, nu mi s-a impus decît după zece ani de exil, cînd simţeam că singurul lucru românesc care-mi rămăsese, limba, s-ar putea deteriora fără să bag de seamă. Rezultatul a fost că cea mai frumoasă limbă (literară) românească a mea o vei găsi în *Noaptea de Sînziene*. Şi-mi place să cred că am reuşit s-o păstrez tot atît de vie şi de desăvîrşită şi în prozele mai mult sau mai puţin fantastice care au urmat.

Am recitit cu încîntare, la Paris şi aici, *Rostirea*. Încă nu m-am încumetat în ediţia Coridaleu, dar îi va veni şi ei rîndul — nu pentru dascălul de acum trei sute de ani, ci pentru că te-ai străduit *tu* să-l aduci la lumină. Iar cînd vei reuşi să editezi şi caietele lui Eminescu, vei fi triumfat acolo unde s-au aflat în treabă şi au visătorit atîţia.

Sper să-ţi pot trimite pe curînd şi altfel de veşti.

Christinel şi cu mine te îmbrăţişăm şi vom zbura să te întîlnim atunci cînd se va împlini ceasul.

Al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, iunie 1990, nr. 6, p. 70.

XII

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

23 ianuarie 1971

Dragă Dinule,

Întors acum cîteva zile de la New York, am găsit scrisoarea ta. Cum ţi-aş putea mulţumi vreodată că ai gîndit-o şi, în plus, ţi-ai dat osteneala s-o scrii? Am citit-o şi am recitit-o cu lacrimi în ochi, amîndoi. Numai tu erai în stare *să vezi* atîtea lucruri înalte şi frumoase într-o producţie literară grăbită, diversă şi răvăşită. (Şi îndrăznesc să spun asta pentru că, ştii prea bine, nu am renegat niciodată această literatură...) Sînt fericit că a început să-ţi placă şi să-ţi „vorbească" proza fantastică. Nu ştiu ce vei crede, dacă le vei reciti, de romanele „autobiografice şi realiste" (cum le numea nu mai ştiu cine). Sper să-ţi pot trimite, de la Paris, textul original, tipărit, al primei părţi din *Noaptea de Sînziene*, singurul roman de care *ştiu* că este „bine scris" (adică, în primul rînd, ferit de neglijenţele stilistice care desfigurează, bunăoară, o carte ca *Întoarcerea din rai*).

Sper că *nu* te vei apuca să scrii cartea despre mine — ci doar, luîndu-mă ca pretext, lucrarea despre structura, destinul şi posibilităţile culturii româneşti, lucrare pe care toţi o aşteptăm de la tine. Dar, bineînţeles, îţi expediez *Festschrift*-ul, şi apoi alte scrieri şi critice, care cel puţin te vor „documenta".

Adrian Păunescu şi soţia lui, Constanţa Buzea (el, *writer in residence*[1] la Iowa University), sînt vecinii noştri pentru o lună. Îţi închipui ce emoţie — să descopăr dimensiunile noii culturi româneşti prin dialogul cu un tînăr de douăzeci şi nouă de ani! Am mai întîlnit, evident, tineri (şi mai puţin tineri) scriitori, la Paris şi aici — dar niciodată pînă acum n-am avut prilejul *să trăiesc* alături de unul dintre ei, *să stăm de vorbă*, ca în tinereţea mea, pînă dimineaţa.

Privitor la *Coloana infinită*: textul va apărea şi-ţi voi trimite mai multe exemplare. Nu cred însă că trebuie jucată, nici măcar într-un teatru experimental. Este o piesă ratată — şi, deşi nu sînt

orgolios, m-ar plictisi să reapar în ţară printr-o lucrare care nu mă mulţumeşte.

Aş avea atîtea altele de spus! Dar prefer să închei aici, ca să plece scrisoarea. Christinel şi cu mine te îmbrăţişăm cu dor şi recunoştinţă,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, iunie 1990, nr. 6, p. 71.

---

[1] Scriitor rezident (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XIII

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

pînă la 30 mai
1101 E Eric Street
Albion, Michigan 49224

25 aprilie 1971

Dragă Dinule,

Uite ce prostie am făcut! Şi aceeaşi adresă greşită am scris-o pe pachetul în care ţi-am trimis *Festschrift*-ul! S-a întors şi cartea înapoi. Am reexpediat-o alaltăieri, de la Chicago, tot cu poşta aeriană... Te rog, iartă-mi zăpăceala.

Şi acum, află ce mi s-a întîmplat. Venisem aici, la Albion College, la începutul lui martie *in residence*[1] p[entru] trei luni, ca să pot lucra mai în linişte. În ziua cînd împlineam şaizeci şi patru de ani (9 martie), am avut un atac de pericardită, provocat de o gravă infecţie a laringelui. Am stat trei săptămîni la clinică. Apoi, o lungă convalescenţă — încă neterminată. Zilele trecute, am fost la Chicago, să consult un specialist, să văd dacă trebuie să-mi operez amigdalele. Din fericire, *nu* trebuie. Şi la Chicago am găsit scrisoarea şi cartea cu adresele greşite (Strada Orientului...).

M-am împrietenit mult cu Adrian Păunescu. Ei pleacă zilele acestea la Paris. Vor fi în ţară pe la 15-20 mai.

În altă ordine de idei: încăpăţînarea mea de a rămîne „scriitor român" este tot mai scump plătită! Volumul *La ţigănci* n-a fost înregistrat nici măcar în... buletinele bibliografice! Cred că, în ultima vreme, am bătut toate recordurile de „neantizare": nu numai numele a fost scos din textele unde era citat, dar chiar şi... iniţialele „M.E."![2]... Pentru prima dată într-un sfert de veac, mi-a părut rău că n-am urmat exemplul lui Eugen Ionescu, [Emil] Cioran, [Ştefan] Lupaşcu — şi nu mi-am scris opera literară în limba franceză. Acum, e prea tîrziu. Sînt condamnat la inexistenţă atît în „patrie", cît şi în „neagra străinătate".

Te îmbrăţişează cu mult dor

Mircea şi Christinel

P.S. Scriu la Gallimard să-ţi trimeată pe adresa exactă *La Nostalgie des origines* (şi alte cărţi).

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, iunie 1990, nr. 6, pp. 71–72.

---

[1] Pentru şedere (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] În ziarele şi revistele româneşti, nu a apărut nici o referire la Mircea Eliade între 17 iulie 1970 şi 3 martie 1972.

XIV

[Antet tipărit]
Albion College
Albion, Michigan 49224

[Scris cu cerneală roşie de Mircea Eliade:
„Rămîn aici pînă la 27 mai. Apoi Chicago"]

Albion, 14 mai 1971

Dragă Dinule,

Răspund pe loc scrisorii tale din 26 aprilie (data poştei: 6 mai) retransmisă de la Chicago. Sper că ai primit între timp scrisoarea mea din... ianuarie şi *Festschrift*-ul, adresate în Strada...

Orientului. Ţi le-am reexpediat din Chicago, acum vreo două săptămîni, adăugînd o pagină în care-ţi vorbeam de experienţa mea iniţiatică din 9 martie: atacul de pericardită, care m-a ţinut douăzeci şi cinci de zile în spital şi mi-a impus încă o lună de convalescenţă. În cazul cînd scrisorile s-au rătăcit, vei afla poate amănunte de la soţii Adrian Păunescu (str[ada] Sandu Aldea 24, tel. 18 27 92), care, probabil, vor fi în Bucureşti pe la sfîrşitul lunii mai. Caută, în orice caz, să-i întîlneşti. Au locuit o lună întreagă (ianuarie) alături de noi, ne vedeam zilnic şi am stat mult de vorbă. Îţi vor da multe detalii despre mine, Christinel, viaţa în USA, planuri de viitor. Cere-le „interviul", *i.e.* cîteva lungi convorbiri pe care le-am „editat" împreună; el, optimist, speră să le poată publica.

Că vrei încă să scrii despre mine mă tulbură şi mă încîntă şi mă măguleşte mai mult decît poţi să bănuieşti. Sper totuşi, dacă vei scrie această carte, să fie şi un fel de „Memorii". Dar despre toate acestea vom mai sta de vorbă.

Noaptea de Sînziene I a apărut la Paris şi o vei primi. De asemenea, *Coloana nesfîrşită* (a apărut în revistă, aştept extrasele, ca să-ţi trimit cîteva, de la Chicago, prin avion).

Spune-mi, te rog, cînd vei avea timp, ce cărţi de la Gallimard îţi lipsesc (probabil, toate!...) Simplifică titlurile: *IS* (= *Images et symboles*) etc.

Nu avem planuri pentru la vară. Deocamdată, pentru că mi-am revenit complet din accidentul (doar aparent) cardiac — m-am aşezat serios pe lucru (la *Opus magnum*).

În orice caz, [în] sept[embrie] şi zece-cincisprezece zile din oct[ombrie] vom fi la Paris. Dacă se va întîmpla minunea pe care tot o aştept, ne vom întîlni acolo.

Christinel şi cu mine te îmbrăţişăm — eu cu vechea, nezdruncinata prietenie.

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, iunie 1990, nr. 6, pp. 72–73.

XV

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

9 iulie 1971

Dragă Dinule,

Tu eşti un om extraordinar! (ca şi Emil [Cioran], de altfel). Ai timp să citeşti, ai timp şi generozitate să compui cele mai stenice scrisori!... Te invidiez. Sînt multe zile cînd mi-este *greu* să stau de vorbă cu prietenii, scriindu-le.

Rîndurile de faţă au un rost modest: să te informeze de pachetele cu cărţi şi extrase pe care le vei primi. Am cerut lui Gallimard să-ţi trimeată toate cărţile, în afară de *Tech*[*niques*] *du Yoga* şi *La nuit bengali* (= *Maitreyi*). Sper că le vei primi pe toate (cele epuizate s-au tot retipărit, dar mai ştii?).

Azi, ţi-am expediat de aici, prin avion, două pachete cu extrase şi *The Forge*... (= *Forgerons et alchimistes*, epuizată în franţuzeşte). Am adăugat şi *Mîntuleasa*, pe care nu cred că ţi-am trimis-o.

Voi încerca mai tîrziu să-ţi expediez diverse fragmente autobiografice (*Jurnale* etc.) publicate în ultimii ani.

Chiar acum am primit *BL Gita*. O voi citi şi voi scrie lui Al-George, şi-ţi voi scrie şi ţie.

În principiu, vom fi [în] ultima săptămînă din august la Roma, apoi la Paris, pînă pe la 15 oct[ombrie].

Pe curînd, o scrisoare mai puţin... bibliografică.

Te îmbrăţişez cu dor,

Mircea

P.S. Te rog, sugerează-mi ce fel de noutăţi te interesează. După cum ştii, aici există aproape tot în ediţii *paperback*[1] şi ţi le pot trimite fără nici o bătaie de cap!

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, iunie 1990, nr. 6, p. 73.

---

[1] Broşat (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XVI

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

21 februarie 1972

Dragă Dinule,

Sînt acum sigur că cel puţin o scrisoare de-a mea s-a rătăcit pe drum. Mă bucur totuşi că ţi-au parvenit extrasele (*Coloana* etc.). Astăzi ţi-am trimis, cu poşta aeriană (şi recomandat!), nouă articole despre mine. (Alătur, pe fiţuică aparte, lista autorilor.) Mai sînt şi altele, dar nu dispun de dublete. Cea mai interesantă lucrare este o teză, recentă, de doctorat (la Vanderbilt University) a unui tînăr profesor de filozofie, Douglas M. Allen. Sper să se publice curînd.

În orice caz, aflînd acum că te interesează „ecourile“ activităţii mele, îţi voi trimite şi alte studii (nu şi articole şi recenzii, deşi unele dintre ele sînt interesante).

Îţi vorbeam, în scrisoarea din 20 dec[embrie], de nuvela pe care tocmai o terminasem, *Uniforme de general*, şi de care sînt foarte mulţumit. (Uneori, mă întreb dacă am făcut bine trecînd, în ultimii cincisprezece ani, literatura pe planul al doilea...) Ţi-o voi trimite îndată ce va apărea.

De curînd, am primit o scrisoare de la Dr. Fil. Mamardaşvili, vice-editor la *Voprosî filosofii*, cerîndu-mi un articol. *We are especially interested in your views on the problem of universals in the primitive (archaic) cultures and their role in the spiritual culture of mankind*[1].

M-am bucurat aflînd că direcţia revistei e la curent cu una dintre preocupările mele de căpetenie: structura gîndirii arhaice.

De cînd nu-ţi mai întîlnesc scrisul în revistele româneşti, lectura lor nu mă mai atrage; le răsfoiesc căscînd şi le arunc. Păcat!...

În cîteva zile vom avea aici invitaţii noştri, pe Marin Sorescu şi [Ştefan] Bănulescu, cu soţiile.

Te îmbrăţişăm amîndoi,

Christinel şi Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, iunie 1990, nr. 6, p. 74.

---

[1] Sîntem interesați în mod deosebit de opinia Dumneavoastră asupra problemei universaliilor în culturile primitive (arhaice) și asupra rolului lor în cultura spirituală a omenirii... (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XVII

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

8 mai 1972

Dragă Dinule,

Iartă-mă că-ți răspund atît de tîrziu. Am avut multe pe cap (și nu toate interesante). Dar a fost și un *intermezzo* mai luminos: zilele petrecute la Iowa City, oaspeți ai familiilor [Ștefan] Bănulescu și [Marin] Sorescu. Am vorbit tot timpul de poezie și artă și filozofie, și am discutat despre prietenii din țară. Iar astăzi mă pregătesc să ascult conferința lui C[onstantin] C. Giurescu[1] (am rugat pe cei de la istorie să-l invite). C. C. G. a sosit alaltăieri și de-atunci, de față fiind și atașatul cultural Căpățînă, am tot stat de vorbă despre tot ce n-am putut discuta treizeci și doi de ani. C. C. G. ne-a impresionat prin vigoarea și optimismul lui. Ne-a arătat ultima lui carte, în colaborare cu fiul său, noua *Istorie a românilor*. Editorial vorbind (căci altminteri nu o cunosc), majestuoasă.

Probabil că ai aflat deja ce aveam de adăugat la interviul lui A[drian] Păunescu. Într-o zi, voi publica textul integral. Cred că e interesant ca document autobiografic. Mă bucur totuși că nu a suprimat pasajele în care afirmam încrederea mea nețărmurită în viitorul culturii românești. Este partea esențială[2].

Ți-am trimis un număr din *Journal of Religion*, cuprinzînd două studii despre anumite aspecte ale operei mele de istoric al religiilor.

Ascultîndu-ți sugestia, am acceptat să se traducă *Amintiri* I și încă două capitole (India) (29–31), evident după ce am suprimat anumite pagini. Citind deunăzi traducerea, nu sînt convins că am făcut bine. Cartea era scrisă *exclusiv* pentru români, scrisă mai

ales ca o mărturie a acelor ani „beatifici“, între marile războaie. Ar trebui să pregătesc o cu totul altă versiune pentru cititorii străini. Ceea ce voi face, în orice caz, pentru volumele următoare. Aştept cu nerăbdare apariţia primului număr din *Ethnos*, cu nuvela mea, ca să ţi-o trimit.

De cîte ori stau îndelung de vorbă cu români din ţară — admiraţia şi dragostea mea pentru tine creşte şi mai mult!

Te îmbrăţişez cu dor,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, iulie 1990, nr. 7, p. 82.

---

[1] C. C. Giurescu (1901–1977), istoric român care a înlesnit plecarea din ţară a lui Mircea Eliade în aprilie 1940.

[2] Interviul luat de Adrian Păunescu lui Mircea Eliade a apărut integral în volumul *Sub semnul întrebării*, ediţia a II-a adăugită, Editura Cartea Românească, 1979, pp. 237–266.

XVIII

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

16 mai 1972

Dragă Dinule,

Inutil să-ţi mai spunem cît sîntem de fericiţi că s-a întîmplat minunea![1]

Nu putem pleca decît la 22 iunie, căci la 20 am o conferinţă anunţată de astă-toamnă. Rămînem trei săptămîni; trebuie să ne reîntoarcem pentru că în a doua jumătate a lui iulie sînt implicat într-un „program“ la Santa Barbara. Revenim la Paris la 1–2 septembrie şi stăm pînă la 15 oct[ombrie].

Deci (pare incredibil!...), pe curînd! Te îmbrăţişăm amîndoi,

Mircea şi Christinel

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, iulie 1990, nr. 7, p. 83.

---

[1] Constantin Noica îi scrisese lui Mircea Eliade că a primit paşaport, deci se vor putea întîlni.

XIX

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

29 august 1972

Dragă Dinule,

Poimîine, ne luăm zborul spre Paris — probabil că de aceea mă hotărăsc deodată să-ţi scriu. Parcă m-aş deştepta din vis! De cînd ne-am despărţit, în pragul casei Marianei [Parlier], am avut mereu impresia că ne vom reîntîlni a doua zi, cel mult a treia sau a patra zi, dar *curînd*, curînd de tot! De aceea mi se părea inutil să-ţi scriu. La ce bun, cînd vom sta de vorbă pe canapeaua din 4, place Charles Dullin, sau la cafeneaua din colţ, sau la Eugen [Ionescu], la Virgil [Ierunca], la Emil [Cioran]?...

Deocamdată deci, m-am deşteptat din vis. Vom vedea ce va urma mai tîrziu. De-abia acum, în preziua plecării, m-am învrednicit să-ţi trimit cartea poloneză (*Mit* etc.) şi cîteva articole (cele din *Nouvelles littéraires* şi [...][1] de anul trecut, pentru a vedea în ce sens cartea care ţi-a plăcut interesează pe „nespecialişti"; celălalt, din *Rel*[*igious*] *Studies*, încă nu l-am citit). Voi face copii fotografice după alte articole „populare" şi ţi le voi trimite în oct[ombrie].

La Santa Barbara, am petrecut două săptămîni admirabile, la *Center for the Study of Democratic Institutions*; simpozion despre *Evolution of Revolution*, unde m-am împrietenit cu [Roger] Garaudy şi l-am cunoscut bine pe Goldstüker. Ce oameni admirabili, cinstiţi şi sinceri! Garaudy a fost invitat la Buc[ureşti] la Congresul de „futurologie" şi se va duce ([în] sept[embrie]).

Încolo, am lucrat pe brînci la *opus magnum*. Am avut o criză de deznădejde numărînd paginile deja scrise. Peste şase sute, şi nu sînt decît la jumătatea vol[umului] I! Ţi-am spus, cred, că marea

mea ambiţie era să scriu această *Histoire universelle des idées religieuses* în circa 500-600 [de] pagini de tipar. Nu m-am învrednicit să „tai în carne vie", cum spunea Mişu, şi, lucrînd capitole vechi, redactînd notele de cursuri, n-am reuşit să „concentrez" după cum visam de atîţia ani. E drept, am „concentrat" vechile versiuni despre budism (care trecea[u] de 600 [de] pagini) în circa 150 [de] pag[ini] de maşină. Totuşi, voi fi silit să public două volume, înglobînd circa 1 000 [de] pagini de tipar — şi mă crezi că-mi vine să plîng mărturisindu-ţi asta? Care va să zică, „savantlîcul" m-a înfrînt şi de data asta (deşi cartea e scrisă simplu, aproape fără note — toată esenţa documentară fiind distribuită, în paragrafele respective, la sfîrşit). Aşadar, voi da drumul prin 1973-74 primului volum, *De l'âge de pierre à l'interdiction des Mystères d'Éleusis*, lăsînd restul pentru vol[umul al] II[-lea], care aş vrea să se încheie cu „zilele noastre", în fond precum Hegel, cu efortul propriei mele *anamnesis*, pregătind şi scriind această carte.

Aş fi cu adevărat nefericit dacă un accident, de orice natură, m-ar împiedica să duc la bun sfîrşit „cartea inimii mele"... (şi, cînd zic „accident", nu exagerez; simt cum „mă lasă memoria". Noroc că am — vorba lui Iorga — „munţi de note"...)

Voi regăsi la Paris ecourile vizitei tale şi voi avea din nou impresia că sîntem împreună.

Dar am de pe acum *certitudinea* că ne vom revedea curînd. În fond, sînt atîţia scriitori şi cărturari care se plimbă prin lume. Tu ai putea ţine cursuri şi conferinţe, şi în mai multe limbi. Sînt unii, scriitori iluştri, care nu ştiu nici măcar să ceară un pahar de apă, în nici o limbă...

Deci (pentru că trebuie să închei), pe curînd!

Christinel şi cu mine vă îmbrăţişăm pe amîndoi şi vă aşteptăm cu frăţească nerăbdare, oriunde v-aţi hotărî să colindaţi.

Al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, iulie 1990, nr. 7, pp. 83–84.

[1] Cuvînt ilizibil.

XX

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

1 oct[ombrie] 1972

Dragă Dinule,

Începem să ne pregătim de plecare. Ne înapoiem la Chicago la 5 oct[ombrie]. N-am apucat să fac mare lucru în aceste patru săptămîni de toamnă pariziană — în afară de revizuirea celor 720 [de] pagini din *Jurnal*, traduse de Luc Badesco. Am văzut mulţi români, mai mulţi ca altădată — şi poate datorită acestui lucru optimismul meu de totdeauna s-a cam clătinat... Dar sper că-mi voi recăpăta seninătatea la Chicago.

L-am văzut de două ori pe Paul Anghel[1]; i-am citit o bună parte din monografia *O istorie posibilă a literaturii române*, care mi se pare foarte interesantă şi plină de „deschideri“ noi. Sper să pot citi restul la Chicago, şi-i voi comunica impresiile. (Mi-au plăcut, de asemenea, *Teatrul* şi eseurile despre Brâncuşi etc.) Tot atît de încîntat am fost de întîlnirea cu Virgil Cândea (iar acum o jumătate de ceas l-am văzut pe fostul meu student, filozoful la a cărui publicaţie periodică mi se pare că ai colaborat).

Nu ştiu în ce măsură aş putea fi de folos la organizarea Institutului Oriental. În orice caz, îţi voi trimite de la Chicago cîteva sugestii. De o „colaborare“ nu poate fi vorba, ea implicînd condiţii inexistente şi irealizabile în viitorul apropiat. Important este însă ca Institutul *să se facă*. Voi, cei de acolo, obişnuiţi cu noile structuri, veţi şti cum să-l transformaţi într-un instrument valabil de muncă şi creaţie.

După cum îţi imaginezi, ai fost tot timpul prezent în discuţiile noastre, cu prietenii de aici şi cu cei din ţară. Sanda [Stolojan], Paul Anghel, [Virgil] Cândea[2] şi alţii ne-au adus veşti despre ultimele tale experienţe şi proiecte (cînd îl vei întîlni pe Anghel, roagă-l să nu scrie — aşa cum intenţiona — în legătură cu convorbirile noastre. Asemenea texte dau întotdeauna prilej la nesfîrşite *malentendus*[3]. Asigură-l însă că îi voi trimite de la Chicago nuvelele recente şi alte publicaţii).

Ca şi astă-vară, sper că ne vom putea reîntîlni undeva în Europa în 1973. Omagii afectuoase Marianei.

Te îmbrăţişăm cu mult dor, al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, iulie 1990, nr. 7, pp. 84–85.

---

[1] Paul Anghel — publicist, dramaturg şi romancier din grupul „protocroniştilor".

[2] Virgil Cândea (n. 1927), istoric român, autor al unor studii în domeniul istoriei culturii medievale şi moderne.

[3] Neînţelegeri (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

XXI

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

4 ianuarie 1973

Dragul nostru Dinu,

Christinel şi cu mine vă urăm un an nou aşa cum îl dorim cu toţii!... Şi iartă-mă că nu ţi-am mai scris din octombrie. Am suferit de o „fobie epistolară" de care abia anul acesta sper că m-am vindecat. (Ştiu că nu vei înţelege o asemenea alergie; nici eu n-am cunoscut-o, pînă în toamna asta.)

Alătur o scrisoare de prin 1957–58, pe care am regăsit-o deunăzi printre hîrtiile mele. Nu ţi-am expediat-o atunci, pentru că aflasem schimbarea de domiciliu[1]. Dar îmi închipui că te va amuza, citind-o cu o întîrziere de cincisprezece-şaisprezece ani!...

Mă interesez de posibilităţile de a avea un indianist român în campus. În primul rînd, aş profita *eu*...

Cu sau fără voia mea, sînt încontinuu în legătură cu „realităţile româneşti". Am terminat zilele trecute un articol despre căluşari, pentru *Festschrift* Theodor Gaster (băiatul cel mai mic al lui Moses, singurul, de altfel, care a mers pe urmele părintelui).

Mă apucasem să scriu despre colinde, dar nu primeam fotocopia studiului lui Al[exandru] Rosetti (din 1920!), pe care Profesorul mi-o făgăduise la Paris. (Mi-a parvenit doar acum cîteva zile.) Aşa că a trebuit să întrerup lucrul şi să trec de la „sărbătorile de iarnă" la cele de vară. Nu-mi pare rău: cu puţin noroc, voi putea dezvolta aceste două studii traducîndu-le în franţuzeşte şi, cînd se va tipări o nouă ediţie din *De Zalmoxis*..., le voi introduce sub forma a două noi capitole. (M-am *grăbit* publicînd cartea în 1970, necompletă — dar voiam ca măcar această ediţie preliminară să existe...)

Mă întristează — şi nu numai pe mine — absenţa scrisului tău în revistele din ţară. Citim rarele texte din *Steaua* cu emoţie şi bucurie. Dar de ce nu şi în alte reviste?

Nu cred că ţi-am trimis *Forgerons et alchimistes*, carte care merita s-o ai la îndemînă măcar pentru un capitol (*Alchimie et temporalité*). Dar ediţia franceză e epuizată. Flammarion nu vrea s-o cedeze, pentru retipărire, lui Payot, şi ezit să-ţi trimit una dintre traduceri, pentru că nu sînt faimoase. În orice caz, voi încerca s-o găsesc la Paris...

Un amănunt bibliografic, a cărui semnificaţie poate fi interpretată în diferite perspective: o ediţie japoneză publică în paisprezece volume *Selected Works*. Apăruseră deja vreo cinci-şase traduceri, dar japonezii vor să dispună de un *corpus* în regulă, cu prefeţe, comentarii, apendice savante. Păcat că nu citesc japoneza: aş fi văzut şi eu cum pot fi „ameliorat" şi completat!...

Dar văd că m-am întins la vorbă! Deci încă o dată, noroc şi sănătate. Vă îmbrăţişăm pe amîndoi,

Mircea şi Christinel

(care, în momentul acesta, acasă la noi, dactilografiază articolul despre căluşari...)

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, iulie 1990, nr. 7, pp. 85–87.

---

[1] Constantin Noica şi-a schimbat domiciliul..., fiind arestat.

XXII

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

21 aprilie 1973

Dragul nostru, Dinule,

N-am mai primit de mult nici o veste de la tine. Eu ţi-am scris ultima oară la 4 ianuarie, adăugînd în plic şi o scrisoare mai veche, pe care nu mai apucasem s-o trimit. Sper că ţi-au ajuns (din prostie, n-am fotocopiat decît scrisoarea din 4 ian[uarie], nu şi cealaltă. Am luat obiceiul să fotografiez anumite scrisori de cînd mi-am dat seama că-mi pierd memoria şi repet veşti şi comentarii deja comunicate...)

Tăcerea ta nu m-ar fi neliniştit dacă Barbu B[rezianu] nu mi-ar fi scris că ai fost suferind. De ce? Mai precis: ce s-a întîmplat? Sper că n-a fost nimic grav. Doar plictiseli inerente supravieţuirii noastre. Şi eu am fost plictisit, o parte din iarnă, de o stupidă gripă intestinală. Nu credeam că o asemenea prostie te poate diminua săptămîni de-a rîndul.

De la Paul Anghel, aflu doar că... nu te-a mai văzut de mult. Mi-a scris şi Gheorghe Anca[1], de la Roma (ce păcat că nu-l pot întîlni! dar nu sperăm să includem şi Italia în vacanţele noastre, împărţite, în principiu, între Finlanda şi Paris). Dar nici de la el n-am aflat veşti recente.

S-au întîmplat multe în ultima vreme (între altele, vizita unui personaj din romanul meu de tinereţe, roman pe care i l-a rezumat şi tradus, în parte, excelentul nostru indianist). Ţi le voi povesti altă dată. Acum, sînt dornic să aflu veşti de la tine. În ce mă priveşte, în afară de *opus magnum*, care înaintează, a trebuit să scriu diverse lucruri mai mult sau mai puţin interesante (un studiu de cincizeci [de] pagini pentru *Enciclopedia italiană* despre „religie" în care n-am făcut decît să reproduc fragmente din cărţile mele; un articol, acesta mai curios: *Eugène Ionesco et „la nostalgie du Paradis"* etc.).

Au apărut lucruri mărunte de şi despre mine. Aştept cîteva extrase, ca să ţi le trimit.

Deşi ar fi trebuit să mă învăţ minte, văd cu plăcere românii care trec prin USA. Zilele acestea, pe soţii Cezar Baltag şi soţii

Matei Călinescu. O excelentă impresie mi-a făcut Mircea Zaciu. Dar mă opresc aici. Pe tine şi pe Mariana, vă îmbrăţişăm cu mult dor,

Christinel şi Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, iulie 1990, nr. 7, pp. 86–87.

---

[1] Gheorghe Anca (n. 1944), poet, romancier, sanscritist.

XXIII

[Carte poştală ilustrată:
Notre-Dame et la Seine]

4 oct[ombrie 1973]

[Către Constantin Noica]

În ziua reîntoarcerii la Chicago, îţi trimitem aceste cîteva rînduri — grăbiţi, semne de prietenie, în speranţa că vei afla curînd veşti mai amănunţite.

Vă îmbrăţişăm pe amîndoi cu mult drag,

Christinel şi Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, iulie 1990, nr. 7, pp. 87.

XXIV

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

12 febr[uarie] 1974

Dragul nostru Dinu,

Nu mai încerc să mă scuz pentru lunga mea tăcere. Nici măcar nu ţi-am mulţumit pentru cărţile primite. Îţi mulţumim acum, Christinel şi cu mine. Ne bucurăm că îţi apar cărţile. (Eu nu te citesc decît în *Steaua*... Mai publici pe altundeva?)

Ţi-am urmat sfatul şi am lăsat lucrurile să se desfăşoare. Dar surprizele se ţin lanţ, din toate părţile. După apariţia personajului

M. în fosta mea cetate — nu mă mai miră nimic. Sergiu [Al-George] mi-a scris acum cîteva zile, încercînd să mă liniştească. Şi a reuşit!... Am auzit însă că mi s-a publicat un „articol" în *Revista de filozofie*. Habar n-aveam. Nici măcar nu m-au prevenit. (Îmi închipui că e vorba de un capitol din *Aspects du mythe*.) Nu m-am opus la publicarea *Iphigeniei* în *Manuscriptum*, deşi e vorba de un text marginal (şi care a fost, de altfel, multiplicat în 500 [de] exemplare încă de acum vreo douăzeci de ani).

[Cicerone] Poghirc m-a anunţat că am fost „proclamat" Preşedinte de onoare al Asociaţiei Orientaliştilor Români. Urmîndu-ţi sfatul, am acceptat şi această onoare. Dar toate acestea nu înseamnă mare lucru, cînd, dintre cele cincisprezece exemplare de presă trimise de Gallimard (*Fragments d'un journal*), n-a ajuns nici unul la destinaţie. L-am rugat să mai facă un nou serviciu de presă. Începînd cu doar patru persoane. Te afli şi tu pe listă. Vom vedea ce se întîmplă.

Primesc mereu cărţi din ţară. Atît de multe, încît nu mai ajung să le citesc. Voi mai încerca să-ţi trimit de aici, prin poştă aeriană, cîteva texte recente.

Christinel şi cu mine vă urăm un an nou plin de bucurii — şi vă îmbrăţişăm cu prietenie,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, iulie 1990, nr. 7, pp. 87–88.

XXV

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

10 martie 1974

Dragă Dinule,

Scrisoarea ta ne-a făcut, la amîndoi, aceeaşi plăcere, ca toate celelalte pagini, dense şi stenice, pe care mi le trimiţi.

La 12 feb[ruarie], am scris din nou [lui] Gallimard, cerînd să expedieze de urgenţă, *recomandat* şi, dacă se poate, prin avion, *Fragments d'un journal* — la cinci persoane, printre care te numărai, fireşte (şi Sergiu [Al-George], şi Al[exandru] Rosetti, şi Corina). Aştept rezultatul.

Cu aceeaşi sinceritate cu care m-ai obişnuit din liceu, îţi spun că nu mi-a făcut nici plăcere, nici onoare publicarea textului respectiv într-o revistă la care tu nu colaborezi. Mai ales că „textul" reprezintă, de fapt, cum prea bine spui, o lungă „notă bibliografică"[1]. Absenţa gînditorului C[onstantin] N[oica] şi prezenţa bibliografului M[ircea] E[liade] într-o revistă de filozofie întrec chiar absurda închipuire a unor *Convorbiri literare* interzise lui Titu Maiorescu şi lui Eminescu, dar la dispoziţia lui V. A. Ureche sau Gr. Tocilescu (amîndoi compilatori, dar de a doua mînă). În fond, avem de-a face cu o „învăluire tactică" de o anumită abilitate. Spuneţi că M[ircea] E[liade] e aşa şi pe dincolo? Uite aici „filozofia" lui; uite colo (*Manuscriptum*) „literatura" lui. Ce găsiţi aşa extraordinar?

Toate acestea ţi le spun cu o amărăciune care se transformă treptat în indiferenţă. Cît sînt *încă* în viaţă, nu se poate face nimic. După aceea, vom vedea... Eugen [Ionescu] şi Emil [Cioran] au înţeles asta demult, şi-au văzut de treabă — şi au ajuns mari scriitori francezi şi europeni. Eu mi-am „salvat" măcar creaţia extraliterară — dar cea mai bună parte din zestrea pe care mi-a dăruit-o Dumnezeu am îngropat-o, încăpăţînîndu-mă să rămîn ce-am fost: scriitor de limbă română.

Dacă..., dacă... dar, vorba lui Emil [Cioran]: n-a fost să fie!

Îţi voi trimite curînd ultimele texte publicate.

Te îmbrăţişăm amîndoi cu mult dor,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, august 1990, nr. 8, p. 80.

---

[1] În *Revista de filozofie* (an XX, 1973, noiembrie, nr. 11, pp. 1275–1293), a apărut *Istoria religiilor din 1912 pînă în zilele noastre.* Este vorba de tra-

ducerea parţială a capitolului al doilea din cartea lui Mircea Eliade *La nostalgie des origines* (*The Quest*), Editura Gallimard, 1971.

XXVI

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

9 mai 1974

Dragă Dinule,

Răspund pe loc scrisorii tale din 2 mai şi îmi cer, foarte sincer, iertare. Poate că ar fi fost mai prudent să las să mai treacă timpul (care, după cum bine ştim...). Dar vestea că Sergiu [Al-George] n-a primit volumul mi-a aţîţat din nou furia şi amărăciunea — şi simt că trebuie să răbufnesc (altminteri, cine ştie ce nevroză mă aşteaptă!). Încurajat de faptul că primisem confirmarea de la patru corespondenţi (e vorba, evident, *de a doua* expediţie a cărţilor), l-am rugat pe directorul serviciului de presă de la Gallimard să trimită încă la paisprezece-cincisprezece persoane recomandat şi, dacă se poate, prin avion. Exemplarele au fost expediate la sfîrşitul lui martie (exact între 19-21 martie), şi pînă azi n-au ajuns la nici una dintre adrese...

Cei de la Gallimard sînt furioşi (căci exemplarele n-au fost trimise înapoi) şi voiau să protesteze la nu ştiu ce organ internaţional al serviciului poştal. Evident, i-am rugat să nu facă nimic. Mi-au propus atunci să trimeată (*a treia oară!*) exemplarele prin valiza diplomatică — dar am refuzat cu energie. Nu voiam să fiu acuzat că introduc literatură etc. Dar sînt obosit de atîtea încercări inutile, corespondenţă şi telegrame cu Gallimard — şi amărît de publicitatea negativă pe care cei de la Gallimard au făcut-o şi continuă s-o facă, în *le tout Paris*[1].

Am fost, poate, naiv crezînd că pot face un „serviciu de presă" şi în România, dar m-aţi încurajat voi toţi. Rezultatul a fost că de atîtea luni nu fac decît să scriu scrisori desperate, în loc să stau de vorbă cu tine, despre tine şi despre cărţile tale (pe care le-am citit amîndoi şi despre care *trebuie* să-ţi scriu într-o zi).

Şi aceeaşi poveste s-a repetat cu toţi ceilalţi prieteni şi cunoscuţi din ţară. Şase luni pierdute — la vîrsta *mea*!... Dar acum am pus punct şi acestei „chestii", ca la atîtea altele, deschise sau întrevăzute după 1967...

Îţi mulţumesc pentru observaţiile în legătură cu lectura *Jurnalului*. Evident, ar fi trebuit să scriu o prefaţă (o voi face la versiunea engleză), în care să precizez că selecţiile reprezintă cam o cincime din *Jurnalul* propriu-zis şi mai puţin de 1/10 din *Caiete* (al căror interes autobiografic l-am descoperit doar de curînd. Le consideram „carnete de lucru", în timp ce ele alcătuiesc proiecte, „epistole", schiţe de nuvele şi romane abandonate, chiar lungi şi „pasionate" notaţii de vise etc.). Cînd voi găsi timp în anii viitori, voi încerca o selecţie şi din aceste *Caiete* (în bună parte, datate), la care voi adăuga fragmente din *Jurnalul* ultimilor ani (şi poate şi din *Jurnalele* Anglia–Portugalia, 1940–45; restul au rămas în ţară şi nu mai ştiu de urma lor; nu erau în lăzile cu manuscrise din strada Palade, transportate de tata prin 1945 la ei acasă). Dar nu mă voi putea ocupa de această treabă înainte de a pune la punct *Autobiografia* pentru cititorii străini. Harper mi-a cerut-o şi, de fapt, partea I e deja tradusă de cîţiva ani. Dar trebuie radical revizuită şi abreviată, căci o sumă de detalii interesante pentru români nu au „audienţă" printre străini. În plus, trebuie să refac părţile II–III (pînă la plecarea mea în Anglia), înainte de a le preda traducătorului. Sper să pun toate astea la punct în august la Palma de Mallorca. Aprilie şi mai au fost consacrate redactării a două conferinţe: John Nuveen Lecture, Univ[ersity] of Chicago (*The Witch and the Professor*) şi — închipuieşte-ţi — Freud Memorial Lecture, la Philadelphia (26 mai), unde voi vorbi despre *Occult and the Modern World*. Ţi le voi trimite îndată ce vor apărea. De obicei, refuz toate invitaţiile de conferinţe. Dar am avut să le scriu pe acestea, ca să completez volumul de eseuri pe care-l aşteaptă Univ[ersity] of Chicago Press. (Făgăduisem volumul pentru 1973, şi aici editorii sînt intransigenţi...) Studiul despre vrăjitorie te va interesa, pentru că arăt cît de *decisive* sînt documentele folclorice româneşti pentru înţelegerea fenomenului. În *Festschrift Gaster*, a[u] apărut *Notes on the Căluşari*, dar încă n-am primit ex-

trasele. De asemenea, aştept extrase din alte studii publicate; ţi le voi trimite, sper, înainte de plecarea la Paris (26 iunie).

Am văzut zilele trecute că [Dionisie] Pippidi a fost ales membru corespondent la British Academy, unde am fost ales şi eu, în 1970. Cel puţin, de data aceasta, e vorba de un *român*. Eu figurez, evident, printre *americani*...

Te îmbrăţişez cu mult dor,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, august 1990, nr. 8, pp. 81–82.

---

[1] Întregul Paris (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

XXVII

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

21 mai 1975

Dragul nostru Dinu,

Nici nu-mi vine să cred că nu ţi-am mai scris de aproape un an!... Şi nici nu înţeleg ce mi-a paralizat toate bunele intenţii — căci, de cîte ori nu mi-am spus: azi, trebuie să-i scriu lui Dinu. În sfîrşit, acum e prea tîrziu ca să-mi mai cer iertare... Îmi pare însă rău că îţi scriu într-o „etapă“ proastă (durează de vreo lună de zile), adică de fobie a corespondenţei.

De aceea, te rog să treci cu vederea prea prozaica şi pe repezeală întocmita şi — mi-e teamă — incompleta (în informaţii) pagină, pe scurt: nevoit fiind să împart primul tom din *Histoire*... în două volume, sper să duc manuscrisul primei părţi (circa 700 [de] pag[ini] dactilografiate) lui Payot pe la 20 iunie, cînd vom ajunge la Paris. Termin acum de pus la punct [ultimul?] dintre capitole. (Ce absurd! Căci vreo alte zece capitole sînt de mult corectate şi dactilografiate, dar le-am trecut în al doilea volum. Cu puţin

noroc, voi reuşi să pun la punct aceasta a doua parte înainte de Crăciun.) Nu ştiu dacă ţi-am trimis programul colocviului despre M[ircea] E[liade] ţinut la Universitatea din Santa Barbara, în noiembrie 1974. Dar ţi-am trimis — în dublu, *i.e.* şi pentru Sergiu [Al-George] — ultimele studii publicate. (Am expediat pachetul [cu] poşta aeriană la 22 aprilie.)

Ieri a luat sfîrşit trimestrul petrecut de tînărul sanscritist la Chicago. Îl voi revedea în Italia la vară. M-a ajutat, între altele, să-mi „aranjez" biblioteca, mi-a clasat corespondenţa din ultimii zece ani şi a dactilografiat o bună parte din bibliografie. Îi sînt foarte recunoscător.

Dinule, mai am mii de lucruri să-ţi spun, să te întreb etc. — dar închei aici. Sper să-ţi scriu din Paris mai pe îndelete. Christinel şi cu mine te îmbrăţişăm cu mult dor,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, august 1990, nr. 8, p. 82.

XXVIII

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

Paris 12 iulie 1975

Dragă Dinule,

Încep cam încurcat scrisoarea de faţă; pe de o parte, nu ştiu dacă ţi-au parvenit două scurte scrisori din Chicago (a doua din chiar ziua plecării, 12 iunie; o pagină entuziastă, reacţia „extatică" a primei lecturi a textului tău, în care apropierea de Hegel, deşi nemeritată, acordă scrierilor mele cea mai exaltată distincţie cu putinţă...); pe de altă parte, nu sînt încă sigur că descifrez exact noua ta adresă, aşa cum e scrisă pe plic: bloc OS–6... Măcar dacă scrisorile s-ar întoarce la Chicago cu indicaţia „adresantul necunoscut", aşa cum s-a întors pe vremuri *Myths and Symbols*...

Aici, la Paris, am recitit de două ori „Introducerea" ta. Sincer vorbind, nu credeam că e posibil să spui *atît de mult* şi atît de *profund*, în cîteva pagini. Ai situat încercările mele de a descifra creaţiile spirituale ale lumilor arhaice şi tradiţionale aşa cum n-a făcut-o nimeni pînă acum, aşa cum eu însumi, în cele mai „optimiste" momente, nu aş fi îndrăznit s-o fac. Inutil să-ţi mulţumesc, să-ţi spun cît îţi sînt de recunoscător.

Am impresia că judecata ta planează atît de sus, încît aproape că nu mai e vorba de mine... (Dar cît de puţin se poate spune într-o scrisoare! Numai tu ai marele talent de a scrie prietenilor cu aceeaşi forţă şi intensitate cu care ai redacta o pagină dintr-un tratat de filozofie...)

Ai auzit că se pregăteşte un *Cahier de l'Herne* despre mine? Ai accepta să publicăm versiunea franceză a „Introducerii"?[1] S-ar traduce aici — sau, dacă ai timp, ai dicta-o tu, cu nuanţele pe care le socoteşti necesare. În privinţa versiunii franceze a volumului, prietenii cu care am vorbit cred că şi-ar găsi uşor editorul. Eu nu sînt prea sigur — doar Payot cred că ar publica-o (sau Gallimard). Dar eu nu sînt bun judecător; mă mir într-una că se dau atîtea teze despre mine în USA şi, mai ales, că se va publica o carte în Olanda (dar în engleză) şi vreo alte două-trei, în Italia. Aşa că e bine să credem prietenii — şi s-o redactezi în franceză.

La 14 iulie, plecăm în Baleare. Îţi voi trimite adresa exactă. În orice caz, pe la 15–16 aug[ust] ne reîntoarcem la Paris şi rămînem pînă la începutul lui octombrie. Te îmbrăţişăm cu emoţie şi prietenie,

Mircea şi Christinel

P.S. Am aflat, din ţară, că ţi-a apărut cărţulia despre Eminescu.

(Adăugat cu cerneală roşie: „Ai să vezi din «Prefaţa» la vol[umul] I [din] *Histoire des idées relig*[*ieuses*], cît de precis ai intuit sensul hermeneuticii mele...")

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, august 1990, nr. 8, p. 83.

---

[1] „Introducerea" lui Noica despre Eliade va fi publicată în *Cahiers de l'Herne*, 1976, cu titlul *Hiérophanie de sacralité*, pp. 105–106.

XXIX

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

1 decembrie 1975

Dragă Dinule,

Am citit și recitit cu delicii *Eminescu*, pe care l-am găsit la Chicago. Deși cunoșteam unele pagini din revistele unde fuseseră tipărite, de abia acum, *în carte*, înțelesul tău îmi revelează adevărata dimensiune a lui Eminescu. Tot ce spui despre „Caiete", despre un *uomo universale*[1], despre Archaeus, fuior, neființă etc. m-au încîntat într-o măsură de care nu-ți poți da seama, pentru că tu trăiești aproape de aceste izvoare de viață și gînd românesc, în timp ce eu le descopăr arareori în publicațiile care-mi cad în mînă...

De la ultima scrisoare pe care ți-am trimis-o (de la Paris, început de octombrie), singurele vești pe care ți le pot da sînt în legătură cu cele două cărți. Am încheiat prima corectură la *Histoire des idées religieuses* I și la volumul de eseuri pe care-l publică Chicago Univ[ersity] Press (*Occultism, Witchraft and Cultural Fashions*). Amîndouă vor apărea la primăvară. Evident, ți le voi trimite pe amîndouă și sper să-ți ajungă. Mă deprimă însă incertitudinea corespondenței. Către sfîrșitul lui septembrie, i-am scris de la Paris lui Paul Anghel. Îl rugasem să dea o mînă de ajutor Corinei cînd se va reîntoarce la București (început de noiembrie) în legătură cu o mică problemă tehnic-domestică (o piesă de calorifer defectă, pe care C[orina] nu știe unde s-o cumpere sau cum s-o repare!). Pînă acum, nici un răspuns. I-am scris de asemenea lui Al[exandru] Rosetti, felicitîndu-l pentru cei optzeci de ani și mulțumindu-i pentru *Limba descîntecelor*. [Nici] el, care răspunde întotdeauna (chiar pe o carte de vizită), nu mi-a dat nici un semn.

Cum ţi-am mai spus, caietul *L'Herne* e în pregătire, dar întîrzie şi din cauza mea (n-am trimis încă bibliografia şi anumite texte — dar o voi face în curînd).

Lucrez acum la volumul al II-lea (*De Gautama Bouddha au triomphe du christianisme*). Cu puţin noroc, va fi gata la vară.

Christinel şi cu mine te îmbrăţişăm şi îţi urăm un an nou după vrerea ta,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, august 1990, nr. 8, pp. 83–84.

---

[1] Om universal (*lb. it.*) (*n. ed.*).

XXX

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

14 ianuarie 1976

Dragă Dinule,

An nou fericit! — şi mulţumiri pentru scrisoarea din 17 dec[embrie]. Şi, mai ales, mulţumiri pentru articolele din *Săptămîna* (pe care mi le tot trimit prieteni şi necunoscuţi din ţară).

Sînt însă dezamăgit că scrisorile mele ajung atît de greu. Ţi-am scris din Paris şi de aici (la 6 dec[embrie], în aceeaşi zi cînd i-am răspuns lui Dan Zamfirescu); am impresia că nu ţi-au ajuns. Gîndul că scriu ca să fiu aruncat la coş de alţii mă paralizează. Aşa cum mă plîngeam şi în scrisoarea din 6 dec[embrie], aceeaşi imposibilitate de a comunica şi cu Al[exandru] Rosetti, Paul Anghel, Sergiu Al-George.

Primul volum din *Histoire des idées* apare în aprilie. Payot ţi-l va trimite recomandat.

Aş avea atîtea altele de spus!... Poate, cînd se vor restabili legăturile...

Te îmbrăţişez cu dor,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, p. 70.

XXXI

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

5 feb[ruarie] 1976

Dragă Dinule,

În sfîrşit, ai primit măcar una dintre scrisorile mele! (Ultima am trimis-o la 12 ian[uarie].) Îţi mulţumesc pentru scrisoarea din 19 ian[uarie] şi pentru tot ce-mi spui despre 1990; sînt de perfect acord cu tine.

Privitor la ce-i scriam lui D[an] Z[amfirescu], a intervenit recent o modificare a planului: devenit peste noapte proprietar al apartamentului din place Charles Dullin, familia şi prietenii mi-au sugerat crearea unei „Maison M[ircea] E[liade]“, în care să fie adunate bibliotecile, corespondenţa şi manuscrisele din străinătate, rămînînd ca manuscrisele, corespondenţa şi cărţile azi în păstrarea Corinei să fie dăruite Bibliotecii Academiei Române. (Evident, la Bucureşti se găsesc manuscrisele primelor cărţi în româneşte şi o enormă arhivă cu articole, recenzii, scrisori, note etc.) Aşa că „publicitatea“ frazei *en question*[1] nu mai are rost[2]...

În cîteva zile, zburăm la Paris. Sorbona mi-a făcut marea onoare de a-mi decerna un doctorat *h*[*onoris*] *c*[*ausa*]. (Mai potrivit ar fi fost să ţi-l dea ţie, pentru că tu *faci* filozofie. Eu sînt, deocamdată, în faza literar-culturală... Ce-o fi mai tîrziu, vom vedea...)

Sper să-ţi ajungă, fără întîrziere, cele două cărţi. Te voi anunţa, precizînd data cînd ţi-au fost trimise de edituri.

Te îmbrăţişez cu recunoştinţă şi foarte mult dor,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 70–71

---

[1] În chestiune (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

[2] Fraza *en question* din scrisoarea lui Mircea Eliade către Dan Zamfirescu (din 8 decembrie 1975) e următoarea: „În pofida aparenţelor, aparţin culturii româneşti. De aceea, într-o zi (pe care o doresc cît mai îndepărtată), bibliotecile mele din Paris şi Chicago, cele cinci mii de pagini ale *Jurnalului*, manuscrisele lucrărilor neterminate, toate hîrtiile şi întreaga corespondenţă (cu Papini, Jung, Ortega şi zecile de orientalişti din două continente) vor lua drumul Bibliotecii Academiei Române...

XXXII

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

26 febr[ruarie] 1976

Dragă Dinule,

M-am întors aseară şi am găsit scrisoarea ta din 6 februarie. Cele două săptămîni la Paris m-au încîntat, dar şi obosit. Şedinţa solemnă din amfiteatrul Richelieu, alături de Yehudi Menuhin şi Sir Alexander Heath şi atîţia alţi savanţi streini şi francezi, a avut (cum spunea Argintescu[1]) „mult farmec" pentru mine şi o melancolică satisfacţie. (Am aflat că de mai mulţi ani fusesem propus, dar majoritatea colegilor mei de la Sorbona socoteau că, venind atît de tîrziu, eu voi refuza acest doctorat *h*[*onoris*] *c*[*ausa*]. Ce puţin se cunosc „savanţii" între ei!...)

Am văzut toţi prietenii şi îţi închipui cît am stat de vorbă! Am văzut şi editorii, Payot îţi va trimite vol[umul] I din *Histoire des idées* pe la începutul lui aprilie, îndată ce apare. Am precizat: recomandat. Sper să-ţi parvină.

Mi-au scris Mircea Handoca şi N. Al. Toscani în legătură cu *Coloana*. Le-am răspuns tot astăzi, explicîndu-le de ce nu-mi pot

da consimţămîntul: piesa e „ratată" (e, de fapt, o „piesă de citit"), şi nu vreau să trec în ochii spectatorilor care nu mă cunosc ceea ce nu sînt: autorul unei piese ratate. Dar, optimist cum sînt, nu pierd speranţa că lucrurile se vor schimba, cel puţin în ceea ce priveşte opera mea literară.

...Am atîtea alte lucruri, *importante* şi *semnificative*, să-ţi spun, dar se întîmplă ca scrisorile mele să fie confiscate de mărunţişuri.

Te îmbrăţişez cu dor, al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, p. 71.

---

[1] Nicolae Argintescu-Amza — publicist şi critic de artă, prieten în tinereţe cu Mircea Eliade.

XXXIII

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

3 mai 1976

Dragă Dinule,

Am primit mai demult scrisoarea ta din 14 martie, precum şi cele două cărţi. „Introducerea" la Kant–Eminescu m-a încîntat. Cîte lumini nebănuite descoperi de cîţiva ani în opera şi truda marelui nostru *founding father*[1]! Am citit şi o parte din „introducerile" la Platon II. Poate te hotărăşti într-o zi să le aduni în volum şi, mai ales, să le traduci în englezeşte. Comparam exegeza ta cu analizele lui Guthrig în al IV-lea volum din *A History of Greek Philosophy*. Ce spui tu în două, trei pagini — lui îi trebuie cincizeci. (Şi iarăşi mă gîndeam la destinul culturilor aşa-zise „minore": sînt „minore" pentru că creaţiile lor nu circulă la nivelul şi în *tempo*-ul celor exprimate în limbi accesibile.)

Optimist cum sînt, sper că ţi-au parvenit volumele de la Chicago U[niversity] Press şi de la Payot; primul a fost expediat (poş-

ta aeriană) pe la 15 aprilie; al doilea, o săptămînă mai tîrziu. Pe lista de presă a lui Payot, am pus cam douăzeci de adrese în România. Dacă nici de data asta volumele nu ajung la destinaţie, renunţ să mai expediez cărţi în ţară. Mă voi consola cu gîndul că vor ajunge, toate, după moartea mea...

Aştept deci confirmarea ca să-ţi trimit un *M*[*ircea*] *E*[*liade*] *Reader*, în două volume, apărut de curînd. A fost alcătuit de doi profesori universitari (unul mi-a fost elev), şi e foarte util, pentru că prezintă texte alese despre diferite probleme: mit, simbol, timp etc.

Sper că *Histoire* I nu te va dezamăgi prea mult. Adevărul este că această carte îşi dezvăluie sensul în ultimele capitole ale ultimului volum.

Christinel şi cu mine te îmbrăţişăm cu dor,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, p. 72.

[1] Părinte fondator (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXXIV

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

31 mai 1976

Dragă Dinule,

Sînt fericit că ţi-au parvenit cele două volume. Asta mă încurajează să expediez, prin avion, *M*[*ircea*] *E*[*liade*] *Reader* I–II, apărut de curînd. Este, cum se spune, o „lucrare utilă“, editorii au adunat texte din toate publicaţiile anterioare şi le-au comentat pe înţelesul studenţilor.

Probabil că ai primit, de la Maitreyi Devi, *Ut does not die*. E povestea din 1930, cu prelungirile recente (dar nu ştiu de ce-i spune „roman“; eu n-am citit-o, mi-a rezumat-o Christinel). În orice caz, ce destin ciudat: o întîlnire şi două romane — la treizeci şi trei

de ani distanţă! Foarte probabil, va fi tradus în româneşte (o *ast-fel* de carte, care nu mă flatează, poate fi publicată...)

La 15 iunie, plecăm spre Paris, cu scurte opriri la Washington şi New York.

Îţi urăm vacanţă *adevărată* — şi te îmbrăţişăm cu dor,

Mircea şi Christinel

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 72–73.

XXXV

4, place Charles Dullin
Paris 18e
20 aug[ust] 1976

Dragă Dinule,

Este de necrezut că am lăsat fără răspuns admirabilele tale scrisori din 23 iunie şi 18 iulie. Marea mea slăbiciune: nu îndrăznesc să-ţi scriu (şi nici lui Emil [Cioran], şi nici altor prieteni) decît cînd mă „simt în formă". Or, momentele acestea privilegiate sînt din ce în ce mai rare...

Mă bucură mult ultimele veşti. Nu pot crede că *Histoire* I sau *Traité* ar putea fi traduse, dar chiar „zvonul" acesta mă încîntă. Despre *Histoire*, au scris G[eorges] Dumézil (*Le Monde*, 17/7), Paul Ricœur (*Les Nouvelles littéraires*, 19/8) şi Robert Kanters (*Le Figaro*, 15/8). Cu vreo ocazie, am să-ţi trimit articolele „importante" nu atît prin conţinutul lor, cît prin numele autorilor şi periodicele unde au apărut.

La Chicago, am să încerc traducerea cîtorva capitole din cartea lui Sergiu [Al-George], pe care le-aş publica în reviste bune (nu numaidecît de „specialitate"). Am o traducătoare excelentă, originară din Braşov, doctor în filozofie (specialitatea Newton şi

filozofia ştiinţifică). Tot la ea mă gîndeam şi în ceea ce te priveşte (dar trebuie să-mi indici textele...)

Ca şi în ultimii doi ani, am petrecut o lună (iulie) la Puerto de Andraitx, Mallorca. Singurul loc unde „vacanţa" este tot atît de perfectă cît şi posibilitatea de a lucra. Întors la Paris, am scris o *novella*, ca să prind puteri (nu ca Antaios, atingînd pămîntul), regăsind fîntînile imaginaţiei... Poate pentru acelaşi motiv vom petrece cincisprezece zile în Egipt (5–20 sept[embrie]) într-o „excursie organizată", împreună cu soţii Ricœur...

Vol[umul al] II[-lea] este în parte „sub tipar", în parte „în lucru", două capitole importante (China, epoca helenistică) trebuiesc rescrise pentru a nu falsifica, prin masivitatea lor iniţială, perspectiva acestei (cum spunea [Georges] Dumézil) *Légende des siècles* la care m-am înhămat. Cu puţin noroc, volumul [al] II[-lea] va apărea la primăvară. (Dar, cum ţi-am mai spus, *pe mine* mă interesează acum mai ales vol[umul al] III[-lea])...

La începutul lui oct[ombrie], ne reîntoarcem la Chicago. Din fericire, voi ţine numai un seminar pentru doctoranzi, aşa că mă voi putea consacra lucrului. Vom reveni în Europa pe la 10-12 dec[embrie], ca să-mi ţin... discursul de recepţie la Academia Belgiană, evocînd pe Marthe Bibesco. După exact douăzeci de ani, vom petrece Sărbătorile la Paris. Îţi voi trimite, de aici, un volum de nuvele, tipărit în Spania. Asta, p[entru] a reconfirma mărturisirea mea: eu rămîn ce-am fost, scriitor român...

Şi un detaliu amuzant: nepotul nostru, Jean Perlea, ca să-mi facă o „surpriză şi o plăcere", şi-a înscris la comandatura portului Marsilia splendida lui barcă-automobil sub numele „Maitreyi"... Am avut-o sub ochi o lună întreagă la Puerto de Andraitx...

Te îmbrăţişăm cu dor,

Mircea şi Christinel

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 73–74.

XXXVI

Paris, 27 dec[embrie] 1976

Dragă Dinule,

[Îţi scriu] aceste cîteva rînduri ca să-ţi spun că sîntem încă la Paris, unde am primit, retransmisă de la Chicago, scrisoarea ta din 20 noiembrie (ne-am amînat plecarea din cauza bolii lui Sibylle, sora lui C[hristinel]: recrudescenţa cancerului operat acum aproape doi ani). Eu voi pleca, singur, la Chicago la 3 ianuarie. Abia aştept să-ţi citesc interpretarea basmului: (Ce curios! Acum cîteva zile, am terminat o *novella* — 120 [de] p[agini] dact[ilografiate] — care în româneşte va purta acelaşi titlu: *Tinereţe fără bătrîneţe...*)

Voi încerca să-ţi găsesc un bun traducător — fie braşoveanca noastră, fie un altul.

Voi reveni la Paris la 10 feb[ruarie] pentru Academia din Belgia, şi voi rămîne vreo zece zile. Vei primi volumul de nuvele (dar apariţia întîrzie: martie). Cu vreo ocazie, voi încerca să-ţi trimit *novella* mea de aici.

O scrisoare mai lungă de la Chicago.

Christinel şi cu mine îţi urăm un an nou fericit şi te îmbrăţişăm cu mult dor,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, p. 74.

XXXVII

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

13 februarie 1977

Dragă Dinule,

De-abia azi mă învrednicesc să-ţi scriu — şi încă nu mi-am făcut bagajul pentru avionul care mă va duce, mîine, la Paris. Christinel a plecat deja de cincisprezece zile (Sibylle e din ce în

ce mai rău). Plecarea mea este şi în legătură cu discursul de recepţie la Academia Belgiană, pe care îl voi ţine la 19 febr[uarie]. Datorită bolii cumnatei mele, nu ştiu încă data reîntoarcerii. Sper, pe la 15 martie.

Am citit cu o *deosebită* încîntare eseul tău despre *Tinereţe fără bătrîneţe*. Din păcate, braşoveanca noastră, de curînd căsătorită, a plecat în California. I-am expediat o fotocopie a textului. Mi-a răspuns că „e prea greu" pentru ea, că „nu înţelege" întotdeauna — iar cînd înţelege nu ştie cum să traducă... Voi încerca cu alţi eventuali traducători. Adevărul este că limbajul tău filozofic „trece" anevoie într-o altă limbă (cf. Heidegger). Trebuie ca cineva să recreeze un limbaj filozofic în englezeşte plecînd nu de la sintaxa lui Hegel şi Heidegger — ci de la *tine*, i.e. de la cartea ta despre terminologia filozofică românească şi de la comentariile la Eminescu.

În orice caz, textul este excepţional, şi ar trebui tradus în broşură, ca să circule printre români şi românizanţi. (Fotocopiile nu sînt prea reuşite; hîrtia e cenuşie şi tipografia prea compactă.)

Îţi voi mai scrie din Paris.

Te îmbrăţişez cu dor, al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 74–75.

XXXVIII

Paris, 14 sept[embrie] 1977

Dragă Dinule,

Ca de obicei, îţi scriu stînjenit şi „complexat"!

Voiam să-ţi scris de astă-iarnă (sau astă-primăvară?), cînd am citit admirabilul *tău* (căci aşa este: numai tu l-ai putut vedea şi cîntări aşa cum ai făcut-o) *Goethe*. Mă bucur mult că va fi publicat de Suhrkamp; am cîţiva prieteni buni, goetheeni (mai ales, Eric

Heller). Singurele pagini unde îmi vine greu să te urmez sînt cele în care subliniezi sărăcia filozofică a lui Goethe şi sînt pagini esenţiale pentru biografia ta spirituală, căci scriitorul înţelege cum judecă un gînditor convins (pe bună dreptate?) de primatul filozofiei...

Iartă-mi grafia imposibilă; sufăr de cîtva timp de „crampa scriitorului“ (de fapt, o criză arthritică la încheietura mîinii drepte; dar cîteva injecţii cu „Cortivezol“ o va lecui — cel puţin aşa m-a asigurat rheumatologul...)

Ai fost cel dintîi din ţară care mi-ai scris despre pierderea lui Sibylle. Cînd scriai tu, era în comă. S-a prăpădit în ziua cînd am primit scrisoarea. Biata Sibylle, sora noastră cea mai mică, a suferit un an încheiat noul tratament chimic care-i transformase trupul într-o rană. Fără această chimioterapie, s-ar fi prăpădit în cîteva luni, probabil (spun ceilalţi cancerologi) fără tortură...

Probabil că ştii: aproape tot „anul şcolar“ 1976–77 am fost la Paris. Din fericire, nu anunţasem nici un curs. Anul acesta însă, vreau să ţin un lung seminar (două trimestre) despre istoria metodologiei, de la Max Müller la Van der Leeuw şi [Claude] Lévi-Strauss. De aceea ne înapoiem la Chicago pe la începutul lui oct[ombrie]. De aceea nu voi putea reveni în noiembrie ca să te reîntîlnesc — şi nici nu bănuieşti cu cîtă tristeţe scriu rîndurile acestea...

Vom reveni însă la primăvară. Şi, dacă „ai rupt gheaţa“ în noiembrie 1977, poate o mai rupi şi în 1978...

Îţi voi trimite de la Chicago articole şi studii critice şi un complement de bibliografie. *L'Herne* va apărea prin noiembrie-dec[embrie]. Articolul tău a trecut cu bine proba traducerii (dar m-am convins că eşti mai greu de tradus decît [Lucian] Blaga...). Inutil să-ţi anunţ alte cărţi despre mine (Allan Douglas, [Ioan Petru] Culianu). Ţi le voi trimite îndată ce vor apărea (noiembrie-febr[uarie] 1978). Şi, mai ales, *Entretiens avec M*[*ircea*] *E*[*liade*] — în primăvară. Am acceptat această „experienţă“ (a magnetofonului) pentru că m-au asigurat că pot corecta şi înlocui oricîte pagini aş dori.

Cum ţi-am mai spus, în faţa „aparatului“ (*orice* fel de aparat) nu mai pot gîndi, nu-mi găsesc cuvintele (în *nici o limbă!*) şi puţinele fraze coerente pe care izbutesc să le termin sînt de o deprimantă banalitate...

Cutremurul ne-a amuţit şi pe noi, cei de departe. Multă vreme, n-am putut scrie nici unui prieten sau cititor necunoscut din ţară. Am fost surprins — şi, evident, fericit — că s-au găsit cîţiva „admiratori“ (D[umitru] Micu, V[irgil] Cîndea etc. care mi-au telegrafiat la Chicago, de 9 martie). Cine se mai putea gîndi la un septuagenar patru-cinci zile după un asemenea dezastru?... Am fost, de asemenea, surprins că au mai putut apărea cîteva articole...

Datorită crizei declanşate, în sept[embrie] 1976, de agravarea bolii lui Sibylle, punerea la punct a ultimelor capitole din *Histoire* II a întîrziat cu şase-şapte luni. Tipograful aşteaptă, editorul se impacientează (şpaltele mi-au fost trimise astă-primăvară...) — dar nu pot face nimic mai mult.

Te îmbrăţişăm amîndoi şi-ţi urăm să te reîntorci cît mai curînd,

Mircea şi Christinel

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 75–76.

XXXIX

Paris, 17 iulie 1978

Dragă Dinule,

Mă învrednicesc să-ţi scriu abia după trei săptămîni de la sosirea noastră aici. Inutil să identific cauzele: apariţia provocată de schimbarea orarului, dezamăgirile inevitabile oricărei întoarceri etc. etc.

Între alte noutăţi: am cunoscut-o pe Renate la Mariana; era şi Simina Noica. O seară admirabilă. Aşa cum mi-ai scris, Renate este o femeie admirabilă. Ne vom revedea pe la mijlocul lui septembrie, la Frankfurt.

C[onstantin] Tacou mi-a arătat scrisoarea în care făceai aluzie la *Histoire*... I. Ai toată dreptatea să fii oarecum dezamăgit; tu te aşteptai la o filozofie a religiilor, şi eu am dat la iveală un manual de istorie (complement la morfologia prezentată în *Traité*...).

Dragă Dinule, continuu scrisoarea la 1 august! Ne-am întors alaltăieri de la Ceresy, unde am asistat la o parte din decada *Imaginaire et imagination.*

Am un milion de lucruri de spus şi de întrebat şi nu ştiu de unde să încep. Venirea ta la Paris a provocat fel de fel de reacţii. Nici nu înţeleg cum s-au petrecut lucrurile. În anumite cazuri, îţi dau dreptate; nici eu, nici Emil [Cioran] n-am făcut nimic pentru promovarea operei tale în Occident (e drept, intervenţia noastră implica anumite riscuri pentru tine...). Aştept cu nerăbdare să citesc scrisorile pe care mi le-ai trimis. Dar, pînă acum, persoana care le ţine nu dă semn de viaţă.

În altă ordine de idei, mi se tot spune că sînt lăudat în reviste etc. — dar sora mea Cornelia Alexandrescu, str. Sublocotenent Stăniloiu nr. 7, nu izbuteşte să capete paşaport (deşi i-am trimis taxa de cincizeci de dolari încă de la Chicago), să ne întîlnim aici, la Paris, şi să decidem soarta bibliotecii şi „arhivei" mele de la Bucureşti.

Prefer să întrerup aici scrisoarea!... Am să revin în cîteva zile, din sudul Franţei, unde ne ducem să ne odihnim o săptămînă.

Te îmbrăţişăm amîndoi cu dor,

Mircea şi Christinel

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 76–77.

XL

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

27 noiembrie 1978

Dragă Dinule,

Nici nu bănuieşti cîte scrisori am început şi pe care nu le-am încheiat (din multe şi diferite motive), atît la Paris, cît şi aici, după 20 oct[ombrie].

Astăzi însă, punînd la punct notele din iunie-iulie 1972, cînd ne-am reîntîlnit la Paris după treizeci de ani (pentru un nou volum de *Fragments d'un journal*), m-am hotărît să-ţi scriu, cu sau fără „inspiraţie". Vreau să-ţi confirm primirea ultimei scrisori şi a telegramei colective şi să-ţi mulţumesc pentru tot ce-mi spui. Am vorbit cu Emil [Cioran] şi cred că i-a trecut iritarea provocată de nu mai ştiu ce termen ambiguu.

Cazul lui Eugen [Ionescu] e diferit, pentru că dintotdeauna au existat între voi tensiuni sau *malentendus*[1]...

De altfel Eugen nu prea s-a simţit bine cu sănătatea, şi uneori se abandonează tristeţii.

Nu ştiu dacă ţi-am scris despre întîlnirea cu Renata, la Frankfurt, sfîrşit de septembrie.

Şi mie, şi lui Emil [Cioran][2] ne place din ce în ce mai mult această uluitoare fiinţă.

Am înţeles însă că traducerea cărţii despre Goethe nu este încă încheiată. Adaugi alte noi capitole? Sînt foarte nerăbdător s-o văd publicată în germană, ca s-o pot comunica unui bun prieten, germanist şi goethean, Eric Heller.

Sper că nu te va dezamăgi prea mult *Histoire* II. Repet, cartea nu este o „filozofare despre istoria religiilor". Dacă voi avea ceva de spus în această privinţă, nu voi putea spune decît în ultimele capitole, cînd voi încerca să prezint (şi să înţeleg!) crizele care au condus la desacralizarea masivă a culturilor occidentale şi orientale în sec[olul al] XX[-lea].

Sper că-ţi va plăcea mai mult *L'Épreuve du labyrinthe*, pentru că este, în fond, o mărturisire destul de personală, care anticipează *Autobiografia*. Streinii care au citit-o (adică nu numai francezi, ci şi cîţiva americani) au găsit-o pasionantă; mi-au mărturisit că discuţiile cu Rocquet i-au ajutat să „mă vadă" în întregime. (După cum bănuieşti, mulţi cititori americani nu înţeleg rostul „literaturii" în producţia mea...)

Am scris ieri o scurtă prefaţă pentru traducerea românească a cărţii *De Zalmoxis à Gengis Khan*. Sper că măcar această lucrare va putea apărea în ţară. Prefaţa te va interesa prin ceea ce anunţă: o serie de mici monografii despre etnologia şi folclorul religios

român, situate în perspectiva unei istorii universale a religiilor (adică un laborator pentru multe capitole din volumul [al] III[-lea]).

La Paris, astă-vară, am aflat că [Duiliu] Sfinţescu posedă mai multe „scrisori deschise“, dintre care una adresată mie. Dar n-am putut intra în posesia acestei scrisori.

M-am bucurat citind elogiul pe care-l aduce Pompiliu Marcea *Sentimentului românesc al ființei* în *Luceafărul* (trimis de Paul Anghel). Este desigur cartea care mi-a plăcut şi m-a „tulburat“ mai mult din tot ce-am citit în ultimii ani. De ce nu pregăteşti o versiune franceză?

Dragă Dinule, Christinel şi cu mine te îmbrăţişăm cu mult dor şi-ţi urăm numai bine.

Al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 77–78.

---

[1] Neînţelegeri (*lb. fr.*) (*n. ed.*).
[2] Lectură incertă.

XLI

Carte poştală ilustrată:
Convento de Santa Clara
Volcan de Agua
Antigua Guatemala

Mr. C[onstantin] Noica
Str. Drumul Taberei 66, ap. 56
77388 Bucureşti
R[epublica] S[ocialistă] Romania

Guatemala City, 2 ianuarie 1979

Dragă Dinule, îţi urăm un an nou fericit — şi-ţi mulţumim pentru admirabila scrisoare din 16 noiembrie, pe care am purtat-o trei

săptămîni, printre ruini, jungle și turiști, tot sperînd că-ți voi putea răspunde „pe îndelete". [O] voi face la Chicago.

Te îmbrățișează

Christinel și Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, p. 78.

XLII

30 iunie 1979, Paris

Dragul nostru, Dinule,

A trecut atîta timp de cînd nu ți-am mai scris, încît nici nu știu de unde să încep! Voiam să-ți trimit prefața la traducerea *De Zalmoxis*..., ca să vezi în ce direcție intenționez să completez cercetările asupra culturii tradiționale românești — dar din ultima ta scrisoare (20 iunie) aflu că ai citit-o deja. Sper că volumul va apărea în timp util. (Au apărut de curînd traducerea grecească a *Șamanismului* și, îmi spune Payot, traducerea sîrbocroată din *Histoire* I. Curios: grecii traduc acum *Traité* și *Le Yoga*. Polonezii *Le Yoga*, iar cehii *Le Mythe de l'éternel retour*.)

Mă bucur mult că ți-au plăcut nuvelele. Cele mai recente — două mici romane — sînt încă inedite în limba în care au fost scrise. *Der Hundertjährige* (1976) a apărut în Bibliothek Suhrkamp, iar *Nouăsprezece trandafiri* (terminat în februarie și care îmi place cel mai mult!) se traduce acum în franceză. (Dar mi-e teamă de *dumping*, căci numai Gallimard are în lucru *Autobiografia* I [1907–1937] și o selecție de nuvele, așteptînd ca Marie-France [Ionescu] să termine a doua selecție din *Jurnal*.)

Nu înțeleg de ce-am notat aceste informații oarecum pur bibliografice — în loc să-ți vorbesc de anumite probleme care-mi stau la inimă... Întîi și întîi, ce se întîmplă cu traducerea germană a lui Goethe? Renate îmi spunea în sept[embrie] 1978 (?) că e aproape gata, că va intra curînd sub tipar. Al doilea: am recitit as-

tă-iarnă ultima ta carte, şi am aflat de curînd că s-au ivit nedumeriri şi critici printre colegii tăi întru filozofie. Lucrul mă tulbură: aveam impresia că filozofînd, aşa cum faci tu în ultimii zece-doisprezece ani, pe temeiul realităţilor româneşti şi ţinînd seama, de asemenea, de imperativele momentului istoric, ai creat un „model“ cu adevărat exemplar: nu numai *nou* şi *fecund*, dar şi *invulnerabil* faţă de conjunctură şi oscilaţii...

În ceea ce mă priveşte, cred că de foarte mulţi ani „m-am preferat pe mine“ (ca să folosesc admirabila ta formulă) pentru simplul motiv că alţii, uitîndu-se pe sine, îşi împlineau datoria mult mai bine decît aş fi reuşit s-o împlinesc eu. N-am renunţat la acest egocentrism decît în cazuri-limită, cînd speram că un istoric al „religiilor“ poate fi de ajutor...

Sperasem că ne vom întîlni vara aceasta, dar Mariana mi-a spus că ai renunţat la călătoria proiectată. Am fi avut atîtea de discutat!... Mă nelinişteşte tot mai mult bănuiala că am început prea tîrziu redactarea „trilogiei“ *Histoire* şi că, dacă nu voi reuşi să scriu ultimele capitole, lucrarea ar putea părea ceea ce nu este decît *în parte*: un manual de istorie a religiilor. Poate că, în loc să scriu acum despre concepţiile religioase ale slavilor şi Amerindienilor sau despre Japonia şi Tibet — ar trebui să mă concentrez asupra finalului (să zicem, de cînd s-a constituit ist[oria] rel[igiilor] ca disciplină, *încă* nu autonomă, ci ca instrument dialectic la îndemîna misionarilor, antropologilor, ideologilor, psihologilor...). Sper totuşi că soarta îmi va fi, şi de data aceasta, favorabilă. (Aşa cum a fost cu Georges Dumézil, ales la Academie la optzeci şi unu de ani şi recunoscut, *acum*, de toată lumea; el, care era contestat sau de-a dreptul ignorat pînă mai acum cinci-şase ani...)

Mă întrebai cît timp voi mai rămîne la Chicago (unde, ca în toate universităţile americane, profesorii sînt pensionaţi la şaizeci şi cinci de ani). Iată situaţia: *ei* nu vor să-mi dea drumul, iar *eu* accept această încăpăţînare, pentru că numai în preajma unei biblioteci uriaşe pot epuiza documentaţia în cîteva ceasuri sau cîteva zile. (La Paris, de la Musée Guimet la Musée des Hommes etc. — metrou, orare fixe etc.) Din fericire, ţin ce cursuri vreau. (În 1957, am acceptat contractul numai cu condiţia să ţin un curs şi un seminar timp de cinci luni.) De cîţiva ani, activitatea mea

didactică se reduce la un *Joint-Seminar*[1] săptămînal de trei ore (7–10 seara) cu un tînăr coleg (fost elev al meu) sau cu un orientalist. Anul acesta, bunăoară, împreună cu o tînără colegă sanscritistă, Wendy O'Flacherts, am discutat capodoperele *literaturii* religioase de la *Rig-Veda* şi *Epopeea lui Gilgameş*, la *Edde* şi *Ciclul Graal*. Cum printre cei patruzeci de membri ai seminarului sînt orientalişti, antropologi şi critici literari (evident, toţi studenţi, în preajma doctoratului), discuţiile sînt pasionante şi, pentru mine, *stimulating*[2]. În orice caz, simt că nu-mi pierd timpul...

Final (uf!): cu ajutorul lui V[irgil] Cîndea, Corina a obţinut paşaport şi a sosit alaltăieri. I-am scris lui V[irgil] C[îndea] că voi recenza Cantemir: *Sistemul... rel*[*igiei*] *musulmane* în N. R. Ce admirabil exemplu de protocronie!

(Dar scrisoarea către P[aul] A[nghel] nu poate fi reprodusă, pentru că discută cu totul alte lucruri...)

Christinel şi cu mine te îmbrăţişăm cu dragoste şi fervoare.

Al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 78–80.

---

[1] Seminar comun (*lb. engl.*) (*n. ed.*).
[2] Stimulator, încurajator (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XLIII

[Antet tipărit]
History of Religions

17 ian[uarie] 1980

Dragă Dinule,

Cele mai sincere urări, din partea amîndurora, pentru noul an. Mulţumiri pentru ultima ta scrisoare (20 dec[embrie]) şi-ţi cer iertare că nu ţi-am mai scris de prea multă vreme. Toamna a fost

mai proastă ca de obicei: dureri arthritice la mînă (vezi cum scriu?) și, din cauza multor aspirine înghițite săptămîni de-a rîndul, un ulcer duodenal. Deci, regim — două luni! S-ar spune că am scăpat de ulcer, dar încă nu de arthrită (nici de amenințarea unei cataracte, pe care, probabil, o voi opera la vară în Germania, prin noul sistem „ultrasonic"...) Din fericire, am petrecut Sărbătorile în Florida cu Lizette — și atîta *frumusețe de vară* mi-a redeșteptat, cum zici tu, demonul literar. Am început o *novella*, pe care am terminat-o zilele trecute: *Dayan*. Sper că o vei putea citi curînd.

Informația lui Nistor este inexactă. S-a creat, la Chicago, un Institut for Advanced Studies in Religions; am fost invitat să funcționez ca director, dar am refuzat — căci am oroare de administrație și coctailuri... academice.

Am avut însă satisfacția să primesc *într-o săptămînă* traducerea coreeană a lui *Traité*, traducerea italiană a *Histoire* I, traducerea spaniolă a *Histoire* II și *L'épreuve du labyrinthe* și traducerea germană a *Histoire* II. Iar azi am primit traducerea engleză a *Străzii Mîntuleasa*. Ambasadorul României la Washington mi-a telefonat că *el* a primit *Zalmoxis* de la București. Probabil că eu am să mai aștept (*Aspectele* nu le-am primit niciodată. Mi-a dăruit un exemplar un compatriot...).

Ai dreptate: demonul literaturii și „obsesia culturii" (în sensul prost al cuvîntului: informația la zi) m-au ținut departe de *ideea nouă*. Sper să nu fie prea tîrziu; mi-e *dor* s-o regăsesc...

Nu-mi spui nimic de versiunea germană a lui *Goethe*. Și de ce nu-ți traduci *tu* singur *Ontologia* în franceză? Evident, te vei întîlni cu specia Iordan în orice limbi îți vei tipări cărțile...

Te îmbrățișez cu mult dor, al tău,

Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicat de Mircea Handoca în *Viața românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, p. 80.

XLIV

Paris, 26 iunie [1]980

Dragă Dinule,

Nu poţi bănui cîtă bucurie mi-a adus scrisoarea ta din 8 iunie. Întîi, pentru că ţi-a parvenit *Mémoire* I (repet mereu „lamentul“ meu că din cinci exemplare expediate — chiar recomandat — abia ajunge unul la destinaţie...).

Al doilea, pentru că ai primit, ai citit şi ţi-a plăcut *Tinereţe*... Cred că ţi-am spus: am scris-o în acelaşi timp cînd tu ai elaborat *extraordinara* hermeneutică a poveştii tipărite de Ispirescu. Cred că „optimismul provocat de deznădejde“ al nuvelei mele îl întrece pe al tău (îl voi consulta şi pe Cioran!).

În privinţa *Autobiografiei*, vom mai sta de vorbă, poate chiar în vara aceasta (în Germania sau în Provence). De abia în vol[umul al] II[-lea] (încă neterminat) voi „filozofa“ asupra întîmplărilor prin care am trecut noi şi strămoşii noştri şi asupra destinului culturii româneşti (în al cărui viitor cred *cu furie* împotriva tuturor — şi chiar împotriva *evidenţei*...).

Operaţia de cataractă este, după cum spui, foarte simplă. În cazul meu, doctorii ezită din cauza miopiei: voi vedea bine *de departe*, dar îmi vor trebui lentile speciale pentru *citit*. Voi mai consulta şi alţi oculişti.

Te îmbrăţişăm cu drag,

Christinel şi Mircea

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 80–81.

XLV

Paris, 18 aug[ust] 1981

Dragă Dinule,

Nici nu mai încerc să mă scuz!...

M-am întors a[stă-]noapte de la Eyguière (20 km de Avignon) şi am găsit biletul[1] trimis prin Dna [Maria] Handoca. Am „me-

ditat" [la] întrebările din scrisoarea ta din 20 mai și amînam mereu răspunsul, nu numai datorită dificultății de a scrie lizibil, dar și pentru că nu prea știam cum să-ți răspund mai bine.

Întîi: ediția *completă* (chiar acum am primit încă o scrisoare de la [Mircea] Handoca, cu aceeași întrebare. Îi voi răspunde să te consulte pe tine, ca să limitez chinurile scrisului...).

O ediție cronologică mă încîntă, dar mă întreb dacă servește proiectului vostru de a mă reintegra, repede și masiv, culturii românești. Bunăoară: primele volume ar cuprinde articolele din tinerețe, *Isabel* și *Lumina ce se stinge* — texte puțin interesante pentru cititorul *altor* cărți de-ale mele (apărute în țară în 1968 sq., 1980 sq.). Aș prefera să apară mai întîi romanele (*Maitreyi*, *Întoarcerea din rai*, [*Secretul doctorului*] *Honigberger*, *Nuntă în cer*, *D*[*omnișoa*]*ra Christina*, *Șarpele*), nuvelele și volumele de eseuri, selectate și corectate (i-am trimis pe vremuri Dnei Elena Beram, care îngrijise primele volume la Editura pentru literatură — *Maitreyi*, *Nunta* și *La țigănci* —, o listă de corecturi pentru *Insula*, *Oceanografie*, *Fragmentarium*; am copiile la Chicago).

În rezumat: s-ar putea începe cu două-trei volume de *fiction*[2] și unul-două vol[ume] de eseuri, urmate de un volum [de] *Impresii de călătorie* (India și altele, neculese în volum) etc. În orice caz, nu voi putea trimite textele corectate și revizuite decît de la Chicago, pe la sfîrșitul lui octombrie.

(Insel Verlag pregătește zece vol[ume] de *Werke* de 600–800 [de] p[agini] fiecare — dar primele care vor apărea sînt vol[umele] 8 și 5.)

Acum vreo șapte-opt ani, am făcut un plan destul de amănunțit al *Operelor compl*[*ete*] p[entru] D. [Mircea] Mâciu, în douăsprezece mari vol[ume]. Nu mai este actual?

Acum, despre *Institut*. Ceea ce *trebuie* cu orice preț inclus:

1) cursuri de (limbă? și) civilizație (istorie, religie, filozofie, literatură, artă) ale *Asiei Majore*: India, China, Japonia (și, evident, Iran, Tibet, Insulindia etc.).

2) o „Introducere generală" (prelegeri, seminarii) asupra elementelor de unitate ale culturilor (mai ales, folclorice) eurasiatice, cuprinzînd Europa orientală, aria Imperiului otoman, Medítera-

na, aria „Imperiului stepelor" — şi Asia Meridională, din Persia pînă în China;

3) o secţie (mult mai modestă, dar indispensabilă) rezervată Vechiului Orient (Egipt, Mesopotamia, Israel); nu e nevoie de filologi specialişti (egipteana, accadiana etc.), dar ar fi bine să se găsească un bun semitizant şi un bun arabist. Fiind de felul meu optimist, cred că Institutul ar putea porni la lucru (nu imediat publicaţii, dar conferinţe publice, seminarii interdisciplinare — cu etnologi, folclorişti etc.) îndată ce s-ar articula cîteva secţii din rubricile 1) şi 2). Sergiu Al-George ar fi un excelent director (sau cum i se va spune). Important este să se realizeze pe de o parte continuitatea şi unitatea civilizaţiilor asiatice, iar pe de altă parte creativitatea culturilor populare, printre care sud-estul [Europei] şi România au împlinit un rol important. Cum am repetat-o de atîtea ori, România nu e numai o răscruce, ci mai ales un pod între Orient şi Occident. Dacă ne asemănăm atît de mult cu „Orientalii" nu este pentru că ne-am „turcit", ci pentru că în România, ca şi în sud-estul Europei şi în Asia întreagă *geniul* creativităţii de tip neolitic s-a păstrat pînă mai deunăzi. Nu e vorba de a ne *întoarce* în trecut, ci de a cunoaşte mai bine şi a înţelege elementele de unitate ale Orientului şi ale Europei.

Privitor la *Zalmoxis*, ar fi admirabil să-l poţi reînvia cu [Sergiu] Al-George. Mă poţi menţiona ca „fondator"...

Te îmbrăţişez cu mult dor (şi sper să te revăd aici în septembrie),

Mircea

P.S. Excelent studiul lui Al[exandru] Paleologu, pe care-l citesc cu încîntare.

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 81–82.

---

[1] Ficţiune (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] Iată conţinutul biletului expediat de Noica lui Eliade:

„iulie 1981, Bucureşti

Mircea dragă,

Este prima dată că mă dezamăgeşti, în nesfîrşita dragoste şi admiraţie ce-ţi port. Îmi trimiţi (în iunie a.c.), cu o mînă ce nu tremură — cum credeam îngrijorat — un articol despre care îţi spun, ca în tinereţe: «Ştim, Costine, ştim», dar nu-mi răspunzi la întrebările:

1) Cum să facem Institutul tău de Studii Orientale (fără tine şi, în orice caz, fără caraghiosul de [Cicerone] Poghirc, ajuns lector de limba română undeva prin străinătăţi)?

2) Cum să facem ediţia ta completă în 40–45 de volume?

3) Dacă vrei sau nu să scot din nou revista *Zalmoxis*, ca acum patruzeci de ani, de data asta cu Sergiu Al-George?

Poţi să-mi răspunzi direct prin Editura ştiinţifică ori prin Dna [Maria] Handoca. Nu-ţi cer să vii (dacă Electrele de acolo nu te lasă) nici măcar pentru trei zile spre a obţine ce a obţinut pentru ţară Palade. Îţi cerem să-ţi salvezi destinul tău cărturăresc aici, unde, spre deosebire de neantul occidental, vei supravieţui.

Al tău,

Dinu"

XLVI

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religions

Palm Beach
31 dec[embrie 1] 981

Dragă Dinule,

Cum să-ţi mulţumesc pentru ultima scrisoare primită şi pentru admirabilele pagini despre ce-am fost (mai precis: despre cel care aş fi putut fi...)? Nu cred că le meritam — dar orice rînd al tău este un *semnal* luminos în amurgul nostru (al tuturor) şi îmi dă curaj.

Aflasem de la Alec Wayman (orientalistul american) despre moartea lui Sergiu [Al-George], iar Mircea Handoca îmi scrisese mai amănunţit. Teribilă, ireparabilă pierdere pentru noi toţi. Tocmai recitisem capitolul despre Brâncuşi şi India (cartea întreagă am citit-o astă-vară, la Paris) şi aşteptam „o zi bună" (arthrită rheumatoidă...) ca să-i scriu pe îndelete. Dar, „nenorocul ne petrece"...

Nu-l vom putea înlocui curînd. [Ioan Petru] Culianu este un savant extraordinar, dar deocamdată se specializează în religiile helenistice (mai ales, gnostice) şi folclorul sud-est european (învaţă paleobulgara, ştie rusa etc.). Poate va reveni mai tîrziu la pasiunea lui pentru India.

Ne-am refugiat aici de vreo zece zile, ca să ne bucurăm de soare şi căldură (85° Fahrenheit).

Depresiunea provocată de tratamentul cu aur coloidal (care mi-a vindecat tot scheletul, *but the wrist and the fingers*[1]) mi-a redus lucrul la mai puţin de „jumătate de normă". Vol[umul al] III[-lea], partea I, încă nu e terminat. Singura satisfacţie: succesul de presă şi de public al primului volum din *Autobiography*. Sper că ai primit *Fragments d'un journal* şi *Le temps d'un centenaire* de la Gallimard (Corina însă nu le primise...).

Ne întoarcem la Chicago într-o săptămînă — la zăpadă, viscol şi ger.

Încă o dată, recunoştinţa mea pentru articol. Îţi urează un an nou fericit şi te îmbrăţişăm cu dor,

Mircea şi Christinel

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, p. 83.

---

[1] Cu excepţia încheieturii şi a degetelor de la mînă (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XLVII

31 martie 1982

Dragă Dinule,

Inutil să-ţi spun cît îţi sînt de recunoscător pentru tot ce-ai făcut şi faci întruna în legătură cu ediţia textelor din adolescenţă şi prima tinereţe!. .

Am recitit o parte din „Furnici“, doar pe apucate celelalte còpii dactilografiate. Nu prea sînt „entuziasmat“, dar dacă le socotiţi „utile“ nu mă opun.

Admirabil interviul tău din *V*[*iaţa*] *r*[*omânească*] (pe care îl citisem deja) şi prezentarea din *R*[*omânia*] *l*[*iterară*] a fragmentului din *Jurnal*. Precizez însă că acest fragment, după cît îmi amintesc, nu făcea parte din *Jurnalul* propriu-zis, ci dintr-un capitol (tot sub formă de *Jurnal*) al *Romanului adolescentului miop*.

Îmi scrii că există mai multe versiuni, dar eu sînt *sigur* că, înainte de a începe vol[umul al] II[-lea] (= *Gaudeamus*), pusesem la punct un text corectat şi integral (din care am publicat capitole în suplim[entul] literar de Crăciun 1926 a *Cuvântului* — de pildă, „Muza. Societate literară“ — şi în *Viaţa literară*, 1927, „Papini, eu şi lumea“).

De aceea, cred că ar fi utilă colaborarea lui Ion Bălu, care a cercetat cu pricepere şi exhaustiv publicistica mea 1921–28.

Lucrul înaintează anevoie, căci şi Christinel, şi eu avem plictiseli cu sănătatea.

La mijlocul lui aprilie, va apărea un volum, *Coincidentia oppositorum — Essays M*[*ircea*] *E*[*liade*]. Ţi-l voi trimite. Vom fi la Paris la începutul lui iunie. Sperăm *foarte mult* că vei veni şi tu.

Te îmbrăţişăm cu dor,

Mircea şi Christinel

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, pp. 83–84.

XLVIII

Eyguières (Provence)
5 august [1]982

Dragă Dinule,

Răspund (ca de obicei!) tîrziu scrisorii tale din 26 iunie. Sîntem aici de la 2 iulie şi vom rămîne pînă la sfîrşitul lunii. Odihnă (necesară) pentru Christinel şi pentru mine.

Mă bucură veştile bune pe care mi le-ai dat. Aştept (la Chicago) să văd în ce măsură voi putea conta pe colaborarea savanţilor români la *Encycl*[*opedia*] *of Religion*. [Mircea] Handoca mi-a scris la 2 iulie despre ediţie, [Ion] Bălu etc. Îmi pare rău că n-am avut la îndemînă manuscrisul original din *Traité* (= Prolegomene la istoria comparată a religiilor) şi ar fi fost evitată retraducerea...

Volumul *Coincidentia oppositorum* a apărut în mai. Sînt sigur că Mac Ricketts ţi-a trimis un exemplar. Îmi pare bine că l-ai „descoperit" pe Sorin [Alexandrescu]. Am hotărît să „ies la pensie" (la Univ[ersitatea] Chicago, în iunie 1983), dar voi păstra apartamentul încă un an, ca să pot încheia lucrările începute. Apoi, *Deo concedente*[1], ne restabilim în Europa (numai două-trei luni de iarnă, la Chicago, pentru *Encyclop*[*edia*] *of Relig*[*ion*]).

Scriu greu. De aceea termin înainte de a începe.

Te îmbrăţişăm cu dor,

Mircea şi Christinel

P.S. Ce se aude cu traducerea germană a lui *Goethe*?

Lasă-mă să încerc editarea în limba franceză a cărţii tale filozofice *perfecte*. Un scurt rezumat şi cîteva pagini traduse ar fi de-ajuns; le-aş prezenta la Payot.

Dacă poţi, răspunde-mi la Paris pînă la 1 octombrie.

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, p. 84.

---

[1] Cu îngăduinţa lui Dumnezeu (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

XLIX

18 febr[ruarie] 1984

Dragă Dinule,

Acum *trei* zile, am primit scrisoarea ta din... 24 octombrie (data poştei: 28...). Asta înseamnă, cred, că, neglijînd să precizezi: „prin

avion", scrisoarea a fost trimisă (cu autobuzul?) la Constanţa, iar de-acolo a călătorit cum a putut. În orice caz, ne-a făcut o mare bucurie, şi lui Christinel, şi mie.

Ieri, am primit epistola lui [Mircea] Handoca, însoţită, ca de obicei, cu materiale bibliografice. Astfel, am citit „Mansarda" şi, spre mirarea mea, mi-a plăcut (iar Chr[istinel] a fost entuziasmată!). Nu bănuiam că *Adolescentul miop* e atît de amuzant şi, pentru vîrsta pe care o aveam, atît de bine scris... (Recunosc! Nu îndrăznisem să citesc fragmentele publicate anterior.)

În chestia blocajului vol[umului al] II[-lea], voi scrie lui Payot, şi sînt convins că se va aranja[1]. Cît priveşte *Traité*: manuscrisul original se află la Paris, dar, dactilografiat cu multe corectări şi adăugiri, s-a pierdut. Nu ştiu ce-aş putea face. Manuscrisul e citeţ; dacă scrisul n-ar fi o tortură, aş fi putut introduce eu, pe baza ultimei ediţii, modificările şi corecturile.

Cum în vara 1985 vom lăsa apartamentul (deşi va trebui să revin la Chicago şi New York pentru *Enciclopedie* cel puţin trei-patru săptămîni pe an), am început să „fac ordine" în biblioteci şi arhive. Mă ajută Adriana Berger. Într-o *special collection*[2] la Bibl[ioteca] Univ[ersităţii], vor fi depuse manuscrisele, corespondenţa ([cu] 2 000 [de] români, 3 500 [de] străini) şi microfilmul *Jurnalului*. Toate aceste materiale vor deveni accesibile îndată ce vom schimba galaxia. O bună parte din bibliotecă, tot la Regenstein (Univ[ersitate]). Am propus ambasadorului Maliţa vreo 1 000 de vol[ume] p[entru] Acad[emia] Română. Aştept răspunsul. Voi concentra la Paris numai colecţia còpiilor şi cărţilor şi articolelor mele şi despre mine.

Alte cărţi vor fi dăruite bibliotecilor din Chicago (româneşti).
Te îmbrăţişăm,

Christinel şi Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

---

[1] Este vorba despre copyrightul ce trebuia achitat în valută de Editura ştiinţifică şi enciclopedică pentru *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*.

[2] Colecţie specială (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

L

[Antet tipărit]

5 febr[uarie] 1985

Dragă Dinule,

Am primit ieri scrisoarea expediată de la Păltiniş la 21 dec[embrie] şi te-am invidiat: ce frumoasă trebuie să fie iarna în munţii (sau numai dealurile?) Sibiului!

Mă bucur că ne vom reîntîlni la începutul lui iunie, cînd vom ajunge şi noi la Paris.

Sper că găsim repede editor pentru *Antologia L*[*ucian*] *B*[*laga*].

Sper, de asemenea, că *Scrierile din tinereţe* vor apărea în timpul vieţii mele...

Din păcate, primele douăsprezece-cincisprezece lăzi din biblioteca mea încă n-au ajuns la Bucureşti (în orice caz, eu n-am fost informat).

Mare păcat: restul (încă vreo douăzeci-treizeci de lăzi) se va risipi pe aici (şi nici măcar nu întotdeauna pe la biblioteci). În primele lăzi, se găseau cîteva cărţi care te-ar fi interesat: Ibn Khaldoun, cele patru volume ale lui Guthrio, Plato[n] al lui Fredlau (...?), trei vol[ume].

În ceea ce mă priveşte, toate ar fi bune, dacă aş putea scrie fără dureri; dar tocmai încheietura mîinii drepte rămîne înţepenită (în pofida celor 2 grame şi 500 [de] nitrat de aur coloidal injectate în ultimii trei ani).

Ai aflat, probabil, că la 9 dec[embrie] American Academy of Religion m-a sărbătorit drept „cel mai etc.“. I-am trimis programul Corinei. Sper să-i parvină.

Îţi urăm din toată inima un an nou aşa cum îl doreşti şi tu şi te îmbrăţişăm cu mult dor,

Christinel şi Mircea

Originalul în arhiva Gabriel Liiceanu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Viaţa românească*, an LXXXV, septembrie 1990, nr. 9, p. 85.

CĂTRE ANDREI OIŞTEANU*

I

14 aprilie 1980

Stimate Domnule Oişteanu,

Mulţumiri pentru carte şi pentru scrisoarea din 5 feb[ruarie]. Îmi cer iertare că sînt nevoit să utilizez această scrisoare-circulară. Mă aflu în preajma unei operaţii de cataractă şi puţinele ceasuri de lucru care îmi sînt îngăduite trebuie să le consacru lucrărilor în curs.

Cu cele mai sincere urări p[entru] cercetările D-tale,

Mircea Eliade

Adăugat cu creionul:
„Nu voi putea citi cartea înainte de zece-douăsprezece luni."

Originalul în arhiva Andrei Oişteanu, Bucureşti

* Andrei Oişteanu (n. 1948), eseist, folclorist, mitograf, traducător. Opere: *Grădina de dincolo. Comentarii mitologice*; *Motive şi semnificaţii mito-simbolice în cultura tradiţională românească*; *Imaginea evreului în cultura română.*

II

[Antet tipărit]

Dec[ember] 17, 1980

Dr. Andrei Oişteanu
170, Second Ave[nue], ap. 2 A
New York 10003

Dear Dr. Oişteanu,

Thank you for your letter. Please excuse my dictating this letter in English, but I am suffering from rheumatoid arthritis and cannot write very well. I will write to you later this winter in Romanian at your Bucharest address and try to answer your questions

in some detail at that time. I am undergoing special treatments which I hope will soon alleviate my arthritic condition. In the meantime, I am sending you a recent reprint of an article from the *History of Religions*.

Apropos the *History of Religions* and your question as to how to receive it, we used to have an exchange agreement with some Romanian journals of folk-lore, etc. I am not sure whether such arrangements are still possible or not, but you might explore the possibility. Also please check the inside cover of the *History of Religions* journal for information on the journal, back issues subscriptions, addresses etc. I have included a xerox of same for your convenience.

Sincerely,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Andrei Oişteanu, Bucureşti

[Traducere]

17 decembrie 1980

Dragă Doctore Oişteanu,

Mulţumesc pentru scrisoare. Iartă-mă, te rog, că dictez această scrisoare în engleză, dar sufăr de artrită reumatoidă şi nu pot scrie foarte bine. Îţi voi scrie mai tîrziu, în această iarnă, în româneşte, la adresa din Bucureşti şi voi încerca să răspund întrebărilor Dumitale atunci. Urmez un tratament special, care sper să-mi uşureze artrita. În acelaşi timp, îţi trimit o retipărire recentă a unui articol din *History of Religions*.

Apropo de *History of Religions* şi de întrebarea Dumitale cum s-o primeşti: există un aranjament de schimb cu anumite reviste româneşti de folclor. Nu sînt sigur dacă astfel de aranjamente sînt încă posibile sau nu, dar trebuie să încerci această posibilitate. Te rog să studiezi coperta interioară de la *History of Religions* pentru subscripţii, adrese etc.

Am inclus cîteva xeroxuri pentru folosul Dumitale.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

III

Chicago, 23 noiembrie [1]984

Dragă Andrei Oişteanu,

Ne-am întors tîrziu la Chicago (de-abia la începutul lui noiembrie) şi, confiscat de multe alte treburi, n-am putut citi decît astăzi *Legenda românească a Potopului*. Studiul m-a entuziasmat. Ar trebui publicat într-o revistă străină de specialitate (*i.e.* folclor, romanistică, istorie a religiilor). Sugerez revista pe care o editează Sorin Alexandrescu (deşi apare atît de neregulat) sau *Rev*[*ue d'*]*Hist*[*oire*] *des Religions*. Dacă pregăteşti versiunea franceză, o pot prezenta eu revistei. Vom rămîne la Chicago pînă la sfîrşitul lui martie, după care ne vom muta definitiv la Paris (în afară de două luni pe an în SUA, pînă apare *Enciclopedia*). Din iunie, îmi poţi trimite versiunea franceză la: [4,] Place [Charles Dullin], 75018 Paris (recomandat!).

Ţi-am citit mai demult şi alte lucrări ([în] *Ethnologica* 1983; [în] *Vatra* 12/[19]83; [în] *V*[*iaţa*] *r*[*omânească*] [1]984). Sper că le vom putea discuta împreună. Scriu greu, am mîna deformată de arthrita reumatică (care îmi dă şi alte, multe, plictiseli).

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. 29 noiembrie:

Am primit şi citit pe loc *The Theological Dispute*. Destul de interesant. Îl voi trece comitetului editorial, dar nu prea am speranţe, şi iată de ce: 1) nu este chiar în „tradiţia revistei"; 2) utilizezi prea mulţi „scriitori" (Koestler, Lundkvist), cînd ai fi putut cita izvoarele lor; 3) Pe Marco Polo în traducerea românească a lui A. t'Serstevens (precum şi alte izvoare, în versiune românească, cf. 4.8). În orice caz, voi încerca. Voi propune restaurarea titlurilor originale în bibliografie, precum şi cîteva adaosuri (lucrări mai recente).

Poţi traduce şi publica fragmente din cărţile citate.

Cu prietenie, al D-tale,

M[ircea] E[liade]

Originalul în arhiva Andrei Oişteanu, Bucureşti

IV

[Antet tipărit]

14 February 1985

Andrei Oişteanu
Str[ada] Alex[andru] Sahia 22, apt. 7
Bucharest, sector 2
Romania 70202

Dear Andrei Oişteanu,

Please excuse my dictating this brief letter, but severe rheumatoid arthritis makes it all, but impossible to write to you myself.

I wrote to you on 23 November that I would present your article to the other editors of the journal, but that I was not so sure it would by accepted; and, in fact, the editors agree that it is not the right sort of article for *History of Religions*. I suggest that you try another journal or review, perhaps one which specializes in the area about which you are writing.

I to want to thank you for sending me your contribution and sincerely hope it will find its way into print else where very soon.

Best wishes,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Andrei Oişteanu, Bucureşti

[Traducere]

14 februarie 1985

Dragă Andrei Oişteanu,

Iartă-mă, te rog, că dictez această scurtă scrisoare, dar artrita mă împiedică să-ţi scriu eu însumi.

Ţi-am scris pe 23 noiembrie că voi prezenta articolul Dumitale celuilalt editor al revistei, dar nu eram sigur că va fi acceptat; editorul crede că, de fapt, nu este tocmai genul de articol pentru *History of Religions*. Îţi sugerez să încerci o altă revistă, poate una specializată în domeniul în care scrii.

Doresc să-ţi mulţumesc pentru că mi-ai trimis contribuţia Dumitale şi sper sincer că-şi va găsi drumul spre publicare în altă parte, curînd.

Cele mai bune urări,

Mircea Eliade

CĂTRE ALEXANDRU OPREA*

18 octombrie 1973

Stimate Domnule Oprea,

Răspund cu întîrziere scrisorii D-voastră din 8 septembrie, pe care am găsit-o aici, la întoarcerea mea din Franţa. Aşa cum i-am scris şi Dlui [Mircea] Handoca, *Iphigenia* nu este „inedită"; i-am expediat un exemplar din „ediţia roneografiată[1]". În al doilea rînd, această piesă — care-mi place, încă, şi pe care nu o „reneg" — reprezintă totuşi un aspect marginal al producţiei mele literare. Republicarea ei şi-ar fi avut rostul dacă celelalte cărţi — romane, eseuri, nuvele etc. — ar fi fost cunoscute cititorilor mai tineri, sau măcar accesibile. Or, din păcate, ele nu sînt...În sfîrşit, mă întreb în ce măsură poate interesa producţia unui autor în viaţă, de vreme ce splendida revistă pe care o conduceţi, *Manuscriptum*, este în întregime consacrată autorilor care nu mai sînt printre noi...

Acestea sînt motivele pentru care ezit să împărtăşesc entuziasmul de care a dat dovadă D. [Mircea] Handoca, transcriind textul *Iphigeniei* şi prezentîndu-l redacţiei *Manuscriptum*.

...Dar, recunosc, s-ar putea să mă înşel...

Al D-voastră cu cele mai bune sentimente şi urări pentru *Manuscriptum*,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

* Alexandru Oprea (1931–1983), critic şi istoric literar, directorul Muzeului Literaturii Române şi al revistei *Manuscriptum*.

Opere: *Panait Istrati* (1964); *Mitul „faurului aburit". Excurs în atelierul prozatorilor români moderni* (1974).

---

[1] Multiplicată, şapirografiată (*n. ed.*).

CĂTRE PETRE PANDREA*

[Antet tipărit]
History of Religions

21 februarie 1968

Dragă Petre Pandrea,

Am citit şi recitit cu o nefirească încîntare scrisoarea ta din 4 ianuarie, ajunsă la Chicago la 8 februarie şi retransmisă săptămîna trecută aici, la Santa Barbara, unde mă aflu, pentru o serie de cursuri, pînă la 12 martie. Îţi răspund la repezeală, pentru că plec curînd la Los Angeles şi apoi [la] Sacramento şi San Francisco (tot conferinţe, din nefericire). Îţi voi scrie mai pe îndelete de la Chicago. Adresa mea permanentă este subliniată cu roşu, sus, în colţul scrisorii[1]. Cum călătoresc foarte mult (patru luni pe an, verile, în Europa) curierul îmi este expediat de la Universitate la mine acasă: scrisorile riscă să se rătăcească (se adună prea multe...).

La Chicago, mă voi interesa de posibilitatea burselor de care vorbeşti. De asemenea, voi lua contact cu vreo editură în legătură cu traducerea cărţii despre Brâncuşi. Evident, ca peste tot în lume, editorii vor să judece direct manuscrisul; adică vor cere un text care să le fie accesibil (versiunea franceză sau germană). În orice caz, aştept cu nerăbdare să-ţi citesc cartea.

Mă bucur foarte că Petrache [Ţuţea] continuă să fie el însuşi. I-am trimis salutări şi încurajare prin [Emil] Cioran. Vom fi la Paris în iulie şi, din nou, între 15 sept[embrie]–15 oct[ombrie]. Sper să pot întîlni prieteni din ţară, prin care să-l salut pe Petrache. Acolo, ar fi mii de lucruri de spus şi de răspuns. Sper să reluăm convorbirea la Chicago.

Cu prietenie şi (prea multă) melancolie, al vostru proaspăt sexagenar,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Nina Pandrea, Bucureşti

Publicată în *Jurnalul literar*, serie nouă, IX (1998), iunie, nr. 11–12, p. 11

[1] În antet, este subliniată cu roşu adresa: Swift Hall University of Chicago, Chicago Illinois 60637.

* Petre Pandrea (1904–1968) avocat, eseist, filozof, autor al lucrărilor *Portrete şi controverse*, *Pomul vieţii*, *Brâncuşi* (amintiri şi exegeze).

CĂTRE GIOVANNI PAPINI*

I

[1926]

Cher Papini,

Un jeune étudiant (en philosophie!) vous mande quelques articles écrits sur votre œuvre. C'est tout. Mais il vous prie de les lire — en traduction. Sans doute, existe un connaisseur de la langue roumain à Florence. J'attends un mot — parce que mes articles sont excellents et sincères.

Je n'ai pas encore *Memorie d'Iddio*, *Vita di nessuno*, *Polemiche*, *Paga* [*del Sabato*]. Seront-ils republiés?

Je veux tout connaître de Papini.

Votre sauvage admirateur,

Mircea Eliade

Adresse: Str[ada] Melodiei 1, Bucureşti, Romania

Publicată în volumul *Mircea Eliade e l'Italia, a cura din Marin Mincu*, Roberto Scagno, Jaca Book, 1987

* Giovanni Papini (1881–1956) a fost unul dintre idolii adolescenţei şi tinereţii lui Mircea Eliade. Cel dintîi articol dedicat de Mircea Eliade lui Papini urmărea, într-o tonalitate aproape apologetică, diversele faţete ale „subiectului" — filozofie, antropologie, psihologie, pasiunea pentru ştiinţele pozitive, experienţele întreprinse, frămîntările spirituale dominate de setea de certitudini. Un alt articol, scris în aceeaşi perioadă, conţinea o concluzie întru totul revelatoare: „Geniul şi munca sa ne îndrituie să aşteptăm de la

scriitorul florentin cărţi cu mult mai mari decît cele de pînă acum. Să nu uităm că Papini are prea multă asemănare cu Goethe, ca după perioada de *Sturm und Drang* să nu producă adevăratele şi nepieritoarele capodopere." (*Foaia tinerimii*, 15 aprilie 1925)

Omul sfîrşit al lui Papini constituia pentru tînărul Eliade o carte de căpătîi. Întrevedea numeroase asemănări între propria sa tinereţe şi cea a autorului lui *Gog*, propunîndu-şi să se schimbe, ca nu cumva cineva să-i spună că şi-a imitat modelul. O după-masă întreagă l-a urît şi l-a iubit în acelaşi timp pe scriitorul italian.

În *Omul sfîrşit*, adolescentul Mircea Eliade şi-a văzut drumul propriei sale vieţi, fără însă să fie „sfîrşit". Îşi propusese ca în viitor să nu mai fie un Giovanni Papini, să fie el însuşi.

[Traducere]

Dragă Papini,

Un tînăr student (în filozofie!) vă trimite cîteva articole scrise despre opera D-voastră. Asta e tot. Dar vă roagă să le citiţi — în traducere. Fără îndoială, există un cunoscător al limbii române la Florenţa. Aştept un cuvînt — pentru că articolele mele sînt excelente şi sincere.

Nu am încă *Memoria d'Iddio*, *Vita di nessuno*, *Polemiche*, *Paga* [*del Sabato*]. Sînt republicate?

Vreau să cunosc totul despre Papini.

Sălbaticul D-voastră admirator,

Mircea Eliade

Adresa: Strada Melodiei 1, Bucureşti, România

II

aprilie[?] [1927]

Cher Papini,

Votre lettre m'a rendu plusieurs jours heureux. Je vous remercie. Je vous remercie avec l'enthousiasme, la chaleur et la sincérité des jeunes — peuvent-ils être même étudiants en philosophie.

Vous avez raison: l'admiration d'un étudiant de la plus imaginaire des sciences — la philosophie — ne co[mp]te pas. Mais je ne suis [pas] un fervent philosophe. Les problèmes métaph[y]si-

ques — me préocuppent très peu. J'aime l'art, l'action consciente et courageuse — et, au-dessus de tout, l'expérience religieuse. Je suis un sincère mystique et je vous confesse cela avec tous les risques de l'expression.

Si je posséd[ais] déce[mm]ent une des quatre langues internationales — je vous communiquerai[s] ici même quelques détails de m[on] activité et de mes possibilités de création. Et j'aurais de belles choses à vous faire connaître. Plusieurs de mes caractéristiques spirituel[l]es ressemblent à ce qu['[on nomme communément Giovanni Papini. Je fu[s] même accusé de *papinisme*. Nous avons publié une revue — *Est-West* — un peu *Leonardo*. Mais person[n]ellement je suis beaucoup plus mystique que Gian Falco ou Prezzolini.

J['ai] regretté de ne pouvoir retarder sur ces faits spirituels, si intéressants pour vous et votre compagnons de lutte, de souffrance et victoire.

J'ai écrit même mon *Uomo finito*. Mais avec de grandes differen[ce]s. Le roman de l'adolescen[t] roumain contemporain — masculin, vigoureux, entêté, consumé en cruel[l]es luttes intérieures, troublé de multiples nécessités spirituel[le]s, avec une conscience merveilleusement riche — se nomme *Romanul unui om sucit*. Il existe un chapitre „Papini, Moi et le Monde" — qui décri[t] l'influence, la fécondation, l'impuls[ion] vitale, l'orientation, l'intensification des forces réalisées par la lecture exalté d'*Un uomo finito*.

Ce chapitre se publiera dans le numéro d[u mois de] mai de notre *Est-West*. Je n'oublierai de vous le faire remettre.

Je m'intéresse beaucoup au mouvement mystique de la nouvelle Italie. J'ai lu les livres de foi et les livres d'histoire religieu[se]. Je connais MM. Buonaiuti, Macchioro, Giulioti, Bonavia (qu['est-ce] que vous dites de ses négations de la *Storia di Cristo* et l'*Ora di Barraba*?), [Raffaele] Pettazzoni, Levasti, Lazzarini, Moscardelli etc.

Avec quelqu'uns je suis même en correspondance. J'attend[s] avec une vive impatience *Adamo* et *Rapporto sugli uomini*. Je prépare maintenant un étude sur les trois livres mystiques — *Storia Dizionario*, *Pane e Vino* et un article sur *Memorie d'Iddio*.

En quelques jours je serai parti pour l'Italie. Je passerai le 23 et 24 avril à Florence. Je vous prie ard[em]ment de ne pas refus[er]

perdre avec moi quelques minutes. Je ne sais parler ni l'italien, ni le français, ni aucune des langues que je lis. Mais j'espère obtenir quelques explications et précisations précieuses. Je vous prie, Grand Maître incon[n]u, de ne pas laisser crouler les espérances d'un[e] jeune et consumé[e] âme.

J'ai promis même en Roumanie — une conversation avec Vous. J'ai fixé quelques questions: la nécessité religieuse d'une conscience moderne, le mouvement mystique en Italie, quelques révélations sur les nouve[lle]s oeuvres. Je vous prie encore une fois...

En attendant de vous rencontrer, je reste l'enthousiaste admirateur et le jeune papinien,

Mircea Eliade

Publicată în volumul *Mircea Eliade e l'Italia, a cura di Marin Mincu,* Roberto Scagno, Jaca Book, 1987

[Traducere]

Dragă Papini,

Scrisoarea D-voastră mi-a produs multe zile fericite. Vă mulţumesc. Vă mulţumesc cu entuziasmul, căldura şi sinceritatea tinerilor — fie ei chiar studenţi la filozofie.

Aveţi dreptate: admiraţia unui student din cea mai imaginară dintre ştiinţe — filozofia — nu contează. Dar nu sînt un fervent filozof. Problemele metafizice mă preocupă foarte puţin. Iubesc arta, acţiunea conştientă şi curajoasă — şi, înainte de toate, experienţa religioasă. Sînt un sincer mistic, şi vă mărturisesc aceasta cu toate riscurile expresiei.

Dacă aş poseda în mod decent una dintre cele patru limbi internaţionale — v-aş comunica chiar aici cîteva detalii din activitatea şi posibilităţile mele de creaţie. Şi aş avea să vă fac cunoscute lucruri frumoase. Multe dintre caracteristicile mele spirituale seamănă cu ceea ce se numeşte în mod comun Giovanni Papini. Am fost chiar acuzat de *papinism.*

Am publicat o revistă — *Est-West* — asemănătoare cu *Leonardo.* Dar, personal, sînt cu mult mai mistic decît Gian Falco sau

Prezzolini. Am regretat că n-am putut întîrzia asupra acestor fapte spirituale, atît de interesante pentru D-voastră şi tovarăşii D-voastră de luptă, de suferinţă şi de victorie.

Am scris chiar un *Uomo finito* al meu. Dar cu mari diferenţe. Romanul adolescentului român contemporan — masculin, viguros, încăpăţînat, consumat de crude lupte interioare, frămîntat de multiple necesităţi spirituale, cu o conştiinţă minunat de bogată — se numeşte *Romanul unui om sucit*. Există în el un capitol, „Papini, Eu şi Lumea", care descrie influenţa, fecundarea, impulsul vital, orientarea, intensificarea forţelor, realizate de lectura exaltată a cărţii *Un uomo finito*.

Acest capitol va fi publicat în numărul pe luna mai al revistei noastre *Est-West*. Nu voi uita să vi-l trimit.

Mă interesează mult mişcarea mistică a noii Italii. Am citit cărţile de credinţă şi cele de istorie religioasă. Îi cunosc pe domnii Buonaiuti, Macchioro, Giulioti, Bonavia (ce spuneţi despre negările sale a cărţilor *Storia di Cristo* şi *Ora di Barraba*?), Raffaele Pettazzoni, Levasti, Lazzarini, Moscardelli etc.

Cu unii, sînt chiar în corespondenţă. Aştept cu o vie nerăbdare *Adamo* şi *Rapporto sugli uomini*. Pregătesc acum un studiu despre trei cărţi mistice: *Storia Dizionario*, *Pane e Vino* şi un articol despre *Memorie d'Iddio*.

Peste cîteva zile, voi pleca în Italia. Voi petrece zilele de 23 şi 24 aprilie la Florenţa. Vă rog din tot sufletul să nu refuzaţi să vă pierdeţi cu mine cîteva minute. Nu ştiu să vorbesc nici italiana, nici franceza, nici vreuna dintre limbile în care citesc. Dar sper să obţin unele explicaţii şi precizări preţioase. Vă rog, Mare Maestre necunoscut, să nu îngăduiţi să se prăbuşească speranţele unui suflet tînăr şi epuizat.

Am promis chiar în România o convorbire cu D-voastră. Am fixat cîteva întrebări: necesitatea religioasă a unei conştiinţe moderne, mişcarea mistică în Italia, cîteva revelaţii asupra noilor D-voastră opere. Vă rog încă o dată.

Aşteptînd să vă întîlnesc, rămîn entuziastul admirator şi tînărul papinian

Mircea Eliade

III

Bucarest, [le] 12 juin [1927]

Cher Maître,

Voici, en retard, quelques impressions et éclair[cissement]s que j'ai publié en souvenir de ma rapide visite à Florence et à Papini. C[e n']est pas un intervie[w] proprement dit. On se trouve seulement quelques unes de vos idées sur l'Italie contemporaine et quelques unes de vos confessions.

Je vous remercie encore une fois pour votre bonté et votre résistence auditive (mon malheureux toscain...). Parce que vous m'avez assuré de votre aide — je pr[ends] le courage de vous demander une chose. Un important groupe d'étudiants universitaires [ont] constitué une association d'études religieuses et mystiques. Nous luttons maintenant pour former une bibliothèque. J'espère que vous — qui êtes si riche en connaissances, vous nous aiderez. Je connais la collection „Il pensiero cristiano“ et celle des saints. [Est-ce que nous] pouvons espérez quelque'uns des livres, qui seront pour nous de vraies calices de vie, de vérité et d'enthousiasme? Nous aimons beaucoup les saints catholiques. Mais notre bibliothèque ne possède jusqu'aujourd'hui que *I Misteri* de Levasti et *S. Francesco*.

En — vous remerciant en nome de tous mes amis et votres admirateurs

Je reste „le roumain“

Mircea Eliade

Str[ada] Melodiei 1 (Bucarest)
(Asociaţia Universitară, Biblioteca)

Publicată în volumul *Mircea Eliade e l'Italia, a cura di Marin Mincu*, Roberto Scagno, Jaca Book, 1987

[Traducere]

Bucureşti, 12 iunie [1927]

Dragă Maestre,

Iată, cu întîrziere, cîteva impresii şi lămuriri pe care le-am publicat în amintirea rapidei mele vizite la Florenţa şi la Papini. Nu

este un interviu propriu-zis. Se află aici numai cîteva dintre ideile D-voastră despre Italia contemporană şi unele dintre confesiunile D-voastră.

Vă mulţumesc încă o dată pentru bunătatea D-voastră şi pentru rezistenţa auditivă (nenorocita mea toscană...). Pentru că m-aţi asigurat de ajutorul D-voastră, îmi iau curajul să vă cer un lucru. Un important grup de studenţi au constituit o asociaţie de studii religioase şi mistice. Ne luptăm acum pentru a ne alcătui o bibliotecă. Sper că D-voastră — care sînteţi atît de bogat în cunoştinţe-ne veţi ajuta. Cunosc colecţia *Il pensiero cristiano* şi cea a sfinţilor. Putem spera că vom primi cîteva cărţi, care vor fi pentru noi adevărate potire de viaţă, de adevăr şi entuziasm? Îi iubim mult pe sfinţii catolici. Dar biblioteca noastră nu posedă pînă astăzi decît *I Misteri* de Levasti şi *S. Francisc*.

Mulţumindu-vă în numele tuturor prietenilor mei şi admiratorilor D-voastră,

Rămîn „românul"

Mircea Eliade

Str[ada] Melodiei 1 (Bucureşti)
Asociaţia Universitară, Biblioteca

IV

Centre Roumain de Recherches
sous l'égide de l'Académie de Paris
Siège social: 28, rue Serpente, Paris 6^e^
Sociétés Savantes

Paris, le 23 mai 1951

Monsieur Giovanni Papini
Firenze

Monsieur et Cher Maître,

Les membres du Centre Roumain de Recherches seraient particulièrement heureux si vous av[i]ez la bienveillance d'accepter d'être Membre d'honneur de notre Centre, ayant tous suivi avec

grande passion et angoisse les étapes sur le chemin de votre vie, qui a été aussi la nôtre, et dont vos œuvres ont été le témoignage le plus vivant.

De même, nous sommes persuadés que par votre présence parmi nous les liens traditionnels entre nos cultures vont être renforcés et manifesteront brillamment la commune destinée spirituelle européenne.

Pour mieux vous rendre compte de l'activité de notre Centre, nous nous sommes permis de vous envoyer le premier numéro du Bulletin de notre Centre.

Nous vous prions d'agréer, Monsieur, l'assurance de notre plus haute considération.

Le Président

Mircea Eliade

Publicată în volumul *Mircea Eliade e l'Italia a cura di Marin Mincu,* Roberto Scagno, Jaca Book, 1987

[Traducere]

Paris, 23 mai 1951

Dlui Giovanni Papini,
Florenţa

Domnule şi Dragă Maestre,

Membrii Centrului Român de Cercetări ar fi deosebit de fericiţi dacă aţi avea bunăvoinţa să acceptaţi de a fi membru de onoare al Centrului nostru, urmărind cu toţii cu mare afecţiune şi îngrijorare etapele drumului vieţii D-voastră, care au fost şi ale noastre şi pentru care operele D-voastră au fost cea mai vie mărturie.

În acelaşi timp, sîntem convinşi că prin prezenţa D-voastră printre noi legăturile tradiţionale dintre culturile noastre vor fi întărite şi vor manifesta strălucit destinul spiritual european comun.

Pentru a vă da mai bine seama de activitatea Centrului nostru, ne-am permis să vă trimitem primul număr al Buletinului Centrului nostru.

Vă rugăm să primiţi, Domnule, asigurarea înaltei noastre consideraţiuni.

Preşedinte,

Mircea Eliade

V

[Antet tipărit]
Pensione Paisiello Parioli
Via Paisiello, 47
Roma

Roma, le 12 mai 1952

Cher Maître,

J'ai été très heureux en apprenant que vous ne m'avez pas oublié. Je vous ai vu et vous m'avez parlé il y a un quart de siècle. Vous avez eu la bonté de recevoir alors un assez jeune étudiant roumain. C'est un homme qu[i] approche la cinquantaine, qui a beaucoup vu, beaucoup souffert, beaucoup travaillé qui vous demande aujourd'hui une entrevue.

Vous savez peut-être que j'ai passé quatre ans aux Indes; je suis devenu orientaliste et historien des religions, tout en restant écrivain. Vous ne savez pas que j'ai gardé l'admiration et l'intérêt de ma jeunesse pour Vous et pour votre œuvre. À chaque nouveau voyage en Italie je cherchais et lisais vos derniers livres. Malheureusement, je n'avais presque jamais l'occasion de m'arrêter à Florence. Marcel Brion me donnait de vous nouvelles et, par écrit, Vintilă Horia. Depuis plusieurs annés je suis établi à Paris et j'ai même publié quelques livres. G[iuseppe] Tucci et R[affaele] Pettazzoni m'invitant souvent à donner des conférences à Rome. Je désire tellement vous rencontrer et vous entendre parler! Le 28 mai j'ai une conférence à Paris, dans le cycle „L'Œuvre du XXe siècle". À cette occasion, je veux parler de vous. J'espère également publier dans le *Figaro littéraire* une *Rencontre avec Papini*.

Je serai à Florence ce vendredi, le 16 mai. Samedi, je me permettrais de vous rendre visite. Je serais très heureux si vous pouv[i]ez me recevoir.

Recevez, cher Maître, l'assurance de ma profonde admiration et sympathie,

Mircea Eliade

Publicată în volumul *Mircea Eliade e l'Italia a cura di Marin Mincu,* Roberto Scagno, Jaca Book, 1987

[Traducere]

Roma, 12 mai 1952

Dragă Maestre,

Am fost foarte fericit aflînd că nu m-aţi uitat. V-am văzut şi mi-aţi vorbit acum un sfert de secol. Aţi avut bunătatea atunci să primiţi un tînăr student român. Cel care vă cere astăzi o întrevedere este acum un om care se apropie de cincizeci de ani, care a văzut multe, a suferit mult, a lucrat mult.

Ştiţi poate că am petrecut patru ani în India; am devenit orientalist şi istoric al religiilor, rămînînd totuşi scriitor. Nu ştiţi că am păstrat admiraţia şi interesul tinereţii mele pentru D-voastră şi pentru opera D-voastră. În fiecare nouă călătorie în Italia, căutam şi citeam ultimele D-voastră cărţi. Din nenorocire, n-am avut aproape niciodată ocazia să mă opresc la Florenţa. Marcel Brion îmi dădea noutăţi şi, în scris, şi Vintilă Horia. De mai mulţi ani, sînt stabilit la Paris şi chiar am publicat cîteva cărţi. Giuseppe Tucci şi Raffaele Pettazzoni mă invită adesea să ţin conferinţe la Roma. Aşa că doresc să vă întîlnesc şi să vă aud vorbind. La 28 mai, ţin o conferinţă la Paris în ciclul *Opera secolului al XX-lea*. Cu această ocazie, vreau să vorbesc despre D-voastră. Sper, în acelaşi timp, să public în *Figaro littéraire* o *Întîlnire cu Papini.*

Voi fi la Florenţa vinerea aceasta, 16 mai. Sîmbătă îmi voi permite să vă fac o vizită. Aş fi foarte fericit dacă aţi putea să mă primiţi.

Primiţi, dragă Maestre, asigurarea profundei mele admiraţii şi simpatii,

Mircea Eliade

VI

Casa Gabriella, Ascona
le 5 juin 1952

Cher Maître,

Je suis confus! Je vous fais toutes mes e[x]cuses! Je voulais vous écrire *après* avoir rédigé la *Rencontre avec Giovanni Papini*, mais une série d'accidents malheureux ont empêché jusqu'à présent mon plan de travail. C'est pourquoi j'ai dû renoncer à mon intervention aux débats du Congrès pour la Liberté de la Culture (= *L'œuvre du XX*e *siècle*). Je pensais vous envoyer au moins un texte, sinon celui de mon intervention, au moins mon „interview". Mais vous connaissez les caprices de l'„inspiration". Malade (je souffre de ce que les médecins pédants appellent la vagotonie, ce qui, au fin des comptes, ne veut rien dire!...), malade, tout a été remis pour une date ultérieure. Heureusement, j'étais invité à passer le mois de juin sur le bord du Lago Maggiore, à Ascona, où je me trouve depuis quelques jours, et déjà mieux. Avant mon départ, je vous ai envoyé un paquet avec *Le Mythe de l'Éternel retour* et deux petits livres de „littérature". Je voulais passer chez Payot pour signer un exemplaire du *Chamanisme*, mais je n'ai plus eu le temps. Je vais lui écrire d'ici, pour vous l'envoyer directement. Quant à *Herzelie*, avez-vous besoin ce mois-ci des références précises? Comme je vous le disais, elles se trouvent dans un de mes livres roumains: je pourrais écrire à Paris pour me l'expédier ici, et il me serait facile de recopier pour vous toutes les références. Mais, si ce n'est pas urgent, je préfère vous transmettre les références au début de juillet, de Paris: je ne dispose que d'un seul exemplaire de *Mitul Reintegrării*, exemplaire annoté et d'autant plus précieux que je ne puis plus me procurer un autre de Roumanie.

Mais tout ceci, mon cher Maître, ne peux aucunément e[x]cuser mon silence! Je vous prie de me pardonner. J'attendais le *Kairos* pour vous écrire une *belle lettre.* Cette terrible vanité littéraire!

Je me présente les mains vides devant vous: j'ai été puni. Vainement j'avais laissé passer les jours, en attendant l'„inspiration" — au lieu de vous écrire immédiatement et de vous dire,

en toute simplicité, comme j'ai été heureux de vous rencontrer, et combien a été importante cette rencontre après un quart de siècle. Ma femme a été plus que heureuse en recevant le magnifique volume dédicacé. Elle vous transmet tous ses remerciements et attend avec impatience notre descente à Florence.

Comme je vous le disais plus haut, je voulais vous envoyer le texte de mon article. Je dois renoncer à le faire maintenant. Après l'avoir rédigé, je l'enverrai à mon ami français qui s'en chargera des corrections nécessaires.

Encore une fois, pardonnez-moi, Ch[er] Maître! Et croyez-moi votre très fidèle lecteur et dévoué admirateur.

Mircea Eliade

Publicată în volumul *Mircea Eliade e l'Italia a cura di Marin Mincu*, Roberto Scagno, Jaca Book, 1987

[Traducere]

Casa Gabriella, Ascona
6 iunie 1952

Dragă Maestre,

Sînt ruşinat! Vă cer multe scuze! Voiam să vă scriu după terminarea *Întîlnirii cu Giovanni Papini*, dar o serie de accidente nefericite mi-au împiedicat pînă în prezent planul de lucru. Iată de ce a trebuit să renunţ la intervenţia mea la dezbaterile Congresului pentru Libertatea Culturii (= *Opera secolului al XX-lea*). Mă gîndeam să vă trimit cel puţin un text, dacă nu pe acela al intervenţiei mele, cel puţin „interviul". Dar cunoaşteţi capriciile „inspiraţiei". Bolnav (sufăr de ceea ce medicii pedanţi numesc vagotonie, ceea ce, la urma urmei, nu înseamnă nimic...), bolnav, totul a fost amînat pentru o dată ulterioară. Din fericire, am fost invitat să petrec luna iunie pe malul lacului Maggiore, la Ascona, unde mă găsesc de cîteva zile şi mă simt deja mai bine. Înainte de plecarea mea, v-am trimis un pachet cu *Mitul eternei reîntoarceri* şi două mici cărţi de „literatură". Voiam să trec pe la Payot pentru a semna un exemplar din *Şamanism*, dar n-am mai avut timp. Îi

voi scrie de aici, pentru a vi-l trimite direct. În ce priveşte *Herzelie*, aveţi nevoie luna aceasta de referinţe precise? Aşa cum vă spuneam, ele se găsesc în una dintre cărţile mele scrise în româneşte; aş putea scrie la Paris, ca să mi le expedieze aici şi mi-ar fi uşor să copiez pentru Dumneavoastră toate referinţele. Dar, dacă nu este urgent, prefer să vă transmit aceste referinţe la începutul lunii iulie, de la Paris; nu dispun decît de un singur exemplar din *Mitul reintegrării*, exemplar adnotat şi cu atît mai preţios cu cît nu mi-aş putea procura un altul din România.

Dar toate acestea, dragă Maestre, nu-mi pot scuza deloc tăcerea. Vă rog să mă iertaţi. Aşteptăm *Kairos*, pentru a vă scrie o *scrisoare frumoasă*. Această teribilă vanitate literară!

Mă prezint cu mîinile goale în faţa D-voastră. Am fost pedepsit. Am lăsat zadarnic să treacă zilele, aşteptînd „inspiraţia“, în loc să vă scriu imediat şi să vă spun, cu toată simplitatea, cît de fericit am fost de a vă fi întîlnit şi cît de importantă a fost această întîlnire după un sfert de secol. Soţia mea a fost mai mult decît fericită primind magnificul D-voastră volum cu dedicaţie. Vă transmite toate mulţumirile ei şi aşteaptă cu nerăbdare sosirea noastră la Florenţa.

Aşa cum vă spuneam mai sus, voiam să vă trimit textul articolului meu. Trebuie să renunţ să o fac acum. După ce îl voi termina, îl voi trimite prietenului meu francez, care se va însărcina să facă necesarele corecturi.

Încă o dată, iertaţi-mă, dragă Maestre! Şi credeţi-mă foarte fidelul D-voastră cititor şi devotat admirator.

Mircea Eliade

VII

62 bis, rue de la Tour, Paris 16e
le 27 janvier 1954

Cher Maître,

Je commence par vous demander toutes mes e[x]cuses pour le retard avec lequel je réponds à votre lettre et à l'envoi du dernier (et passionnant!) livre. J'ai été absent de Paris presque deux

mois, et, comme d'habitude, la correspondance ne m'a pas suivi. J'ai lu avec une grande émotion votre lettre: je savais que vous étiez malade, mais je ne pouvais pas croire que la main qui avait noirci les milliers des pages inoubliables (tous ces livres qui ont nouris mon adolescence et ont formé ma jeunesse!), je ne pouvais pas croire que cette main infatigable se repose maintenant en attendant le volonté de Dieu... J'ai pleuré en lisant votre lettre, en lisant le petit annonce de l'éditeur et les articles que la presse française (surtout les revues et les magazines) vous ont récemment consacré. Mais ma fois en vous, en votre génie et en votre courage reste intacte. Je continue à attendre les chefs-d'œuvre dont vous m'avez déjà parlé. Surtout après le lecture du *Diavolo*, je les attend[s] avec une impatience à peine maîtrisée. Car vous avez encore une fois démontré, avec un éclat papinien, la force de votre pensée, l'audace de votre foi, la grandeur de votre vision spirituelle. Combien je suis heureux en apprenant les aventures de ce livre, sa résonance, son „succès"! Je ne sais pas si vous recevez la presse française. On a parlé énormément de vous. (Si vous le désirez, je peux prier Mr. Mélry de vous envoyer certaines coupures de presse.)

Je viens d'apprendre à l'instant même que le livre ne sera pas mis à l'Index. Tant mieux — et je me réjouis de tout cœur.

Il serait trop long de vous parler comme je l'aurais aimé de ce livre. Il prolonge et complète certaines de vos idées — il annonce le *Giudizio universale* (car „Sauver le Diable n'est pas tout dire sur le mystère du Jugement Dernier"?). Vous le savez, je suis origéniste par ma tradition (secrète!) ort[h]odoxe. Et, sur un tout autre plan (celui qui n'est aucunement la foi), je m'intéresse au problème des „contraires". C'est vous dire l'intérêt passionné avec lequel j'ai lu votre livre. Il abonde en intuitions de génie: la „mission manquée" d'Adam, celle de ramener Satan à Dieu, me semble, entre tout[es les] autres une idée d'une extraordinaire fertilité. Mais j'espère écrire prochainement un article, *Papini et le Diable*, où j'aurais l'occasion de discuter certaines de ces idées. (Je ne veux pas aborder le problème théologique proprement dit; je crois qu'on peut dire beaucoup de choses sans y toucher...)

Cher Maître, vous avez fait la preuve que dans toute circonstance, l'Esprit ne désarme pas. Je le savais — mais je suis heureux tout de même, car vous avez „traversé" l'épreuve initiatique (comme on le dit dans notre jargon), et je me réjouis. J'attends maintenant la suite de vos chefs-d'oeuvres, l'*Historiologie*, le *Jugement Dernier*. Je sais que vous les écrivez, mais je suis impatient!...

Croyez-moi votre très sincère et total admirateur,

Mircea Eliade

Publicată în volumul *Mircea Eliade e l'Italia a cura di Marin Mincu*, Roberto Scagno, Jaca Book, 1987

[Traducere]

27 ianuarie 1954

Dragă Maestre,

Încep prin a vă cere toate scuzele mele pentru întîrzierea cu care răspund scrisorii şi expedierii ultimei (şi pasionantei!) cărţi. Am lipsit din Paris aproape două luni şi, ca de obicei, corespondenţa nu m-a urmat. Am citit cu o mare emoţie scrisoarea D-voastră; ştiam că sînteţi bolnav, dar nu puteam să cred că mîna care a înnegrit mii de pagini de neuitat (toate acele cărţi care mi-au hrănit adolescenţa şi mi-au format tinereţea), nu puteam crede că această mînă neobosită se odihneşte acum, aşteptînd voinţa lui Dumnezeu. Am plîns citind scrisoarea D-voastră, citind micul anunţ al editorului şi articolele pe care presa franceză (mai ales revistele şi magazinele) vi le-a consacrat recent. Dar credinţa mea în D-voastră, în geniul şi curajul D-voastră rămîne intactă. Continuu să aştept capodoperele de care deja mi-aţi vorbit. Mai ales după lectura lui *Diavolo*, le aştept cu o nerăbdare abia stăpînită. Căci aţi demonstrat încă o dată, cu o strălucire papiniană, forţa gîndirii D-voastră, îndrăzneala credinţei D-voastră, grandoarea viziunii D-voastră, spiritualitatea. Cît de fericit sînt aflînd aventurile acestei cărţi, rezonanţa şi „succesul" ei! Nu ştiu dacă primiţi pre-

sa franceză. S-a vorbit enorm de D-voastră. (Dacă doriţi, pot să-l rog pe D. Mélry să vă trimită anumite tăieturi din presă.)

Am aflat, chiar în acest moment, că volumul nu va fi pus la Index. Cu atît mai bine — şi mă bucur din tot sufletul.

Ar fi prea lung să vă vorbesc aşa cum mi-ar fi plăcut despre carte. Ea prelungeşte şi completează unele dintre ideile D-voastră — ea anunţă *Giudizio universale* (căci a-l salva pe Diavol nu este să spui totul asupra misterului Judecăţii de Apoi?). O ştiţi, sînt, prin tradiţie (secretă!) ortodoxă, adept al lui Origene. Şi, pe un cu totul alt plan (cel care nu e deloc al credinţei), mă interesează problema „contrariilor". V-am citit cartea cu un interes pasionat. Ea abundă în intuiţii de geniu: „misiunea ratată" a lui Adam, aceea de a-l aduce pe Satan în faţa lui Dumnezeu, mi se pare, între toate celelalte, o idee de o extraordinară fertilitate. Dar sper să scriu curînd un articol, *Papini şi Diavolul*, unde voi avea ocazia să discut unele dintre aceste idei. (Nu vreau să abordez problema propriu-zis teologică; cred că se pot spune multe lucruri, fără să fie atinsă...).

Dragă Maestre, aţi dovedit că, în orice împrejurare, Spiritul nu dezarmează. O ştiam — dar sînt fericit căci aţi „traversat" proba iniţiatică (cum se spune în jargonul nostru) şi mă bucur. Aştept acum urmarea capodoperelor D-voastră *Istoriologia*, *Judecata de Apoi*. Ştiu că le scrieţi, dar sînt nerăbdător!...

Socotiţi-mă foarte sincerul şi totalul D-voastră admirator,

Mircea Eliade

CĂTRE EDGAR PAPU*

3 martie 1979

Mult stimate coleg,

Nu mai încerc să-mi cer iertare pentru întîrzierea cu care răspund scrisorii Dumneavoastră din ianuarie. Ar fi trebuit să răspund pe loc, chiar în dimineaţa cînd am primit-o, mai ales ca să vă spun că petrecusem multe ceasuri în aceeaşi noapte (eu am rămas, ca în tinereţea mea bucureşteană, noctambul), recitind cu încîntare

paginile despre călătoriile din Renaştere. Sper totuşi ca într-o zi să-mi pot procura cartea singur.

În privinţa protocronismului, mă bucur că tot mai mulţi cărturari români încep să înţeleagă că nu-i vorba de „avem şi noi presocraticii noştri". Cum îi scriam însă şi lui Paul Anghel, „tragedia noastră" a fost (şi, din păcate, rămîne şi astăzi) semiclandestinitatea în care ne păstrăm descoperirile culturale. Degeaba îşi scria Iorga cărţile în limba franceză dacă le tipărea la Vălenii de Munte şi le edita Gamber, aşa-zis editor la Paris, dar de care nu auzise nimeni. (Iorga îi trimetea în depozit douăzeci-treizeci de exemplare, pe care le cumpăra însă Legaţia României şi le împărţea unor gazetari care nici măcar nu se oboseau să le vîndă la anticari.)

Cînd mă gîndesc cîţi savanţi, critici şi filozofi cu autoritate mondială am fi avut astăzi dacă... Şi, scriind asta, mă gîndesc şi la dumneata.

Cu urări de bine şi multă sănătate, al Dumitale sincer cititor şi admirator,

Mircea Eliade

P.S. I-am scris lui Payot să vă trimită *Histoire* I şi II.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

* Edgar Papu (1908–1993), eseist şi istoric literar.
Opere: *Giordano Bruno. Viaţa şi opera*; *Călătoriile Renaşterii şi noi structuri literare*; *Evoluţia şi formele genului liric* etc.

CĂTRE ALAIN PARUIT*

I

14 mai 1979

Dragă Domnule Paruit,

Monica mi-a dat vestea bună că eşti dispus să traduci ceva din prozele mele literare. Inutil să-ţi spun cît sînt de fericit. Îţi expe-

diez prin avion, recomandat, două mici romane fantastice (*Der Hundert Jährige* a apărut zilele trecute la Suhrkamp Verlag, în excelenta traducere a lui Edith Silbermann. Am avut mare noroc cu ea; a tradus în cîţiva ani opt cărţi, toate publicate la Suhrkamp Verlag).

Noi plecăm mîine la New York, şi vom fi la Paris pe la 22-23 mai. Îţi voi face semn imediat. Robert Gallimard e grăbit să publice literatura mea. Cunoaşte (în traducerea germană) nuvelele *În curte la Dionis*. Vom sta de vorbă, vreau să aflu şi părerea Dumitale: cu ce să începem? Ţi-am trimis *În curte la Dionis* la apariţie?

Cu mulţumiri anticipate, al Dumitale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996, p. 83

* Alain Paruit — traducătorul în limba franceză al romanelor şi nuvelelor lui Mircea Eliade.

II

18 ianuarie 1980

Dragă Domnule Paruit,

Încep prin a-ţi ura un an nou fericit şi îmi cer scuze că îţi scriu cu o grafie aproape indescifrabilă, consecinţă, să sperăm provizorie, a unei lungi crize de arthrită.

Agenda în care consemnasem adresa Dumitale am lăsat-o la Paris. De aceea am rugat pe prietenii noştri să-ţi transmită această scrisoare.

Îmi închipui că ai încheiat, sau aproape, traducerea celor patru nuvele. Guillermou te aşteaptă cu nerăbdare. Mi-a scris de curînd că Gallimard a acceptat *Nouăsprezece trandafiri* şi *Le centenaire* (titlul este provizoriu). I-am sugerat ca aceste *nouvelles*[1] să fie publicate separat. Eşti de acord să le traduci? Inutil să-ţi spun cît aş fi de fericit. (M-au îngrozit alte traduceri recente din prozele mele literare.)

Scrie-mi, te rog, cîteva rînduri. Ce impresie ţi-a făcut *Nouăsprezece trandafiri*? Gallimard vrea să o publice repede, deci cred că ar fi bine să păstrăm ordinea cronologică, adică întîi *Le centenaire*.

Am terminat de curînd *Dayan* (75 [de] pag[ini]). Îţi voi trimite un exemplar îndată ce voi multiplica manuscrisul.

Cu cele mai bune sentimente şi sincere mulţumiri, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996, p. 83

---

[1] Nuvele (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

III

7 februarie 1980

Dragă Domnule Paruit,

Mulţumiri pentru scrisoarea din 30 ianuarie şi pentru veştile bune pe care mi le dai: că îţi plac *Trandafirii* şi că eşti dispus să traduci textele mele literare. Nu înţeleg ce l-a făcut pe [Constantin] Tacou să-ţi propună contractul; aşa cum îţi scrisesem astă-toamnă, cei *Nouăsprezece trandafiri* erau angajaţi de Gallimard. Îi voi scrie din nou astăzi. În cel mai rău caz, îi voi oferi ultima mea nuvelă, pe care am terminat-o în ianuarie, *Dayan*, cca 88 [de] pagini dactilografiate. Împreună cu *La ţigănci*, ar putea face un volum interesant.

Guillermou mă asigură că Gallimard vrea să publice tot ce le dau. Perfect. Dar se întîmplă că în martie împlinesc 73 de ani, şi aş vrea să văd publicate cît mai multe dintre scrierile mele literare recente. În martie (sper) va apărea *Mémoire* I şi, în mai-iunie, [Constantin] Grigorescu şi Marie-France [Ionesco] vor avea gata urmarea la *Journal* (1969–1978). Cum să facem ca să evităm un „dumping" Mircea Eliade — şi totuşi să accelerăm publicarea

prozelor literare? Cele patru nuvele ar putea apărea la toamnă, iar în ianuarie-febr[ruarie] 1981 *Centenarul* sau *Trandafirii*.

M-au interesat observaţiile Dumitale privitoare la finalul *Trandafirilor*. Voi mai reflecta; probabil că ai dreptate. În orice caz, dacă Guillermou îţi propune să începi iar *Trandafirii*, în loc de *Centenaire* (titlu provizoriu), ai destul text de tradus.

Cu mulţumiri şi recunoştinţă, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996, p. 83

IV

26 feb[ruarie] 1981

Dragă Alain Paruit,

Mulţumiri pentru scrisoarea din 15 feb[ruarie] — şi felicitări pentru *Uniformes*. Sînt curios să văd „reacţiile“ publicului francez. Cred că editura a făcut o greşeală lăsînd la o parte *La ţigănci* şi *Les trois Grâces* — dar poate vor fi recuperate mai tîrziu.

I-am scris chiar azi lui A[lain] Guillermou, acceptînd (cu entuziasm! — şi-ţi rămîn recunoscător) titlul propus de D-ta.

Privitor la pasajul de la p[agina] 136: *mulţi* (i.e. *numeroşi*) e corect (deşi e cam obscur...)... îşi închipuie că *masa* (Biserica, Partidul) constituie o garanţie — dacă *atîta lume* crede şi se comportă ca mine, e greu de închipuit că ne înşelăm *toţi*.

Dar dacă fraza aceasta nu „trece“ în franţuzeşte — o putem modifica...

Încă o dată, mulţumiri pentru toate!

Al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

P.S. Iartă grafia. Cu tot tratamentul (de patru luni!) degetele sînt încă nesigure!...

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996

V

21 oct[ombrie] 1981

Dragă Alain Paruit,

Am recitit cu încîntare — şi cu recunoştinţă... — cele două nuvele. Păcat că tipograful a eliminat dedicaţia „Tinereţii...“; era ultimul text pe care Sibylle a apucat să-l citească înainte de moarte. *Te implor*, dacă s-a păstrat dedicaţia (p[entru] Ileana şi Ion Cuşa) la *Nouăsprezece trandafiri*. P[entru] Christinel şi pentru mine, ar fi o adevărată catastrofă!... Sînt dispus să suport cheltuielile pe care le-ar implica introducerea dedicaţiei. Nu-mi iert că astă-vară n-am avut îndrăzneala de a-i cere lui [Alain] Guillermou să-mi comunice şi mie corectura în pagini!

Sper că *Les Trois*... va fi citit — deşi au apărut trei volume de acelaşi autor în vreo zece-douăsprezece zile.

Cu mulţumiri şi cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Voi trimite lui [Alain] Guillermou alte nuvele, în germană şi în româneşte. Sper că cel puţin cîteva îl vor interesa.

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996

VI

5 feb[ruarie] 1982

Dragă Alain Paruit,

Mulţumesc pentru scrisoare. Tocmai voiam să-ţi scriu în acelaşi sens: să încercăm, adică, să publicăm alte nuvele, la alt editor (dacă Gallimard îngăduie; un telefon lui [Alain] Guillermou ne-ar lămuri). Ce nuvele ai ales? *La ţigănci* trebuie tradusă de D-ta, ştii p[entru] ce. Marie-France [Ionesco] a tradus admirabil *Les trois Grâces* p[entru] o colecţie de nuvele româneşti la Flammarion (cred că avem dreptul s-o introducem în volumul nostru). Probabil că dispui de ediţia lui Eugen Simion (o are, în orice caz, [Vir-

gil] Ierunca). Singura nuvelă care n-a apărut însă este *Pelerina* (va apărea în *Ethos* III). Îţi pot trimite o copie.

În altă ordine de idei: voi scrie [o] „Scurtă prefaţă“ la romanul lui I[oan] P[etru] Culianu. Sper să ajute. Nu înţeleg de ce nu l-a reţinut Gallimard.

Cu urări p[entru] noul an şi recunoştinţa amicală a lui

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996

VII

Chicago
9 martie 1982

Dragă Alain Paruit,

Mulţumiri p[entru] scrisoarea din 18 feb[ruarie]. I-am scris chiar azi lui Gallimard şi lui [Alain] Guillermou, anunţîndu-i că trimit (celui din urmă) nuvelele alese (în româneşte şi trad[ucere] germană sau engleză, în cazul că există). Aş fi foarte mulţumit dacă ai accepta trad[ucerea] lui Marie-France [Ionesco] *Les trois Grâces*, efectuată p[entru] colecţia de nuvele pe care trebuia s-o publice V[irgil] Tănase la Flammarion.

Nu ştiu care sînt preferinţele D-tale. Eu aş vrea, în orice caz, *La ţigănci* (trad[ucerea] lui [Alain] Guillermou este banală şi, cred, prescurtată), *Pelerina* (trad[ucerea] germană o trimit lui Guillermou, originalul va apărea în vol[umul al] III[-lea] din *Ethos*; voi căuta m[anuscris]ul; în orice caz, voi cere şpaltele de la tipografia lui Cuşa), *Incognito la Buchenwald*, *Podul* (deşi mi se pare obscură...), *Adio!*, *În curte la Dionis* (am lăsat la o parte *O fotografie veche de 12 ani*, *Ghicitor în pietre*, *Fata căpitanului* şi *Şanţurile*. Dar aştept şi sugestiile D-tale).

Ca să nu-l „encombrez“[1] pe [Alain] Guillermou cu volumul editat de E[ugen] Simion, îi voi trimite numai nuvelele încă netraduse în franceză (toate, nu numai cele alese de mine).

Cu recunoştinţă şi mulţumiri anticipate, al D-tale sincer,

Mircea Eliade

P.S. Mi s-a părut curioasă rezerva lui [Edgar] Reichmann. Cred că n-a citit cu atenţie *La Centenaire*...

---

[1] Cf. fr. *encombrer* „a incomoda, a jena, a stînjeni (pe cineva)“ (*n. ed.*).

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Peruit în *Caiete critice*, nr. 3, 1996

VIII

10 feb[ruarie] 1983

Dragă Alain Paruit,

Mulţumiri pentru scrisoarea din 26 ian[uarie] şi iertare că răspund tîrziu, ilizibil şi pe scurt!...

Nu ştiu care sînt cărţile pe care [Constantin] Tacou vrea să le traducă (sigur fiind că are „drepturile“...). În orice caz, sînt întotdeauna fericit cînd mă traduci D-ta. [Alain] Guillermou voia *Întoarcerea* şi *Huliganii*; i-am spus că Tacou etc. Nu mai ştiu care este situaţia. Dar, oriunde ar apărea cărţile, trebuie, înainte de a fi traduse, să le corectez. Limba română pe care o scriam în tinereţe este oribilă!... (În fond, am început să scriu corect în exil, după 1945...)

M-ar bucura să traduci ceva p[entru] Tacou, p[entru] că se vor publica măcar două-trei recenzii. Ai remarcat că despre ultima noastră carte la Gallimard n-a apărut *nimic*? [Alain] Guillermou şi toţi ceilalţi mă asigură că vor să traducă *tot*[ul scris] de mine — şi în ultimii cincisprezece ani n-a apărut nici o recenzie în *N*[*ouvelle*] *R*[*evue*] *F*[*rançaise*]...

Cu prietenie, al D-tale (încă în tratament cu aur coloidal!),

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996

IX

Chicago
14 dec[embrie] 1983

Dragă A[lain] Paruit,

Scriu puţin şi prost, p[entru] că abia pot ţine tocul în mînă. (Soţia mea a fost operată de hernie acum două săptămîni şi nu poate dactilografia.) Vreau să-ţi comunic „ultimele noutăţi".

(1) Dintr-o scrisoare a lui [Alain] Guillermou, am înţeles că [Constantin] Tacou ţi-a propus să „validezi" trad[ucerea] *Huliganilor*, ţinînd seama de ed[iţia a] III[-a] corectată (textul pe care l-ai citit astă-vară). Spune-mi dacă e adevărat şi dacă eşti de acord ca să-ţi parvină acest text (se află în 4, Place Ch[arles Dullin]).

(2) Am început adunarea materialelor p[entru] vol[umul] *Brancusi et les mythologies*. Majoritatea — eseuri şi fragmente publicate în l[imba] franceză, circa 50 [de] pag[ini] (dactilografiate) în româneşte, de tradus; cam tot atîtea în l[imba] engleză, pe care le voi expedia direct traducătorului (deocamdată, nu ştiu cine va fi: voi consulta pe Cioran sau pe...). Dacă eşti de acord, ţi-aş trimite textele franţ[uzeşti] şi româneşti deja adunate (aştept pe Adriana Berger în ianuarie, ca să mă ajute să punem în ordine biblioteca; eu de-abia pot ridica o carte...). În orice caz, pe la sfîrşitul lui ianuarie, *tabla de materii* va fi gata — şi-ţi voi trimite restul.

Între 28 dec[embrie] şi 8 ian[uarie], vom fi la Palm Beach. Soare, soare, soare!

Îţi urează multă sănătate şi noroc, al D-tale, recunoscător,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996

X

5 febr[uarie] 1984

Dragă Alain Paruit,

Sînt încîntat că [Alain] Guillermou îşi ia răspunderea traducerilor textelor engleze.

Volumul este aproape „construit". În cîteva zile, expediez o bună parte dintre materiale. Ordinea articolelor o vom decide mai tîrziu. Ai să vezi că sînt unele texte care au nevoie de o scurtă explicaţie a D-tale (în subsol sau la sfîrşit). Sînt şi cîteva asupra cărora am îndoieli (poate nu se încadrează în volumul de faţă etc.)

Cu recunoştinţă şi prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

6 feb[ruarie]

Azi, trimit prin avion, recomandat — primul pachet pe adresa lui (aşa m-a sfătuit la telefon; ca şi mine, ignoră noua D-tale adresă).

9 feb[ruarie] 1984

Articolele nu sînt aşezate în ordinea „Tablei de materii".

Vor urma cîteva texte româneşti şi un lung articol în limba engleză (plus trei-patru recenzii).

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996

XI

1 aprilie 1984

Dragă Alain Paruit,

În sfîrşit, mi-a venit inima la loc: înţeleg din scrisoarea D-tale că ai primit prima parte a colecţiei *Brancusi et les mythologies*. (Va trebui să-i găsim un subtitlu care să informeze pe cititor că nu este o carte despre Brâncuşi.) Îţi voi trimite deci restul volumului (avion, recomandat) în trei-patru zile. Îţi sînt recunoscător că îţi iei răspunderea editării acestui volum (probabil, ultima culegere de studii şi eseuri).

Nu ţi-am mulţumit pentru *Les trois Grâces*. Sper că serviciul de presă n-a neglijat pe prieteni şi colegi ([Emil] Cioran, G[eor-

ges] Dumézil, sora mea din România etc.). Mă bucur că *France Culture* nu m-a uitat (ca aproape toate celelalte publicaţii periodice, de la *Express* la *N*[*ouvel*] *Ob*[*servateur*] etc. etc.). Mi-a plăcut mult articolaşul lui [Edgar] Reichmann (acum cîţiva ani, se supărase pe mine...).

Cred că [Virgil] Ierunca ţi-a cerut deja *La umbra* şi pentru *Ethos*. Eu am un exemplar, dar al D-tale era corectat.

Îţi trimit, în pachetul *Brâncuşi*, fotocopia „O fotografie..." (apărută în volumul *Nuvele*, Madrid, 1961). Încep să-mi revin din hibernaţia provocată de tratamentul cu aur. *Trebuie* să găsesc un alt final *Ghicitorii*.

Al D-tale, cu prietenie şi recunoştinţă,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996

XII

New York
2 iunie 1984

Dragă Alain Paruit,

Eşti pur şi simplu formidabil! Îţi mulţumesc pentru tot... şi pentru toate.

Îţi voi telefona în cîteva zile.

Găsisem un alt final la *Ghicitori*. Poate am să-l scriu la Paris.

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3, 1996

XIII

Paris
24 septembrie 1984

Dragă Alain Paruit,

Îţi mulţumesc. Am citit cu încîntare *Le mot publier*. Îl voi reciti după întoarcerea din Italia. (Aseară, am recitit doar primul ca-

pitol.) Mulţumeşte-i din partea mea şi felicită-l pe [Dumitru] Ţepeneag.

Sper să afli într-o zi cît de „integral“ îţi aparţine textul paginilor 121–130, precum şi alte pasaje anterioare.

Cu prietenie, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3/1996, p. 88

XIV

21 martie 1985

Dragă Alain Paruit,

Nu ţi-am mulţumit pentru felicitările şi surprizele filatelice de Anul Nou — dar îţi mulţumesc acum, o dată cu primirea (şi repedea citire a cărţii). Superbă! Nu ştiu dacă va fi citită şi comentată — nici dacă va avea succes de public. (Deocamdată, literatura mea place — şi chiar se vinde — în limbile germană, spaniolă. Dar sînt mulţumit că, datorită eforturilor Dumitale, întregul corpus al literaturii mele fantastice 1944–1983 se află tradus în franţuzeşte.) Încă o dată îţi mulţumesc şi îţi rămîn recunoscător.

I-am înapoiat acum cîteva zile lui [Alain] Guillermou articolele traduse din englezeşte. Te rog, nu-i spune, dar traducerea e banală, pedestră şi uneori inexactă. Ignoranţa terminologiei specifice unei discipline e întotdeauna creatoare de surprize. În orice caz, l-am rugat pe Guillermou să-ţi încredinţeze întreg grupul de texte traduse şi (cu exasperare!) corectate de mine, spunîndu-i că trebuie să revezi prăpădita mea de limbă franceză (ceea ce e foarte adevărat) şi, în plus, să „unifici stilul“ (şi asta e adevărat), dumneata cunoşti în general felul meu de a scrie. Extenuat de vol[umul al] IV[-lea] din *Histoire de croyances* şi de *Encyclopedia of Religions* (şaisprezece vol[ume], ajuns deocamdată în decembrie 1956), aproape n-am avut timp de altceva (în afară de noi şi de

nesfîrşite plictiseli fizice), dar la vară mă voi apuca serios de vol[umul al] II[-lea] din *Enciclopedie*, pe care sper (aşa m-a asigurat Gallimard) s-o traduci dumneata.

Cele mai amicale salutări,

Mircea Eliade

Iar ţi-am rătăcit adresa. Sper că [Alain] Guillermou îţi va trimite repede această scrisoare.

Sommaire

Avant-propos

I

1. Brancusi et les mythologies
2. Le permanence du sacré dans l'art contemporaine
3. Lumière et transcendence dans l'œuvre d'Eugène Ionesco
4. Rencontre avec C. G. Jung
5. À Florence chez Giovanni Papini
6. Marthe Bibesco et la Nymphe Europe

II

7. Structure et fonction des mythes
8. Le Créateur et son Ombre
9. Mythologies et religions
10. Histoire des religions et „cultures populaires"

III

11. Briser le toit de la maison
12. Gayomart, Adam et la Mandragore
13. Le Dragon et Le Chaman

IV

14. Notes sur le *Journal* d'Ernst Jünger
15. La méthode de Roger Godel
16. Matila Ghyka après le Nombre d'or
17. Paul Tillich et les croyances des „autres"
18. Van der Leeuw et la phénoménologie de la religion

19. Ananda K. Coomaraswamy et Henry Corbin à propos de la *Theosophia perennis*
20. La souveraineté chez les Indo-Européens
21. Sur le symbolisme religieux
22. Le problème du matriarcat slave
23. *Homo faber* et *homo religiosus*

Originalul în arhiva Alain Paruit, Paris

Publicată de Alain Paruit în *Caiete critice* nr. 3/1996, p. 88

CĂTRE DINU PĂTULEA*

11 oct[ombrie] 1972

Stimate Domnule Pătulea,

Mulţumiri pentru scrisoarea din august, pe care am găsit-o aşteptîndu-mă aici, acum cîteva zile, cînd m-am întors din Franţa. Observaţiile Dumitale în legătură cu prozele din *La ţigănci* m-au interesat. Aş vrea să completez, măcar în parte, „bibliografia", dar nu ştiu cu ce să încep. Îţi voi trimite în orice caz *The Myth of the Eternal Return* şi *Pe strada Mîntuleasa* (o lungă nuvelă fantastică). Le expediez cu poşta aeriană şi apoi aştept confirmarea primirii acestui pachet. Vor urma altele. Aş fi fericit dacă ar putea ajunge *Noaptea de Sînziene*, al cărei text românesc a apărut de curînd la Paris, în două volume. Spun: „aş fi fericit", pentru că este opera mea literară cea mai semnificativă şi cea mai importantă. Fiind însă o carte groasă şi grea (aproape două kilograme), am remarcat că nu prea ajunge la destinaţie, chiar expediată prin poşta aeriană. Parcă observ că citeşti englezeşte; îţi voi trimite acele cărţi epuizate în traducere engleză: *Metallurgic Magic and Alchemy*, este doar o încercare din tinereţe. O găseşti în *Forgerons et alchimistes* (*The Forge and the Crucible*). Îţi voi trimite versiunea engleză.

Mai ales, sînt curios să citesc prozele D-tale, atunci cînd vei fi mulţumit de ele şi le vei publica.

Urîndu-ţi tot norocul, al Dumitale,

Mircea Eliade

Originalul în Arhivele Statului, Rîmnicu-Vâlcea

Publicat de Ion Soare în *Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului*, an VIII, 1988, iulie, 16, nr. 28, p. 10

* Dinu Pătulea (n. 1947), poet, critic literr şi traducător. Face parte din generaţia '90. Membru al Uniunii Scriitorilor din 1996. A tipărit în *Contrapunct*, *România literară*, *Literatorul*, *Contemporanul*, *Caiete critice* etc.

CĂTRE ADRIAN PĂUNESCU*

I

3 decembrie 1970

Dragă domnule Păunescu,

Nici nu poţi bănui cît de mult m-a întristat scrisoarea D-tale de ieri. Mi-am dat încă o dată seama (dar mai era oare nevoie?...) cît pot fi de deosebite experienţele duratei temporale la cei douăzeci şi nouă de ani ai D-tale.

„Ceasul umblă, loveşte", iar eu mă apropiu (*hélas!*[1]) de acea împăcată seninătate cînd mi se pare că: „vremea stă, vremuieşte". Într-adevăr, descopăr deodată că au trecut vreo trei săptămîni de cînd am primit prima D-tale scrisoare şi încă nu ţi-am răspuns. Trei săptămîni? Parcă ar fi fost ieri, cum spunea bunica. Îmi tot făgăduiam să-ţi scriu, deşi nu aveam încă nici o veste pozitivă să-ţi dau cu privire la un apartament mai ieftin. N-am pierdut totuşi nădejdea. Evident, motelele YMCA-ei sînt foarte ieftine, dar camerele, am auzit, bune doar de petrecut cîteva nopţi. În orice caz, sper să găsesc ceva.

Aş fi vrut, de asemenea, să-ţi scriu în legătură cu volumul D-tale de versuri. Dar cînd?... Acum, că scrisoarea D-tale m-a trezit din durata cosmică, circulară, în care m-am lăsat antrenat („Vremea stă, vremuieşte"), îmi dau deodată seama că nu am răspuns încă scrisorii lui Sorin [Alexandrescu] din 20 octombrie şi, cu groază, descopăr în faţa mea, pe masă, printre cărţi, printre hîrtii, alte zeci de scrisori, de la sora mea, de la prieteni din ţară, din Paris,

din India... Sînt, poate, cel mai nevoiaş corespondent; nu răspund pe loc cînd nu prea am ce spune... Nu încerc să-mi găsesc scuze. Îmi repet mereu că am trecut de şaizeci de ani — şi, cum nu mă mai pot „grăbi", nu am altă scăpare decît [pe] aceea pe care am ales-o: să rămîn cît mai mult singur cu mine însumi, chiar cu riscul de a uita cu totul că „ceasul umblă, loveşte".

Sper că ne vom putea întîlni pe curînd aici, la Chicago, şi sta mai pe îndelete de vorbă despre atîtea lucruri care ne interesează. Mă bucur că ţi-au plăcut *Amintirile*. Volumul [al] II[-lea] e de mult scris (şi fragmente au fost publicate pe unde am apucat), ducînd povestea pînă la plecarea mea din ţară, în primăvara 1940. Cînd ne vom vedea, am să-ţi dau să citeşti cîteva capitole care te-ar putea interesa (nu numai „India — 1928–[19]31", ci, mai ales „Scriitor la Bucureşti, 1934–[19]39").

Omagii soţiei şi cele mai sincere urări pentru amîndoi.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. La 11–12 dec[embrie], şi-au anunţat vizita Paul Everac şi Dumitru Radu Popescu.

Originalul în arhiva Adrian Păunescu, Bucureşti

Publicat în *Vremea — Totuşi iubirea*, an II, 1991, martie, nr. 13, p. 9

---

[1] Vai! (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

* Adrian Păunescu (n. 1943), poet, autor al celebrului interviu cu Mircea Eliade apărut în 1972 în revista *Contemporanul.*

II

26 februarie 1971

Dragii noştri poeţi,

În exil la Tomis (dar de ce-i spune acum Iowa City?), veţi fi înţeles nu numai pe Ovid, ci şi pe ceilalţi „desţăraţi" (cum scrie Hasdeu), în frunte cu cel mai vechi (1938), marele nostru Emil Cioran.

Aş avea atîtea să vă spunem, dar cum? Cum? Poate, într-o zi, vom înregistra două monologuri şi vi le vom trimite.

Pe scurt, iată noutăţile: plecăm miercuri, 3 martie, la Albion College, Albion Michigan (se pare că este un fel de sat pretenţios, dar sper că voi putea lucra pe brînci). În principiu, vom sta trei luni, dar ne vom mai repezi pe la Chicago în *week-end*-uri prelungite (bunăoară, pe la 15–18 martie).

Christinel n-a început încă dactilografierea dialogurilor, şi iată de ce: luînd maşina din sacul de hîrtie în care o adusese Constanţa, a scăpat-o jos. E acum la reparat. O vom avea înainte de plecare — şi vom lucra *serios*, la Albion. În orice caz, veţi primi textul înainte de aprilie.

Săptămîna trecută, m-am trezit deodată furios contra hierarhiei culturale a R.S.R.-ului. Într-un acces de megalomanie, era gata să strig, precum Dante: „Patrie ingrată, nu vei avea nici măcar oasele mele!"

Dar e atît de complicat să faci un testament şi să specifici negru pe alb că nu vrei să-ţi fie transportate „rămăşiţele pămînteşti" acolo de unde ţi se trage neamul. Şi apoi, din fericire, mi-am amintit că *existaţi* voi, în care se ghiceşte deja lumina libertăţilor de mîine. (Dar ce păcat că nu voi mai apuca acea sfîntă libertate...) În orice caz, am să vă scriu.

Vă îmbrăţişez cu (încep să cred) veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Adrian Păunescu, Bucureşti

Publicat în *Vremea — Totuşi iubirea*, an II, 1991, aprilie, nr. 14, p. 8

III

31 martie 1971

(în Clinică, dar mîine mă trimit acasă)

Dragii noştri poeţi, fraţi de dincolo de zare,

Să nu cumva să vă speriaţi, căci evenimentul cardiac (pericardita provocată — ce absurd! — de o infecţie în gît!) a avut

loc exact la 9 martie, cînd împlineam şaizeci şi patru de ani. Dacă nici asta nu are semnificaţie simbolică, atunci nu mai înţeleg nimic din logica simbolului (pe care am studiat-o totuşi vreo patruzeci de ani). Şi semnificaţia nu poate fi decît una [de] re-naştere; *incipit vita nova*[1]. (Să vă ţineţi bine, de abia de acum înainte voi începe a crea adevărata mea operă.)

Sper să reiau lucrul la interviu în cîteva zile. Voi expedia paginile deja dactilografiate la Paris, sau chiar la New York, dacă voi avea o adresă. Rămînem bine înţeleşi: *numai* acest text revizuit şi „editat" poate fi prezentat publicului (sau cenzurii, cum vrei s-o iei).

Înregistrarea prezintă doar o încercare de pre-dialog; eram prea obosit ca să mă pot concentra. Evident, anumite fragmente orale rămîn valabile (ai să vezi că nu toate paginile au necesitat eliminări sau corecturi). Dar te-aş ruga, chiar asemenea fragmente valabile — nu le comunica decît prietenilor.

Şi acum, vă las, urîndu-vă sănătate şi bucurie, şi primăvară la Paris, unde atîţia prieteni vă aşteaptă.

Mircea Eliade

Vă îmbrăţişez — şi pe curînd.

P.S. Dacă totuşi logica simbolului vrea neapărat să facă o excepţie *cu mine* şi nu-mi va mai fi dat să vă revăd (pînă la reîntîlnirea tuturor, în Paradis, la umbra unui crin...), urcaţi-vă într-o amiază de Sînziene pe muntele Omul şi recitiţi poemele care ne-au fermecat atîtea nopţi în Woodlawn Avenue...

Originalul în arhiva Adrian Păunescu, Bucureşti

Publicat în *Vremea — Totuşi iubirea*, an II, 1991, aprilie, nr. 32, p. 9

---

[1] O viaţă nouă începe (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

CĂTRE CAMIL PETRESCU*

I

[1927, primăvara]

Domnule Camil Petrescu,

Plicul acesta nu înlocuieşte întîlnirea noastră de mîine. Ci cuprinde cîteva schiţe pe care le putem frunzări. M-am gîndit că lectura verbală deformează pagini concepute şi îndrugate străin de orice retorism (în bunul înţeles al cuvîntului), nu e aşa?

Citiţi *În întuneric*[1], fireşte, dacă veţi avea timp.

Mîine la 10 voi fi la Dumneavoastră.

Mircea Eliade

Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise

* Camil Petrescu (1894–1957), cunoscutul romancier interbelic care a polemizat cu Mircea Eliade şi a devenit apoi bum prieten cu acesta.

[1] Nuvela *În întuneric* de Mircea Eliade a apărut în *Universul literar*, an XLIII, 1927, 21 mai, nr. 21, pp. 326–327 şi a fost republicată în volumul *Maddalena*, ediţie îngrijită de Mircea Handoca şi Nicolae Florescu, cuvînt înainte Mircea Handoca, note şi postfaţă Nicolae Florescu, Editura Jurnalul literar, 1996.

II

[1927, primăvara]

Iubite Domnule Camil Petrescu,

Am trecut pe la dumneata şi mi-am luat cărţile (două Cezar Petrescu, Montadon). Am puţină nevoie de Montadon.

Al Dumitale acelaşi,

Mircea Eliade

Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise

III

[anii '40][1]

Dragă Camil Petrescu,

Dacă vrei să-ţi cumperi clasicii filozofiei şi dramaturgiei germane, îi poţi lua de la acest domn, în rate lunare de cîteva sute de lei, plătibile trei ani. Ce zici?

Al Dumitale,

Mircea Eliade

P.S. Trimite-l te rog şi la Haig.

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, of. 6/980

[1] Scrisoarea datează din perioada de după întoarcerea din India. După grafie, se pare că a fost scrisă pe la mijlocul deceniului al patrulea al secolului trecut.

IV

[decembrie 1946]

[Carte de vizită]
Mircea Eliade
Docteur ès lettres (şters cu cerneală)

Vă urează sărbători fericite şi un bun an 1947!

Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise S 45/DCCC XXVII

CĂTRE CEZAR PETRESCU[1]

I

Bucureşti, 20 iulie [1927]

Iubite d[omnu]le Petrescu,

Cercetările mele la Roma, pentru adresa lui Miloia, n-au dat rezultate. Am aflat numai că s-a prezentat de cîteva ori la docto-

rat în arheologie — şi că a fost respins. Că stă de şase ani în Italia şi trăieşte din expediente, că e omul lui Porn. Adresa lui o poţi afla scriind Legaţiei Române din Roma. Vor fi fericiţi să te servească. În urma cîtorva articole de ale mele — sînt certat cu ambasada. Înţelegi de ce nu pot cere eu, personal, adresa.

Îţi trimit alăturat două recenzii la *Întunecare*, din *Viața literar[ă]* şi *Datina*.

Voi trimite şi alte recenzii–articole, care vor apărea.

Am în faţă ultimul număr din *Gîndirea* — pentru care am să scriu o notă la *Cuvântul*. Mi-am amintit de colaborarea mea. Iată cum stau faptele: pe d. Crainic nu l-am putut găsi, acum e plecat în străinătate. În acelaşi timp, m-am gîndit că publicarea unui fragment de roman poate fi riscantă pentru *Gîndirea*. (Cele ce vor apărea în cîteva numere la *Universul literar* nu fac parte din fragmentul pe care socoteam să-l public la *Gîndirea*.)

Aştept să sfîrşesc ceva mai lung, deşi nu un roman: *Ispita S[fîn]tului Antoniu*. Dar eu nu pot fi profet în proza mea. Poate voi putea da bucata chiar pentru numărul de iulie-august. Critică — nu am pentru *Gîndirea*. Din cartea *Cetind pe Iorga*, n-am curajul să public tocmai aici. Alte încercări — nu merită hîrtia şi tiparul *Gîndirii*. Am o mică *Introducere în estetică*, cu titlul prezumţios — care va părea dlui I[on] M[arin] Sadoveanu mistică. Aştept toamna, ca să cunosc pe redactori şi să discutăm.

Trimit însă o admirabilă poezie a unui tînăr cu totul necunoscut. Aş vrea să vă aflu părerea. Dacă o găsiţi bună pentru *Gîndirea* chiar.

Ce mai lucraţi? Cum merge cu romanul făgăduit *Vieții rom[âneşti]*? Petreceţi o admirabilă vacanţă la m[înă]stire. Eu plec la 1 august la Geneva. Sper să vă mai scriu pînă atunci, trimiţîndu-vă recenziile.

Cu mulţumiri pentru lectura versurilor,

Mircea Eliade

Publicată de Lucian Vasiliu în *Orizont*, an XXXVIII, 1987, ianuarie 31, nr. 5, p. 16

---

[1] Corespondenţa cu Cezar Petrescu (1892–1961) clarifică trei etape esenţiale din biografia spirituală a lui Mircea Eliade: debutul editorial, pregătirea revistei *Zalmoxis*, perioada de ataşat cultural la Lisabona.

Pentru cunoaşterea complexităţii relaţiilor dintre cei doi scriitori, sînt necesare cîteva precizări. La vîrsta de douăzeci de ani, Mircea Eliade a scris o cronică a romanului *Întunecare*, pe care l-a analizat cu obiectivitate, reproşîndu-i însă autorului că atmosfera e aceeaşi din nuvelele publicate anterior. Fără să se supere, Cezar Petrescu l-a ajutat pe tînărul său confrate să-şi tipărească primul roman: *Isabel şi apele diavolului*. Peste cîţiva ani, la o lună după apariţia în librării a romanului *Maitreyi*, va scrie o cronică mai mult decît „binevoitoare".

Epistolele din 1938 şi 1939 ne pun la dispoziţie noi date asupra felului în care era hăituit în epocă un celebru scriitor şi savant.

Corespondenţa expediată din Portugalia poate constitui un argument care să spulbere acuzaţiile gratuite aduse diplomatului Mircea Eliade.

II

[1927]

Dragă Domnule Petrescu,

Am primit de mult scrisoarea Dumitale şi am întîrziat răspunsul — numai pentru că nădăjduiam că voi putea fi complet. Nu m-am întîlnit încă cu d. [Nichifor] Crainic: a fost la Chişinău, apoi fierberea politică, apoi criza guvernamentală, apoi sfîrşitul mai mult sau mai puţin tragic. N-am cutezat să-i cer o întîlnire. În cursul săptămînii acesteia, cred că o voi avea.

Eu sînt entuziasmat de propunerea D-tale de a colabora la *Gîndirea* şi mă bucur că d. Crainic o acceptă. Mi-au ajuns la ureche însă zvonuri dureroase pentru mine: anume că mata vei fi necăjit pentru „cronica" din *Cuvântul* asupra *Întunecării*. Dacă faptul e adevărat — apoi cel necăjit nu pot să fiu decît eu.

Iată de ce, dacă supărarea D-tale pe mine nu e un simplu zvon — mi-e penibil să mai intervin pe lîngă d. Crainic. S-ar spune că eşti prizonierul unei impresii de mult schimbate; că regreţi hotărîrea D-tale de cînd eu am scris cele ce am scris asupra *Întunecării*. Nu vreau să intru la *Gîndirea* decît dacă D-ta îmi porţi aceeaşi voie bună pe care, cred, mi-o purtai pînă acum.

Eu la *Gîndirea* aş aduce la început un fragment dintr-un roman scris în 1925, cînd aveam optsprezece ani, *Romanul unui adolescent miop*. E foarte ciudat.

După aceea, aş aduce eseuri, cronici şi nuvele. Totul depinde însă de impresia pe care o va face *Însemnările adolescentului miop*. Mă tem mult. Nu ştiu dacă mai trebuie să mă întîlnesc cu d. Crainic. Dumitale îţi urez sănătate, voie bună şi entuziasm la compunerea ultimului roman,

Mircea Eliade

P.S. N-am putut afla pînă acum adresa lui Miloia. Am scris iară la Roma. Aştept răspuns.

Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, S 1(1)/DCCXCVII

III

Calcutta, 82 Ripon Street
25 septembrie 1929

Iubite Domnule Petrescu,

E inutil să-ţi spun bucuria cu care am cetit paginile D-tale. Nu mai nădăjduiam răspunsul la acele rînduri himalaiene ejaculate mîhnit şi nărăvaş, ca tot ce scriu cu gîndul la ţară. Bănuiam că scrisoarea s-a pierdut şi aşteptam un prilej onomastic ca să trimit alta. Mă simt dator, sincer dator, să-ţi mulţumesc pentru dragostea ce o arăţi cărţilor mele, în orice caz publicării lor. Ca să nu uit, îţi comunic acum toate informaţiile de care poţi avea nevoie. Eu am gata — vorbim de literatură, fireşte — cinci cărţi, dintre care trei romane, un volum de proză, un volum de vagabondaje indiene (inedit). Hai să le confecţionăm sinopticul. Încep cu ceea ce cred eu că e mai bun.

1. *Isabel şi apele diavolului* — scris în vara aceasta, 250 [de] pagini [de] tipar cel mult — subiectul: viaţa europeană în India. Sînt incapabil să-l rezum. Pentru D-ta, nu pentru editor (lui îi poţi sugera succesul lui Claude Farrère[1], cu viaţa europeană la Saigon) îţi spun că personajele sînt: un om care nu poate rodi, nici cu gîndul, nici cu carnea, un artist secătuit de diavol, ajuns „doc-

tor" în istoria artelor şi trimis de soartă în cele mai neaşteptate împrejurări, agent de legătură între oamenii care nu s-ar fi cunoscut altfel; Isabel, o stupidă care se deşteaptă în urma unei jigniri, şi deşteptarea ei maturizează căderea, care rodeşte — aşa cum a rodit căderea omului în pîntecul Neprihănitei Fecioare — şi mîntuieşte; soldatul, cel care împlineşte şi „visul unei nopţi de vară", coşmar al personajului principal şi lămuritor al menirilor, Miss Roth, o Hypathia; Tom, maestru gimnastic, Dna Axon, mama, pe jumătate sfîntă, pe jumătate codoaşă, ca oricare mamă a unei fete de măritat. — Nu, nu, iartă-mă, nu pot rezuma nimic, nimic. Romanul e destul de monumental. Acum se află la un prieten, la Viena; dar în octombrie e la Bucureşti; scriu unui alt prieten să ţi-l aducă la redacţie. E vorba să fie publicat în *Vremea*.

2. Un roman universitar (titlul nu e fixat) scris în 1928, care a plăcut puţin lui I[onel] Teodoreanu, roman de succes, dar nu matur: 250 [de] p[agini], alegru, semiidilic, semişarjă (gen Alfredo Panzini), stil nostalgic reţinut, ceva filozofie, multă autobiografie. Pe scurt, un tip care îşi propune dragostea ca [pe] o experienţă, ca [pe] o posibilitate de autocreare şi depăşire prin renunţare; teza „eroismului" nitzschean, [al] papinismului etc.; cuprinde destulă melancolie ca să amelioreze accentul „viril". — Repet, ceea ce a repetat I. Teodoreanu: se bea ca mustul, duşcă, nu pe îndelete, ca vinul vechi. E un păcat, e o calitate pentru editor. Acelaşi prieten îţi va aduce manuscrisul, dacă va fi nevoie.

3. Un volum de impresii, aventuri, interviuri indiene, cam 300 [de] pagini, cuprinzînd o parte dintre foiletoanele publicate (corectate, adăugite) şi o mare cantitate de note inedite: Santiniketan, Benares, Moghul Sarai, Agra, Lucknow, Jaipur, Aymere, Udaipur etc. Cum în primăvară voi vizita şi cerceta Cashmirul, notele vor fi şi mai complete atunci.

4. *Romanul adolescentului miop*, 200 [de] p[agini]. Liceul. *Un om sfîrşit*, 1926, [Ionel] Teodoreanu, [Ion] Minulescu, autobiografie. Stil alegru, subiect neclar, defectele şi calităţile „primului roman". Document, posibilităţi de desfacere, dar fără succes „critic".

5. Volum de nuvele, cîteva inedite. Restul, proză obsedată, chinuită, sexuală, analitică. Cîteodată, realizări ritmice, de cele mai

multe ori lucrături sobre cu subiecte tari. Titlul: *Cel care trebuie ascultat*, titlul unei nuvele. Succes îndoielnic, şi de critică, şi de librărie. Ultimele nuvele, toate inedite, au şanse.

Aceasta e tot ceea ce am gata. În lucru, am un roman nesfîrşit, *Lumina ce se stinge*, un soi de Don Quijote şi Gargantua modern, un bibliotecar osîndit orbirii, care în singurul an ce îl mai are de trăit colindă lumea şi întreabă oamenii, respingînd totul, judecînd totul cu ochiul celui ce va orbi, cu profetismul unui *anno Domini*[2]. Romanul va fi sudoarea oricărui european saturat de „experienţe“, dar, fiind scris cu pornire universală, are şanse să placă şi în altă parte, şi în alt timp. De altfel, voi încerca să-l traduc eu însumi în englezeşte. Eu nu preţuiesc atît literatura mea, cît preţuiesc eseul filozofic sau filozofia culturii, dar literatura poate plăcea şi poate, cîndva, îmi va aduce bani pentru studiile mele şi călătoriile asiatice.

La *Gîndirea*, aş fi fericit dacă mi se va accepta un volum de eseuri asupra culturii Asiei (complet inedit) sau dacă pot spera pentru *Lumina ce se stinge*. Celelalte studii de specialitate la care lucrez se vor publica pe rînd peste hotare şi cred că vor fi bine primite. Producţia mea filozofic orientală va fi cîndva mult mai apreciată în Europa decît nădăjduiesc să fie în ţară. În ţară, vor să-mi suprime bursa; cică sînt în India, la ce bun să studieze un român în India? Vorba lui [Mihai] Ralea: nu avem closete, şi eu mă ţin de sanscrită, de Yoga, de tibetană, de „spiritul asiatic“...

Noutăţi: am cunoscut, intim, pe [Rabindranath] Tagore la Santiniketan — şi e cu adevărat un vrăjitor. Dar ar fi banal să scriu despre el, nu? Cunosc tot mai multe fete şi mai multă sanscrită. Duc viaţă bengaleză şi miros flori de lotus. Profesorul meu, autoritatea deceniului, vrea să mă scoată sanscritist 18 carate, ţinîndu-mă lîngă el cinci-şase ani (are o fată minunată, poetă; cu ajutorul ei voi traduce *Glossa* şi *Scrisoarea I* în bengali şi sanscrită). Am muncit ca un nebun şi am înfruntat tot ce-mi îngăduie miopia mea şi puterile mele. Ar fi păcat şi stupid să nu rămîn aici încă trei ani. Dacă birocratismul mă va sufoca, îmi îngăduiţi să cer o mînă de ajutor de la D-voastră? Cînd am ajuns şi m-am asimilat aici — nu e brutal să fiu chemat în ţară pentru „regularea formelor“?

Dar, am abuzat cumplit. Am compus adevărate confesiuni. Să nu mă credeţi mîhnit. Dar cînd voi sfîrşi ultimul ban şi voi vaga-

bonda ca un *out-caste*[3] — am să strig, vă jur, „mama lor de politicieni!". Ce scrieţi, ce aţi scris? *Aurul negru*? *Calea Victoriei*? Vă rog din inimă să nu mă uitaţi şi să-mi scrieţi cînd veţi avea răgaz.

Cu dragoste şi stimă, mulţumiri,

Mircea Eliade

P.S. Salutări Dlor [Pamfil] Şeicaru şi N[ichifor] Crainic. În curînd, voi trimite ceva lung *Gîndirii*.

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, S 1(2)/DCCXCVII

Publicată de Mircea Handoca în *Orizont*, nr. 11, 17 martie 1989

---

[1] Claude Farrère (1876–1957), scriitor francez de literatură de „consum": romane înfăţişînd viaţa francezilor din Indochina şi de evocare a războiului ruso–japonez.

[2] Anul Domnului (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

[3] (În India) persoană care şi-a părăsit sau a fost exclusă din casta din care făcea parte (*n. ed.*).

IV

București
2 noiembrie 1932

Iubite domnule Petrescu,

Sînt fericit că vă pot fi de folos, deşi într-un mod atît de neînsemnat. De cînd m-am întors din India, v-am căutat de cîteva ori pe la *Curentul*, fără a izbuti să dau ochii cu D-voastră. Am intrat apoi la cătănie şi praf şi pulbere s-a ales de toate intenţiile şi planurile mele. Aşa că nici nu am avut încă prilejul să vă mulţumesc pentru *Isabel*. Dar să lăsăm astea.

Pentru personajul care vă interesează şi pentru a pătrunde cît de cît secretul placidităţii şi seninătăţii budiste — fără îndoială că ar fi trebuit să citeşti vreo două cărţi care, din nenorocire, nu

sînt în franțuzește. În Franța, budismul a fost studiat mai mult istoric și arheologic — nu filozofic. Totuși notez aici — în ordinea importanței — cîteva lucrări bune și necesare:

1) Louis de la Vallée-Poussin, *Bouddhisme* (*Opinions sur l'histoire de la dogmatique*), Éd. Beauchesne, Paris, 1925, ed[iția a] III[-a].

2) H. Oldenberg, *Buddha* (trad[ucere în limba] fr[anceză de] A. Foucher, ed[iție] nouă, Félix Alcan, Paris).

3) L. de la Vallée-Poussin, *Nirvana*, Beauchesne, Paris, 1925.

O desfășurare, filozofic privită, a gîndirii budiste în legătură cu celelalte curente și sisteme indiene se găsește în marea operă a lui René Grousset: *Histoire de la philosophie orientale* (ed[iția a] III[-a], 1930, două volume mari, Éd. Geuthner mi se pare, costă cam 1 500 [de] lei!) Ediția I a acestei cărți era mult mai restrînsă și mai accesibilă. Deoarece ed[iția] I este epuizată, v-o pot trimite eu — împreună cu celelalte cărți — în cazul cînd nu vă hotărîți ori nu mai aveți timp să vi le procurați.

Dacă înțeleg bine, D-voastră doriți să cunoașteți evoluția — și filozofică, și religioasă — a budismului din India, nu numai mesajul inițial al lui Buddha. Pentru aceasta, cărțile nr. 1 și nr. 2 vă sînt foarte folositoare. Evident, în alte limbi decît franceza, se găsesc cărți mult mai revelante; mi se pare că francezii ăștia au înțeles cam puțin din budism.

Cu cele mai sincere urări de lucru, al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de Lucian Vasiliu în *Orizont*, an XXXVIII, 1987, ianuarie 31, nr. 5, p. 16

V

[mai 1938]

Iubite Domnule Cezar Petrescu,

Îți scrie un vechi admirator și prieten. Mă întemeiez pe legăturile atît de trainice pe care le-am avut cu scriitorul Cezar Pe-

trescu, pentru a putea pătrunde la directorul ziarului *România*. Vreau să-ţi comunic doar cîteva amănunte: care te-ar putea interesa, ca scriitor şi director de ziar, deopotrivă.

D-ta ştii cum a fost arestat Nae Ionescu: cu o camionetă de jandarmi, cu patru maşini pline cu agenţi. Ştii, probabil, cum i-au cotrobăit biblioteca şi ce documente compromiţătoare i-au confiscat: testamentul lui Ionel Moţa, cele două scrisori ale lui Moţa pentru copiii săi, care trebuiau deschise numai la majoratul lor — şi cîteva scrisori ale părintelui Moţa către Nae Ionescu în legătură cu o eventuală colaborare la *Cuvântul*. Pe temeiul acestor acte care periclitau siguranţa internă şi externă a statului, Nae Ionescu a fost dus la Miercurea Ciucului. Unde nu poate citi nimic şi nu poate fi văzut de nimeni.

Toate acestea le ştiai. Fără îndoială însă că nu ştiai, şi nici nu bănuiai ce se întîmplă cu asistentul lui Nae Ionescu, umilul D-tale prieten. A fi asistentul lui Nae, se-nţelege, este de-a dreptul subversiv. A fi redactor la *Cuvântul* este chiar şi mai grav. Cumulînd aceste două culpe, eu şi familia mea sîntem necontenit păziţi de agenţi, de şase săptămîni. Cinci descinderi şi percheziţii, descindere la proprietar, jandarmi pe stradă, sergent la poartă. Soţia şi copilul nostru nu mai au somn. De cinci zile, de cînd au venit să „mă ridice“ — fără mandat, fireşte —, eu sînt fugărit ca un vînat de lux, din casă în casă, din gară în gară, din oraş în oraş. Am de lucru, ca să-mi pot plăti chiria şi coşniţa, şi nu pot lucra. M-am angajat să editez, în limba franceză, o revistă de studii religioase *Zalmoxis* şi am primit de două luni şase studii de la savanţi străini. Nu pot tipări revista, pentru că nu mai găsesc fonduri. Şi, mai ales, pentru că sînt urmărit ca un cîine. Nu mă gîndesc la mine; dar mă gîndesc la ţara noastră, pe care am angajat-o — ca un prost — la Collège de France, la Academia Italiană, la Oslo şi Bruxelles, la Harvard University şi la Field Museum. Toţi savanţii aceştia mi-au trimis studii importante — pe care le-am arătat şi lui Al[exandru] Rosetti, şi lui C[onstantin] R[ădulescu] Motru etc. — şi eu nu mai pot tipări *Zalmoxis* pentru că nu mai pot da pe-acasă şi dorm pe unde apuc.

Te rog să mă crezi, nu mă plîng. Vreau numai să-ţi aduc la cunoştinţă unele amănunte, care te vor interesa mai ales în cali-

tatea D-tale de director al *României*! Gîndeşte-te că, dacă toate astea mi se întîmplă mie — asistent universitar, membru în Comitetul S.S.R., conferenţiar la Radio —, ce trebuie să li se întîmple celorlalţi scriitori şi cărturari legionari. Să-ţi spun eu ce li se întîmplă. Const[antin] Virgil Gheorghiu arestat şi ţinut două nopţi în picioare, adus din ceas în ceas la „şef", ca să spună o adresă pe care n-o ştia. Arşavir Acterian arestat, Valeriu Cârdu arestat. Îţi spun doar nume pe care le cunoşti. Luni noaptea, s-au făcut cinci sute de noi arestări. Toţi subversivi. Toţi studenţii mei de la Seminarul de metafizică sînt arestaţi sau urmăriţi. Iar eu sînt considerat atît de periculos, încît a venit chiar un colonel la mine acasă, ca să mă „ridice". Regret, dar nu mă pot încă preda. Nu mi-am învăţat familia cu cerşitul.

Să termin măcar o traducere, să încasez ceva bani, şi-apoi voi vedea ce e de făcut.

Deocamdată, regretînd că nu-ţi pot strînge mîna personal, îţi promit salutările mele cele mai prieteneşti.

Al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, S 1(3)/DCCXCVII

Publicată de Mircea Handoca în *Orizont*, nr. 16, 19 aprilie 1991

VI

[Antet tipărit]
Zalmoxis
Revue des études religieuses
Rédaction: str[ada] Palade, 43, Bucureşti III

25 mai [1939]

Iubite Domnule Cezar Petrescu,

Aş fi fost fericit să nu-ţi trimit scrisoarea de faţă. Am şovăit săptămîni de-a rîndul. Dar greutăţile în care mă zbat mă silesc să renunţ şi la ultima decenţă pe care mi-o hotărîsem. D-ta nu bă-

nuieşti sila pe care e silit să o înghită zilnic un scriitor nevoit să facă zi şi noapte traduceri pe care le semnează alţii. La sărăcia mea definitivă, se adaugă poliţele semnate ca să poată apărea *Zalmoxis* — numai ca să nu ne facem ţara de rîs, înapoind colaboratorilor streini manuscrisele primite.

Sînt la capătul puterilor. Am scris vreo cinci articole la *România literară*, dar pînă azi n-am primit onorariul. N-am cerut niciodată onorarii dacă ele nu mi s-au dat. De data aceasta, sînt silit s-o fac. Şi îndrăznesc, pentru că ştiu că şi D-ta ai cunoscut spectrele sărăciei şi deznădejdii ultime ale unui scriitor nevoit să-şi vîndă cu bucata biblioteca. Dacă m-aş şti vinovat de cel mai mic lucru, în afara de crîncena mea onestitate, aş răbda şi mi-aş aştepta sfîrşitul hotărît de Dumnezeu. Dar, repet, mi-este peste putinţă să-mi descopăr vreo vină. Şi atunci, mă întreb: cui foloseşte lenta mea pieire?

Te rog încă o dată să-mi scuzi scrisoarea de faţă şi, dacă se poate, s-o uiţi după ce vei fi avut bunătatea s-o rezolvi.

Al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, S 1(4)/DCCXCVII

Publicată de Mircea Handoca în *Orizont*, nr. 9, 2 martie 1990

VII

[Antet tipărit]
Légation royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisabona, 3 aprilie 1943

Iubite Domnule Cezar Petrescu,

Îţi mulţumesc din suflet că nu m-ai uitat şi mi-ai trimis *Ochii strigoiului*. Cred că puţini lectori de-ai D-tale l-au citit într-o atmosferă mai prielnică; de aici, din Portugalia, drama generaţiei D-tale şi, în parte, şi a generaţiei mele îşi capătă un relief şi o gra-

vitate care, în ceea ce mă priveşte, va sfîrşi prin a mă neurasteniza complet. Pentru mine, sensibil în primul rînd la destinul neamului şi al ţării, ca orice român care se află printre străini în asemenea ceasuri hotărîtoare, *Ochii strigoiului* au alcătuit încă un prilej de combustiune. Am cunoscut şi eu, neferice, toate acele alunecări ale anilor romanului D-tale şi, ca aproape toţi tinerii de vîrsta mea, presimţeam catastrofa. Dar realitatea a întrecut cu mult toate închipuirile mele. Privesc, acum, aproape paralizat, la minutele care au mai rămas neconsumate din ceasul al unsprezecelea şi mă întreb cînd se va întîmpla minunea, cînd va interveni din nou Dumnezeu, vertical, în istoria neamului românesc.

Ochii strigoiului circulă în mica noastră colonie românească din Lusitania, provocînd pretutindeni aceleaşi crize şi aceleaşi lacrimi.

Din interviul publicat în *Vremea*, am înţeles că te-ai retras la Buşteni, „la mămăligă şi la muncă pe brînci", aşa cum îmi scriai, prin 1930, în India. Nu-ţi pot ura decît spor la lucru şi mila lui Dumnezeu asupra noastră.

Dacă voi veni în ţară, prin august, te voi căuta. Cu vechi sentimente de nestinsă prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, S 1(5)/DCCXCVII

Publicată de Mircea Handoca în *Orizont*, nr. 9, 2 martie 1990

VIII

[Antet tipărit]
Légation royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisabona, 2 august 1943

Iubite Domnule Cezar Petrescu,

Nu ştiu dacă ai primit rîndurile mele de mulţumire pentru *Ochii strigoiului*, adresate tot Editurii Cugetarea. De data aceasta, vin cu o rugăminte care, poate, nu te va supăra. Uite despre ce este vorba. Mai mulţi editori portughezi îmi cer cărţi româneşti. A apă-

rut pînă acum *Ciuleandra*, o antologie a nuvelei româneşti e sub tipar (cu *Omul din vis* al D-tale), *Pădurea spînzuraţilor* şi *Europolis* se traduc, *Ion* va fi tradus în septembrie. Să nu te mire nici alegerea, nici ordinea. Am început cu ce am avut la îndemînă în traduceri franceze sau italiene. Eu am *La Capitale* a D-tale, însă şovăi s-o dau, acum, pentru că e cam... sobră. Am ales *Omul din vis* în antologie. Nu ţi-am mai cerut permisiunea de a o traduce, pentru că e o lucrare „de propagandă“, şi vrem să apară repede. Dar, de data aceasta, vin cu lucruri mai mari şi mai precise. Trimite-mi, te rog, prin poştă („Cugetarea“ se poate însărcina cu asta) *Aranca, la fée des lacs*, şi *La Sinfonia fantastica*. Chiar dacă nu ai decît un exemplar personal din aceste traduceri, te implor, trimite-mi-le, căci ţi le voi înapoia îndată după ce se va face versiunea portugheză. Şi, mai ales, urgent! Este un bun moment de a pătrunde în librăria portugheză şi braziliană. În privinţa drepturilor de autor, ele nu sînt faimoase, dar sînt în valută forte, şi, pe urmă, este o problemă de propagandă care ne interesează în cel mai mare grad, căci vecinii noştri se pregătesc să inunde piaţa literară. Te asigur că editurile care îmi cer cărţi sînt serioase. Te asigur, mai ales, că volumele vor apărea la cel mai tîrziu trei-patru luni de la primirea lor de către mine. Nu se repetă basmul cu cocoşul roşu al celorlalţi confraţi, de pe timpuri. Nu uita că numai întîmplător sînt ataşat cultural, meseria mea rămînînd cea de scriitor.

Şi încă ceva. Dacă ai manuscrisul francez al *Întunecării*, expediază-mi-l. Ar putea fi publicat imediat.

Şi nu mă uita cu *Carlton* şi *Cadavrul*. Iar dacă ai cumva traduceri în limbi latine din schiţele şi nuvelele D-tale, chiar lucruri foarte scurte, am fi fericiţi să ţi le tipărim în paginile literare ale ziarelor de aici. Pînă acum, am tipărit schiţe de [Ion A.] Bassarabescu, A[drian] Maniu, V[ictor] Eftimiu (da! pentru că era scurtă şi în franceză!), Mircea Damian etc. — tot ce-am găsit în volumul lui B. Madeleine. Cu mulţumiri anticipate, îţi urez spor la *Neamul Vardarilor*, şi te asigură de prietenia lui

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, S 1(6)/DCCXCVII

Publicată de Mircea Handoca în *Orizont* nr. 9, 2 martie 1990

CĂTRE ION PETROVICI*

[Antet tipărit]
Zalmoxis
Revue des études religieuses
Rédaction: str[ada] Palade, 43, Bucureşti III

25 ianuarie 1940

Mult stimate Domnule Profesor,

Îndrăznesc să încep această scrisoare cu o mărturisire şi o rugăminte. Am scris o piesă de teatru, *Iphigenia*, pe care am înaintat-o Teatrului Naţional. Poate tocmai pentru că este prima mea încercare dramatică, eu ţin destul de mult la această *Iphigenie* românească. Vă închipuiţi cît de nerăbdător sînt să vă aflu părerea, căci, atît ca gînditor, cît şi ca artist, D[om]nia Voastră aţi fi în măsură să-i înţelegeţi întregul şi să-i surprindeţi ineficienţele. Mi s-a spus că piesa mea a fost trimisă Dlui Liviu Rebreanu pentru a raporta. Nu ştiu care sînt etapele obligatorii pînă ce manuscrisul ajunge în faţa Comitetului de lectură. Rugămintea mea este, mult stimate Domnule Profesor, ca să asistaţi şi Domnia Voastră la lectură şi, dacă s-ar putea, să vă fie comunicat manuscrisul chiar înainte de lectură. Repet că cele două exemplare dactilografiate au fost reţinute de Teatrul Naţional. Aş fi dorit mult ca să vă înmînez chiar eu un exemplar, pentru a vă face, cum se spune pe la Bucureşti, „idee“ despre această încercare dramatică a mea.

În nădejdea că scrisoarea de faţă şi rugăminţile mele vor fi întîmpinate cu generozitatea pe care vi-o cunosc, vă rog să credeţi, Domnule Profesor, în cele mai alese sentimente şi vechea admiraţie a lui

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, S 2/XXVI

* Ion Petrovici (1882–1972), filozof, scriitor şi om politic român.

Opere: *Studii istorico-filozofice*; *Raite prin ţară*; *Prin meandrele trecutului*; *De-a lungul unei vieţi*.

CĂTRE RAFFAELE PETTAZZONI*

I

[vara 1926]

Illustre Maître,

Je vous demande les plus vives e[x]cuses de ne pas vous écrire rien jusqu'au moment [présent], mais j'ai travaillé beaucoup pour mes examens et j['ai] parti immédiatement après dans une longue excursion sur les montagnes Bucegi.

J'ai reçu votre dernière lettre et je vous remercie pour l'attention et pour le beaucoup désiré *Dio* que je l'attend[s] avec une inexprimable impatience. De quelques mois j'ai été reçu collaborateur à *L'Adevărul literar*, la plus répandue revue roumaine, où j'ai l'intention d'écrire un article sur votre *Dio*[1]. Après quelques semaines de repos, j'ai recommencé le travail sur l'histoire des religions, en continuant d'amasser et de juger les matériaux. Vous savez déjà que j'espère pouvoir publier une petite *Introduction à l'histoire des religions*, en esquissant quelques lignes d'orientation pour les lecteurs roumains. C'est un travail sans prétentions, mais nécessaire pour les actuels besoins d'information dans mon pays. J'ai terminé la traduction complète de vos deux brochures *La formation du monothéisme* et *La svolgimento*. Je cherche maintenant de les publier ensemble précédées d'une étude introductive sur votre œuvre. Mais je n'espère pas de trouver immédiatement un éditeur parce que chez nous on n'accepte pendant l'été aucun trava[il] d'imprimation. En tout cas, les deux traductions seront publiées dans notre bibliothèque d'études de l'histoire des religions qui s'inaugurera l'an prochain.

Je vous annonce que beaucoup de mes amis on lu *I Misteri*, *La Religione* et les deux brochures que j'ai traduites. Quelques uns les ont procurés par l'Agen[ce] de librairie locale. Votre *I Misteri* sera même discuté dans une érudite thèse de doctorat en philosophie qui se publiera en automne. L'auteur, assistant universitaire, a connu *I Misteri* dans ma bibliothèque.

J'ai l'intention d'écrire à M. Formichi — dont je possède déjà *Asvaghosa* et *L'apologia del Buddhismo* — et [de] le prier de me donner quelques uns de ses ouvrages, en spécial *La Religione dell'India*. Je m'adresse humblement à vous pour m'a[id]er.

Moi et mes collègues d'études nous vous restons éternellement reconnaissants.

[Mircea Eliade]

Ciornă neterminată, aflată în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

* Raffaele Pettazzoni (1883–1959), profesor la Universitatea din Bologna şi Roma, este unul dintre cei mai de seamă istorici ai religiilor. Cercetătorul italian a fost cel dintîi care a valorificat copios datele furnizate de etnologie, arheologie şi filologie. Eliade de-abia împlinise nouăsprezece ani cînd a publicat un elogios portret al lui Pettazzoni. Exaltat admirator, elevul din ultima clasă de liceu remarca erudiţia şi, în acelaşi timp, originalitatea maestrului său.

---

[1] Colaborarea lui Mircea Eliade la *Adevărul literar şi artistic* începe cu numărul 28 din 20 iunie 1926. Recenzie despre *Dio*: *O carte despre Dumnezeu* a apărut în *Adevărul literar şi artistic*, an VIII (1927), august 7, nr. 348, p. 7.

Am confruntat această ciornă cu scrisoarea primită de savantul italian (publicată de Natale Spineto în volumul: Mircea Eliade *L'histoire des religions a-t-elle un sens?*, Éd. Cerf, 1994, pp. 96–97). Textul e identic, cu corectarea tacită a cîtorva mici greşeli de ortografie. Figurează în plus formula de încheiere, semnătura şi adresa:

„Acceptez, illustre maître, l'affirmation de mon enthousiasme et profonde admiration,

Mircea Eliade,
Étudiant en philosophie,
Rédacteur de la *Revue universitaire*,
Str[ada] Melodiei nr. 1, Bucureşti"

[Traducere]

Ilustre Maestre,

Vă cer cele mai vii scuze de a nu vă fi scris nimic pînă în prezent, dar am lucrat mult pentru examenele mele şi am plecat apoi imediat într-o lungă excursie în munţii Bucegi.

Am primit ultima Dumneavoastră scrisoare şi vă mulţumesc pentru atenţie şi pentru mult doritul *Dio*, pe care-l aştept cu o ne-

răbdare de nespus. De cîteva luni, am fost primit colaborator la *Adevărul literar*, cea mai răspîndită revistă românească, unde am intenţia să scriu un articol despre cartea D-voastră *Dio*. După cîteva săptămîni de odihnă, am reînceput munca la istoria religiilor, continuînd să strîng materiale şi să-mi formez o părere despre ele. Ştiţi deja că sper să pot publica o mică *Introducere în istoria religiilor*, schiţînd cîteva linii de orientare pentru cititorii români. Este o lucrare fără pretenţii, dar necesară pentru actualele nevoi de informaţie din ţara mea. Am terminat traducerea completă a celor două broşuri ale D-voastră *La Formation du monothéisme* şi *La svolgimento*. Încerc acum să le public împreună, precedate de un studiu introductiv asupra operei D-voastră. Dar nu sper să găsesc imediat un editor, pentru că, la noi, nu se acceptă în timpul verii nici o lucrare pentru imprimare. În orice caz, cele două traduceri vor fi publicate în biblioteca noastră de studii de istorie a religiilor, care va fi inaugurată anul viitor.

Vă anunţ că mulţi dintre prietenii mei au citit *I Misteri*, *La Religione* şi cele două broşuri pe care le-am tradus. Unii dintre ei şi le-au procurat prin Agenţia de librărie locală. Cartea D-voastră *I Misteri* va fi chiar discutată într-o erudită teză de doctorat în filozofie, care va fi publicată în toamnă. Autorul, asistent universitar, a cunoscut *I Misteri* din biblioteca mea.

Am intenţia să scriu Dlui Formichi — de la care posed deja *Asvaghosa* şi *Apologia budismului* — şi să-l rog să-mi dea unele dintre lucrările sale, în special *Religia Indiei*. Mă adresez cu umilinţă D-voastră pentru a mă ajuta.

Eu şi colegii mei de studii vă vom rămîne etern recunoscători

[Mircea Eliade]

II

[vara 1926]

Illustre et bienveillant Maître,

Je suis profondément ému. Je vous écris avec l'âme inondé de la plus douce émotion. Votre lettre a été pour moi et pour mes amis d'études beaucoup plus précieuse que vous pouvez imagi-

ner: elle a été la preuve que l'enthousiasme pour le travail et l'amour du vrai qui nous agite[ent] [sont] suffisamment pur[s] et desintéressé[s] pour trouver l'aide et l'encouragement des doctes. Nous sommes maintenant convaincus que nous réussirons dans nos études: les choses que vous nous dites — sur nous et sur notre faim de savoir — nous a produit une félicité beaucoup plus grande que n'importe quel prix, ou „note“ gagné aux examens. Humbles et ignorants, nous nous ressouvenirons avec l'émotion de la gratitude qu'un illustre savant italien a montré pour quelqu'uns des si insignifiants étudiants roumains. Et sera une bien rare et pure émotion.[1]

Vives remerciements pour *Dio*. Le volume est si intéressant, si lumineux et si érudit, que je l'ai lu en quelque jours. J'ai besoin de réfléchir sur lui avant d'écrire l'étude pour *Adevărul literar*. Ce ne sera pas une recension — étant trop étendu —, mais un „essai“ sur les idées, même une large discussion de votre conception du monothéisme primitif. Je pense reprendre ce problème dans mon *Introduction* [à la]quelle je travaille. L'article d'*Adevărul literar* sera publié dans les premiers jours d[u] septembre et je vous en manderai des exemplaires.

Sur notre *Bibliothèque d'études d'histoire et philosophie religieuse* voilà quelques détails. [À] l'aide de trois ou quatre professeurs je crois pouvoir organiser — en peu de temps — une „Association Universitaire Roumaine pour l'Étude des Religions“. „L'Association“ au fond est déjà organisé[e] avec les étudiants. Il faut seulement lier le groupe avec les professeurs et le faire reconnaître offici[elle]ment. Notre premier désir est de publier une revue d'histoire et de psychologie religieuses. En même temps — parce que nous espérons obtenir quelques fonds —, rédiger une bibliothèque. Nous avons en préparation ou déjà terminés quelques ouvrages: une *Introduction* (mon œuvre), une *Histoire de la religion d'Israël* (par un professeur universitaire), une petite *Histoire des religions* (en collaboration), la traduction, avec étude, de vos brochures et un essai sur *Science, philosophie, religion* (par un professeur universitaire). En automne nous commencerons la

lutte pour obtenir immédiatement l'argent nécessaire — et je vous écrirai pour vous informer sur ces questions.

En ce qui concerne l'École roumaine de Rome, je suis sûr que j'étudierai quelques années en elle. Il n'est pas impossible de visiter Rome pour quelques mois seulements, même en cet hiver.

J'ai reçu des livres de beaucoup savants italiens: M. Luzzi, Macchioro, Puglisi, Rostagni, Celli. J'écrit des recensions sur leurs œuvres. En quelques jours se publiera une petite étude sur *L'apologia del Buddhismo* de Formichi. J'espère obtenir quelques livres de cet illustre et docte sanscritiste.

Actuellement je travaille dans une admirable ferme, près de Bucarest; j'étais un peu fatigué en Capitale. De cet[te] ferme je vous écri[s] et je vous envoie mes remerciements et mes signes d'admiration.

En tous cas j'espère que vous ne refuserez pas d'être nommé parmi les membres d'honneur de notre Association.

[1] Acest prim alineat lipseşte din manuscrisul scrisorii aflate în arhiva Mircea Handoca, dar figurează în varianta epistolei publicate de Natale Spineto în volumul citat mai sus, pp. 100–101.

Ciornă aflată în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

Ilustre şi binefăcător Maestre,

Sînt profund emoţionat. Vă scriu cu sufletul potopit de cea mai profundă emoţie. Scrisoarea D-voastră a fost pentru mine şi pentru prietenii mei de studiu cu mult mai preţioasă decît v-aţi putea imagina: ea a fost dovada că entuziasmul pentru muncă şi dragostea de adevăr care ne însufleţesc sînt suficient de pure şi dezinteresate pentru a găsi ajutorul şi încurajarea celor învăţaţi. Sîntem acum convinşi că vom reuşi în studiile noastre: lucrurile pe care ni le spuneţi despre noi şi despre foamea noastră de a şti ne-au produs o fericire cu mult mai mare decît orice premiu sau „notă“ cîştigată la examene. Umili şi ignoranţi, ne vom reaminti

cu emoţie de gratitudinea pe care un ilustru savant italian a arătat-o faţă de unii dintre atît de neînsemnaţii studenţi români. Şi va fi o rară şi pură emoţie.

Vii mulţumiri pentru *Dio*. Volumul este atît de interesant, de luminos şi de erudit, încît l-am citit în cîteva zile. Am nevoie să reflectez asupra lui înainte de a scrie studiul pentru *Adevărul literar*. Acesta nu va fi o recenzie — fiind prea întins —, ci un „eseu“ asupra ideilor, chiar o largă discuţie despre concepţia Dumneavoastră asupra monoteismului primitiv. Mă gîndesc să reiau această problemă în *Introducerea* la care lucrez. Articolul din *Adevărul literar* va fi publicat în primele zile ale lunii septembrie şi vă voi trimite exemplare.

Despre *Biblioteca* noastră *de studii de istorie şi filozofie religioasă*, iată cîteva amănunte. Cu ajutorul a trei sau patru profesori, cred să putem organiza, în scurt timp, o „Asociaţie Universitară Română pentru Studiul Religiilor“. „Asociaţia“ este, de fapt, organizată cu studenţi... Trebuie numai să legăm grupul cu profesorii şi să o facem recunoscută oficial. Prima noastră dorinţă este să publicăm o revistă de istorie şi psihologie religioasă. În acelaşi timp — pentru că sperăm să obţinem unele fonduri — să înjghebăm o bibliotecă. Avem în lucru sau deja terminate cîteva lucrări: o *Introducere* (opera mea), o *Istorie a religiilor lui Israel* (a unui profesor universitar), o mică *Istorie a religiilor* (în colaborare), traducerea, cu studiu, a broşurilor Dumneavoastră şi un eseu despre *Ştiinţă, filozofie, religie* (de un profesor universitar). În toamnă, vom începe lupta pentru obţinerea imediată a banilor necesari — şi vă voi scrie pentru a vă informa asupra acestor chestiuni.

În ceea ce priveşte Şcoala română de la Roma, sînt sigur că voi studia cîţiva ani acolo. Nu este imposibil să vizitez Roma pentru doar cîteva luni, chiar în iarna aceasta.

Am primit cărţi de la mulţi savanţi italieni: Dnii Luzzi, Macchioro, Puglisi, Rostagni, Celli. Scriu recenzii asupra operelor lor. În cîteva zile, se va publica un studiu asupra *Apologiei budismului* de Formichi. Sper să obţin cîteva cărţi de la acest ilustru şi doct sanscritist.

Actualmente, lucrez într-o admirabilă fermă, în apropiere de Bucureşti; eram puţin obosit în Capitală. Din această fermă vă scriu şi vă transmit mulţumirile mele şi semnele mele de admiraţie.

În orice caz, sper că nu veţi refuza să fiţi numit printre membrii de onoare ai Asociaţiei noastre.

CĂTRE JEAN-LUC PIDOUX-PAYOT

[Antet tipărit]
History of Religions

February 15, 1986

Jean-Luc Pidoux-Payot
Éditions Payot,
106, boulevard Saint-Germain
75006 Paris
France

Cher ami,

Please excuse my dictating this letter to you in English, but as you know my health is very poor and I cannot write legibly any more with these arthritic hands.

I just want to bring you up to date on the progress of *A History of Religions Ideas*, volume 4. As I announced in the preface to volume 3, the better part of this fourth volume will be the work of former students of mine and younger colleagues. I have in hand the manuscript in English of Professor Manabu Waida of the University of Alberta on Japanese religion and another, also in English, on Mesoamerica by Professor David Carrasco of the University of Colorado. This spring I expect a chapter on African religions in French by Professor Hans Witte of the University of Groningen. And during the summer Professor Lawrence Sullivan will give me his assignment on South American religions. Professor Norman Girardot of Leigh University has promised one chapter on Chinese religion, and Henri Pernet of Switzerland has agreed to write in French on Melanesia and Polynesia and also to translate

the English chapters into French. I have yet to decide on a contributor for North America.

I will write on Australia, and I will also do medieval and modern Hinduism and the final chapter. Ioan [Petru] Culianu, who will be a visiting professor here at Chicago this spring, will be a sort of general editor for the volume. Because of my poor health, I thought it best to delegate that chore.

I apologize once again for the delays connected with this project, but it seems they just could not have been helped. I send every good wish to you and Odile and look forward to our next communication.

Bien amicalement,

Mircea Eliade

[Traducere]

15 februarie 1986

Dragă prietene,

Te rog să mă scuzi pentru că dictez această scrisoare pentru dumneata în engleză, dar, după cum ştii, cu sănătatea stau cam prost şi nu mai pot scrie nimic lizibil cu mîinile mele artritice.

Vreau doar să îţi comunic noutăţi despre progresele la *Istoria ideilor religioase*, volumul 4. Aşa cum am spus în prefaţa volumului 3, cea mai bună parte a celui de-al patrulea va fi munca foştilor mei studenţi şi a unor colegi mai tineri. Am în mînă manuscrisul în engleză al profesorului Manabu Waida de la Universitatea din Alberta despre religia japoneză, cel al profesorului David Carrasco de la Universitatea din Colorado despre America Centrală. Primăvara aceasta, aştept un articol în franceză despre religiile africane al profesorului Hans Witte de la Universitatea din Groningen. În vară, prof. Lawrence Sullivan îmi va da acceptul pentru un articol asupra religiilor sud-americane. Prof. Norman Girardot de la Universitatea Leigh mi-a promis un articol despre religia chineză, iar Henri Pernet din Elveţia a acceptat să scrie în franceză despre Melanezia şi Polinezia şi să traducă în franceză

articolele din engleză. Mai avem încă de hotărît un colaborator pentru America de Nord.

Eu voi scrie despre Australia şi, de asemenea, despre hinduismul medieval şi modern, ca şi ultimul capitol. Ioan Petru Culianu, care va fi profesor invitat aici la Chicago în primăvară, va fi un fel de editor general pentru volum. Din cauza sănătăţii mele precare, cred că este mai bine să deleg această corvoadă.

Îmi cer încă o dată scuze pentru întîrzierile la acest proiect, dar se pare că echipa are nevoie de ajutoare. Vă trimit cele mai bune urări Dumitale şi lui Odile şi aştept ocazia să mai comunicăm.

Cu prietenie,

Mircea Eliade

CĂTRE ALFREDO PIMENTA*

I

Légation Royale de Roumanie
Le secrétaire de presse
Nr. 44

Lisbonne
le 2 juillet 1941

Cher Docteur Pimenta,

Je viens de lire et de traduire en roumain votre magnifique article *Inimigo no. 1* publié dans l'*A Voz* du 29 juin.

Inutile de vous dire, cher Docteur, combien j'ai été ému en traduisant ces pages inspirées, vibrantes et prophétiques sur la croisade contre le bolchevisme. Je vous demande la permission de publier la traduction de cet[te] article dans les journaux roumains. Ca sera pour nous encore une preuve de plus de la solidarité qui lie nos deux peuples, issus du même tronc latin et civilisés par la même foi chrétienne. Nous, qui avons subi la terreur communiste pendant une année en Bessarabie et la Bucovine du Nord, nous sommes extrêmements sensibles aux gestes de courage chrétien

et européen qui expriment le véritable état d'âme du peuple portugais.

Veuillez agréer, Cher Docteur, l'assurance de mes sentiments les plus distingués,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

---

* Alfredo Pimenta (1882–1950), valoros istoric şi poet portughez, editor de texte medievale şi renascentiste. Autor al unei *Istorii a Portugaliei* şi al mai multor volume de studii istorice, a fost membru fondator al Institutului Portughez de Arheologie, Istorie şi Etnografie şi director al Arhivelor Naţionale Portugheze.

[Traducere]

Lisabona
2 iulie 1941

Dragă doctore Pimenta,

Tocmai am citit şi tradus în româneşte magnificul D-voastră articol *Inimigo no. 1*, publicat în *A Voz* din 29 iunie.

Inutil să vă spun cît am fost de emoţionat traducînd aceste pagini inspirate, vibrante şi profetice asupra cruciadei împotriva bolşevismului. Vă rog să-mi permiteţi să public traducerea acestui articol în ziarele româneşti. Va fi pentru noi încă o dovadă a solidarităţii care leagă popoarele noastre, născute din acelaşi trunchi latin şi civilizate de aceeaşi credinţă creştină. Noi, care am suportat teroarea comunistă timp de un an în Basarabia şi în Bucovina de Nord, sîntem extrem de sensibili la gesturile de curaj creştin şi european care exprimă adevărata stare de spirit a poporului portughez.

Vă rog să primiţi, dragă Doctore, expresia celor mai distinse sentimente ale mele,

Mircea Eliade

II

Légation Royale de Roumanie
Le secrétaire de presse

Lisbonne
le 2 février 1942

Cher Maître,

Nous avons été très touchés, ma femme et moi, de votre aimable invitation pour le prochain mardi, 10 février, que nous acceptons avec empressement.

Nous serons très heureux de passer un après-midi avec vous.

Agréez, chez Maître, l'expression de ma considération distinguée,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
2 februarie 1942

Dragă Maestre,

Am fost foarte impresionaţi, soţia mea şi cu mine, de amabila D-voastră invitaţie pentru marţea viitoare, 10 februarie, pe care ne grăbim s-o acceptăm.

Vom fi foarte fericiţi să ne petrecem o după-amiază cu D-voastră.

Vă rog să primiţi, dragă Maestre, expresia sentimentelor mele distinse,

Mircea Eliade

III

Légation Royale de Roumanie
Le secrétaire de presse
Lisbonne, Avenida Elias Garcia 147 III

le 12 février 1942

Cher Maître,

Je viens de recevoir vos magnifiques ouvrages — *Guimarães*, *Os forais medievais vimaranensis* et *Subsídios para a História de Portugal* — et dif[f]icilement je trouve des mots pour vous en remercier. Je me considère vraiment heureux d'avoir pu faire votre connaissance et d'avoir été accepté dans l'intimité de votre cabinet de travail — qui est, sans aucun doute, l'usine intel[l]ectuelle du Portugal. Comme chrétien, comme latin et comme roumain, je fais tous mes voeux pour que votre message spirituel et politique devien[ne] fécond parmi nos frères portugais. Je n'oublierai jamais que, au commencement de la guerre sainte contre le bolchevisme, j'ai trouvé dans vos articles la plus haute consolation pour les dures sacrifices que le peuple roumain faisait au nom de la chrétienneté, de la latinité et de la culture européenne.

Inutile de vous dire avec quelle impatience j'attendai[s] vos articles et avec quelle béatitude je les lisais — parce que vous étiez le seul écrivain portugais qui souligniez la signification européenne de notre guerre contre le communisme.

Nous, les roumains, nous connaissons très bien tant le paradis rouge que les conséquences de l'alliance entre le communisme et la démocratie „bien pensante". Nous sommes i[n]oculés contre les trucs cr[y]pto-communistes; nous savons très bien que, après le 22 juin 1941, la victoire des démocraties sera, en réalité, la victoire du communisme et qu'il n'y a pas de possibilité, maintenant, de „distinguer" entre le bolchevisme qui supprime une nation en 24 heures et la démocratie qui la supprime en quelques années. Mais, malheuresement, cette triste expérience roumaine, cette expérience qui a coûté mon pauvre pays tant de sang et tant des ruines (la destruction „scientifique" de la Bessarabie et [de] la Bucovine du Nord: 180 000 maisons brûlés, 1 250 églises et monastères dynamités, 75 000 homme assassinés, plus de 20 000 fem-

mes et même filletes violées et massacrées, circa 300 000 citoyens roumains déportés au delà de Bug etc.) — malheureusement, cette expérience de la latinité orientale n'a rien servi pour la latinité occidentale. Et j'ai vu mon vénérable maître, le Conseiller Fernando de Souza — envers qui je porte une admiration sans limites — j[e l']ai vu éclatant en larmes pour les 50 [o]tages français fusillés par les autorités militaires allemandes, mais gardant le plus complet silence sur les 400 000 innocents roumains, massacrés et déportés par les bolcheviks. J'ai rencontré beaucoup d[e] portugais indignés parce qu'on a fermé je ne sais plus quelle école en Belgique ou en Norvège — et en changeant la conversation quand je les disais qu'en Bessarabie les hordes rouges ont violé même les fillettes de 10 ans et qu'on a brûlé vives des centaines des mères roumaines!...

Alors, Cher Maître, pourquoi mon admiration pour la culture universelle et le talent littéraire de l'écrivain Alfredo Pimenta est devenue encore plus grande, en découvrant un Alfredo Pimenta chevalier de la vérité, le seul qui a le courage et l'autorité morale de dénoncer la mascarade de l'„humanisation" du bolchevisme?

Je vous dis tous ça en toute sincérité, parce que j'aime le Portugal avec passion, et vous comprenez, j'en suis sûr, ma torture morale de me trouver parmi des frères latins *qui ne voyaient pas* le sens de notre guerre. Combien d[e] fois j'étais prêt à demander ma démission, étant convaincu que ma présence est inutile ici, dans cette merveilleuse Lusitanie; où on publie deux volumes sur l'URSS (un déjà dans cette 2ème édition) — et pas un mot sur ce pays chrétien et latin qui a envoyé la fleur de sa jeunesse se tuer pour que la barbarie rouge s'effondre sur le Dniester, et non sur le Rhin ou sur le Tage! Parfois, quand je pense à tous mes amis et camarades qui ont trouvé leur mort chrétienne en Ukraïne ou en Crimée, je me sens envahi par une tristesse sans limites, en me rappelant que leur sacrifice n'est pas compris ni même, peut-être, connu par tous mes frères latins...

Et c'est toujours en pensant à vous que j'ai pu dépasser ces crises de désespoir. Je n'oublie pas que la chrétienté latine et nationaliste a trouvé en vous un apolog[iste] sans égale. Et je prie

le bon Dieu qu'il vous donne autant de force pour remplir victorieusement votre mission!...

E[x]cusez, Cher Maître, cette lettre trop longue et trop brutale. Un jour, quand j'ai pensé à quitter le Portugal, j'avais l'intention de vous faire parvenir un mémoire en vous racontant tou[te]s ces choses et beaucoup d'autres. Mais maintenant, quand j'ai eu le bonheur d'avoir fait votre connaissance, j'espère vous les raconter une fois de vive voix.

Ma femme a été très touchée pour votre hommage et elle lit maintenant avec beaucoup d'intérêt et plaisir vos poèmes. Comme vous voyez, ele a été la première à découvrir le poète Alfredo Pimenta! — et me prie de vous transmettre, à Mme Pimenta ainsi qu'à Mademoiselle et à Vous, ses plus sincères remerciements et salutations.

Je vous prie, de ma part, de baiser les mains de Mme Pimenta et de présenter mes hommages à Mademoiselle. Après notre retour d'Algarve nous serons heureux de vous avoir chez nous.

Cher Maître, encore une fois — mille remerciements! Je vous assure de mon plus, mon plus total et sincère dévouement!

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
12 februarie 1942

Dragă Maestre,

Am primit magnificele D-voastră lucrări *Guimarães*, *Os forais medievais vimaranensis* şi *Subsídio para a História de Portugal* — şi cu greu găsesc cuvinte pentru a vă mulţumi pentru ele. Mă consider cu adevărat fericit de a vă fi putut cunoaşte şi de a fi fost acceptat în intimitatea cabinetului D-voastră de lucru — care

este, fără îndoială, uzina intelectuală a Portugaliei. În calitate de creştin, latin şi român, doresc din suflet ca mesajul D-voastră spiritual şi politic să devină fecund printre fraţii noştri portughezi. Nu voi uita niciodată că la începutul războiului sfînt împotriva bolşevismului am găsit în articolele D-voastră cea mai profundă consolare pentru grelele sacrificii pe care poporul român le face în numele creştinătăţii, al latinităţii şi culturii europene.

Este inutil să vă spun cu cîtă nerăbdare vă aşteptam articolele şi cu cîtă beatitudine le citeam, pentru că eraţi singurul scriitor portughez care sublinia semnificaţia europeană a războiului nostru împotriva comunismului.

Noi, românii, cunoaştem foarte bine atît paradisul roşu, cît şi consecinţele alianţei dintre comunism şi democraţia care gîndeşte conform ordinii stabilite. Sîntem inoculaţi împotriva manevrelor criptocomuniste; ştim foarte bine, după 22 iunie 1941, că victoria democraţiilor va fi, în realitate, victoria comunismului şi că acum nu există posibilitatea de a distinge între bolşevismul care suprimă o naţiune în douăzeci şi patru de ore şi democraţia care o suprimă în cîţiva ani. Din nefericire însă, această tristă experienţă românească, această experienţă care a costat biata mea ţară atîta sînge şi atîtea ruine (distrugerea „ştiinţifică" a Basarabiei şi a Bucovinei de Nord: 180 000 de case arse, 1 250 de biserici şi mînăstiri dinamitate, 75 000 de oameni asasinaţi, peste 20 000 de femei şi chiar fetiţe violate şi masacrate, circa 300 000 de cetăţeni români deportaţi dincolo de Bug etc.) — din nefericire, această experienţă a latinităţii orientale nu a servit la nimic pentru latinitatea occidentală. Şi l-am văzut pe venerabilul meu maestru, consilierul Fernando de Souza — căruia îi port o admiraţie fără limite — l-am văzut izbucnind în lacrimi pentru cei 50 de ostatici francezi împuşcaţi de autorităţile germane, dar păstrînd cea mai completă tăcere asupra celor 400 000 de inocenţi români masacraţi şi deportaţi de bolşevici. Am întîlnit mulţi portughezi indignaţi pentru că a fost închisă nu mai ştiu ce şcoală în Belgia sau în Norvegia — dar schimbînd subiectul cînd le spuneam că în Basarabia hoardele roşii au violat pînă şi copile de zece ani şi că au fost arse de vii sute de mame românce.

Atunci, Dragă Maestre, de ce admirația mea pentru cultura universală și pentru talentul literar al scriitorului Alfredo Pimenta a devenit și mai vie, descoperind un Alfredo Pimenta cavaler al adevărului, singurul care are curajul și autoritatea morală de a denunța mascarada „umanizării" bolșevismului?

Vă spun acestea cu toată sinceritatea, pentru că iubesc cu pasiune Portugalia, iar D-voastră înțelegeți, sînt sigur, tortura mea morală de a mă afla printre frați latini care *nu vedeau* sensul războiului nostru. De cîte ori nu am fost gata să-mi dau demisia, fiind convins că prezența mea este inutilă aici, în această minunată Lusitanie, unde se publică două volume despre URSS (unul deja la a doua ediție) — și nici un cuvînt despre acea țară creștină și latină care și-a trimis floarea tineretului să se sacrifice pentru ca barbaria rusă să se prăbușească la Nistru, și nu pe Rin sau pe Tejo! Uneori, cînd mă gîndesc la toți prietenii și camarazii mei care și-au găsit o moarte creștinească în Ucraina sau Crimeea, mă simt cuprins de o tristețe fără margini, amintindu-mi că sacrificiul lor nu este înțeles și poate nici cunoscut de toți frații mei latini...

Și doar gîndindu-mă la D-voastră am putut depăși aceste crize de disperare. Nu uit că în D-voastră creștinătatea latină și naționalistă și-a găsit un apologet fără egal. Și mă rog la bunul Dumnezeu să vă dea forța necesară ca să vă îndepliniți victorios misiunea!...

Iertați-mă, Dragă Maestre, pentru această scrisoare prea lungă și prea brutală. Într-o zi, cînd mă gîndeam să părăsesc Portugalia, am vrut să vă trimit un memoriu, povestindu-vă toate aceste lucruri și multe altele. Dar acum, cînd am avut fericirea de a vă fi cunoscut, sper să vi le povestesc într-o zi prin viu grai.

Soția mea a fost foarte mișcată de omagiul D-voastră și vă citește acum poemele cu mult interes și plăcere. După cum vedeți, ea a fost prima care l-a descoperit pe poetul Alfredo Pimenta! — și mă roagă să vă transmit, doamnei Pimenta, ca și domnișoarei și D-voastră, cele mai sincere mulțumiri și salutări.

Vă rog să sărutați din partea mea mîinile doamnei Pimenta și să prezentați omagiile mele domnișoarei. După întoarcerea de la Algarve, vom fi fericiți să ne faceți o vizită.

Dragă Maestre, încă o dată mii de mulţumiri! Vă asigur de devotamentul meu total şi sincer!

Mircea Eliade

IV

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
le 13 février 1942

Cher Maître,

J'ai lu avec délices et en même temps avec beaucoup d'amertume votre opuscule *Eu e as Novidades*. Nous en parlerons!

Je vous envoie les deux premiers fascicules de ma revue *Zalmoxis*.

Demain je pars pour l'Algarve et dès mon retour je serai heureux de vous avoir, Mme Pimenta, Mademoiselle et Vous, chez nous.

Mes hommages à Madame.

Bien à Vous, dévoué,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
13 februarie 1942

Dragă Maestre,

Am citit cu încîntare şi, în acelaşi timp, cu multă amărăciune opusculul D-voastră *Eu e as Novidades*. Vom mai vorbi despre el!

Vă trimit primele două fascicole din revista mea *Zalmoxis*.

Mîine, plec în Algarve şi, de îndată ce mă întorc, voi fi fericit să ne faceţi o vizită, împreună cu dna şi cu dra Pimenta.

Omagiile mele doamnei.

Al D-voastră devotat,

Mircea Eliade

V

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
le 16 février [1943]

Cher Maître,

C'est avec le plus grand plaisir, mais aussi avec émotion, que je vous offre mon premier livre sur l'histoire du Portugal[1]. J'attends cet exemplaire depuis deux mois! Combien d[e] choses se sont passé[e]s pendant ce temps!... J'ai tant d[e] choses à vous dire que je n'ose pas commencer dans cette page. Vous comprenez mieux que tous les autres la pathétique situation de m[a] petit[e], mais heroïque nation.

Ma femme et moi se[r]ons enchantés si vous [avez] l'obligeance de venir chez nous samedi, [le] 2 février, à 21 heures (habit de ville), avec Madame et Mlle Pimenta.

Nous se[r]ons entre amis: Mme et J[oao] Ameal et Mme et M. Caetano Beirao et un jeune professeur roumain, Dr. Buescu, qui vient d'arriver de Buc[arest pour ouvrir un cours de langue et littérature roumaine[s]. J'espère que vous serez libre samedi soir. Vous ne devinez pas le plaisir que votre présence et celle de votre famille, nous fe[r]a à ma femme et à moi.

Au plaisir de vous voir, je vous prie, Cher Maître, de transmettre mes hommages à Mme Pimenta et mes salutations à Mlle.

Votre dévoué et total admirateur,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994
Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

---

[1] *Salazar şi revoluţia în Portugalia*, Bucureşti, Editura Gorjan, 1942. Volumul aflat în biblioteca lui Alfredo Pimenta are următoarea dedicaţie: „Ilustrului maestru al studiilor istorice lusitane, Alfredo Pimenta, această contribuţie românească asupra politicii portugheze, cu toată admiraţia şi gratitudinea autorului, Mircea Eliade, 16 feb[ruarie] 1943"

[Traducere]

Lisabona
16 februarie 1943

Dragă domnule profesor,

Cu cea mai mare plăcere, dar şi cu emoţie vă ofer prima mea carte despre istoria Portugaliei[1]. Aştept acest exemplar de două luni. Cîte lucruri s-au petrecut între timp!... Am atîtea lucruri să vă spun, încît nu îndrăznesc să încep pe această pagină. D-voastră înţelegeţi mai bine decît oricine altcineva patetica situaţie a micii, dar eroicei mele naţiuni.

Soţia mea şi cu mine vom fi încîntaţi dacă veţi avea amabilitatea să veniţi la noi sîmbătă, la ora 21 (ţinută de oraş), cu doamna şi cu domnişoara Pimenta.

Vom fi între prieteni: Dna şi D. Joao Ameal şi Dna şi D. Caetano Beirao şi un tînăr profesor român, dr. Buescu, care tocmai a sosit de la Bucureşti pentru a deschide un curs de limbă şi literatură română. Sper că veţi fi liber sîmbătă seara. Nu vă puteţi închipui plăcerea pe care prezenţa D-voastră şi a familiei D-voastră ne-o va face mie şi soţiei mele.

Aşteptînd să vă văd, vă rog, Dragă Maestre, să transmiteţi omagiile mele dnei Pimenta şi salutările mele drei Pimenta.

Admiratorul D-voastră devotat şi total,

Mircea Eliade

VI

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
[le] 24 février 1943

Cher Maître,

Je viens de recevoir votre lettre, et je vous envoie l'*histoire* de B[azil] Munteanu. Je vous prie de ne pas me juger après ses traits critiques, car j'ai changé beaucoup de[puis] 1935–36 (quand je

n'avais que 28 ans!) à ces jours! Mes plus importants romans ont été publiés après cette date; également mes travaux scientifiques.

J'ai déjà [prê]té *Yoga* jusqu'à vendredi. Dès que je l'aurai, je vous l'envoyerai (ça sera, probablement, vendredi après-midi). Les deux volumes de M. Buescu sont chez M. le ministre Cădere. J'ai déjà parlé à M. Buescu, et j'espère vous pouvoir vous vous les envoyer Vendredi. D'ailleurs, M. Buescu attend avec impatience son volume sur les problèmes de critique de textes, qui peut-être à cette date est déjà publié, pour avoir le plaisir de vous offrir en hommage un exemplaire.

À très bientôt! Mes respectueux hommages à Mme Pimenta et mes salutations à Mlle. Ma femme me prie de vous transmettre à tous ses amicales salutations.

Toujours votre admirateur et dévoué serviteur,

Mircea Eliade

P.S. J'ai déjà écrit à Madrid pour votre volume de Asin Palacios; s'il est publié, nous l'au[r]on[s] ici en quelques jours.

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
24 februarie 1943

Dragă Maestre,

Am primit scrisoarea D-voastră şi vă trimit *istoria* lui Bazil Munteanu. Vă rog să nu mă judecaţi după înţepăturile sale critice, pentru că m-am schimbat mult din 1935–1936 (cînd nu aveam decît 28 de ani!) şi pînă astăzi! Romanele mele cele mai importante au fost publicate după acea dată, la fel lucrările ştiinţifice.

Am dat cu împrumut *Yoga* pînă vineri. De îndată ce îl voi lua înapoi, vi-l voi trimite (probabil, vineri după-amiază). Cele două

volume ale dlui Buescu sînt la d. ministru Cădere. Am vorbit deja cu d. Buescu şi sper să vi le trimit vineri. De altfel, d. Buescu aşteaptă cu nerăbdare volumul său despre probleme de critică de text, care poate la această dată e deja publicat, pentru a avea plăcerea să vă ofere ca omagiu un exemplar.

Pe foarte curînd! Omagiile mele respectuoase dnei Pimenta şi salutările mele drei. Soţia mea mă roagă să vă transmit tuturora salutările ei prieteneşti.

Totdeauna admiratorul şi devotatul D-voastră servitor,

Mircea Eliade

VII

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
26 février 1943

Mon très Cher Maître,

Vraiment, je suis assuré! Je ne crains plus une opinion imparfaite à cause du *Manuel* du prof[esseur] B[azil] Munteanu! En ce qui concerne l'édition française que j[e vous] ai envoyée, elle ne m'appartient pas, faisant partie de la bibliothèque de la Légation. Si vous [avez] besoin, j'écrirai à Buc[arest] pour obtenir un exemplaire.

Je vous envoie mon *Yoga* et les deux volumes de V. Buescu. J'espère publier en France la deuxième édition de *Yoga*, car ce livre est tout à fait épuisé.

Mes hommages à Mme Pimenta et bien de choses à Mlle.

Les respectueux sentiments d'admiration de votre dévoué

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
26 februarie 1943

Foarte dragă Maestre,

Într-adevăr, m-am liniştit. Nu mă mai tem de o opinie imperfectă din cauza *Manualului* profesorului Bazil Munteanu! În ce priveşte ediţia franceză pe care v-am trimis-o, ea nu-mi aparţine, făcînd parte din biblioteca Legaţiei. Dacă veţi avea nevoie, voi scrie la Bucureşti ca să obţin un exemplar. Vă trimit *Yoga* şi cele două volume ale lui V. Buescu. Sper să public în Franţa a doua ediţie din *Yoga*, pentru că această carte este complet epuizată.

Omagiile mele dnei Pimenta şi multe lucruri [frumoase] domnişoarei.

Respectuoasele sentimente de admiraţie ale devotatului D-voastră

Mircea Eliade

VIII

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
6 mai 1943

Cher Maître,

Je viens d'arriver d'une visite en Espagne qui avait durée près de deux semaines. J'ai passé la plupart du temps en Andalousie. À Madrid, j'[ai] é[té] heureux de pouvoir trouv[er] le livre que vous m'avez demandé de vous procurer, *L'Eschatologie* d'Asin Palacios; déjà imprimé, [il] sera en vente le mois prochain. J'ai déjà commandé votre exemplaire.

Avec mes sentiments d'admiration et dévouement, votre serviteur,

Mircea Eliade

P.S. Ma femme [est] arrivé[e] à Buc[arest] depuis le Vendredi Saint. Ses nouvelles de mon pays sont réconfortantes!

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
6 mai 1943

Dragă Maestre,

Tocmai am sosit dintr-o vizită în Spania, care a durat peste două săptămîni. Cea mai mare parte a timpului, am petrecut-o în Andaluzia. La Madrid, am fost fericit să pot găsi cartea pe care m-aţi rugat să v-o procur, *Escatologia* lui Asin Palacios; deja tipărită, va fi în vînzare luna viitoare. V-am comandat deja exemplarul.

Cu sentimente de admiraţie şi devotament, servitorul D-voastră,

Mircea Eliade

P.S. Soţia mea a sosit la Bucureşti de Vinerea Mare. Veştile pe care mi le dă despre ţară sînt îmbucurătoare.

IX

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
18 mai 1943

Mon cher Maître,

J'ai reçu aujourd'hui, de Madrid, la bonne nouvelle que l'ouvrage d[']Asin Palacios sera en vente vers la fin de ce mois. J'ai déjà commandé à la librairie Espasa Calpe votre exemplaire.

J'ai également reçu la note de la librairie concernant les deux volumes de Mouch. Vous pourriez m'envoyer la somme en pesetas, car j'ai un compte à Madrid. Si vous avez encore d'autres ouvrages à chercher, envoyez-moi la liste pour les faire parvenir par la valise.

Ma femme et notre fille seront ici vers le 10–12 juin.

Mes hommages à Mme Pimenta et mes salutations à Mlle.

Avec les sentiments d'admiration et de sincère amitié, veuillez me croire votre dévoué

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
18 mai 1943

Dragul meu Maestru,

Am primit astăzi de la Madrid vestea bună că lucrarea lui Asin Palacios va fi pusă în vînzare la sfîrşitul lunii. Am comandat deja la librăria Espasa Calpe un exemplar pentru D-voastră.

Am primit, de asemenea, bonul librăriei pentru cele două volume din Mouch. Puteţi să-mi trimiteţi suma în pesetas, pentru că am un cont la Madrid. Dacă mai căutaţi şi alte cărţi, trimiteţi-mi o listă ca să le pot trimite cu valiza [diplomatică].

Soţia mea şi fiica noastră vor fi aici spre 10–12 iunie.

Omagiile mele Dnei Pimenta şi salutări Drei.

Cu sentimentele de admiraţie şi de sinceră prietenie, vă rog să mă consideraţi devotatul D-voastră,

Mircea Eliade

X

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
le 1 septembre 1943

Mon très cher Maître,

J'ai passé une semaine en dehors de Lisbonne et à mon retour j'ai trouvé votre aimable lettre et les trois études que vous avez eu la bonté de me les faire offrir. Je suis heureux que mon „souvenir" vous a plu, et je vous remercie de tout mon cœur pour vo-

tre aimable lettre. Nous passons — nous, les chrétiens, les européens, les vrais européens — un grave moment. J'ai vu la lettre épiscopale qui vous concerne, et j'ai été profondément impressionné. Parfois je me demande si nous ne passons pas une crise spirituelle qu[i] sera le commencement de notre fin. Très peu [de personnes] voient le véritable danger, le *seul* danger qui menace non seulement l'Europe, mais même l'histoire: car les rouges désirent tout anéantir, pour recommencer une nouvelle étape dans la vie de l'humanité, après avoir regressé au chaos primordial. Les choses sont très claires. Mais il pa[r]aît [que] l'*homo europaeus* traverse une poussée d'imbécilité chronique; il est non seulement chlorofor[m]é, il embrasse pathétiquement les pieds de son bourreau. En Roumanie, nous savons très bien qu'[il] sera notre fin si les rouges gagnent. Cette conscience du danger mortel explique pourquoi nous luttons encore, après avoir perdu la moitié de notre armée en Russie, et quoique nos voisins du nord, les Hongrois, n'ont perdu que la 20ème partie et ils nous menacent parfois pour occuper la Transylvanie. Mais que pouvons-nous faire devant le colosse qui perd 15 000 tanks sans froncer les sourcils?!...

Pour revenir, le moment est extrêmement grave. Je pense que la crise aura son climax en novembre. Si ce moment sera passé, peut-être que nous pourrions espérer de nouveau.

Ma femme est revenue avec sa fille, qui passera ici les vacances d'été. Au moins, il y a une bonne chose en Roumanie: cette année-ci, la récolte a dépassé même les plus optimistes calculs, et on y est obligé de manger le pain blanc, parce que tous les entrepôts sont pleins. La même récolte exceptionnelle se rencontre dans toute l'Europe Centrale et l'Ukraïne. Vous avez sans doute compris qu'on a lutté acharnement pour Harkov jusqu'au moment [où] la récolte a été finie et transportée en Pologne.

Espérons toujours. Au moins ici, où règne encore la paix, c'est notre devoir!

Je vous lie régulierement, dans toutes les publications qui me tombent sous les mains. Et je souhaite que vous continuez à travailler et à galvaniser les énergies spirituelles du Portugal!

Mes hommages à Mme Pimenta et mes compliments à Mlle.

Ma femme me prie de vous transmettre ses meilleurs salutations.

Avec le respect et l'admiration [de]

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
1 septembrie [1]943

Mult iubite Maestre,

Am petrecut o săptămînă în afara Lisabonei şi, la întoarcere, am găsit amabila D-voastră scrisoare şi cele trei studii pe care aţi binevoit să mi le oferiţi. Trăim — noi, creştinii, europenii, adevăraţii europeni — un moment grav. Am văzut scrisoarea episcopală care vă priveşte şi am fost profund impresionat. Mă întreb uneori dacă nu cumva trecem printr-o criză spirituală care va fi începutul sfîrşitului nostru. Foarte puţini văd adevăratul pericol, *singurul* pericol care ameninţă nu numai Europa, ci chiar istoria, fiindcă roşii vor să distrugă totul pentru a începe o nouă etapă în viaţa omenirii, după ce se vor fi întors la haosul primordial. Lucrurile sînt foarte clare. Se pare însă că *homo europaeus* traversează o criză de imbecilitate cronică; este nu doar cloroformizat, ci îmbrăţişează patetic picioarele călăului său. În România, ştim foarte bine care ne va fi sfîrşitul dacă înving roşii. Această conştiinţă a pericolului de moarte explică de ce încă mai luptăm după ce ne-am pierdut jumătate din armată în Rusia şi deşi vecinii noştri din nord, ungurii, nu au pierdut decît a 20-a parte şi ne ameninţă uneori cu ocuparea Transilvaniei. Dar ce putem face noi în faţa colosului care pierde 15 000 de tancuri fără să tresară?

Ca să revenim, momentul este extrem de grav. Criza cred că-şi va atinge punctul culminant în noiembrie. Dacă acel moment va trece, poate vom putea spera din nou.

Soţia mea s-a întors cu fiica ei, care îşi va petrece aici vacanţa de vară. Cel puţin un lucru e bun în România: anul acesta recolta a depăşit chiar calculele cele mai optimiste şi sîntem obligaţi să mîncăm pîine albă pentru că toate magaziile sînt pline. Aceeaşi recoltă excepţională a fost în toată Europa Centrală şi Ucraina. Aţi înţeles, fără îndoială, că am luptat cu înverşunare pentru Harkov pînă cînd recolta a putut fi transportată în Polonia.

Să ne păstrăm speranţele. Cel puţin aici, unde încă domneşte pacea, avem datoria s-o facem.

Vă citesc cu regularitate, în toate publicaţiile care-mi cad în mînă. Şi doresc să continuaţi să lucraţi şi să galvanizaţi energiile spirituale ale Portugaliei!

Omagiile mele dnei Pimenta şi complimente domnişoarei.

Soţia mea mă roagă să vă transmit cele mai bune salutări.

Cu respect şi admiraţie,

Mircea Eliade

XI

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
le 11 septembre 1943

Mon très cher Maître,

Votre dernière lettre, pleine de vérités, d'amertume et de fermeté, a été dévancée par les événements. L'histoire se précipite. J'avais quelques choses à Vous dire concernant la tragédie de l'Italie, mais maintenant le „grand mystère" a cessé d'être même un secret de Polichinelle. Comme chrétien, comme latin et comme roumain, j'ai beaucoup souffert ces derniers jours. J'attends maintenant qu'un autre pays bel[l]igérant annonce qu'il a signé un armistice en 1941!!... Tout devient possible. Je suis fier de mon pays et je suis fier des deux cents mille morts et mutilés irrécupérables qui ont tombé en Russie. Au moins, si ce[lle-ci] est la volonté du Dieu, je pourrai dire: tout est perdu — sauf l'honneur! Quand

je pense que la flotte italienne a hésité de sortir de ses ports et que cette même flotte a couru vers l'en[n]emi à son premier ordre radiodif[f]usé — je suis ébahi et je me demande si la latinité est destinée à se retirer de l'histoire. L'attitude lâche de l'Italie a eu, au moins, un effet positif: la réhabilitation de la France. D'ailleurs, je ne crois pas qu'un autre peuple européen pourra jamais dépasser la trahison italienne.

Évidemment, ça c'est mon opinion person[n]elle. Je vois qu'il y a d'autres qui trouvent en l'attitude de l'Italie un exemple à imiter. Que Dieu nous en sauve!...

Le fragment de la lettre que vous avez cité est d'une importance capitale. J'attends la fin d'octobre avec une vive impatience pour causer ensemble sur ces questions tellement graves. Heureusement pour le Portugal, vous continuez vaillamment l'action de *mentor*. Je prie Dieu pour vous donner la force nécessaire et de mener à s[a] fin victorieu[se] votre travail chrétien et européen.

Parfois je me demande comment pouvez-vous lutter contre un monde entier et en même temps lire tout et écrire des pénétrantes études et de savoureuses polémiques?! Cette force de travail et cette lucidité terrible est, pour moi, une preuve de plus de la sainteté (dans le sens le plus large du mot) de votre mission.

Malheureusement dans les publications de Lisboa j'ai rencontré votre nom assez rarement. Est-ce que vous écrivez pour les journaux de province? Lesquels?

Ma femme et ma belle-fille transmettent à Mme, Mlle Pimenta et à Vous leurs souvenirs les plus sincères.

Je vous prie de transmettre mes hommages à Mme Pimenta et mes salutations à Mlle.

Quant à Vous, mon très Cher Maître, je vous prie d'agréer mes sentiments de gratitude et de profond dévouement,

. Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
11 septembrie 1943

Mult iubite Maestre,

Ultima D-voastră scrisoare, plină de adevăruri, de amărăciune şi de fermitate, a fost devansată de evenimente. Istoria se precipită. Aveam cîteva lucruri să vă spun despre tragedia Italiei, dar acum „marele mister" nu mai e nici măcar un secret al lui Polichinelle. În calitate de creştin, latin şi român, am suferit mult în aceste ultime zile. Aştept acum ca o altă ţară beligerantă să anunţe că a semnat un armistiţiu în 1941!!!... Orice devine posibil. Sînt mîndru de ţara mea şi sînt mîndru de cei două sute de mii de morţi şi de mutilaţi irecuperabil care au căzut în Rusia. Cel puţin, dacă aceasta e voinţa lui Dumnezeu, voi putea spune: totul este pierdut, în afara onoarei! Cînd mă gîndesc că flota italiană a ezitat să iasă din porturi şi că aceeaşi flotă s-a grăbit spre duşman la primul lui ordin radiodifuzat — sînt uluit şi mă întreb dacă latinitatea e destinată să se retragă din istorie. Atitudinea laşă a Italiei a avut cel puţin un efect pozitiv — reabilitarea Franţei. De altfel, nu cred că un alt popor european va putea vreodată depăşi trădarea italiană.

Evident, aceasta e opinia mea personală. Constat că sînt alţii pentru care atitudinea Italiei este un exemplu bun de urmat. Să ne ferească Dumnezeu!...

Fragmentul de scrisoare pe care l-aţi citat este de o importanţă capitală. Aştept sfîrşitul lui octombrie cu mare nerăbdare, ca să putem sta de vorbă despre aceste chestiuni atît de grave. Din fericire pentru Portugalia, vă continuaţi acţiunea de mentor. Mă rog la Dumnezeu să vă dea forţa necesară ca să vă îndepliniţi lucrarea creştină şi europeană.

Adeseori, mă întreb cum puteţi să luptaţi împotriva unei lumi întregi şi, în acelaşi timp, să citiţi şi să scrieţi studii pătrunzătoare şi polemici savuroase?! Această forţă de muncă şi această luciditate teribilă sînt pentru mine o probă în plus a sfinţeniei (în sensul cel mai larg al cuvîntului) misiunii D-voastră.

Din nefericire, în publicaţiile din Lisabona v-am regăsit destul de rar numele. Scrieţi în ziarele din provincie? Care?

Soţia şi fiica mea vitregă transmit Dnei şi Drei Pimenta şi D-voastră sincere amintiri.

Vă rog să transmiteţi omagiile mele dnei Pimenta şi salutul meu drei Pimenta. Vă rog, mult iubite Maestre, să primiţi expresia sentimentelor mele de gratitudine şi de profund devotament,

Mircea Eliade

XII

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
le 16 novembre [1943]

Mon très Cher Maître,

Revenu il y a deux jours de Paris, où j'ai du accompagner ma femme consulter un spécialiste radiologue et où j'ai eu le bonheur de rester 15 jours — je trouve dans ma correspondance la traduction de votre article *Roménia erudita* paru dans un journal roumain de Braşov. Je m'empresse de vous le faire envoyer. En même temps je vous prie d'accepter venir dîner chez nous mardi, [le] 23 novembre: nous serons entre amis, car j'espère que Mme et J[oao] Ameal viendront aussi.

Ma femme me prie de transmettre ses amitiés à Mme et Mlle Pimenta, et j'ajoute mes plus sincères hommages.

Agréez, mon Cher Maître, mes sentiments les plus dévoués et à bientôt!

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
16 noiembrie 1943

Mult iubite Maestre,

Întors acum două zile de la Paris, unde a trebuit s-o însoţesc pe soţia mea să consulte un specialist radiolog şi unde am avut fericirea să rămîn cincisprezece zile — am găsit în corespondenţa mea traducerea articolului D-voastră *Roménia erudita*, apărut într-un ziar românesc din Braşov. Mă grăbesc să vi-l trimit. Vă rog, de asemenea, să acceptaţi să veniţi la noi la cină marţi, 23 noiembrie. Vom fi între prieteni, pentru că sper că şi Dna şi d. Joao Ameal vor veni.

Soţia mea mă roagă să transmit complimentele ei Dnei şi Drei Pimenta, şi adaug şi eu cele mai sincere omagii.

Primiţi, dragă Maestre, expresia sentimentelor mele cele mai devotate şi pe curînd!

Mircea Eliade

XIII

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
le 6 janvier 1944

Mon très Cher Maître,

Je voudrais vous dire encore une fois combien je vous suis reconnaissant pour votre don. L'édition des *Memórias do Paço de Sousa* est vraiment magnifique et j'admire de plus en plus votre puissance de travail. Mener au bout une telle besogne et, en même temps, tant travailler sur une infinité de sujets! Seul un Alfredo Pimenta peut réaliser un tel record!

La soirée agréable et amicale que nous avons passée chez vous a été notre plus grand événement en 1944. La vision de votre cabinet de travail est pour moi non seulement réconfortante, mais aussi stimulante.

Je vous envoie le 3ᵉ tome de mon *Zalmoxis*, avec le papier et l'imprimerie „de guerre".

Veuillez transmettre mes hommages et mes salutations à Mme et Mlle Pimenta, auxquelles ma femme me prie d'ajouter ses salutations bien cordiales.

Votre très dévoué admirateur,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în Broteria nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
6 ianuarie 1944

Mult iubite Maestre,

Aş dori să vă spun încă o dată cît vă sînt de recunoscător pentru darul D-voastră. Ediția din *Memórias do Paço de Sousa* este într-adevăr magnifică şi vă admir din ce în ce mai mult puterea de muncă. Să duci la capăt o asemenea sarcină şi să scrii, în acelaşi timp, atît de mult despre o infinitate de subiecte! Numai un Alfredo Pimenta ar putea realiza un asemenea record!

Seara agreabilă şi amicală pe care am petrecut-o la D-voastră a fost pentru noi cel mai important eveniment al anului 1944. Viziunea cabinetului D-voastră de lucru este pentru mine nu numai reconfortantă, ci şi stimulativă.

Vă trimit al treilea volum din *Zalmoxis*, cu hîrtie şi tipăritură „de război".

Vă rog să le transmiteți omagiile şi salutările mele Dnei şi Drei Pimenta, la care soția mea mă roagă să adaug salutările ei foarte cordiale.

Admiratorul D-voastră devotat,

Mircea Eliade

XIV

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Mardi, 21 février [1944]

Cher Maître,

Je vous envoie un article sur le grand historien roumain N[icolae] Iorga, avec lequel j'ai toujours trouvé que vous ressemblez comme culture universelle et puissance de travail, comme talent littéraire et courage d'opinion.

Votre bien devoué,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Marţi, 21 februarie 1944

Dragă Maestre,

Vă trimit un articol despre marele istoric român Nicolae Iorga, cu care mi s-a părut întotdeauna că semănaţi ca putere de muncă şi cultură universală, ca talent literar şi curaj al opiniei.

Al D-voastră devotat,

Mircea Eliade

XV

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisboa
le 14 juin [1944]

Cher Maître,

Je suis heureux de pouvoir vous envoyer deux des ouvrages espagnoles que vous attendez depuis longtemps! J'espère re[c]evoir le troisième la semaine prochaine.

Malheureusement, ma femme est toujours souffrante et je ne puis pas vous donner de bonnes nouvelles de sa santé.

Mes hommages à Mme Pimenta. Et recevez, Cher Maître, l'expression de mes sentiments d'admiration et de gratitude,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
14 iunie 1944

Dragă Maestre,

Sînt fericit că vă pot trimite cele două lucrări spaniole pe care le aşteptaţi de mult! Sper s-o primesc şi pe a treia săptămîna viitoare.

Din nefericire, soţia mea este tot bolnavă şi nu vă pot da veşti bune despre sănătatea ei.

Omagiile mele dnei Pimenta. Primiţi, dragă Maestre, expresia sentimentelor mele de admiraţie şi de gratitudine,

Mircea Eliade

XVI

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisboa
le 22 juin [1944]

Mon très Cher Maître,

Merci pour les pesetas et votre très aimable lettre. J'espère re[c]evoir les autres livres avec la première occasion, c'est-à-dire

avec le premier roumain qu[i] viendra de Madrid — peut-être la semaine prochaine.

Concernant la maladie de ma femme, je regrette de ne [pas] pouvoir vous donner de bonnes nouvelles. La semaine dernière elle a eu des crises acutes et on a du faire cesser le traitement avec les rayons X; on a recommencé les injections avec Novalgina et Terpichine, pour calmer un peu le sc[i]a[t]ique. Elle se sent très affaiblie.

Mes hommages à Mme Pimenta. Et je vous prie de croire dans mes sentiments les plus dévoués.

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
22 iunie 1944

Mult iubite Maestre,

Mulţumesc pentru pesetas şi pentru amabila D-voastră scrisoare. Sper să primesc celelalte cărţi cu prima ocazie, adică prin primul român care va veni de la Madrid — poate săptămîna viitoare.

În ce priveşte boala soţiei mele, regret că nu vă pot da veşti bune. Săptămîna trecută, a avut crize acute şi a trebuit să întrerupă tratamentul cu raze X; s-a reînceput tratamentul cu Novalgina şi Terpichine pentru a-i calma sciatica. Se simte foarte slăbită.

Omagiile mele dnei Pimenta. Şi vă rog să credeţi în sentimentele mele cele mai devotate,

Mircea Eliade

XVII

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisboa
23 juin [1944]

Cher Maître,

Mille mer[c]is pour votre livre *Contra o Comunismo* que j'ai lu avec le plus grand intérêt et avec une énorme satisfaction. J'ai été deux jours absent de Lisbonne, et je m'excuse de vous répondre avec un certain retard. Je ne vous ai pas oublié, Cher Maître, mais j'ai été tout ce temps préoccupé, en dehors de la situation générale et celle de mon pays, avec la maladie de ma femme. Depuis quatre mois, elle n'a jamais connu une semaine de suite sans souffrance.

La sc[i]a[t]ique s'est compliquée avec une colite gazeuse, et quand la colite a été guérie, les ancien[ne]s douleurs ont revenu. Quelques jours se sent mieux, et puis les crises recommencent. Les médecins la consolent en lui disant que c'est la nature de la maladie...

J'attends vos livres de Madrid au cours de la semaine prochaine. Mes hommages respectueux à Mme Pimenta et veuillez croire dans ma féroce admiration que je vous porte, à vous, le plus courageux des portugais.

Votre bien à Vous,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
23 iunie 1944

Dragă Maestre,

Vă mulţumesc foarte mult pentru cartea D-voastră *Contra o Comunismo*, pe care am citit-o cu cel mai mare interes şi enor-

mă satisfacţie. Am lipsit două zile din Lisabona şi îmi cer scuze că vă răspund cu o anumită întîrziere. Nu v-am uitat, dragă Maestre, dar în tot acest timp am fost preocupat, în afară de situaţia generală şi de cea a ţării mele, de boala soţiei. De patru luni de zile, nu trece o săptămînă fără să sufere.

Sciatica s-a complicat cu o colită gazoasă şi, cînd colita s-a vindecat, au revenit vechile dureri. Cîteva zile se simte mai bine, apoi crizele reîncep. Medicii o consolează spunîndu-i că asta e natura bolii.

Aştept cărţile D-voastră de la Madrid pe săptămîna viitoare. Omagiile mele respectuoase Dnei Pimenta şi vă rog să credeţi în ferocea admiraţie pe care v-o port D-voastră, cel mai curajos dintre portughezi.

Al D-voastră,

Mircea Eliade

XVIII

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisboa
le 26 juillet [1944]

Mon très Cher Maître,

Je vous envoie par poste *Historia de las cortes tradicionales*. On m'a promis le volume sur la domination rouge en Espagne, et je l'attends. Les autres volumes comandés sont malheureusement épuisés. On les a cherchés partout à Madrid, sans résultat.

Je vous prie, ne vous en faites pas pour trouver les pesetas.

Ma femme est toujours souffrante. J'espère l'envoyer à une „Casa de Repouso" de Lousa (20 km de Lisbonne) pour quelques semaines.

Je vous prie, Cher Maître, de présenter mes hommages à Mme Pimenta et mes salutations à Mlle.

Votre bien dévoué admirateur

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
26 iulie 1944

Mult iubite Maestre,

Vă trimit prin poştă *Historia de las cortes tradicionales*. Mi s-a promis volumul despre dominaţia roşie în Spania şi îl aştept. Celelalte volume comandate sînt, din nefericire, epuizate. Au fost căutate peste tot la Madrid, dar fără nici un rezultat.

Vă rog să nu vă faceţi griji ca să faceţi rost de pesetas.

Soţia mea este în continuare bolnavă. Sper să o trimit la o „Casa de Repouso" din Lousa (la 20 km de Lisabona) pentru cîteva săptămîni.

Vă rog, dragă Maestre, să prezentaţi omagiile mele Dnei şi salutările mele Drei Pimenta.

Admiratorul D-voastră foarte devotat,

Mircea Eliade

XIX

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisboa
le 31 août 1944

Mon Cher Maître,

Je vous suis reconnaissant pour votre noble lettre. Vous comprenez, sans doute, la tragédie qui a effleuré mon pauvre pays. Ce n'est pas le lieu de faire l'histoire des derniers événements, mais je peux vous communiquer que, dans les premiers trois jours de la dernière offensive soviétique en Moldavie, l'armée roumaine, concentrée entre les Carpathes et le Dniestre, a perdu 40% de

ses effectifs et presque la totalité de ses chars d'assaut. L'artillerie lourde nous l'avons perdu à Stalingrad. Les meilleures divisions motorisés nous les avons perdu sur le Don et à Harkov. En Crimée, nous avons perdu les chasseurs alpins. Entre le Dniester et la Volga, l'armée roumaine a contribuée avec 42 divisions et avec la totalité de son matériel. Pendant quatre ans nous avons fourni la production entière des champs pétrolifères et la moitié de nos céréales. Nous avons été, je crois, les seules alliés efficients de l'Allemagne. Et quand les Russes ont envahi la Moldavie, le Maréchal Antonescu a attiré l'attention au Führer que le front roumain est la clé stratégique de l'Europe Centrale et de Sud-Est — et que ce front doit être défendu avec au moins le nombre des divisions (allemandes) que nous avons envoyés jusqu'à Stalingrade. En effet, les Russes ont attaqués avec 100 divisions — contre 18 divisions roumaines (tout ce que nous avons réussi à armer en mars 1944) et circa 10 divisions allemandes. Après la rupture du front — la disparition totale de la Roumanie était la conséquence logique. Pour éviter cette catastrophe, le Roi a choisi la seule solution qui, quoique tragique, assurait au moins un minimum d'existence nationale.

Vous connaissez mes sentiments. Vous devinez ce que je pense, et combien je souffre. Mais je garde encore l'espoir que mon pays survivra...

Ma femme est à Louza. Les événements l'ont beaucoup secouée.

J'ai reçu votre lettre concernant le livre espagnol. J'ai téléphoné à Madrid, et je l'attends.

Mes hommages à Mme Pimenta et mes compliments à Mlle.

Et je vous reste reconnaissant pour vos sentiments d'amitié, pour votre compréhension et votre bonté.

Le Ministre et V. Buescu me prient de vous transmettre leurs remerciements.

Votre bien dévoué,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
31 august 1944

Dragă Maestre,

Vă sînt recunoscător pentru nobila D-voastră scrisoare. Înţelegeţi, fără îndoială, tragedia care a atins biata mea ţară. Nu este aici locul de a face istoria ultimelor evenimente, dar vă pot spune că, în primele trei zile ale ultimei ofensive sovietice în Moldova, armata română, concentrată între Carpaţi şi Nistru, a pierdut 40% din efectivele sale şi aproape totalitatea tancurilor. Artileria grea am pierdut-o la Stalingrad. Cele mai bune divizii motorizate le-am pierdut pe Don şi la Harkov. În Crimeea, ne-am pierdut vînătorii de munte. Între Nistru şi Volga, armata română a contribuit cu 42 de divizii şi cu totalitatea materialului de război. Timp de patru ani, am furnizat întreaga producţie a cîmpurilor de petrol şi jumătate din cerealele noastre. Am fost, cred, singurii aliaţi eficienţi ai Germaniei. Iar cînd ruşii au invadat Moldova, Mareşalul Antonescu a atras atenţia Führerului că frontul românesc este cheia strategică a Europei Centrale şi de Sud-Est — şi că acest front trebuie să fie apărat de cel puţin acelaşi număr de divizii (germane) cîte am trimis noi pînă la Stalingrad. Într-adevăr, ruşii au atacat cu 100 de divizii — contra 18 divizii româneşti (tot ceea ce am reuşit să înarmăm în martie 1944) şi circa 10 divizii germane. După spargerea frontului — dispariţia totală a României era consecinţa logică. Pentru a evita această catastrofă, Regele a ales singura soluţie care, deşi tragică, asigura cel puţin un minimum de existenţă naţională.

Îmi cunoaşteţi sentimentele. Ghiciţi ce gîndesc şi cît sufăr. Dar păstrez încă speranţa că ţara mea va supravieţui...

Soţia mea este la Louza. Evenimentele au zguduit-o foarte mult.

Am primit scrisoarea D-voastră privind cartea spaniolă. Am telefonat la Madrid şi o aştept.

Omagiile mele Dnei Pimenta şi complimente Drei.

Vă rămîn recunoscător pentru sentimentele D-voastră de prietenie, pentru înţelegerea şi bunătatea D-voastră.

Al D-voastră foarte devotat,

Mircea Eliade

XX

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Dimanche[, le 1 septembre 1944]

Mon Cher Maître,

Depuis une semaine je garde, moi aussi, le lit avec une vago-[t]o[n]ie acute. Je ne suis pas au cou[r]ant des téléphones échangés entre notre Légation de Lisbonne et celle de Madrid, ainsi j'ignore si votre livre a été reçu et s'il sera prochainement envoyé. Demain je parlerai à un de mes amis de s'occuper de cette question.

Grâce à Dieu, ma femme se sent beaucoup mieux avec son pied, mais elle est encore entrêmement faible.

Mes hommages à Mme. Et tout mon cœur à Vous,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Duminică, 1 septembrie 1944

Dragă Maestre,

De o săptămînă stau şi eu la pat cu o vagotonie acută. Nu sînt la curent cu telefoanele schimbate între Legaţia noastră de la Lisabona şi cea de la Madrid, astfel că nu ştiu dacă s-a primit car-

tea D-voastră şi dacă va fi trimisă curînd. Mîine voi vorbi cu unul dintre prietenii mei să se ocupe de această chestiune.

Mulţumesc lui Dumnezeu, soţia mea se simte mult mai bine, dar este încă extrem de slăbită.

Omagiile mele dnei. Şi toată inima pentru D-voastră,

Mircea Eliade

XXI

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Lisbonne
le 23 septembre [1944]

Mon très Cher Maître,

Votre lettre de 20 septembre m'a beaucoup ému. Je l'ai reçu dans le même jour quand nous avons apporté Nina à la maison. Après sept semaines passé[e]s à Lousa et après une crise terrible qui l'a beaucoup affaiblie (elle pèse actuellement 45 kg!) — ma femme est de nouveau chez elle. Avec l'aide du Dieu, la convalescence sera terminée en 3-4 semaines. Nous avons une infirmière avec nous, et le docteur passe chaque jour la visiter. Pour activer le pied malade, on lui fait aussi le massage scientifique. Nina est encore au lit, mais chaque jour passe une trentaine de minutes dans le fauteuil.

En ce qui me concerne, j'ai eu une crise acute de vagotonie. Après un semaine de lit et de régime, je me suis levé. Je souffre pour la première fois [de] ma vie du [nerf] vague. Le médecin explique cette crise par les préoccupations et les souffrances morales de ces dernières semaines. J'espère que je serai gu[ér]i d'une manière définitive assez rapidement. Moi aussi j'ai beaucoup maigri: 8 kg en deux semaines! Maintenant je m'efforce de gagner le poids perdu. J'ai interrompu le travail. En Elias Garcia 147, il y a maintenant deux convalescents — et une jeune fille qui dirige la maison!...

Je suis désolé concernant votre livre. Certainement il a été reçu à la Légation de Madrid, mais peut-être on l'a égaré ou quelqu'un

l'a pris, n'ayant aucune indication précise sur le paquet. J'ai parlé au téléphone à Madrid; on m'a promis, en tout cas, un exemplaire. Mais je suis navré que le temps passe, et le livre n'arrive pas. Vous savez que la capitulation de la Roumanie a eu des répercussions aussi dans les légations roumaines à l'étranger — et le livre fut envoyé exactement.

Mes hommages à Mme Pimenta, et ma femme vous transme[t] ses meilleurs compliments.

Votre profondément dévoué,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Lisabona
23 septembrie 1944

Mult iubite Maestre,

Scrisoarea D-voastră din 20 septembrie m-a mişcat foarte mult. Am primit-o în aceeaşi zi cînd am dus-o pe Nina acasă. După şapte săptămîni petrecute la Lousa şi după o criză teribilă care a slăbit-o foarte mult (are acum 45 [de] kg!) — soţia mea este din nou acasă. Cu ajutorul lui Dumnezeu, convalescenţa se va termina în trei-patru săptămîni. Avem o infirmieră cu noi, iar doctorul trece s-o vadă în fiecare zi. Pentru a-i activa piciorul bolnav, i se face masaj ştiinţific. Nina stă în continuare în pat, dar în fiecare zi îşi petrece cam treizeci de minute în fotoliu.

În ceea ce mă priveşte, am avut o criză acută de vagotonie. După o săptămînă de stat în pat şi de regim, m-am sculat. Nervul vag mă supără pentru prima dată în viaţă. Medicul explică această criză prin preocupările şi prin suferinţele morale din ultimele săptămîni. Sper să mă vindec definitiv destul de rapid. Şi eu am slăbit mult: 8 kg în două săptămîni! Acum, mă străduiesc să revin la greutatea normală. Am întrerupt lucrul. Pe strada Elias Gracia nr. 147, sînt acum doi convalescenţi şi o fată tînără care conduce casa.

Sînt mîhnit în privința cărții D-voastră. A fost cu siguranță primită la Legația de la Madrid, dar poate că a fost rătăcită sau cineva a luat-o, neexistînd nici o indicație precisă pe pachet. Am telefonat la Madrid; mi s-a promis, în orice caz, un exemplar. Dar sînt mîhnit că timpul trece, iar cartea nu sosește. Capitularea României a avut repercusiuni, știți bine, și la legațiile românești din străinătate...

Omagiile mele dnei Pimenta. Soția mea vă transmite complimente.

Al D-voastră profund devotat,

Mircea Eliade

XXII

Légation Royale de Roumanie
Le conseiller culturel

Samedi, le...

Cher Maître,

Je viens de re[c]evoir votre aimable lettre et je m'empresse de vous répondre. Inutile à vous dire combien nous seron[s] heureux — nous les trois — de venir chez vous, en amis, prendre le thé!

En vous remerciant pour votre invitation, j'attends le mardi prochain avec une impatience que vous ne pouvez pas deviner.

Avec mes plus profonds sentiments, votre

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română și publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

Sîmbătă, ...

Dragă Maestre,

Am primit amabila D-voastră scrisoare și mă grăbesc să vă răspund. Inutil să vă spun cît vom fi de fericiți — toți trei — să venim la D-voastră ca prieteni, să luăm ceaiul!

Mulţumindu-vă pentru această invitaţie, aştept marţea viitoare cu o nerăbdare pe care nu v-o puteţi imagina.

Cu cele mai profunde sentimente, al D-voastră

Mircea Eliade

XXIII

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

le 3 juillet 1948

Cher Maître,

J'ai été très heureux, l'autre jour, en recevant votre première lettre, et en apprenant que vous n'avez pas oublié cette amitié qui, en ce qui me concerne, compte parmi les plus doux souvenirs de Portugal.

Ma patrie traverse actuellement la plus tragique crise de son histoire. Mais je ne perds pas l'espoir de pouvoir, un jour, y retourner — dans une Roumanie libre et chrétien.

Quant [aux] travaux, j'ai sous presse deux volumes, représentant mes cours à l'École des Hautes Études: 1) *Manuel d'histoire des religions* (qui devrait paraître en mai!) et 2) *Archét*[*y*]*pe et répétitions*.

Je vous envoie deux de mes études dont je possède encore des tirés à part.

Mes hommages à Mme Pimenta et à votre fille.

Je vous dis à bientôt, car je reviendrai au Portugal.

Croyez-moi votre dévoué et sincère admirateur;

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[Traducere]

3 iulie 1948

Dragă Maestre,

Am fost foarte fericit, zilele trecute, primind prima scrisoare de la D-voastră şi aflînd că nu aţi uitat această prietenie care, în ceea ce mă priveşte, reprezintă una dintre amintirile mele cele mai scumpe din Portugalia.

Patria mea traversează acum cea mai tragică criză din istoria ei. Dar nu-mi pierd speranţa că într-o zi voi putea să mă întorc într-o Românie liberă şi creştină.

În ce priveşte lucrul, am sub tipar două volume, reprezentînd cursurile mele la École des Hautes Études: 1. *Manual de istorie a religiilor* (care ar trebui să apară în mai) şi 2. *Arhetip şi repetiţii.*

Vă trimit două dintre studiile mele din care mai am extrase.

Omagiile mele dnei Pimenta şi fiicei D-voastră.

Vă spun pe curînd, căci voi reveni în Portugalia.

Socotiţi-mă devotatul şi sincerul D-voastră admirator,

Mircea Eliade

XXIV

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

le 19 janvier 1949

Cher Maître,

C'est seulement hier que mon *Traité d'histoire des religions*[1] est paru chez Payot, et c'est hier que je vous ai fait envoyer un exemplaire par les éditions. Inutile de vous redire combien je suis anxieux d'apprendre votre opinion sur ce livre que je considère mon meilleur travail.

Un autre volume, *Le Mythe de l'éternel retour*, est en composition chez Gallimard.

Si vous avez la gentillesse d'écrire quelque chose sur mon *Traité*, envoyez-moi deux coupures. Je pourrai convaincre Payot de vous envoyer toutes les nouveautés de sa maison.

Mes meilleurs souvenirs à Mme Pimenta et à votre fille, avec mes voeux les plus sincères pour 1949.

Votre admirateur et ami,

Mircea Eliade

Publicată de Maria Teresa Pimenta în *Broteria* nr. 4, aprilie 1994

Tradusă în limba română şi publicată de Mioara Caragea în *Litere, arte, idei* din 12 decembrie 1994

[1] Exemplarul din biblioteca lui Alfredo Pimenta are următoarea dedicaţie: „Dragului meu profesor Alfredo Pimenta, această carte scrisă în Portugalia! Omagiul autorului (Mircea Eliade, Paris, ianuarie 1949.)"

[Traducere]

19 ianuarie 1949

Dragă Maestre,

Ieri, a apărut *Tratatul de istorie a religiilor* la Payot şi tot ieri v-am trimis un exemplar prin editură. Inutil să vă spun cît de nerăbdător sînt să vă aflu părerea asupra acestei cărţi, pe care o consider cea mai bună lucrare a mea.

Un alt volum, *Mitul eternei reîntoarceri*, este în pregătire la Gallimard. Dacă veţi avea amabilitatea să scrieţi ceva despre *Tratatul* meu, trimiteţi-mi, vă rog, două tăieturi din ziar. Voi putea astfel să conving Payot să vă trimită toate noutăţile editurii.

Cele mai frumoase amintiri dnei Pimenta şi fiicei D-voastră, împreună cu urările mele cele mai sincere pentru 1949.

Admiratorul şi prietenul D-voastră,

Mircea Eliade

CĂTRE MIRCEA POPESCU*

I

[Antet tipărit]
History of Religions

10 martie 1963

Dragă Mircea Popescu,

Am primit *Revista* [*scriitorilor români*], şi am citit-o din scoarţă-n scoarţă. E bună — şi te felicit din inimă. Sper să poată fi şi mai bună. Nu am timp să-ţi comunic impresiile despre fiecare bucată în parte. Cine e Ciutacu? Excelent! O descoperire. Bune, de asemenea, schiţa lui P. D. şi nuvela lui V[intilă] H[oria]. *Cronicile* ar putea fi mai bogate. (Îţi voi trimite şi eu ceva.) Trebuie stăruit asupra activităţii *literare* (vreau să spun: literatură, critică, eseu, filozofie) a românilor din exil. Admirabile paginile Monicăi [Lovinescu]. Dar de ce V[irgil] Ierunca a dat atît de puţin?

Trebuiesc invitaţi şi scriitorii evrei români: Alexandru Vona, Ionel Jianu. Cu voia matale, le voi scrie şi îi voi pofti. *Trebuie* să se simtă că românismul este şi o dimensiune culturală, la care sînt chemaţi să participe toţi care mînuiesc *în mod creator* limba română.

M-a cam decepţionat „iconografia" *Revistei*. Coperta seamănă cu o revistă bisericească-educativă-literară publicată la Blaj în plin entuziasm sămănătorist. Aduce şi cu *Floarea Darurilor* şi *Ramuri*. Coperta *Luceafărului* de la Paris era mult mai sobră şi mai „adevărată", dar, evident, înţeleg — şi iert, pentru că apariţia *Revistei* e singurul lucru care contează. E păcat, doar, că apare la München, şi G.R. ar fi putut face minuni — dacă i s-ar fi dat prilej.

Dacă am înţeles bine, *deadline*[1] pentru nr. 2 e iunie. Eu îţi voi trimite o nuvelă şi scurte note şi comentarii, dar nu ai inedite de la N. I. H. şi Al[exandru] Busuioceanu? Ar fi, de asemenea, interesant dacă am putea publica o seamă de portrete şi critici ale adevăraţilor scriitori din ţară — evident, cei care au murit, ca să nu le dăunăm celor încă în viaţă (V[asile] Voiculescu, [Constantin] Noica etc.). S-ar putea prezenta, discuta etc. Camil şi Cezar Petrescu, [Liviu] Rebreanu, Ionel Teodoreanu, [Lucian] Blaga şi cei-

lalţi. Poate izbuteşti să-l convingi pe P. D. să-şi scrie amintirile cu *scriitori*.

Alătur o listă de abonaţi eventuali. Cei cu care am vorbit sînt de acord să-ţi trimită abonamentul. (Le-am spus că e circa 5-10 dolari pe an. M-am înşelat?)

Încă o dată, mulţumiri pentru cărţi. Cînd apare *Acta [Philosophica]*? Voi primi şi eu corectura articolului meu?

Omagii d-nei.

Cu prietenie, al D-tale

M[ircea] E[liade]

Publicată de Nicolae Florescu în *Jurnalul literar*, seria nouă, an XIII, nr. 11-12, iunie–iulie 2002, p. 2.

* Mircea Popescu (1917–1975), critic şi istoric literar al exilului românesc în Italia. Redactor responsabil al *Revistei scriitorilor români* (Roma). Opere: *Poesia romena moderna*, *Storia della letteratura romena*.

[1] Termen de predare (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

II

[Antet tipărit]
The University of Chicago

28 iunie 1963

Dragă Mircea Popescu,

Deşi mi-ai cerut o nuvelă, îţi trimit un capitol din *Autobiografie*. Singura nuvelă care-mi place e neterminată. Şi mi-e teamă că e cam lungă. În orice caz, dacă o termin şi dacă soţia mea va mai avea timp s-o dactilografieze, am să ţi-o trimit — pentru unul dintre numerele viitoare.

Am primit toate cărţile, şi încă o dată îţi mulţumesc. Dar d-ta ai primit extrasele mele (printre care lungul studiu *Le plongeon cosmogonique* din *R*[*evue d'*] *h*[*istoire des*] *r*[*eligions*])?

Evident, voi veni la Congres. Între 15–28 august, vom fi la Milano. Nu cred însă că vom putea veni şi la Roma.

Sper că ai trimis corecturile pentru *Acta Philosophica* prin avion. Nu de altceva, dar noi părăsim Chicago la 12 iulie.

Voi încerca să scriu şi ceva note pentru *Negru pe alb*. Omagii soţiei şi multă prietenie D-tale.

Sînt dezolat că preferi *Un om mare* (al cărui singur merit e că l-a inspirat pe Eugen Ionescu). Continuu să cred (şi nu sînt singurul) că *La ţigănci* e cea mai bună nuvelă a literaturii româneşti moderne. E singura creaţie mitologică românească în care nu sînt utilizate clişeele folclorice şi izbutind să fie totuşi esenţialmente românească.

Mircea Eliade

CĂTRE VASILE POSTEUCĂ*

I

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

8 noiembrie 1950

Dragă Domnule Posteucă,

Mulţumesc pentru scrisoarea D-tale din 24 octombrie. Am fost surprins aflînd, astă-toamnă, că ai plecat în Canada. Nu ştiam nimic! M-aş fi bucurat dacă ne-am fi putut vedea înainte. Dar, e adevărat, am lipsit aproape toată vara din Paris.

Îmi scrii că viaţa e grea în Canada, dar nu-mi spui *ce* lucrezi şi *unde*. Nu cumva eşti într-o fabrică?

Privitor la traducerea germană a lui *Techniques*: acum un an, am semnat deja contractul cu o editură, iar cartea trebuie să apară lunile acestea.

Povestea *Luceafărului* e tristă. În ianuarie, i-am scris lui C[onstantin] V[irgil] Gh[eorghiu] să subvenţioneze numărul închinat lui Eminescu şi mi-a răspuns că nu are bani. De atunci, am rupt orice relaţie cu acest domn. Nu cred însă că putem decide „trans-

portarea" revistei în USA înainte de a vedea ce se face cu Fundaţiile Regale. Dacă nici acestea nu se hotărăsc să intervină, părintele Trutză va binemerita de la noi toţi, ocupîndu-se să găsească banii necesari imprimatului.

Ce mai fac?! Lucrez — nu atît de spornic pe cît aş dori, dar lucrez totuşi. Vara aceasta, am fost tot pe drumuri, şi conferinţele pe care trebuie să le redactez mi-au luat aproape tot timpul.

Am fost şi bolnav (vagotonia mea periodică). Acum, sînt înhămat la şamanism. *La nuit Bengali* (= *Maitreyi*) a apărut în NRF şi are destul succes.

Îţi urez numai noroc şi sănătate — şi nu uita: scrie-mi!

Al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicată de Ion Filipciuc în *Convorbiri literare* nr. 9, septembrie 2001, p. 8

* Vasile Posteucă (1912–1972), poet bucovinean, a colaborat la revistele: *Iconar*, *Însemnări sociologice*, *Junimea literară*, *Răboj*, *Buna-Vestire*.

Fiind acuzat de propagare a legionarismului, Vasile Posteucă a fost arestat şi întemniţat. I se confiscă volumele de versuri înainte ca acestea să fie difuzate. Părăseşte ţara, refugiindu-se în Polonia, apoi în Germania. În ţară va fi condamnat în contumacie la 15 ani de închisoare. În Germania a fost internat în lagărul de la Buchenwald, fiind eliberat la sfîrşitul anului 1944. Între 1947–1949 predă limba română la Universitatea din Freiburg. Stabilit în Canada în 1950, predă limbile germană şi franceză în diferite colegii.

Timp de un deceniu îi scrie lui Eliade admirîndu-i, în fraze adesea sforăitoare, activitatea de scriitor, orientalist şi istoric al religiilor.

Va sfîrşi lamentabil, publicînd în revistele din exil cîteva articole injurioase împotriva autorului lui *Maitreyi*. Această schimbare de atitudine a apărut în toamna 1967, cînd Eliade a acceptat să fie tipărit în ţară. Vasile Posteucă a început să scrie împotriva .... trădătorului Mircea Eliade. Deşi în corespondenţa cu Mircea Eliade, Vasile Posteucă încearcă să fie obiectiv, din cînd în cînd răbufneşte nostalgia după fruntaşii legionari (Corneliu Zelea Codreanu, Ion Moţa) şi chiar pentru antisemitism (prin folosirea termenului degradant de *jidan*, neîntîlnit niciodată în publicistica sau beletristica lui Mircea Eliade).

II

Chicago
20 noiembrie 1962

Dragă Posteucă,

Am primit chiar acum scrisoarea D-tale din 8 noiembrie. (Cu ce-o fi venit? Nu-mi vine să cred că a transportat-o trenul...) Te felicit din toată inima pentru succesul la doctorat. Trebuie să încerci totul ca să-ţi aperi teza, şi cît mai repede. După cum ai remarcat, americanii au superstiţia titlurilor şi a publicaţiilor. Cu un Ph.D.[1] şi un volum tipărit, nu va fi greu, cred, să găseşti o catedră în SUA. Vom vorbi despre asta mai tîrziu. Am primit *Poemele Ghivizii*, dar încă n-am apucat să le citesc pe îndelete. Abia m-am întors, după aproape cinci luni în Europa. (Anul acesta, nu ţin cursuri...) Şi n-am apucat bine să respir, cînd m-a prins un *flu*[2], pe care îl rabdă acum soţia mea...

Îţi expediez ultimele cărţi apărute şi cîteva extrase. Sper să-mi apară în curînd, în colecţia „Destin“, un volum de *Nuvele*, pe care iarăşi am să ţi-l trimit. Dar singurul lucru care mă interesează sînt *Amintirile*. Am terminat astă-vară primul volum, pînă la licenţă şi plecarea în India. Cu ajutorul lui Dumnezeu, sper să scriu şi celelalte două volume (dar nu pot lucra la *Amintiri* decît în timpul verii...).

Cam astea ar fi noutăţile. Dar, evident, cînd ne vom întîlni, vom avea multe de discutat. Sper să nu treacă prea multă vreme pînă atunci.

Îţi strîng mîna cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de Ion Filipciuc în *Convorbiri literare* nr. 9, septembrie 2001, p. 8

---

[1] Abreviere (utilizată în spaţiul anglo-saxon) a sintagmei latineşti *Philosophiae Doctor* „doctor în filozofie“ (*n. ed.*).

[2] Gripă (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

III

3 ianuarie 1963

Dragă Posteucă,

An nou fericit şi spornic!

Mulţumesc pentru scrisoare. În ceea ce priveşte tăcerea lui T[homas] A[ltizer], vina o port eu. Crezusem că-i expediasem scrisoarea D-tale cînd ţi-am răspuns. Dar se rătăcise printre hîrtiile de pe nefericitul meu birou. I-am trimis-o acum cîteva zile, cerîndu-i iertare. Şi îţi cer şi D-tale iertare...

Îl cunosc bine pe Tom Altizer. Nu cred că e mason. Dar a fost pur şi simplu macerat de [Friedrich] Nietzsche, pe care l-a citit mai mult *de doi ani*, fără să citească *nimic altceva*. Vrea să creadă, şi nu poate. Moartea lui Dumnezeu şi moarte. De aceea a împrumutat de la mine „dialectica sacrului", în speranţa că „profanul absolut" ar putea fi transformat dialectic în „sacrul absolut". Pe vremuri, l-a interesat mult mistica — şi a vrut chiar să intre într-o mînăstire. A fost elevul lui Joachim Wach. A terminat acum o carte despre [William] Blake şi [Georg Wilhelm Friedrich] Hegel, pe care o citesc în manuscris. Face parte din „*the angry young men*[1]", „teologia morţii lui Dumnezeu" etc. Dar are talent, cultură (rar la un american) şi, deşi este aşa cum este, nu vrea să predea decît filozofia religiilor şi se defineşte pe sine „teolog". Am încredere în viitorul lui.

Îţi mulţumesc pentru gîndul de a-mi dărui *Le Pèlerin russe*. O cunosc. E extraordinară.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicată de Ion Filipciuc în *Convorbiri literare* nr. 9, septembrie 2001, p. 8

---

[1] Tinerii furioşi (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

IV

21 decembrie 1966

Dragă Posteucă,

Primesc astăzi, 21 decembrie — aşa cum poţi verifica pe dosul plicului alăturat —, scrisoarea D-tale din 6 august. Prin cîte ţări şi peste cîte mări a colindat — e greu de spus!

Dar înţelegi nu numai absenţa mea din *Drum*, dar şi tăcerea mea.

Îţi adresez scrisoarea la King City, deşi am auzit că te afli la o universitate din USA.

Îţi urăm amîndoi Sărbători fericite şi an nou norocos.

Cu veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de Ion Filipciuc în *Convorbiri literare* nr. 9, septembrie 2001, p. 8

V

27 martie 1967

Dragă Posteucă,

Mulţumiri pentru scrisoare şi pentru felicitări. Să dea Dumnezeu să scap şi de buclucul ăsta: şaizeci de ani! Citesc cu interes tot ce scrii — cu atît mai vîrtos, cu cît scrii despre mine. Dacă ţii să mă sărbătoreşti în *Drum*, nu uita scriind că sute de ochi atîta aşteaptă: să găsească un pretext să te / să mă / să ne / să te domine, să te îngroape de viu...

Tot aştept volumul de amintiri din copilărie. Cînd apare?

Cu toată prietenia, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Vorbeşti de *Cuvântul*, dar n-ai primit *Revista scriitorilor români* V (unde ai de altfel o poezie?).

Publicată de Ion Filipciuc în *Convorbiri literare* nr. 9, septembrie 2001, p. 8

VI

17 iulie 1967

Dragă Posteucă,

Mulţumiri pentru scrisoare — şi pentru fotografia lui Ghiţă [Racoveanu]. Am aflat de moartea lui (cruntă pentru noi, cei care am rămas — dar ce senină, frumoasă moarte i-a îngăduit Dumnezeu!...), am aflat printr-o telegramă a lui Nagacevski. Aş scrie bucuros pentru *Drum*, dar am scris un articolaş pentru *Cuvântul*, iar acum pregătesc un text mai cuprinzător (amintiri, Nae Ionescu etc.) pentru *Revista scriitorilor români*.

Foarte bine ai făcut amînînd sărbătorirea.

În cursul anului 1968, va apărea aici, la Chicago, un *Festschrift* — şi ar fi mai nimerit să ne „sărbătorim" cu acel prilej.

Plec în cîteva săptămîni în Europa, apoi Congresul de la Roma, în septembrie, iar în octombrie în Japonia. (Din păcate, conferinţe!) Ne vom reîntoarce la Chicago la începutul lui noiembrie.

Cu veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de Ion Filipciuc în *Convorbiri literare* nr. 9, septembrie 2001, p. 8

VII

8 iulie 1968

Dragă Posteucă,

Ceea ce îţi voi scrie te rog să rămînă *exclusiv* între noi.

De vreo cîteva luni, văduva lui [Traian] Chelariu[1] îmi scrie, îmi trimite manuscrise şi mă imploră „să intervin" ca să i se publice volumele de versuri şi proză rămase de la soţul ei. Se pare că un volum compact de poezie a fost acceptat mai demult la Editura pentru literatură, dar tot întîrzie să apară. Dna Chelariu, care îmi mărturiseşte că *nu trăieşte decît pentru asta* (publicarea miilor de poezii inedite), mi-a sugerat să scriu nu mai ştiu cui atot-

puternic. Evident, n-am făcut-o, dar i-am scris fostului meu student M[ihai] Şora, mare şi tare la editură. *Nu* am încă răspuns, dar sper că va face ceva.

Toate astea, pentru că ai anunţat că vei reveni asupra lui [Traian] Chelariu. Fă-o în aşa fel, încît să nu dăune[ze] *project*[2]-ului editorial al văduvei. (Chiar azi, mi-a trimis alte poezii publicate şi scrisorile lui [Lucian] Blaga adresate lui [Traian] Chelariu, publicate în *Ateneu*, [în] martie 1968.)

Încă o dată, te rog ţine toate astea pentru D-ta. Informatorii mişună — nu alături de noi, ci *printre* noi!

Cu veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de Ion Filipciuc în *Convorbiri literare* nr. 9, septembrie 2001, p. 9

---

[1] Traian Chelariu (1906–1966), poet, prozator, eseist, dramaturg şi memorialist bucovinean.

[2] Proiect (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

Cuprins

Notă asupra ediției 5
Cuvînt înainte 7
Către VIRGIL IERUNCA 23
Către VIRGIL IERUNCA ŞI MONICA LOVINESCU 28
Către ILEANA, PRINCIPESĂ A ROMÂNIEI 32
Către MIHAIL ILOVICI 35
Către TEODOR IONESCU 36
Către ELENA IORDACHE-STREINU 37
Către NICOLAE IORGA 38
Către DR. ŞTEFAN ISSĂRESCU 41
Către CEZAR IVĂNESCU 42
Către IONEL JIANU 43
Către CARL GUSTAV JUNG 71
Către ERNST JÜNGER 98
Către ERNST KLETT 101
Către VALERIU LIVOVSCHI 102
Către NEDELEA LOCUSTEANU 105
Către ION LOTREANU 106
Către VASILE LOVINESCU 107
Către MIRCEA LUNGU 108
Către VITTORIO MACCHIORO 109
Către MARIA MALEWSKA 183
Către MARIA MANOLIU MANEA 184
Către PETRE MANOLIU 185
Către EMIL MANU 186
Către NELU MANZATTI 187
Către ADRIAN MARINO 193
Către AUREL MARTIN 228

Către PERICLE MARTINESCU 232
Către LEONID MĂMĂLIGĂ ARCADE 233
Către NICOLAE MĂRGINEANU 236
Către DUMITRU MICU 242
Către ALDO MIELI 313
Către VIRGIL MIHĂILESCU 319
Către MINISTRUL DE FINANŢE 319
Către MINISTRUL INSTRUCŢIUNII 322
Către ALEXANDRU MIRODAN 326
Către CORNELIU MOLDOVANU 327
Către DR. BEVERLY MOON 328
Către GEORGE MUNTEANU 340
Către MIHAIL NADIN 341
Către JIRI NASINEC 342
Către GHEORGHE NENIŞOR 344
Către ŞERBAN NICHIFOR 347
Către D. NICOLAESCU 349
Către BASARAB NICOLESCU 350
Către CONSTANTIN NOICA 351
Către ANDREI OIŞTEANU 420
Către ALEXANDRU OPREA 424
Către PETRE PANDREA 425
Către GIOVANNI PAPINI 426
Către EDGAR PAPU 441
Către ALAIN PARUIT 442
Către DINU PĂTULEA 454
Către ADRIAN PĂUNESCU 455
Către CAMIL PETRESCU 459
Către CEZAR PETRESCU 460
Către ION PETROVICI 473
Către RAFFAELE PETTAZZONI 474
Către JEAN-LUC PIDOUX-PAYOT 480
Către ALFREDO PIMENTA 482
Către MIRCEA POPESCU 521
Către VASILE POSTEUCĂ 523

La prețul de vînzare se adaugă 2%,
reprezentînd valoarea timbrului
literar ce se virează
Uniunii Scriitorilor din România,
Cont nr. 2511.1–171.1 / ROL,
B.C.R. Filiala sector 1, București

Redactor
S. SKULTÉTY

Tehnoredactor
DOINA ELENA PODARU

Corector
MARIA NICOLAU

Apărut 2004
BUCUREȘTI – ROMÂNIA

Tipărit la C.N.I. „CORESI" S.A.

De același autor

MIRCEA ELIADE
Fragmentarium

Fragmentarium este unul dintre volumele „românești“ ale lui Mircea Eliade. În el, autorul a adunat laolaltă texte publicate anterior în reviste, ale căror subiecte, deși foarte diverse, sînt subsumate interesului constant al lui Eliade pentru semantica și simbolismul gesturilor esențiale ale omului. Intuiția și pasiunea, dar și știința și echilibrul în judecată dovedite de tînărul autor (treizeci de ani de la acea dată) fac din acest volum o carte fermecătoare și un loc al aventurii spiritului.

MIRCEA ELIADE
Comentarii la Legenda Meșterului Manole

Prezentul volum reunește lecțiile ținute în 1936–1937 de Eliade (ca suplinire a conferinței de metafizică a lui Nae Ionescu) în cadrul cursurilor de istorie și filozofie a religiilor de la Facultatea de Litere din București. Lunga și disciplinata familiaritate cu documentele puse la îndemînă de folclor, etnografie și istoria religiilor îi permite autorului să edifice un univers de argumente în favoarea ideii că Legenda Meșterului Manole tezaurizează „concepția arhaică a morții, pe care strămoșii noștri nu numai că au împărtășit-o, dar au cîntat-o atît de desăvîrșit, încît te întrebi dacă nu cumva și-au regăsit în ea toate năzuințele și jertfele; dacă nu cumva această valorificare a morții rituale, singura moarte creatoare, nu e un mit central al spiritualității neamului românesc“.

MIRCEA ELIADE către:

Virgil Ierunca și Monica Lovinescu • Ileana, Principesă a României • Mihail Ilovici • Teodor Ionescu • Elena Iordache-Streinu • Dr. Ștefan Issărescu • Cezar Ivănescu • Ionel Jianu • Carl Gustav Jung • Ernst Jünger • Ernst Klett • Valeriu Livovschi • Nedelea Locusteanu • Ion Lotreanu • Vasile Lovinescu • Mircea Lungu • Vittorio Macchioro • Maria Malewska • Maria Manoliu Manea • Petre Manoliu • Emil Manu • Nelu Manzatti • Adrian Marino • Aurel Martin • Pericle Martinescu • Leonid Mămăligă Arcade • Nicolae Mărgineanu • Dumitru Micu • Aldo Mieli • Virgil Mihăilescu • Ministrul de finanțe • Ministrul instrucțiunii • Alexandru Mirodan • Corneliu Moldovanu • George Munteanu • Mihail Nadin • Jiri Nasinec • Gheorghe Nenișor • Șerban Nichifor • D. Nicolaescu • Basarab Nicolescu • Constantin Noica • Andrei Oișteanu • Alexandru Oprea • Petre Pandrea • Giovanni Papini • Edgar Papu • Alain Paruit • Dinu Pătulea • Camil Petrescu • Cezar Petrescu • Ion Petrovici • Raffaele Pettazzoni • Jean-Luc Pidoux-Payot • Alfredo Pimenta • Mircea Popescu • Vasile Posteucă

ISBN 973-28-0171-9
ISBN 973-50-0253-1
5 948353 004007